

ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΡΩΜΑΙΟΥΣ
Β

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΟΦΕΛΙΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ	9
ΛΟΓΟΣ ΙΒ' (Ρωμ. στ' 5-18)	13(157)*
Διάφορα είδη θανάτου.	21(167)
Πόσον κακόν είναι ή επιθυμία τών χρημάτων.	24(170)
ΛΟΓΟΣ ΙΓ' (Ρωμ. στ' 19-ζ' 13)	28(175)
'Η τελειότης τής Χριστιανικής ζωής.	34(183)
Τά φυσικώς υπάρχοντα δέν δύνανται νά μεταβληθοούν.	
'Η ήδονή καταλήγει εις τόν θάνατον, ή άρετή εις τήν ζωήν.	40(191)
Τό κακόν τής πλεονεξίας.	42(193)
Μέ ποίον τρόπον διορθώνονται τά πάθη.	44(194)
Εις τήν έξουσίαν μας έγκειται τό νά μη ύποφέρωμεν.	46(196)
ΛΟΓΟΣ ΙΔ' (Ρωμ. ζ' 14-η' 11)	47(198)
Πώς ή χάρις τοῦ Πνεύματος έχει άνακαινίσει τά πάντα.	60(213)
Όπου παρευρίσκεται τό Πνεῦμα παρευρίσκεται καί ό Χριστός.	63(216)
Συνιστάται ή νέκρωσις. Δέν ζῇ εκείνος ό όποιός είναι ύποταταγμένος εις τά έλαττώματα.	65(218)
Έναντίον τής μέθης καί τής πλεονεξίας.	67(220)
ΛΟΓΟΣ ΙΕ' (Ρωμ. η' 12-27)	71(225)
'Αρχή τής προσευχής τών κατηχομένων.	75(229)
Συνιστάται ή έλεημοσύνη.	87(244)
'Η κομψή τοῦ εὐτοκράτορος.	90(248)
ΛΟΓΟΣ ΙΣΤ' (Ρωμ. η' 28-39)	94(252)
'Η έκλογή είναι σημεῖον άρετῆς. Δέν πρέπει νά φοβοῦμεθα τάς δοκιμασίας.	98(257)
'Η άγάπη τοῦ Παύλου έναντι τοῦ Χριστοῦ.	103(263)
'Αποτροπή ἀπό τήν άγάπην τών γηίνων. Σύστασις τής έλεημοσύνης.	104(264)

*Οί εντός παρενθέσεως αριθμοί παραπέμπουν εις τάς σελίδας τοῦ ἀντιστοίχου πρωτοτύπου κειμένου.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ' (Ρωμ. θ' 1-33)	106(266)
Πῶς θά ἐπεθύμει ὁ Παῦλος νά εἶναι τό ἀνάθεμα.	107(267)
Ἡ γνώμη τινῶν διὰ τόν Παῦλον.	110(272)
Ποῖον εἶναι τό σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ.	113(275)
Λύσις τῆς κατηγορίας. Πάντες ἐκλήθησαν, δέν προσήλ- θον ὅμως πάντες.	115(277)
Δέν πρέπει νά ζητοῦνται εὐθύναι ἀπό τόν Θεόν.	120(283)
Ὁ Θεός δέν ἀφαιρεῖ τήν ἐλευθέραν προαίρεσιν.	122(286)
Τί κυρίως εἶναι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ.	125(289)
ΛΟΓΟΣ ΙΗ' (Ρωμ. ι' 1-13)	130(295)
Ποῖα εἶναι ἡ ἀληθῆς δικαιοσύνη.	132(298)
Ἐλεγχος κατὰ τῆς κενοδοξίας.	135(302)
ΛΟΓΟΣ ΙΘ' (Ρωμ. ι' 14-1α' 6)	141(309)
Ἐκεῖνα τά ὅποια περιέχονται εἰς τὰς Διαθήκας πρέπει νά εἶναι ψυχοφελῆ.	154(324)

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΤΟΜΟΥ*

(Υπό ιερέως Ἰωάννου Κ. Διώτη)

«Δέν εἶπεν (ὁ Παῦλος) νά μή ζῇ λοιπόν ἡ σάρξ, ἀλλά «ἡ ἁμαρτία μὴ βασιλεύετω»· διότι δέν ἤλθε νά φονεύσῃ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν νά διορθώσῃ» (σ. 16).

«Πῶς βασιλεύει ἡ ἁμαρτία; "Οχι διὰ τῆς ἰδικῆς τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ διὰ τῆς ἰδικῆς σου ἀδιαφορίας» (σ. 17).

«Τό σῶμα λοιπόν εὐρίσκεται εἰς τὴν μέσσην μεταξύ κακίας καὶ ἀρετῆς, ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως καὶ τὰ ὄπλα· καὶ τὰ δύο δέ τὰ ἔργα ἀπὸ ἐκείνων ποῦ τὰ χρησιμοποιοῦν γίνονται· ὅπως ἀκριβῶς καὶ στρατιώτης ποῦ ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καὶ ληστής ποῦ ὀπλιίζεται κατὰ τῶν ἐνοικούντων, μὲ τὰ ἴδια ὄπλα προστατεύονται· τὸ ἀδίκημα λοιπόν δέν εὐρίσκεται εἰς τὴν πανοπλίαν, ἀλλ' εἰς ἐκείνους ποῦ τὴν χρησιμοποιοῦν διὰ τὸ κακόν. Πράγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως καὶ ἐπὶ τῆς σαρκὸς εἶναι δυνατόν νά εἰπωμεν, ἡ ὁποία γίνεται τοῦτο ἢ ἐκείνο συμφώνως πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, ὄχι συμφώνως πρὸς τὴν ἰδικὴν τῆς φύσιν» (σ. 17).

«Ἐάν δέν ταπεινωθῶμεν πολὺ, δέν θά ἀποχωρήσῃ ἀπὸ ἡμᾶς ἡ ἁμαρτία. Διότι δέν εἶναι μόνον ὁ νόμος ποῦ προτρέκει, ἀλλὰ καὶ ἡ χάρις, ἡ ὁποία καὶ τὰ προηγούμενα συνεχώρησε, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα ἐξασφαλίζει» (σ. 19).

«Εἰς τοὺς πολέμους μὲν πολλάκις οἱ στρατιῶται παραδίδονται καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν των ἐδῶ ὅμως (εἰς τὴν ἁμαρτίαν), ἐάν δέν παραδοθῇς σὺ ὁ ἴδιος, οὐδεὶς θά σέ καταβάλῃ» (σ. 20).

«Διότι, πᾶς μου, ποῖον εἶναι τὸ ὄφελος εἰς βασιλεῖα, ὁ ὁποῖος περιβάλλεται μὲν κορφυρὰν ἐσθῆτα καὶ ἔχει ὄπλα, δέν κέκτηται ὅμως

*Ὅπως γράφομεν καὶ εἰς τὸν πρόλογον τοῦ προηγουμένου τόμου, ἠρξίσμεν νά κήνυμεν «ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ» ἐκαστοῦ τόμου τῆς Σειρᾶς «ΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ, διὰ νά διευκολύνωμεν καὶ ἐκείνους ἀκόμη ποῦ δέν ἔχουν, ὅταν λαμβάνουν τοὺς τόμους, καθόλου χρόνον εἰς τὴν διάθεσιν των, ὥστε νά δύνανται πρὶν τοποθετήσουν ἐκαστον τόμον εἰς τὴν βιβλιοθήκην των, νά ἀπολαμβάνουν τὴν πρώτην πνευματικὴν γαστρίν μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ «ΑΠΑΝΘΙΣΜΑΤΟΣ». Ἡμεῖς, διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, διαθέτομεν πρόσθετον χρόνον καὶ καταβάλλομεν ἀρκετὸν κόπον. Παρακαλοῦμεν τοὺς παραλήπτας τῶν τόμων νά ἀξιοποιήσουν τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν πρὸς ψυχικὴν των ὠφέλειαν. Ἐπίσης τοιαῦτα Πατερικὰ ἀπανθήματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τρόπον συστηματικόν θά ἐκδίδωμεν καὶ εἰς μικρὰ φυλλάδια, δύνανται νά χρησιμοποιοῦν, λίαν καρποφόρως, οἱ Κληρικοί, ὅλοι οἱ ἱεροκλήρυκες καὶ οἱ ὑπεύθυνοι πνευματικῶν συνάξεων, ὥστε τὰ θεῖα νάματα τῆς Πατερικῆς σοφίας νά καταρθεύσουν τὰς ψυχὰς ὁλοκλήρου τοῦ κληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

οὐδένα ὑπήκοον, ἀλλὰ εὐρίσκεται πρό ὧν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θέλουν νά ἐπιτίθενται καί νά ἐμπαίζουσιν αὐτόν; Τοιοῦτοτρόπως καί εἰς τόν Χριστιανόν οὐδέν κέρδος θά ὑπάρξῃ. ὁ ὅποιος, ἐνῆ ἔχει μέν πίστιν καί τήν δωρεάν ἀπό τοῦ βάπτισμα, ὑπόκειται ὅμως εἰς ὅλα τά πάθη» (σ. 22).

«Ὡστε, εἰάν ἐπιθυμῇς τήν δόξαν, σταμάτησε αὐτά τά ὁποῖα τώρα πράττεις, καί νά μή καλλωπίζῃς τήν οἰκίαν, ἀλλά τήν ψυχὴν, διό νά γίνῃς λαμπρός καί περιφανής· ὅπως βεβαίως τώρα τίποτε δέν θά σοῦ συμβῇ εὐτελέστερον, ὅταν ἔχῃς ἔρημον τήν ψυχὴν, καί προβάλλῃς τήν ὠραιότητα τῆς οἰκίας. Ἐάν δέ δέν ἀνέχεσαι τά παρ' ἐμοῦ λεγόμενα, ἀκουσε τί ἔκαμε κάποιος ἐκ τῶν μὴ χριστιανῶν, καί νά ἐντραπῇς τήν φιλοσοφικὴν διάθεσιν τοῦλάχιστον ἐκείνων. Λέγεται δηλαδὴ, ὅτι κάποιος ἀπὸ αὐτοῦς, ἀφοῦ εἰσηλθὼν εἰς κάποια λαμπρὰν οἰκίαν, ἣ ὁποῖα ἔλαμπε μέν ἀπὸ πολὺ χρυσάφι, ἤστραπτε δὲ ἀπὸ τὸ πολὺ κάλλος τῶν μαρμάρων καί τῶν κιόνων, ἐπειδὴ εἶδε καί τὸ ἔδαφος πανταχοῦ νά ἔχῃ τάπητας ἐστρωμένους, ἐνέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ οἰκοδεσπότου· ἔπειτα προσκαλούμενος νά ἀπολογηθῇ, εἶπεν ὅτι ἡναγκάσθη νά προσβάλλῃ τὸ πρόσωπον ἐκείνου, ἐπειδὴ δέν τοῦ ἐπετρέπετο νά πράξῃ τοῦτο εἰς οὐδέν ἄλλο σημεῖον τῆς οἰκίας. Βλέπεις πόσον εἶναι καταγέλαστος ἐκεῖνος πού καλλωπίζει τὰ ἔξωθεν, καί ἀπὸ ὧν ποῦ ἔχουν νοὺν εἶναι ἀξιοκαταφρόνητος» (σ. 27);

«Διὰ τοῦτο καί ὁ Χριστὸς ἀπαιτεῖ νά εἴμεθα καθαροὶ ὄχι μόνον ἀπὸ φόνους, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλὰ καί ἀπὸ ὀργῆν· ὄχι μόνον ἀπὸ μοιχείαν, ἀλλὰ καί ἀπὸ ἀκόλαστον βλέμμα διατάσσει νά ἀπαλλαγῶμεν ὄχι μόνον ἀπὸ ἐπιτορκίαν, ἀλλὰ καί ἀπὸ εὐτορκίαν νά εἴμεθα ἐκτός, καί μαζί μὲ τοὺς φίλους διατάσσει νά ἀγαθῶμεν καί τοὺς ἐχθρούς· καί εἰς ὅλα δέ τὰ ἄλλα ἔκαμε τὰς ὁδοὺς τοῦ δρόμου μακροτέρας, καί ἂν δέν περθώμεθα, ἠπειλήσῃ καί γένναν, δεικνύων ὅτι τὰ ζητούμενα δέν ἐπαφίνονται εἰς τήν φιλοτιμίαν τῶν ἀγωνιζομένων, ὅπως ἡ παρθενία καί ἡ ἀκτημοσύνη, ἀλλὰ ὅπωςδὴποτε αὐτά πρέπει νά κατορθωθοῦν. Διότι συγκαταλέγονται εἰς τὰ ἀναγκαῖα καί ἐκείγοντα, καί ἐκεῖνος πού δέν θά τὰ ἐφαρμόσῃ θά τιμωρηθῇ αὐστηρῶς» (σ. 34).

«Ὅταν δέ ἀκούσῃς ἁμαρτίαν, νά μή νομίσῃς ὅτι εἶναι κάποια δύναμις πού ἔχει ὑπόστασιν, ἀλλὰ ὅτι εἶναι πράξις πονηρά, ἣ ὁποῖα διαρκῶς συμβαίνει καί πάλιν ἐξαφανίζεται, καί οὕτε ὑπάρχει πρὶν πραγματοποιηθῇ, καί μετὰ τήν πραγματοποιήσιν πάλιν ἀφανίζεται. Διότι διὰ τοῦτο ἐδόθη καί ὁ νόμος· ὁ νόμος δέ οὐδέποτε δίδεται διὰ τήν κατάργησιν τῶν φυσικῶν, ἀλλὰ διὰ τήν διόρθωσιν τῆς συμφωνίας πρὸς τήν προαίρεσιν πονηρᾶς πράξεως» (σ. 40).

«Καί τὰ ἄλλα δέ μέρη τῆς κακίας ἂν τὰ διερευνήσῃ κάποιος, πολὺ θόρυβον θά ἴδῃ, κολλοὺς σκοπέλους. Καί τὸ σπουδαιότερον, ὅτι ἐπὶ τῆς ἀρετῆς μέν πρῶτα μὲν τὰ ἐκίπων, μετὰ ταῦτα δέ τὰ εὐχάριστα, ὥστε καί δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ὁ κόπος νά ἀνακουφίζεται· ἐπὶ τῆς κακίας ὅμως ἀντιστρόφως· μετὰ τήν ἡδονὴν αἱ ὀδύναι καί αἱ τιμωρίαι, ὥστε καί ἀπὸ

ἐδῶ ἡ ἡδονὴ νὰ ἐξαφανίζεται. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ποὺ ἀναμένει στεφάνους, οὐδὲν αἰσθάνεται ἀπὸ τὰ παρόντα δυσβάστακτα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐκεῖνος ποὺ ἀναμένει τιμωρίας μετὰ τὴν ἡδονήν, δέν δύναται νὰ καρποῦται καθαρὰν εὐφροσύνην, ἐπειδὴ ὅλα τὰ διαταράσσει ὁ φόβος» (σ. 42).

«Βάλε πάλιν εἰς τὸν ταυτὸν σου ὄρον, ὥστε νὰ μὴ προσβλέπῃς εἰς γυναῖκα, οὔτε νὰ ἀναβαίνῃς εἰς τὸ θέατρον, οὔτε εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ περιεργάζεσαι τὰ ξένα κάλλη. Διότι εἶναι πολὺ εὐκολώτερον εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ μὴ ἰδῇς εὐμορφον γυναῖκα, παρὰ διὰ τὴν ἀντικρύσῃς καὶ δεχθῇς τὴν ἐπιθυμίαν, νὰ ἐξαφανίῃς τὴν ἀναταραχὴν ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ αὐτήν... Διότι δέν εἶναι τόσος κόπος νὰ μὴ βλέπῃς γυναῖκας ὥραιας, ὅσος κόπος διὰ τὴν βλέπῃς νὰ συγκρατεῖσαι, μᾶλλον δὲ οὔτε κόπος δέν εἶναι τὸ προηγουμένον, ἀλλὰ μετὰ τὴν δρασιν δημιουργεῖται πολὺς ἰδρώς καὶ μόχθος» (σ. 44).

«Πρόσεξε δέ: Ὑβρίσεν ὁ δεῖνα; Σὺ εἶσαι κύριος νὰ κόμῃς τὴν ὕβριν αὐτὴν ἐγκώμιον ἰδικόν σου. Διότι ἐάν μὲν ἀνταποδώσῃς τὴν ὕβριν, ἠϋξήσῃς τὴν αἰσχύνην· ἐάν δὲ εὐλογῇς ἐκεῖνον ποὺ ἔχει ὕβρισι, θὰ ἰδῇς ὅλους τοὺς παρόντας νὰ σέ στεφανώνουν καὶ νὰ σέ ζητωκραυγάζουν. Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον, δι' ἐκείνων τῶν ὁποίων ἀδικούμεθα, εὐεργετούμεθα, ἐάν θέλωμεν» (σ. 46).

«Τίποτε δέν συνηθίζει νὰ στενοχωρῇ τόσον ἐκείνους ποὺ μᾶς βλάπτουν, ὅσον ἡ περιφρόνησις τῶν βλαβῶν ἀπὸ ἡμᾶς ποὺ βλαπτόμεθα» (σ. 47).

«Ἡμεῖς δὲ ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡ σὰρξ εἶναι μικροτέρα καὶ κατωτέρα ἀπὸ τὴν ψυχὴν, ὅχι ὅμως ἀντίθετος οὔτε μαχομένη οὔτε πονηρά, ἀλλ' ὅπως ἡ κιθάρα εἰς τὸν κιθαριστήν, καὶ ὅπως τὸ πλοῖον εἰς τὸν κυβερνήτην, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον αὕτη ὑπόκειται εἰς τὴν ψυχὴν... Καὶ ὁ Παῦλος μὲ τὸ νὰ εἰπῇ, «οὐκ οἶκεῖ ἐν τῇ σαρκὶ μου ἀγαθόν», δέν συκοφαντεῖ τὸ σῶμα, ἀλλὰ δεικνύει τὴν ὑπεροχὴν τῆς ψυχῆς» (σ. 50).

«Ἐκ τῶν ὁρωμένων τίποτε δέν εἶναι ἴσον πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καθόσον καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν χάριν ἐκείνου ἐδημιούργησε· καὶ εἰς αὐτὸν διὰ κατοικῆς εὐφραίνεται περισσώτερον, παρὰ εἰς τὸν οὐρανόν» (σ. 92).

«Δέν ἡγάπα (ὁ Παῦλος) τὸν Χριστὸν διὰ τὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸ Ἐκείνου, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπέβλεπε μόνον, καὶ ἐν ἐφοβείῳ, μήπως ἐκπέσει ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἐκείνην. Διότι τοῦτο εἰς αὐτὸν ἦτο φοβερώτερον καὶ ἀπὸ τὴν γένναν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ παραμονὴ εἰς αὐτήν (τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ) ἦτο ποθεινότερα ἀπὸ τὴν Βασιλείαν (τῶν οὐρανῶν)» (σ. 103).

«Τὸ ἐξεταζόμενον ἀπὸ τὸν μακάριον Παῦλον τοῦτο ἦτο, νὰ διδάξῃ δι' ὅλων τῶν λεχθέντων, ὅτι τοὺς φέξιους μόνος ὁ Θεὸς γνωρίζει, ἐκ τῶν ἀνθρώπων δὲ οὐδεὶς, καὶ ἂν ἀκόμη κανεὶς πολὺ θέλει νὰ γνωρίξῃ, ὅμως συχνάκις κἀμινε λάθος εἰς τὴν γνώμην του» (σ. 118).

«Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ ἐφόνευσε καὶ ἐμοίχευσε, ἐπειδὴ ἔπραξεν αὐτὰ παρασυρθεὶς ἀπὸ κάποιαν περίστασιν καὶ ὄχι ἀπὸ πονηρὰν μελέτην, ταχέως ἐκαθαρίσθη ἀπὸ αὐτά· ὁ Φαρισαῖος ὅμως, ἂν καὶ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐτόλμησε, ἀλλὰ καὶ ἐσεμνύνετο δι' ἄλλα ἀγαθὰ, ἐπειδὴ εἶχε πονηρὰν προαίρεσιν ὅλα τὰ ἔχασε» (σ. 120).

«Ἀπὸ αὐτὸ τὸ δεινὸν (τὴν κενοδοξίαν) προέρχονται καὶ ἑρωτες ἀποποι· διότι πολλοὺς καὶ εἰς μοιχείαν παρέσυραν, ὄχι ἢ ὠραιότης τῆς ἐμφανίσεως, οὔτε ἢ ἐπιθυμία τῆς μίξεως, ἀλλὰ ἢ θέλῃσις νὰ καυχῶνται ὅτι «τὴν τὰδε ἔρριψα χαμαί» (σ. 136).

«Θὰ προετίμων νὰ γίνω δοῦλος χιλίων βαρβάρων, παρὰ τῆς κενοδοξίας μίαν φοράν· διότι ἐκεῖνοι δὲν διατάσσουν εἰς τοὺς αἰχμαλώτους τοιαῦτα, ὅποια αὐτὴ διατάσσει εἰς τοὺς ἑκκηκόους τῆς. Λέγει δηλαδὴ νὰ γίνῃς δοῦλος εἰς ὁλοῦς, εἴτε τυγχάνει νὰ εἶναι ἀνώτεροί σου, εἴτε κατώτεροί σου· νὰ περιφρονῇς τὴν ψυχὴν, νὰ παραμελῇς τὴν ἀρετὴν, νὰ κάμνῃς καταγέλαστον τὴν ἐλευθερίαν, νὰ θυσιάσῃς τὴν σωτηρίαν σου· καὶ ἂν κάμῃς κάτι ἀγαθόν, μὴ τὸ κάμῃς πρὸς ἀρέσκειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πρὸς ἐπίδειξιν εἰς τοὺς πολλοὺς, διὰ νὰ χάσῃς τὸν στέφανον δι' αὐτά· καὶ ἂν ἐλεῇς, καὶ ἂν νηστεύῃς, τὸν μὲν κόπον νὰ ὑπομένῃς, τὸ δὲ κέρδος νὰ προσπαθῇς νὰ χάνῃς. Ποῖα ἀπὸ αὐτὰς τὰς διαταγὰς θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ σκληροτέρα» (σ. 136);

«Ναί, λέγει· ἀλλ' ὅτι μὲν αὐτὸ ἐδῶ τὸ πάθος (τῆς κενοδοξίας) εἶναι κακόν, παντοῦ εἶναι φανερόν· πῶς ὅμως θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποφύγωμεν αὐτό, τοῦτο πρέπει νὰ εἰπῇς. Ἰδιαιτέρως μὲν, ἂν πείσῃς καλῶς τὸν ἑαυτὸν σου, ὅτι εἶναι φοβερόν αὐτὸ ἐδῶ τὸ νόσημα, θὰ λάβῃς ἀρίστην ἀρχὴν διορθώσεως· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀσθενὴς ταχέως θὰ ἐπιζητήσῃ τὸν ἰατρόν, ἂν πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα τοῦτο μάθῃ, ὅτι εἶναι ἀρρωστος» (σ. 137).

«Καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐπαινοῦν, ὕστερον συκοφαντοῦν (τὸν ἐπαινούμενον) ὥς κενοδόξον καὶ φιλόδοξον καὶ ἀγαπῶντα τὸν παρ' αὐτῶν ἐπαινον. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν ἐνεργεῖ τοιοῦτοτρόπως, ἀλλ' ὅταν σὲ ἴδῃ νὰ ἐπιθυμῇς τὴν παρ' αὐτοῦ δόξαν, τότε ἰδιαιτέρως θὰ σὲ ἐπαινέσῃ καὶ θὰ σὲ θαυμάσῃ καὶ θὰ σὲ ἀνακηρύξῃ. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως δὲν πράττει τοιοῦτοτρόπως, ἀλλὰ ἀφοῦ σὲ λάβῃ δοῦλον ἀντὶ ἐλευθέρου, καὶ διὰ λόγου, ἄνευ σημασίας πολλάκις, ἀφοῦ σοῦ χαρίσῃ ἐπαινον ψευδῆ, συνήθως ἀρπάζει ἀπὸ σὲ μισθὸν ἀληθῆ, καὶ πῶς κολῶ σὲ ὑποτάσσει καὶ διὰ χρημάτων σὲ ἐξαγοράζει» (σ. 138).

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ

II

ΟΜΙΛΙΑΙ ΙΒ'-ΙΘ'

ΛΟΓΟΣ ΙΒ'

(Ρωμ. 6,5—18)

«Εἰ γάρ σύμφωναί γεγόναιεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα» (στ. 5).

Β* Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ προηγουμένως εἶπον, τοῦτο καὶ τώρα θά εἰπῶ, ὅτι συνεχῶς μεταβαίνει εἰς τὸν ἠθικὸν λόγον, ὅχι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὰς ἄλλας ἐπιστολάς, καὶ διαιρεῖ αὐτάς εἰς δύο μέρη, τὸ μὲν πρῶτον ἀφιερῶνων εἰς τὰ δόγματα, τὸ δὲ ἕτερον εἰς τὴν φροντίδα διὰ τὰ ἥθη· ἐδῶ ὁμῶς οὐχί τοιοῦτοτρόπως, ἀλλὰ δι' ὅλης τῆς ἐπιστολῆς ἀναμιγνύει αὐτά, ὥστε ὁ λόγος νὰ γίνῃ ἐκκόλως παραδεκτός.

Ἐδῶ λοιπὸν λέγει, ὅτι ὑπάρχουν δύο εἰδῶν νεκρώσεις καὶ δύο θάνατοι· καὶ ὅτι ἡ μὲν μία νεκρωσις ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ βάπτισμα, **Γ** ἡ δὲ ἄλλη πρέπει νὰ γίνεταί ἀπὸ ἡμᾶς διὰ τῆς μετέπειτα προσπαθείας. Διότι τὸ νὰ ἐνταφιασθοῦν μὲν τὰ πρότερα ἁμαρτήματα, ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τῆς ἰδικῆς τοῦ ὁσρεᾶς· τὸ νὰ παραμεινωμεν ὁμῶς μετὰ τὸ βάπτισμα νεκροὶ ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, πρέπει νὰ γίνῃ ἔργον τῆς ἰδικῆς μας προσπαθείας, ἂν καὶ βλέπωμεν, ὅτι καὶ ἐδῶ πάρα πολὺ μᾶς βοηθεῖ ὁ Θεός. Τὸ βάπτισμα δηλαδὴ δὲν ἰσχύει μόνον εἰς τοῦτο,

* Οἱ ἐντός τῆς μεταφράσεως συνεζόμενοι ἀριθμοὶ (ἔντανοι) παραπέμπουν εἰς τὰ ἀντιστοίχως ἡριθμημένα τμήματα τοῦ κρητοτύπου κειμένου (εἰς τὰ περιθάρια). Τὰ δὲ **Β, Γ, Δ, Ε** ἀποτελοῦν ὑποδιαιρέσεις τῶν τμημάτων αὐτῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται εὐχερῶς ἡ μετάβασις ἀπὸ τὴν μετάφρασιν εἰς τὸ ἀρχαῖον κείμενον καὶ ἀντιστρόφως.

εις τὸ νὰ ἀφανίσῃ τὰ πρότερα πλημμελήματα, ἀλλὰ μᾶς ἐξασφαλίζει καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπόν δι' ἐκεῖνα εἰσέφερες τὴν πίστιν, διὰ νὰ ἀφανισθοῦν, οὕτω καὶ διὰ τὰ μετὰ ταῦτα νὰ ἐπιδειξῇς τὴν μεταβολὴν τῆς προθυμίας, διὰ νὰ μὴ μολύνῃς πάλιν τὸν ἑαυτὸν σου. **Β** Συμβουλευὼν λοιπόν αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια λέγει: «*Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα*».

Εἶδες πῶς ἀνέσυρε τὸν ἀκροατὴν, ἀνυψώσας αὐτὸν ἀμέσως πρὸς τὸν Δεσπότην αὐτοῦ, καὶ προσκαθίσας νὰ δείξῃ πολλὴν τὴν ὁμοιότητα; Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε «θανάτω», διὰ νὰ μὴ ἀντεῖπῃς, ἀλλ' «*ὁμοιώματι θανάτου*»· διότι δὲν ἀπέθανεν αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ ἡ οὐσία, ἀλλ' ὃ ἐξ ἁμαρτιῶν ἀποτελούμενος ἄνθρωπος, τουτέστιν ἡ κακία. Καὶ δὲν εἶπεν «*εἰ γὰρ ἐκοινωνήσαμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου*», ἀλλὰ τί; «*Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν*»· εἰς τὸ ὄνομα τῆς φυτείας, ὑπονοῶν τὸν καρπὸν τοῦ προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν δι' ἡμᾶς. Ἐ διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐνεταφιάσθη εἰς τὴν γῆν, ἔφερε καρπὸν εἰς τὴν οἰκουμένην τὴν σωτηρίαν, οὕτω καὶ τὸ ἰδικόν μας, ἀφοῦ ἐνεταφιάσθη εἰς τὸ βάπτισμα, ἔφερε καρπὸν τὴν δικαιοσύνην, τὸν ἁγιασμόν, τὴν υἰοθεσίαν, τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ· θὰ φέρῃ δὲ ὕστερον καὶ τὸ ὄψρον τῆς ἀναστάσεως. Ἐπειδὴ λοιπόν ἡμεῖς μὲν ἐτάφημεν εἰς τὸ ὕδωρ, αὐτὸς δὲ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἡμεῖς μὲν ὥς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ἐκεῖνος δὲ σωματικῶς, διὰ τοῦτο δὲν εἶπε «*σύμφυτοι τῷ θανάτῳ*», ἀλλὰ, «*τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου*»· διότι εἶναι μὲν θάνατος καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, ἀλλ' ὅχι τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου.

Ἐάν λοιπόν, λέγει, εἰς τὸν θάνατον ἐφυτεύθημεν μαζί με ἐκεῖνον, καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν θὰ συμβῇ τὸ ἴδιον, **531** ἐννοῶν ἐδῶ ἀνάστασιν τὴν μέλλουσαν. Διότι ἐπειδὴ ἀνωτέρω, ἀφοῦ ἐδίδασκε περὶ θανάτου καὶ ἀφοῦ εἶπεν «*ἢ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, ὅτι ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν*»; οὐδὲν περὶ ἀναστάσεως ἐδίδασκε σαφῶς, ἀλλὰ περὶ τρόπου ζωῆς μετὰ τὸ βάπτισμα μὲ τὸ νὰ προτρέψῃ νὰ περιπατήσωμεν εἰς νέαν ζωὴν, διὰ τοῦτο ἐδῶ, ἀφοῦ ἐπανέλαβε τὸν ἴδιον λόγον, ἐκείνην τὴν ἀνάστασιν κατόπιν προαναγγέλλει εἰς ἡμᾶς. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι δὲν ὁμιλεῖ περὶ ταύτης τῆς ἐκ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ περὶ ἐκείνης τῆς ἀληθινῆς, ἀφοῦ εἶπεν «*εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ*», δὲν εἶπεν, ὅτι «*τοῦ ὁμοιώματος τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα*», ἀλλὰ «*καὶ τῆς ἀναστάσεως*».

Β Διότι διὰ νὰ μὴ λέγῃς, καὶ πῶς, ἀφοῦ δὲν ἀπεθάναμεν ὅπως ἀπέθανε, θὰ ἀναστηθῶμεν ὅπως ἀνέστηθῃ; ὅτε μὲν ἀνέφερε τὸν θάνατον, δὲν εἶπε «*σύμφυτοι τῷ θανάτῳ*», ἀλλὰ «*τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου*»· ὅτε δὲ τὴν ἀνάστασιν, δὲν εἶπε «*τῷ ὁμοιώματι τῆς ἀναστάσεως*», ἀλλ' «*αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα*». Καὶ δὲν εἶπε «*γεγόναμεν*», ἀλλ' «*ἐσόμεθα*», δηλῶν πάλιν καὶ με αὐτὸ τὸ ρῆμα ἐκείνην τὴν ἀνάστασιν τοῦ δὲν ἔχει πραγματοποιηθῇ ἀκόμη, ἀλλὰ τοῦ θὰ πραγματοποιηθῇ εἰς τὸ μέλλον.

Ἐπειτα θέλων νά κάμῃ τόν λόγον αξιοπιστον, δεικνύει ἑτέραν ἀνάστασιν πού ἐπραγματοποιήθη ἐδῶ πρὶν ἀπὸ ἐκείνην. Ὡστε διὰ τῆς παρουσίας νά πιστεύσης καί εἰς τὴν μέλλουσαν. Διότι ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι θά ἀνατελλώμεν μαζί εἰς τὴν ἀνάστασιν, προσέθεσε: **«Τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας»** (στ. 6), ἀναφέρον συγχρόνως καὶ αἰτίαν καὶ ἀποδείξιν τῆς μελλούσης ἀναστάσεως. Καί δὲν εἶπεν **«ἐσταύρωται»**, ἀλλὰ **«συνεσταύρωται»**, ὁδηγῶν τὸ βάπτισμα πλησίον τοῦ Σταυροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνωτέρω ἔλεγε **«σύμφυται τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ γεγόναμεν, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας»**, ὀνομάζων τοιοῦτοτρόπως, ὅχι αὐτὸ τὸ σῶμα, Ὁ ἀλλὰ κάθε πονηρίαν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὀνομάζει παλαιὸν ἄνθρωπον τὴν κακίαν ὁλόκληρον, τοιοῦτοτρόπως καὶ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου τὴν κακίαν πάλιν ὀνομάζει, τὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς πονηρίας.

Καί ὅτι ὁ λόγος οὗτος δὲν εἶναι ἀπλοῦς στοχασμός, ἀκουσε τὸν ἴδιον ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν Παῦλον πού ἡρμηνεύσεν αὐτὸ διὰ τῶν ἐξῆς: Διότι ἀφοῦ εἶπε **«ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας»**, προσέθεσε: **«Τὸ μὴκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ»** (στ. 6). Θέλω δηλαδὴ αὐτὸ νά εἶναι νεκρὸν ὡς πρὸς ταύτην, ὅχι διὰ νά ἀφανισθῇ καὶ νά ἀποθάνῃ, ἀλλὰ διὰ νά μὴ ἁμαρτάνῃ.

Καί συνεχίζων καθιστῇ αὐτὸ ἀκόμη σαφέστερον: **«Ὁ γὰρ ἀποθανών, φησὶ, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας»** (στ. 7). Τοῦτο τὸ λέγει διὰ πάντα ἄνθρωπον, διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος πού ἀπέθανεν ἔχει ἀπαλλαγῇ εἰς τὴν συνέχειαν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, Ἐ ἀφοῦ κεῖται νεκρός, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐκεῖνος πού ἀνέβη ἀπὸ τὸ βάπτισμα· ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀπέθανεν ἀπαξ ἐκεῖ, πρέπει διαπαντός νά παραμένῃ νεκρός ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Ἐάν λοιπὸν ἀπέθανες εἰς τὸ βάπτισμα, νά παραμένῃς νεκρός· διότι ὁ καθεὶς πού ἔχει ἀποθάνει, δὲν δύναται πλέον νά ἁμαρτάνῃ· ἐάν δὲ ἁμαρτάνῃς, βλάπτεις τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ.

Ἀφοῦ ἀπήτησε λοιπὸν τόσῃν ἐγκαρτέρησιν ἀπὸ ἡμᾶς, ταχέως προσέθεσε καὶ τὸν στέφανον, λέγων: **«Εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ»** (στ. 8). Καίτοι καὶ τοῦτο εἶναι μέγιστος στέφανος πρὸ τοῦ στεφάνου, τὸ νά συμμετάσχῃς μὲ τὸν Δεσπότην, 532 πλὴν ὅμως καὶ ἕτερον ἑαυτοῦ, λέγει, σοὶ διδῶ. Ποῖον λοιπὸν τοῦτο; Τὴν αἰώνιον ζωὴν. **«Πιστεύομεν γάρ, φησὶν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ»** (στ. 8).

Καί ἀπὸ τοῦ εἶναι τοῦτο φανερόν, **«Εἰδότες, ὅτι Χριστὸς ἔγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει»** (στ. 9). Καί πρόσεξε πάλιν τὴν προσπάθειαν αὐτοῦ, καὶ πῶς ἀποδεικνύει αὐτὸ διὰ τῶν ἀντιθέτων. Διότι ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν μερικοὶ νά θορυβοῦνται διὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον, δεικνύει, ὅτι δι' αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς πρέπει νά ἔχωμεν θάρρος κατόπιν. Διότι νά μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι, ἐπειδὴ ἀπαξ αὐτός ἀπέθανεν, εἶναι θνητός· διότι διὰ τοῦτο αὐτός παραμένει ἀθάνατος· διότι ὁ θάνατος αὐτοῦ ἔγινε

θάνατος τοῦ θανάτου. **Β** καὶ ἐπειδὴ ἀπέθανε, διὰ τοῦτο δὲν ἀποθνήσκει διότι ἐκείνον τὸν θάνατον, *-τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανε-* (στ. 10).

Τί σημαίνει *-τῇ ἁμαρτίᾳ-*, Τουτέστιν, δὲν ἦτο ὑπεύθυνος δι' ἐκείνον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδικήν μα, ἁμαρτίαν. Διότι διὰ τὴν κατὰ-στρέψιν αὐτὴν, καὶ ἐκκόψῃ τὰ νεῦρα αὐτῆς καὶ ὅλην τὴν δύναμιν, διὰ τοῦτο ἀπέθανεν. Εἶδες πῶς ἐφόβησεν, Διότι ἐάν δὲν ἀποθνήσκει δευτέραι φοράν, οὔτε λουτρὸν ὑπάρχει δευτερόν ἐάν δε δὲν ὑπάρχῃ δευτερόν λουτρὸν, οὔτε σὺ νὰ ἐπιρρέῃς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν.

"Ὅλα αὐτὰ δηλαδὴ τὰ λέγει ἐπιμένων πρὸς ἐκεῖνο τὸ -ποιῶμεν τὰ κακά, ἵνα ἴδῃ τὰ ἀγαθά-, καὶ τὸ -ἐπιμενομένην τῇ ἁμαρτίᾳ, C ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ-" Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν τα ἀναφέρει διὰ τὴν ἐξαφανίσιν ἀπὸ τὴν ρίζαν τὴν τοιαυτὴν ἀντιλήσιν.

"Ὁ δὲ ζῆ, τῷ Θεῷ ζῆ- (στ. 10), λέγει τουτέστι χωρὶς νὰ διαλύεται ἡ ζωὴ, ὥς νὰ μὴ ἐξουσιάζεται ὑπὸ τοῦ θανάτου. Διότι ἐάν καὶ τὸν πρότερον θάνατον δὲν τὸν ὑπέστη ἐπειδὴ ἦτο ὑπεύθυνος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἄλλων, πολὺ περισσότερον τώρα δὲν θά ἀποθάνῃ, ἀφοῦ κατέλυσε αὐτὴν Πράγμα τὸ ὁλοκὸν καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἔλεγεν *"Ἀπαὶ γάρ, φησὶν, ἐπὶ συντελεσθῇ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτῶν πεφανέρωται-*" (Ἑβρ. 9, 26). Καὶ καθόσον ἀπόκειται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπαὶ νὰ ἀποθάνουν, **Δ** τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Χριστὸς ἀφοῦ ἀπαὶ προσηνέχθη διὰ τὴν βασιτασὴν ἁμαρτίας πολλῶν, ἐκ δευτέρου θά φανερωθῇ χωρὶς ἁμαρτίας εἰς ἐκείνους ποὺ τὸν ἀναμένουν μετὰ πόθου διὰ τὴν σωτηρίαν. Δεικνύει δὲ καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἁμαρτίας, τῆς μὲν κατὰ Θεὸν ζωῆς, διότι ποτὲ δὲν θά ἀποθάνῃ πλέον, τῆς δὲ ἁμαρτίας, διότι ἐάν τὸν ἀναμάρτητον αὐτὴν παρεσκευάζεν νὰ ἀποθάνῃ πῶς δὲν θά καταστρέψῃ ἐκείνους ποὺ εἶναι ὑπεύθυνοι.

"Ἐπειτα ἐπειδὴ ἐδίδαξε περὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, διὰ τὴν νὰ μὴ λήγῃ κάποιος κοίαν σχέσιν ἔχει λοιπὸν πρὸς ἡμᾶς ὁ λόγος αὐτός. Προσεβόησεν -Οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς, φησὶ, νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ- (στ. 11). **Ε** Καλῶς εἶπε *-λογίζεσθε-,* ἐπειδὴ κατ' ἀρχὰς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραστήσωμεν τὸ λεγόμενον εἰς τὴν ὄψιν. Καὶ τι λογίζομεθα, λέγει, *-Νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν-* (στ. 11) διότι ἐκεῖνος κατ' ἡμᾶς αὐτὸν τὸν τρόπον ὅλας τὰς ἀρετὰς θά κατορθώσῃ, ἀφοῦ ἔχη σύμμαχον αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Ἰησοῦν διότι τοῦτο σημαίνει *-ἐν Χριστῷ-*. Διότι ἐάν οἱ ἦσαν νεκροὶ τοὺς ἀνέστησε, πολὺ περισσότερον θά δυνήθῃ νὰ κρατήσῃ αὐτοὺς ζῶντας.

-Μὴ οὖν βασιλεύτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι, εἰς τὸ ὁπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῆς- (στ. 12) Δὲν εἶπε νὰ μὴ ζῇ λοιπὸν ἡ σὰρξ, οὔτε νὰ μὴ ἐνεργῇ 933 ἀλλ' *-ἡ ἁμαρτία μὴ βασιλεύτω-* διότι δὲν ἤλθε νὰ φονεύσῃ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν

προαιρεσιν νά διορθωσῃ. Ἐπειτα διεκνύων, ὅτι δέν κατεχόμεθα διά τῆς βίας καί ἐξ ἀνάγκης ὑπό τῆς πονηρίας, ἀλλά μέ τήν θέλησίν μας, δέν εἶπε «*μή τυραννέτω*», πράγμα τό ὁποῖον ἐφανερώανε ἀνάγκη, ἀλλά «*μή βασιλεύτω*». Διότι θά ἦτο ἄτοκον ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ὁδηγοῦνται εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, νά ἔχουν βασιλίσσαν τήν ἁμαρτίαν, καί ἐκεῖνοι ποῦ καλοῦνται νά συμβασιλεύσουν μετά τοῦ Χριστοῦ, νά προτιμοῦν νά γίνωνται πλχμάλωτοι τῆς ἁμαρτίας ὅπω, ἀκριβῶς θά ἦτο ἄτοκον ἂν κάποιος, ἀφοῦ ἀπορρίψῃ τό διάδημα ἀπό τῆς κεφαλῆς του, νά θέλῃ νά ὑποδουλωθεῖται εἰς γυναῖκα δαιμονιζομένην καί ἐκαιοῦσαν καί περιβεβλημένην ἐνδύματα ἐσχισμένα.

Β Ἐπειτα, λειδοῦν εἶναι δυσκόλος ἡ νίκη κατά τῆς ἁμαρτίας, κύταξε μέ ποῖον τρόπον καί λαφράν τήν ἀπέδειξε, καί διά τόν κόπον παρηγόρησεν, ἀφοῦ εἶπεν «*ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σωματι*». Διότι τοῦτο φανερώνει, ὅτι οἱ ἀγῶνες εἶναι πρόσκαιροι, καί ταχέως καταλύονται συγχρόνως δέ ὑπενθυμίζει εἰς ἡμᾶς καί τά προηγούμενα κακά καί τήν ρίζαν τοῦ θανάτου· διότι κατέστη θνητόν ἀπό ἐδῶ καί ὄχι ἐξ ἀρχῆς.

Ἀλλ' εἶναι δυνατόν ἂν καί ἔχῃς θνητόν σῶμα, νά μή ἁμαρτάνῃς. Εἶδες τήν ἀσθενίαν τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, διότι ὁ μὲν Ἀδάμ ἂν καί δέν εἶχε καθολοῦ θνητόν, κατωλίσθησε σύ δέ ἂν καί τό ἔλαβες νά εἶναι ὑπευθύνον εἰς τόν θάνατον, θά δυνηθῇς νά στεφανωθῇς.

Γ Καί ἐρωτᾷ κάποιος. Πῶς βασιλεύει ἡ ἁμαρτία; Ὅχι διά τῆς ἰδικῆς τῆς δυνάμεως, ἀλλά διά τῆς ἰδικῆς σου ἀδιαφορίας. Διά τοῦτο, ἀφοῦ εἶπε, «*μή βασιλεύτω*», καί τόν τρόπον δεικνύει τῆς ταιαύτης βασιλείας, προσθέτων καί λέγων «*Ἐξ τό ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ*». Διότι δέν εἶναι τιμὴ νά χαρίζωμεν ὅλα εἰς τό σῶμα μέ ἐξουσίαν, ἀλλά δουλεία ἐσχάτη καί ἀδύνατος ἀτιμίας. Διότι ὅταν πράττῃ ἐκεῖνα τά ὅποια θέλει, τότε ἔχει στερηθῇ ὅλην τήν ἐλευθερίαν, ὅταν ὁμως ἐμποδίζεται, τότε ἰδιαιτέρως διατηρεῖ τήν ἰδικήν του ἀξίαν.

«*Μηδέ παριστάνετε τά μέλη ὑμῶν ὁπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλ' ὁπλα δικαιοσύνης*» (στ 13).

Δ Τό σῶμα λοιπόν εὐρίσκεται εἰς τήν μέσσην μεταξύ κακίας καί ἀρετῆς, ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως καί τά ὁπλα καί τά δύο δέ τά ἔργα ἀπό ἐκεῖνον που τὰ χρησιμοποιοιοῦν γίνονται ὅπως ἀκριβῶς καί στρατιωτῆς ποῦ ἀγωνίζεται ὑπέρ τῆς πατρίδος, καί λησιτῆς που ὀπλίζεται κατά τῶν ἐνοικούντων, μέ τά ἴδια ὁπλα προστατεύονται τό ἀδικημα δηλαδὴ δέν εὐρίσκεται εἰς τήν πανοπλίαν, ἀλλά εἰς ἐκεῖνους που τήν χρησιμοποιοιοῦν διά τό κακόν. Πράγμα τό ὁποῖον βεβαίως καί ἐπὶ τῆς σαρκός εἶναι δυνατόν νά εἰπωμεν, ἡ ὁποία γίνεται τοῦτο ἢ ἐκεῖνο συμφώνως πρὸς τήν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, ὄχι συμφώνως πρὸς τήν ἰδικήν τῆς φύσιν. Διότι ἐάν μὲν περιεργασθῇ ξένην ὠραιότητα ὁ ὀφθαλμός, ἔρηνεν ὅπλον ἀδικίας, ὄχι συμφώνως πρὸς τήν ἰδικήν του ἐνέργειαν (διότι γνῶρισμα τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι νά βλέπῃ, ἔ ὄχι νά βλέπῃ κακῶς), ἀλλά συμφώ-

νεις πρὸς τὴν πονηρίαν τοῦ λογισμοῦ καὶ διέταξε ἂν ὅμως τὸν χαλινώσῃ. ἔγινεν ὅπλον δικαιοσύνης. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῇ γλωσσῇ, το ἴδιον καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ ἐπὶ ὅλων τῶν ἄλλων. Κυλῶς δὲ ὠνόμασε τὴν ἁμαρτίαν ἀδικίαν διότι κάποιος ὅταν ἁμαρτανῇ, ἢ τὸν ἑαυτοῦ, ἢ τὸν πλησίον ἀδικεῖ, μᾶλλον δὲ τὸν ἑαυτοῦ τὸν κρινὸν ἀπὸ τῶν πλησίων.

Ἀφοῦ ἀπεμακρυνε λοιπὸν ἀπὸ τὴν πονηρίαν, ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἀρετὴν, λέγων «Ἀλλὰ παραιτήσεται ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ, ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας» (στ 13). Κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον προτρέπει διὰ τῶν ὀνομάτων γυνῶν, ἐκεῖ μὲν ἁμαρτίαν ἀφοῦ εἶπεν, ἐδῶ δὲ τὸν Θεόν. Διότι ἀφοῦ εἶδειζε πόση εἶναι ἡ διαφορὰ τῶν βασιλευόντων, ἐξέβαλε ἀπὸ κάθε συγγνώμην τὸν στρατιωτὴν, 534 που ἐγκατέλειπε μὲν τὸν Θεόν, ἐπιθήμῃσε δὲ νὰ τάσσεται ὑπὸ τὴν βασιλείαν τῆς ἁμαρτίας. Ὅχι μόνον δὲ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐξῆς ἀποδεικνύει τοῦτο λέγων, «ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας» δι' αὐτῶν δηλαδὴ δεικνύει καὶ τὴν βλάβην ἐκείνης, καὶ τὸ μέγεθος τῆς ὥρεας τοῦ Θεοῦ. Διότι σκεφθεῖτε, λέγει, ποιοὶ εἴσθε κάποτε, καὶ τι ἐγίνατε. Ποιοὶ εἴσθε λοιπὸν, Νεκροὶ καὶ ἀπολεισθέντες μὲ ἀπωλείαν, ἡ ὁποία δὲν ἤδυνάτο ἀπο πυνθενά νὰ διορθωθῇ, διότι δὲν ἱπῆρχε κάποιος ποὺ νὰ ἤδυνάτο νὰ βοηθηθῇ. Καὶ τι ἐγίνατε ἐξ ἐκείνων τῶν νεκρῶν, Ζῶντες ζῶτῃν ἀθάνατον. Καὶ διὰ ποίου; Διὰ τοῦ Θεοῦ, Ὁ ὁποῖος δύνάται τὰ πάντα. Λοιπὸν εἶναι δίκαιον καὶ νὰ γάσσησθε ὑπὸ τυττοῦ μετὰ τσαυτικῆς προθυμίας, μεθ' ὅσης εἶναι φυσικόν νὰ τάσσωνται οἱ ἀπὸ νεκρῶν γενόμενοι ζῶντες.

«Καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ» (στ 13). Ἐπομένως τὸ σῶμα δὲν εἶναι πονηρόν, ἀφοῦ βεβαίως εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ὅπλον δικαιοσύνης. Ἀφοῦ ἀνέφερε δὲ ὅπλον, ἐφάνερωσε, ὅτι καὶ πόλεμος φοβερός ἔχει ἀρχίσαι. Διὰ τοῦτο χρειάζεται εἰς ἡμᾶς καὶ πανοπλία ἰσχυρά, καὶ διατάξεις γενναῖαι, καὶ ποὶ νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὰ τῶν πολέμων τουτῶν, καὶ πρῶτον ἀπὸ ὅλα στρατηγός. Ἀλλ' ὁ μὲν στρατηγὸς παρευρίσκειται, δηλαδὴ ὁ Χριστός, πάντοτε ἑτοιμὸς πρὸς συμμαχίαν, καὶ παραμένων ἀνικητός, καὶ τὰ ὅπλα δὲ ἰσχυρὰ κατεσκεύασε δι' ἡμᾶς. Ὁ χρειάζεται δὲ ἐν συνεχείᾳ προαίρεσις, οὐ νὰ χρησιμοποιεῖ αὐτὰ ὅπως, κρίνει, ὥστε καὶ εἰς τὸν στρατηγὸν νὰ κείθεται, καὶ νὰ παρατάσῃ ὅπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Ἀφοῦ προέτρεψε λοιπὸν ἡμᾶς εἰς τὸσσαν μεγάλην, καὶ ἀφοῦ ἐμνημόνευσεν ὅπλα καὶ μάχην καὶ πολέμους, κύτταξε πῶς ἐνθαρρύνει πάλιν τὸν στρατιωτὴν, καὶ ἑτοιμαεῖ τὴν προθυμίαν, λέγων «Ἀμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐκέτι κυριεύσει· οὐ γὰρ ἔστε ὑπὸ νόμον, ἀλλὰ ὑπὸ χάριν» (στ 14). Ἐάν λοιπὸν ἡ ἁμαρτία δὲν κυριαρχῇ πλέον εἰς ἡμᾶς, διὰ ποῖον λόγον τὸσσαν πολλὰ μεταβιβάσεις πρὸς ἡμᾶς, λέγων «μὴ βασιλεύτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὡς σωματί», καὶ «μὴ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας, τῇ ἁμαρτίᾳ». Διὸ σημαίνει λοιπὸν τὸ λεγόμενον, Κάποιον λόγον ὡς σπέρμα φυτεύ-

εἰ ἐδῶ, τὸν ὁποῖον ὑστερον πρόκειται νά ἀναπτύσσει, καὶ κολῶ τὸν προετοίμαζεν Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ὁ λόγος αὐτός. Τό σῶμα ἡμῶν πρὸ μὲν τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἦτο εὐλαϊκὸν εἰς τὴν ἁμαρτίαν· Διότι μετὰ τὸν θάνατον καὶ πολλὴ πληθὸς παθῶν προστετέθη διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν ἦτο καθάλου ἐλαφρὸν πρὸς τὸν δρόμον διὰ τὴν ἀρετὴν· Διότι οὔτε Πνεῦμα παρενρισκετο πού να βοηθῇ οὔτε βάπτισμα ποὶ ἡδυνάτο νά νεκρώσῃ τὴν ἁμαρτίαν· ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς ἴππο, ἀτίθασος. Ἐξίτρεχε μὲν, κυλλάκης ὁμως, ἔκηνε λαθὼς ἐνῷ ὁ νόμος καθωριζέ μὲν τὰ πρακτέα καὶ τὰ μὴ πρακτέα, δὲν προσέφερεν ὅμως εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους κατὰ περισσώτερον ἀπὸ τὴν προτροπὴν διὰ τῶν λόγων· Ὅταν ὁμως ἦλθεν ὁ Χριστός, τὰ παλαισματα ἔγιναν κατόπιν εὐκολωτέρα· Διὰ τοῦτο καὶ μεγαλιτέρα προετέθησαν εἰς ἡμᾶς τὰ σκάμματα, ἀπὸ μεγαλυτέραν βοήθειαν λαμβάνωμεν· Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστός ἔλεγεν - *Ἐδὴ μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσελθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν* - (Ματθ. 5, 20).

Ἄλλὰ τοῦτο μὲν εἰς τὴν συνέχειαν σαφέστερον διευκρινῶναι, προηγουμένως ὅμως ὑπαινίσσεται αὐτὸ δι' ὀλίγων ἐδῶ, δεικνύων, ὅτι ἐὰν δὲν ταπεινωθῶμεν πολὺ, δὲν θα ἀποχωρήσῃ ἀπὸ ἡμῶν ἡ ἁμαρτία· 535 Διότι δὲν ὑπάρχει μόνον ὁ νόμος ποὶ προτρέπει, ἀλλὰ καὶ ἡ χάρις, ἡ ὁποία καὶ τὰ προηγούμενα συνεχώρησε, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα ἐξασφαλίζει· Ἐκείνος μὲν δηλαδὴ, ὁ νόμος, ἔχειν ὑποσχεθῇ τοὺς στεφανίους μετὰ τοὺς κόπους, αὕτη ὅμως ἡ χάρις, πρῶτερον ἐστεφάνωσε, καὶ τότε προσηύκυσεν εἰς τοὺς ἀγῶνας· Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ἐδῶ δὲν ὑπαινίσσεται ὁλόκληρον τὸν βίον τοῦ πιστοῦ, ἀλλὰ κάμνει σι γαρῖσιν τοῦ βαπτισματος καὶ τοῦ νόμοι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει, ὅτι - *τὸ μὲν γράμμα αποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ* - (Β' Κορινθ. 3, 6)· Β' Διότι ὁ νόμος μὲν ἐλέγχει τὴν παράβασιν, ἡ χάρις ὅμως διαλύει τὴν παράβασιν· Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἐκεῖνος, ὅταν ἐλέγχε, καθυρίζει τὴν ἁμαρτίαν, τοιούτοιτρόπως αὕτη, ὅταν συγχωρῇ δὲν ἀφήνει νά ἐδριμασθῇ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· ὥστε κατὰ δύο τρόπους εἶσαι ἀπηλλαγμένους ἀπὸ αὐτῆς τὴν τυραννίδα, καὶ διότι δὲν εὑρίσκεισαι ὑπὸ τὸν νόμον· καὶ διότι ἔχεις ἀπολαύσει τὴν χάριν·

Ἀφ' οὗ λοιπὸν δι' αὐτῶν ἔκαμε τὸν ἀκροατὴν νά ἀναπνεύσῃ, ἀσφαλίζει πάλιν αὐτόν, εἰσάγων παραινέσιν ἐξ ἀντιθέσεως, καὶ λεγὼν οὕτω - *Τί οὖν, ἁμαρτήσομεν, διὰ ὅτι ἐσπέν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν; Μὴ γέννητε* - (στ. 15)· Πρῶτον μὲν δηλαδὴ χρησιμοποιοῦ τὴν ἀπαγόρευσιν, ἐπειδὴ τὸ λεγόμενον εἶναι πάρα πολὺ αἰσχυρὸν· Ὁ ἔπειτα δὲ καὶ εἰς παραινέσιν ὁδηγεῖ τὸν λόγον, καὶ δεικνύει ὅτι ἡ εὐκολία τῶν ἀγῶνων εἶναι μεγάλη, λέγων ὥς ἐξῆς - *οὐκ οἴδατε, ὅτι ὃ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δούλοι ἐστε, ὃ ὑπακούετε, ἢτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην* - (στ. 16). Δὲν ἀναφέρω τὴν γέννηαν λέγει, οὔτε τὴν πολλὴν ἐκείνην κόλασιν, ἀλλὰ τὴν ἐδῶ ἐντροπήν, διὰν γίνεσθε δούλοι, καὶ μάλιστα μέ τὴν θέλησιν σας, καὶ ἁμαρτίας

δοῦλοι, καί μέ τοιοῦτον μισθόν, ὥστε πάλιν νά ἀποθανετέ. Διότι ἐάν πρό τοῦ βαπτισματος ἐπροξένησε θάνατον σωματικόν, **Δ** καί τό ἔλκος ἐχρειάσθη τόσῃν θεραπείᾳ, ὥστε ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων νά κατέλθῃ εἰς θάνατον, καί κατ' αὐτοί τόν τρόπον νά διαλυῇ τό κακόν, ὥστερα ἀπο τήν τόσῃν δωρεάν καί τήν ἐλευθερίαν, ἀφού σέ παραλαμβάνει πάλιν ἡ ἁμαρτία μέ τήν θέλησίν σου νά εἶσαι ὑπό κρίσιν, τι δέν θά σοῦ προξενήσῃ,

Ἄς μή προστρέξῃς λοιπόν εἰς τόσων μέγα βαρῆθρον, οὔτε μέ τήν θέλησιν σου νά προδώσῃς τόν ἑαυτόν σου. Διότι εἰς τοὺς πολέμοις μέν πολλάκις οἱ στρατιῶται παραδίδονται καί χωρίς τήν θέλησιν των ἰδῶ ὄντας ἐάν δέν παρυδοθῇς σὺ ὁ ἴδιος, οὐδεὶς θά σέ καταβάλῃ

Ἀφού προέτρεψε λοιπόν διὰ τοῦ πρέποντος, δημιουργεῖ ζῆλον καί δια τῶν ἐπαθλῶν, **Ε** καί ἀναφέρει καί τῶν δύο τὰ ἐπακόλουθα, δικαίωσιν καί θάνατον θάνατον δέ ὄχι τοιοῦτον, ἀλλά πολύ φοβερωτέρον. Διότι ἐάν δέν θά ἀκοιάνῃ ὁ Χριστός, ποῖος θά ἐξαφανισῇ τόν θάνατον ἐκείνον. Οἷός ἐστι. Ἐπομένως κατ' ἀνάγκην κυθ' ὀλοκληρίαν θά κολαίωμεθα καί θά τιμωρούμεθα διότι καθόλου πλέον δέν καταφθάνει ὁ αἰσθητός θάνατος, ὅπως ἀκριβῶς ἰδῶ, που ἀναπαύει τό εἶμα καί τό ἀποχωρεῖ ἀπό τήν ψυχὴν -*Ἰσχυίως γάρ ἐχθρός καταργεῖται ὁ θάνατος*- (**Α'** Κορινθ. 15, 26).

Ὅθεν θάνατος θά εἶναι ἡ κύλασις, ἀλλ' ὄχι διὰ τοὺς ὁπακουόντας εἰς τόν Θεόν, ἀλλά τὰ ἐπαθλα θά εἶναι ἡ δικαίωσις καί τα ἐκ ταύτης πηγάζοντα ἀγαθὰ

-*Χάρις δέ τῷ Θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπακούσατε δέ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδασχῆς*- (στ. 17). Ἀφού ἀπέτρεψε διὰ τῆς δουλείας, ἀφού ἐφόβησε καί προέτρεψε διὰ τῶν ἐπαθλῶν, 536 ἀνορθώνει πάλιν αὐτοὺς διὰ τῆς ὑπενθυμιστικῆς τῶν εὐεργεσιῶν διότι διὰ τούτων δεικνύει, ὅτι καί ἀπὸ μεγάλα κακά ἀπηλλάγησαν, καί ὅτι ὄχι μέ τοις ἰδικοῖς τῶν κόπους, καί ὅτι τὰ μέλλοντα εἶναι εὐκολώτερα. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἀφού καποῖος ἐλευθερωσῇ τὸν αἰχμαλωτὸν ἀπὸ σκληρὸν τυραννὸν καί συμβουλευῶν νά μὴ ἐπιστρέψῃ πάλιν πρὸς αὐτόν, ὑπενθυμίζει τήν φοβερὰν ἐξουσίαν αὐτοῦ, τοιοῦτοτρόπως καί ὁ Παῦλος φανερώνει ἐμφαντικώτατα τὰ παρελθόντα κακά διὰ τῆς εὐχαριστίας πρὸς τόν Θεόν. Διότι δέν προημῶχετο ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἰσχύϊν, λέγει, τό νά ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ ὅλα ἐκείνα, **Β** ἀλλὰ εἰς τόν Θεόν ἀντίζει ἡ χάρις, ὁ ὁποῖος τόσα πολλὰ καί ἠθέλησε καί ἠδυνήθη

Καί καλῶς εἶπεν -*ὑπακούσατε ἐκ καρδίας*- διότι δέν ἠναγκάσθητε οὔτε ἐβιάσθητε, ἀλλὰ μέ τήν θέλησιν σας καί μετὰ προθυμίας ἀπεμακρυνθῆτε ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Τοῦτο δέ τό λέγει συγχρόνως καί ἐγκωμιάζων καί ἐλέγχων. Διότι αἰεὶ οἱ ὅποιοι μέ τήν θέλησιν σας προσήλθετε εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καί χωρίς καθόλου νά ἐξαναγκασθῆτε ποίαν συγγνώμην θά ἔχετε λοιπόν ποίαν δέ ἀπολογίαν, ἀφού πρὸς τὰ προηγουμένα κακά ἐπεστρέψατε,

Ἐπειτα διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἰδικήν των εὐγνωμοσύνην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐπραγματοποιήθη τὸ πᾶν, ἀφοῦ εἶπεν «ἐπηκούσατε ἐκ καρδίας». Ἐ προσέθεσεν «εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδασχῆς» Διότι ἡ μὲν ἐκ καρδίας ὑπακοή φανερώνει τὸ αὐτεξουσίον, ἡ δὲ παραδοσις ὑποδηλώνει τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ Ποιὸς εἶναι δὲ ὁ τύπος τῆς διδασχῆς. Ἡ ὁρθή ζωὴ καὶ μετὰ ἀρίστης διαγωγῆς

«Ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ» (στ 18) Αὐτοῦ δωρεάς τοῦ Θεοῦ φανερῶνει ἐδῶ, καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ὑποδούλωσιν εἰς τὴν δικαιοσύνην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ καθὲ ἐλευθερίαν Διότι τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔκαμεν ὁ Θεός, ὁποῖον ἂν κάποιος ἀφοῦ παρέλαβεν ὀρφανὸν παῖδα, ὁ ὁποῖος ἀπήχθη ὑπὸ βαρβάρων εἰς τὴν χωρὰν αὐτῶν, ὄχι μόνον τὸν ἀπηλλάξεν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτὸν του κατέστησε πατέρα τοῦ φροντίζει δι' αὐτόν, **Ὡ** καὶ ἀνυψώσεν εἰς μεγίστην ἀξίαν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως καὶ εἰς ἡμᾶς ἐπραγματοποιήθη Διότι δὲν μᾶς ἠλευθέρωσε μόνον ἀπὸ τὰ παλαιὰ κακά, ἀλλὰ καὶ μᾶς ὠδήγησεν εἰς βίον ἀγγελικόν, καὶ ἔτεμε δι' ἡμᾶς ὁδὸν ἀρίστης διαγωγῆς, ἀφοῦ μᾶς παρέδωκεν εἰς τὴν ἀσφαλείαν τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἐθανάτωσε τὰ παλαιὰ κακά, καὶ ἐνέκρωσε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐχειραγωγήσεν ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀθάνατον ζωὴν

Ἄς παραμένωμεν λοιπὸν ζῶντες αὐτὴν τὴν ζωὴν διότι πολλοὶ ἐξ ἐκείνων τοῦ φαίνονται ὅτι τὴν ζοῶν καὶ τὴν βαδίζουν, διάκεινται ἀθλιώτερον ἀπὸ τοὺς νεκροὺς.

Διάφορα εἶδη θανάτου

Ε Διότι ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι θανάτου καὶ ὑπάρχει εἰς μὲν ὁ θάνατος τοῦ σώματος, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀβραάμ ἐνῶ ἦτο νεκρός, δὲν ἦτο νεκρός «Ὁ γὰρ Θεός, φησὶν, οὐκ ἔστι Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων» (Ματθ. 22,32) Ἄλλος εἶναι ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς, τὸν ὁποῖον ὑπαινισσόμενος ὁ Χριστὸς ἔλεγεν «Ἄφες τοῖς νεκροῖς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς» (Ματθ. 8,22) Ἄλλος, ὁ ὁποῖος πρέπει καὶ νὰ ἐπαινῆται, εἶναι ἐκεῖνος που γίνεται διὰ τῆς ἐγκαρτερήσεως, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ὁ Παῦλος «Νεκρώσατε ὑμῶν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς» (Κολοσ. 3,5) Ἄλλος, ὁ ὁποῖος ἔχει γινεῖ καὶ αἴτιος αὐτοῦ, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ πραγματοποιεῖται εἰς τὸ βάπτισμα «ὁ γὰρ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος, φησὶν, καταέρχεται» (Ρωμ. 6,6), τοῦτέστιν ἔχει νεκρωθῆ

Γνωρίζοντες λοιπὸν αὐτά, ἐκείνην μὲν τὴν νέκρωσιν ἃς ἀποφυγόμεν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐνθ' ζῶμεν ἀποθνήσκομεν, αὐτὴν δὲ ἃς μὴ φοβηθῶμεν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ὁ κοινὸς δι' ὅλους θάνατος Τὰς δὲ δύο ἄλλας νεκρώσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ

μέν είναι μακαριστή, δηλαδή εκείνη που ἐδόθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, 537 ἡ δὲ ἐκαινετή, δηλαδή ἐκείνη που κατορθώνεται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ὡς προτιμήσωμεν καὶ ὡς ἐπιδιώξωμεν. Ἐκ τούτων τῶν δύο δὲ τὴν μὲν ὁ Δαυὶδ μακαρίζει λέγων «μακάριοι οἱ ἀφ' ὧν ἀνέβησαν αἱ ἀνομίαι», τὴν δὲ ὁ Παῦλος θαυμάζει, γραφὸν πρὸς τοὺς Γαλαταί, ὅτι «οἱ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν» (Ψαλμ. 31,1 καὶ Γαλ. 5,24).

Ἐκ τῶν ἄλλων δύο δὲ τὴν μὲν ὁ Χριστὸς χαρακτηρίζει εὐκαταφρόνητον λέγων «μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν», τὴν δὲ φοβεράν «Φοβήθητε γὰρ τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολῆσαι ἐν γένει» (Ματθ. 10,28). Ὡς

διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἀποφασίζομεν αὐτόν, ἐκείνον τὸν θάνατον ὡς προτιμήσωμεν, ὁ ὁποῖος μακαρίζεται καὶ θαυμάζεται, ὥστε ἐκ τῶν ἄλλων δύο τὸν μὲν νὰ ἀποφύγωμεν τὸν δὲ νὰ φοβηθῶμεν. Διότι οὐδὲν ὁφελος ἵκασθαι εἰς ἡμᾶς ὁ ὁποῖος βλέπομεν τὸν ἥλιον, καὶ ἐσθίωμεν καὶ πίνωμεν, ἀν δέν μᾶς παρακολουθῇ ἡ δια τῶν ἀγαθῶν ἔργων ζωὴ διότι, π.χ. μου, πόσον εἶναι τὸ ὄφελος εἰς βασιλεία, ὁ ὁποῖος περιβάλλεται μὲν πορφύραν ἐσθῆτα καὶ ἔχει ὄπλα, δὲν κέκτηται ὅμως οὐδὲνα ὑπὲρ τούτων, ἀλλὰ εὐρίσκεται πρὸ ὅλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἐπιτίθενται καὶ νὰ ἐμπιέζουσιν αὐτόν, τοιοῦτοι τοιόπως καὶ εἰς τὸν Χριστιανὸν οὐδὲν κέρδος θὰ ὑπαρξῃ. ὁ ὁποῖος ἐνῶ ἔχει μὲν πίστιν καὶ τὴν δωρεάν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, ὑπάρκειται ὅμως, εἰς ὅλα τὰ πάθη. Ὁ δὲ μεγαλύτερα κατ' αὐτόν τὸν τρόπον θὰ εἶναι ἡ περιφρόνησις καὶ περισσοτέρα ἡ αἰσχύνῃ διότι ὅπως, ἀκριβῶς ἐκεῖνος, που περιβάλλεται τὸ διάδημα καὶ τὴν πορφύραν ἐσθῆτα, ὅχι μόνον τιποτέ δέν θὰ κερδίσῃ ἀπὸ τὴν στολὴν ταυτὴν διὰ τὴν ἰδικὴν του τιμὴν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνην προσβάλλει διὰ τῆς ἰδικῆς τοῦ αἰσχυνῆς, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ πιστός, διὰ τὴν διάγῃ διεφθαρμένην ζωὴν, ὅχι μόνον οὐδόπως θὰ εἶναι σεβαστός ἀπὸ ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ περισσότερον καταγέλαστος. «Ὅσοι γὰρ φησὶν, ἀνόμιος ἡμαρτον, ἀνόμιος, καὶ ἀπολοῦνται καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἡμαρτον διὰ νόμον κριθήσονται» (Ρωμ. 2,12). Καὶ πρὸς τοὺς Ἑβραίους δὲ ἐπιστέλλων, ἔλεγεν. «Ἀθετήσας τὸ νόμον Μωυσέως, χωρὶς σφαιρισμῶν ἐπὶ ἀντὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. Ὁ Πάσις δοκεῖτε χειρονα, ἀζώγησεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας» (Ἑβρ. 10,28-29).

Καὶ μᾶλλον εὐλόγως διότι σοὶ ὑπέταξα ὅλα τὰ πάθη, λέγει, διὰ τοῦ βαπτίσματος. Τί συνέβη λοιπόν καὶ προσέβαλες τόσον μεγάλην δωρεάν καὶ κατέστης ἄλλος ἀντὶ ἄλλου, τοῦ ἐθανάτωσα καὶ σοὶ ἔθαψα τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματα, ὅπως ἀκριβῶς τοὺς σκωληκας διὰ τὴν λοιπὴν ἐγέννησας ἄλλα, διότι τὰ ἁμαρτήματα εἶναι χειρότερα ἀπὸ τοὺς σκωληκας διότι οὗτοι μὲν βλάπτουν τὸ σῶμα, ἐκεῖνα ὅμως τὴν ψυχὴν, καὶ περισσοτέραν δημιουργοῦν τὴν δυσωδίαν. Ἀλλ' ἡμεῖς δέν αἰσθανόμεθα διὰ τοῦτο δέν σκευδομεν νὰ καθαρίσωμεν αὐτήν. Ἐ διότι οὕτε ὁ μεθυσὼν ἀντιλαμβάνεται πόση εἶναι ἡ δυσωμία τοῦ σάπιον οἴνου, ἀλλ'

ἐκεῖνος κού δὲν μεθεῖ γινώριζει αὐτὰ ἐπακριβῶς. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἐκεῖνος μὲν ὁ ὁποῖος ζῇ σωφρόνως, γινώριζει μετὰ ἀκριβείας τοὺς βόρβορον καὶ τὴν κηλίδαν ἐκείνων ἐκεῖνος, ὁμοίως ὁ ὁποῖος παρέδωκε τὸν ἑαυτοῦ τοῦ εἰς τὴν πονηρίαν ὡς νὰ εἶναι ναρκωμένος ἀπὸ κάποιαν μέθην, οὕτε αὐτὸ τοῦτο γινώριζει, ὅτι νοσεῖ. Καὶ τοῦτο ἰδιαιτέρως, εἶναι τὸ φανερωτέρον τῆς κακίας, ὅτι δὲν ἀφήνει ἐκείνους ποὶ ἐνεπλάκησαν εἰς αὐτήν οὔτε νὰ ἴδωσιν τὸ μέγεθος τῆς βλάβης ποὺ προξενεῖ αὕτη ἀλλ' ἐνῷ κελνται εἰς βόρβορον, νομίζουσιν ὅτι ἀπολαμβάνουσιν μύρα διὰ τοῦτο δὲν δύνανται νὰ ἀπαλλάσσωνται, ἀλλ' ἐνῷ εἶναι γεμῆτοι ἀπὸ σκωληκας, 530 ὑπερηφανεύονται ὡς νὰ καλλωπίζωνται μὲ πολιτικμοὺς λίθοι, Διὰ ταῦτα οὔτε θέλουν νὰ φονεῖσιν αὐτοὺς τοὺς σκωληκας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τρέφουν καὶ τοὺς πολλαπλασιάζουν εἰς τοὺς ἑαυτοῦς τῶν, ἕως ὅτοι τοὺς ἐνωσοῖν μὲ τοὺς σκωληκας τοῦ μέλλοντος αἵωνος, Διότι οὗτοι εἶναι πρόξενοι ἐκεῖνοι ὅχι μόνον δὲ πρόξενοι, ἀλλὰ καὶ πατέρες εἶναι ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν τελειοῦν - 'Ὁ γὰρ σκωληξ αὐτὸν οὐ τελειοῖται' (Μαρκ 9,43), λέγει. Οὗτοι ἀνάπτουν τὴν γέννηαν ἢ ὅποια ποτὲ δὲν σβήνει.

Β Διὰ νὰ μὴ συμβοῖν λοιπὸν αὐτὰ ἃς ἐξαφανίσωμεν τὴν πηγὴν τῶν κακῶν καὶ ἃς σβήσωμεν τὴν ἀκίνητον, καὶ ἃς ἐκρίζωσωμεν ἀπὸ κατωτὴν ρίζαν τῆς πονηρίας, διότι καὶ δένδρον ὁριον ἂν τὸ κόψῃ, ἀπὸ ἐπάνω, τίποτε σπουδαῖον δὲν κατωρθώσῃ, ἀφοῦ ἡ ρίζα κάτω παραμένῃ, καὶ τὰ ἴδια πάλιν βλαστάνῃ.

Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ ρίζα τῶν κακῶν, Μαθε ἀπὸ τὸν καλὸν φυτωργόν, ὁ ὁποῖος ἐπακριβῶς γινώριζει τὰ τοιαῦτα καὶ φροντίζει τὴν πνευματικὴν ἀμπελον, καὶ γεωργεῖ ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Ποία λοιπὸν λέγει οὕτως, ὅτι εἶναι ἡ αἰτία ὄλων τῶν κακῶν - 'Ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων' - *Ρῆξ γὰρ πάντων τῶν κακῶν, φησὶν ἡ φιλαργυρία* - (Α Τιμοθ 6,10) 'Ἀπὸ ἐδῶ προέρχονται μύχαι καὶ ἐχθραὶ καὶ πόλεμοι, C ἀπὸ ἐδῶ φιλονεικίαι καὶ ἐμπαιγμοὶ καὶ ἰσχυφαὶ καὶ ὕβρεις, ἀπὸ ἐδῶ φόνοι καὶ κλοπαὶ καὶ ἀναιγματα τοφῶν ἐξ αἰτίας αὐτῆς ὅχι μόνον πόλεις καὶ χῶραι, ἀλλὰ καὶ ὁδοὶ καὶ κατοικημένη γῆ καὶ ἔρημος, καὶ ὄρη καὶ κοιλάδες, καὶ λοφοὶ καὶ ὅλα γενικῶς εἶναι γεμῆτα ἀπὸ αἵματα καὶ φόνους. Καὶ οὕτε ἀπὸ τὴν θάλασσαν δὲν ἀκουσίσαιεν αὐτὸ ἐδῶ τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ εἰσώρμησε μετὰ πολλῆς μανίας, ἀφοῦ οἱ πειραταὶ πολιορκοῦν αὐτὴν ἀπὸ παντοῦ, καὶ ἐπινοοῦν κάποιον νέον τρόπον ληστείας. 'Ἐξ αἰτίας αὐτῆς καὶ ὁ νόμος τῆς φιλσεως ἀνεντροπήσαν καὶ διεσαλευθῆσαν οἱ θεσμοὶ τῆς συγγενείας, καὶ διεφθάρησαν τὰ δίκαια καὶ αὐτῆς τῆς περιουσίας.

Πόσον κακόν είναι ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων

Δ Διότι ἡ τυραννίς τῶν χρημάτων δέν ὥκλισε τὰς τοιαύτας χεῖρας μόνον ἐναντίον τῶν ζώντων, ἀλλά καὶ ἐναντίον τῶν ἀποθανόντων καὶ οὔτε ἐξ αἰτίας τοῦ θανάτου συνήθηκολογοῦν πρὸς αὐτοὺς ἀλλὰ ἀποὺ ἀνοιγουν ταφούς, ὁκὸμη καὶ ἐναντίον νεκρῶν σωμάτων ἐκτείνουν τὰς μολισμένας χεῖρας, χωρὶς νά ἀφηνουὶ νά ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν τῶν ἐπιβουλὴν ἐκείνου ποὺ ἀπηλλαγῇ ἀπὸ τὴν ζῶην. Καὶ ὅσα καὶ ἂν εἴρῃς κακὰ ἔστω εἰς οἰκίαι, ἔστω εἰς ἀγοραὶ, ἔστω εἰς δικαστήρια, ἔστω εἰς βουλευτήρια, ἔστω εἰς ἀνακτορα, ἔστω ὅποιοιδήποτε, ἀπὸ ἐδῶ θά τὰ ἰδῇς ὅλα νά βλαστῶνουν Διότι τοῦτο εἶναι, τοῦτο τό κακόν, τό ὅποιον ὅλα τα ἐγέμισεν ἀπὸ αἵματα καὶ φόνους. Ἐ τοῦτο ἦναγε τὴν φλόγα τῆς γέννης τοῦτο ἔκαμε τὰς πολεὶς νά μὴ εὗρισκωνται οὐδόλως εἰς καλυτέραν κατάστασιν ἀπὸ τὰς ἐρημίας, ἀλλά καὶ εἰς πολὺ χειρότεραν

Ἐκείνου, μὲν δηλαδὴ, οἱ ὅποιοι ἐνεδρεῦνουν εἰς τὰς ὁδοὺς εἶναι εὐκόλυν καὶ νὰ τοὺς ἀποφευγῶμεν, ἀποὺ δέν ἐπιτιθεῖται διὰ παντός μισοὶ. ἐκείνοι ὅμως οἱ ὅποιοι μιμῶνται αὐτοὺς εἰς τό κέντρον τῶν πόλεων, εἶναι τόσον χειρότεροι ἀπὸ ἐκείνους ὅσον καὶ ὀλιγότερον δινόμεθα νά τοὺς ἀποφευγῶμε, καὶ μὲ θρασυς τολμοῦν αἰτά, τὰ ὅποια ἐρριφίως ἐκείνοι Διότι τοὺς κειμένους νόμοις ποὺ χρησιμεῖουν διὰ τὴν διάλυσιν τῆς πονηρίας αἰτῶν, αὐτοὺς ἀποὺ τοὺς χρησιμοποιοῦν καὶ εἰς συμμαχίαν, ἐγέμισαν τὰς πολεὶς μὲ αὐτοὺς τοὺς φόνους καὶ τὰ μιάσματα. Ἡ ἀν εἶναι φόνος, πὲς μου, καὶ χειρότερα ἀπὸ φόνον 539 ἡ παράδοσις τοῦ πτωχοῦ εἰς πείναι καὶ ὁ ἐγκλεισμός, εἰς φυλακὴν, καὶ μαζί μὲ τὴν πείναν καὶ ἡ ἐκδοσις εἰς βασανίους καὶ ἀναριθμήτους κακώσεις, Διότι ἔστω καὶ ἂν σὺ ὁ ἴδιος δέν πράττης αὐτά, ἀν παρέχῃς ὅμως τὴν αἰτίαν νά γίνωνται, πραγματοποιεῖς αὐτὰ περισσότερον ἀπὸ ὅσον οἱ ὑπηράται σου Διότι ἐκείνους μὲν ποὺ φοινῶει, διατροπῇ μὲ τό ξίφος, καὶ ἀποὺ ἐδημιουργεῖς δι' ὀλίγον χρόνον πόνον, οὐδόλως κατόπιν ἐπακτείνει τὴν βάσανον σὺ ὅμως μὲ τὰς συκοφαντίας, μὲ τὰς προσβολὰς, μὲ τὰς ἐπιβουλὰς, ἀποὺ μετατρέπῃς εἰς αὐτόν τό φῶς εἰς σκότος, καὶ τὸν κάμνης νά ἐπιθῇ μὴ ἀπείρους φορές τὸν θάνατον, σκέψου πόσους θανάτους προκαλεῖς ἀντὶ δι' ἓνα

Καὶ τό περισσότερον φοβερόν βεβαίως ἀπὸ ὅλα εἶναι, διὰ ἀρπάζεις καὶ πλεονεκτεῖς, ὅχι διότι ἐξωθείσαις ὑπὸ πτωχείας. Β οὔτε διότι σέ καταναγκάζει ἡ πείνα, ἀλλὰ διὰ νά ἀλείφῃται ὁ χαλινός τοῦ ἵππου μὲ κολὺν χρυσόν, καὶ ἡ ὁροφὴ τῆς οἰκίας, καὶ τὰ κιονόκρανα. Καὶ πόσης γέννης δέν εἶναι ἀξία αὐτά, ὅταν τὸν ἀδελφόν, ὁ ὅποιος συμμετέσχε μαζί σου εἰς τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ, καὶ τόσον ἐτιμήθῃ ἀπὸ τὸν Δεσπότην σου, τὸν ριπῇ εἰς ἀνυριδμήτους συμφοράς, διὰ νά καλλωπίσῃς λίθους καὶ ἔδαφος

καί σώματα ἀλόγων ζώων, τὰ ὅποια οὔτε αἰσθάνονται τόν κόσμον αὐτόν. Καί ὁ μὲν σκυλος πολὺ φρονιτίζεται ὁ δὲ ἄνθρωπος, μᾶλλον δὲ ὁ Χριστός, ἐξ αἰτίας τοῦ σκυλου καὶ ὄλων πού ἀντὶφέρθησαν κατακλείεται εἰς ἐσχάτην πείναν. Ἐπεὶ Τί ὑπάρχει χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν συγχυσιν; τί φοβερωτερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν παρανομίαν, πόσαι ποταμοὶ πυρός θὰ ἀρκέσουν δια τὴν τοιαύτην ψυχὴν; Ὁ μὲν κατ' εἰκόνα Θεοῦ δημιουργημένος ἔχει σταθῇ εἰς ἀσχημίας ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς σου ἀπανθρωπίας· αἱ δὲ ὄψεις τῶν ἡμιόνων, οἱ ὅποιοι βασιτάζουν τὴν γυναῖκα σου ἀστράπτουν ἀπὸ τῶ πολὺ χρυσαφι, καὶ τὰ δέρματα καὶ τὰ ξίλα τὰ ὅποια κρατοῦν τὴν στέγην καὶ ἂν χρειάζεσαι νὰ κατασκευάσῃς κἀθίσμα, ἢ ὑποπόδιον, ὅλα κατασκευάζονται ἀπὸ χρυσόν καὶ ἀργυρον· τὸ δὲ μέλος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκεῖνος δια τόν ὅποιον κατήλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὃ καὶ τὸ τίμιον αἷμα ἔχισε, οὔτε τὴν ἀναγκαίαν τροφήν δὲν ἀπολαμβάνει ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς σου πλεονεξίας. Ἀλλ' αἱ μὲν κλίνει ἀπὸ παντοῦ εἶναι περιβεβλημένοι μὲ ἀργυρον, τὰ δὲ σώματα τῶν ἁγίων ἔχουσιν στερηθῇ καὶ τὸ ἀναγκαῖον σκέπασμα καὶ ἀπὸ ὅλων ὑπολογίζε, τόν Χριστόν ὀλιγωτέρας τιμῆς, καὶ ἀπὸ ὑπηρέτας καὶ ἡμιόνους καὶ κλινῆν καὶ θρόνον καὶ ὑποπόδιον. Διότι τὰ ἀκόμη ὀλιγωτερον πολῦτιμα ἀπὸ αὐτὰ τὰ παραλείπω ἀφήνων εἰς σὺς νὰ τὰ σκεφθῇτε.

Ἐάν δὲ φριτῆς μὲ τὸ νὰ ἀκουῇς αὐτά, σταμάτησε νὰ τὰ πράττῃς, καὶ οὐδόλως θὰ σέ βλάψουν τὰ λεχθέντα· σταμάτησε καὶ ἀπομάκρυνε τὴν ἀνοησίαν αὐτὴν διότι εἶναι σοφῆς ἀνοησία ἢ φροντίς διὰ τὰ τοιαῦτα.

Ἐπεὶ διὰ τοῦτο ἀποῦ ἐγκαταλείψωμεν ὅλα αὐτά, ὥς ἀναβλέψωμεν ἔσται ἄργα κάποτε εἰς τόν οὐρανόν, ὥς ἐνθυμηθῶμεν τὴν μέλλουσαν ἡμέραν, ὥς ἀναλογισθῶμεν τὸ φοβερόν δικαστήριον καὶ τὸς ἐξηκριβωμένους εὐθινας καὶ τὴν δικαίαν ἀπόφασιν ὥς ἐννοήσωμεν, ὅτι ταῦτα πάντα βλέπων ὁ Θεός, δέν ρίπτει κεραυνούς ἀπὸ ἐπάνω, καίτοι βεβαίως τὰ συμβαινόντα δέν εἶναι ἄξια μόνον διὰ κεραυνούς. Ἀλλ' οὔτε τοῦτο πράττει, οὔτε τὴν θάλασσαν ἀφήνει νὰ ἐπιπέσῃ ἐναντίον ἡμῶν, οὔτε τὴν γῆν διασπᾷ εἰς τὴν μέσσην, οὔτε τόν ἥλιον σβῇνει, οὔτε τόν οὐρανὸν μαζὶ μὲ τοὺς ἀστέρας ρίπτει κατεπάνω μας, οὔτε ὅλα γενικῶς τὰ ἐξαφανίζαι, ἀλλὰ τὰ ἀφήνει νὰ εὐρίσκωνται εἰς ταξιν καὶ ὅλην τὴν πίσσιν νὰ μὴς ὑπηρετῇ.

540 Ταῦτα λοιπὸν ἀποῦ ἀναλογισθῶμεν, ὥς καταληφθῶμεν ἀπὸ ἱερὰν φοικίαν διὰ τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας, καὶ ὥς ἐπανέλθωμεν πρὸς τὴν φυσικὴν μας εὐγένειαν ἐπειδὴ τῶρα βεβαίως ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα οὐδόλως συμπεριφερόμεθα καλύτερον, ἀλλὰ πολὺ χειρότερον. Διότι ἐκεῖνα μὲν ἀγαποῦν τὰ συγγενῆ, καὶ ἀρκοῦνται ἐκ τὴν μεταξὺ τῶν φιλοστοργίαν, πού εἶναι φυσικὴ δι' ὅλα.

Συ δμως ἂν καὶ ἔχῃς μαζὶ μὲ τὴν κοινὴν φύσιν ἀναριθμήτους σκοπούς πού σέ ὀδηγοῦν καὶ σέ ἐνώνουν πρὸς τὰ ἰδικά σου μέλη,

δηλαδή προς τούς συνανθρώπους σου, όπως τό ότι έχεις τιμηθῇ με λογικότητα, τό ότι μετέχεις τῆς εἰσεβείας. Β τό ότι κοινωνεῖς με ἀναριθμητά ἀνάστα, έχεις καταστή ἄγριωτερος ἀπό ἐκεῖνα. ἀφοῦ κολῷ φροντίζεις δια τά ἀνωφελῆ, τοὺς δὲ νίους τοῦ Θεοῦ παραβλέπει· νά καταστρέφονται μὲ πείναι καὶ γυμνότητα, πολλὰς δὲ τοὺς περιβάλλει, καὶ με ἀναριθμητά κακὰ.

Ἐάν δὲ πράτης αὐτὰ ἐπειδὴ ἐπιθυμῇ τὴν δόξαν, πρέπει πολὺ περισσοτερον νά φροντίζῃ, δια τοὺς ἀδελφόν πυρὰ δια τὸν ἵππον. Διότι ὅσον εἶναι καλυτερος ἐκεῖνος, ποὺ ἀπολαμβάνει, τὴν εἰργασίαν, τόσον καὶ λιμνρότερος, πλεκεται δια σὶ ὁ στεφανος τῆς τοιαυτης φροντιδος, ὅπως, τώρα βεβαίως καὶ περικιττεῖς εἰς τὸ ἀντίθετα, δὲν ἀντιλαμβάνεσαι τοὺς ἀναριθμητοὺς κατηγοροὺς, ποὺ προκαλεῖς ἐναντίον σου. Γ Διότι ποῖος δὲν θά σέ κακολογήσῃ, ποῖος δὲν θα σέ κατηγορήσῃ δι' ἐσχάτην σκληρότητα καὶ μισανθρωπίαν, ὅταν βλέπῃ νά ἀτιμάζῃς μὲν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, νά ὑπολογίζῃς δὲ τὸ γένος τῶν ἀλόγων υπερᾶνω τῶν ἀνθρώπων, καὶ μαζί μὲ τα ἄλογα τὴν οἰκίαν καὶ τὰ ἐπιπλα. Δὲν ἤκουσες τοὺς ἀποστόλους ποὺ λεγουν, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι πρῶτοι ἐδεχθησαν τὸν λόγον, ἐπῶλον καὶ οἰκίαν, καὶ χωρῖα, δια νά τρέφουν τοὺς ἀδελφους, Συ ὅμως ἀρπαξεις καὶ οἰκίαν καὶ χωρῖα, οἷά νά στολίσῃς ἵππον καὶ ξύλα καὶ δέρματα, καὶ τοιχοὺς καὶ ἐδαφος.

Καὶ τὸ φοβερωτερον βεβαίως εἶναι, ὅτι ὄχι μόνον ὄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες πάσχειν ἀπὸ αὐτὴν τὴν αἰσθησιν, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐτοιμάζουν δια τὴν τοιαυτην ματαιοπονίαν. Δ ἀφοῦ τοὺς ἀναγκάζουν νά δαπανοῦν μᾶλλον δι' ὅλα παρὰ διὰ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἂν τὰς κατηγορήσῃ κάποιος δι' αὐτὰ, ἔχουν μελετησεὶ ἀπολογίαν, ἢ ὅποια εἶναι γεμάτη ἀπὸ πολλήν κατηγορίαν εἰς βάρος τῶν Διοτι λεγουν ὅτι καὶ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα γίνονται.

Τί λέγεις, δὲν φοβεῖσαι ὅταν ὁμιλῇς τοιαῦτα, καὶ ὅταν συγκαταλέγῃς τὸν Χριστόν ποὺ πεινᾷ μαζί μὲ τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ἡμιόνους καὶ τὰς κλῖνας καὶ τὰ ὑποπόδια, μᾶλλον δὲ οὔτε μαζί μὲ αὐτά, ἀλλὰ τὸ μὲν περισσότερον μέρος εἰς αὐτά, εἰς ἐκεῖνον δὲ ἀπονέμωι μολὶς ὀλίγον μέρος. Δὲν γνωρίζεις ὅτι ὅλα εἶναι ἰδικά σου, καὶ σὺ, καὶ τὰ τοῖκά σου, δὲν γνωρίζεις, ὅτι αὐτὸς καὶ τὸ σῶμα διέπλασε, καὶ τὴν ψυχὴν ἔχαρισε, καὶ ὅλον τὸν κόσμον ἀπένειμε, Συ ὅμως οὐτε μικράν ἀμοιβὴν δὲν ἀνταποδίδεις εἰς αὐτόν. Ε ἀλλ' ἐάν μὲν ἐνοικίᾳς μικρὸν οἰκισκόν, ἀπαιτεῖς μετὰ πολλῆς ἀκριβείας τὸ ἐνοικίον, καρπούμενος δὲ ὁλόκληρον τὴν ἀπόκτησιν αὐτοῦ, καὶ κατοικῶν εἰς τόσην ἔκτασιν, δὲν ἀνέχεσαι οὔτε ὀλίγον μισθόν νά δώσης, ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς τὴν ματαιοδοξίαν ἐξέδωσες, καὶ τὸν ἐαυτόν σου καὶ τὰ τοῦ ἐαυτοῦ σου· διότι ὅλα αὐτὰ ἀπὸ ἐκεῖ ἐξορτίζονται.

Διότι οὔτε ὁ ἵππος θά γινῇ καλυτερος ὡς πρὸς τὰ προσόντα αὐτοῦ μὲ τὸ νά περιβάλλεται ἀπὸ αὐτόν τὸν στολισμόν, οὔτε ὁ ἄνθρωπος ποὺ κάθηται ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κάποτε εἶναι καὶ ἀτιμότερος, Διότι πολλοὶ ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τὸν ἐκπορευόμενον, στρέφουν

τούς ὀφθαλμούς πρὸς τὸν στολισμὸν τοῦ ἵππου καὶ πρὸς τοὺς ἀκολουθοῦντας ὑπηρετάς· καὶ πρὸς τοὺς προκορευομένους καὶ πρὸς τοὺς βαδίζοντας μὲ μεγαλοπρέπειαν ἐκείνῳ ὁμοῦς, ὃ ὁποῖος περιτοιχίζεται ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ τὸν μισοῦν, καὶ τὸν ἀποστρέφονται ὡς κοινὸν ἐχθρόν. 541 Ὅμως, δὲν συμβαίνει τοῦτο, ὅταν κοσμήῃς τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ ὁ Δεσπότης τῶν ἀγγέλων, ὅλοι σοῦ πλέκουν τὸν στέφανον.

Ἦστε, ἐὰν ἐπιθυμῇς τὴν δόξαν, σταμάτησε αὐτὰ τὰ ὅποια τώρα πράττεις, καὶ νὰ μὴ καλλωπίζῃς τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν, διὰ νὰ γίνῃς λαμπρὸς καὶ περιφανὴς ὅπως, βεβαίως τώρα τίποτε δὲν θύ σοῦ συμβῇ εὐτελέστερον, ὅταν ἔχῃς ἔρημον τὴν ψυχὴν, καὶ προβάλλῃς τὴν ὠραιότητα τῆς οἰκίας. Ἐάν δὲ δὲν ἀνέχεσθαι τὰ παρ' ἐμοῦ λεγόμενα ἀκούσῃς τι ἔλαμε κάποιος ἐκ τῶν μὴ χριστιανῶν καὶ νὰ ἐντραπῇς τὴν φιλοσοφικὴν διαθέσιν τοῖς λαχίστοις ἐκείνων. Λέγεται δηλαδὴ, ὅτι κάποιος ἀπὸ σιτυοῦς, ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς κάποιαν λαμπρὰν οἰκίαν, Β' ἡ ὅποια ἔλαμπε μὲν ἀπὸ πολλοῦ χρυσάφι, ἤστραπτε δὲ ἀπὸ τοῦ πολυ καλλοῦ τῶν μαρμάρων καὶ τῶν λιθίνων, ἐπειδὴ εἶδε καὶ τὸ ἔδυφος πανταχοῦ νὰ ἔχῃ ταπητὰς ἐστρωμένους, ἐνέκτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ οἰκοδεσπότη. Ἐπειτα προσκαλούμενος, νὰ ἀπολογιθῇ εἶπεν, ὅτι ἡνιγκασθὴ νὰ προσβάλῃ τὸ πρόσωπον ἐκείνου, ἐπειδὴ δὲν τοῦ ἐπετρέπετο νὰ πράξῃ τοῦτο εἰς οὐδὲν ἄλλο σημεῖον τῆς οἰκίας.

Θλέπεις πόσων εἶναι κατωγέλαστος ἐκεῖνος, που καλλωπίζει τὰ ἔξωθεν καὶ ἀπὸ ὅλους ποὶ ἔχουν νοῦν εἶναι ἀξιοκαταφρόνητος. Καὶ μᾶλλον εὐλογῶ, διότι δὲν θὰ ἠνείχεσο μὲ πραότητα, ἐὰν κάποιος, ἀφοῦ ἐγκατέλειπε τὴν σιζυγὸν τοι νὰ εἶναι ρακενδύτος καὶ παρημελημίνῃ, C περιέβαλε μὲ λαμπρὰν στολὴν τὰς ὑπηρετρίους, ἄλλα θὰ ὠργίζεσο καὶ θὰ ἔλεγες, ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐσχάτη προσβολή.

Τὸ ἴδιον λοιπὸν νὰ ὁπολογίζῃς καὶ προκειμένου περὶ τῆς ψυχῆς. Διότι ὅταν καλλωπίζῃς μὲν τοὺς τοίχους καὶ τὸ ἔδυφος καὶ τὰ ἐπιπλά καὶ ὅλα τα ἄλλα, ἐλεημοσύνην δὲ δὲν παρέχεις ὁφθόνον, οὔτε γενικῶς ἀσκεῖς χριστιανικὴν ἐγκαρτέρησιν, τίποτε ἄλλο εἰ μὴ τοῦτο πράττεις, μᾶλλον δὲ τὸ πολὺ φοβερωτερον διότι οὐδέμια μὲν εἶναι ἡ διαφορά μετὰ τῆς ἐπηρετρίας καὶ τῆς οἰκοδεσποίνης, τῆς ψυχῆς ὁμοῦς καὶ τῆς σαρκὸς εἶναι μεγάλη ἡ διαφορά, ἐὰν δὲ μετὰ τῆς σαρκὸς, πολὺ περισσότερον τῆς ψυχῆς καὶ τῆς οἰκίας, καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς κλίνης καὶ τοῦ ὕποκοδιου.

D Διὰ ποίαν ἀπολογίαν λοιπὸν θὰ εἶσαι ἀξίος, ὅταν ὅλα μὲν αὐτὰ τα περιβάλλῃς μὲ πολλὴν ἀγνερὴν, περιφρονῇς δὲ τὴν ψυχὴν νὰ εἶναι ρακενδύτος, ρυτίτα, πεινώσα, γεματὴ ἀπὸ τραύματα, νὰ σπαράσσεται ἀπὸ ἀναριθμήτους σκυλοῦς, καὶ ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὅταν νομίζῃς, ὅτι καὶ δοξάζεσαι ἐκ τοῦ καλλωπισμοῦ ἐκείνων ποὺ περικινοῦνται ἔξωθεν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἰδιαιτέρως γνωρισμὰ τῆς ἐσχάτης παραφροσύνης, ὅταν δηλαδὴ ἐμπαιξε-

σαι καὶ περιβάλλεσαι μὲ θνείδος καὶ ἀσχημοσύνην καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐμπίπτεις εἰς τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν, καὶ ἀκόμη εὐχαριστῆσαι μὲ αὐτά

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, ὅλα αὐτά ἀφοῦ ἀντελήφθημεν ὡς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας ἔστω καὶ ἀργά κάποτε. Ἐ καὶ ὡς συνέλθωμεν, καὶ αὐτόν τόν στολισμόν ἀπὸ τὰ ἐξωθεν ὡς τὸν μεταφέρωμεν εἰς τὴν ψυχὴν διότι κατ' αὐτόν τόν τρόπον καὶ αὐτὸς παραμένει ἀσφαλὲς, καὶ καθιστᾷ ἡμᾶς ἰσοὺς πρὸς τοὺς ἀγγέλους, καὶ θὰ δημιουργήσῃ τὰ ἀμετακίνητα καλὰ, τὰ ὅποια εἶθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνηκεῖ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'

(Ρωμ. 6,19 — 7,13)

342 « Ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθενείαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. Ὡς περ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη τῆς σαρκὸς ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν» (στ' 19).

Ἐπειδὴ ἀπῆλθεν πολλὴ ἀκρίβειαν τοῦ βίου, προτρέπων νὰ εἶναι νεκροὶ ὡς πρὸς τὸν κόσμον, Ὡ καὶ νὰ ἔχουν ἀποθάνει ὡς πρὸς τὴν πονηρίαν, καὶ νὰ μένουν ἀκίνητοι πρὸς τὴν διάπραξιν τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ἐφαίνεται, ὅτι διδάσκει κάτι μέγα καὶ βαρὺ καὶ πού ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι δέν ἀπαιτεῖ τίποτε ἐπέρογκον, οὔτε ὅσον θὰ ἔπρεπε ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ ἀπῆλαυσε τόσον μεγάλην δωρεάν, ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ μετρημένον καὶ ἑλαφρὺ, ἀπὸ τῶν ἀντιθέτων ἀποδεικνύει αὐτό, καὶ λέγει « ἀνθρώπινον λέγω » ὡς νὰ ἔλεγεν, ἀπὸ ἀνθρωπίνους σκέψεις, ἀπὸ τὰ συνήθως συμβαίνοντα διὰ τῆς ὀνομασίας δηλαδὴ τοῦ ἀνθρωπίνου φανερώνει τὴν συμμετρίαν διότι καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει C « Πειρασμός ὑμᾶς οὐκ ἄληπτος, εἰ μὴ ἀνθρώπινος » (Α' Κορινθ' 10,13) τοῦτέστι σύμμετρος καὶ μικρός.

« Ὡς περ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν » Καίτοι εἶναι μεγάλη ἡ διαφορὰ μεταξύ τῶν δεσποτῶν, ἀλλ' ὅμως ἀπαιτῶ τό ἴσον μέτρον διὰ τὴν δουλείαν διότι ἔπρεπε μὲν καὶ πολὺ περισσότερον νὰ εἰσφέρειτε, καὶ τόσον περισσότερον, ὅσον καὶ αὕτη ἡ κυριαρχία τῆς δικαιοσύνης εἶναι μεγαλυτέρα καὶ σπουδαιότερα ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς σαρκὸς ἀλλ' ὅμως τίποτε περισσότερον δέν ἀπαιτῶ, διότι συγκαταβαίνω εἰς τὴν ἀδυναμίαν σας. Καὶ δέν εἶπε « τῆς προθυμίας », ἀλλὰ « τῆς σαρκὸς ὑμῶν », διὰ

νό κάμη τόν λόγον ὀλιγώτερον βαρύν. Καίτοι τό μέν εἶναι ἀκαθαρσία, τό δέ ἁγίασμος τό μέν ἄνομια το δέ δικαιοσύνη.

Και ποῖος εἶναι τοσόν ἄθλιος και ταλαιπωρος, ὥστε νά μή καταβαλῇ τόσῃ προσπάθειαι διὰ τήν δουλειαν εἰς τόν Χριστόν, ὅσην διὰ τήν δουλειαν εἰς τήν ἁμαρτίαν και τόν διάβολον; Λοιπόν ἀκουσε τα ἐξῆς και θά γνωρίσῃς σαφῶς, ὅτι δέν εἰσφερο- μέν οὔτε αὐτό τό μικροί. Ἐπειδὴ δηλωθῇ λεγόμενον τοῦτο τόσῃ γενικῶς, δέν ἐφωινετο ὅτι εἶναι ἀξιόπιστον ὅστε παραδε- κτόν, ὅστε ἠνείχετο κάποιος, νά τό ἀκούσῃ ὅτι δέν δουλεῖ εἰς τόν Χριστόν, ὅσον ἐδουλείσεν εἰς τόν διάβολον, διὰ τῶν ἐξῆς ἀποδεικνύει αὐτό και τό καθιστᾷ ἀξιόπιστον. Ἐ φέρων εἰς τό μέσον τήν δουλειαν ἐκείνην, και λέγων μέ ποῖον τρόπον ἐδουλείσαν. - Ὅτι γάρ ἦτε δοῦλοι, φησί, τῆς ἁμαρτίας, ἐλευθεροί ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ- (στ 20) Αὐτό δέ τό ὅποιον λέγει, τοῦτο σημαίνει. Ὅτε ἐξῆτε εἰς κονηριαν και ἀσέβειαν και εἰς παρα- κολύ ἀσχημα πράγματα, ἐζήτε μέ τόσῃν ἱακροῦν, ὥστε τίποτε καλόν νά μή πράττετε. Αἰοτι τοῦτο σημαίνει -ἐλευθεροί ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ-, τοιτέστι δέν εἰσθε ὑποτεταγμένοι εἰς αὐτήν, ἀλλά καθ' ὀλοκληριαν ἀποξενωμένοι. Ὅτε βεβαίως ἐμοιράζατε τήν συμπεριφοράν τῆς δουλείας εἰς τήν δικαιοσύνην και τήν ἁμαρτί- αν ἀλλ' ὀλοκληροῦς τοὺς ἑαυτοὺς σας παρεδίδατε εἰς τήν κονηριαν. Ἐφομένως και τώρα, ἀφού μετέστῃτε πρὸς τήν δικαιο- σύνην, ὀλοκληροῦς τοῦ, ἑαυτοῦ, σας νά παραδώσετε εἰς τήν ἀρετήν, χωρὶς τίποτε νά πράττετε κακόν, 54) ὥστε τοῦλαχιστον νά ἐπιδείξετε ἴσον τό μέτρον. Και ὅμως δέν εἶναι μεγάλη μόνον ἡ διαφορὰ τῆς δισποτείας, ἀλλά εἶναι μεγάλη και τῆς δουλείας και αὐτήν τήν διαφοράν ἐξηγεῖ μέ πολλήν σαφήνειαν, και δεικνύει εἰς ποιοὺς τότε ἦσαν ὑποδουλωμένοι, εἰς ποιοὺς δέ τώρα.

Και δέν ἀναφέρει ἀκόμη τήν βλάβην πού προξενεῖται ἀπό τό πρᾶγμα, ἀλλά πρῶτον ἀναφέρει τήν ἐντροπήν. -Τίνα γάρ, φησί, καρπὸν εἶχετε τότε ἐφ' οἷς νῦν ἐπεισχύνεσθε- (στ 21), Ὁ Τοιαύτη δηλωθῇ ἦτο ἡ δουλεία, ὥστε και αὐτὴ ἡ ἀνάμνησις τωρα νά προξενῇ ἐντροπήν. Ἐάν δέ ἡ ἀνάμνησις ἐντροπιάζῃ, πολύ περισ- σότερον ἡ πράξις. Ὅστε τώρα ἔχετε διπλὸν τό κέρδος. Καί διότι ἀπηλλάγητε ἀπό τήν ἐντροπήν, και διότι ἐμάθετε εἰς ποία εἶχετε ὑποδουλωθῇ ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως τότε διπλὴν εἶχετε τήν βλάβην και διότι ἐπράττετε πρᾶγματα και προσκάλουν τήν ἐντροπήν, και διότι δέν ἐνισχυρίζετε νά ἐντρέπεσθε, πρᾶγμα τό ὅποιον ἦτο χειρότερον ἀπό τό προηγούμενον ἀλλ' ὅμως ἐπιμέ- νετε νά ὑποδουλωνεσθε.

Ἀφού ἰδεῖτε λοιπόν μέ ἀφθονίαν διὰ τῆς ἐντροπῆς τήν βλάβην πού προηρχετο ἀπό τό τότε συμβαινόντα, προχωρεῖ και πρὸς αὐτό τό ἴδιον τό πρᾶγμα. Ποῖον λοιπόν ἦτο τό πρᾶγμα. -Τό γάρ τέλος ἐκείνων θανάτος- (στ 21). Διότι ἐπειδὴ ἡ ἐντροπή δέν εἶναι πολὺ βαρὺ πρᾶγμα, ἐρχεται εἰς τό περισσότερον φοβερόν, τόν θάνατον ἐννοῶ, ἂν και βεβαίως ἤρκει και τό ἀνωτέρω λεχθέν.

Ο Διότι σκέψου πόση είναι ή υπερβολή τής κακίας, αφού βεβαιώς και ενώ απηλλάγησαν από την τιμωριαν, δεν ήδύναντο να απαλλαγούν υπό την έντροπην Ποίον μισθόν λοιπόν αναμένεις λέγει από την πράξιν. διαν μονον από την μνήμην, και ενώ έχεις απαλλαγεί από «ην τιμωριαν, καλιπτεσαι και κοκκινίζης, αν και εύρισκεσαι βεβαιώς εις τόσον μεγάλην χαριν.

‘Αλλ’ όμως τα τοῦ Θεοῦ δέν είναι τοιαῦτα «Νῦν δέ, φησίν, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ Θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς, ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον» (στ. 22) Ὁ καρπὸς ἐκείνων είναι έντροπη και μετὰ τήν ἀπαλλαγὴν, Ὁ ὁ καρπὸς ὁμοίως αὐτῶν είναι ἁγιασμός ὅπου δὲ ὑπαρχει ὁ ἁγιασμός, ὑπάρχει πολλή παρρησία Τὸ τέλος ἐκείνων είναι θάνατος τούτων ὁμοίως είναι ζωὴ αἰώνιος

Εἶδες μέ ποίον τρόπον τὰ μέν παρουσιάζει ὡς δεδομένα, τὰ δὲ ὡς ἐλπίζόμενα Καί ἀπὸ τὰ δεδομένα και ἐκεῖνα ἀποδεικνύει, ἀπὸ τὸν ἁγιασμόν τήν ζωὴν Διότι δια να μή λήγης, ὅτι τα πάντα εύρισκονται εἰς ἐλπίδα, φανερώνει και συ ἤδη τὸ ἔχη, καρπωθή. Πρῶτον τήν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς πονηριαν και ἀπὸ τοιαῦτα κακά, τῶν ὁποιων και ἡ ένθυμησις προξενεῖ έντροπην δειτερον τήν ὑποδουλασιν εἰς τήν δικαιουσύνην τριτον τήν ἀπόλαυσιν τοῦ ἁγιασμοῦ Ἐ τέταρτον τήν συναντησιν και τῆς ζωῆς, και μάλιστα ζωῆς ὅχι προσκαιρου ἀλλ’ αἰώνιας Ἀλλ’ ὁμοίως καιτοι ὑπαρχου καὶ αὐτα, τοῖλάχιστον ἐξ Ἰσου, λέγει, ὑποδουλωθεῖτε Διότι ἂν και ὁ Δεσπότης πολὺ ἐπεμέχῃ, καὶ ἡ ὁιαφυρα τῆς δουλειας καὶ τῶν ἐπάθλων χαριν τῶν ὁποιων ὑποδουλωνασθε είναι πολὺ μεγάλη, οὐδέν ἀπαιτῶ περισσοτερον

Ἐπειτα ἐπειδὴ ἀντίφραζε ὁπλα και βασιλέα, ἐπιμένει εἰς τήν μεταφοράν, λέγων «Τὰ μέν γάρ ὁψωνια τῆς ἁμαρτίας, θάνατος τὸ δὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (στ. 23) Ἀφού εἶπεν ὁψωνια ἁμαρτίας, δια τὰ χρηστα δέν ἐτήρησε τήν ἴδιαν ταξιν Δεν εἶκε ὁπλαδὴ ὁ μισθος, τῶν κατορθωμάτων σας, ἀλλα «τὸ δὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ», δεικνύων ὅτι δέν ἀπηλλάγησαι ἀπὸ μόνοι τωι 544 οὔτε ἀπῆλαισαν ὀφειλὴν οὔτε ἀμυιβην και μισθόν κοπον, ἀλλα διὰ τῆς χαριτος ἔγιναν ὅλα αὐτα ὥστε και ἀπο ἐδῶ προέρχεται ἡ ἐπεροχή ὅχι μόνον διότι ἀπῆλλαξεν οὔτε διότι πρὸς τὸ καλλιτερον προωθησεν, ἀλλὰ διότι ὅλα αὐτα ἔγιναν χωρὶς νὰ κοπισσῶν οὔτε να μοχθήσων και ὅχι μόνον διότι ἀπῆλλαξεν, ἀλλα και διότι πολὺ σπουδαιοτερα ἔδωσε, και διὰ τοῦ Υἱοῦ ἔδωσεν Ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ παρενεβαλεν, ἐπειδὴ και περι χαριτος ἐδίδαξε, και πρόκειται και τὸν νόμον ἐν συνεχείᾳ να προσθήσῃ Διὰ να μή τους καταστήσων λοιπὸν ἀμφοτερα ταῦτα περισσότερον ὀκνηροίς, παρενέβαλεν ἐνδιαμέσως τα περι τῆς ἀριβειας τοῦ βιοι, καντοῦ διεγειρῶν τὸν ἀκροατὴν εἰς τήν ἐπιμέλειαν τῆς ἀρετῆς Ὅταν δὲ ὀνομάξῃ τὸν θάνατον ὁψωνια τῆς ἁμαρτίας, Ὁ φοβίζει καλιν, και περιχαρᾶναι πρὸς τα μέλλοντα Διότι οἱ ἐκείνων τῶν προηγουμένων πού

ἐπενθυμίζει εἰς αὐτοὺς, διὰ τούτων καὶ εὐχαριστοὺς τοὺς κάμνει, καὶ ἀσφαλεστέρους πρὸς ὅλα τὰ ἐπακόλουθα.

Ἀφοῦ ἐτελείωσε λοικὸν ἔδω τὸν λόγον περὶ τῶν ἡθικῶν, πάλιν μεταβαίνει πρὸς τὰ δόγματα λέγων ὡς ἑξῆς - *Ἡ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί· γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλοῦ*· (στ 1). Διότι ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι ἀπεθάνομεν ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, δεικνύει ἔδω ὅτι ὅχι μόνον ἡ ἁμαρτία ἀλλ' οὔτε ὁ νόμος δὲν κυριεύει αὐτοὺς. Ἐάν δέ ὁ νόμος δὲν κυριεύσῃ, Ἡ πολὺ περισσότερον ἡ ἁμαρτία καὶ χρησιμοποιοῦν ἡμῶν λόγον κάμνει τοῦτο φανερόν δι' ἀνθρωπίνου παραδειγματός· καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ἐν πρῶτῳ λέγει, δύο ὅμως ἀποδείξεις θέτει ἐπὶ τοῦ προκειμένου, μίαν μὲν, ὅτι ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, δὲν ὑπόκειται ἡ γυνὴ εἰς τὸν νόμον τοῦ ἀνδρός, οὔτε ἵκარχει ἐκεῖνος ποι ἐμποδίζει νὰ γίνῃ συζυγίας εἰς ἕτερον ἑτέρων δέ ὅτι ἔδω ὅχι μόνον ὁ ἀνὴρ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καὶ ἡ γυνή, ὥστε διπλὴν νὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν ἐλευθερίαν διότι ἐάν ἀφοῦ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἔχει ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας, ὅταν καὶ αὐτὴ φανῇ ὅτι ἔχει ἀποθάνει, πολὺ περισσότερον ἔχει ἐλευθερωθῇ. Διότι ἐάν ἐν μόνον ὅταν συμβαίῃ, ἀπαλλάσσει αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας, πολὺ περισσότερον ὅταν συνέλθουν ἀμφότερα. Ἀφοῦ λοικὸν πρόκειται νὰ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀπόδειξιν περὶ αὐτῶν, ἀρχίζει μὲ ἐγκωμιον πρὸς τοὺς ἀκροατὰς λέγων - *Ἡ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλοῦ*· Τοῦτέστι ἀναστρέφω κατὰ τὸ ὅποιον ἔχει πολὺ ὁμολογηθῇ καὶ εἶναι σαφές, καὶ εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι γνωρίζουν ὅλα αὐτὰ μὲ ἀκριβείαν.

- *Ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ*· (στ 1). Δὲν εἶπε «τοῦ ἀνδρός», οὔτε «τῆς γυναικός», ἀλλὰ «τοῦ ἀνθρώπου», πρῶτον τὸ ὅποιον εἶναι κοινὸν ὄνομα καὶ διὰ τοὺς δύο - *Ὁ γὰρ ἀποθανὼν φησι ἀδικαίεται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας*· Ἐπομένως ὁ νόμος ὑπάρχει διὰ τοὺς ζῶντας, Ἐ δι' ἐκείνους δέ που ἔχουν ἀποθάνει δὲν διατάσσεται πλέον. Βλέπετε πῶς ἐφανέρωσε διπλὴν τὴν ἐλευθερίαν.

Ἐπειτα ἀφοῦ διέδειξε τοῦτο εἰς τὸ προσίμιον, κατὰ τὴν διασάφησιν προαγεῖ τὸν λόγον ἐπὶ τῆς γυναικός, λέγων ὡς ἑξῆς. - *Ἡ γὰρ ὑπενδύσας γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ ὀφείσκει νόμον· ἐάν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, καθήρηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός*. Ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρός, μοιχαλὶς χρηματίζει, ἐάν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ἐάν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ· (στ 2—3). Συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει αὐτὸ καὶ μὲ πολλὴν ἀκριβείαν, ἐπειδὴ ἔχει πολὺ θάρρος εἰς ἐκεῖνα που ἐτοιμάζει. 545 Καὶ θέτει εἰς τὴν θέσιν μὲν τοῦ ἀνδρός τὸν νόμον, εἰς τὴν θέσιν δὲ τῆς γυναικός ὅλους τοὺς πιστεύσαντας.

Ἐπειτα τὸ συμπέρασμα δὲν τὸ ἐλάγει συμφώνως πρὸς τὴν πρότασιν, διότι τὸ φυσιολογικὸν ἦτο νὰ εἴπῃ - *Ὡστε, ἀδελφοί μου, δὲν θέ σὺς κυριεύσῃ ὁ νόμος, διότι ἀπέθανε*· Ἀλλὰ δὲν εἶπε τοιουτοτρόπως, ἀλλ' εἰς μὲν τὴν πρότασιν ὑπεδήλωσε τοῦτο, εἰς τὴν συνέχειαν ὅμως κατόπιν, διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον ἑλαφρόν,

ἀναφέρει τὴν γυναῖκα που ἔχει ἀποθάνει, λέγων - "Ὡστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ" (στ 4) Διότι διὰ τὴν συμβαίνει καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο. τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν παρέχει, τί ἐμποδίζει νὰ χαρισθῇ εἰς τὸν νόμον, ἀφοῦ τὸ πρᾶγμα οὐδόλως παρυσιαστέται, θ - *Ἡ γὰρ ὑπερόβη, γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ*- Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι ποὺ διαβάλλουν τὸν νόμον. Ὡς ἀκουοῦν μὲ ποῖον τρόπον, καὶ ἐνῷ εἰς ἀνάγκην εὔρεθη, δὲν καταλείπει τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ μεγάλα διδάσκει περὶ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, ἀφοῦ βεβαίως, ἐνῷ ὁ νόμος λειτουργεῖ, ἔχει δεσμευθῇ ὁ Ἰουδαῖος, καὶ μοιχοὶ ὑπολογίζονται ἐκεῖνοι ποὺ παραβαίνουν αὐτόν καθ' ὅν χρόνον τὸν ὑφηγουν νὰ ὑπαρχῇ ἴαν δὲ τὸν ἀφῇ ἀφοῦ ἀπέθανεν, οὐδόλως εἶναι τοιοῦτο παρασούον διότι καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων δὲν κακολογεῖται ἐκεῖνος ποὺ πρᾶττει αὐτό. - *Ἐάν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήρηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός*."

Ο Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον διὰ τοῦ παραδειγματος δεικνύει ὅτι ὁ νόμος ἔχει ἀποθάνει, Ἀλλὰ δὲν πρᾶττει τοῦτο εἰς τὴν εἰσαγωγῇ - *Ἄρα οὖν ζῶντας τοῦ ἀνδρός, μοιχαλὶς χρηματίζει ἢ γυνή*- Κιτταῖε πόσον ἐπιμένει νὰ κοιτηγῇ ἐκεῖνον, ποὺ παρυσιαστέον τὸν νόμον ἐνῷ εἰσίσταται ἐν λειτουργίᾳ Ὅταν δὲ κατήρησε αὐτόν, ἐν συνεχείᾳ μὲ ὅλην τὴν ἀσφαλείαν προσφέρει αὐτόν εἰς τὴν πίπτιν, χωρὶς οὐδόλως νὰ παραβλαπτῇ - *Ζῶντος γὰρ, νησὶ τοῦ ἀνδρός, μοιχαλὶς χρηματίζει ἢ γυνή, ἴαν μένηται ἀνδρὶ ἐτέρῳ*. Ὡστε, ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς - *φυσιολογικὸν ἦτο νὰ εἰπῇ ἐν συνεχείᾳ θ - Ἀφοῦ ὁ νόμος ἀπέθανεν, δὲν κρινεῖσθε δια μοιχείαν, τὰν ὑπανδρεύθητε ἕτερον ἄνδρα*- Ἀλλὰ δὲν εἶπει τοιοῦτο τινόςπως, ἀλλὰ πῶς, - *Ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ*- Ἐὰν ἐνεκρωθῇ, δὲν εἰσίσκεσθε κατὰ τὴν ἰσχύϊ τοῦ νόμου. Διότι ἴαν ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ ἀνὴρ δὲν εἶναι ὑπεύθυνος ἡ γυνή, καὶ περισσσότεροι ἔχει ἀπαλλαγὴ ἀπὸ αὐτόν, διὰ τὴν ἴδια ἔχει ἀποθάνει Εἶδες τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου, μὲ ποῖον τρόπον ἔδειξεν ὅτι ὁ νόμος ἠθελε τοῦτο, τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ αὐτόν καὶ τὸν γάμον μὲ ἕτερον ἄνδρα Διότι δὲν ἐμποδίζει, λέγει, νὰ ὑπανδρευθῇ ἕτερον ἄνδρα, ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ πρῶτος Διότι πῶς θὰ ἠμποδίζεν, ἀφοῦ βεβαίως, καὶ ἐνῷ ἀκόμη ζῇ ἐκτρέπει νὰ λαβῇ διαζύγιον. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν τὸ ἀναφέρει, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο ἁμαρτήμα τῶν γυναικῶν μᾶλλον ἢ διότι ἂν καὶ ἔχη συγχωρηθῇ, ἀλλ' ὅμως, δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τῆς αἰτίας Καθόσον διὰ τὴν νικῇ ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ δοκίμα, δὲν ζητεῖ τὰ περιττά δὲν εἶναι δηλαδὴ φειδωλὸς Τὸ θαιμαστόν λοιπὸν τοῦτο εἶναι, ὅτι αὐτός ὁ νόμος ἀπαλλάσσει ἡμᾶς ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα, διὰ τὴν ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ αὐτῶν ὥστε ἰδικῇ τῷ θελήσει εἶναι ἡ προσχωρησις ἡμῶν εἰς τὸν Χριστόν Διότι καὶ αὐτός ἔχει ἀποθάνει, καὶ ἡμεῖς, ἔχομεν ἀποθάνει, καὶ κατὰ δικλὸν τρόπον ἔχουν καταργηθῇ τὰ τῆς ἐξουσίας

Αὐτός ὅμως δὲν ἀρκεῖται εἰς μόνον αὐτά, ἀλλὰ προσθέτει καὶ τὸν αἴτιον 546 διότι δὲν ἀνέφερεν ἀπλῶς τὸν θάνατον, ἀλλὰ πάλιν εἰσήγαγεν ἐκεῖνον ποὺ κατάρθρωσεν αὐτὰ διὰ τοῦ Σταυροῦ.

και δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου κάμνων ἡμᾶς ὑπευθύνους. Διότι δὲν εἶπεν ὁπλῶς «ἀπηλλάγητε» ἄλλα «διὰ τοῦ θανάτου τοῦ δεσποτικοῦ»· «Ἐθαναιώθητε γάρ φησι, τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» (στ 4) Δὲν προτρέπει δὲ μόνον δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ και δια τῆς ὑπεροχῆς τοῦ δευτέρου ἀνδρός διὰ τοῦτο και προσέθεσεν «Εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ ἐφ' ἑκ νεκρῶν ἐγερθέντι» (στ 4).

Ἐπειτα δια νὰ μὴ λέγουν «τί λοιπὸν ἂν δὲν θελωμεν νὰ ἐπανδρευθῶμεν δευτερον ἄνδρα, ὅτι οἱ ὁ τομος ἐκείνην που ἐχρηρεῖσι δὲν τὴν κάμνει μὲν νὰ εἴναι μοιχαλκὲς ἐὰν συνάψῃ δευτερον γαμον ὁμως και δὲν τὴν ἀναγκάζει νὰ συνάψῃ» Δια νὰ μὴ λεγουν λοιπόν αὐτό, B δεικνύει, ὅτι πρέπει νὰ θελήσωμεν ἤδη και ἐκ τῶν πρᾶχθεντων χάριν ἡμῶν πρᾶγμα τὸ ὅπολον και εἰς ἄλλο σημεῖον σαφστερον ἀναφέρει λέγων «Οὐα ἔστε ταυτῶν» και «τιμῆς ἡγορασθήητε» (A Κορινθ 5.19 20) και «μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων» (A Κορινθ 7.23) και πάλιν «ἐκ υπερ πάντων ἀπεθανει, ἵνα οἱ ζῶντες μὴ ἐξέ ταυτοῖς ζῶσιν ἀλλὰ τῷ ἐπὶ αὐτῶν ἀποθανόντι» (B Κορινθ 5.15) Τοῦτο λοιπόν και ἐδῶ προεικδειξεν εἰπων «διὰ τοῦ σώματος».

Ἐπειτα προτρέπει και πρὸς τὰς καλυτέρας ἐλπίδας, λέγων «Ἵνα καρποφερῶμεν τῷ Θεῷ» (στ 4) Διότι τότε μὲν ἐκαρποφρεῖτε εἰς τὸν θανατον, λέγει τώρα δε εἰς τὸν Θεόν «Ὅτε γάρ ἡμεν ἐν τῇ σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν εἰς τὸ καρποφερῆσαι τῷ θανάτῳ» (στ 5) C Εἶδες τὸ κέρδι, τοῦ προηγουμένου ἀνδρός. Καὶ δὲν εἶπεν «ὅτε ἡμεν ἐν τῷ νόμῳ» πανταχοῦ ἀποφευγῶν νὰ παρέχη λαβὴν εἰς τοὺς αἰρετικούς, ἀλλ' «ὅτε ἡμεν ἐν τῇ σαρκί», τοιτέστι εἰς τὰς πονηρας πράξεις εἰς τὸν σαρκικον βιον Διότι δὲν λέγει αὐτό, ὅτι πρὸ αὐτοῦ μὲν εἴρισκοντο ἐν σαρκί, τώρα δὲ δὲ ἀφοῦ ἐγιναν ἄσωματοι περιήρχοντο εἰς αὐτό Ἀφοῦ εἶπε δὲ τοῦτο, οὔτε λέγει, ὅτι αἰτίας τῶν ἁμαρτημάτων ἦτο ὁ νόμος, οὔτε ἀπολλάσσει αὐτόν ἀπὸ τὴν ἀπέχθειαν διότι ἦτο πικρὸς κατήγορος, ἀπογυμνῶν τὰ ἁμαρτηματα B διότι αὐτός που διατάσσει περισσότερα εἰς ἐκείνον ὁ ὅποιος οὐδόλως θέλει νὰ πειθεται, κάμνει τὸ κυράκιωμα νὰ πλεονάζῃ Δια τοῦτο δὲν εἶπε «τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ ἐπὶ τοῦ νόμου γινόμενα» ἀλλὰ «τὰ διὰ τοῦ νόμου», καὶ δὲν προσέθεσε «γινόμενα», ἀλλ' ἀπλῶς «διὰ τοῦ νόμου»· τοιτέστι τὰ διὰ τοῦ νόμου φαινόμενα ἢ γνωριζόμενα.

Ἐπειτα, δια νὰ μὴ κατηγορησῇ οὔτε τὴν σάρκα, δὲν εἶπεν «ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐνηργουν τα μελη», ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ ὅποια «ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν» δεικνυων ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ποιηρίας ἦτο ἄλλοῦ εἰς τοὺς ἐνεργοῦντας λογισμούς, ὅχι εἰς τὰ ἐνεργοῦμενα μέλη Ἡ ψυχὴ μὲν δηλαδὴ ἦτο ὡς τεχνίτης ἢ φυσίς δὲ τῆς σαρκὸς κιθᾶρα. Ἐ τοιοιτοτρόπως ἡχοῖσα ὅκω, τὴν ἠνάγκαζεν ὁ τεχνίτης Ἐκομένως δὲν ὠνῆκει εἰς αὐτὴν τὸ ἄσχημον μέλος, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ ἀποδῶσωμεν εἰς ἐκείνην πριν ἀπὸ αὐτὴν «Νῦν δὲ, φησί, καταργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου» (στ 6) Βλέπεις

κατά ποῖον τρόπον πάλιν ἐδῶ φροντίζει νά μή κατηγορήσῃ τήν σάρκα καί τόν νόμον, Διότι δέν εἶπεν, ὅτι κατηγορήθη ὁ νόμος, οὔτε ὅτι κατηγορήθη ἡ σάρξ, ἀλλ' ὅτι «κατηγορήθημεν ἡμεῖς». Καί πῶς ἡμεῖς κατηγορήθημεν; Ἀφοῦ ὁ κατεχόμενος ἀπό τήν ἁμαρτιαν παλαιός ἄνθρωπος ἀπέθανε καί ἐτάφη διότι ἐφανέρωσε τοῦτο εἰκῶν «ἀποθανόντες ἐν **φ** κατειχόμεθα» (στ 6). Ὡς νά ἔλεγεν, ὁ δεσμός, διὰ τοῦ ὁποιοῦ κατεχόμεθα, ἐνεκρώθη καί διεσπάσθη, ὥστε ὁ κατέχων οὐδόλως κατόπιν νά κατέχῃ. τοῦτέστιν ἡ ἁμαρτία

Ἀλλά νά μή ἐφησυχάσῃς, οὔτε νά γίνῃς ὀκνηρότερος 547 διότι κατηγορήθῃς διὰ νά ὑποδουλώνεσαι πάλιν, ἀλλ' ὅχι καθ' ὁμοιον τρόπον, ἀλλ' «**ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καί οὐ παλαιότητι γραμμάτων**» (στ 6). Τί σημαίνει δέ ἐκεῖνο τό ὁποῖον λέγει, διότι εἶναι ἀναγκαῖον νά ἐξηγησώμεν ἤδη αὐτό, ὥστε σταν φθάσωμεν εἰς τό χωρίον, νά μή θορυβώμεθα. Λέγει δηλαδή, ὅτι ὅτε ἤμαρτεν ὁ Ἀδάμ, τότε καί τό σῶμα αὐτοῦ κατέστη θνητόν καί ὑποκείμενον εἰς πάθη, καί ἐδέχθη πολλά φυσικά ἐλαττώματα, καί ὁ Ἰάκος τῆς ψυχῆς κατέστη βαρύτερος καί δυσκόλως κατευθυνόμενος, ἀφοῦ ὁμως ἦλθεν ὁ Χριστός, διὰ τοῦ βαπτίσματος κατέστησεν εἰς ἡμᾶς τό σῶμα ἐλαφρότερον, **Β** ἀνυψῶνων διὰ τῶν πτερυγῶν τοῦ Πνεύματος.

Ἡ τελειότης τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς

Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δέν τίθενται τά ἴδια σκάμματα διὰ τοὺς παλαιούς καί δι' ἡμᾶς, ἐπειδή οὔτε τόσον εὐκόλος ἦτο τότε ὁ δρόμος. Διὰ τοῦτο καί ὁ Χριστός ἀπαιτεῖ νά εἴμεθα καθαροί ὅχι μόνον ἀπό φόνους, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλά καί ἀπό ὀργήν ὅχι μόνον ἀπό μοιχείαν, ἀλλά καί ἀπό ἀκόλαστον βλέμμα διατάσσει νά ἀπαλλαγῶμεν ὅχι μόνον ἀπό ἐπιτορκίαν, ἀλλά καί ἀπό εὐτορκίαν νά εἴμεθα ἑκτός, καί μαζί μέ τοὺς φίλους διατάσσει νά ἀγαπῶμεν καί τοὺς ἐχθρούς καί εἰς ὅλα δέ τά ἄλλα ἔκαμε τάς ὁδούς τοῦ δρόμου μακροτέρας, καί ἂν δέν πειθωμεθα, ἠκέλησε καί γέενναν, δεικνύων ὅτι τά ζητούμενα δέν ἐπαφίενται εἰς τήν φιλοτιμίαν τῶν ἀγωνιζομένων, ὥπως ἡ παρθενία καί ἡ ἀκτημοσύνη, ἀλλά ὁπωσδήποτε αὐτά πρέπει νά κατορθωθοῦν διότι συγκαταλέγονται εἰς τά ἀναγκαῖα καί κατεπείγοντα, καί ἐκεῖνος ποῦ δέν θά τά ἐφαρμόσῃ θά τιμωρηθῇ αὐστηρῶς. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν: «**Εάν μή περισσέψῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν Γραμμάτων καί Φαρισαίων, οὐ μή εἰσέλθῃτε εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν**» (Ματθ. 5,20). Ἐκεῖνος δέ ὁ ὁποῖος δέν βλέπει τήν βασιλείαν ὁπωσδήποτε θά ἐμπέσῃ εἰς τήν γέενναν.

Διὰ τοῦτο καί ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «**Ἀμαρτία γάρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· οὐ γάρ ἔστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν**» καί ἐδῶ πάλιν

«Ὡστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος. Οὐ καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.» Διότι δὲν ὑπάρχει γράμμα ποὺ καταδικάζει. Δηλαδή ὁ νόμος ὁ παλαιός, ἀλλὰ πνεῦμα ποὺ βοηθεῖ. Δια τοῦτο ἐπὶ μὲν τῶν παλαιῶν, ἐάν καποῦ παρουσιασθῇ κακοῖος νά ἀσκή παρθεῖναι τὸ πρᾶγμα ἦτο καὶ ἐκκλητικόν τώρα ὁμοῦς ἔχει σπαρὴ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης καὶ τότε μὲν μόλις ὀλίγοι ἄνδρες περιεφρόνησαν τὸν θάνατον, τώρα δὲ ὁμοῦς καὶ εἰς κωμοπόλεις καὶ εἰς πόλεις ὑπάρχουν ἄπειροι λαοὶ μαρτυρῶν, ἀποτελούμενοι ὅχι μόνον ἐξ ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ γυναικῶν.

Ἐπειτα ἐπειδὴ εἶπεν αὐτά, παλιν αὖτις ἀντιθεσιν ποὺ ἀνακίπτει καὶ κατὰ τὴν αὖτις ἀποδεικνύει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλει. Δια τοῦτο ἀκριβῶς ἀν εἰσαγεῖ τὴν αὖτις ἀπὸ πρὶν. Ἐ ἀλλ' ἐξ ἀντιλογίας, ὥστε ἐκ τῆς ἀναγκῆς τῆς λύσεως νά λαβῇ ἀφορμὴν διὰ νά εἰπῇ ἐκτίνα ποὺ θέλει, καὶ νά λαβῇ τὴν κατηγορίαν περισσότερον ἐλαφρῶν. Ἐπειδὴ εἶπε δηλαδή -ἐν καινότητι πνεύματος· καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος·, προσέθεσε -Τί οὖν ἐροῦμε; ὁ νόμος ἁμαρτία; Μὴ γένοιτο- (στ 7). Διότι καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ εἶχεν εἶπει, ὅτι «τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν» καὶ «ἁμαρτία ὑμῶν οὐ κυριεύσει οὐ γὰρ ἔσθε ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν» καὶ ὅτι «οὐ γὰρ οὐδ' ἔστι νόμος, οὐδέ παραβασίς» καὶ «νόμος δὲ παριστήλθεν ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα» καὶ «ὁ νόμος, ὄργην κατεργάζεται». Ἐπειδὴ λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ἐφαινοντο, ὅτι διαβαλλοῦν τὸν νόμον, δια νά διορθώσῃ τὴν ἱπόνοιαν ἐξ αὐτῶν, τοποθετεῖ καὶ ἀντιθεσιν καὶ λέγει 548 -Τί οὖν ὁ νόμος, ἁμαρτία; Μὴ γένοιτο- Ἐπρὸ τῆς ἀποδείξεως ἐχρησιμοποίησεν ἀριθμοῦς, πλησιάζων τὸν ἀκροατὴν, καὶ θεωρεῖων τὸν σκανδαλίζομενον. Διότι ἐν συνεχείᾳ ὑφ' ἡκούσε, καὶ περὶ τῆς διαθετικῆς αὐτοῦ ἀφ' ἡκού ἐκληροφορήθη ζητεῖ μαζί με αὐτὸν ἐκεῖνο ποὺ φαίνεται ἀμφιβολόν, καὶ δὲν ἱποψιάζεται τὸν ὁμιλητὴν δια τοῦτο καὶ προλάβει ἔθεσε τὴν ἀντιθεσιν ἐκείνην. Διότι δὲν εἶπε -τι θὰ ἐλθῶμεν λοιποὶ- ἀλλὰ «τί ἐροῦμεν» ὥς νά πρόκειται θέλησις καὶ ἐπιθυμία, καὶ νά ἔχῃ συγκροτηθῇ κοινὴ συνάθροισις καὶ ἡ ἀντιθεσις, νά ἐφάνῃ ὅχι ἀπὸ αὐτῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν τῶν λεχθέντων καὶ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Β. Ὅτι μετὰ λοιπὸν τὸ γράμμα φονεῖ, οὐδεὶς θὰ διαφωνήσῃ, λέγει καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα ζωοποιεῖ, καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν καὶ οὐδεὶς θὰ φιλονεικήσῃ. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ἔχουν ὁμολογηθῇ, τι θὰ εἰπωμεν περὶ τοῦ νόμου, ὅτι εἶναι ἁμαρτία, Μὴ γένοιτο. Παῦσε λοιπὸν τὴν ἀπορίαν.

Εἰδὼς κατὰ κοινὸν τρόπον μαζί με αὐτὸν ἀνορθῶναι τὸν ἀντιδικόν καὶ ἀφ' οὗ ἐλαβε θέσιν διδασκαλόν, φθάνει εἰς τὴν λύσιν. Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ λύσις; Ἀμαρτία μὲν λέγεται δὲν ὑπάρχει. -Ἀμαρτίαν δὲ οὐκ ἐν ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου- (στ 7). Κι «ταῦτε δυναμὶ σοφίας». Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ὁ νόμος ἐξ ἀντιθέσεως τὸ ἀνέφερεν ὥστε ἀναιρῶν αὐτό καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου χαριζόμενος εἰς τὸν Ἰουδαῖον, νά πεισῇ αὐτὸν νά δεγθῇ

τό ὀλιγωτερον Ποιον δὲ εἶναι τό ὀλιγώτερον, «Ὅτι τὴν ἁμαρτιαν οὐκ ἔγνωσ, εἰ μὴ διὰ νόμου».

С -Τὴν τε γάρ ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, φησὶν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν οὐκ ἐπιθυμήσεις» (στ 7) Βασιλεὺς κατὰ ποῖον τρόπον ὀλίγον κατ' ὀλίγον δεικνύει αὐτόν να εἶναι ὄχι μόνον κατηγορὸς τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἀνεγκαισθητὸς δημιουργὸς ὁμοῦ παροισι-αζει τοῖς το να συμβαίνει ὄχι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν τοι αἰτίαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν αἰτίαν τῶν ἀγνωμόνων Ἰουδαίων. Διότι ἔχει προσπαθῆσαι να ἐμφράξῃ καὶ τὰ στόματα τῶν Μονιχαίων οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦν τον νόμον! Αφοῦ εἶπε δηλαδὴ ὅτι «τὴν ἁμαρτιαν οὐκ ἔγνωσ εἰ μὴ διὰ νόμου, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν Οὐκ ἐπιθυμήσεις» προσιέθεισι D - Ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς, κατεστρέψατο ἐν ἐμοὶ πόσιν ἐπιθυμίαν» (στ 8)

Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον ἀπηλαξεν αὐτόν ἀπὸ κατηγορίας «Ἀφορμὴν γάρ λαβοῦσα», λέγει, ἡ ἁμαρτία, ὄχι ὁ νόμος, ἠρξισε τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ συνέβη τό ἀντιθετον ἀπὸ ἐκείνι τό ὁποῖοι ᾔθελεν ὁ ἱερος κρᾶγμα το ὁποῖον ἦτο ἀποτελεσμα ἀδυναμίας, ὄχι πονηρίας. Διότι ὅταν ἐπιθυμῶμεν κάτι, καὶ ἔπειτα ἐμποδίζομεθα, φευγί μᾶλλον ἡ εὐλοῖ τῆς ἐπιθυμίας Ὡστε τοῖς το δὲν κροτέρχεται ἀπὸ τον νόμον διότι αὐτός μὲν ἡμποδισι μὲ σκοπὸν νά ἀπομακρυνῇ ἡ ἁμαρτία ὁμοῦ, Ε τοῦτῆστιν ἡ ἰδικὴ σου ὁκνηρία καὶ ἡ ἐπιθυμία ἡ πονηρὰ ἐχρησιμοποίησε τό ὥραιο διὰ τό ἀντιθετον Ἀλλ' ἡ κατηγορία αὕτη δὲν βαρύνει τον ἱατρον, ἀλλὰ τον ὁρωσιστον ποὶ ἐχρησιμοποίησε το φάρμακον κακῶς. Διότι δὲν ἔδωκε τον νόμον διὰ τοῦτο διὰ να ἔξῃ τὴν ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ διὰ να τὴν σβῃσῃ ὁμοῦ, σινύβη τό ἀντιθετον Ὡστε ἡ κατηγορία δὲν βαρύνει τον νόμον ἀλλ' ἡμᾶς, Διότι ὅταν θά κατηγορηθῇ κοποιος δικαίως, εἰς εἰς τον πυρὶ σσόντα καὶ ἐπιθυμῶντα ὁκαιρον πόσιν πιχροῦ ἔδατος, ἀφοῦ δὲν ὤσση τὴν δυνατότητα νά ἐμπλησθῇ αἰξήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ὀλεθρίας ταυτῆς ἡδονῆς διότι καθῆκον τοῖς ἱατροῖς ἦτο μόνον ἡ ἀπογόρευσις ἡ δὲ ἀπομακρυνσις ἐλαινου ποὶ ἱκοφῆρει

549 Διότι ποίαν σημασίαν ἔχει ἐάν ἡ ἁμαρτία ἔλαβε τὴν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ νόμου, Καθόσον καὶ ἐκ τῶν ποιηρῶν πολλοὶ ἀπὸ ἀγαθὰ παραγγέλματα αἰξάνουσι τὴν πονηρίαν αἰτῶν διότι καὶ ὁ διάβολος τοιοιτοτρόπως κατεστρέψι τον Ἰούδαν ἀφοῦ τον ἐνέβαλεν εἰς φιλοχρηματίαν καὶ τον ἔκαμε νά κλέπτῃ τὰ χρηματὰ τῶν πτωχῶν ὥστε δὲν ἐπροξέτισε τοῦτο εἰς αἰτίον ἡ φυλαξίς τοῦ ταμείου, ἀλλ' ἡ πονηρία τῆς ἐπιθυμίας. Καὶ ἡ Εὐα δὲ ἀφοῦ ἔλαμε

1 Ὡς γνωστὸν οἱ αἱρετικοὶ Μονιχαῖοι μὲ ἀρχηγον τον Πέτρον Μάνιντα ἐνεφανίσθησαν τον 1ον αἰωνα. Ἐπομενῶς ὁ Πέτρος δὲς γράφει, δὲν τα γράφει ἔχων ἐκ ὀφει τοῦ Μονιχισμοῦ ἀλλ' ὁ Χριστὸς τομος εἰρίσσει εἰς τοὺς λόγους τοῦ Παύλου ἐπιχειρήματα ἔναντι οὐ τῶν Μονιχαίων ποὶ ἀπηγόλουν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀνέμῃ τὴν Ἐκκλήσιαν. Ἀλλῶστε διὰ τῶν ἀληθειῶν τῆς Αγίας Γραφῆς ἀνασχετῶνται οἱ αἰ εἰρήσεις

τόν Ἀδὰμ νά φάγη ἀπό το δένδρον, τόν ἐξεβαλεν ἀπό τόν παράδεισον ἀλλ' οὔτε ἐκεῖ ἦτο αἴτιον τὸ δένδρον, ἀν καὶ δι' αὐτοῦ ἐγένετο ἡ ἀφορμή.

Ἐοὶ δε χρησιμοποιοῦν τὸν λόγον τὸν περὶ τοῦ νόμου σφοδρότερον Ὡς μὴ ἀπορήσῃ, διότι ὁ Παῦλος, ἐπιμένει εἰς τὸ καταπτέγον χωρὶς νὰ ἐπιτρέπῃ μὲν οὔτε εἰς τὴν κατ' ἄλλον τροπὸν ὑπονοοῦντα, τὰ λεγόμενα νὰ λάβουν ἀφυρμὴν φρονιζῶν δὲ πολὺ νὰ διορθωσῇ τὸ παρόν.

Νὰ μὴ ἐξετάζῃ, λοιπὸν τα ἀπὸ ἐδῶ διδασκόμενα γινῆναι, ἀλλὰ νὰ προσθέτῃ καὶ τὴν ἀνάγκην, διὰ τὴν ὁποίαν βιάζεται νὰ εἰπῇ αἰτὰ καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν μανίαν νὰ ἐπολογιζῇ καὶ τὴν ζωηρὰν φιλονεικίαν αὐτῶν τὴν ὁποίαν ἐσκεύδε νὰ ἐξυμνεῖ. Φαίνεται δὲ ὅτι καταφεύγει πρὸς ἐναντίον τοῦ νόμου, ὅχι διὰ νὰ κατηγορήσῃ ἐκεῖνον, ἀλλὰ διὰ νὰ μαλακώσῃ τὴν ζωηρότητα αὐτῶν. Αἰστέ ἐστι ἡτο κατηγορία ἐναντίον τοῦ νόμου, τὸ ὅτι ἡ ἁμαρτία ἐλάβεν ἀφορμὴν δι' αὐτοῦ. Ἐὰν εἰρησῇ καὶ εἰς τὴν Καινὴν νὰ συμβαίνει αἰτὰ. Αἰστέ καὶ εἰς τὴν Καινὴν ὑπάρχειν ἀναριθμητοὶ νόμοι, καὶ περὶ πολλῶν καὶ σπουδαιότερων πραγμάτων καὶ τὸ ἴδιον θα ἐβλεπε καποῖα, νὰ συμβαίνει καὶ ἐκεῖ, ὅχι, μόνον ἐπὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ, ἀλλὰ γενικῶς ἐπὶ πάσης κακίας. - *Εἰ γὰρ μὴ ἡλθὼν νόμος καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον* - (Ἰωάν. 15, 22). Ἐπομένως ἀπὸ ἐδῶ ἡ ἁμαρτία ἐλάβε τὴν ἀφορμὴν, καὶ ἡ τιμωρία μεγαλυτέρα. Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος, διδάσκων περὶ τῆς χάριτος, λέγει - *Ποσὶ δοκεῖτε χεῖρονα, ἀξιώθησεται τιμωρία, ὁ τὸν ὕλον τοῦ Θεοῦ καταπατήσα* - (Ἐβρ. 10, 29). Ἐπομένως καὶ ἡ χειρότερη τιμωρία ἀπὸ ἐδῶ ἔχει τὴν ἀφορμὴν, ἀπὸ τὴν μεγαλειότητα τῆς ἐργασίας. Ὡς καὶ οἱ Ἕλληνες δὲ, λέγει, διὰ τοῦτο εἶναι ἀναπολογητοί, διότι καὶ αὐτοὶ ἐτιμῆθησαν καὶ διὰ τοῦ λόγου, καὶ κατέμαθον τὸ καλλὸς, τῆς κτίσεως, καὶ ἤδυναντο ἀπὸ αὐτὴν νὰ ὁδηγηθοῦν πρὸς τὸν Ἀγίουργον, δὲν ἐχρησιμοποίησαν ὅπως ἔπρεπε τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Κιτταξὲ ὅτι παντοῖα ἀφορμαὶ τοῦ νὰ τιμωροῦνται περισσότερον ἢ τῶν πονηρῶν προύρχονται ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ πρᾶγματα. Ἀλλ' οἱ βέλαι, διὰ τοῦτο θα κατηγορήσωμεν τὰς ἐργασίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ταῦτα μὲν θα θυμῶμεν περισσότερον καὶ μετέπειτα, θα θυμῶμεν ὅμως τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦν τὰ ἀγαθὰ διὰ τὰ ἀντιθετά.

Ἐ Αὐτὸ λοιπὸν ἂν πρᾶττωμεν καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἶναι ἀπλοῦς καὶ εὐκόλῳ τὸ δὲ δύσκολον ἐκεῖνο εἶναι. Πῶς λέγει, - *τὴν ἐπιθυμίαν οὐκ ἔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγει. Οὐκ ἐπιθυμῶσαι* - διότι ἂν ὁ ἀνθρώπος, δὲν ἐγνώριζε τὴν ἐπιθυμίαν πρὶν λάβῃ τὸν νόμον ἀπὸ τοῦ ἔγινεν ὁ κατακλυσμός, ἀπὸ ποῖαν αἰτίαν ἐπὶ ῥοκλήθησαν τὰ Σόδομα. Τὴν ἡξήμενην ἐπιθυμίαν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε «κατεργάσατο ἐν ἡμῶν ἐπιθυμίαν» ἀλλὰ, «πάσαν ἐπιθυμίαν», ὑπονοῶν ἐδῶ τὴν αὔξησιν τῆς ἐπιθυμίας.

Καὶ ποῖον εἶναι τὸ κέρδος τοῦ νόμου, ἂν ἠύξησε τὸ πάθος, λέγει. Οὐδέν, ἀλλὰ καὶ πολλὴ ἡ βλάβη ὅμως δὲν ἀνηκεῖ εἰς τὸν

νόμον ἢ κατηγορία, ἀλλὰ εἰς τὴν δεικνύσαν ἐκείνων που τὸν ἔδεχθησαν Διοτι ἡ ἁμαρτία ἐπροξενήσεν αὐτό, ἀλλὰ διὰ τοῦ νόμου ὥστε ὁ νόμος δὲν ἐπεδίωκε αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντιτίθεται 550 Ἰσχυροτέρα λοιπὸν κατεστη ἡ ἁμαρτία, καὶ πολλὴ ἰσχυροτέρα ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι πολλὴ κατηγορία ἐναντίον τοῦ νόμου, ἀλλὰ τῆς ἀγνωμοσύνης ἐκείνων

-Χωρὶς γὰρ νόμου ἡ ἁμαρτία νεκρά- (στ 8) τοιτέστιν ὅχι τόσον γνωστὴ Διοτι ἐγνωρίζου μὲν καὶ οἱ πρὸ τοῦ νόμου, ὅτι ἡμαρτανόν, ἔμαθον ὅμως ἀκριβέστερον μετὰ τὴν χορηγήσιν τοῦ νόμου Διὰ τοῦτο καὶ ἦσαν ἰκτείνοντες μεγαλειτέρας κατηγορίας Διότι δὲν ἦτο το ἴδιον νὰ ἔχῃς φύσιν κατηγοροῦν, καὶ μαζί με τὴν φύσιν καὶ τὸν νόμον νὰ τὰ οἰστυπῶνται ὅλα σαφῶς

-Ἐγὼ δὲ ἔ'ην χωρὶς νόμου ποτέ- (στ 9) Πότε, πῆς μου, Πρὸ τοῦ Μωυσέως.

Β Κίτταζε πῶς προσπαθεῖ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ νόμος κατεπίεσε τὴν ἀνθρωπινὴν φύσιν καὶ οἱ ἐκείνων ποὶ ἔκαμε καὶ οἱ ἐκείνων που δὲν ἔκαμε Διοτι ὅτε ἔζων, λέγει, χωρὶς τὸν νόμον δὲν κατεδικαζόμην τόσον -Ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον- (στ 9-10) Τοῦτο φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι κατηγορία τοῦ νόμου ἔαν ὅμως ἐξετάσῃ κάποιος ἀκριβῶς, θα φανῇ ὅτι εἶναι καὶ ἔγκωμιον αὐτοῦ Διότι ὁ νόμος, δὲν ἔκαμε τὴν ἁμαρτιαν νὰ ἱπαρχῇ ἐνφ' ὅν υἰήρχεν ἀλλὰ τὴν ἐφανέρωσεν καί ἐκριπτετο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἔπαινος τοῦ νόμου, ἔαν βεβαίως πρὸ τοιούτοι μὲν ἀνεπαίσθητοι, ἡμαρτανόν, διὰν ἡμῶς ἦλθεν οὗτος, ἂν καὶ τιποτέ ἄλλο ὅχι ἐκαρπώθησεν, Ὁ ἀκριβῶς αὐτὸ τοῦτο τοῦλάχιστον ἔμαθον, ὅτι ἡμαρτανόν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι μικρὸν διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν κακίαν Ἐάν δὲ δὲν ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν κακίαν, τοῦτο δὲν σημαίνει τίποτε ἐναντί τοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος τὰ πάντα ἔκαμε χάριν αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ ὅλη ἡ κατηγορία βαρύνει τὴν διάθεσιν ἐκείνων, ἡ ὁποία παρα πάσαι ἐλπίδα διεφθαρῇ

Διότι αὐτὸ που συνέβαινε δὲν ἦτο σύμφωνον πρὸς τὴν λογικὴν, ἡ βλάβη δηλαδὴ ἡ προξενουμένη διὰ τῶν ὀφελουμένων διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε -Καὶ εὐρέθη μοι ἡ ἐντολή ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον- (στ 10) Δὲν εἶπεν -ἔρχιν θάνατος-, οὔτε -ἐγγίνησε θάνατον-, ἀλλ' -εὐρέθη- ἐρμηνεύει κατ' αὐτὸν τὸν τροπὸν τὸ καινοφανές καὶ παραδόξον τοῦ παραλόγου, καὶ ἐπιρριπτῶν τὸ πᾶν εἰς τὴν κεφαλὴν ἐκείνων Ὁ Διοτι ἀν θέλησ, λέγει, νὰ ἰδῇς τὸν σκοπὸν τῆς ἐντολῆς, εἰς ζωὴν ὁδήγει καὶ διὰ τοῦτο ἐδόθη ἔάν δὲ θάνατος ἀπὸ ἐδῶ προῆλθεν, ἡ κατηγορία ἀντὶ καὶ εἰς ἐκείνους που ἔλαβον τὴν ἐντολήν, ὅχι εἰς ἐκείνην ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ζωὴν.

Σαφέστερον δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ διὰ τῶν ἐξῆς ἐδήλωσεν, εἰπὼν -Ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν- (στ 11) Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον παντοῦ τὴν ἁμαρτίαν ἀρκαζει, ἀπαλλάσσων τὸν νόμον ἀπὸ κάθε κατηγορίαν, διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσε λέγων -Ὡστε ὁ

νόμος ἁγίος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή· (στ 12)

Ε Ἄλλ' ἐάν θέλετε ἄς φέρημεν εἰς τὸ μέσον τοῦ λόγου καὶ ἐκτείνουσιν ποι κυραποιοῦν τὰς ἐξηγήσεις ταύτας διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θα γίνουσι σωφέστερα τὸ παρ' ἡμῶν λεγόμενα Μερικοί δηλαδὴ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Παῦλος ἐδῶ λέγει αὐτὰ καὶ λέγει ὅχι περὶ τοῦ νόμου τοῦ Μωυσέως, ἀλλὰ ἄλλοι μὲν ὅτι τὰ λέγει περὶ τοῦ φυσικοῦ νόμου, ἄλλοι δὲ περὶ τῆς ἐντολῆς καὶ ἐδόθη εἰς τὸν παραδείσον. Καὶ ὅμως παντοῦ ὁ σκοπὸς τοῦ Παύλου εἶναι εἰς τοῦτον τὸν νόμον νὰ θέσῃ τέρμα, εἰς ἐκείνους δὲ δὲν ἔχει οὐδὲνα λόγον καὶ μᾶλλον εὐλόγως διότι τοῦτο φοβούμενοι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ φριττόντες ἐφιλονεύουν πρὸς τὴν χάριν. Τὴν δὲ ἐντολὴν καὶ ἐδόθη εἰς τὸν παραδείσον φαίνεται ὅτι κατὰ δὲν τὴν ἀνόμασεν νόμον, οὔτε αὐτὸς οὔτε οὐδεὶς ἄλλος.

551 Αἰὰ νὰ γίνῃ δὲ τοῦτο σαφέστερον καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ λεχθέντα, θὰ διερεινησωμεν τοὺς λόγους, ἐπιναφέρνηντες τὸν λόγον ὀλίγον προηγουμένως. Ὅταν δηλαδὴ ἐδίδαξεν αὐτοῖς περὶ ἀληθοῦς τρόπου ζωῆς, προσέθεσε λέγων = *Ὡς ἀγαπᾶτε ἀδελφοί, ὅτι ὁ νόμος, κυρνεὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνοι ζῇ. Ὡστε ἐμεῖς ἐθανατωθῆτε τῷ νόμῳ*· Ἐπομένως ἐάν αὐτὰ ἀναφέρνηνται εἰς τὸν φυσικὸν νόμον, θὰ εἰρεθῶμεν νὰ μὴ ἔγωμεν νόμον φυσικόν, ἐπὶ δὲ τοῦτο εἶναι ἀληθές· εἰμεθα περισσοτέρον ἀνῆτοι ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ταῦτα ἀληθῆ, δὲν εἶναι διότι περὶ τοῦ νόμου καὶ ἐδόθη εἰς τὸν παραδείσον, δὲν εἶναι ἀνυγκαῖον νὰ συζητῶμεν διὰ τὴν μὴ δεχθῶμεν πόλεμον περιττόν, ἀφοῦ θα ἀσχοληθῶμεν μὲ ἐκείνα καὶ ἔχουσιν ὁμολογηθῇ.

Β Πῶς λοιπὸν λέγει = *τὴν ἀμαρτίαν οὐκ ἔργον εἰ μὴ διὰ νόμον*· Το λέγει, ἐννοῶν ὅχι τὴν παντελὴ ἀγνοίαν, ἀλλὰ τὴν ἀκριβεστέρην γνῶσιν. Διότι ἐάν τοῦτο ἔχει λεχθῇ περὶ τοῦ φυσικοῦ νόμου, πῶς θα ἔχη λόγον τὸ κατωτέρω, = *Ἐγὼ γὰρ φησὶν ἔξω χωρὶς νόμου κατέ*· Διότι οἷτε ὁ Ἀδάμ, οὔτε ἄλλος ἀνθρώπος οὐδεὶς οὐδέποτε φαίνεται νὰ ἔζησε χωρὶς τὸν φυσικὸν νόμον διότι συγχρόνως ἐδημιούργει τὸν Ἀδάμ ὁ Θεός, καὶ ἐπιβύλεν ἐκείνον τὸν νόμον εἰς αὐτόν, καθιστῶν αὐτόν εἰς ὅλην τὴν οὐσίαν ἀσφαλῆ σύνοικον. Ἐκτός δὲ ἀπο αἷα αἰῶμασι φαίνεται νὰ ἀνόμασεν τὸν φυσικὸν νόμον ἐντολὴν αὐτοῦ ὅμως τὸν ὀνομάζει καὶ ἐντολὴν, καὶ δικαίαν, καὶ ἁγίαν, καὶ νόμον πνευματικόν. Ὁ δὲ φυσικός δὲν ἐδόθη εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ὁ δὲν εἶναι καὶ οἱ βάρβαροι καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουσιν αὐτόν τὸν νόμον.

Ἐπομένως εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ ἀνωτέρω καὶ κατωτέρω καὶ παντοῦ περὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου διδάσκει. Διὰ τοῦτο καὶ ἀγίον ὀνομάζει αὐτόν λέγων = *Ὡς ὁ μὲν νόμος, ἁγίος καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή*· Διότι ἂν καὶ κατέστησαν ἀκάθαρτοι οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τὸν νόμον, καὶ ἀδικοὶ καὶ πλεονέκται, τοῦτο δὲν καταργεῖ τὴν ἀρετὴν τοῦ νόμου, ὅπως ἀκριβῶς δὲν καταργεῖ τὴν πιστότητα τοῦ Θεοῦ ἢ ἀπιστία αὐτῶν. Γ Ὡς ἐξ ὧν αὐτῶν εἶναι φανερόν, ὅτι περὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου διδάσκει αὐτὰ.

«Τό οὖν ἀγαθόν, φησὶν, ἐπὶ γέγονε θάνατος; Μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἡ ἁμαρτία, ἵνα φανεῖ ἁμαρτία» (στ 13). Τοιούτου δια να δείχθῃ πόσοι κακοὶ εἶναι ἡ ἁμαρτία, ἡ ὀκνηρά διαθεσις, καὶ ἡ φορα πρὸς τὸ χειρότερον· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πρόξυς καὶ ἡ διεφθαρμένη ἐπιθυμία, διότι τοῦτο εἶναι αἰτιον ὅλων τῶν κακῶν. Θά αἰξήσῃ δὲ τὴν ἁμαρτίαν δεικνύων τὴν ἐπιρβολὴν τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, καὶ διασσεων ἀπὸ πόσον μέγα κακὸν ἀπηλαλξε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὁποῖον κακὸν καὶ διὰ τῶν ἰατρικῶν φαρμακῶν ἐγίνετο χειρότερον, καὶ δι' ἐκεῖνων ποι το ἡμποδίζαν ἠξίζανετο. Ἐ οἶα τοῦτο καὶ προσθετεὶ λεγών· «Ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς» (στ 13).

Εἶδες πῶς καὶ τοῦ πρόξυς αὐτὴν συμπελέκεται. Καὶ δι ἐκεῖνων τὰ ὁποῖα κατηγορεῖ εἰς αὐτὴν, ἐντόνω, δεικνύει πάλιν τὴν ἀξίαν τοῦ νομοῦ. Διότι δὲν κατωρθώσε μικρὸν πρᾶγμα με τὸ να δείξῃ πόσον κακὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία, καὶ με τὸ να ἀποκαλύψῃ ὅλον τὸ δηλητηριον αὐτῆς, καὶ με τὸ να το πρὸβάλῃ εἰς το μέσον, διότι ἐφανέρωσαν αὐτὸ με τὸ νὰ εἰπῇ· «Ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς». Τοιούτου δια να φανεῖ πόσοι μέγα κακοὶ πόσον μέγα, ὁλεθροῦ, εἶναι ἡ ἁμαρτία τοῦτο δὲ δια τῆς ἐντολῆς ἐδείχθη. Ἐκ τούτων δεικνύει καὶ τὴν ἐπεροχήν τῆς χάριτος, ἐναντι τοῦ νόμου, τὴν ὑπεροχὴν, ὅχι τὴν διαμάχην. 552 Διότι να μὴ προσέξῃς τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνοι ποῦ ἐδόχθησαν τον νομοι ἐγίναν χειρότεροι, ἀλλ' ἐκεῖνο πρόσεχε, ὅτι ὁ νόμος, ὅχι μόνον δὲν ἤθελε να ὀδηγήσῃ τὴν κακίαν εἰς πείξεσιν, ἀλλὰ προσεπαθεὶ καὶ τὴν προεταρχούσαν νὰ ἐξαφανίσῃ. Ἐαν δὲ δὲν ἠδυνήθη, νὰ στεφανωνῇ, μεν ἐκεῖνον διὸ τὴν διάθεσιν ποι εἶχε, νὰ προσκυνῇς ὅτ περισσότερον τῇ δυνάμει τῇ Χριστοῦ, διότι ὅσοι ποικιλόμορφοι καὶ δυσκόλοιοι ἡτιώμενον κακοὶ καὶ τὸ ἐξηφάνισε καὶ το ὑπέρβαινε, ἀποῦ τὸ ἔκοψε ἀπὸ τὴν ρίζαν.

Ὅταν δὲ ἀκουσῃς ἁμαρτίαν, νὰ μὴ νομίσῃς, ὅτι εἶναι κάποια δύναμις ποι ἔχει ἰσσοσσειν, ἀλλὰ ὅτι εἶναι πράξις ποιηρά, ἡ ὁποῖα διαρκῶς συμβαίνει καὶ πάλιν ἐξαφανίζεται καὶ οὔτε ἐπαρχει πρὶν πραγματοποιηθῇ, καὶ μετὰ τὴν πραγματοποίησιν πάλιν ἀφανίζεται. Ὡ Διότι διὰ τοῦτο ἐδόθη καὶ ὁ νομος, ὁ νομος δὲ οὐδὲ ποτε οἰδεταὶ δια τὴν κατωργησιν τῶν φυσικῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν διόρθωσιν τῆς συμφωνίας πρὸς τὴν προαιρεσιν ποιηρᾶς, πράξεως.

Τὰ φυσικῶς ὑπάρχοντα δὲν δύνανται νὰ μεταβληθοῦν. Ἡ ἡδονὴ καταλήγει εἰς τὸν θάνατον, ἡ ἀρετὴ εἰς τὴν ζωὴν

Καὶ τοῦτο γνωρίζουν καὶ οἱ θύραθεν νομοθέται, καὶ ὅλη ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων. Διότι ἀναστέλλουν μόνον τα ἐκ τῆς ὀκνηρίας γινόμενα κακά καὶ δὲν ἐπὶσχοῦνται νὰ ἐκκοποῦν τα ὑπάρχοντα εἰς τὴν φύσιν, διότι δὲν εἶναι δυνατόν. Διότι ἐκεῖνα ποι ἱπαρχοῦν εἰς τὴν φύσιν μένουν ἀκίνητα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σῶς ἔχω ἀναπτύξει καὶ εἰς ἄλλας ὁμιλίας.

Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἀποῦ ἀφησώμεν αὐτοὺς τοὺς ἀγωνάς, ὡς γινώσκωμεν παλὶ τὴν ἡθικὴν λογὴν μάλλον ἀέ καὶ τοῦτο τὸ μέρος τῶν ἀγωνῶν ἰδικόν των εἶναι. Διότι ἀν' ἐκείνῳ μεν τὴν κακίαν καὶ εἰσαγαγόμεν τὴν ἀρετὴν, διὰ τοῦτων σαφῶς θα ὀνομάζωμεν, ὅτι ἡ κακία δὲν εἶναι ἐκ πίστεως, πονηρὸν πρᾶγμα καὶ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ζητοῦν νὰ ἐρευνήσῃν ἀπὸ ποῦ προέρχονται τὰ κακὰ, ὅχι μόνον διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων θα δυνήσῳμεν εὐκολῶς νὰ ἀποπονησώμεν οἰμειτέροντες, μὲν τῆς ἰδίας μετ' αὐτοῦς πίστεως ἀπ᾽ ἀλλαγῆναι ὁμῶς ἀπὸ τὴν πονηρίαν αὐτῶν.

Ἄς μὴ προσέξωμεν λοιπὸν τοῦτο, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἐπιπονος, ἀλλ' ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ κατορθωθῇ ἐν αὐτῇ προσπαθώμεν καὶ ἑλπίαν θα γινῇ δι' ἡμᾶς καὶ εὐαγγέλιον. Ἐν δὲ μοί προσβιβλή, τὴν ἡδονὴν τῆς κακίας. Διὰ ἀναμνηστικὴν καὶ τὸ τέλος αὐτῆς, διότι εἰς θάνατον αὕτη καταλήγει, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀρετὴ μᾶς δαίνει εἰς ζωὴν. Μαλλον δὲ ἐὰν θέλῃ, καὶ ἀπὸ τοῦ τελείους ἡς ἐξετάσασθαι ἐκαστὴν ἐξ αἰτιῶν, οἷον θα ἴδωμεν ἡ μὲν κακία νὰ ἔχη πολλὴν ὁδὸν, ἡ δὲ ἀρετὴ ἥσυχον ἡσυχίαν, πᾶς μοι τι εἶναι ὁδὸν ῥοιότερον ἀπὸ τὴν πονηρίαν ἀναμνηστικὴν τι ἀεὶ περισσότερον ευχαριστοῦν ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν ἔλπίαν, διότι τίποτε τόσον, τίποτε δὲν σινηθῆναι νὰ μὴ κοπῇ καὶ νὰ μὴ πλεῖξῃ ὅπως ἡ πονηρία προσμονὴν τίποτε τόσον ἀνὰ μᾶς, σινηθῇ καὶ ἀσχεδὸν μᾶς κυμαίνει νὰ πετωμὴν ὅπως ἡ ἀρετὴ σινηθῇ. Καὶ τοῦτο εἶναι οὐκ αἰσθάνον νὰ τὸ μαθῶμεν ἀπὸ ταῖς ἡμᾶς συμβαινόντα. Διότι οἱ φυλακισμένοι καὶ ἀναμένοντες κατασκήνους. Ἐν τῷ καὶ ἀπολαύσει, πλοισιμητικὴν τροφήν, ζῶντες μὲ περισσότερον πόνον ὅπο τοὺς ἐπαίτας ποὺ βαδίζουσι στενωπὸν δρομὸν ἀλλὰ δὲν βαρυνονται μετ' αὐτοῦ πονηρίαν, διότι ἡ ἀναμνηστικὴν ὡς δεινὸν ἀνὰ ἐπιτρέπει νὰ αἰσθάνωνται τὸ εἰς ταῖς χεῖρας τῶν ευρισκόμενα ευχαρίστα. Καὶ διὰ ἀναμνηστικὴν τοὺς φυλακισμένους, διότι οἱ χειροτεχνῶν καὶ ταλαιπωροῦνται καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν ζοῦν μετ' αὐτοῖς, διάκεινται πολὺ καλὺτερον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ζοῦν εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ πλοισιζοῦν ἀσθάνονται ὁμῶς ὅτι βαρυνονται μετ' αὐτοῦ πονηρίας πράξεις. Καὶ τοὺς μονομαχοῦς δὲ διὰ τοῦτο ἐλεεινολογοῦμεν καὶ πρᾶγμα βλέποντες σινηθῇ εἰς τὸ οὐκ αἰσθάνοντες νὰ μεθύνουν, 553 νὰ διασκεδάζουν νὰ τραγοῦν κατὰ κορὸν λέγομεν ὅτι εἶναι ἀθλιώτεροι πάντων, διότι εἶναι πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν ἡδονὴν ἐκείνην ἡ συμφορὰ τοῦ ἀναμενόμενου θανάτου. Ἐὰν δὲ εἰς ἐκείνους οὕτως ὁ βίος φαίνεται, ὅτι εἶναι εὐχαριστικός, θυμηθεῖτε τὸν λόγον τὸν ὅποιον σινηθῇ σᾶς λέγει, ὅτι οὐδὲν εἶναι παρὰ τοῦτον νὰ μὴ ἀποφύγῃ τὴν πικρίαν καὶ τὴν εἰρκὴν τῆς κακίας ἐκείνης, ὁ ὅποιος ζῇ ἐντὸς τῆς κακίας, (διότι ἔχει ἐμποτισθῇ μετ' αὐτὴν κακίαν) διότι ἴδου πρᾶγμα τόσον ἐκαρπύον φαίνεται ὅτι εἶναι ἀξιογαλήνιον εἰς ἐκείνους καὶ ἀσθάνονται μετ' αὐτοῦ. Ὡστε δὲν μακαρίζομεν αὐτοὺς διὰ τοῦτο ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἐλεεινολογοῦμεν, διότι οὐδὲ γινώσκουν εἰς ποῖον σημειῶν τῶν κακῶν εἰσέρχονται.

Β Τι θα Ελεγες δὲ περὶ τῶν μοιχῶν, οἱ ὅποιοι χάριν μικρὰς ἡδονῆς ὑπομένουν καὶ ἀπρεπῆ δουλείαν καὶ ὀδυναιὴν χρημάτων καὶ διαρκή φόβον καὶ γενικῶς βιοὶ δουλίας τοῦ Καὶν μᾶλλον δὲ καὶ πολὺ φοβερωτερόν ἀπὸ τῶν βιοῖ ἐκείναι, φοβούμενοι καὶ τὰ παρόντα τρέμοντες, καὶ τὰ μέλλοντα ὑποψιαζόμενοι καὶ φίλους καὶ ἐχθρούς, καὶ ἐκείνους ποὺ γνωρίζουν καὶ ἐκείνους ποὺ δὲν γνωρίζουν τίποτε. Καὶ οὔτε δύνανται κοιμῶνται ἀπαλλάσσονται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀγωνίαν, ἀφοῦ ἡ πονηρὰ συνειδήσις ἀναπλάθῃ εἰς αὐτοὺς ὄνειρα ποὺ εἶναι πληρὴ πολλῶν φόβων, καὶ τὸς αὐτοὺς ἐκφοβίζουν. Ὅμως, ὁ σωφρονὴς δὲν εἶναι τοιοῦτος, ἀλλὰ διάγει τὸν παρόντα βίον με ἀνεσιν καὶ πολλήν ἐλευθερίαν.

Να ἀντιπαράθεσθαι, λοιπὸν εἰς τὴν μικρὰν ἡδονὴν τὰ πολλὰ κύματα τῶν φόβων τοιούτων. Καὶ εἰς τὸν ὀλιγοχρόνον κόπον τῆς ἐγκρατείας τὴν γαλήνην τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ θά ἴδῃς ταὶ τὴν νῦν εἶναι περισσότεροι εὐχарιστοῦ ἀπὸ ἐκείνης.

Ἐκείνους δὲ ποὺ θέλει νὰ ἀρπαξῇ καὶ νὰ ἐπιτιθεταὶ εἰς τὰ ξένα χρηματά, πρὸς μου, δὲν ὑπομένει ἀναριθμήτους κόπους, περιτρεχέων, κολᾷσκων ὁρίλους ἐλιχέρους θυρωρούς, ἐκφοβίζων ἀπειλῶν ἀναισχυντῶν ἀγριπνῶν τρεμῶν, ἀγωνιῶν, ὑποπεινομενός τὰ πάντα. Ἐκείνους δὲ ποὺ περιφρονεῖ τὰ χρήματα δὲν εἶναι τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ πολλὴν εὐχαριστησίαν ἀπολαμβάνει πάλιν, ζῶν χωρὶς φόβον καὶ με δὴν τὴν ἀσφαλείαν.

Δ Καὶ τὰ ἄλλα δὲ μέρη τῆς κακίας, ἀνὰ τὰ διερευνησθὲν κάποιος, πολὺν θορύβον θά ἴδῃ πολλοὺς σκοπέλους καὶ το σπουδαιότερον, ὅτι ἐπὶ τῆς ἀρετῆς μὲν πρῶτα μὲν τὰ ἐπιποιεῖ, μετὰ ταῦτα δὲ τὰ εὐχαρίστα, ὥστε καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ὁ κόπος νο ἀνακουφίζεται ἐπὶ τῆς κακίας ὅμως ἀντιστροφῶς μετὰ τὴν ἡδονὴν αἱ ὀδὶναι καὶ αἱ τιμωρίαι ὥστε καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἡ ἡσυχία νὰ ἐξυφανίζεται. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνους ποὺ ἀναμένει στυγερῶς, οὐδὲν αἰσθάνεται ἀπὸ τὰ παρόντα δυσάστακτα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐκείνους ποὺ ἀναμένει τιμωρίας μετὰ τὴν ἡδονὴν δὲν δύναται νὰ καρποῦται καθάρην εὐφροσύνην. Ἐπειδὴ ὅλα τὰ διατάσσει ὁ φόβος.

Ε Μᾶλλον δὲ ὅν κάποιος ἐξετάσῃ ἀκριβῶς, θά εὕρῃ νὰ ὑπαρχῇ πολλὴ ὁδὸς καὶ πρὸ τῆς τιμωρίας ποὺ κεῖται δι' αὐτοὺς καὶ αὐτὴν τὴν στιγμήν ποὺ ἀποτολμᾶται ἡ κακία.

Τὸ κακόν τῆς πλεονεξίας

Καὶ ἂν θέλῃς ὅς ἐξετάσωμεν ταῦτα ἐπὶ ἐκείνων ποὺ ἀρπάζουν τὰ ξένα, ἢ καὶ ἐπὶ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι καθ' οἷον οἰονδήποτε τρόπον περιστοιχίζονται ἀπὸ χρημάτων καὶ ἀφ' οὗ ἀπομακρυνόμε καὶ φόβους καὶ κινδύνους καὶ τρόπον καὶ ἀγωνίαν καὶ φροντίδα καὶ ὅλα αὐτά, ὅς ἐποθέσωμεν ὅτι ὑπάρχει κάποιος, ὁ ὅποιος

πλουτίζει χωρίς κόπους, και ὁ ὁποῖος ἔχει θάρρος διὰ τὴν φυλαγὴν τῶν ἐπαρχόντων πρῶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκατορθώσιον κλῆν ὁμῶς ἅς τεθῇ ὡς βασις, εἰς τὸν λόγον ποιεῖ λοιποὶ ἡσυχίαν θά καρπώσῃ οὕτως. Ὅτι μὲ πολλὰ περιστοιχιζέτο, 554 Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο βεβαίως δὲν ἀφήνει αὐτόν νά εὐφραίνεται οἷοι ἐφ' ὅσον ἐπιθυμῇ ἄλλα περισσότερα, ἐπιτείνεται ἡ βόσανος, Διότι ἡ ἐπιθυμία ὅταν σταματήσῃ, τότε παρέχει τὴν εὐχαρίστησιν ἄφοδ' και ὅταν διψῶμεν τότε ἀναλαμβάνομεν, ὅταν πινωμεν ὅσον θέλωμεν ἕως ὅτου δὲ ἐξακολουθῶμεν νά διψῶμεν. Ἔστω και ἂν ἐξαντλήσωμεν ὅλας τὰ πηγὰς, μεγαλύτερα γίνεται εἰς ἡμᾶς ἡ βόσανος, ἔστω και ἂν πινωμεν ποταμούς, ἀνυριθμητοὺς, φοβερωτέρου εἶναι ἡ ἀόλασις. Καὶ οἱ λοιποὶ ἂν λαβῇ, ὅλα ὅσα υπάρχουν εἰς τὸν κόσμον, ἐξακολουθῇ δὲ νά ἐπιθυμῇ, μεγαλύτεραι ἔκαμες τὴν κόλπσιν, ὅσον περισσότερα ἐλειθῇ.

■ Νά μὴ νομιζῇς λοιπόν, ὅτι σοὺ δημιουργεῖται κάποια εὐχαρίστησις ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι περιστοιχιζέσαι ἀπὸ πολλὰ, ἀλλ' ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι δὲν θέλεις νά πλουτίζῃς, ἐὰν δὲ ἐπιθυμῇς νά πλουτίζῃς, οὐδέποτε θα πᾶνσῃ, νά μαστιζέσαι. Διότι οὕτως εἶναι ἔρωξ ἀτελεμετος, και ὅσοι ἂν προχωρήσῃ, εἰς περισσότερᾶν ὁδὸν ὅσον περισσότερον ἔχει ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ τέλος. Ἀραγε λοιποὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀίνυγμα και παραφροσύνη καὶ ἐσχάτη τρέλλα,

Ἐν πρώτοις, λοιπόν ἅς ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰ κακὰ μᾶλλον δὲ ὅστε νά ἐγγισομεν τὴν τοιαυτὴν ἐπιθυμίαν και ἂν δὲ ἐγγισωμεν, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἃς ἀποσκιρτήσωμεν πρῶγμα τὸ ὁποῖον ὁ Παροιμιαστὴς συμβοιλεῖται περὶ πόρνῃς γυναικὸς λέγων C « Ἀποπῆδησον (ἀπομακρυνσοι), μὴ ἐγγρονίσῃς και μὴ ἐλθῇς ἐπὶ θύρᾳ, οἴκῳ αὐτῆς. » (Παροιμ. 5,8) Τὸ ἴδιον και ἔγω σὲ συμβουλεύω περὶ τῆς φιλοχρηματίας Διότι ἂν ἐμπέσῃς ἐπ' ὀλίγον εἰς τὸ πέλαιος τῆς παραφροσύνης, ἔκεινῃς, δυσκολῶς θα δυνηθῇς νά ἐπανέλθῃς, και ὕπως ἀκριβῶς εἰς τὰ δύναι, ἔστω και ἂν διυρῶς προσπαθῇς, δὲν θα διασωθῇς εὐλόως, τοιοῦτο τροπῶς, και πολὺ φοβερωτερον, ἂν ἐμπέσῃς εἰς τὸ βαθὺς τῆς ἐπιθυμίας ταυτῆς, θά καταστρέψῃς τὸν ἑαυτὸν σοι μαζὶ μὲ ὅλα τα ἐπαρχόντα.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἅς ἀποφευγωμεν τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ, και ἅς ἀποφύγωμεν τὰ μικρὰ τὰτα κακὰ, διότι τὰ μεγάλᾳ ἀπὸ αὐτὰ προξενούνται Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ καθὲ ἀμάρτημα συνήθισεν νά λέγῃ - *τίποτε δὲν θά συμβῇ ὕστερα ἀπὸ αὐτό* - ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅλα θά τα χάσῃ. ■ Τοῦτο δηλαδὴ εἰσήγαγε τὴν κακίαν, τοῦτο ἠνωῖζε τα, θίρας εἰς τὸν ληστήν, τοῦτο κατέρριψε τὰ τειχῇ τῆς πόλεως, ἡ φρούσις δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ καθὲ κακὴν πράξιν - *Τίποτε ἄλλο λακόν δὲν θά συμβῇ ὕστερα ἀπὸ αὐτό* - Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον και ἐπὶ τῶν σωμάτων τὰ μέγιστα νοσηματὶ αὐξάνουν, ὅταν τὰ μικρὰ περιφρονῶνται Ὅ Ἡσαῦ ἂν δὲν πρυέδιδα τὰ πρωτοτόκια, δὲν θά ἔγινετο ἀνάξιος τῶν εὐλογιῶν ἐὰν δὲν καθίστα τὸν ἑαυτὸν τοι ἀναξίον τῶν

εἰλογίων. δὲν θά ἐπεθυμει νά φθάσῃ εἰς ἀδελφοκτονίαν. Ὁ Κάιν ἂν δὲν ἐπόθει τὰ πρωτεῖα, ἀλλά παρεχωρεῖ ταῦτα εἰς τὸν Θεόν, δὲν θα εἶχε τὰ δευτερεῖα ὅταν δὲ πάλιν εἶχε τὰ δευτερεῖα ἔαν ἤκουε τὴν συμβουλήν. δὲν θά ἔφθανεν εἰς τὸν φόνον. Ἐπολιν ὅταν ἐξετελέσει τὸν φόνον ἔαν μετενόει, ὅταν ὁ Θεὸς τὸν ἐκόλε, καὶ δὲν ἀπεκρινετο ἀναισχυντῶς, δὲν θα ὑφίστατο τὰ μετὰ ταῦτα δεινά.

Μέ ποῖον τρόπον διορθώνονται τὰ πάθη

Ἐάν δὲ πρό τοῦ νόμου ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν αὐτὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐφθάσαν εἰς αὐτὸν τοὺς πιθμένα τῆς κακίας, σκέψου τι θά παθῶμεν ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι προσκαλοῖμεθα εἰς μεγαλιτέρους ἀγῶνας, ἂν δὲν προσεχωμὲν τοὺς ἑαυτοῖς μας μετὰ ἀκριβείας, καὶ ἂν δὲν προλαμβάνομεν νά σβηνῶμεν τοὺς σπινθήρας τῶν κακίων, πρὶν ἀναψῇ ἡ πύρ. Ἀναφέρω παραδείγματα. Ἐπιορκεῖς σινοχῶς. Ὅχι εἰς αὐτό μόνοι νὰ σταθῇ, ἀλλὰ νὰ ἐξαφανίσῃς καὶ τὸν ὄρκον, καὶ δὲν θά χρειασθῇς νὰ κοπιάσῃς κατόπιν, ὅτι εἶναι πολὺ δυσκολώτερον, ὅταν ὀρκίζεσαι νὰ μὴ ἐπιορκῇς, παρὰ ὅταν δὲν ὀρκίζεσαι καθόλου. Ὑβρίζεις καὶ ἐμπαιζεῖς καὶ κτυπᾷς τοὺς ἄλλους, Νὰ βαλῇς εἰς τὸν ἑαυτοῦ σοὶ νόμος νὰ μὴ ὀργάζεται, ὅτε νά φωνάζῃς καθόλου. 555 καὶ θά ἐξαφανισθῇ μαζί με τὴν ρίζαν καὶ ὁ καρπός. Εἰσὶ λᾶγνος καὶ ἄσπιτος. Βάλῃς πάλιν εἰς τὸν ἑαυτοῦ σοὶ ὅρον, ὥστε νά μὴ προσβλέπῃς εἰς γυναῖκα, οὔτε νά ἀναβαινῇς εἰς τὰ θέατρον, οὔτε εἰς τὴν ἀγορὰν νά περιεργάζεσαι τὰ ξένα κάλλη. Διότι εἶναι πολὺ ἐυκολώτερον εἰς τὴν ἔργην νά μὴ ἰδῇς εὐμορφὸν γυναῖκα παρὰ ὅταν τὴν ἀντικρύσῃς καὶ δεχθῇς τὴν ἐπιθυμίαν, νά ἐξαφανίσῃς τὸν θορυβὸν ποὶ προκαλεῖται ἀπὸ αὐτήν.

Διότι εἶναι ἐλαφρότεροι εἰς τὰς ἀρχάς οἱ ἀγῶνες, μᾶλλον δὲ οὔτε ἀγὼν μάς χρειάζεται. Β ἂν δὲν ἀνιοῖζομεν τὰς θύρας εἰς τὸν ἐχθρὸν, οὔτε δεχθῶμεν τὰ σπέρματα τῆς κακίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἐκόλασεν ἐκείνον ποὺ βλέπει ὀκλαστικῶς εἰς γυναῖκα, διὰ νά ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ περισσότερον κόπον, πρὶν καταστῇ ἰσχυρός ὁ ἀνταγωνιστὴς διατάσσων νὰ μᾶς ἐκβαλλῇ ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ὅτε καὶ εὐκόλως δυνάται νὰ ἐκβαλλεῖται. Διότι ποῖα ἀνάγκη ὑπάρχει νά ἔχῃς πράγματα περιττά, καὶ νά συμπλέκεσαι πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστάς, ὅταν εἶναι παρὸν τὸ τροπαῖον νά τὸ στηθῇς χωρὶς συμπλοκὴν, καὶ νά ἀρκάσῃς τὸ βραβεῖον πρὸ τῆς πάλης. Διότι δὲν εἶναι τόσοσ κόπος νά μὴ βλέπῃς γυναῖκας ὥραιας, ὅσος κόπος ὅταν βλέπῃς νὰ συγκρατῇσαι. Γ μᾶλλον δὲ οὔτε κόπος δὲν εἶναι τὸ προηγούμενον, ἀλλὰ μετὰ τὴν δράσιν δημιουργεῖται πολὺς ἰδρώς καὶ μόχθος.

Ὅταν λοιπὸν καὶ ὁ κόπος εἶναι ὀλιγωτερος, μᾶλλον δὲ ὅταν δὲν ὑπάρχῃ καθόλου μόχθος οὔτε πόνος καὶ τὸ κέρδος εἶναι

μεγαλύτερον, διατι προσπαθῶμεν νά ἐμπέσωμεν εἰς τό πέλαιος τῶν ἀναριθμητῶν κακῶν. Διότι ἐκεῖνος ποῦ δέν βλέπει γόναϊκα ὄχι μόνον εὐκολώτερον, ἀλλά καί καθαρώτερον θά ὑπερισχύσῃ τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας, ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως ἐκεῖνος ποῦ βλέπει, καί μέ κόπον περισσότερον καί μέ κάποιαν κηλίδα ἀπαλλασσεται, ἐάν ποτέ ἀπαλλαγῇ. Διότι ἐκεῖνος μέν ὁ ὁποῖος δέν εἶδε τήν εὐμορφον ὄψιν, εἶναι καθαρός καί ὑπό τήν ἐπιθυμίαν ποῦ προκαλεῖται ἀπό ἐδῶ. **Β** ἐκεῖνος ὅμως ποῦ ἐπεθύμησε νά ἰδῇ, προηγουμένως ἀφοῦ κατέβαλε τόν λογισμόν, καί ὁποῦ ἐμόλυνεν αὐτόν ἀπείρους φορές, τότε ἐμβαλλεῖ τήν κηλίδα ποῦ προκαλεῖται ἀπό τήν ἐπιθυμίαν, ἐάν βεβαίως τήν ἐκβαλῇ. Διὰ τοῦτο λοιπόν καί ὁ Χριστός, διὰ νά μὴ πασχῶμεν αὐτά, ἐμποδίζει ὄχι μόνον τόν φόνον, ἀλλά καί τήν ὀργήν ὄχι μόνον τήν μοιχείαν, ἀλλά καί τό ἀκόλαστον βλέμμα ὄχι μόνον τήν ἐπιπορκίαν, ἀλλά καί τόν ὄρκον γενικῶς.

Καί δέν σταματᾷ εἰς αὐτό τό μέτρον τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ὅταν ἐνομοθέτησεν αὐτά, καί πρὸς τό μεγαλύτερον προχωρεῖ. Διότι ἀφοῦ ἀπεμύκρυνεν ἀπὸ τοῖς φόνους καί διέταξε νά εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τήν ὀργήν, διατάσσει νά εἶναι ἑτοιμος καί εἰς τό νά ὑποφέρῃ, καί νά μὴ ἐτοιμάζεται νά ὑποφέρῃ τόσον, ὥσπεν θέλει ἐκεῖνος ποῦ προκαλεῖ τό κακόν, ἀλλά νά προχωρῇ περισσότερον, καί νά νικῇ τήν ὑπερβολήν τῆς κακίας αὐτοῦ μέ τήν ἀφθονίαν τῆς ἰδικῆς, τοῦ ἐγκυρτερήσεως. Διοτι δέν εἶπεν «*ἐάν τις σέ ῥάπισῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, φέρε γενναῶς καί ἡσυχάσῃ*», ἀλλὰ προσέθε-
σεν εἰς αὐτόν νά παράσχῃ εἰς τοῦτον καί τήν ἄλλην «*στρέψον γὰρ αὐτῷ, φησί, καί τὴν ἄλλην*» (Ματθ 5,39). Διότι τοῦτο εἶναι νίκη λαμπρά, ἡ καταχωρησις εἰς αὐτόν περισσότερων ἀπὸ ὅσα θέλει, καί ἡ ὑπέρβασις τῶν ὄρων τῆς κονηρᾶς ἐπιθυμίας αὐτοῦ μέ τήν ἀφθονίαν τῆς ἰδικῆς σου μακροθυμίας. Τοιοῦτοτρόπως λοι-
πόν θά ἐξαφανίσῃς καί τήν μανίαν ἐκείνου, καί θά λάβῃς μισθόν τοῦ προτέρου ἔργου ἐκ τοῦ δευτέρου, θά ἐξαφανίσῃς δέ καί τήν ἐναντίον ἐκείνου ὀργήν.²

2 Ὡπωδῆστοι «*πρότερον ἔργον*» πρέπει νά νοηθῇ ἐδῶ ἡ ὁκομὴ καί ἡ ἐγκυρτερήσις τὴν ὄραν ποῦ δεχόμεθα τὴν κακοποιήσιν (πρβλ Ματθ 5,10—12), «*δευτέρον*» δὲ «*ἡ παραχωρησις εἰς τὸν κακὸν περισσότερων ἀπὸ ὅσα θέλει*», τό «*στρέψον αὐτῷ καί τὴν ἄλλην*». Κατ' αὐτόν τὸν τρόπον καί ἡ ἰδική μας ὀργή ἐναντίον τοῦ κακοῦ ἐξαφανίζεται, διότι τὴν θέσιν της καλύπτει ἡ ἀφθονία τῆς μακροθυμίας. Ὅντας δέν ὑπάρχει πᾶν διάθεσις, ὀργῆς, ὅταν ἀπὸ μόνος σου εἰς τὸν κακὸν προσφέρῃς τὰ πάντα. Πάντως διάφορος, ὄχι ὁμοῦς ἐντίθετος, εἶναι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ χριστιανοῦ πρὸς τοὺς οὐκείους τῆς πίστεως (πρβλ. Ματθ 18,15—17).

Εἰς τὴν ἐξουσίαν μας ἔγκειται τὸ νὰ μὴ ὑποφέρωμεν

Βλέπεις ὅτι παντοῦ ἡμεῖς εἴμεθα κυριοὶ εἰς τὸ νὰ μὴ ὑποφέρωμεν. 556 ὅχι οἱ βλάπτοντε, ἡμᾶς, Μᾶλλον δὲ ὅχι εἰς, το νὰ μὴ ὑποφέρωμεν μόνον ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ εὐχαριστοῖμεθα ἡμεῖς, οἱ ἴδιοι ἔχομεν τὴν ἐξουσίαν, πρῶτον τὸ ὁποῖον βεβαιῶς ἰδιαιτέρως εἶναι θαυμαστόν, ὅτι ὅχι μόνον δὲν ἀδικοῖμεθα, ἐὰν εἴμεθα νηφαλικοὶ ἀλλὰ καὶ εὐεργετοῦμεθα καὶ δι' αὐτῶν τῶν ὁπείων ἀδικοῖμεθα ἀπὸ ἄλλους. Πρόσεξε δὲ Ὑβρίσει ὁ δεῖνα, Σὺ εἶσαι κέρσιος νὰ καμῇς τὴν ἴβριν αὐτῇ ἐγκώμιον ἰδικόν σοι. Διότι ἐὰν μὲν ἀνταποδώσῃς τῇ ἴβρι, ἡξήσῃς τὴν ἀσχυρίην, ἐὰν δὲ εὐλογῇσῃς ἐκεῖνον ποὺ ἔχει ὑβρίσει, θα ἴδῃς ὅλους τοῖς παρόντας νὰ σὲ στεφανώσουν καὶ νὰ σε ζητωκραυγάζουν. Εἰς γὰρ μέ ποτεν τρόπον δι' ἐκείνων τῶν ὁπείων ἀδικοῖμεθα εὐεργετοῦμεθα, ἂν θέλωμεν.

Β Το ἴδιον καὶ ἐπὶ τῶν χρημάτων, τὸ ἴδιον καὶ ἐπὶ τῶν κτιπημάτων, τὸ ἴδιον καὶ ἐπὶ ὅλῳ τῶν ἄλλων εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἴδωμεν νὰ συμβαίῃ διότι ἂν ἀπαντῶμεν εἰς αὐτοὺς με τὰ ἀντίθετα, καὶ εἰς, ἐκεῖνα ἃ ὁποῖα ἐπαυθόμεν, καὶ εἰς, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εὐεργετοῦμεν, διπλοῦν στέφανον υφαινομένη εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας. Κατὰ ταῦτα λοιπόν, διὰν κάποιος ἀπὸ προσέλθῃ εἴπῃ, ὅτι ὁ δεῖνα σὲ ὑβρίσας, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ σὲ κακολογῇ πρὸς ὅλους, νὰ ἐπαινέσῃς ἐκεῖνον ποὺ ἔχει ὑβρίσει ἐνωπίον ἐκείνων ποὺ λέγουσιν αὐτὰ διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ ἂν θελήσῃς νὰ ἀμυνθῇ, θα δυνήθῃς νὰ δικαιωθῇς διότι ἐκεῖνοι ποὺ ὁκοῦσιν ἔστω καὶ ἂν εἶναι πολλοὶ ἀνόητοι, θα ἐπαινέσουσιν μὲν σὲ, θὰ μισήσουσιν δὲ ἐκεῖνον ὥς φοβερωτερον ἀπὸ καθὲ θηρίον, διότι ἐκεῖνος μὲν ἐλυπησεν ἂν καὶ οὐδὲν εἶχεν ἀδικηθῇ, σὺ δὲ ἂν καὶ ἐκακοποιήθῃς, ἀντήλαξες τὴν κακοποίησιν μετὰ τὸν ἀντίθετον. **Γ** Καὶ δευτὸν δὲ τὰ λεχθέντα εἰς, βάρος, σοι θα οἰνηθῇς νὰ δεῖξῃς, ὅτι εὐκόλως ἀνασκαίβονται διότι ἐκεῖνος μὲν ὁ ὁποῖος αισθανεται τυφλὸς σὺ νειδήσεις, παρέχει ὥς ἀπόδειξιν, ὅτι εὐρίσκεται ἐν ἀδικίᾳ, ἀκριβῶς τὸ ἄλλος τοῦτο τῆς σινειδήσεως ἐκεῖνον, ὁμοῦς ὁ ὁποῖος καταγέλῃ, δι' αὐτοῦ τοῦτοι ὑπαλλάσσει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ καθὲ ἰσχυρίου παρὰ τῶν παρόντων.

Πρόσεχε λοιπὸν πόσα καλά σιλλέγεις ἐκ τούτου, πρῶτον ἀπαλλασσεῖς τὸν ἑαυτὸν σοι ἀπὸ θόμβου καὶ ταραχῆς. Ἐπειτα δὲ, μᾶλλον τοῦτο διὰ τῆς πρῆτοι, ἔστω καὶ ἂν ἔχῃς ἁμαρτήματα, καὶ ταῦτα θὰ τὰ ἀποσβῇς, ὅπως, ἀκριβῶς ὁ τελωνῆς, ὁ ὁποῖος ὑπέμεινε μετὰ πραότητα τὴν κατηγορίαν τοῦ Φαρισαίου. Πρὸς τοι τοὺς καθιστὰς τὴν ψυχὴν σου ἑτοιμον πρὸς ἐγκαρτέρησιν μετὰ τὴν τοιαύτην μελέτην. **Δ** καὶ ἀπὸ ὅλους θὰ ἀπολαίσῃς ἀναριθμητοὺς ἐπαίνους, καὶ θα ἐξαφανίσῃς ὅλην τὴν ὑποψίαν ἀπὸ τα λεχθέντα. Ἐὰν δὲ ἐπιθῇς, νὰ ἀμυνθῇς καὶ πρὸς ἐκεῖνον, καὶ τοῦτο θὰ ἀκολουθήσῃ ἀφθονῶς, καὶ διότι ὁ Θεὸς τιμωρεῖ αὐτόν.

δε' ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶπε, καὶ πρό τῆς τιμωρίας ἐκείνης, διότι ἡ ἰδική σου ἐγκαρτέρησις γίνεται εἰς αὐτόν ὥς καιριοὶν κτυπήμα. Διότι τίποτε δὲν συνηθίζει νὰ στενοχωρῇ τόσον ἐκείνους ποὺ μᾶς βλάπτουν, ὅσον ἡ περιφρόνησις τῶν βλαβῶν ἀπὸ ἡμᾶς ποὺ βλαπτόμεθα.

Ὅπως λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἐγκαρτέρησιν θὰ ὑπάρξουν τόσα καλὰ, τοιοῦτοτρόπως θὰ συμβοῦν ὅλα τα ἀντίθετα ὅταν εἴμεθα μικροψυχοὶ. Ἐ διότι καὶ τοὺς ἑαυτοὺς μας καταισχυνομεν, καὶ φαίνόμεθα ἀπὸ τοὺς παρόντας, ὅτι εἴμεθα ὑπεύθυνοι διὰ τὰ λεγόμενα, καὶ τὴν ψυχὴν γεμιζομεν ἀπὸ θόρυβον, καὶ τὸν ἐχθρόν εὐφραίνομεν, καὶ τὸν Θεὸν παροξύνομεν, καὶ προσθέτομεν εἰς τὰ ἰδικὰ μας ἁμαρτήματα.

Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ ἀφοῦ τὰ ἐνοήσαμεν, ἅς ἀποφυγῶμεν τὸ βάραθρον τῆς μικροψυχίας, καὶ ἅς σπεύσωμεν δρομέως πρὸς τὸν λιμένα τῆς μακροθυμίας, ὥστε καὶ ἐδῶ νὰ εὐρωμεν ἀναπαυσιν εἰς τὰ ψυχὰς μας, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς διεκήρυξε, καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 557 μετὰ τοῦ ὁποιοῦ εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνηκεῖ δόξα, δυναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'

(Ρωμ. 7.14 — 8.11)

«Οἶδαμεν γάρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν· ἐγὼ δὲ σαρκι-
κός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν» (στ' 14)

Β Ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι μεγάλα κακὰ συνέβησαν καὶ ἡ ἁμαρτία κατέστη δυνατωτέρα ὅταν ἔλαβε τὴν ἐντολήν, καὶ συνέβη τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ προσεπάθει ὁ νόμος, καὶ εἰς πολλὴν ἀπορίαν ἐνέβαλε τὸν ἀκρουτήν, ἀναφέρει ἐν συνεχείᾳ καὶ τὴν σκέψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν συνέβησαν αὐτὰ, ἀπαλλάξας ἐν πρώτοις τὸν νόμον ἀπὸ τὴν πονηράν ἱσχυρίαν. Διότι ἀκούων, ὅτι ἡ ἁμαρτία ἔλαβεν ἀφορμὴν διὰ τῆς ἐντολῆς, καὶ ὅτι ὅταν ἦλθεν αὐτῇ, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησε, καὶ ὅτι δι' αὐτῆς ἐξηπατήσε καὶ ἐφόνευσε, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ λοιπὸν κάποιος, ὅτι ὁ νόμος εἶναι αἴτιος τῶν κακῶν τούτων. Ὁ πρῶτον τοποθετεῖ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογίαν μετὰ πολλῆς ἀφθονίας, ὅχι μόνον ἀπαλλάσσων αὐτὸν ἀπὸ κατηγορίαν, ἀλλὰ πλέκων εἰς αὐτόν καὶ ἐγκώμιον μέγιστον. Καὶ τοῦτο δὲν τὸ ἀναφέρει ὥς νὰ χαρίζεται, ἀλλ' ὥς ἐκφέρων κοινὴν πεποίθησιν «Οἶδαμεν γάρ, φησὶν, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν», Ὡς νὰ ἔλεγεν Εἶναι ὁμολογημένον αὐτὸ καὶ φανερόν, ὅτι εἶναι πνευματικὸς τόσον ἄνευ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι αἴτιος ἁμαρτίας, καὶ ὑπεύθυνος τῶν κακῶν ποὺ ἔχουν συμβῇ. Καὶ κύτταξε πῶς

ὄχι μόνον ἀπαλλάσσει αὐτόν ἀπὸ κατηγοριαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπαινεῖ μὲ ὅλην τὴν ὑπερβολήν. Διότι ἀφοῖ τὸν ὠνόμασε πνευματικόν, τὸν δεικνύει ὅτι εἶναι διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς καὶ ἐχθρὸς τῆς κακίας. Β διότι τοῦτο σημαίνει ὅτι εἶναι πνευματικὸς, τὸ νὰ ἀπομακρυνῇ ὅλα τα ἁμαρτήματα πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως καὶ ὁ νόμος ἔκραττε, φοβίζων, νουθετῶν, τιμωρῶν, διορθῶντων, συμβουλευῶν ὅλα τα περὶ ἀρετῆς.

Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ, λέγει εἶχε δημιουργηθῇ ἡ ἁμαρτία, ἀφοῦ τόσοι θαιμαστός ἦτο ὁ διδάσκαλος. Ἀπὸ τῆς ἀμέλειαν τῶν μαθητῶν. Διὰ τοῦτο προσέθεσε λέγων «*ἐγὼ δὲ σαρκικὸς εἰμι*», σκιαγραφῶν τὸν ἐν τῷ νόμῳ καὶ πρὸ τοῦ νόμου συμπεριφερόμενον ἄνθρωπον.

Ε «*Πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν*» Διότι μαζὶ μὲ τὸν θάνατον, λέγει ἐπεισῆλθε καὶ ὁ ὄχλος τῶν παθῶν. Διότι διὰ τὸ σῶμα κατέστη θνητὸν ἀναγκαιῶς κατόπιν ἐδέχθη καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ ὀργὴν καὶ λύπην καὶ ὅλα τα ἄλλα, τα ὅποια ἐχρειάζοντο πολλὴν ἐγκαρτέρησιν, δια νὰ μὴ καταποντισοῦν τοὺς λογισμοὺς εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἁμαρτίας ἀφοῦ πλημμυρισοῦν ἐντός μας. Διότι αὐτὰ ἴδια μὲν δὲν ἦσαν ἁμαρτία ἡ ἀμετρία ὁμως αἰτῶν, διὰν δὲν ἐχαλινωγέτο, ἐπρόξενει αὐτό. Π χ, διὰ νὰ χρησιμοποιήσω ἐν ἐξ αὐτῶν ὡς παραδείγμα, ἡ ἐπιθυμία ἁμαρτία μὲν οὐκ εἶναι διὰν ὁμως ἐκπέσῃ εἰς ἀμετρίαν, χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ παραμένῃ εἰς τοὺς νόμους τοῦ γαμου, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταβιῇ εἰς ζένας γυναίκας, τότε κατόπιν τὸ πρᾶγμα γίνεται μοιχεία, ὁμως ὄχι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν αὐτῆς.

Καὶ προσέτε τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου. Διότι ἀφοῦ ἐγκωμιάσας τὸν νόμον, 558 εὐθὺς, προσέτριξε πρὸς τὸν προηγουμένον χρόνον, ὥστε, ἀφοῦ δεῖξῃ πῶς διέκειτο καὶ τότε τὸ γένος ἡμῶν καὶ ὅτε ἔλαβε τὸν νόμον, νὰ φανερῶσθαι ὅτι ἦτο ἀναγκαῖα ἡ ἀφθονία τῆς χάριτος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παντοῦ ἔχει προσπαθήσει νὰ ἀποδείξῃ. Διότι διὰν λέγῃ τὸ «*πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν*», δὲν τὸ λέγει μόνον περὶ τῶν ἐν τῷ νόμῳ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκείνων που ἔχουσιν πρὸ τοῦ νόμου, καὶ περὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑπαρξάντων ἀνθρώπων.

Ἐπειτα ἀναφέρει καὶ τὸν τροπὸν τῆς πωλήσεως καὶ τῆς ἐκδόσεως «*Ὁ γὰρ κατεργάζομαι, φησὶν, οὐ γινώσκω*» (στ' 15) Γι σημαίνει «*οὐ γινώσκω*» Ἄγνοιά. Καὶ πότε ἔγινε τοῦτο, Β διότι οὐδεὶς οὐδέποτε ἡμάρτησεν ἐν ἀγνοίᾳ. Βλέπετε ὅτι, ἂν δὲν διαλέξωμε τὰς λέξεις μὲ τὴν εὐλάβειαν ποὺ ταιριάζει, καὶ δὲν ἀποβλέψωμε πρὸς τοὺς ἀποστολικὸν σκοπὸν, θὰ ἀκολοιυθῶσιν ἀντριβήματα ἀτοπα, διότι ἐὰν ἡμάρτανον χωρὶς νὰ γνωρίζουν, δὲν ἔπρεπε νὰ δικασθοῦν. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἀνωτέρω ἔλεγε «*χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά*», ὄχι οἷά νὰ φανερωθῇ αὐτό, ὅτι δὲν ἐγνωρίζον ὅτι ἡμάρτανον, ἀλλ' ὅτι ἐγνωρίζον μὲν, ὄχι ὁμως τόσο ἀκριβῶς, διὰ τοῦτο ἐτιμωροῦντο μὲν, ὄχι ὁμως τόσο ἀυστηρῶς, Γ καὶ πάλιν «*τὴν ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν*», ὄχι διὰ νὰ φανερωθῇ τὴν παντελεῖ ἄγνοιαν ἀλλὰ διὰ νὰ παρουσιασθῇ τὴν σαφειστάτην γνώσιν. ἔλεγε δέ, ὅτι «*κατεργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν*

ἐπιθυμίαν». ὅχι διὰ τὴν ἐννοη αὐτό, ὅτι ἡ ἐντολὴ ἐδημιούργησε τὴν ἐπιθυμίαν ἀλλ' ὅτι ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς ἱκισθήγυγε τὴν αἵξησιν τῆς ἐπιθυμίας τοιοῦτο-τρόπως καὶ ἐδῶ λεγόν «ὁ ἄρ κατερ, αἷσμαι, οὐ γινώσκω», δὲν φανερωεὶ τὴν παντελεῖ ἀγνοίαν διότι πῶς ἡ χάρις τεῖτο μαζί με τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, **Β** Τι σημαίνει λοιπὸν «οὐ γινώσκω», Σκοτιζομαι, λέγει, συναρπαζομαι, ἑπομένῳ βλάβῃν δὲν γινώριζω πῶς ἐξαπατῶμαι πρῶγμα τὸ ὅποιον καὶ ἡμεῖς συνηθίζομε νὰ λεγομεν «δὲν γινώριζω πῶς ὁ δὲνα ἀποὶ ἡλθε με συνήρπασεν» ὅχι κρυβῆλλοντες ἀγνοίαν, ἀλλὰ φανερῶντες κατωιαν ἀπάτην καὶ περιστάσιν καὶ προσκῶθειαν νὰ μᾶς καμουν κακόν

«Οὐ γὰρ ὁ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὁ μισῶ, τοῦτο ποιεῶ» (στ 15) Πῶς λοιπὸν δὲν γινώριζις ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πράττεις, Διότι ἐὰν θέλῃς τὸ καλόν, καὶ μισῇς τὸ κακόν, τοῦτο σημαίνει γινῶσιν τελειαν Ἐπομένῳ εἶναι φανερόν, **Ε** ὅτι καὶ τὸ «ὁ οὐ θέλω» τὸ ἔχει εἶπει, ὅχι διὰ τὴν ἀφανιστὴν τὸ αὐτεξοισιον οὔτε διὰ τὴν εἰσαγαγῆν κατωιαν ἀναγκὴν διὰ τῆς βίας Διότι ἐὰν ἀμαρτάνω-μεν χωρὶς τὴν θέλησιν μου, ἀλλ' ἀναγκασόμενοι παλιν δὲν θά εἶχον λόγον αἱ τιμωρίαι που ἐπεβλήθησαν προηγουμένως Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς, λέγειν «οὐ γινώσκω» δὲν ἐφανέρωσεν ἀγνοίαν, ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ ὅποια εἶπομεν, τοιοῦτο-τρόπως καὶ τὸ «ὁ οὐ θέλω» προσθέσας, δὲν ἐφανέρωσεν ἀναγκὴν, ἀλλὰ τὸν μὴ ἐπαινὸν τῶν πραττομένων διότι ἐὰν δὲν ἐφαίρωντε τοῦτο μετὰ τὸ νὰ εἰπῇ «ὁ οὐ θέλω, τοῦτο πράσσω», πῶς δὲν προσθέσει «ἀλλ' ὁ ἀναγκάζομαι καὶ βιάζομαι, τοῦτο ποιεῶ» διότι τοῦτο ἀντικεῖται καὶ εἰς τὴν θέλησιν καὶ εἰς τὴν ἐξοισίαν Τώρα δὲ ὁμοῦ δὲν ἔχει εἶπει αὐτό, ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἐταποθιτῆσε τὸ «ὁ μισῶ» διὰ τὴν μάθησιν ὅτι ὅπως καὶ μετὰ τὸ νὰ εἰπῇ «ὁ οὐ θέλω» δὲν ἐξηφάνισε τὴν ἐξοισίαν **559** Τι σημαίνει λοιπὸν τὸ «ὁ οὐ θέλω», Ἐκεῖνο τὸ ὅποιο δὲν ἐπαινῶ, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν ἀποδέχομαι, ἐκεῖνο τὸ ὅποιο δὲν ἀγαπῶ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ὁποίου καὶ τὰ ἐξῆς προσθέσεν εἰπὼν «Ἄλλ' ὁ μισῶ, τοῦτο ποιεῶ. Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω, τοῦτο ποιεῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός» (στ 16).

Βλέπειν ἐν πρώτοις, ὅτι ἡ διάνοια δὲν εἶναι διεφθαρμένη, ἀλλ' ὅτι εἰς τὴν πράξιν διατηρεῖ τὴν ἰδικὴν τῆς εὐγένειαν, διότι δὲν καὶ μετέρχεται τὴν κακίαν, ἀλλὰ μισοῦσα μετέρχεται, πρῶγμα τὸ ὅποιον εἶναι μέγιστον ἑγκώμιον καὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ νόμου Διότι, ὅτι ὁ νόμος εἶναι καλός, λέγει, εἶναι φανερόν ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια κατηγορῶ εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, παρακονῶ τὸν νόμον καὶ μισῶν αὐτό που ἔχει γίνεαι καὶ πράγματι ἐὰν ὁ νόμος ἦτο αἷτιος ἁμαρτίας, πῶς ἐμισεῖ τὸ ὑπ' αὐτοῦ διατασσόμενον νὰ γίνῃ, εὐχαριστούμενος μαζί με αὐτόν; **Β** «Συμφημι γὰρ τῷ νόμῳ, φησὶν, ὅτι καλός»

«Νυνὶ δὲ οὐκέτι ἔγωγ καταργῶμαι ἀπὸ αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ οἰκδοε ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Οἶδα γὰρ, ὅτι οὐκ οἰκτεῖ ἐν ἐμοὶ, τοῦτέστιν, ἐν τῇ σαρκεῖ μου, ἀγαθόν» (στ. 17-18). Ἐδῶ ἐπιτιθενται ἐκεῖνοι ποῖ

συκοφαντοῦν τὴν σάρκα καὶ τὴν ἀποξενωνοῦν ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ. Τί θὰ εἰπωμεν λοιπὸν, Ἐκεῖνα το ὅποια ἔχομεν εἶπει καὶ προηγουμένως, διδάσκοντες περὶ τοῦ νόμου, ὅτι, ὥς πῶς ἔχει τὸ πᾶν ἐπιρριζικταί εἰς τὴν ἁμαρτίαν, λέγει, τικοντοτροπως καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς δὲν εἶπεν ὅτι «*ἡ σὰρξ αὐτοῦ κατεργάζεται*», ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντιθετὸν. Ὁ δὲ «*ὡς λέγει ἔγω κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ οἰκὸς ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία*». Ἐὰν δὲ λέγῃ, ὅτι δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὴν ἀγαθόν, δὲν εἶναι τοῦτο κατηγορία ἐναντίον τῆς σαρκὸς διότι τοῦ να μὴ ὑπάρχῃ ἀγαθόν εἰς αὐτήν, δὲν τὴν δεικνύει ὅτι εἶναι κρηρὰ. Ἡμεῖς δὲ ομολογοῦμεν, ὅτι ἡ σὰρξ εἶναι μικροτέρα καὶ κατωτέρα ἀπὸ τὴν ψυχὴν, ὅχι ὁμῶς ἀντιθετὸς ὥστε μαχομένη οὔτε κρηρὰ, ἀλλ' ὅπως ἡ κιθάρᾳ εἰς τοὺς κιθαριστὴν καὶ ὅπως, τὸ πλοῖον εἰς τοὺς κυβερνήτην κατὰ τὸν τοῦτον ὁρὸν αὐτὴ ἐκκεῖται εἰς τὴν ψυχὴν πρᾶγμα τὸ ὅποια δὲν εἶναι ἀντιθετὸ εἰς τοὺς κυβερνήτῃς, καὶ χρησιμοποιοῦντας, ἀλλὰ καὶ παρὰ πολὺ υπακούοντα ὁμῶς ὅχι ὁμοίωμα πρὸς τὸν τεχνίτην. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνος ποῦ λέγει, ὅτι ἡ τέχνη δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν κιθάρᾳ, οὔτε εἰς τὸ πλοῖον ἀλλὰ εἰς τὸν κυβερνήτην καὶ τοὺς κιθαριστῇς, Ὁ δὲν συκοφαντεῖ τὰ ἔργα, ἀλλὰ δεικνύει πόση εἶναι ἡ διαφορά μεταξὺ τοῦ τεχνίτου καὶ τῆς τέχνης, κατὰ τὸν τοῦτον τρόπον καὶ ὁ Παῦλος μὲ τὸ να εἰπῇ ὅτι «*οὐκ ὀκεί ἐν τῇ σαρκὶ μοι ἀγαθόν*» δὲν συκοφαντεῖ τὸ σῶμα, ἀλλὰ δεικνύει τὴν ἐπερυχὴν τῆς ψυχῆς. Διότι αὕτη εἶναι ἐκεῖνη ποῦ ἔχει ἐπιφορτισθῇ μὲ τὴν κυβερνήτην καὶ τὴν κιθαρίαν πρᾶγμα τὸ ὅποιον καὶ ὁ Παῦλος δεικνύει ἔδω σημαίνων τὸ κῆρος τῆς ψυχῆς.

Καὶ εἰς τὰ δυο ταῦτα ἀφοῦ διήμισε τὸν ἄνθρωπον, εἰς ψυχὴν καὶ σῶμα, λέγει ὅτι ἡ σὰρξ μὲν εἶναι ἀλυνωτέρα καὶ χωρὶς σκευῶν, καὶ ἐκ τῶν ὀδηγοιμένων, ὅχι ἐκ τῶν ὀδηγούντων. Ἡ δὲ ψυχὴ δὲ σφικτοτέρα καὶ δυναμένη να γνωρίζῃ το πρᾶττον καὶ τὸ μὴ πρᾶττον ἀλλὰ χωρὶς να ἐξαρκεῖ να ἐκρυσταλλῇ τὸν ἵππον ὅπως θέλει, πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἶναι κατηγορία ὅχι μόνον τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς ἡ ὅποια γνωρίζει μὲν ἐκεῖνα ποῦ πρέπει να κρατῇ δὲν πραγματοποιεῖ ὁμῶς, ἐκεῖνα ποῦ ἀποφασίζει. «*Τὸ γὰρ θέλει να κρατῇται μοι, φησὶ, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐκ ἔδωκεν*» (στ. 18)

Ἰδοὺ καλὴν μὲ τὸ να εἰπῇ «*οὐκ ἔδωκεν*» δὲν ἐννοεῖ ἀγνοίαν ὅτι ἀπορίαν, ἀλλὰ αὐτοῖαν βλάβην καὶ προσκῆθαι διὰ κοινὸν τῆς ἁμαρτίας, πρᾶγμα τὸ ὅποιον βεβαίως καὶ σαφέστερον ὁρῶντων πρὸςθεσεν. «*Οὐ γὰρ ὁ θέλω, ποῦς ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πρᾶττον. Εἰ δὲ ὁ ἔγω οὐ θέλω, τοῦτο ποῦς, οὐκ ἔγω κατεργάζομαι ποῦς, ἀλλ' ἡ οἰκὸς ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία*» (στ. 19-20) καὶ εἰς τὸν τοῦτον τρόπον ἀφοῦ δηλῆλαε καὶ τὴν αὐτοῖαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν αὐτοῖαν τῆς σαρκὸς ἀπὸ τῆς κατηγορίας, μετεβίβασκε τὸ πᾶν εἰς τὴν κρηρὰν πρᾶττον, διότι ἐὰν δὲν θέλῃ το κακὸν ἔχει κακῶς τὴν ψυχὴν, καὶ ἐὰν ὁ θέλω, δὲν πρᾶττον αὐτό, ἔχει ἐλευθερωθῇ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ πᾶν ἀνῃκεῖ εἰς μὴν τὴν

πονηρὸν προαιρείων. Καθόσον δὲν εἶναι τὸ ἴδιον ἢ οὕσιαι τῆς ψυχῆς καὶ τοῖ σώματος, καὶ τῆς προαιρέσιαις, ἀλλὰ τὰ μὲν εἶναι ἔργα τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ κινήσις καὶ πρῶτεύχεται ἀπο ἡμᾶς τοῖς ἰδίου, καὶ καὶ τὴν ὁδηγοῦμεν ὅπου θελήσωμεν. Ὡς Διότι ἡ μὲν βούλησις εἶναι ἐμφυτος καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἢ δὲ τοιαυτὴ βούλησις ἰδικὴ μας καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἡμῶν.

-Εὗρισκω ὅρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται- (στ 21) Ἄσφαλές εἶναι τὸ λεχθέν τι σημαίνει λοιπὸν τὸ λεγόμενον, Ἐκρινώ ὅν νόμον, λέγει, κατὰ τὴν συνείδησιν καὶ εὗρισκω δὲ αὐτὸν σιγήγορον ἐμοὶ καὶ θέλω να πραττῇ τὸ καλόν, καὶ να μοῦ ἐνθαρρυνῇ τὴν θέλησιν διότι ὅπως ἀκριβῶς ἔγω εὐχαριστοῦμαι μὲ αὐτόν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αὐτός ἐπαύτι τὴν ἰδικὴν μοι ἐπιθυμίαν.

Βλέπεις πῶς δεικνύει, ὅτι ἡ μὲν γνώσις τῶν καλῶν καὶ τῶν μὴ τοιούτων ἔχει δοθῇ ἐξ ἀρχῆς εἰς ἡμᾶς, ὁ δὲ νόμος τοῦ Μωυσέως ἐκτελεῖ αὐτὴν. Ἐ καὶ ἐκτελεῖται παρ' αὐτῆς, διότι ὅν εἶπει ἀνωτέρω, ὅτι διδάσκονται παρὰ τοῦ νόμου, ἀλλὰ -σύμφωνι τῷ νόμῳ- οὕτε προείπειν ὅτι ἐκκαθαίρεται παρ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι -συνήδουμαι αὐτῷ-. Τι σημαίνει, δὲ -συνήδουμαι-. Ὁμολογῶ ὅτι καλῶ, ἔχει ὅπως ἀκριβῶς, βεβαίως καὶ σιτοῦ δι ἐμὲ καὶ θέλω να πραττῇ τὸ καλόν. Ὡστε ἡ θελήσις τοῦ καλοῦ, καὶ ἡ μὴ θελήσις τοῦ κακοῦ, ἀνωθεν ἤτο προτεθειμένη ὅταν ἦλθε δὲ ὁ νόμος, καὶ κατήγορος, κατέστη εἰς τα κακὰ περισσοτέρως, καὶ ἐκτελεῖται, εἰς τὰ ἀγαθὰ μεγαλιτέρως. Βλέπει, ὅτι παντοῦ φανερωμένοι δι αὐτόν μόνον λαοὶαν ἀβύτην καὶ πρῶσθητην, τιμωτε δὲ περισσοτέρως. Ὡς Διότι καὶ ὅταν αὐτός ἐκτελεῖται, καὶ ἔγω εὐχαριστοῦμαι μαζί μὲ αὐτόν καὶ θέλω τὸ καλόν, τὸ κακὸν ἀπόμῃ παρεπισκεται, καὶ ἡ πρᾶξις αὐτοῦ δὲν ἔχει ἐμφανισθῇ. Ὡστε ὁ νόμος, συμφωνῶς πρὸς ἐκεῖνο καὶ ἐλεγχθῇ ανωτέρω, γίνεται συμμαχος μόνον εἰς τὸ να πρᾶτῃ τὸ καλόν κατὰ τοῦτο, καθότι καὶ αὐτός τα εὐτὰ θέλει μὲ αὐτόν.

Ἐπειτα ἐκτελεῖ ἀσαφῶς ἀνέφερον αὐτό, προχωρῶν ἐρμηνεύει αὐτό καὶ τὸ καμὰι σπεύσιστερον, δεικνύων κατὰ ποῖον τρόπον κατενδρισκεται τὸ κακόν, καὶ πῶς εἰς τὸν θέλοντα να πρᾶτῃ τὸ καλόν σιγχρῶνται, ὁ νόμος, βοηθῇ. -Συνήδουμαι γάρ, σπῆσι, τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν ἔσω διήθησκον- (στ 22) Διότι ἐγνωρίζω μὲν καὶ προ τοῦτου, Ἐ λέγει, τὸ καλόν, ὅταν ὁ εἶρον αὐτό να περιέχεται καὶ εἰς τὰ γράμματα, ἐκτελεῖται.

-Βλέπω δὲ ἴστρον νόμον ἐν τοῖς μέλεσι μου, ἀντιπαρατεταμένον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς μου- (στ 23)

Ἐδῶ καλὸν νόμον καὶ ἀντιπαρατεταται ὠνόμασε τὴν ἀμαρτίαν, ὅχι διὰ τὴν ἀζῶν εἰρήν, ἀλλὰ οἰὰ τὴν ἐκτενδρῶν ἐπακοήν ἐκτελεῖται καὶ κειθῶνται εἰς αὐτήν. Ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως, κίριον ὀνομαζῇ τὸν μαμμῶν, καὶ Θεὸν τὴν κοίτιαν, ὅχι διὰ τὴν ἰδικὴν τῶν ἀζῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν πολλὴν ἐπαδοκῶσιν τῶν ἐποταγμένων, τοιούτοτρόπως, καὶ ἐδῶ τὴν ἀμαρτίαν ὠνόμασε νόμον.

διὰ τοὺς τόσον δουλεύοντας εἰς αὐτὴν καὶ φοβούμενους νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν, ὅπως ἀκριβῶς φοβοῦνται οἱ λαβόντες νόμον νὰ ἀφῇσιν τὸν νόμον. Αὕτη λοιπὸν, λέγει, ἀντικείμεν εἰς τὸν νόμον τὸν φυσικόν. **561** οἷοτι τοῦτο σημαίνει «τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς μου».

Καὶ εἰσαγεῖ ἐν συνεχείᾳ παραινάζει καὶ μάχην, καὶ ἀναθέτει δλον τὸν ἀγῶνα εἰς τὸν φυσικὸν νομον. Διότι ὁ Μωσαικὸς ἀφθόνως κατοπιν προσετέθη ἀλλ' ὁμως καὶ οὗτος, καὶ ἐκεῖνος, ὁ μὲν διδάξας, ὁ δὲ ἐπαινέσας τὰ πρέποντα, τίποτε σπουδαῖον δὲν κατορθώσαν εἰς τὴν μάχην αὐτὴν τόση εἶναι ἡ ἐξουσία τῆς ἁμαρτίας, ποὺ νικᾷ καὶ ἐπὶ περισχέει. Πρῶτον τοῖς ὁποῖον βεβαίως ὁ Παῦλος δεικνύων, καὶ φανερῶν τὴν κατα κράτος ἦταν ἔλεγε. «*Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἀντιστρατεύμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς μου, καὶ ἀνταγωνιζόμενόν με*» (στ. 23). Ἄν εἶπε δηλαδὴ ἀπλῶς «*ποῦ νικᾷ*», ἀλλ' «*ἀνταγωνιζόμενόν με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας*» (στ. 23). Ὁ Δὲν εἶπεν «*ἐκ τῆς ἐν ὁρμῇ τῆς σαρκός*», οὕτε «*εἰς τὴν φύσιν τῆς σαρκός*» ἀλλὰ «*τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας*», τοῦτέστιν εἰς τὴν ἐξουσίαν, εἰς τὴν δύναμιν.

Πῶς λοιπὸν λέγει. «*Τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου*» (στ. 23). Καὶ ποῖαν σημασίαν ἔχει τοῦτο, διότι τοῦτο δὲν κάμνει τὰ μέλη ἁμαρτιαν ἀλλὰ κυρίως τὰ διαχωρίζει ἀπὸ τὴν ἁμαρτιαν διότι ἄλλο εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ὑπάρχει εἰς κάτι, καὶ ἄλλο ἐκεῖνο ποῦ εἶναι τὸ ἴδιον. Ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως ἡ ἐντολὴ δὲν εἶναι κυκλή, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς ἔλαβεν ἀφορμὴν ἡ ἁμαρτία, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον οὕτε ἡ φύσις τῆς σαρκός, ἂν καὶ δι' αὐτῆς κατανικᾷ ἡμᾶς διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ θά εἶναι κακὴ, καὶ πολὺ περισσότερον ἐκεῖνη, ὅσον ἔχει καὶ τὸ κύρος τῶν πρακτέων.

С Ἀλλὰ δὲν εἶναι σωστά αὐτά, δὲν εἶναι. Διότι ἂν κάποιος τύραννος καὶ ληστής καταλάβῃ οἶκον καὶ βασιλικὰς αὐλὰς, τὸ συμβάν δὲν ἀποτελεῖ διαβολὴν τῆς οἰκίας, ἀλλ' ὅλη ἡ κατηγορία βαρύνει ἐκείνους ποὶ ἔκαμαν τὰ τοιαῦτα. Ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας μαζί μὲ τὴν ἀσέβειαν περιπίπτοντες καὶ εἰς πολλὴν ἀνοησίαν, δὲν αἰσθάνονται διότι δὲν κατηγοροῦν μόνον τὴν σάρκα, ἀλλὰ καὶ τὸν νόμον συκοφαντοῦν καὶ ὁμως ἂν ἡ σὰρξ εἶναι κακόν, τότε εἶναι καλόν ὁ νόμος, διότι ἀντιστρατεύεται καὶ ἐναντιοῦται ἂν ὁ δὲ δὲν εἶναι καλόν ὁ νόμος, τότε εἶναι καλόν ἡ σὰρξ, διότι κατ' ἐκείνους μάχεται καὶ πολεμεῖ πρὸς αὐτόν. **В** Πῶς λοιπὸν ἰσχυρίζονται ὅτι καὶ τὰ δύο εἶναι τοῦ διαβόλου, ἐνῶ εἰσάγουν αὐτὰ νὰ εἶναι ἀντίθετα μεταξύ των; Βλέπεις πόση εἶναι μαζί μὲ τὴν ἀσέβειαν καὶ ἡ ἀνοησία;

Ὅστε τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι τοιαῦτα, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν μόνον κατακρίνουν, καὶ διδάσκουν ὅτι ὁ νόμος, καὶ ὁ φυσικὸς καὶ ὁ Μωσαικός, ποῦ ἔχει δοθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν, πρὸς αὐτὴν εἶναι ἐχθρὸς καὶ ὄχι πρὸς τὴν σάρκα διότι δὲν διδάσκουν, ὅτι ἡ σὰρξ εἶναι ἁμαρτία, ἀλλ' ἔργον τοῦ Θεοῦ, καὶ κατάλληλον πρὸς ἀρετὴν δι' ἡμᾶς, ἂν σωφρονώμεν.

«Ταλαίπωρος ἔγω ἄνθρωπος» τίς με βύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου· Εἰσι (στ 24) Εἶδε, πόση εἶναι ἡ ἐξοισία τῆς κακίας, ἀφοῦ νιαθ τὸν νόθον παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι εὐχαριστεῖται μὲ τὸν νόμον, Διότι δὲν δύναιται, λέγει, κακοῖος νά εἴπῃ, ὅτι ἡ ἁμαρτία ἡττάται, διὰν μισῶ καὶ ἀποστρέφωμαι τὸν νόμον καθότι εὐχαριστοῦμαι μὲ αὐτόν καὶ συμφωνῶ, καὶ καταφεύγω πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνος μὲν οὔτε διὰν καταφεύγω πρὸς αὐτόν ἡδυνήθη νά μέ σῶσῃ, ὁ Χριστός ὅμως, ἂν καὶ τὸν ἀποφεύγω μὲ ἔσωσιν· Εἶδες πόση εἶναι ἡ ὑπερβολὴ τῆς χάριτος, Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος δὲν ἔγραψεν αὐτὸ κατ' αὐτόν τὸν τρόπον στενάξας δὲ μόνον καὶ μεγάλως θρηνησας, ὥς νά εἶναι ἔρημος ἀπὸ ἐκείνους πού πρόκειται νά βοηθήσουν, διὰ τῆς ἀπορίας δεικνύει τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ καὶ λέγει «Ταλαίπωρος ἔγω ἄνθρωπος» τίς με βύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου».

362 Ὁ νόμος δὲν ἡδυνήθη, ἡ σκηνίδησις δὲν ἤρκεσε, καίτοι βεβαίως ἐπῆνουν τὰ καλὰ, καὶ δὲν ἐπῆνουν μόνον, ἀλλὰ καὶ χρησιμοποιοῦν αὐτὰ ἔγω ὥς φρονεῖα ἐμαχόμεν πρὸς τὰ ἀντιθετὰ διότι μὲ τὸ νά εἴπῃ «ἀντιστρατεύομενον», ἔδειξε καὶ αὐτόν νά ἀντιπαράτεσσεται Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ θα ἴσπρξῃ ἐλπίς σωτηρίας, «Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν» (στ 25) Εἶδες πῶς, ἔδειξεν ἀναγκαιὴν τὴν παρουσίαν τῆς χάριτος, καὶ κοινὰ τὰ κατορθώματα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, Διότι ἐὰν εὐχαριστῇ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ τῆς εὐχαριστίας ταύτης καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι αἷτιος.

Ὅταν δὲ ἀκούσῃς αὐτόν νά λέγῃ «τίς με βύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου», νά μὴ νομίζῃς, ὅτι αὐτός κατηγορεῖ τὴν σάρκα· Ὁ Διότι δὲν εἶπε σῶμα ἁμαρτίας, ἀλλὰ σῶμα θανάτου, ταυτέστι τὸ θνητὸν σῶμα, τὸ ὅποιον ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ θανάτου, ὅχι ἐκεῖνο που ἐδημιουργεῖ τὸν θάνατον, πράγμα τὸ ὅποιον δὲν εἶναι δεῖγμα τῆς κακίας τῆς σαρκός, ἀλλὰ τῆς βλάβης τὴν ὅποιαν ὑπέστη Ὅπως ἀκριβῶς ἂν κάποιος ἀφοῦ αἰχμαλωτισθῇ ἀπὸ βαρβάρους, λέγεται ὅτι εἶναι τῶν βαρβάρων, ὅχι ἐπειδὴ εἶναι βάρβαρος, ἀλλ' ἐπειδὴ κατέχεται ἀπὸ ἐκείνους, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ σῶμα λέγεται θάνατον, ἐπειδὴ κατεσχέθη ἀπὸ αὐτόν, ὅχι ἐπειδὴ προεξένησεν αὐτόν διὰ τοῦτο ἀκριβῶς οὔτε αὐτός θέλει νά ρυσθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα γενικῶς, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ θνητὸν σῶμα, ὑποδηλῶν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πολλάκις εἶπον, ὅτι θέλει νά ρυσθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα που ὑπόκειται εἰς πάθη καὶ πού εὐκόλως ἡττάται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον, λέγει, ἐὰν τόση ἦτο ἡ ἐξουσία τῆς ἁμαρτίας πρὸ τῆς χάριτος, ἐτιμωρήθησαν οἱ ἁμαρτάνοντες, Διότι τοιαυτὰ διετάχθησαν, τὰ ὅποια ἦτο δυνατόν, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ὑπερίσχει ἡ ἁμαρτία, νά τὰ κατορθώσουν· Καθόσον δὲν ᾤδηγει αὐτοὺς εἰς τελείαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ χρήματα ἐπέτρεπε νά ἀπολαμβάνουν, καὶ γυναῖκα, περισσοτέρας νά χρησιμοποιοῦν δὲν ἡμᾶς διζε, καὶ θυμὸν δίκαιον νά χρησιμοποιοῦν ἐπέτρεπε, καὶ τρυφήν

σύμμετρον νά ἀπολαμβάνονεν καί τόση ἦτο ἡ συγκατάβασις, ὥστε ὁ γραπτός νά ἀκραιφῆ καὶ ὀλιγωτέρα ἀπο ἑκείνα τὰ ἄποστα διέτασεν ὁ φυσικός νόμος. Ὁ Διότι ὁ μὲν τῆς φυσικῆς νόμος διέτασσε ἓνα ἄνδρα μὲ μιαν γυναῖκα διαρκῶς, νά συναπτεται, πρῶγμα τὸ ὅκοιτο βεβήτως καὶ ὁ Χριστός φανερῶς λέγει, ὅτι «ὁ ποιήσας ἐξ ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς» (Ματθ 19:4). Ὁ δὲ νόμος τοῦ Μωυσέως, δὲν ἠμπόδιζεν ἄλλην μὲν νά ἀπολεῖ, ἄλλην δὲ νά εἰσάγῃ ἀντ' αὐτῆς, ὥστε ἀπηγόρευε νά ἔχη δυο συγχρόνως. Ἐκτός δὲ ἀπὸ αὐτοῦ εἶναι δυνατόν νά ἴδῃ λαοί, τοῖς, πρὸ τοῦ νόμου, οἱ ὅκοιτο ἐξαπαίδευτο ἀπὸ τὸν νόμον τῆς φυσικῆς, νά ἔχουν κατορθώσει καὶ ἄλλο περισσότερον ἐν σῴσῃ μὲ τοὺς ἐν τῷ νόμῳ. Δὲν ἐπηρεάσθησαν λοιπὸν ἑκεῖνοι ποὺ ἔχουσιν εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην ἀπὸ τόσων συμμετρον νομοθεσία εἰσῆχθη εἰς αὐτοὺς, ἔ. Ἐὰν δὲ οὕτε καὶ αὐτὸν τὸν τρόπον ἤρκεσαν νά διακριθῶσιν, ἡ κατηγορία εἶναι διὰ τὴν ὀλιγορίαν αὐτῶν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εὐχαριστεῖ, δίδωι τιμὴ ἀπὸ αὐτὰ ἀπὸ δὲν ἐλεγκτολόγησεν ὁ Χριστός, ὅχι μόνον δὲν ἀπητήσεν εὐθίνα, διὰ τὰ λοιπὰ μας, ἀλλὰ καὶ μᾶ, κατέστησι κατελλήλοις πρὸς μεγαλει-τερον δρόμον. Διὰ τοῦτο λέγει «Ἐλεγχιστῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Καὶ ἀφοῦ ἀπητήσεν τὴν σωτηρίαν ποὶ εἶναι ὁμολογημένη, ἐκ τῶν ἡδὴ ἀποδείκνυμένων πρὸς ἄλλο μεταβαίνει πλὴν, λέγων ὅτι δὲν ἀπηλλανθῆναι μόνον ἀπὸ τῆ προηγουμένης, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον κατέστημεν ἀντιτετοί. «Οὐδὲν γάρ, φησὶ, κατέκριμα νῦν τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν» (κεφ Β, στ 11). Ἀλλὰ δὲν ἀνέφερεν αὐτὸ προηγουμένω, 563 ὥς ὅτου ἐπειθήμεσι πάλιν τὴν προηγουμένην κατέτασιν Διότι ἀφοῦ εἶπε προηγουμένη, «ἀρα οὐκ αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοί δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῷ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας» (κεφ Γ, στ 21) τότε προσέθε-σεν «Οὐδὲν ἄρα κατέκριμα νῦν τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Ἐπειτα ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ ἀντετίθετο τὸ γεγονός, ὅτι πολλοὶ καὶ μετὰ τὸ βαπτισμα ἁμαρτανουσι, διὰ τοῦτο πρὸς αὐτὸ βιάζεται νά φθῃσῃ. Καὶ δὲν λέγει ἀπλῶς «τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» ἀλλὰ «τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσι». δεικνύων ὅτι τὸ πᾶν προέρχεται ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας ὀλιγορίαν διότι εἶναι δυνατόν σημερον νά μὴ περιπατῶμεν κατὰ σάρκα, τότε δὲ ἦτο διὰ τὸν

Ἐπειτα καὶ μὲ ἄλλον τρόπον ἀποδείκνυει αὐτὸ διὰ τῶν ἐξῆς λέγων Β «Ὁ γὰρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἡλευθέρωσέ με» (στ 2), νομον Πνευματος, ἐδὼ δυνάμεων τὸ Πνεῦμα Διότι ὅπως ἀκριβῶς νομοὶ ἁμαρτίας λέγει τὴν ἁμαρτίαν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον νόμον Πνευματος, τὸ Πνεῦμα καὶ ὁμως καὶ τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως τοιοῦτοτρόπως ἐνωμαζε λέγων «Οὐδὲν γάρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστι» ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ διαφορά. Πολλὴ καὶ ἀκείρα, διότι ἐκείνως μὲν εἶναι πνευματικός, οὕτως ὁμως νόμος Πνεύματος. Καὶ τί διαφέρει τοῦτο

ἀπὸ ἐκείνου; Ὅτι αὐτός μὲν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος μόνον ἐδόθη, οἷτοκ δὲ καὶ Πνεῦμα ἀφένον ἐχορηγεῖ εἰς ἐκείνους καὶ τὸν ἐδόχοντο. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνόμασεν αὐτὸν νόμον ζωῆς, ὃ πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἐκείνου τοῦ τῆς ἁμαρτίας ὄχι τοῦ Μουσαικοῦ. Διότι ὅταν λέγῃ «ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου» (στ 2), δὲν ἐννοεῖ ἐδῶ τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως καθόσον ὡδαμοῖ ὀνομαζεῖ αὐτὸν νόμον ἁμαρτίας. Διότι πῶς θά ἐνόμαζε τοιοῦτο τροπικῶς ἐκείνον τὸν ὁποῖον πολλὰκις καὶ ἄγιον καὶ δίκαιον ἐνόμασε καὶ καὶ ἐξουανίζει τὴν ἁμαρτίαν, ὥστε ἐκείνου καὶ ἀντιστρατεύεται εἰς τὸν νόμον τοῦ νόθου ἐνόμασε νόμον ἁμαρτίας. Τοῖτον βεβαίως τὸν φοβερόν πόλεμον κατελυσαν ἀφοῦ ἐθανάτωσε τὴν ἁμαρτίαν ἢ χωρὶς τοῦ Πνεύματος, καὶ ἀφοῦ κατέστησεν εἰς ἡμᾶς τὸν ἀγῶνα ἐλαφρόν, καὶ κωηγοιμῆνως ἀφοῦ ἐκατέφάνωσε καὶ τότε μὲ πολλὴν συμμαχίαν ἀφοῦ ἤλκυσε πρὸς τὸ καλαιοματό

Δ Καὶ πράγμα τὸ ὁποῖον πάντοτε πράττει, δηλαδὴ μεταβαίνων ἀπὸ τὸν Υἱὸν εἰς τὸ Πνεῦμα, ἀπὸ τοῦ Πνεύματος εἰς τὸν Υἱόν καὶ τὸν Πατέρα, καὶ ἀναφέρων ὅλα τὰ παρ' ἡμῶν εἰς τὴν Τριάδα, τὸ ἴδιον καὶ ἐδῶ πράττει. Διότι ἀφοῦ εἶπε «τὴ με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου». Ἐδείξε τὸν Πατέρα διὰ τοῦ Υἱοῦ να πράττει τοῦτο. ἔπειτα πάλιν τὸ Πνεῦμα το ἄγιον μετὰ τοῦ Υἱοῦ «ὁ γὰρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσε με». λέγει ἔπειτα πάλιν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν «τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, φασὶν, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν αὐτοῦ Υἱόν κέρως ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί» (στ 3)

Ε Πάλιν φαίνεται μὲν ὅτι κατηγορεῖ τὸν νόμον ἐὰν ὁμως κόποιος προσέχη ἀκριβῶς, καὶ πᾶρα πολλὰ ἐπαυγᾷ αὐτοῖ, δεικνύντων ὅτι εἶναι συμφωνοῦς μετὰ τὸν Χριστόν, καὶ ὅτι τὰ ἴδια ἔχει προεκεῖ. Διότι δὲν εἶπε «τὸ πονηρὸν τοῦ νόμου», ἀλλὰ «τὸ ἀδύνατον» καὶ πάλιν «ἐν ᾧ ἡσθένει». ὅχι «ἐν ᾧ ἐκαλοῖργει, ἢ ἐπεβουλεύει». Καὶ οὐκ ἀναφέρει τῆς ἀδυναμίας εἰς αὐτοὺ ἀλλ' εἰς τὴν σάρκα, λέγειν «ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκός». σάρκα πάλιν ἐδῶ ὀνομαζων ὅχι αἰτὴν τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ὑποκειμενὸν, ἀλλὰ τὸ σαρκεπικτερον ὀρόνημα, διὰ τῶν ὁποιων καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸν νόμον ἀπαλλασσει ἀπὸ κατηγορίαν ὅχι μόνον δὲ διὰ τούτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἑξῆς

564 Διότι ἔαν ὁ νόμος ἦτο ἀντίθετος, πῶς ὁ Χριστός, ἦλθεν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ προβάλλει τὸ δίκαιωμα αὐτοῦ, καὶ χεῖρα ἔτεινε κατακρίνας τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί. Διότι τοῦτο εἶχεν ὑπολειφθῇ, ἐπειδὴ τὴν καλαιὰν ἐποχὴν ὁ νόμος εἶχε κατακρίνει αἰτὴν ἐν τῇ νιχῇ. Τὸ λοιπὸν τὸ σπουδαιότερον ἐπραξεν ὁ νόμος, τὸ δὲ κατώτερον ὁ Μωυσαϊκὸς τοῦ Θεοῦ. Οὐδὰμὰς Διότι ἰδιαιτέρως μὲν καὶ ἐκεῖνος ὁ Θεὸς ἔκαμε, ὁ ὁποῖος ἔχει δώσει τὸν φυσικὸν νόμον, καὶ προσέθεσε τὸν γραπτὸν κατ' ἄλλοι δὲ τρόπον δὲν ὑπῆρχεν ὀφελος ἀπὸ τὸ σπουδαιότερον, Β ἔαν τὸ

κατώτερον δὲν προέπληρχε. Διότι ποῖον ὄφελος ὑπάρχει νὰ γνωρίζῃς ἐκεῖνα πού πρέπει νά πράττεις, χωρὶς νὰ προχωρῇς εἰς τὴν πράξιν. Οὐδέν. ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερα κατὰκρισις¹.

Ὅστε ἐκεῖνος πού ἔσωσε τὴν ψυχὴν, ὁ ἴδιος εἶναι πού κατέστησε καὶ τὴν σάρκα ὑπάκουον. Διότι ἡ μὲν διδασκαλία εἶναι εὐκόλος ἡ ἐπόδειξις δὲ καὶ κάποιος ὁδοῦ διὰ τῆς ὁποίας μὲ εὐκόλιαν ἐπραγματοποιήθησαν αὐτά, τοῦτο εἶναι τὸ θαυμαστόν. Διὰ τοῦτο δὲ ἤλθει ὁ Μονογενὴς, καὶ δὲν ἀπεμακρινθῇ, ἕως ὅτου ἀπηλλάξεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν δυσκολίαν ἐκείνην.

Καὶ τὸ σπουδαιότερον εἶναι βεβαίως ὁ τρόπος τῆς νίκης. Διότι δὲν ἔλαβεν ἄλλην σάρκα, ἀλλ' αὐτὴν ταύτην τὴν καταπονομένην ὅπως ἀκριβῶς ἂν κάποιος εἰς τὴν ἀγοράν, ἀφοῦ ἰδῇ γυναῖκα εὐτελεῖ καὶ εἰς τὸν ὄχλον ἀνήκουσαν νά την κτυποῦν. Ἐπεὶ δὲ εἶναι υἱὸς τῆς, ἐνῶ εἶναι υἱὸς βασιλέως καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπαλλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ ἐκείνων πού τὴν βιάσκουν. Πρῶγμα το ὁποῖον αὐτὸς ἐπραξε μὲ τὸ νά ὁμολογήσῃ ὅτι εἶναι υἱὸς ἀνθρώπου καὶ μὲ τὸ νά παρασταθῇ εἰς αὐτήν, καὶ μὲ τὸ νὰ κατεκρινῇ τὴν ἁμαρτίαν. Δὲν ἐτολμήσε λοιπὸν νά κτυπήσῃ αὐτὴν κατόπιν, μᾶλλον δὲ τὴν ἐκτυπήσῃ μὲν μὲ τὸ κτυπήμα τοῦ θανάτου, μὲ αὐτὸ δὲ τοῦτο κατεκριθῇ καὶ ἐχάθῃ. ὅχι ἡ σὰρξ πού ἐκτυπήθη, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία πού ἐκτυπήσῃ, πρῶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι περισσότερον θαυμαστόν ἀπὸ ὅλα. Διότι ἵαν δὲν ἐπραγματοποιεῖτο νίκη εἰς τὴν σάρκα, δὲν θα ἦτο τόσοι θαυμαστόν, ἀφοῦ καὶ ὁ νόμος ἐπραγματοποιεῖ τοῦτο. **Δ** τὸ δὲ θαυμαστόν εἶναι, ὅτι τὸ τρώκαιον ἐστῆθη μετὰ σαρκός καὶ ἐκείνη ἡ ὁποία ἀπειράκις κατεβλήθη ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, αὕτη ἔλαβε λαμπράν τὴν νίκην ἐναντίον αὐτῆς.

Διότι κύτταξε πόσα παράδοξα συνέβησαν. Πρῶτον μὲν, ὅτι δὲν ἐνίκησεν ἡ ἁμαρτία τὴν σάρκα. δευτεροὶ δὲ, ὅτι καὶ ἐνίκηθη, καὶ παρ' αὐτῆς ἐνίκηθη. διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νά μὴ νικηθῇ καὶ νά νικήσῃ ἐκείνην ἡ ὁποία διαρκῶς ἐνίκη. Τρίτον, ὅτι ὅχι μόνον ἐνίκησεν ἀλλὰ καὶ ἐτιμώρησε. διότι ἐπειδὴ μὲν δὲν ἡμάρτησε δὲν ἐνίκηθη. ἐπειδὴ δὲ ἀπέθανεν ἐνίκησε καὶ κατέκρινεν αὐτήν, παραστήσας ἐνωπίον αὐτῆς φοβερὰν τὴν σάρκα ἡ ὁποία προηγουμένως ἦτο εὐκαταφρόνητος. **Ε** Καὶ αὐτὸν τὸν τρόπον λοιπὸν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς διέλυσε, καὶ τὸν θάνατον ὁ ὁποῖος εἰσῆχθη δι' αὐτῆς ἐθανάτωσε. Διότι ἕως ὅτου μὲν ἔλαμβανεν ἁμαρτωλοὺς, δικαίως προσέθετε τὸν θάνατον. ἐπειδὴ δὲ

1 Τὸ νόημα ἐξῆς εἶναι ὅτι ὁ νόμος πού προέπληρχε ἦτο θεωρεῖται μόνον δὲν ἐβλήθη τοῖς ἀνθρώποις εἰς τὴν ἐφαρμογὴν του. Τὸ σπουδαῖον δὲ πού προσέφερεν ὁ Χριστὸς εἶναι ὅχι μόνον ἡ συμπληρωσις τοῦ νόμου ἀλλὰ κυρίως ἡ ἐφαρμογὴ του ἀπὸ τὸν ἴδιον, ὥστε μαζὶ με τὴν χάριν καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος νά ὁδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου.

ἀναμάρτητον σῶμα ἀφοῦ εὗρε τό παρέδωκεν εἰς τόν θάνατον, κατεκρίθη ὡς ἀδικήσασα.²

Βλέπεις πόσα ἔγιναν τα βραβεῖα καί αἱ ὀφέλειαι ἐκ τῆς νίκης, ἡ μή ἦτα τῆς σαρκὸς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, καί τό νά νικήσῃ καί νά καταδικασθῇ αὐτή, ὄχι ἀπλῶς νά καταδικασθῇ, ἀλλά καί ὡς ἁμαρτήσουσαν νά καταδικασθῇ. Διότι ἀφοῦ προηγουμένως τήν ἠλεγξεν ὡς ἔχουσαν ἀδικήσει, τοιοῦτοτρόπως κατεδικασεν αὐτήν, ὄχι ἀπλῶς μέ τήν δι' ἡμῶν καί τήν ἑξοῦσιαν, ἀλλά καί συμφωνῶς πρός τό δίκαιον 563 Διότι τοῦτο ἐφανέρωσε μέ τό νά εἰπῇ περὶ ἁμαρτίας «κατέκρινε τήν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί», ὡς νά ἔλεγεν, ὅτι τήν ἠλεγξεν ἐπειδή μεγαλῶς εἶχεν ἁμαρτήσῃ, καί τότε κατεδικασεν αὐτήν. Βλέπεις ὅτι παντοῦ ἡ ἁμαρτία καταδικάζεται, ὄχι ἡ σὰρξ, ἀλλά αὕτη καί στεφανοῦται, καί τήν ἀπόφασιν κατ' αὐτῆς ἐκφέρει.

Ἐάν δέ λέγῃ ὅτι ἔκρινε τόν Υἱόν ἐν ὁμοιωματι σαρκός, νά μή νομίζῃς διὰ τοῦτο ὅτι ἐκείνη ἦτο ἄλλη σὰρξ διότι ἐπειδή εἶπεν «ἁμαρτίας», διὰ τοῦτο καί ἀνέφερε τό ὁμοίωμα. Διότι ὁ Χριστός δέν εἶχε ἁμαρτωλὸν σάρκα, ἀλλ' ὁμοίαν μέ τήν ἰδικήν μας τήν ἁμαρτωλὸν, ἀναμάρτητον ὅμως. Ἐ καί ὡς πρός τήν φύσιν τήν ἰδίαν μέ ἡμᾶς ὥστε καί ἀπό ἐδῶ εἶναι φανερὸν, ὅτι δέν ἦτο πονηρὰ ἡ φύσις τῆς σαρκός διότι οὔτε ἄλλην ἀντὶ τῆς προτέρας ἀφοῦ ἔλαβεν ὁ Χριστός, οὔτε αὐτήν ταυτην ἀφοῦ μετέβαλε κατ' οὐσίαν, τοιοῦτοτρόπως παρεσκευάσεν αὐτήν νά πολεμήσῃ ἐκ νέου, ἀλλ' ἀφοῦ τήν ἄφησε νά μένῃ εἰς τήν ἰδίαν φύσιν, τήν ἔκαμε νά στεφανωθῇ στέφανον κατὰ τῆς ἁμαρτίας, καί τότε μετὰ τήν νικῆν ἀνέστησεν αὐτήν καί τήν κατέστησεν βῆθαιον.

Ποῖαν λοιπὸν ἄξιαν, λέγει, ἔχει δι' ἐμέ τοῦτο, ἀφοῦ αὐτὰ ἔγιναν εἰς ἐκείνην τήν σάρκα, Κατ' ἐξοχὴν μάλιστα διὰ σέ διὰ τοῦτο καί προστίθεισιν «Ἵνα τό δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσι» (στ 4)

Σ Τί σημαίνει «τό δικαίωμα». Τό τέλος, ὁ σκοπός, τό κατόρθωμα. Διότι τί ἠθέλεν ἐκεῖνος, καί τί διέτασεν, Νά εἴσῃ ἀναμάρτητος. Τοῦτο λοιπόν ἔχει κατορθωθῇ ἡμεῖς εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ Χριστοῦ καί ἡ μὲν ἀντίστασις καί ἡ νίκη ἦτο ἐκείνου ἡ ἀπόλαυσις δὲ τῆς νίκης ἰδική μας. Λοιπὸν ὅς μὴ ἁμαρτήσωμεν ἐν

2 Παρόμοια μέ τό ὅσα ἐλέθεσαν ἐδῶ περὶ καταδικῆς τῆς ἁμαρτίας ὁ ἱερός Χρυσόστομος. ἐκτίθει καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης (λόγος κατηχητικός μέγας 24—26), ἀλλὰ εἰς τήν θέσιν τῆς ἁμαρτίας τοποθετεῖ τόν διάβολον, ὁ ἅγιος ἐξηγητὴς μέ τήν ἐνοράκωσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί ὡς λαιμάρτος ἰχθύος κατέπιε μετὰ μέ τό δόλωμα τῆς σαρκός καί τό ὅγκιστρον τῆς θεότητος Γράφει ἐπὶ λέξει ὁ ἅγιος Γρηγόριος. «Τῷ προκαλέματι τῆς φύσεως ἡμῶν ἐκαμάρτη τό θεῖον Ἵνα κατὰ τοῦ λίγους (= λαιμάρτος) γόν ἰχθύων τῷ δελεῖται τῆς σαρκὸς συναποστασθῇ τό ὅγκιστρον τῆς θεότητος. ἐκατέβη γάρ πρὸς (ὁ διάβολος) τῷ τοῦ ἀνθρώπου προσλήματι, ὁ προκαλετῆς τόν ἀνθρώπον τῷ τῆς φύσεως, δελεάσας».

Πόσον, ἀλήθεια, ἡ κακία συμφορεῖται μετὰ τῆς ἐνοήσιας!

συνεχέτω, ἄς μὴ ἁμαρτήσωμεν, ἂν δὲν εἰμεθα πολὺ διαλελυμένοι καὶ ὀπισθοχωρημένοι δια τοῦτο καὶ προσέθεσε «*τοῦ μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν*».

Διότι διὰ να μὴ ἐγκοταλειψῇς ὅλην τὴν προετοιμασίαν, όταν ἀκουσῇς, ὅτι σὲ ἔσωσεν ὁ Χριστός ἀπὸ τὸν πολεμὸν τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ νόμου ἔχει ἐκπληρωθῇ εἰς σέ ἀφοῦ ἡ ἁμαρτία κατεκριθῇ εἰς τὴν σάρκα, Ὡς διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖ ἀφοῦ εἶπεν «*οὐδὲν ἄρα κατάσκημα*» προσέθηκε «*τοῦ μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν*» καὶ ἐδῶ λέγων «*ἵνα πληρωθῇ τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου ἐν ἡμῖν*», το σὺτὸ τοῦτο προσέθεσε μᾶλλον ἢ διὰ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ πάλι περισσοτέρως διότι ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «*ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν*», προσέθεσεν «*ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα*» (στ. 4), δείκνυον, ὅτι οὐκ πρέπει να ἀπεχωμὲν μόνον ἀπὸ τοῦ κατὰ ἄλλα καὶ οἰὰ τὰ ἀγαθὸν νὰ σεμνυνωμεθα διότι ἡ ἡσυχία, μὲν τοῦ στεφανοῦ εἰς σέ εἶναι ἀπὸ ἐκείνου, Ἐ ἡ δὲ διατηρησις τῶν ἐοθέντων ἀπὸ σε καθύσων καὶ ἐκεῖνο τὸ ὑπεῖον ἦτο σκοπὸς τοῦ νόμου τὸ να μὴ καταστῇς ὑπευθυνος εἰς τὴν κατάραν, τοῦτο καθάρθῃς οἰὰ σὲ ὁ Χριστός.

Ἄς μὴ προῤῥωσῇς λοιπὸν τὴν τόσον μυαλὴν δωρεάν, ἀλλὰ νὰ φιλαίτης μετὰ προσοχῆς τὸν καλὸν τοῦτον ἠθικωρὸν διότι σὺ ὅσοι ἐκνευεῖς ἐδῶ, ὅτι δὲν ἀραὶ το λοιτρώσι οἱα τῇ σωτηρίαν ἡμῶν ἂν δὲν ἐπιδειξωμεν μετὰ τὸ λουτρον ἀξίον τῆς δωρεᾶς βίον Ὡστε, λέγων αὐτο, σινηγορίᾳ πάλιν με τὸν νόμον διότι μετὰ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, ὅλα πρέπει να τὰ κρατῶμεν καὶ να τα προσπαθῶμεν, ὥστε ὁ πνευτὴς ἐκτινοῦ, τὸν ὑπεῖον ἐξελίξῃς ὁ Χριστός, να παραμένῃ εἰς ἡμᾶς καὶ να μὴ καταστρέφεται.

«Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, φησί, τὰ τῆς σαρκὸς φρονεῖσιν» 566 οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος. Τὰ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θανάτος, τὰ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη. Ἀφοῦ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν τὸ γὰρ νόμος τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται» (στ. 5-7) Ἀλλ' οὔτε τοῦτο εἶναι σικοφαντία τῆς σαρκὸς διότι ἐνσωμ μὲν διατηρῇ τὴν θέσιν εἰς τὴν ὑπὸ τὴν εἰρὶσκεται οὐδὲν ἀποκτον συμβαίνει όταν ὅμως ἀπειτρέπωμεν τὰ πάντα εἰς αὐτὴν, καὶ ἀφοῦ ὑπερβῇ τὸ ἰδικὸν τῇ μέτρων ἐπαναστατῇ ἐναντίον τῆς ψυχῆς, τότε ὅλα τὰ χάνει καὶ τὰ κατωστρεφεί, ὅχι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν τῆς φύσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀμετρίαν καὶ τὴν ἀταξίαν ποί προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν.

Β «Οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος, τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θανάτος» δὲν εἶπεν «*ἢ γὰρ τῆς σαρκὸς φύσις*», οἷα «*ἢ οὐσία τοῦ σώματος*», ἀλλὰ «*τὸ φρόνημα*» τὸ ὅποιοι δύναται νὰ διορθωθῇ ἢ καὶ νὰ ἐξαφανισθῇ. Τοῦτο δὲ λέγει, ὅχι ἀποκίδαν εἰς τὴν σάρκα ἰδίων σκέψιν, ἰακομακρινιστο ἀπὸ αἵτην τὴν ἐκδοχὴν), ἀλλὰ δεκτικὸν τὴν περισσοτέρων ἀνόητων ἀρμήν τῆς διανοίας, καὶ ἀπὸ τοῦ χειροτέρου ὀνομάζον αὐτὴν ὅπως ἀκριβῶς βεβήσια, συνηθίζει κυλλάκις καὶ σάρκα νὰ ὀνομάζῃ ὁλόκληρον ἄνθρωπον καὶ ἔχει καὶ ψυχὴν.

Ε -Τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος.- Πάλιν ἐδῶ τὴν πνευματικὴν διδόναιαν ἐννοεῖ ὅπως ἀκριβὲς βεβαίως καὶ προχωρῶν λέγει - Ὁ δὲ ἐρωτῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί το φρόνημα τοῦ πνεύματος.- (Ρωμ 8 27) καὶ δεικνύει πάλιν τὰ ἀγαθὰ ποῦ προέρχονται ἀπὸ αὐτὴν καὶ εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον. Διότι ἐκ τῶν κακῶν, τὸ φρόνημα τῶν ὁποιῶν εἰσάγει τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν, πολὺ περισσότερα ἀγαθὰ παρέχει τὸ πνευματικόν. πραγματὰ τὰ ὅποια ἐφανέρωσεν, εἰπὼν -ζωὴ καὶ εἰρήνη- τὸ μὲν πρὸς ἀντιδίστολὴν τοῦ προηγουμένου -Το γὰρ φρόνημα φησὶ τῆς σαρκὸς θάνατος-, τὸ δὲ πρὸς ἀντιπώστολὴν τοῦ ἐξ ἧς. Διότι ἀφοῦ εἶπεν -εἰρήνη-, προσέθεσε, -διότι τὸ φρόνημα ἔκ σαρκὸς, ἐχθρὰ εἰς Θεόν-. πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἶναι χειροτέρουν ἀπὸ τὸν θάνατον.

Ἔπειτα δεικνύων, πῶς ὑπάρχουν καὶ θάνατος καὶ ἐχθρὰ, -τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ὑποτάσσεται φησὶν οὐδέ γὰρ δύναται-. Δ' Ἀλλὰ μὴ θοριβηθῆς ἀκούων -οὐδέ γὰρ δύναται- διότι ἡ ἀπορία αὕτη εὐκόλως λύεται. Διότι ἐδῶ φρόνημα σαρκὸς ἐννοεῖ τὸν γεῶδη λογισμόν, τὸν ἀνοητον, τὸν ἐστραμμένον πρὸς τὰ βιωτικά καὶ τὴς ποιητοῦς πρᾶξεως, αὐτοῦ, λέγει, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποταγῇ εἰς τὸν Θεόν.

Καὶ ποία ἔστι, σωτηρίας ἐκέρχεται τότε. Ἄν εἴναι ἀδύνατον ὁ κακὸς νὰ γίνῃ καλός, Ἄν ἐννοεῖ αὐτὸ διότι πῶς ὁ Παῦλος ἔγινε καλός, πῶς ὁ ληστὴς, πῶς ὁ Μανασσῆς, πῶς οἱ Νινευίται, πῶς ὁ Δαυὶδ ἀφοῦ ἔπεσε, ἀνέκτησε τὸν λαὸν τοῦ, πῶς ὁ Πέτρος ἀφοῦ ἠρνήθη ἤλθε πάλιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, πῶς Ἰερὼνυμος καὶ εἰχε κορνέσιος, συγκυβερνητὴς εἰς τὴν κοινὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἐ πῶς οἱ Γαλιταὶ ἀφοῦ ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν χάριν, ἐπανήλθον πρὸς τὴν προηγουμένην εὐγένειαν, Ἄν ἐννοεῖ λοιπὸν τοῦτο ὅτι εἶναι ἀδύνατον ὁ κακὸς νὰ γίνῃ καλός, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀδύνατον διὰ παραμένην καλὸς νὰ ὑποταγῇ εἰς τὸν Θεόν ἀφοῦ μεταβληθῇ ὁμοῦς, εἶναι εὐκόλουν νὰ γίνῃ καλός καὶ νὰ ὑποταγῇ. Διότι ἂν εἶπεν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος δὲν δύναται νὰ ὑποταγῇ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' ὅτι ἡ κακὴ πρᾶξις δὲν δύναται νὰ εἶναι καλὴ ὥς νὰ εἴπεν. Ἡ κορνείος δὲν δύναται νὰ εἶναι σωφροσύνη οὔτε ἡ κακὴ ἀρετὴ. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον λέγει -οὐ δύναται ἄνθρωπος σαρκὸς καρποῦ καλοῦ ποιεῖν- (Ματθ 7 18), ὅχι ἐμποδίζων τὴν μεταβολὴν ἀπὸ τὴν κακίαν εἰς ἀρετὴν, ἀλλ' ἐννοεῖ, ὅτι διὰ παραμένην εἰς τὴν κακίαν δὲν δύναται νὰ φέρῃ καρποῦς καλοῦς. 547 Διότι δὲν εἶπεν, ὅτι δὲν δύναται δένδροι ἀγρὸν νὰ γίνῃ ἡμερον ἀλλ' ὅτι δὲν δύναται νὰ φέρῃ καρποὺς ἡμέρους ἐνὸς παραμένει ὅριον ἀφοῦ βεβαίως, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ μεταβληθῇ, καὶ ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἄλλην παραβολὴν τὸ εἰδείξεν, διὰ παρουσιάσας τὰ ζῴοντα νὰ γίνωνται αἴτιος διὰ τοῦτο καὶ ἐμποδίζει νὰ τα ἐκλινοσόμεν -μη ποτε γὰρ, φησὶ, σὲν αὐτοὺς ἀνασπάσῃτε καὶ τὸν σίτον- (Ματθ. 13,29), τουτέστι ἐκλίνον πού πρόκειται νὰ γίνῃται ἀπὸ αὐτὰ.

Φρόνημα σαρκός λοιπόν τήν κακίαν ἐννοεῖ, καί φρόνημα πνευματος τήν χάριν, πού ἔχει δοθῇ καί τήν ἐνέργειαν. **Β** πού κρινεται ἀπό τήν ἀγαθὴν προαιρεσιν, οὐδαμοῦ διδασκων ἐδῶ περι ἱποστασεως καί ουσιας, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς καί κακίας. Διότι ἐκεῖνο, λέγει τό ὅποῖον δέν ἡδυνήθης ἐν τῷ νόμῳ, τοῦτο θά δυνήθῃς τώρα, δηλαδή νά βαδίζῃς ὀρθῶς καί χωρὶς νά πιπτῃς, ἐάν δεχθῇς τήν βοήθειαν τοῦ Πνευματος. Διοτι δέν εἶναι ἀρκετόν τό νά μὴ περὶπατῶμεν κατὰ σαρκα, ἀλλὰ πρέπει νά βαδίζωμεν καί κατὰ πνεῦμα. ἐπειδὴ ἀκριβῶς δέν ἔφαρκεῖ εἰς ἡμᾶς πρός σωτηρίαν τό νά ἀποφειτῶμεν τό κακόν, ἀλλὰ πρέπει καί τὰ ἀγαθὰ νά πρστωμεν. Τοῦτο δέ θά πραγματοποιηθῇ, ἂν παραδίδωμεν τήν ψυχὴν εἰς τό πνεῦμα, καί πειθῶμεν τήν σαρκα νά ἐπιγινώσκῃ τήν ἰδικήν της θέσιν. Διότι κατ' αὐτόν τόν τρόπον καί αὐτήν θά τήν καταστήσωμεν πνευματικὴν ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως, **Γ** ἐάν ἀμελώμεν, καί τήν ψυχὴν θά κάμωμε σαρκικήν.

Πῶς ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἔχει ἀνακαινίσει τὰ πάντα

Διότι ἐπειδὴ δέν ἐξήρτησε τό δῶρον ἀπό τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐνεπιστευθῇ αὐτο εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς προαιρέσεως, εἰς σὲ πλεόν ἐναπόκειται νά πραγματοποιηθῇ καί τοῦτο καί ἐκεῖνο. Διότι τὰ πάντα ἀπο αὐτο ἔχουν συμπληρωθῇ καθόσον δέν ἀντιστρατεύεται πλεον εἰς τόν νόμον τοῦ νοός ἡμῶν ἡ ἁμαρτία, οὔτε αἰχμαλωτίζει, ὅπως ἀκριβῶς προηγουμένως, ἀλλὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ πάθη ἔχουν σταματήσει καί διαλύονται, καί ἔχουν ὑποχωρήσει φοβούμενα καί ὀρμοντα τήν χάριν τοῦ Πνεύματος. Ἐάν δέ σὺ σβήνης τό φῶς, ἐκβάλλῃς τόν ἡνιοχόν, **Δ** καί ἐκδιωκῇς τόν κυβερνήτην, εἰς τόν ἑαυτόν σου κοτόπιν νά ὑπολογίῃς τὴν ἀναταραχήν.

Διότι, ὅτι τώρα ἡ ἀρετὴ ἔχει καταστή εὐκολωτέρα, διὰ τοῦτο καί πολλή ἡ αὐξήσις τῆς ἐγκατεργήσεως, μάθε πῶς διέκειντο τὰ πραγματὰ τῶν ἀνθρώπων, ὅτε μὲν ἐπεκράτει ὁ νόμος, πῶς δέ τώρα, ὅτε ἔλαμψεν ἡ χάρις. Διότι ἐκεῖνα τὰ ὅποια εἰς οὐδένα προηγουμένως ἐφαινόντο, ὅτι εἶναι ἐντατά, ἡ παρθεनिया, καί ἡ περιφρόνησις τοῦ θανάτου, καί τῶν ἄλλων τῶν περισσοτέρων παθῶν ταῦτα εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης ἔχουν κατορθωθῇ τώρα. Καί ὄχι μόνον εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καί εἰς τοὺς Σκύθας καί τοὺς Θράκας καί εἰς τοὺς Ἰνδοὺς καί τοὺς Πέρσας, **Ε** καί εἰς ἄλλους δέ βαρβάρους περισσοτέρους, καί χορεῖται παρθένων καί λαοὶ μαρτυρῶν καί ὁμάδες μοναχῶν, καί περισσότεροι οὗτοι ἐν συνεχείᾳ εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐγγάμους, καί αὐξήσις τῆς νηστείας καί ἐπερβολικὴ ἀκτημοσύνη τα ὅποια οἱ ζῶντες κατὰ τὸν νομόν δέν ἡδυνήθησαν νά φαντασθοῦν εἰς ὄνειρον, πλην ἑνός ἢ δύο.

Βλέπω λοιπόν τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων νά βοᾷ ἰσχυρό-

τερον ἀπό σάλπιγγα, νά μή ἐκθλυνεσαι, οὔτε νά προδίδῃς τήν τόσον μεγάλην χάριν. Διότι δέν εἶναι δυνατόν, οὔτε μετα τήν πίστιν, ὅταν ἀμελῇς νά σωθῇς. Διότι οἱ ἀγῶνες, εἶναι εὐκολοί, διὰ νά νικήσῃς ἀγωνιζόμενος 568 ὅχι διὰ νά κοιμᾷσαι οὔτε διὰ νά χρησιμοποιοήσῃς τό μέγεθος τῆς χαριτος ὡς ἀφορμήν ἀκηρῆας κυλιόμενος πάλιν εἰς τόν προηγουμένον βόρβυρον. Διὰ τοῦτο καί προσθεῖται λέγων «Οἱ δέ ἐν σαρκί ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται» (στ. 8).

Τι λοιπόν, νά φονεῖσωμεν τό σῶμα, λέγει, δια νά ἀρέσωμεν εἰς τόν Θεόν, καί νά ἐξέλθωμεν ἀπο τήν σάρκα καί μᾶς προτρέχεις, νά εἰμεθα φονεῖς, ὅταν μᾶς ὀδηγῇς πρὸς τήν ἀρετήν. Βλέπεις πόσα ἀτυπία δημιουργοῦνται, ἐάν ἀποδιχθῶμεν τα λεγόμενα γενικῶς. Σάρκα καί ἔδω δέν ἐννοεῖ τό σῶμα, οὔτε τήν οἴσιναν τοῦ σώματος, ἀλλά τόν σαρκικόν καί κοσμικόν βίον καί πού εἶναι γεμῆτος ἀπό τρυφῇ καί ἀσωτιαν, ὁ ὁποῖος καθιστά ὅλον τόν ἄνθρωπον σάρκα. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι πτεροῦνται διὰ τό πνεύματος B καί καθιστοῦν καί τό σῶμα πνευματικόν, κατα τόν ἴδιον τρόπον καί ἐκεῖνοι οἱ ἄποιοι ἀποσκιρτοῦν μὲν ἀπό αὐτοῦ δοιλευνόν δέ εἰς τήν γαστέρα καί τήν ἡδονήν, καί τήν ψυχῇ καθιστοῦν σάρκα, ὅχι μεταβαλλόντες τήν οἴσιναν αὐτῆς, ἀλλά καταστρέφοντες, τήν καλὴν καταγωγὴν αὐτῆς, καί αὐτὴ ἡ σημασία τῆς λέξεως καί εἰς τήν Παλαιάν Διαθήκην εἰς πολλά σημεῖα εὐρίσκεται, σάρκα σημαίνουσα τόν ἀνωγιον καί βορβορωδὴ βίον, καί πού ἔχει ἐμπλακὴ εἰς ἡδονά, ἀτόπου, Διότι καί εἰς τόν Νῶε λέγει «Οἱ μὴ καταμεινῇ τό πνεῦμα μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις, τοῦτο, διὰ τό εἶναι αὐτοῖς σάρκας» C (Γεν 6,3) Καίτοι καί αὐτός ὁ Νῶε μὲ σάρκα περιεβαλλετο ἀλλά τοῦτο, τό νά περιβαλλεταί δηλαδή ἀπό σάρκα δέν ἦτο κατηγορία, διότι τοῦτο ἦτο φυσιολογικόν, ἀλλά κατηγορία ἦτο τό νά ἔχῃ προτιμήσῃ τόν σαρκικόν βίον. Διὰ τοῦτο καί ὁ Παῦλος λέγει «Οἱ δέ ἐν σαρκί ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται» καί προσέθεσεν «ὅμοις δέ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι» (στ 9), χωρὶς νά ἐννοῇ πάλιν γενικῶς τήν σάρκα, ἀλλὰ τήν τοιαύτην σάρκα, τήν συρομένην ὑπὸ τῶν παθῶν, τήν τυραννουμένην.

Καί διὰ τοῖον λόγον, λέγει, δέν ἀμίλησε κατ' αὐτόν τόν τρόπον, οὔτε ἀνέφερε τήν διαφορὰν, διὰ νά ἀνυψωσῇ τόν ἀκροατήν, καί νά δεικνύῃ ὅτι οὔτε σωματικῶς δέν ὑπαρχει ἐκεῖνος, πού ζῇ ὀρθῶς. Διότι ἐπειδὴ τό νά μὴ εὐρίσκεται εἰς ἁμαρτίαν ὁ πνευματικός, D παντοῦ ἦτο ὀλοφάνερον οὗτος, τό σπουδαιότεραν ἀναφέρει, ὅτι ὅχι μόνον εἰς ἁμαρτίαν, ἀλλ' ὅτι οὔτε εἰς σάρκα ἐν συνεχείᾳ εὐρίσκεται ὁ πνευματικός ἄνθρωπος, ἀγγελος γενομένος ἀπὸ ἔδω πλέον, καί πρὸς τόν οὐρανόν ἀναβᾷς, καί ἀπλῶς κατόπιν περιφέρων τό σῶμα.

Ἐάν δέ διὰ τοῦτο κατηγορῇς τήν σάρκα, ἐπειδὴ μέ τό ὄνομα αὐτῆς ὀνομάζει τόν σαρκικόν βίον, καί τόν κόσμον κατὰ τόν ἴδιον τρόπον θά κατηγορήσῃς, ἐπειδὴ καί κόσμος ἡ κακία

ὀνομάζεται πολλάκις, ὅπως ἐκριβῶς καὶ εἰς τοὺς μαθητάς ἔλεγεν ὁ Χριστός, - Ὑμεῖς οὐκ ἐστέ ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτον - καὶ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, τοὶ ἔλεγε πάλιν - Οὐ δύνηται ὁ κόσμος ἐμὲ μισεῖν, ἐμὲ δὲ μισεῖ - (Ἰωαν. 15, 19 καὶ 77) Καὶ διὰ τὴν ψυχὴν ἢ θὰ εἰπῇτε ὅτι εἶναι ξένη πρὸς τὸν Θεόν. Ἐπειὶ ἡ ἐκείνου τοῦ ζοῦντος εἰς τὴν πλάνην τοὺς ὀνόμασε ψυχικοὺς.

Ἄλλα ὅν εἶναι σωστα μετὰ, δὲν εἶναι διότι ὄχι ἀπλῶς εἰς τὰς λέξεις, ἀλλὰ εἰς τὴν γνώμην τοῦ λέγοντος εἶναι ἀναγκαῖον παρτοῖ να προσέχωμεν καὶ να γνωρίζωμεν τὴν ἀκριβῆ διαιρέσιν τῶν λεχθέντων. Διότι ἄλλα μὲν εἶναι ἀγαθὰ ἄλλα δὲ κακά. Ἄλλα ὁ μὲς π.χ. ἡ ψυχὴ καὶ ἡ σὰρξ ἀνηκούν εἰς τὰ μέσα, διναμένα να γίνωκιν καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνω τοῦ δὲ πνεῦμα παρτοτε ἀνηκεῖ εἰς τὰ ἀγαθὰ καὶ οἱ σκοποὶ γίνονται κατὰ ἄλλο. Πάλιν το ψυχόνημα τῆς σαρκὸς, οὐδέστιν ἡ κοίτηρα πρῶξι, ἀνηκεῖ εἰς τὰ δυσρκῆ κακά, οἱοτι ὅν ἐκτάσσεται εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Ἄν λοιπόν παραδόξη, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα εἰς τὸ καλύτερον κατέστης μετὰ, ἐκεῖνοι δὲν καλὴν εἰς τὸ χειρότερον, κατέστη, κα πυνος τῆς ἀπωλείας καὶ προερχεται ἀπο ἐδῶ 549 ὄχι ἀπο τῆς οἰσιν τῆς ψυχῆς καὶ τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ ἀπο τὴν κυρίαν ἐπιθυμίαν νὰ προτιμῇση ἄμφωτερα ταῦτα.

Καὶ ὅτι ταῦτα ἔχουν κατέστη τὴν ἐξήγησιν καὶ δὲν εἶναι κατηγορία τῆς σαρκὸς, τὰ λεχθέντα πάλιν ὅσοι χρησιμοποιοῦμαι αὐτὴν τὴν λέξιν, ὅς ἐξτάσσωμεν ἀκριβοστερον - Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστέ ἐν σαρκὶ ἀλλ' ἐν πνεύματι, λέγει.

Τὶ λοιπὸν δὲν εἶχον σάρκα, ἀλλ' ὁσμοσμοὶ περιεφέροντο; καὶ πῶς, εἶναι τοῦτο λογικόν, Πιπταὶ, ὅτι τὸν σὰρκα λυν βίον ἐπισηλῶσι, καὶ δια ποιῶν λόγον ὅν εἶπε - σὰς δὲ δὲν ἐντοκισθὲ εἰς ἀμαρτίαν - Δια να μαθῇ, ὅτι ὁ Χριστὸς, δὲν ἐσθῆσαι μόνον τὴν ἐξοσίαν τῆς ἀμαρτίας, Ὡ ἀλλὰ καὶ τὴν σάρκα κατεστησὶ ἐλαιοφωτέρι καὶ πνευματικωτέραν ὄχι δια τῆς μεταβολῆς τῆς φύσεως, ἀλλὰ δια τῆς ἀναπτέρωσσεως μᾶλλον αὐτῆς, ὡς ὅπως ἀκριβὲς το πῆρ ὅταν περιβαλλῇ τοι σιδήρῳ καὶ ὁ σιδηρὸς γίνετι πῦρ παρμένον εἰς τὴν τοικῆν τοι σιδήρῳ, κατὰ τὸν τοῖον τρόπον καὶ τῶν πιστῶν καὶ ἔχον καὶ πνεῦμα ἡ σὰρξ κατόπιν μεταβαίνει πρὸς ἐκείτην τὴν ἐνεργεσίαν, γινόμενη ὅλη πνευματική, στωρομένη ἀπὸ παντοῦ, καὶ ἀναπτέρωμένη μαζί με τὴν ψυχὴν ὁμοίον ἦτο καὶ το σῶμα ἐκεῖνοι καὶ οἰδοσκα: αὐτὸ για τοῦτο περιεφρόνι μὲν ὅλην τὴν τροφήν καὶ τὴν ἡδονὴν, ἐντοκισα δὲ εἰς τὴν πείναι καὶ εἰς τὰς μαστιγώσεως καὶ εἰς τὰς οὐλασκάς, καὶ οἱτε ἐπικει εἰς τὴν ἐπιστῆ ταῦτα. C Καὶ τοῦτο φανερῶν ἔλεγε - Ἄδρει το βραχίαι, διαρκείας, ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως, ἡμῶν - (Β Κορινθ. 4, 17) τοιοῦτοστροκὶς εἶχεν ἐκπαιδεύσει καὶ τὴν σάρκα καλῶς να βοηθῇ το πνεῦμα.

-Εἰπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ἡμῖν- (στ 9). Τὸ -ἐπερ- τοῦτο εἰς πολλὰ σημεῖα το ἀναφέρει ὄχι ἐπιδοῇ ἀμφιβαλλεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκείδη κατὰ κοινὴ πιστεύει, καὶ ἀντι τοῦ -ἐπίπερ-, ὅπως, ὅταν

λέγει «Επερ δίκαιον παρά Θεῷ ἀνταποδοῖναι τοῖς ἐλπίουσιν ὑμᾶς ὁλίῳ» (Β' Θεσο 1,6) καὶ «τοσαῦτα ἐπαθετε εἰκὴ εἴτε καὶ εἰκὴ = χωρὶς λόγων» (Γαλ. 3,4).

«Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει» (ιστ' 9). Δὲν εἶπεν «ἐάν δέ τις δὲν ἔχετε» ἀλλ' εἰς ἄλλους προωθήσεται το λιπηρον «Οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ» (ιστ. 9), λέγει

Ὅπου παρευρίσκεται τό Πνεῦμα παρευρίσκεται καί ὁ Χριστός

· D. «Εἰ δέ Χριστός ἐν ὑμῖν» (ιστ' 10). Πάλιν τόν Χριστόν εἰς οὐτοῦς. Καί τό μὲν λυπηρόν, πικροτόμον καί παρευθετικόν, τό δέ ποιητόν ἀπὲ παντοῦ καί διὰ πολλῶν, ὥστε νά σι πεισῶσῃ ἐκτίνο. Τοῦτο δέ ἐλεγεν ὅχι ἐννοῶν τό Πνεῦμα Χριστόν, (ἀφομακρινισοῦ ἀπὸ αὐτῆν τήν ἀποψιν), ἀλλά δεικνύων ὅτι ἐκτίνο, καί ἔχει τό Πνεῦμα, ὅχι μόνον ὀνομάζεται τοῖ Χριστοῖ, ἀλλά καί αὐτόν τόν Χριστόν ἔχει. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν ὅταν τό Πνεῦμα εἴναι παρόν, νά μή παρευρίσκεται καί ὁ Χριστός. Διότι ὅπου παρευρίσκεται μία ἐπόστασις τῆς Τριάδος, ἡ παρευρίσκεται δὴλ. ἡ Τριάς, διότι ἀδιασπώστα, ὑπαρχει πρὸς τόν ἑαυτόν της, καί ἔχει ἐνωθῇ μὲ ὅλην τὴν ἀκριβείαν.

Καί εἰ θά συμβῇ λέγει ἐάν εἴναι ὁ Χριστός εἰς οὐτοῦς, «Τό μὲν σῶμα νεκρόν δι' ἁμαρτίαν· τό δέ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην» (ιστ' 10). Εἰδες πόσα κακὰ προερχοῦνται ἀπὸ τό γεγονός, ὅτι ὅταν ἔχει Πνεῦμα ἄριστο, θάνατος, ἔχθρα εἰς Θεόν ἡ ἀδυναμία νά ἀρῶσῃ εἰς τοῦς νόμους ἐκτίνο, τό νά μή εἴναι ὅπως κρέπτε τοῦ Χριστοῦ, τό νά μή ἔχη αὐτόν ἐντοικῶν.

Πρόσεξε πρὸς τοῦτο, καί πόσα ἀγαθὰ προερχοῦνται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἔχει Πνεῦμα· τό νύ εἶναι τοῦ Χριστοῦ, τό νά ἔχη αὐτόν τόν Χριστόν, τό νά ἐμπαλλᾷται πρὸς τοῖς ἀγγέλοις.

Ἀπὸ τοῦτο σημαίνει νά νεκρωσῇ, τὴν σάρκα, νά ζῆς ζωὴ ἀθάνατον, τό νά ἔχη, ἤδη ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἀξιοπιστίαν τῆς ἀνταποσας, 370 τό νά τρέχῃς μὲ εὐκολίαν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, διότι δὲν εἶπεν νά μή ἀρῶσῃ τὸ πῶμα κατὰ πινυτὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καί νεκρόν νά εἴναι ἀξάνων τὴν εὐαλαίαν τὸν δρόμον Χωρὶς δέ δυσκολίας καί κόπων ὁ τοιοῦτος στεφανοῦται κατοικί. Διὰ τοῦτο καί «τῇ ἁμαρτίᾳ προσέθεσθαι οἷα νά μάθῃς, ὅτι τὴν ποιήσῃαν καί ὅχι τὴν φύσιν τοῦ σώματος, ἀπαλὸ οἷα ποντός ἐφάνηκεν»· Διότι ὅν συνέβησιν τοῦτο, πολλά καί ἐξ ἐκείνων πον δύνανται νά ἀφελῶσιν τὴν ψυχὴν θά ἐξησωνίζοντο. Δὲν ἐννοεῖ λοιπὸν τοῦτο, ἀλλὰ θέλει τό εἶναι νεκρόν ἐπὶ ζῇ καί μένει. Διότι τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις τοῦ γεγονότος, ὅτι ἔχομεν τόν Υἱόν, ὅτι τό Πνεῦμα εὐρίσκεται ἐντός ἡμῶν, τό οὐδόπως νά διαφέρων τὰ σώματα ἡμῶν ἀπὸ τὰ νεκρά ὅς πρὸς τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας.

Ἄλλὰ μὴ φοβηθῆς. ἐπειδὴ ἤκουσες νέκρωσιν καθόσον ἔχεις τὴν ἀληθῆ ζωὴν, τὴν ὁποιαν οὐδεὶς θάνατος θά διαδεχθῇ. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ Πνεύματος, δὲν ἰσχωρεῖ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν θάνατον, ἀλλὰ ἐξαντλεῖ τὸν θάνατον καὶ τὸν δαπανᾷ, καὶ ἐκείνω τὸ ὅποιον ἔλαβε τὸ διατηρεῖ ἀθάνατον. Διὰ τοῦτο διὰν εἶπε τὸ σῶμα νεκρὸν, δὲν εἶπε τὸ Πνεῦμα ζῶν, ἀλλὰ ζωὴν. διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι δύναται καὶ εἰς ἄλλους νὰ παρόσχη τὴν ζωὴν. Ἐπειτα πάλιν δημιουργῶν μέγιστον ἐνδιαφέρον εἰς τὸν ἀκροατὴν ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀπόδειξιν. Ἡ αὕτη δὲ εἶναι ἡ δικαιοσύνη. Διότι διὰν δὲν ὑπάρχη ἁμαρτία, οὔτε θάνατος φαίνεται. διὰν δὲ ὁ θάνατος δὲν φαίνεται, ἡ ζωὴ εἶναι ἀκατάλυτος.

-Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκτεῖ ἐν ὁμῖν, ὁ ἐγγείρας τὸν Κύριον ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὁμῶν, διὰ τὸ ἐνοικεῖν αὐτοῦ Πνεῦμα ἐν ὁμῖν» (στ' 11). Πάλιν μὲ τὸν λόγον περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀσχολεῖται. ἐπειδὴ αὕτη ἡ ἐλπίς ἰδιαιτέρως ἡτοίμαζε τὸν ἀκροατὴν, καὶ βεβαιώνει αὐτόν διὰ τῶν συμβάντων ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Διότι μὴ φοβηθῆς, λέγει, ἐπειδὴ περιβάλλεσαι ἀπὸ νεκρῶν σῶμα νὰ ἔχῃς τὸ Πνεῦμα, καὶ ὁπωσδήποτε θὰ ἀναστήθῃ.

Δ. Τί λοιπόν, τὰ σώματα σου δὲν ἔχουν Πνεῦμα δὲν ἀνίστανται, καὶ πῶς πρέπει ὅλοι νὰ παρασταθοῦν ἐνωπίον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, πῶς δὲ ὁ λόγος τῆς γέννης θὰ εἶναι ἀξιόπιστος, διότι ἐάν ἐκείνοι σου δὲν ἔχουν Πνεῦμα δὲν ἀνίστανται, οὔτε γέννην θὰ ὑπάρξῃ. Τί σημαίνει λοιπόν τὸ λεγόμενον, Ὅλοι μὲν θὰ ἀναστήθωσιν, ὅχι ὅμως ὅλοι εἰς ζωὴν, ἀλλ' ἄλλοι μὲν εἰς κόλασιν, ἄλλοι δὲ εἰς ζωὴν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε θὰ ἀναστήσῃ, ἀλλὰ «ζωοποιήσῃ», πρῶγμα τὸ ὅποιον ἦτο σκοριδαίονον ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν, καὶ ποὺ ἔχει δωρηθῇ εἰς μόνους τοὺς δικαίους. Ἐ καὶ ἀναφέρων τὴν αἰτίαν τῆς τόσο μεγάλης τιμῆς, προσέθεσε λέγων, «διὰ τὸ ἐνοικεῖν αὐτοῦ Πνεῦμα ἐν ὁμῖν».

Ὅσατε ἂν ἀπομακρύνῃς, ἐνφ' εὐρίσκεισαι ἐδῶ, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἀπέλθῃς χωρὶς νὰ ἔχῃς αὐτὴν σῶαν, θὰ τὴν χάσῃς πάντως. Ἔστω καὶ ἂν ἀναστήθῃς. Διότι ὅπως ἀκριβῶς δὲν ἀνέχεται νὰ σὲ παραδῶσῃ εἰς κόλασιν, διὰν βλέπῃ τότε νὰ λάμπῃ εἰς σὲ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δὲν θὰ καταδεχθῇ, διὰν τὸ ἰδῇ ἐσβεσμένον, νὰ σὲ εἰσαγάγῃ εἰς τὸν νομφῶνα, ὅπως ἀκριβῶς οὔτε τὸς παρθένους ἐκεῖνας.

Νὰ μὴ ἀφήσῃς λοιπόν τὸ σῶμα νὰ ζῇσῃ τώρα, διὰ νὰ ζῇσῃ τότε κάμῃ αὐτὸ νὰ ἀποθάνῃ διὰ νὰ μὴ ἀποθάνῃ. Διότι ἐάν παραμῆνῃ ζῶν, δὲν θὰ ζῇσῃ ἐάν δὲ ἀποθάνῃ, τότε θὰ ζῇσῃ. 571 Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς καθόλου ἀναστάσεως διότι πρέπει πρῶτον αὐτὸ νὰ ἀποθάνῃ καὶ νὰ ἐνταφιασθῇ, καὶ τότε νὰ γινῇ ἀθάνατον. Τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὸ λουτρόν ἐσταυρώθη δηλαδὴ πρῶτον καὶ ἐτάφη, καὶ τότε ἀνεστήθη. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου διότι καὶ ἐκεῖνο ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ τότε ἀνέστη.

Συνιστάται ἡ νέκρωσις. Δέν ζῇ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶναι ὑποτεταγμένος εἰς τὰ ἐλαττώματα

Αὐτό λοιπόν ὡς πραιτῶμεν καὶ ἡμεῖς ὡς νεκρώσωμεν αὐτό διαρκῶς ἐπὶ αὐτῶν τῶν ἔργων. Δέν ἐννοῶ τὴν οὐσίαν, ὅχι, ἀλλὰ τὰς ὁρμὰς ποὶ ὁδηγοῦν εἰς τὰς κακὰς πράξεις. Διότι καὶ τοῦτο εἶναι ζωὴ, μᾶλλον δὲ μόνον τοῦτο εἶναι ζωὴ, το να μὴ ὑπομένη τιποτε ἀνθρωπινον, οὔτε νὰ ὑποδουλωνεταί εἰς ἡδονὰς. Καθόσον ἐκεῖνος ποῦ ὑπέταξε τὸν ἑαυτὸν τοι εἰς πύτας, Β οὔτε νὰ ζῇ δέν δύναται ἐν συνεχείᾳ ἐξ αἰτίας τῶν ἀθμιῶν ποὶ προερχονται ἀπὸ αὐτάς, καὶ τῶν φόβων, καὶ τῶν κινδύνων, καὶ τοῦ σιρφετοῦ τῶν ἀνηριθμητῶν παθῶν. Διότι καὶ θάνατον ἂν ἀναμένη, ἔχει ἀποθανεῖ προ τοῦ θανάτου ἐκ τοῦ φόβου ἂν καὶ νόσον ὑποκτεύσῃ ὅτι ὕπαρχει, ἂν περιφροήσιν, ἂν πτωχεῖαν, ἂν κἀτι ἄλλο ἐκ τῶν ἀπροσδοκῆτων, ἔχει χαρὰ καὶ ἔχει καταστραφῇ. Τι θα ἡδυνάτο λοιπὸν να ὑπαρξῇ ἀθλιωτερον ἀπο αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν ζωὴν;

Ὅμως δέν εἶναι τοιοῦτος ἐκεῖνος ποὶ ζῇ ἐν τῷ Πνευματι, ἀλλὰ ἔχει σταθῇ δυνατερος καὶ ἀπο φόβους καὶ ἀπο λυπὴν καὶ ἀπο κινδύνους καὶ ἀπο ὅλην τὴν μεταβολὴν, ὅχι μὲ τὸ να μὴ ὑπομένη τιποτε τὸ ἀνθρωπινον, ἀλλὰ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ σπουδαιότερον, μὲ τὸ να περιφρονῇ αὐτὰ καὶ ὅταν ἐπέρχωνται κατ' αὐτοῦ.

Γ Πῶς θὰ κατορθωθῇ δὲ αὐτό, Ἐάν τὸ Πνεῦμα κατοικῇ ἐντελῶς εἰς ἡμᾶς διότι δέν εἶπεν ἀπλῶς νὰ κατοικῇ αὐτὸ δι' ὅλignon, ἀλλὰ να ἐνοικῇ διαρκῶς. Διὰ τοῦτο δέν εἶπε «τὸ ἐνοικῆσαν Πνεῦμα», ἀλλὰ «τὸ ἐνοικοῦν», φανερωνοῦν τὴν καθ' ὅλοκληρίαν διαμονὴν. Ἐπομένως οὗτος ἰδιαιτέρως εἶναι ἐκεῖνος ποὶ ζῇ, αὐτός ποῦ ἐνεκρωθῇ εἰς τὸν βίον διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε «τὸ Πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην».

Καὶ διὸ να καταστῇ σαφέστερον τὸ λεγόμενον, ὡς παρουσιάσωμεν δύο ἀνθρώπους, τὸν ἓνα μὲν νὰ ἔχη ἐκδοθῇ εἰς ἀσωτίας καὶ ἡδονὰς καὶ εἰς τὴν ἀπάτην τοῦ βίου, τὸν ἄλλον δὲ νὰ ἔχη νεκρωθῇ ὡς πρὸς αὐτὰ, καὶ ὡς ἐξετάσωμεν ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος περισσότερον ζῇ. Διότι ὡς εἶναι ἐκ τῶν δύο τούτων ὁ εἰς μὲν πᾶρα πολὺ πλουσιος καὶ ἐπισημος, Β ποῦ τρέφει παρσιτίους καὶ κόλσικας, καὶ ὡς ὑποθέσωμεν ὅτι δαπανᾷ ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τοῦτο, ἐπιδιδόμενος εἰς χορούς καὶ μέθας ὁ δὲ ἕτερος, ὡς ὑποθέσωμεν, ὅτι ζῇ εἰς πτωχείαν καὶ νηστείαν καὶ μὲ τὴν λοιπὴν σκληραγωγίαν καὶ ἐγκατερίησιν, ὅτι κατὰ τὴν ἐσπέραι μόνον λαμβάνει τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ἢ, ἂν θέλῃς, ὡς ὑποθέσωμεν, ὅτι μένει χωρὶ, τροφήν καὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας ποῖος λοιπὸν ἐκ τῶν δυο τούτων θὰ εἶναι δι' ἡμᾶς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἰδιαιτέρως ζῇ.

Οἱ μὲν πολλοὶ καλῶς γνωρίζω, ὅτι ἐκεῖνον θα θεωρήσουν, ὁ ὁποῖος σκιρτᾷ καὶ σκορπιίζει τὴν περιουσίαν του ἡμεῖς ὅμως θὰ θεωρήσωμεν ἐκεῖνον ποὶ ἀπολαμβάνει συμμετρίαν. Λοιπὸν ἐπει-

δή υπάρχει ἀκόμη διαμάχη καὶ φιλονεικία, ὥς εἰσέλθωμεν εἰς τὰς οἰκίας καὶ τῶν δούλο. Ἐ καὶ τότε ἰδιαιτέρως, ὅτε κατ' ἐξοχὴν νομίζεις ὅτι ὁ πλούσιος ζῇ, εἰς αὐτὸν τὸν χρόνον τῆς τριψῆς, καί, ἀφοῦ εἰσέλθωμεν, ὥς ἐξετάσωμεν μετὰ προσοχῆς εἰς ποίαν κατάστασιν εἰρήσκεται ἕκαστος ἐκ τῶν δύο τούτων διότι ἀπὸ τὰς πράξεις φαίνεται καὶ ἐκεῖνος πού ζῇ καὶ ἐκεῖνος πού ἔχει ἀποθάνει. Λοικόν τὸν μὲν ἐνὶ θά εὐρωμεν νὰ εἶναι εἰς τὰ βιβλία, ἢ εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστειαν, ἢ νὰ εἶναι ἐν ἐργηγορείᾳ εἰς κατὰ ἄλλο ἐκ τῶν ἀναγκαίων, καὶ νὰ εἶναι νηφάλιος, καὶ μὲ τὸν Θεὸν νὰ συνομιλῇ, τὸν δὲ ἄλλον πού ἔχει ἐμποτισθῇ ὑπὸ τῆς μέθης, θὰ τὸν ἴδωμεν νὰ διακεῖται οὐδόλως καλυτερον ἀπὸ νεκρὸν καὶ ἂν μείνωμεν μέχρι τῆς ἐσπέρας, θὰ ἴδωμεν τὸν θάνατον νὰ ἔρχεται περισσότερος εἰς αὐτόν, 572 καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πάλιν τὸν ὕπνον νὰ τὸν διαδέχεται, ἐκεῖνον ὁμῶς καὶ κατὰ τὴν νύκτα θὰ τὸν ἴδωμεν νὰ εἶναι νηφάλιος καὶ ἐν ἐργηγορείᾳ.

Ποῖος λοιπὸν θα εἴπωμεν ὅτι ζῇ περισσότερον, ἐκεῖνος πού κεῖται χωρὶς αἰσθησεῖς, καὶ πού κρύβεται ὡς γέλως εἰς δούλους, ἢ ἐκεῖνος πού ἐνεργεῖ, καὶ συνομιλεῖ πρὸς τὸν Θεόν; Διότι ἂν προσέλθῃς μὲν πρὸς ἐκεῖνον καὶ εἴπῃς κατὰ ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα, οὐδόλως θὰ τὸν ἀκουσῇς νὰ ὁμιλῇ, ὅπως ἀκριβῶς οὕτε τὸν νεκρὸν πρὸς τοῦτον ὁμῶς ἂν ἐπιθυμήσῃς νὰ συναναστραφῇς, ἔστω κατὰ τὴν νύκτα, ἔστω κατὰ τὴν ἡμέραν, ἄγγελον μᾶλλον θὰ ἴδῃς παρὰ ἀνθρώπων, καὶ θὰ τὸν ἀκουσῇς νὰ φιλοσοφῇ περὶ τῶν οὐρανίων πραγμάτων.

Βλέπεις ὅτι ἐκεῖνος μὲν ζῇ περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους πού ζοῦν, οὗτος δὲ κεῖται ἑλαυνότερος καὶ ἀπὸ ἐκείνους πού ἔχουσιν ἀποθάνει. Καὶ ἂν ἀκόμη φανῇ ὅτι ἐνεργεῖ βλέπει ἄλλα ἀντὶ ἄλλων, καὶ ὁμοιάζει πρὸς τοὺς παραφρονᾶς μᾶλλον δὲ καὶ ἀπὸ ἐκείνους εἶναι ἀθλιώτερος. Διότι ἐναντίον ἐκείνων μὲν ἂν κακολογήσῃ κάποιος, καὶ εὐσπλαγχνιζόμεθα πάντες ἐκεῖνοι πού κακολογεῖται, καὶ ἐπιτιμῶμεν αὐτόν πού κακολογεῖ ἐναντίον αὐτοῦ ὁμῶς ἔστω καὶ ἂν ἴδωμεν κάποιον νὰ ἐφορᾷ, ὅχι μόνον δὲν συγκινούμεθα πρὸς εὐσπλαγχνίαν, ἀλλὰ καὶ ἐγκρινόμεν τὴν πρᾶξιν ἐναντίον αὐτοῦ πού κεῖται χαμαὶ. Τοῦτο λοιπόν, πῶς μου, εἶναι ζωὴ, δὲν εἶναι πρᾶγμα φοβερώτερον ἀπὸ ἀναριθμήτους θανάτους;

Βλέπεις ὅτι ἐκεῖνος πού διασκεδάζει ἀσωτῶς ὅχι μόνον εἶναι νεκρὸς, ὦ ἀλλὰ καὶ χειρότερος ἀπὸ νεκρὸν, καὶ ἀθλιώτερος ἀπὸ δαιμονιζόμενον; Διότι ὁ εἰς μὲν ἔλεειται, ὁ ἄλλος δὲ μισεῖται καὶ ὁ μὲν ἀπολαμβάνει συγγνώμην, ὁ δὲ τιμωρεῖται δι' αὐτὰ πού νοσεῖ. Ἐάν δὲ ἐξωτερικῶς εἶναι τόσον καταγέλαστος, ἔχων σιζῆλον πού ἔχει σαπίσει, καὶ ἀκοπνῶν οἶνον πού ἀναδίδει δούσοσμίαν, σκέψου τὴν ἀθλίαν ψυχὴν, ἢ ὅποια ἔχει ἐμβυθισθῇ εἰς τὸ τοιοῦτον σῶμα ὥς εἰς ταφόν, κατὰ ποῖον τρόπον εἶναι φυσικὸν νὰ διακεῖται. Διότι τὸ ἴδιον εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς, ὅποιον ἂν κάποιος προητοιμάζῃ κάποιαν ὑπὲρβειαν βάρβαρον

καὶ αἰσχροὺς καὶ ἀκάθαρτον νὰ ἐφορμῇ καὶ νὰ προσβάλλῃ κόρην κοσμίαν καὶ σώφρονα καὶ ἐλευθέραν καὶ καλῆς καταγωγῆς καὶ ὠραίαν. Διότι τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἡ μέθη

Ἐναντίον τῆς μέθης καὶ τῆς πλεονεξίας

Β Ποῖος λοιπὸν ἐξ ἐκείνων ποὺ ἔχουν νοῦν δὲν θὰ προετιμα ἀπείρους φορές νὰ ἀποθάνῃ παρὰ νὰ ζήσῃ ἔστω καὶ μίαν ἡμέραν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διότι ὅταν ἀνατείλῃ ἡ ἡμέρα ἀφοῦ ἐγερθῇ ἐκ τῆς μέθης ἐκείνης. ἔστω καὶ ἂν νομισθῇ ὅτι εἶναι νηφάλιος, οὔτε τότε ἀπολαμβάνει καθαρὰν σωφροσύνην, ἐνῶ ἀκόμη ἡ νεφέλη ἐκείνη, ἡ δημοσι-ργηθεῖσα ἀπὸ τὴν τρικυμίαν τῆς μέθης, ἴστανται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐὰν δὲ καὶ εἶναι ἐντελῶς νηφάλιος, ποῖον τὸ ὄφελος, διότι οὐδόλως εἰς αὐτὸν εἶναι χρησιμὸς ἡ νηφαλιότης αὕτη, παρὰ μόνον διὰ τὸ ἰδῆ τοῖς κατηγοροῦς διότι ὅταν μὲν ἀσχημονῇ, τόσον κερδίζει, ὅσον δὲν αἰσθάνεται ἐκείνους ποὺ καταγeloῦν εἰς βυρὸς τοῦ ὅταν δὲ ἀνατείλῃ ἡ ἡμέρα, χάνει καὶ ταυτὴν τὴν παρηγορίαν. Ἐ ἀφοῦ ἀντιλαμβάνεται καὶ τοὺς δούλους νὰ γογγύζουν καὶ τὴν σύζυγον νὰ αἰσχυνεται, καὶ τοὺς φίλους νὰ σικοφαντοῦν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς νὰ καταγeloῦν. Τί εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἑλεεινότερον ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν ζωὴν, ὅταν ἀνατέλλῃ ἡ ἡμέρα νὰ περιπαίξεται ὑπὸ πάντων, καὶ κατὰ τὸ δειλινὸν πάλιν τὰ ἴδια νὰ ἀσχημονῇ.

Ἀλλὰ τί, θέλεις νὰ φέρωμεν εἰς τὸ μέσον τοὺς πλεονέκτας, διότι αὕτη πάλιν εἶναι ἄλλη μέθη φοβερωτέρα ἀφοῦ δὲν εἶναι μέθη, ὅπως οὐδέποτε εἶναι καὶ θάνατος πολὺ χειρότερος ἀπὸ ἐκεῖνον, ἐπειδὴ καὶ ἡ μέθη εἶναι φοβερωτέρα διότι δὲν εἶναι τόσον φοβερόν πρᾶγμα ἡ μέθη ἀπὸ οἶνον, ὅπως ἡ μέθη ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν χρημάτων καθόσον ἐκεῖ μὲν ἡ ζημία σταματᾷ μέχρι τοῦ πάθους, καὶ καταληγεῖ εἰς ἀναισθησίαν, καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ τοῦ μεθοντος. 573 Ἐδῶ ὅμως ἡ βλάβη διαβαίνει εἰς ἀναριθμήτους ψυχὰς, ἀνάπτουσα ἀπὸ παντοῦ ποικίλους πολέμους.

Ἐμπρὸς λοιπὸν, καὶ τοῦτον ἃς συγκρίνωμεν πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἃς ἴδωμεν εἰς ποῖα σημεῖα μὲν εἶναι ὁμοίος πρὸς αὐτόν, εἰς ποῖα δὲ πάλιν πλεονεκτεῖ ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ ἃς ἀδῶμεν σημερον συγκρίσιν μεθοντων διότι πρὸς ἐκεῖνον τὸν μακάριον, ὁ ὁποῖος ζῇ ἐν Πνεύματι, ἃς μὴ παραβληθῶσι οἱ τοῖ ἐν συνεχείᾳ, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἃς ἐξετασθοῦν καὶ πάλιν τὴν τρυφεράν ἃς φέρωμεν εἰς τὸ μέσον, ἡ ὅποια εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀναριθμήτους φόνους. Εἰς ποῖα σημεῖα λοιπὸν συμφωνοῦν, Β καὶ ὁμοιάζουν μεταξὺ τῶν, Εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ νοσηματος διότι τὸ μὲν εἶδος τῆς μέθης εἶναι διάφορον, ἐπειδὴ τὸ ἐν γίνεται ἀπὸ οἶνον, τὸ ἄλλο ἀπὸ

χρήματα, τό παθος ὁμοῦς εἶναι ὁμοιον, διότι και οἱ δυο κατεχονται ὁμοιω, ἀπο ἀποκον ἐπιθυμια. Και ἐκεῖνος δηλαδὴ ὁ ὁποῖος μεθει ἀπὸ οἶνου, ὅσον περισσοτερα ποτήρια και ἀν πιη, τόσον περισσοτερα ἐπιθυμει, και ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὰ χρήματα, ὅσον περισσοτέρα και ἀν κατέχη, τόσον περισσοτερον ἀναπτει τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμιας, και φοβερωτέραν ἐτοιμάζει δια τὸν ἑαυτὸν του τὴν διψαν

С Εἰς τοῦτο μὲν λοιπὸν ὁμοιάζουν εἰς ἄλλο δὲ πάλιν ὁ φιλαργυρος πλεονεκτεῖ. Εἰς ποῖον λοιπὸν. Ὅτι ἐκεῖνος μὲν πάσχει πρῆγμα κατὰ φύσιν, διότι ἐπειδὴ ὁ οἶνος εἶναι θερμὸς, και ἐκαιξάνει τὴν ἔμφυτον ξηρότητα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κάμνει τοῖς μεθυσιν τοῖς οἰνοῦ ἐκεῖνος ὁμοῦς διὰ πρῖον λόγον διαρκῶς ἐπιθυμεῖ περισσοτέρα διὰ ποῖον λόγον. Αἰοτι ἐάν περισσοτερον πλουτήσῃ, τότε ἰδιαίτερως εἰρῖσκεται εἰς πτωχεια, καθόσον τοῦτο ἐὼ τὸ πάθος εἶναι ἀδιανοητον, και ὁμοιάζει μᾶλλον με αἰνιγμα.

Ἄλλ' ὡς ἐξετάσωμεν αὐτοὺς, δι θέλης, και μετὰ τὴν μέθην μᾶλλον δὲ τὸν φιλάργυρον αἰδεσποτε εἶναι δυνατόν νὰ τὸν ἴωμεν μετα τὴν μέθην ἀκριβῶς και αὐτὸν τὸν τροπον διαρκῶς εἰρῖσκειται ἐν τῇ μέθῃ. Εξομένω, ὡς, ἐξετάσωμεν και τοὺς ὁμοῖοις εἰρῖσκονται εἰς αὐτὴν τὴν μέθην. Ο και ὡς ἐξακριβώσωμεν ποῖος εἶναι περισσοτερον καταγέλαστος, και ὡς διακωγραφισωμεν σκιαγραφῶντες αὐτοὺς πάλιν με ἀκριβειαν

Θά ἴδωμεν λοιπὸν ἐκεῖνον ποῦ παραπαiei ἀπὸ οἶνον, ὅταν γινῇ ἔσπερα, νὰ μὴ διακρινη οἱ δὲν ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῖν εἶναι ἀνοικτοι, ἀλλὰ ἀπλῶς και εἰς τὴν τυχὴν νὰ περιφέρεται, και νὰ σιγκροῦεται πρὸς ἐκεῖνους ποῖ τὸν σιναντοῖν, και νὰ κάμνη ἔμετον και νὰ σπαρασσεται και νὰ γυμνοῦται ἀσχημόνως ἔστω και ἀν παρעυρεθῇ γυνή, ἔστω θυγάτηρ, ἔστω ὑπὲρ τρία, ἔστω οἰοσδήποτε, θά γελᾶσῃ ἀφθόνως

Λοιπὸν και τὸν πλεονέκτην ὡς φέρωμεν εἰς τὸ μέσον. Διότι ἐδῶ τὰ γινόμενα δὲν εἶναι ὅξια μόνον γέλωτος. Ἐ ἄλλο και κатарας και πολλοῦ θυμοῦ και ἀναριθμήτων κεραυνῶν πρῶτον ὁμοῦς ὡς ἐξετάσωμεν τὸν γέλωτα. Διότι και οὗτος καθ' ὁμοιον τροπον πρὸς ἐκεῖνον ἀγνοεῖ τοὺς πόιντας, και φίλους και ἐχθροὺς, και ὁμοιω, ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἀνοικτοι ἔχει τυφλωθεῖ, και ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ὅλα τα βλέπει ὡς οἶνον, τοιαυτοτροπως και οὗτος ὅλα τα βλέπει ὡς χρήματα. Και ὁ ἕμεος, δὲ πολυ φοβερωτερος, διότι δὲν ἐκβάλλει τροφᾶς, ἀλλὰ λογου, ἐμπειγμοῖ, ἔβρεων, πολέμων θανατων, πρᾶγματα ποῖ προσελκύνειν κατα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀναριθμήτους ἀπὸ ἰωηλα κεραυνους και ὁποῖον εἶναι τὸ σῶμα τοῦ μεθυσιντος μοιροκετρινον και παρατελυμένον, τοιαυτη εἶναι και ἡ ψυχὴ ἐκεῖνοι μᾶλλον δὲ ὅστε αὐτὸ τὸ σῶμα ἔχει ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν νόσον ταυτην, ἀλλὰ και περισσοτερον κίρνευεται, ἀφοῦ ἡ φροντις και ὁ θυμός και ἡ ἀγρυπνια κατατρώγουν αὐτὸ φοβερωτερον ἀπὸ τὸν οἶνον, και ὀλίγον κατ' ὀλίγον

τό εξαφανίζουσιν 574 Καί ὁ μὲν ὑπὸ τῆς μέθης κατεχόμενος. ἔστω
καὶ κατὰ τὴν νύκτα δύναται νὰ εἶναι νηφαλιὸς αὐτὸς ὁμῶς
διαπαντὸς μέθυει, καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν νύκτα, καὶ
ὅταν εἰρίσκεται εἰς ἐγρήγορσιν καὶ ὅταν καθέσθῃ, τιμωρούμενος
περισσότερον ὑπὸ κάθε φιλακισμένον καὶ ἐργαζόμενον εἰς κατα-
ναγκαστικά ἔργα, καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην τιμωρίαν φοβερωτέραν ἀπὸ
αὐτὴν

Τοῦτο λοιπόν, πρὸς μοι, εἶναι ζωὴ καὶ ὄχι θάνατος, μᾶλλον δὲ
καὶ ἀπὸ κάθε θανάτου ἡλεεινότερον. Διότι ὁ θάνατος μὲν ἀναπαύ-
ει τὸ σῶμα, καὶ τὸ ἀπαλλάσσει καὶ ἀπὸ γέλωτα καὶ ἀσχημοσύνης
καὶ ἁμαρτήματα αἱ μέθαι ὁμῶς οὕτως ἐμβαλλουσιν εἰς ὅλα αὐτά, ὅ
ἀφοῦ φράσσουσιν τὰς ἀκοάς, πνέωνσιν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὴν
διανοίαν εἰς πολλὴ σκότος κατέχουσιν. Διότι δὲν ἀνέχεται οὔτε νὰ
ἀκουσῇ, οὔτε νὰ εἰπῇ κατὶ ἄλλο παρὰ μόνον τόκους καὶ τόκους
τόκων, καὶ ἀναίσχυντα κέρδη, καὶ μικρεμπορία μισθὰ, καὶ
πραγματείας ἀνελευθέρους καὶ δουλεπριεῖς, ὅλας ἀκριβῶς ὁ
κύων ὁ ὁποῖος πρὸς ὅλους ἐλαττεῖ, ὅλους μισεῖ, ὅλους ἀποστρέ-
φεται, πολέμῳ πρὸς ὅλους ἐνῷ δὲν ἵκασται καμμία αἰτία, κατεξ-
ανίσταται πρὸς τοὺς πτωχοὺς φθονεῖ τοὺς κλοισίους, μὲ κανένα
δὲν εὐχαριστεῖται. Ἐστω καὶ ἂν ἔχῃ γυναῖκα, ἔστω παιδιὰ, ἔστω
φίλους, ἂν δὲν εἶναι δυνατόν ἀπὸ παντοῦ νὰ κερδίζουσιν δι' αὐτόν,
οὗτοι δι' αὐτόν εἶναι περισσότεροι ἐχθροὶ ἀπὸ τοὺς ἐκ φύσεως
ἐχθροὺς. C

Τι εἶναι δυνατόν λοιπόν νὰ συμβῇ χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν
τρέλλαν, τι δὲ ἀθλιώτερον, ὅταν αὐτὸς ἐτοιμάσῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν
τοῦ παντοῦ σκοπέλους καὶ ἱφύλους καὶ κρημνοὺς καὶ φάραγγας
καὶ ἀναριθμητὰ βάραθρα, ἐνῷ ἔχει ἐν σῶμα, καὶ εἰς μίαν γαστέρα
εἶναι ὑποδουλωμένος;

Καὶ ἂν κάποιος σέ ἐμβάλῃ εἰς πολιτικὰς ὑπηρεσίας, δραπε-
τεῖς, φοβούμενος τὰς δαπάνας διὰ τὸν ἑαυτὸν σοὶ ὁμῶς ἐτοιμά-
ζεις ἀναριθμητὰ ἔργα φοβερώτερα ἀπὸ ὅλας ἐκείνας, καὶ προσφέ-
ρων εἰς τὸν μαμμωνᾶν ὄχι μόνον περισσότερον δαπανηρὰς, ἀλλὰ
καὶ περισσότερον σφαλερὰς ὑπηρεσίας, καὶ ὄχι μόνον εἰσφέρων
 χρήματα εἰς τὸν κακὸν τοῦτον τυραννῶν, οὔτε κόπον σώματος καὶ
βασανὸν ψυχῆς καὶ πόνοιν, D ἄλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα, διὰ νὰ
σοὶ προσφερθῇ κατὶ περισσότερον, ἀθλίῃ καὶ ταλαιπωρῇ, ἀπὸ
τὴν βαρβαρικὴν ταυτὴν ὑποδουλώσιν

Δὲν βλέπεις αὐτοὺς καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν μεταφέρονται
πρὸς τὰ μνήματα, κατὰ ποῖον τρόπον ὁδηγοῦνται πρὸς τοὺς
τάφους ἐκείνους γυμνοὶ καὶ ἔρημοι ἀπὸ ὅλων, χωρὶς νὰ δύνανται
νὰ λάβουν τιποτέ ἀπὸ τὰ ἰδικά των, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα
περιβάλλονται νὰ τὰ προσφέρουν εἰς τὸν σκώληκα, Τοῦτους νὰ
ἐξετάξῃ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ἴσως σταματήσῃ τὸ πάθος,
ἐάν δὲν πρόκειται καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν τῶν
ἐνταφίων νὰ γίνεσθαι περισσότερον φρενοβλαβὲς διότι δυσκόλον
εἶναι τὸ πάθος καὶ τὸ νόσημα φοβερὸν. E

Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἡμεῖς καθ' ἑκάστην συγκέντρωσιν διδασκομεν εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, καὶ συνεχῶς ἐξαντλομεν τὰ, ἀκοῶν, σας, ὥστε ἔστω καὶ μὲ τὴν συνήθειαν νὰ δυνήθῃ νὰ κατορθωθῇ κατὰ περισσώτερον.

Ὅμως μὴ σκευστε νὰ διαφωνήσετε καθόσον οὔτε κατὰ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸ ἐκείνης, πολλὰς τιμωρίας συνεπαγεται τὸ ποικίλον τοῦτο πάθος. Διότι ἔστω καὶ ἂν ἀναφέρω ἐκείνους που εἶναι διαρκῶς φυλακισμένοι, ἔστω ἐκείνον ποὺ εἶναι καρφωμένος εἰς μακροχρόνιον νόσον, ἔστω ἐκείνον που ἀγωνίζεται μὲ τὴν πείναν, ἔστω ὁποιονδήποτε ἄλλον, οὐδένα θὰ δυνήθῃ νὰ δεῖξω ὅτι πάσχει τοιαῦτα, ὅποια ἐκείνοι ποὺ ἀγαποῦν τὰ χρήματα 575 Διότι τί θὰ ἤδινάτο νὰ συμβῇ φοβερώτερον ἀπὸ τὸ νὰ μισῇται ἀπὸ ὅλους, ἀπὸ τὸ νὰ μισῇ ὅλους, ἀπὸ τὸ νὰ μὴ προσφέρεται πρὸς οὐδένᾳ μὲ χαρὰν ἀπὸ τὸ νὰ μὴ χορταίνεται ποτέ, ἀπὸ τὸ νὰ διψᾷ καθ' ὅλοκληριαν, ἀπὸ τὸ νὰ ἀγωνίζεται πρὸς διαρκὴ πείναν, καὶ ἀπὸ ἐκείνω τὸ ὅποιον ἀπὸ ὅλους θεωρεῖται φοβερώτερον, δηλαδὴ τὸ νὰ ἔχῃ καθημερινὰς λυπας, ἀπὸ τὸ νὰ μὴ εἶναι ποτέ νηφάλιος, ἀπὸ τὸ νὰ εὐρίσκεται διαρκῶς εἰς θορυβοὺς καὶ ταραχάς, διότι ὅλα αὐτὰ καὶ περισσώτερα ἀπὸ αὐτὰ ὑφίστανται οἱ κλευνέκται διότι κατὰ τὸ κέρδος μὲν, ἔστω καὶ ἂν περιβαλῶνται ἀπὸ τὰ πάντα οὐδέμιαν εὐχαριστήσιν αἰσθάνονται, ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦν περισσώτερα κατὰ τὴν ζῆμιαν δέ, ἔστω καὶ ἔνα ὀβολόν ἔαν χάσουν, νομίζουν ὅτι ἔχουν πάθει φοβερώτερα ἀπὸ ὅλα καὶ ὅτι ἔχουν χάσει καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν.

Β Ποῖος λοιπὸν λόγος θὰ δυνήθῃ νὰ παραστήσῃ τὰ κακὰ ταῦτα, Ἐάν δέ τὰ ἐνταῖθα εἶναι τοιαῦτα, σκέψου ὅποια εἶναι τὰ μετὰ ταῦτα τὴν ἀπωλείαν τῆς βασιλείας, τὴν ὀδύνην ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν γένναν, τὰ διαρκὴ δεσμά, τὸ σκότος ποὺ εὐρίσκεται πολὺ ἔξω ἀπὸ τὸν παράδεισον, τὸν δηλητηριώδη σκῆληκα, τὸν τριγμὸν τῶν ὀδόντων, τὴν θλίψιν, τὴν στενοχωρίαν, τοὺς ποταμοὺς τοῦ πυρός, τὰς καμίνους αἱ ὅποιαι οὐδέποτε σβήνουν καὶ ταῦτα πάντα ἀφοῦ συγκέντρωσης, καὶ ἀφοῦ τὰ ἀντιπαραθέσης πρὸς τὴν ἡδονὴν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὰ χρήματα, ἀπὸ τὴν ρίζαν νὰ ἀνακόψῃ αὐτὸ ἔδω τὸ νόσημα, ὥστε ἀφοῦ λάβῃς τὸν ἀληθεῖ πλοῦτον, καὶ ἀφοῦ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν φοβερὰν ταυτην πτωχείαν, νὰ ἀπολαύσῃ καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα αγαθά, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιланθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γ διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνῆκει ἡ δόξα συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὰρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν

ΛΟΓΟΣ ΙΕ'

(Ρωμ. 3, 12—27)

• Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, *ὀφείλεται ἑμὲν οὐ τῇ σαρκί, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν.* Εἰ γάρ κατὰ σάρκα ζήτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεται· (στ 12-13)

Δ Ἀφοῦ εἰδείξε πόσον εἶναι τὸ ἐπαθλὸν τοῦ πνευματικοῦ βίου, καὶ ὅτι καθιστῇ ἔνοικον τὸν Χριστόν, καὶ ὅτι ζωοποιεῖ τὰ θνητὰ σώματα, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνυψώνει, καὶ καθιστῇ εὐκολωτέραν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἀναγκαστὴς προσθέτει κατοπινὴν τὴν παραινέσιν λέγων *Λοικόν δὲν πρέπει νὰ ζῶμεν κατὰ σάρκα.* Ἀλλὰ δὲν ὠμίλησε μὲν τοιοῦτοτρόπως, ἐπειδὴ ὠμίλησε μὲν περισσοτέραν σφοδρότητα καὶ δύναμιν, ὅτι εἰμεθα ὀφείλεται εἰς τὸ πνεῦμα διότι μὲ τὸ νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν εἰμεθα ὀφείλεται εἰς τὴν σάρκα, τοῦτο ἐφανέρωσα Ε Καὶ παντοῦ τοῦτο ἀποδεικνύει, δεικνύων ὅτι ἐκεῖνα μὲν τὰ ὅποια ἔχουν πραχθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ἡμᾶς δὲν προήρχοντο ἐξ ὀφειλῆς, ἀλλὰ μόνον ἐκ χάριτος· τα δὲ ὑφ' ἡμῶν μετὰ ταῦτα γινόμενα, οὐδόλως ἦσαν ἔργα φιλοτιμίας, ἀλλ' ὀφειλῆς· Διότι καὶ ὅταν λέγῃ *-τιμὴς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων-*, τοῦτο ὑπονοεῖ καὶ ὅταν γράφῃ *δι -οὐκ ἐστὶ ἑαυτῶν-*, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς φανερώνει· Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον δὲ παλιν αὐτὰ τὰ ἴδια ὑπειθυμίζει, ὅταν λέγων, *δι -εἰ ἐκ' ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν ὁρα οἱ πάντες, ἀπέθανον ἵνα οἱ ζῶντες, μὴ εἴτε δαιμόνιοι ζῶσι-* (Α' Κορινθ' 7,23 β.19 Β' Κορινθ' 5,14-15). Τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐδῶ ἀποδεικνύων λέγει *-ὀφείλεται ἑμεν-*

Ἐπειτα, ἐπειδὴ εἶπεν *-οὐκ ἐσμέν ὀφείλεται τῇ σαρκί-*, 576 διὰ νὰ μὴ ἐκλάβῃς πάλιν τὰ λεγόμενα, ὅτι ἀναφέρονται εἰς τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς, δὲν ἐσταμάτησεν ἐκεῖ, ἀλλὰ προσέθεσε *-τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν*· Διότι πολλὰ πρέπει νὰ πραττωμεν χάριν αὐτῆς, τὴν τροφὴν αὐτῆς, τὸ θάλακος, τὴν ἀνάκασιν, τὴν θεραπείαν ὅταν νοσῇ, τὴν ἐνδύσιν καὶ εἰς ἀναρίθμητα ἄλλα νὰ τὴν ὑπηρετῶμεν· Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς λοιπὸν, ὅτι δὲν δέχεται αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν μὲ τὸ νὰ εἰπῇ *-οὐκ ἐσμέν ὀφείλεται τῇ σαρκί-*, ἐρμηνεύει αὐτὸ λέγων *-τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν*· Διότι ἐκείνην τὴν φροντίδα δὲν δέχομαι, λέγει, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ βεβαίως ἐκεῖνα ποὺ φροντίζουσιν δι' αὐτὴν θέλω νὰ γίνωνται, Β πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ σινεχιζὼν ἐδήλωσα· Διότι ὅταν εἰπῇ *-τῆς σαρκὸς μὴ ποιήσθε πρόνοιαν-*, δὲν ἐσταμάτησεν, ἀλλὰ προσέθεσεν *-ἐκ ἐπιθυμίας-* (Ρωμ 13 14). Πρᾶγμα εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἐδῶ ἐκπαιδεύει λέγων, ὅτι ὥς τὴν φροντίζομε μὲν, διότι ὀφείλομεν τοῦτο εἰς αὐτὴν ὅμως ὥς μὴ ζῶμεν κατὰ σάρκα, τοῦτέστιν ὥς μὴ καθιστώ-

μεν αὐτὴν κυρίαρχον τῆς ζωῆς μας. Διότι εἶναι ἀνάγκη αὐτὴ νὰ ἔσται, ὅχι νὰ ἡγῆται, ὅτε αὐτὴ νὰ ρυθμίσῃ τὸν βίον μας, ἀλλὰ νὰ δέχεται τοὺς νόμους τοῦ πνεύματος.

Αἰτὸ λοιπὸν ἀφοῦ καθώρισε καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι εἰμεθα ὀφειλῆται εἰς τὸ πνεῦμα, ἔπειτα δεικνύων τινων εὐεργεσιῶν εἰμεθα ὀφειλῆται. Ὁ δὲν ἀναφέρει τὰ παρελθόντα, πρᾶγμα διὰ τὸ ὅποιον εἶναι δυνατόν νὰ ἐκπέσῃ ἀπο τὴν σινεσιν, ἀλλὰ τὰ μέλλοντα. Παρα τὸ γεγονὸς βεβαίως, ὅτι ἦσαν ἀρκετὰ καὶ ἐκεῖνα ἀλλ' ὅμως, δὲν ἀναφέρει αὐτὰ τώρα, ὅτε ὁμιλεῖ διὰ τὰς ἀφάρτους ἐκείνας εὐεργεσίας, ἀλλ' ὁμιλεῖ διὰ τὰ μέλλοντα. Ἄλλωστε οὔτε ἡ ἀπαξ δοθεῖσα εὐεργεσία συνηθίζει τόσον νὰ προσέλκυῃ τοὺς πολλοὺς, ὅπως ἡ προσδοκωμένη καὶ μέλλουσα.

καὶ τοῦτο σκοπεύων, πρῶτον ἐπισείει τὸν κίνδυνον διὰ τῶν λυπηρῶν καὶ τῶν προξενουμένων κακῶν ἐκ τῆς κατὰ σάρκα ζωῆς, οὕτω λέγων. «*Εἴ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν*», ὑπονοῶν τὸν θάνατον ἐκείνων τὸν ἀθάνατον, τῆς εἰς τὴν γένναν κόλυσιν καὶ τιμωρίαν. Ὁ μᾶλλον δέ, ἂν κάποιος ἐξετάσῃ τοῦτο λεπτομερῶς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν ἔχει ἀποθάνει ὁ τοιοῦτος· πρᾶγμα τὸ ὅποιον βεβαίως καὶ εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν σὰς ἔχομε κάμει σαφές.

«*Εἴ δέ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεθε*». Βλέπεις ὅτι δὲν διδάσκει περὶ τῆς φύσεως τοῦ σώματος, ἀλλὰ περὶ τῶν σαρκικῶν πράξεων, διότι δὲν εἶπεν, εἰν δέ διὰ τοῦ πνεύματος θανατώνετε τὴν φύσιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ «*τὰς πράξεις*», καὶ ὅτε ταυτὰς ὅλας ἀλλὰ τὰς πονηράς καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἐκ τῶν ἐξῆς. ἔάν πράξετε τοῦτο, θά ζήσετε λέγει. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γινῇ αὐτό, ἐάν ὁ λόγος τοι ἦτο περὶ ὅλων τῶν πράξεων γενικῶς. Ἐ διότι καὶ ἡ ὄρασις, καὶ ἡ ἀκοή, καὶ ἡ ὁμιλία καὶ τὸ βᾶδισμα τοῦ σώματος πράξεις εἰναι καὶ ἔάν πρόκειται αὐτὰς νὰ θανατώσωμε, τόσον θά ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τῆς ζωῆς, καθόσον καὶ διὰ φόνον θά τιμωρηθῶμεν. Ἰστίας πράξεις λοιπὸν λέγει νὰ θανατώνωμεν, Ἐκεῖνας που κινδυνεῖ πρὸς πονηρίαν, που προχωροῦν πρὸς κακίαν τὰς ὁποιᾶς μὲ οὐδὲνα ἄλλον τρόπον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θανατώσωμεν, εἰμὴ διὰ τοῦ πνεύματος. Διότι τὰς μὲν ἄλλας εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαφανίσωμεν ἔάν θανατώσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, πρᾶγμα τὸ ὅποιον δὲν εἶναι θεμιτὸν αἰτίας ὅμως μόνον διὰ τοῦ πνεύματος. Καθόσον ἔάν τοῦτο παρעւρισπекται, ὅλα τὰ κήματα καταστέλλονται, καὶ τὰ πάθη ὑποχωροῦν, καὶ οὐδόλως ἐπαναστατοῦν ἐναντίον μας.

Εἶδες πᾶς, διὰ τῶν μελλόντων, πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἶπον προηγουμένως, μᾶς προτρέπει καὶ δεικνύει ὅτι εἰμεθα ὀφειλῆται, 577 ὅχι μόνον διὰ τῶν ἤδη λαβόντων χωρὰν. Διότι δὲν εἶναι μόνον αὐτό, λέγει τὸ κατόρθωμα τοῦ πνεύματος, ὅτι ἀπηλλαγέν ἡμᾶς ἀπὸ τὰ παρελθόντα ἁμαρτηματι, ἀλλ' ὅτι καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα μᾶς καθιστᾷ ἀητεήτους, καὶ μᾶς καταξιώνει τῆς ἀθανάτου ζωῆς.

Ἔπειτα καὶ ἕτεροι μισθὸν ἀφοῦ ἀνέφερε, προσέθεσιν. «Ὅσοι γὰρ πνεύματι Θεοῦ ὄνουνται, αὐταὶ εἰσι υἱοὶ Θεοῦ» (στ 14).

Ὁ στέφανος οὕτως καλὴν εἶναι πολλὴ σπουδαιότερας ἀπὸ τὸν προηγουμένον Β Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ὅσοι ζοῦν διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' «ὅσοι πνεύματι Θεοῦ ὄνουνται» δεικνύων ὅτι τοιοῦτοτρόπως θέλει τὸ πνεῦμα νὰ εἶναι κυριάρχον τῆς ζωῆς μας, ὅπως τὸν κυβερνητὴν τοῖς πλοίοις, καὶ τὸν ἡγίον τοῖς ζέουσι τῶν ἱππῶν. Καὶ ὅχι μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἐποβαλεῖ εἰς ταῖς τοιαύτας καθοδηγήσεις. Διότι οὔτε ἐκείνη θέλει νὰ εἶναι αὐθεντής, ἀλλὰ καὶ ἐκείνης τὴν ἐξουσίαν ἐτοποθέτησεν ἐπὶ τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος. Διότι διὰ νὰ μὴ παραμελήσουσι τὸν μετεπειτα τρωτὸν ζωῆς, ἐπειδὴ θὰ ἔχουν θάρρος ἐκ τῆς δωρεᾶς, «ὅς λοιτροῦ λέγει ὅτι ἔστι καὶ ἄν λωβῇ, τὸ βάπτισμα, ταῖς δὲν προκειται μετὰ ταῦτα νὰ ὀδηγήσῃ ἀπὸ τοῦ πνεύματος. C ἔχασεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἔχει εὐθὺς, καὶ τὴν τιμὴν τῆς υἰοθεσίας. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν, ὅσοι ἔλαβον πνεῦμα, ἀλλ' «ὅσοι πνεύματι ὄνουνται». τούτῳτις ὅσοι καθ' ὅλην τὴν διαρκείαν τῆς ζωῆς ζοῦν τὴν τοιοῦτοτρόπως «οὗτοι εἰσι υἱοὶ Θεοῦ».

Ἐπειτα ἐπειδὴ ἡ τιμὴ αὕτη εἶχε δοθῇ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους «ἐγὼ γὰρ φησὶ εἶπον Θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ ἰσχυροὶ παντὸς» καὶ πάλιν «εἰς ἐξένησα καὶ ἰψωσα» καὶ «πρωτοστοχὸς μου Ἰσραὴλ» καὶ ὁ Παῦλος δὲ λέγει «ὧν ἡ υἰοθεσία» (Ψαλμ 81,6 Ἡσ 1,2 Ἐξὼ 4,22 Ρωμ. 9,4), ἀποδείκνυσι ἐν συνεχείᾳ ποσὴ εἶναι ἡ διαφορὰ ἐκείνης καὶ ταύτης τῆς τιμῆς. D ὥστε ἀν καὶ τα ὀνόματα εἶναι τὰ ἴδια λέγει, ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι τὰ ἴδια. Καὶ παρέχει σαφὴ ἀπόδειξιν τούτων, εἰσαγών τὴν συγκρίσιν καὶ ἀπὸ τοὺς κατορθοῦντας, καὶ ἀπὸ τὰ δεδομένα, καὶ ἀπὸ ἐκείνην ποὺ «πρόκειται νὰ γίνουσι».

Καὶ πρῶτον δεικνύει ποῦ ἦσαν τὰ δεδομένα εἰς ἐκείνους. Ποῦ λοιπὸν ἦσαν αὐτὰ Πνεῦμα δουλείας, διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσι λέγων «Ὁ δὲ λαβετε πνεῦμα δουλείας καλὴν εἰς φόβον» (στ 15). Ἐπειτα ἀφοῦ οὐδὲν εἶπε τὸ ἀντιδιαστελλόμενον εἰς τὴν δουλείαν, τούτῳτις πνεῦμα ἐλευθερίας, ἀνέφερε τὸ καλὸ σπουδαιότερον, τὸ τῆς υἰοθεσίας, διὰ τοῖς ὁποίοις καὶ ἐκεῖνο σινεισῆγετο, εἰπὼν «Ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἰοθεσίας» (στ 15).

Ἀλλὰ τι εἶναι μὲν τοῦτο εἶναι φανερόν. Εἰ τι σημαίνει ὁμοῦς τὸ πνεῦμα τῆς δουλείας εἶναι ὁδῆλον. Ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη νὰ καταστήσῃ αὐτο σαφέστερον. Διότι τὸ ἄεχθεν δὲν ἦτο μόνον ἀσαφές, ἀλλὰ καὶ ἐδημιουργεῖ πολλά, ἀπορίας οἷότι πνεῦμα δὲν ἔλαβεν ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων. Τί ἔννοει λοιπὸν ἐδῶ, Τα γραμματα ὠνόμαστ' πνεῦμα δουλείας ἐπειδὴ πνευματικὰ ἦσαν ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως καὶ τὸν νόμον πνευματικόν, καὶ τὸ ἔδωκεν ποὺ ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὴν πέτραν καὶ τὸ μάννα «Παντες γὰρ, φησὶ, τὸ αὐτὸ βρώμα πνευματικόν ἔφαγον καὶ παντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικόν ἔπιον». Καὶ τὴν πετρὰν δὲ τοιοῦτοτρόπως ὀνομάζει λέγων «Ἐπὶ τὸν δὲ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πετρας» (Α' Κορινθ

10,3-4) Διότι ἐπειδὴ ὅλα τὰ τελούμενα ἦσαν ὑπὲρ φύσιν, πνευματικὰ ὠνόμασεν αὐτά, ὅχι ἐπειδὴ οἱ μετέχοντες εἰς αὐτὰ τότε ἔλαβον πνεῦμα.

Καὶ πῶς τὰ γράμματα ἐκεῖνα ἦσαν γράμματα δουλείας, 578 Νὰ διεξέλθῃ, ὅλον τὸν τρόπον ζειῆς, καὶ τότε θά γνωρίσῃς καὶ τοῦτο σαφῶς, Διότι αἱ τιμωριαὶ ἦσαν ἐνωπίον τῶν, καὶ ὁ μισθὸς ἀμέσως ἡκολοῦθεi, καὶ ἦτο κανονικὸν, καὶ ἐδίδετο ὡς καθημερινὴ τροφὴ εἰς δούλους καὶ ἀπο παιτοῦ ἦτο πολὺς ὁ φόβος τοῦ ἡστρακτεν ἐνωπίον τῶν, καὶ οἱ καθαρμοὶ διὰ τὰ σώματα καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἐξεδήλοῦτο διὰ τῶν πράξεων. Εἰς ἡμᾶς, ὅμως ὅταν συμβαίνει τοιοῦτοτρόπως, ἀλλὰ καὶ ἡ σκέψις, καὶ ἡ συνειδήσις ἐκκαθαίρονται. Διότι δὲν λέγει μόνον, μὴ φονευσθῇ, ἀλλ' οὔτε νὰ ὀργισθῇς οὔτε μὴ μοιχεύσῃς, ἀλλ' οὔτε νὰ ἰσθῇς ἀκολάστως. Ὡστε καὶ ἡ συνήθεια τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατορθούμενα νὰ ἐπιτελῶνται ὅχι ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου τῆς παροίσης τιμωρίας, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀγάπης, πρὸς αὐτόν. Ὅστε ἐποσχεται γῆν βέουσαν γάλα καὶ μέλι, ἀλλὰ καθιστᾷ συγκληρονομον μετὰ τοῦ μονογενοῦς, διὰ πάντων ἀπομακρυνῶν ἡμᾶς ἀπὸ τὰ παρόντα, καὶ ἐποσχόμενος, νὰ μᾶς δώσῃ ἐκεῖνα ἰδιαίτερος, τὰ ὅποια πρέπει νὰ λαμβάνοιεν ὅσοι γίνονται υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, αἰσθητὸν μὲν οὐδέν, οὔτε σωματικόν, πνευματικὰ δὲ ὅπαντα.

Ὡστε ἐκεῖνοι μὲν αἱ καὶ ὠνομάζοντο υἱοὶ, ἀλλ' ὅς δοῦλοι ἡμεῖς ὅμως ἐπειδὴ κατέστημεν ἐλεύθεροι τὴν υἱοθεσίαν ἔλαβον, C καὶ τὸν οὐρανὸν ἀναμένοντες. Εἰς ἐκείνους μὲν μὲ ἄλλοις ἐδίδασκαν, ἡμᾶς, ὅμως μὲ τὸν αὐτὸν τοῦ. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐκραττον τὰ πάντα ὀδῶμενοι ἐκ τοῦ φόβου τῆς τιμωρίας, οἱ πνευματικοὶ ὅμως, ἐκ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦτο φανεροῦν καὶ διὰ τῆς ὑπερβασεως τῶν διαταγμάτων. Ἐκεῖνοι ὡς μισθῶται καὶ ἀγνωμονες, οἱ δὲ ποτε βεβαίως ἔλαβον νὰ γογγύουν αὐτοὶ ὅμως ἐνεργοὺν ἀρεσκοντες εἰς τὸν Πατέρα καὶ αὐτοὶ μὲν ἐνθὺ εὐηργετοῦντο ἐβλάσφημον, ἡμεῖς ὅμως καὶ διὰ τὴν κινδυνεύομεν εὐχαριστοῦμεν.

Καὶ διὰ τὴν πρέπει νὰ τιμωρηθῶμεν ἐπειδὴ ἁμαρτάνομεν, καὶ ἐδὼ πολλὴ εἶναι ἡ διαφορὰ. Διότι ἡμεῖς δὲν μετανοοῦμεν ὅπως ἐκεῖνοι λιθοβολούμενοι καὶ καιόμενοι καὶ ἀκρωτηριαζόμενοι παρὰ τῶν ἱερέων, ἀλλ' ὀρεῖ νὰ ἀποβληθῶμεν ἀπὸ τῆς πατρικῆς τρυφερᾶς, D καὶ νὰ μὴ τὴν ἀντικριζώμεν ἐπὶ ὀρισμέναις ἡμέραις. Καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων μὲν ἡ υἱοθεσία ἦτο τιμὴ ψιλοῦ ὀνόματος μόνον. ἐδὼ ὅμως καὶ τὸ πρᾶγμα ἡκολούθησεν, ὁ καθαρμὸς διὰ τοῦ βαπτισματος, ἡ δόσις τοῦ Πνεύματος, ἡ χορηγία τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. Καὶ ἐκτός ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἄλλα περισσότερα εἶναι δυνατόν νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ὅποια κατεγγέλλουν τῇ ἰδικῇ μας εὐγένειαν καὶ τὴν ἀναξιοτητα ἐκείνων. Ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ ἐπεδήλωσε διὰ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς υἱοθεσίας, καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν παραθέτει, τὸ ὅτι ἔχομεν πνεῦμα υἱοθεσίας, E Ποῖον εἶναι λοιπὸν αὐτό, "Ὅτι -κράζομεν, Ἀββὰ ὁ πατήρ- (στ 15).

Ἀρχὴ τῆς προσευχῆς τῶν κατηχουμένων

Τοῦτο δὲ πόσον σπουδαῖον εἶναι, γνωρίζουν οἱ μεμνημένοι, καλῶς προτρεπόμενοι ἐκ τῆς μυστικῆς εὐχῆς πρῶτον τοῦτον τὸν λόγον νὰ λέγουν· Τι λοιπόν, δὲν ὠνομαζοῖς λέγει, καὶ ἐκείνοι τὸν Θεόν πατέρα δὲν ἀκουεῖς τὸν Μωϋσεα ποῦ λέγει «Θεὸν τὸν γεννησαντα σε ἐγκατέλειπε» (Λευτ. 32 18), δὲν ἀκουεῖς τὸν Μαλαχίαν ποῖ ὀνειδίζει καὶ λέγει ὅτι «Θεὸς ἐλ. ἔκτισεν ὑμᾶς, καὶ πατὴρ εἰς πάντων ὑμῶν» (Μαλ. 2,10). Ὅμως παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι καὶ ταῦτα καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν λεχθῇ οὐδαμοῖ εἰρικομέν ἄνθρωποι νὰ ὀνομάζουσιν μὲ αἰτὸν τὸν λόγον τὸν Θεόν, οὕτε νὰ εἰσχωρεῖται τοιοῦτοτρόπως Ἄπαντες ὅμως ἡμεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ λαϊκοὶ, καὶ ἀρχόντες καὶ ἀρχόμενοι, τοιοῦτοτρόπως διετάχθημεν νὰ προσευχαμέθα 579 Καὶ ταυτὴν τὴν φωνὴν πρῶτην ἐλαβόμεν, μετὰ ταῦθ' αἰμαστας ἐκείνας ὥδινας, καὶ τὸν καινοφανῆ καὶ παραδοξὸν νόμον τοῦ τοκετοῦ.

Εἰς ἄλλοι ὅμως, ἂν καὶ ὠνόμασαν κάποτε ἐκείνοι τὸν Θεόν πατέρα, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰδικῆς τῶν διανοίας οἱ εὐρισκόμενοι ὅμως εἰς τὴν χάριν, κινούμενοι ἀπὸ πνευματικὴν ἐνέργειαν διότι ὅπως ἀκριβῶς ὑπάρχει πνεῦμα σοφίας κατὰ τὸ ὅποιον οἱ ἄνθρωποι ἐγίνοντο σοφοί, καὶ φαίνεται τοῦτο ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ πνεῦμα δυνάμεως ὑπάρχει, κατὰ τὸ ὅποιον οἱ ἄδικοι νεκροὶ ἀνέστησαν καὶ δαιμοναὶ ἀπεδιώξαν καὶ ἀνεμὶς χαρισματος ἰαμάτων, καὶ πνεῦμα προφητείας καὶ πνεῦμα γλώσσων, τοιοῦτοτρόπως ὑπάρχει καὶ πνεῦμα υἱοθεσίας. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς γνωρίζομεν τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας, ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐκεῖνος ποῦ τὸ ἔχει προλέγει τὰ μέλλοντα, ὁμιλῶν ὅχι ὑπο τῆς ἰδικῆς τῶν διανοίας, ἀλλὰ κινούμενος ὑπὸ τῆς χάριτος, τοιοῦτοτρόπως λοιπόν γνωρίζομεν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐκεῖνος ποῖ τὸ ἔλαβε πατέρα ὀνομάζει τὸν Θεόν, κινούμενος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος. Πράγμα τὸ ὅποιον βεβαίως θέλων νὰ δεῖξη δὲ εἶναι γνησιωτάτον ἐχρησιμοποίησε καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων διότι δὲν εἶπε μόνον, ὁ Πατήρ, ἀλλ' «Ἄββα ὁ Πατήρ», πράγμα τὸ ὅποιον εἶναι λόγος κατ' ἐξοχὴν τῶν γνησίων παιδῶν πρὸς τοὺς πατέρας.

Ἀφοῦ ἀνέφερε λοιπόν τὴν διαφορὰν ἐκ τοῦ τρόπου ζωῆς, τὴν διαφορὰν ἐκ τῆς δεδομένης χάριτος, τὴν διαφορὰν ἐκ τῆς ἐλευθερίας, προσθέτει καὶ ἑτέραν ἀποδείξιν τῆς ὑπεροχῆς ποῦ προέρχεται ἐκ τῆς υἱοθεσίας ταύτης· C Ποῖας λοιπὸν ταυτὴς, «Ἀὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, φησὶν, ὅτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ» (στ. 16). Διότι δὲν ἰσχυρίζομαι μόνον ἀπὸ τὴν φωνὴν, λέγει, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν αἰτίαν ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται ἡ φωνή, καθόσον λέγομεν αὐτὰ ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τὰ ὑπαγορεύει. Πράγμα τὸ ὅποιον εἰς ἄλλο σημεῖον σαφέστερον ἐξηγῶν ἔλεγεν, ὅτι «ἐξασπείλειεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἐκ τὰς καρδίας ἡμῶν κράζον. Ἄββα ὁ Πατήρ» (Γαλ. 4,6).

Τί σημαίνει δὲ «τὸ πνεῦμα τῷ πνεύματι συμμαρτυρεῖ»· Ὁ Παρακλητὴς, λέγει, εἰς τὸ χάρισμα που μᾶς, ἔχει δοθῇ Διότι ἡ φωνὴ δὲν εἶναι τοῦ χαρίσματος μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ Παρακλητοῦ που ἔδωκε τὴν δωρεάν. Οὐ αὐτὸς ἀκριβῶς δηλαδὴ μᾶς, ἐδίδουξε δια τοῦ χαρίσματος νὰ ὁμιλῶμεν τοιοῦτοτροπῶς. Ὅταν δὲ το πνεῦμα μαρτυρῇ, ποια ἀμφιβολία ὑπάρχει Διότι ἔαν μὲν ἀνθρώπος, ἢ ἄγγελος, ἢ ἀρχάγγελος, ἢ κάποια ἄλλη τοιαυτὴ δύναμις ἐπεσχετο τοῦτα, θὰ ἦτο φυσικόν καὶ νὰ ἀμφιβαλλῇ καποιος ὅταν ὁμῶς μαρτυρῇ εἰς ἡμᾶς, ἢ ἀνωτάτη οὐσία, ἢ ὅποια καὶ ἔδωρῃσε τοῦτα, καὶ ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων διέταξε νὰ προσειχωμεθα, ποῖος τότε θὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀξίαν, Διότι οὔτε, διὰν βασιλεὺς χειροτονήσῃ καποιον, καὶ ἀνακηρυττῇ τὴν τιμὴν ἐνώπιον δῶν, θὰ τολμήσῃ καποιος ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν νὰ ἀντεπρ.

Ε «Εἰ δὲ τέκνα, φησὶ καὶ κληρονόμοι» (στ 17). Κίτταξε πῶς δαίγον κατ' ὀλίγον αὖξαιτι τὴν δωρεάν Διότι ἐπειδὴ εἶναι δυνάτον καὶ τέκνα νὰ εἴμεθα, καὶ νὰ μὴ γινώσκον κληρονόμοι καθόσον δὲν εἶναι ὅπως ὅποτε ὅλοι οἱ παῖδες κληρονόμοι, προσθέτει καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ κληρονόμοι εἴμεθα. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι μᾶς μέ τὸ γεγονόν, ὅτι δὲν εἶχον τοιαυτὴν ἐλπίσιν καὶ ἀπὸ τὴν κληρονομίαν ἐξεβλήθησαν. «Καλοὶς γὰρ καλῶς ἀπολέσει καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδοσεται γιωργὸς ἑτέροις» (Ματθ. 21:41). Καὶ προ τοῖτοι δὲ ἔλεγεν, ὅτι «πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἤξουσιν, καὶ ἀναλίσθησονται μετὰ Ἀβραάμ οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐαβλήθησονται» (Ματθ. 8,11-12).

Ὅμως δὲν σταματᾷ ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ κατὰ σπουδαιότερον ἀπὸ αὐτὸ ἀνυψεῖ Ποῖον τοῦτο, ὅτι Θεοῦ κληρονόμοι διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσε «Κληρονόμοι μὲν Θεοῦ» (στ 17) 520 Καὶ τὸ ἀκομὴ σπουδαιότερον, ὅτι ὄχι ἀπλῶς κληρονόμοι, ἀλλὰ καὶ «συγκληρονόμοι Χριστοῦ» (στ 17). Βλέπει, πῶς προσπαθεῖ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ πλησίον τοῦ δεσπότη, Διότι ἐπειδὴ δὲν εἶναι ὅλα τὰ τέκνα κληρονόμοι, δεικνύει ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα καὶ τέκνα καὶ κληρονόμοι. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶναι ὅλοι οἱ κληρονόμοι κληρονόμοι μεγάλων πραγμάτων, δεικνύει ὅτι καὶ τοῦτο ἔχομεν, ἀφοῦ εἴμεθα κληρονόμοι Θεοῦ. Πάλιν ἐπειδὴ συμβαίνει νὰ εἴμαι κληρονόμος Θεοῦ, πάντως ὁμῶς ὄχι συγκληρονόμος τοῦ μονογενοῦς, δεικνύει ὅτι καὶ τοῦτο ἔχομεν.

Καὶ πρόσθετε σοφίαν Διότι ἀφοῦ ἀπεισιώπησε τὰ λυπηρὰ, ὅπως ἔαν ἔλεγε, τί θὰ ἐποστούν οἱ ζῶντες κατὰ σάρκα, π.χ. ὅτι πράκειται νὰ ἀποθάνουν, ἐπειδὴ ἡσυχολήσῃ μὲ τὰ ἀγαθότερα, Β ἐξάγει τὸν λόγον εἰς πολλὴν ἀνείσιν κλαυτῶν αὐτόν μὲ τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν μισθῶν, καὶ δεικνύων ὅτι αἱ δωρεαὶ εἶναι ποικίλαι καὶ μεγάλαι Διότι διὰ καὶ τὸ νὰ εἶναι κάποιος τέκνον ἢ χάρις ἦτο ἄφατος, σκέψον πόσον σπουδαῖον ἦτο τὸ νὰ εἶναι κληρονόμος. Ἐάν δὲ τοῦτο εἶναι μέγα, πολὺ περισσότερον καὶ τὸ νὰ εἶναι συγκληρονόμος.

Ἐπειτα δεικνύων, ὅτι ἡ δωρεὰ δὲν προέρχεται μόνον ἀπὸ

χάριν, και συγχρόνως καθιστῶν καὶ ἀξιόπιστα τὰ λεγθέντα, προσέθηκεν -**Εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδόξασθῶμεν**- (στ 17) Διότι ἐάν λέγει συμπάσχομεν μετ' αὐτοῦ, ἵς το λήθηρα C πολὺ περισσότερον θα συμβῇ τοῦτο εἰς τὰ ἀγαθὰ Καθίσκον ἑκείνος ὁ ὁποῖος, ἔχει ὠφελησθαι ὅσα ἀγαθὰ εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι οὐδόλως ἔχουν κατορθῶσαι ὅταν ἴδῃ ἡμῶς, καὶ νὰ ἔχωμεν κοινὰ καὶ αὐτὰ νὰ ἔχωμεν υποστή. πῶς δὲν θα μᾶς ἀμειψῇ περισσότερον

Ἀφοῦ ἐποίησε λαμπρὸν ὅτι τὸ πρῶγμα ἦτο ζήτημα ἀνταποδόσεως, δια νὰ εἶναι ἀξιόπιστον τὸ λεγόμενον, καὶ οἱ οἷς νὰ ἀμφ.βολ. λη, δείκνυει καλὴν ὅτι ἔχει καὶ δύναμιν χαριτοῦ ἀφ' ἐνός μὲν, ὥστε καὶ εἰς τοὺς ἀμφιβαλλόντας νὰ γινῇται πιστεῖται τὰ λεγόμενα καὶ οἱ λαμβάνοντες, νὰ μὴ ἀίσχυνωνται ὡς δωρεὰν διαιρητῶς σωζόμενοι ἀφ' ἑτέρου δὲ δια νὰ μάθῃς, ὅτι ὁ Θεὸς ἀμειβεῖ τοὺς κοινούς μετὰ τὰς ἀνταποδόσεις. Καὶ τοῦτο μὲν ἐδήλωσεν ἀφοῦ εἶπεν -**εἴπερ συμπάσχομεν ἵνα καὶ συνδόξασθῶμεν**-. Ὁ τοῦτο δὲ ἀφοῦ συνεπληρώσει καὶ προσέθηκεν ὅτι -**οὐκ ἔστι τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς**- (στ 18) Διότι εἰς τὰ προηγουμένα μὲν ἀπαιτεῖται ἀπὸ τοῦ πνευματικόν τὴν διόρθωσιν τῶν ἡθῶν, ὅταν ἔλεγεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ζῆτε κατὰ σὰρκα π.χ. ὥστε ὁ τοιοῦτος νὰ νικήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν ὀργὴν, τὰ χρήματα τὴν κενοδοξίαν, τὸν φόβον ἐδῶ δὲ, ἀφοῦ ὑπεινέμισεν εἰς αὐτὸν ὅλην τὴν ὥρεάν, ἑκείνην ποὶ ἐδόθη, ποὶ προκεῖται νὰ δοθῇ, καὶ τὸν ἀνέψωσεν μετὰ, ἑλπίου καὶ τὸν ἐτιποθέτησε πλῆσιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν ἀπέδειξε συγκαληρόν, νόμον τοῦ μονογενοῦς, ἔχον θυρρὸς ἐξυγεῖ ἐν σιννεχίᾳ αὐτόν καὶ ἐπὶ τοῖς κινδύνους. Ἐ. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ νικήσωμεν τὰ ἐν ἡμῖν πάθη, καὶ νὰ ὑπομεινωμε τοὺς πειρασμούς, ἑκείνοις τὰς μαστιγὰς, τὴν πείναν, τὰς λεηλασίας, τὴν φιλακίαν, τὰς ἀλλοσεῖς, τὰς ἀπαγωγὰς διότι αὐτὰ ἀπαιτοῦν πολὺ γενναιοτέραν ψυχὴν καὶ μὲ περισσότερον νευνικὸν σφριγῶς

Καὶ κυττάξῃ πῶς συγχρόνως καὶ καταβιβάζει καὶ ἀνυψώνει τὸ φρόνημα τῶν ἀγωνιζομένων. Ὅταν δεῖξῃ δηλαδὴ ὅτι τὰ ἐκπύλα εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τοὺς κόπους, τότε καὶ προτρέπει περισσότερον, καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ μεγαλοφρονοῦν, ἐκτίση νικῶνται ἀπὸ τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν στεφάνων. Καὶ εἰς ἄλλο σημείον μὲν λέγει 581 -**Τὸ γὰρ παρῳαῖα ἑλαφρὸν τῇ θλίψει, καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν ἀκίνητον βάρος δοξῆς κατεριάζεται**- (B Κορινθ 4 17) διότι ὁ λόγος αὐτοῦ ἀπρηθνετο πρὸς φιλοσοφοτέρους ἐδῶ ὅμως δὲν λέγει μὲν ὅτι εἶναι ἑλαφρά, τὰ ἀνικοιφίζει ὅμως μετὰ τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν μελλόντων λέγων -**τοῖς ζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἔστι τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ**- Καὶ δὲν εἶπε, πρὸς τὴν μέλλουσαν ἄνεσιν, ἀλλ' ἑκείνο τὸ ὅποιον ἦτο πολὺ σπουδαιοτέρον B -**πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν**- Διότι ὅποιος ἐπαρχει μὲν ἢ ἀνεσὶς δὲν ἐπαρχει ὅπως δὴποτε καὶ ἡ δόξα ὅπου ὅμως ὑπάρχει ἡ δόξα, ὅπως δὴποτε καὶ ἡ ἀνεσὶς.

Ἐπειτα, μέ τήν λέξιν μέλλουσα, δεικνύει ὅτι αὐτὴ ἤδη ὑπάρχει. Διότι δέν εἶπε, πρὸς, ἐκείνην που πρόκειται νά ὑπάρξῃ, ἀλλὰ «πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀποκαλυφθῆναι», ὡς νά ὑπάρχῃ μέν καί τώρα, νά κρυπτεται ὅμως πράγμα τό ὅποσον καί εἰς ἄλλο σημεῖον σαφέστερον ἔλεγεν, ὅτι «ἡ ζωὴ ἡμῶν κέκρεπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ». Νά ἔχῃς θαρρὺς λοιπόν δι' αὐτὴν, διότι ἤδη ἔχει ἐτοιμασθῇ καί ἀναμένει τοὺς ἰδικοὺς σου λόποις. Ἐάν δέ σέ στενοχωρῇ τό γεγονός, ὅτι αὐτὴ εἶναι μέλλουσα, αὐτό ἀκριβῶς τοῦτο πρέπει νά σέ εὐφραίνῃ, οἷότι ἔχει ἀποθησαυρισθῇ ἐκεῖ, ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι μεγάλη καί ἀπατος καί ἐπερβύκει τὴν παροῦσαν κατάστασιν. Καθόσον δὲ ἀνέφερε γενναῶς «τα παθηματα τοῦ νῦν καιροῦ», ἄλλο διὸ νά δειξῇ ὅτι αὕτη νικᾷ ὅχι μόνον εἰς ποιότητα, ὁ ἄλλος καί εἰς ποσότητα. Διότι οὗτα μέν τα παθήματα ὅποια καί ἂν εἶναι συνιπάρχουσι μόνον μέ τον παρόντα βίον, τὰ μέλλοντα ὅμως ἀγαθὰ ἐπεκτείνονται πρὸς τοὺς αἰώνιους αἰῶνας. Τὰ ὅποια ἀγαθὰ ἐπειδὴ δὲν ἡδύνατο νά μά, ἀπαριθμῇσῃ λεπτομερῶς, οὔτε νά μάς τὰ περαστήσῃ διὰ τοῦ λόγου, ὠνόμασεν αὐτα μέ ἐκείνο τό ὅποσον ἰδιαιτέρως φαίνεται νά εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀξιογάπητον, δηλαδή μέ τὴν δόξαν, διοτι ἡ κορυφή καί ἡ ἀρχὴ τῶν ἀγαθῶν, ἡ δόξα φαίνεται ὅτι εἶναι.

Ἀνυψῶνων δέ καί μέ ἄλλοις τρόπον τόν ἀκροατήν, καί διὰ τῆς κτίσεως, ἐξηγῶναι τόν λόγον παραθέτων δυο ἀποδείξεις, δι' ἐκινῶν που πρόκειται νά λεχθῶν, καί τὴν περιφρονῇσιν τῶν παρόντων, καί τὴν ἐπιθυμίαν τῶν μελλόντων. Ὁ καί τρίτην ἕστερα ἀπὸ αὐτάς, μᾶλλον δέ πρωτην, τό νά δειξῇ ποσον περισπουδαστον εἶναι εἰς τόν Θεόν τό γένος τῶν ἀνθρώπων, καί εἰς πόσην τιμὴν δόηγῃ τὴν φιλίαν ἡμῶν. Μαζί δέ μέ αὐτά καί ὅλας τας γνώμας τῶν φιλοσοφῶν που ἔχουν διατυπώσῃ περὶ τοῦ κόσμου τοῦτου, τὴν καταρρίπτει μέ τὴν μίαν αὐτὴν κρίσιν, ὡς κυποιοιαν ἀραχνὴν καί παιγνία παιδῶν. Ἀλλὰ διὰ νά καταστῶν σαφέστερα αὐτά, ὅς ἀκροασθῶμεν προσεκτικῶς αὐτὴν τὴν ἰδίαν τὴν ἀποστολικὴν φράσιν.

«Ἡ γὰρ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως, φησί, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται. Τῇ γὰρ μταιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, Ἐ οὐκ ἐκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐκ' ἐλέει» (στ. 19-20). Ἐκεῖνο δηλαδή τό ὅποσον λέγει, τοῦτο σημαίνει. Αὐτὴ ἡ κτίσις πάρα πολὺ ποιεῖ ἀναμένοντα καί προσδοκῶσα αὐτά τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια ἔχομεν τώρα ἀναφέρει, διότι ἀποκαταδοκία σημαίνει τὴν μεγάλην προσδοκίαν. Διὰ νά γίνῃ δέ ἐμφαντικώτερος, ὁ λόγος, προσωποποιεῖ καί ὅλοι ἀπέναντι τόν κόσμον πειγματά τὰ ὅποια καί οἱ προφῆται πρῶττον, εἰσάγοντες ποταμούς νά χειροκρατοῦν, καί βουνούς νά πηδοῦν, καί τὰ ὄρη νά σκιρτοῦν, ὅχι διὰ νά νομισῶμεν ὅτι αὐτά εἶναι ἐμφαντα, οἷτε διὰ νά ἀποδῶσῶμεν λογικὴν σκέψιν εἰς αὐτά, ἀλλὰ διὰ νά μάθωμεν τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἀγαθῶν, ὥστε νά φθάσῃ μέχρι καὶ αὐτά τὰ ἀναισθητά.

Πολλάκις δέ πρῶττον τό ἴδιον ἀκριβῶς καί ἐπὶ τῶν λυπη-

ρῶν, 582 εἰσαγοντες και ἀμπελον νά θρηνῇ, καὶ οἶνον, καὶ ὄρη, καὶ τὰ φατώματα τοῦ νοσὶ νὰ ὀλεάζουν, δια νὰ ἐννοήσωμεν πολὺν καὶ ἀπο ἑδῶ τὴν ἱπερβολὴν τῶν κακῶν. Αὐτοὺς λοιπὸν μιμουμενος καὶ ὁ ἀποστολὸς, προσωποποιεῖ ἑδῶ τὴν κτίσιν, καὶ λέγει ὅτι στενοῦξαι καὶ πονεῖ, ὅχι ἐπειδὴ ἤκουσε καποῖον στεναγμὸν πολὺ προήρχετο ἀπο τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν ἀλλὰ δια νὰ δείξῃ τὴν ὑπεροχὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰ κατέχοντα κυκλᾷ

-Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάθη, οὐχ ἑκούσια, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποταζάντα- Τι σημαίνει -τῇ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάθη- Φθαρτὴ ἔχει γινεῖ. Β Τίνας ἐνεκεν καὶ διὰτι, Ἐξ αἰτίας σοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ἐπειση σῶμα ἔλαβες θνητὸν καὶ ἱποκείμενον εἰς παθὴν, καὶ ἡ γῆ ἑδέχθη καταρῆν, καὶ ἀναισθᾷς ἐνέτριψε καὶ τριβόλους. Ὅτι δὲ καὶ ὁ οὐρανὸς μαζί με τὴν γῆν, διὰν παλαιωθῇ, ἵστερον θὰ μεταβληθῇ πρὸς τὴν καλυτέραν καταλήξιν, δέουσε τὸν προφήτην ποὶ λέγει -Καὶ ἄρχῃ, σὺ Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοὶ. Αὐτοὶ ἀπολύνται, σὺ δὲ διαμενεῖς, καὶ πάντες ὡς ἡμῖν παλαίσθησονται, καὶ ὡς περιβόλων ἐλίσξῃ αὐτοίς, καὶ ἀλλαγησονται- (Ψαλμ. 101, 26-27). Καὶ ὁ Ἡσαΐας δὲ τα αἴτια ἐμφαινὼν ἔλεγεν -Ἐμβλέψατε εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω, καὶ εἰς τὴν γῆν κατω. Ὅτι ὁ οὐρανὸς ὡς καπνὸς ἑστερεύσθη, ἡ δὲ γῆ ὡς ἡμῖν παλαιωθήσεται, οἱ δὲ κατοικοῦντες αὐτὴν ὥσπερ ταῦτα ἀπολύνται- (Ἡσ. 51, 6). Εἶτα πῶς ἐπιδοκίωθη εἰς τὴν ματαιότητα ἡ κτίσις, πῶς καὶ θὰ ἐλειθερωθῇ ἀπὸ τὴν φθοράν, Διότι ἐκεῖνος μὲν λέγει -ὡς ἡμῖν ἐλίσξῃ, αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγησονται-, ὁ δὲ Ἡσαΐας, -οἱ δὲ κατοικοῦντες αὐτὴν ὥσπερ ταῦτα ἀπολύνται-, χωρὶς νὰ ἐνωῇ παντελῆ ἀπώλειαν, διότι ὅτε οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν τοιτέστιν οἱ ἄνθρωποι θὰ ὑποστοῖν τοιαύτην ἀλλὰ τὴν πρόσκαιρον ἀπώλειαν ἐννοεῖ, καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὴν ἀφθαρσίαν θὰ μετατεθοῖν ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως καὶ ἡ κτίσις. Δ Ὅλα αὐτὰ ἐπεξηλώσε με τό νὰ εἴπῃ -ὡς ταῦτα- Πρῶτον τό ὅποιον καὶ ὁ Παῦλος συνεχιζῶν λέγει πρῶτον ὁμῶς περὶ τῆς δοικείας διδάσκει, καὶ δεικνύει τίνας ἐνεκεν κατέστη τοιαύτη καὶ τὴν αἰτίαν εἰς ἡμᾶς τοποθετεῖ. Γί λοιπὸν, ἔχει ὑποστῇ βλάβῃ καὶ ἔσθεν αὐτὰ ἐξ αἰτίας ἄλλου, Οἱ δὲ ὁλως καθόσοι χάριν ἔμοι ἐδημιουργήθη. Αἴτη λοιπὸν καὶ ἐδημιουργήθη χάριν ἔμοι πῶς θὰ ἡδικεῖτο πασχουσα ταῦτα δια τὴν ἰδικὴν μου διόρθωσιν, Ἐξ ἄλλου ὁμῶς τὸν λόγον τοῦ δικαίου καὶ ἀδικοῦ δέν πρέπει ὅτε να τὸν ἀρχιζώμεν, διὰ τὸν ἐφαρμοζόμεν ἐπὶ τῶν ἀψυχῶν καὶ ἀναισθητῶν. Ἀλλ' ὁ Παῦλος ἐπειδὴ ἐπροσωποποίησεν αὐτὴν, δέν χρησιμοποιεῖ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ που εἶπα, Ε ἀλλὰ με ἄλλου λόγον σπειδεῖ νὰ παρηγορήσῃ ἀφθόνως, τὸν ἀσφατην. Με ποῖον λοιπὸν; Δια ποῖον πρῶτον ἀπορεῖς, λέγει, ἐλακοποιήθη χάριν σοῦ καὶ κατέστη φθαρτὴ, Ἀλλ' οὐδόλως ἔχει ἀδικηθῇ διότι ἀσφατος θὰ γινῇ πάλιν χάριν σοῦ διότι τοῦτο σημαίνει τό -ἐπ' ἐλπίδι-. Ὅταν δὲ λέγῃ -οὐχ ἑκούσα

ὑπετάγη-, δὲν τό λέγει δια νά δειξῇ, ὅτι δύναται αὐτή νά ἐκφερῇ κάποιαν γνώμην, ἀλλά διό νά μάθῃς, ὅτι ὅλα ἐγίναν ἐκ τῆς κηδεμονίας τοῦ Χριστοῦ, καί ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο κατορθώμα ἐκείνης.

Εἶπε λοιπόν μέ ποιαν ἐλπίδα, -"Ὅτι καί σὸτή ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται"- (στ. 21). Τι σημαίνει -καί αὕτη-, "Ὅχι σὺ μόνος, ἀλλά καί ἐκεῖνο τό ὁποῖον εἶναι κατώτερον σοῦ, καί δὲν ἔχει λογικὴν οὔτε αἰσθησίν, καί τοῖτο θα συμμετασχῇ εἰς τὰ ἰδὶκα σοι ἀγαθὰ. 583 - Ἐλευθερωθήσεται γάρ, φησὶν, ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς"- (στ. 21), τοιτέστι δὲν θά εἶναι πλέον φθαρτὴ, ἀλλὰ θα ἀκολουθήσῃ τὴν εὐμορφίαν τοῦ ἰδικοῦ σοι σωματός. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν κατέστη φθαρτόν, κατέστη καί ἐκείνη τοιαυτή, τοιοῦτοτρόπως δεῖν θα καυαστῇ ἀφθαρτόν, καί αὕτη θά ἀκολουθήσῃ καλῶ. Πρῶγμα το ὁποῖον βεβαιῶ, καί δεικνύων προσέθεσεν -Ἐἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ"- (στ. 21), τοιτέστι χάριν τῆς ἐλευθερίας, "Ὅπως ἀκριβῶς, δηλαοὴ κάποιου τροφῶς ποὶ ἀνατρέφει βασιλόποιδα, ὅταν ἐκεῖνος καταστῇ ἐπὶ τῆς πατρικῆς, ὀρχῆς, καί αὐτὴ συναπολαμβάνει τὰ ἀγαθὰ, τοιοῦτοτρόπως καί ἡ κτίσις, λέγει.

Β. Βλέπεις, ὅτι πανταχοῦ ὁ ἄνθρωπος προηγείται, καί χάριν αὐτοῦ γίνονται ἅπαντα, Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον καί ἐνισχυεὶ τὸν ἀγωνιζόμενον, καί δεικνύει τὴν ἀφαισὶν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τί ὑποφέρεις, λέγει, δια τοὺς πειρασμούς, Σὺ πάσχεις χάριν τοῦ λαοῦ σου, ἡ κτίσις χάριν σοῦ.

Δὲν ἐνισχυεὶ δὲ μόνον, ἀλλὰ καί δεικνύει, ὅτι τὰ λεγόμενα εἶναι ἀξιώσιμα. Διότι ἐὰν ἡ κτίσις, ἡ ὅποια χάριν σοῦ γίνεται τὰ πάντα, ἐλπίξῃ πολὺ περισσότερον σὺ, χάριν τοῦ ὁποῖου ἡ κτίσις προκειται νά ἀπολαμβῇ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα. Τοιοῦτοτρόπως καί οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ὁ εἶος προκειται νά ἀνοδείκνυται εἰς κάποιον ἀξίωμα, Ὁ χάριν τῆς δόξης τοῦ παιδός καί τοὺς δούλους ἐνδοιοῦν μέ λαμπροτέραν στολήν, ὅπως ἀκριβῶς βεβαιῶ, καί ὁ Θεὸς τὴν κτίσιν θά τὴν περιβαλῇ μέ ὁδοῦσιαν χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς δόξης τῶν τέκνων.

-Οἶδαμεν γάρ, ὅτι ἐδῶ ἡ κτίσις στενεάζει καί συνωδίνει **ὄχι τοῦ νῦν**- (στ. 22).

Εἶδες πῶς προτρέπει τὸν ἀκροατὴν, λέγων σχεδόν. Μήπως καταστής χειρότερος ἀπὸ τὴν κτίσιν, καί ἐνδιατριπῇ εἰς τὰ παρόντα, Καθόσον ὄχι μόνον δὲν πρέπει νά προσκυλλῶσαι εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ καί νά στενεάζῃς διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς ἀπὸ ἐδῶ ἀποδημίας. Διότι ἐὰν ἡ κτίσις πρᾶτῃ τοῦτο, πολὺ περισσότερον εἶναι οἰκαίον σὺ νά ἐπιδείκνυῃς αὐτό που ἔχεις τιμηθῇ διὰ τῆς λογικῆς.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι σπουδαῖον πρὸς προτροπὴν διὰ τοῦτο ἀκριβῶς προσέθεσεν. Β. "Ὁ μόνον δὲ, ἀλλὰ καί αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καί ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενεάζομεν"- (στ. 23) τοιτέστι ἤδη γευσάμενοι τὰ μέλλοντα. Καί

ἀν ἀκόμη δηλαδὴ ἰκάρχη κάποιος πολὺ πεπωρωμένος, λέγει, εἶναι ἄρκετα τὰ ἤδη δοθέντα νὰ καμουν αὐτὸν νὰ ἀνανήψῃ, καὶ νὰ τὸν ἀπομακρυνουν ἀπὸ τὰ παρόντα, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα νὰ τὸν ἀναπτειρώσουν μὲ διπλοῦν τρόπον, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶναι μεγάλα αὐτὰ ποὺ ἔχουν δοθῇ, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶναι τόσον πολλὰ καὶ τόσον σπουδαία αὐτὰ ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀπαρχὴν. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ ἀπαρχὴ εἶναι τόσον πολλή, ὥστε δι' αὐτῆς νὰ ἀπαλλαγῶμεν καὶ ἀπὸ ἁμαρτηματα, καὶ νὰ ἐπιτιχωμεν τὴν δικαίωσιν καὶ τὸν ὀγιασμον, οἱ δὲ τότε καὶ δαιμονες νὰ ἀπομακρυνουν καὶ νεκροὺς νὰ ἀνασταίνουν διὰ σκιᾶς καὶ ἱματιῶν (πρβλ Πράξ 5:15 καὶ 19,12) Ἐ σκέψου πόσον μεγάλον εἶναι τὸ ὄλον. Καὶ ἔαν ἡ κτίσις, ἡ ὁποία εἶναι ἐστερημένη νοῦ καὶ λογου, χεῖρις τίποτε ἀπὸ αὐτὰ νὰ γνωρίσῃ, στενάζῃ, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς.

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ δώσῃ λαβὴν εἰς τοὺς αἵρετικούς, καὶ φανῇ ὅτι κατηγορεῖ τὰ παρόντα, στενάζομεν, λέγει, ὅχι ἐπειδὴ κατηγοροῦμεν τὰ παρόντα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦμεν τὰ μεγαλότερα διότι τοῦτο ἐφανερώσεν εἰπὼν. «Υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι» (στ 23).

Τί λέγεις, πές μου, Ἀνωτέρω καὶ κατωτέρω συνεχῶς ἐπανελάμβανες, καὶ ἐφώνωζες λέγων ὅτι ἤδη ἔχομε καταστῆ υἱοί, καὶ τώρα εἰς ἐλπίδα, τοποθετεῖς αὐτὸ ἐδῶ τὸ ἀγαθόν, γράφων ὅτι πρέπει νὰ ἀναμενῶμεν τὴν υἱοθεσίαν. Τοῦτο λοιπὸν διαρρηθῶν εἰς τὴν συνέχειαν, 584 λέγει «Τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν» (στ 23). τοιῦτόστι τὴν τελειαν δόξαν. Τώρα μὲν δηλαδὴ τὰ ἴδια μας ἔχουν σταθῇ ἐν ἀδήλῳ ἕως ἐσχάτης ἐκπνοῆς διότι πολλοὶ ὄν καὶ εἰμεθα υἱοί, ἔχομε καταντήσῃ κινεῖς καὶ αἰχμαλωτοί. Ἄν ὅμως ἀποθάνωμεν μὲ ἀγαθὴν ἐλπίδα, τότε ἡ ὥρῃα θα εἶναι ἀμετακίνητος, καὶ σαφεστέρα καὶ μεγαλυτέρα χωρὶς πλῆον νὰ φοβῆται τὴν μεταβολὴν ποὺ ἐπέρχεται διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας. Τότε λοιπὸν θὰ εἶναι σταθερά ἡ χάρις, ὅταν καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὰ ἀνυριβητα πάθῃ. Διότι τοῦτο εἶναι ἀπολυτρωσις, ὅχι ἀπλῶς, λύτρωσις, ὥστε ποτέ πλῆον νὰ μὴ ἐπιστρέψωμεν πάλιν εἰς τὴν προηγουμένην αἰχμαλωσίαν.

Διὰ νὰ μὴ ἀπορῆς δέ, ὅταν συνεχῶς ἀκουῖς δόξαν, Β καὶ ὅταν τίποτε δὲν γνωρίζῃς σαφῶς, μερικῶς σοὺ φανερῶναι τὰ μέλλοντα, μεταβάλλων τὸ σῶμα σου, μεταβάλλων μαζὶ μὲ αὐτὸ καὶ ὁλόκληρον τὴν κτίσιν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον σαφέστερον ἐδήλωσεν εἰπὼν «ὡς μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν ἐκ τῆς γενεσθαι συμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ» (Φιλιπ 3,21). Καὶ εἰς ἕτερον σημεῖον πάλιν γράφων ἔλεγεν «Ὅταν δέ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀθανασίαν τότε γειήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος λατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκας» (Α' Κορινθ 15:54) Δεικνύων δέ ὅτι μετὰ τῆς φθορᾶς τοῦ σώματος θὰ ἀπομακρυνθῇ καὶ ἡ καταστασις τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, C

έγραφε πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον -*Παράγει γάρ το σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου.*- (Α Κορινθ 7,31)

-*Τῇ γάρ ἐλπίδι ἐσώθημεν.*- (σι 24), λέγει Ἀφοῦ ἡσυχολήθη δηλαδὴ μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τῶν μελλόντων, ἐφαίνεται δὲ τοῦτο ὅτι ἔλπει τὸν ἀσθενέστερον ἀκουσθῆναι, ἀφοῦ βεβαιῶς τὰ ἀγαθὰ εὗρισκοντο εἰς ἐλπίδας, πρῶτον ἀφοῦ ἀπέδειξεν, ὅτι εἶναι συμφέστερα ἀπὸ τὰ παρόντα καὶ ὁρατά, καὶ πολλὰ ἀφοῦ ἐδίδουε περὶ τῶν ἤδη δεδομένων ὠφετῶν καὶ ἀφοῦ ἐδείξεν ὅτι ἐλαβόμεν καὶ ἀρχαίαν δόσιν ὡς προκαταβολὴν ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, διὰ τὸ μὴ τὰ ζητῶμεν ὅλα ἐδῶ, καὶ προδίδωμεν τὴν καλὴν ἡμῶν καταγωγὴν τὴν προερχομένην ἀπὸ τὴν πίστιν, **Β** λέγει -*Τῇ γάρ ἐλπίδι ἐσώθημεν.*- Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον λέγει, τοῦτο σημαίνει Δὲν πρέπει ὅλα ἐδῶ νὰ τὰ ζητῶμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐλπίζωμεν διότι τοῦτο μόνον τὸ δῶρον προσεφέραμεν εἰς τὸν Θεόν, τὴν πίστιν εἰς αὐτόν ποὶ ἔχει ὑποσχεθῆ τὰ μέλλοντα καὶ μόνον διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ ἐσώθημεν Ἄν λοιπὸν ἀπολέσωμεν αὐτήν, ἀπωλέσωμεν τὸ πᾶν τῆς ἰδικῆς μας εἰσφορᾶς

Διότι σὲ ἐρωτῶ, λέγει, δὲν ἦσουν ὑπευθυνὸς δι' ἀναριθμητὰ κακά, δὲν εἶχες περιέλθει εἰς ἀπώγωνσιν, δὲν ἐπέκεισο εἰς κρίσιν, μήπως πάντες δὲν ἦσαν ἀδινάμοι διὰ τὴν σωτηρίαν σου, Τί λοιπὸν σὲ ἔσωσε, Μόνον ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἡ πίστις εἰς αὐτόν περὶ ἐκείνων τὰ ὅποια ὑποσχέθη καὶ ἐδώσε καὶ περισσότερον ἢ ἀπὸ αὐτὰ τιποτε δὲν εἶχες νὰ προσφέρῃς. **Ε** Ἐάν λοιπὸν αὕτη σὲ ἔσωσε, ταυτην νὰ κατέχῃς καὶ τώρα Διότι ἐκείνη ἡ ὅποια τόσα ἀγαθὰ σοῦ παρέσχε, εἶναι ὁλοφάνερον, ὅτι οὔτε περὶ τῶν μελλόντων θα σὲ ἐξυμνήσῃ καθύσον ἀφοῦ σὲ παρέλαβε νεκρὸν καὶ ἀπολωλὸτα καὶ αἰχμαλωτὸν καὶ ἐχθρόν σὲ ἔλαμψε φίλον καὶ υἱόν καὶ ἔνθετον καὶ δικαίον καὶ συγκληρονόμον, καὶ τόσον πολλὰ σοῦ παρέσχε, ὅσα οὔτε ἡλίπισα ἀποποιῶ ποτέ, πῶς μετὰ τὴν τόσῃν μεγάλῃ ἐκτίμησιν καὶ προσωικειώσιν θὰ σὲ ἐγκαταλείψῃ κατόπι, Μὴ μοῦ λεγεις λοιπὸν, πάλιν ἐλπίδες, πάλιν προσδοκίαι, πάλιν πίστις Διότι καὶ αὐτόν τὸν τρόπον ἐσώθης ἐξ ὕψους, καὶ ταυτην μόνον τὴν προικα προσέφυρες εἰς τὸν νυμφίον. **Ν**α κατέχῃς λοιπὸν αὐτήν καὶ νὰ τὴν διατηρῇς.

ΣΒ Διότι ἂν τα ἀπαίτῃς ὅλα ἐδῶ, ἔχασες τὸ κατόρθωμά σου, διὰ τοῦ ὁποίου κατέστης λαμπρός. Διὰ τοῦτο προσθέτει λέγων -*Ἐλπίς δὲ βλέπομένη, οὐκ ἔστιν ἐλπίς· ὁ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει;* **Εἰ δὲ ὁ σὺ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὁπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.- (σι 24-25). Τοῦτέστιν Ἐάν ὅλα ἐδῶ προκειται νὰ τὰ ζητῇς, ποία ἀναγκὴ ὑπάρχει δι' ἐλπίδα, Τί σημαίνει λοιπὸν ἐλπίς, Το θάρρος διὰ τὰ μέλλοντα. Διότι τί μέγα ζητεῖ ἀπὸ σέ ὁ Θεός, ἀφοῦ αὐτός ἀπὸ μόνος του διδῇ ὁλόκληρα τὰ ἀγαθὰ, Ἐν πρᾶγμα ζητεῖ μόνον ἀπὸ σέ, ἐλπίδα διὰ νὰ ἔχῃς κατὰ καὶ σὺ ὅτι οἶδος νὰ συνεισφέρῃς διὰ τὴν σωτηρίαν σου πρᾶγμα τὸ ὅποιον βεβαιῶς καὶ ὑποδηλῶν προσέθεσεν **Β** -*Εἰ δὲ ὁ σὺ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὁπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.* Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεί-**

νον καὶ κοπιᾷ, καὶ ταλαιπωρεῖται καὶ ἀναριθμητὰ πάσχει, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐκείνον ποῦ ἐλπίζει ὁ Θεὸς στεφανιώνει. Διότι τὸ ὄνομα τῆς ὑπομονῆς εἶναι ὄνομα ἰδρωτῶν καὶ καρτερίας πολλῆς. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ἐχαρίσει εἰς ἐκείνον ποῦ ἐλπίζει, διὰ τὴν ἰατρικὴν τὴν ψυχὴν ποῦ ἀπέκαμε.

Ἐπειτα δεικνύει, ὅτι καὶ δι' αὐτὸ τὸ ἐλαφρόν πολλὴν βοήθειαν ἀπολαμβάνομεν, λέγων. - Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συνανταλαμβάνεται τὰς ἀσθενείας ἡμῶν - (στ. 26). Τὸ μὲν ἐν δηλαδὴ γίνεται ἰδικόν σου, ὁ τὸ τῆς ὑπομονῆς τὸ δὲ ἕτερον τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος ποῦ σὲ προετοιμάζει καὶ διὰ τὴν ἐλπίδα, καὶ δι' αὐτῆς πάλιν ἀνακοιφεῖ τοὺς πόνους.

Ἐπειτα, διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι ἡ χάρις αὕτη δὲν σοὶ συμπάρισταται μόνον εἰς τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους, ἀλλ' ὅτι συμπράττει καὶ εἰς τὰ θεωρούμενα ὅτι εἶναι εὐκολώτατα, καὶ ὅτι πᾶντα σοὶ εἰσφέρει τὴν συμμαχίαν αὐτῆς προσέθηκε λέγων. - Τὸ γὰρ τί προσευξάμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἶδμεν - (στ. 26). Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ἐμφαίνων καὶ τὴν πολλὴν πρόνοιαν τοῦ πνεύματος δι' ἡμᾶς, καὶ ἐκπαίδειν αὐτοὺς, νὰ μὴ θεωροῦν πάντως, ὅτι ἐκεῖνα εἶναι συμφέροντα, τὰ ὅποια φαίνονται εἰς τοὺς ἀνθρωπίνους συλλογισμοὺς. Διότι ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ, ἀποφ' ἐμαστιζοντο, ἐσυροντο ἀναριθμητὰ ἐκασχον δευνά, ἀντιστὶν νὰ ζητοῦν, κατὰ ταύτην τὴν χάριν νὰ αἰτοῦν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ νομίζουσιν ὅτι ὠφελοῦν τοὺς ἑαυτοὺς των, λέγει. Μὴ νομίζετε πάντως, ἐκεῖνα ποῦ θεωροῦνται ἀπὸ σᾶς συμφέροντα, ὅτι καὶ εἶναι πράγματι. Διότι καὶ εἰς τοῦτο χρειάζομεθα τὴν βοήθειαν τοῦ Πνεύματος, τὸσον ἀσθενῆς εἶναι ὁ ἀνθρώπος, καὶ ἀπὸ μόνου τοῦ δὲν εἶναι τίποτε. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε. - Το γὰρ τί προσευξάμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἶδμεν.

Διὰ τὴν μὴ αἰσχυνῆται δὲ ὁ μαθητὴς διὰ τὴν ἀγνοίαν, ἐδείξεν, ὅτι καὶ οἱ διδάσκαλοι ἐχρίσκονται εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν. Διότι δὲν εἶπεν οὐκ οἶδατε, ἀλλ' - οὐκ οἶδμεν. Καὶ ὅτι δὲν τὰ ἔλεγεν αὐτὰ ἐπιδεικνύων ταπεινώσιν, ἐφάνηκεν δι' ἑτέρων. Ἐπιδείκνυν εἰς τὰς προσευχὰς τοὶ ἰδεδεικνυν ὅτι ἐχρηιάζετο νὰ ἴδῃ τὴν Ρωμὴν καὶ δὲν τὸ ἐπέτιχεν ὅτε τὸ ἐχρηιάζετο καὶ κολλακίς παρεκάλεσεν ὑπὲρ τοῦ σκόλουρος, ποῦ τοῦ εἶχε δοθῇ εἰς τὴν σάρκα, τοιούτοις τῶν κινδύνων, καὶ ὁλοσχερῶς ἀπέτυχε καὶ ὁ Μωυσὴς ἐπίσης ἀπέτυχεν εἰς τὴν παλαιὰν προσευχόμενος νὰ ἴδῃ τὴν Παλαιστίνην, καὶ ὁ Ἰερεμίας ἐκτετεῖεν ἱερὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὁ Ἀβραάμ μεστειτεῖεν ὑπὲρ τῶν Σοδομιτῶν.

«Ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοὺς ἀλαλήτους» (στ. 26). Τὸ λεχθὲν εἶναι ἀσαφές, ἐπειδὴ ἔχουν παῖσι τώρα πολλὰ ἐκ τῶν τότε γινομένων θαυμάτων. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ἀναγκαῖον νὰ σᾶς ἐξηγήσω τὴν τότε κατάστασιν. **536** καὶ τοιούτοτρόπως θὰ γινῇ σαφέστερον ἐν συνείχεσι ὁ λόγος. Ποία ἦτο λοιπὸν ἡ τότε κατάστασις; Ὁ Θεὸς εἶδε διαφορὰ χαρισμάτων εἰς ὄλους τοὺς τότε βαπτιζομένους, τὰ ὅποια μάλιστα καὶ

πνεύματα φωνάζοντο «πνεύματα γάρ προφητῶν προφητεῖα, υποτάσσεται» (Α΄ Κορινθ 14,32) λέγει. Και ἄλλος μὲν εἶχει χάρισμα προφητείας, καὶ προέλεγε τὰ μέλλοντα, ἄλλος δὲ σοφίας, καὶ ἐδίδασκε τοὺς πολλοὺς, ἄλλος δὲ ἰαμάτων, καὶ ἐθεράπειε τοὺς νοσοῦντας, ἄλλος δὲ δυνάμεων, καὶ ἀνίστα τοὺς νεκροὺς, ἄλλος δὲ γλωσσῶν καὶ ὠμιλεῖ διυφόρους γλωσσῶν. Μαζὶ δὲ με ὅλα αὐτὰ ἐπῆρχε καὶ χάρισμα προσευχῆς, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ ἐλέγετο πνεῦμα καὶ αὐτὸς καὶ εἶχε τοῦτο, προσευχέτο δι' ὅλον τὸ πλῆθος.

Β Διότι, ἐπειδὴ ἀγνοοῦντες πολλὰ ἀπὸ τῶ συμφέροντα εἰς ἡμᾶς, αἰτοῦμεν τὰ μὴ συμφέροντα, ἤρχετο χάρισμα προσευχῆς, εἰς ἓνα ἐκ τῶν τότε, καὶ αὐτὸς ἰστατο αἰτῶν χάριν ὅλων τὸ κοινόν συμφέρον ὅλης τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπαιδαγωγεῖ. Πνεῦμα πρὸς τοιτοὺς ἐδῶ ὀνομάζει καὶ τὸ τοιοῦτον χάρισμα, καὶ τὴν νιχὴν που δέχεται τὸ χάρισμα, καὶ μεσιτεύει εἰς τὸν Θεόν καὶ στεναίνει. Διότι ἐκεῖνος που κατηξιώθη τοιαυτῆς χάριτος, ἰστάμενος μετὰ πολλῆς κατανίξσεως, προσπιπτων εἰς τὸν Θεόν μετὰ πολλῶν τῶν ἐν τῇ διανοίᾳ στεναγμῶν, ἐξήτει δι' ὅλοις τὰ συμφέροντα. C Τοῦ χαρισματικοῦ ἐκεῖνοι καὶ τώρα συμβολὸν εἶναι ὁ διακονός, ἀναφέρων τὰς προσειχάς (ἐπὶ τοῦ λαοῦ). Αὐτὸ λοιπόν δηλῶν ὁ Παῦλος ἐλεγεν «*Αὐτὸ το Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοὶ, διαλήττος*».

-*Ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας*- (στ 27) Βλέπετε ὅτι ὁ λόγος δέν εἶναι περὶ τοῦ Παρακλητοῦ, ἀλλὰ περὶ τῆς καρδίας τῆς πνευματικῆς, διότι ἐάν δέν ἦτο τοῦτο, ἔπρεπε νά εἰπῇ, ὁ δὲ ἐρευνῶν τὸ Πνεῦμα. Ἀλλὰ διὰ νά μαθῆς, ὅτι ὁ λόγος εἶναι περὶ ἀνθρώπινου πνευματικοῦ, καὶ ἔχοντος χάρισμα προσευχῆς, προσέθεσεν. -*Ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οἶδε εἰ τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος*- (στ 27), τοιούτου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πνευματικοῦ, «*ὅτι κατὰ Θεόν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων*» (στ 27) Διότι δέν διδασκει, λέγει, τὸν Θεόν ἐπειδὴ τὸν ἀγνοεῖ. D ἀλλὰ τοῦτο γίνεται, διὰ νά μάθωμεν ἡμεῖς νά προσευχωμεθα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρέπει, καὶ νά αἰτῶμεν ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνα που ἐκεῖνος κρίνει ὀρθά διότι τοῦτο σημαίνει τὸ «*κατὰ Θεόν*».

Ἵσπε τοῦτο ἐγίνετο καὶ ἐνεκεν παρορμήσεως τῶν προσερχομένων, καὶ ἐνεκεν ἀρίστης διδασκαλίας. Διότι ἐκεῖνος που παρῆχε τὰ χαρίσματα καὶ που ἐδίδε τὰ ἀναριθμητὰ ἀγαθὰ, ὁ Παρακλητός ἦτο. -*Ταῦτα γὰρ πάντα, φησὶν, ἐνεργεῖ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα*» (Α΄ Κορινθ 12,11) Καὶ διὰ τῆς ἰδικῆς μας διαπαιδαγωγῆσιν γίνεται τοῦτο, καὶ διὰ νά φανῇ ἡ ἀγάπη τοῦ Πνεύματος, ὅτι μέχρι τοσούτου σημειοὶ σιγκαταβαίνει. Διὰ τοῦτο καὶ εἰσῆκουε τὸν προσευχόμενον ὁ Θεός, Ε ἐπειδὴ κατὰ Θεόν ἐγίνετο ἡ προσειχῇ.

Βλέπετε με πόσα διαπαγωγέει αὐτοὺς με τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτοὺς καὶ με τὴν τιμὴν τὴν προσφερομένην πρὸς αὐτοὺς.

Διότι τι δέν ἔπραξε χάριν ἡμῶν ὁ Θεός, Φθαρτόν τὸν κόσμον ἐξ αἰτίας ἡμῶν, ἀφθαρτόν χάριν ἡμῶν. Χάριν ἡμῶν ἐπέτρεψε νά

κακοποιηθούν οί προφήται χάριν ἡμῶν ἔστειλεν εἰς αἰχμαλωσίαν ἀφῆσε νά ἐμκέσων εἰς κάμινον, τὰ ἀναριθμητά δεινά νά ὑπομεινούν. Καί προφήτας, δέ χάριν ἡμῶν τῶν ἰδίων ἐποίησε, καί ἀποστόλους χάριν ἡμῶν χάριν ἡμῶν τὸν μονογενῆ ἐξέδωκε χάριν ἡμῶν τιμῶρεῖ τὸν διάβολον μᾶς ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιά πρὸς χάριν μᾶς ὤνειδισθη -οἱ ὀνειδισμοὶ ἡρ. φησι, τῶν ὀνειδίζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ- (Ψαλμ 68 10) 587 Ἀλλ' ὅμως ὑστερὰ ἀπὸ τόσα, καί ἐνῷ ἡμεῖς ἀπομακρυνομεθα, ἐκείνους οὐκ μὴ ἐγκαταλείπει, ἀλλὰ καὶ πάλιν παρηκαλεῖ καὶ ἄλλους, ἑτοιμάζει τὸ παρηκαλεῖν ὑπὲρ ἡμῶν δια νά προσφέρῃ χάριν εἰς ἡμῶς πραγματὸ ὅποιον σινέβη ἐπὶ τοῖ Μωυσέως. Διότι καί εἰς ἐκεῖνον λέγει -ἀφες, με, καὶ ἐξαιψω αὐτούς- (Ἐξόδ 32,10), διὰ νά ἐμβάλη αὐτὸν εἰς τὴν ὑπὲρ ἐκείνων πρῶσιχην καί τωρὰ τὸ αὐτὸ πράττει διὰ τοῦτο καί χάρισμα προσεσχῆς ἔδωκε.

Πράττει δέ τοῦτο, ὅχι διότι αὐτὸς ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ παρόκλησιν ἀλλὰ διὰ νά μὴ καταστῶμεν ἡμεῖς φευλότεροι, διὰν σωζώμεθα χωρὶς παρόκλησιν. διὰ τοῦτο βεβαίως πολλὰκις λέγει, δεῖ συνδιαλασσεταί πρὸς αὐτούς χάριν τοῦ Δαιτδ καὶ τοῦ δεινά καὶ τοῦ δεινά, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς, ἐτοιμαζὼν πάλιν. Ὡστε καὶ καύχημα νά ὑπάρξῃ εἰς τὴν συνδιαλλαγὴν. Καὶ ὅμως περισσότερον αὐτὸς θά ἐφυνίετο φιланθρωπος, εἰαν ἔλεγεν, δεῖ σ' αματὰ τὴν ὀργὴν ὅχι χάριν τοῦ δεινά καὶ τοῦ δεινά. ἀλλὰ ἀπὸ μόνου τοῦ Ἀλλὰ δὲν προσεπάθησε τοῦτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὥστε εἰς τοὺς σωζομένους νά μὴ καταστῇ ἀφορμὴ ἀδιουφορίας, ὁ τρόπος τῆς συμφιλώσεως. διὰ τοῦτο καί εἰς τὸν Ἱερειαν ἔλεγε -μή ἀξίου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, δεῖ οὐκ εἰσακοσμομαί σου- (Ἱερ 7,16-17), ὅχι ἐπειδὴ ἤθελε νά σταματήσῃ αὐτὸν νά ἀξιώνῃ - ἀφοῦ πολὺ ἐπίθυμει τὴν σωτηρίαν μας - ἀλλὰ διὰ νά ἐκφοβίσῃ ἐκεῖνους πρᾶγμα τὸ ὅποιον βεβαίως καὶ ὁ προφήτης ἀφοῦ κατενόησε, ὁ δὲ ἔπαυσε νά ἀξιώνῃ. Καὶ διὰ νά μάθῃς δεῖ ἔλεγεν αὐτά, ὅχι ἐπειδὴ ἤθελε νά τὸν ἀποτρέψῃ, ἀλλὰ νά τὸν προτρέψῃ, ἀκουσε τι λέγει - Ἡ οὐχ ὁρᾷ, τί αὐτοὶ ποιοῦσι-, Καὶ πρὸς τὴν πόλιν δέ διὰν λέγει - Ἐάν ἀποπλόνῃ νίερω, καὶ πληθύνῃ, σπαιτῇ πόναν, κεκαλίδωσαι ἐναντίον μοι- (Ἱερ 2,22). τὸ λέγει ὅχι διὰ νά ἐμβάλη εἰς ἀπόγνωσιν ἀλλὰ διὰ νά τοὺς παρορμήσῃ εἰς μετάνοιαν. διότι ὅπως, ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν Νινευιτῶν, ἀφοῦ ἐξέδωκεν ἀοριστως τὴν κρίσιν, καὶ ἀφοῦ δὲν προσέθερεν ἀγυθὰς ἐλπίδας, μᾶλλον ἐφόβησε, καὶ εἰς μετάνοιαν ὡδηγῆσαι, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ πράττει, καὶ ἐκείνους διεγειρῶν, καὶ τὸν προφήτην ἀποδεικνύων σεβαστότερον, ὥστε ἴστω καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νά τὸν ἀκούσουν.

Ὁ Ἐπειτα, ἐπειδὴ παρέμενον νοσοῦντες κατὰ τρόπον ἀνίατον, καὶ οὕτε, ἀφοῦ οἱ ἄλλοι ἀπεμακρυνθῇσαν ἀπὸ τῆς ὁρθῆς ὁδοῦ, ἐσωφρονισθῇσαν, κατὰ πρῶτον μὲν συμβουλεύει νά παραμένουν εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Ἐπειδὴ δέ δὲν ἠνείχοντο τοῦτο, ἀλλ' ἔφευγον πρὸς τὴν Αἰγύπτον, τοῦτο μὲν συνεχώρησε, αἰτεῖ ὅμως

παρ' αὐτῶν νά μή προσχωρήσουν καί πρὸς τὴν ἀσέβειαν ὅπως ἔφυγον πρὸς τὴν Αἴγυπτον Ἐπειδὴ ὁμως οὔτε εἰς τοῦτο ἐπεισθῆσαν, στέλλει μαζί τοὺς τὸν προφήτην, ὥστε εἰς τὴν συνέχειαν νά μή ἔλαττοι ἐντελῶς Ἐπειδὴ ὁμως, καὶ παλιν αὐτοὶ οὐκ ἠκολούθησαν αὐτόν καὶ τοὺς ἔκαλε αὐτός ὁ ἴδιος κατοπιν προσφέρεται εἰς αὐτοὺς διορθωτῶν αὐτοὺς καὶ ἐμπόδιζον νά ὀδηγούνται περισσότερον πρὸς τὴν κακίαν, ὅπως ἀκριβῶς πατήρ φιλόστοργος πρὸς καὶ διὰ τοῦτο καὶ διακρίνεται ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἁπανταίᾳ. **Ε** πανταχοῦ περιπατῶν μαζί τοὺς καὶ παρακολουθῶν

Διὰ τοῦτο λοιπόν ὄχι μόνον τὸν Ἱερεμίαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰεζεκιήλ εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐστέλλεν αὐτοὶ δὲ δὲν ἀντέλεγον Διότι ἐπειδὴ εἶδον τὸν Κυρίον τῶν παρὰ πόλιν νά τοὺς ἀγαπᾷ, καὶ αὐτοὶ ἔκραττον αὐτόν ὅπως ἀκριβῶς, ἂν κληπιὸς δοῦλος ἐλγνιωμῶν βλέπων τὸν πατέρα νά ὑποφέρει καὶ νά κοπτεται ἵπὲρ αὐτοῦ, ἐλεήσει υἱὸν ἀχρηστὸν Διότι τι δὲν ἐψυχον χαρὶν αὐτόν Ἐπριονίζοντο, ἀπεμακρίνοντο βιασῶς ἀντιποινοῦντο, ἐλιθοβολοῦντο, ἀνριθμητὰ δεινὰ ἐκασχον καὶ ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτοῦ, παλιν προσηγορίαν πρὸς αὐτοὺς, διότι καὶ ὁ Συμοιήλ δὲν ἔπαυε νά πυνθῇ τὸν Σαουλ 588 ἂν καὶ φοβερώς ἐκακοποιήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ τὰ ἀνεκπνύρωτα ὑπέστη ἀλλ' ὁμως τιποτε ἀπὸ ἐκεῖνα δὲν ἐνεθυμῆτο Διὰ τὸν λαόν δὲ τῶν Ἰουδαίων καὶ θρηνοῖς γραπτῶς ὁ Ἱερεμίας συνέθεσε καὶ ἐνθ' ὁ στρυγγοῦς τῶν Περσῶν παρεχωρεῖ εἰς αὐτόν νά κατοικήῃ ὅποι ἤθελε μὲ δὴν τὴν ἀσφαλίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, προετιμήθη ἀπὸ τὴν παρρησιαν εἰς τὴν παρρησίαν τὴν μετὰ τοῦ λαοῦ κακοῦχοι καὶ τὴν εἰς τὴν ξένην γῆν τσλαικιοῦσαν Τοιοῦτοι τροπῶς καὶ ὁ Μωυσῆς ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τὰ ἀνάκτορα καὶ τὴν ἐκεῖ κυριαρχίαν, ἔτρεξε πρὸς τὰς συμφορὰς ἐκείνων **Β** Καὶ ὁ Δανιήλ δὲ ἔμεινε χωρὶς τροφὴν εἴκοσι συνεχεῖς ἡμέρας περισφιγγὼν τὸν ἐαυτὸν τοῖς μὲ τὴν βαρυτάτην νηστείαν ὥστε νά συμφιλιώσῃ τὸν Θεὸν πρὸς αὐτοὺς καὶ οἱ παῖδες, δὲ οἱ τρεῖς, ἂν καὶ τυρίσκοντο εἰς κάμινον καὶ εἰς τόσον κῆρ προσηγορίαν χαρὶν αὐτῶν Διότι δὲν ἐπόνουν διὰ τοὺς ἐαυτοὺς τῶν ποῦ εἶχον σωθῇ ἀλλ' ἐπειδὴ τότε ἰδιαιτέρως ἐνομιζον, ὅτι εἶχον παρρησίαν οἷα τοῦτο ἐλπίον ὑπὲρ αὐτῶν Δι' αὐτόν τὸν λόγον καὶ ἔλεον - *Ἐν ψυχῇ συνετηρημένη καὶ πνεύματι ταπεινωσεία, προσδεχθεῖσιν*» (Δαν 1, 39) Διὰ τοῦτους καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῖς Ναυῇ διέσχισε τὰ ἱμάτια δια τοῦτους καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ ἐθρήνησι καὶ ἔκλαιγε γοερῶς, ὅταν τοὺς ἐβλεπε νά φονεῖωνται καὶ ὁ Ἱερεμίας ἔλεγεν - *Ἄφ' ὅτι με, πικρῶς κλαυσομαί»* (Ησ 22, 4) **Γ** Καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ δι' ἐπειδὴ δὲν ἐτόλμα νά ὀξίωσῃ παντελῆ συγχωρησὶν ἀπὸ τὰ δεινὰ, ἐζητεῖ προθεσμίαν λέγων - *Ἔως πότε, κυριε»* (Ησ 6, 2).

1 Ἐξὼ εἰς τὴν θέσιν τῶν ἐργαστηρίων δοκίμων πρέπει νά νοηθῶν οἱ προφῆται, εἰς δὲ τὴν θέσιν τοῦ ἀχρηστοῦ υἱοῦ ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ

Διότι ὅλον τὸ γένος τῶν ἁγίων εἶναι φιλόστοργον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν - *Εἰκούσασθε οὖν ὡς ἑαλεῖτοί Θεοῦ ἄγιοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην*- (Κόλοσ 3,12).

Συνιστάται ἡ ἐλεημοσύνη

Διακρίνεις τὴν λεπτομέρειαν τοῦ λόγου, καὶ πῶς θέλει νὰ εἰμεθα διαρκῶς ἐλεημονες. Διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς ἐλεήσατε ἀλλ' - *ἐνδυσασθε*- εἰστέ ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἱματιὸν πάντοτε εἶναι μαζί μας, τοιοῦτατρόπως καὶ ἡ ἐλεημοσύνη. **Β** Καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς ἐλεημοσύνην ἀλλὰ - *σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ*-, δια νὰ μιμηθῶμεν φυσικὴν φιλοστοργίαν.

Ἀλλ' ἡμεῖς τὰ ἀντίθετα πράττομεν καὶ ἂν προσέλθῃ κάποιος αἰτῶν ἐνυ ὀβόλον υβρίζομεν, λοιδοροῦμεν ἀπατεῶνα τὸν ὀνομαζόμεν. Δὲν φριττεῖ, ἀνθρώπε δὲν κοκκινίζεις, ὀνομαζων τὸν συνανθρώπον ἀπατεῶνα, καὶ ἀπειτεῖ δι' ἐν τεμάχιον ἄρτοι.

Εἰαν δέ καὶ ἄπειτην διαπραττῇ ὁ τοιοῦτος, διὰ τοῦτο καὶ εἶναι ἀξίως νὰ ἐλεῇται, διότι τόσον πιέζεται ὑπὸ πεινῆς, ὥστε τοιοῦτον προσωπεῖον νὰ ὑποδέχεται. Καὶ τοῦτο δὲ εἶναι κατηγορία εἰς βάραν τῆς ἰδικῆς μας σκληροτητος. Διότι ἐπειδὴ δὲν ἀνεχόμεθα νὰ παρηχωμεν εἰκόλω, ἀναγκάζονται νὰ ἐπινοοῦν ἀναριθμητοὺς μεθοδεῖας, ὥστε νὰ μᾶς κάμουν νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν ἀποθνήσκουσαν. **Γ** καὶ νὰ ἀπαλινωμὲ τὴν τροχίτησ. Εἰς ἄλλοι δὲ ἔαν μὲν ἐζητεῖ χρήματα, θα εἶχε λόγον ἡ ἐκνομία σου. ἔαν δὲ προστέρχεται εἰς σέ διὰ τροφὴν ἀναγκαιων διατι φιλοσοφεῖ ἀκαιρως, καὶ λεπτολογεῖς περὶ τα κατηγορῶν ἀργίαν καὶ ὀκνηρίαν.

Ἐάν δέ πρέπει νὰ λέγωμεν αὐτὰ ὄχι εἰς ἄλλους, ἀλλ' εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας, πρέπει νὰ τὰ λέγωμεν. Ὅταν λχ προσέλθῃς εἰς τὸν Θεὸν αἰτῶν σι γχωρησιν ἁμαρτημάτων, νὰ ἐνθυμηθῇς αὐτοῖς τοὺς λόγους καὶ θα γνωρίσῃς, ὅτι σὺ δικαιότερον θά ακουσῇς αὐτοὺς παρα τοῖς Θεοῦ, παρὰ ὁ πτωχὸς παρα σοῦ. 589 Ἀλλ' ὅμως οὐδέποτε εἶπεν ὁ Θεὸς αὐτοῖς τοῖς λόγους πρὸς σέ, πχ φυγε διότι ἀπατεων εἶσαι, εἰς μὲν τὴν ἐκκλησίαν σινεχῶς εἰσερχόμενος, καὶ ἀκούων τοῦ νομοῦ, μοι, εἰς τὴν ἀγορὰν δὲ προτιμῶν ἀντὶ τῶν ἰδικῶν μοι προστάγματων καὶ χρήματα καὶ φιλῖαν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ ὅλα γενικῶς καὶ τώρα μὲν ταπεινὸς γίνεσαι, μετὰ τὴν προσειχὴν δὲ θρασὺς καὶ σκληρὸς καὶ ἀπανθρώπος νὰ φεγῃς λοιπὸν ἀπο ἐδῶ καὶ ποτὲ νὰ μὴ μέ πλησιάζῃς. Διότι αὐτὰ καὶ περισσοτερα ἀπὸ αὐτὰ εἰμεθα ἀξιοὶ νὰ ἀκούωμεν. ἄλλ' ὅμως οὐδέποτε ὠνειδίσε τιποτε τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ μακροθυμεῖ, **Β** καὶ ἐκκληρῶνται ὅλα τὰ παρ τοῦ τοῦ, καὶ περισσότερα ἀπὸ ὅσα αἰτοῦμεν μᾶς δίδει.

Ταῦτα λοιπὸν ἐνωϋντες, ὥς διαλύσωμεν τὴν πτωχείαν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην, ἔστω καὶ ἂν πράττουν ἀπάτην, ὥς μὴ

λεπτολογώμεν. Καθόσον και ἡμεῖς τοιαυτὴν σωτηρίαν χρειαζόμεθα τὴν μετὰ σιγῇ, τὴν μετὰ φιλανθρωπίας τὴν μετὰ ἐλεος πολλοῦ. Διότι δὲν εἶναι οὐκ ἔστι δὲν εἶναι οὐκ ἔστιν ὅταν τὰ καθ' ἡμῶς ἐξετάζονται λεπτομερῶς να σκεθῶμεν ποτε ἀλλ' ἀνάγκη νὰ τιμωρηθῶμεν καὶ νὰ ἀπολεσθῶμεν ὁπωσδήποτε.

Ἄς μὴ γινώμεθα λοιπὸν αὐτοὶ ὅσοι ἐκαστοὶ ἅλλαν ὥστε καὶ ἀπὸ ἡμῶς νὰ μὴ ἀπαιτηθῶν λεπτομερεῖς τιθῆναι. ὅτι ἔχομεν ἁμαρτήματα μινωδέστερα ἀπὸ καθε συγγνώμην. Ὡστε ἐκείνοις μᾶλλον ἢς ἐκείμην τοῦ ἁμαρτανόντος ἁμαρτίας ἀπὸ συγγνώμης. Ὡστε καὶ ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν ἀπὸ πρὶν διὰ τοῦ ἐπιτοῦ μας τοῦ ἔλεος. Καίτοι ὅσα καὶ ἂν φανερωθῶμεν οὐδεποτε βίαιον ἔχον να εἰσφέρωμεν τοιαυτὴν φιλανθρωπίαν ὅποιαν χρειαζομένη ἡμεῖς παρὰ τοῦ φιλανθρωποῦ Θεοῦ. Ὡς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀπὸ πρὶν ἡμεῖς εὐρισκομένη εἰς τοσούτους ἀνάγκας νὰ λεπτολογώμεν τὰ ἀφορῶντα τοῖς ἰδικαῖς μας συνδουλεύς καὶ ὅλα νὰ τα πράττωμεν εἰς βάρος τοῦ ἑαυτοῦ μας. Διότι δὲν παρουσιάζει, ἐκείνοι τοσούτους ἀνάγκας τῆς ἰδικῆς σου ευεργεσίας, ὅποιαν καὶ εἴται τοῖς αἰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνος δηλοῦν ποὺ λεπτολογεῖ τὰ ἀφορῶντα τὸν συνδούλου καὶ περισσότερον θα ἔχη τὸν Θεὸν να πρυτὲρ τοῦτο διὰ τοῦ ἑαυτοῦ.

Ἄς μὴ ὁμιλῶμεν λοιπὸν ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ μας ἀλλὰ ἔστω καὶ ἂν ἐξ αἰτίας ἄργας. Ὡς καὶ ἂν ἐξ αἰτίας ἀπληρίας προσερχῶνται ἡμεῖς ὡς πυρεχωμεν. Διότι καὶ ἡμεῖς πολλὰς ἁμαρτίας διαπραττομεν ἐξ αἰτίας, τῆς ἀδιαφορίας μας μᾶλλον ὅτε ὅλας ἐξ αἰτίας, τῆς ἀδιαφορίας, καὶ ὁ Θεὸς δὲν σκαίει τοῖς ἡμῶς τιμωρίαν ἀμέσως, ἀλλὰ μᾶλλον οἶδει προθεσμίαι μετανοίας, τρεφὼν καθ' ἑκάστην ἡμέραν παιδογωγῶν, διδάσκων, χορηγῶν ὅλα τὰ ἄλλα, διὰ να μνησθῶμεν καὶ ἡμεῖς τοῦτο τοῦ ἔλεος τοῦ.

Ἄς ἐξοφονίσωμεν λοιπὸν αὐτὴν τὴν σκληροτητα διὰ ἀποβαλομένην τὴν θηριώδη ἀφού τοῖς ἑαυτοῦ μας μᾶλλον παρὰ ἄλλου εὐεργετοῦμεν. Ἐ Διότι εἰς αὐτοὺς μὲν χρήματα οὐκ ἔστι καὶ ὄρεον καὶ ἱμάτιον διὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας ὁμῶς μεγατέραν δόξιν ἀποκτῶμεν ἀπὸ πρὶν, καὶ τοιαυτὴν τὴν ὅποιαν δὲν εἶναι δικαίον να παραστήσωμεν διὰ τοῦ λόγου. Διότι τὰ σώματα θνητὰ ἀπὸ ἀπολαβῶμεν συνδοξαζόμεθα καὶ συμβασιλεύομεν μετὰ τοῦ Χριστοῦ τοῦτο δὲ πόσον ἀποκαλοῖται εἶναι ἀπὸ ἐλπίς να γνωρισθῶμεν, μᾶλλον δὲ σαφῶς μὲν ἀπὸ οὐδαμοῦ δὲν θα γνωρισθῶμεν ἰσχυρῶς ὅτε μικρὰν τουλαχιστοῦ ἐννοίαι θα λάβωμεν πῶς, ὅταν ἐκινήσωμεν ἀπὸ τὰ εἰς ἡμᾶς, εὐρισκομένη ἀγαθὰ καὶ ὅποιον θα δινηθῶ θὰ προσπαθῶ να παρουσιάζω τὸ λεχθέν. Διότι εἰς μοῦν, ἔάν τις κακοποιῇ σὺ τοὺς ἔχεις γήραος καὶ ζῆς εἰς πτωχείαν ἐπὶ στήν νὰ σὲ καταστήσῃ ἐξαιφνῇ, νέον καὶ να σὲ ὁδηγήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας, καὶ να σὲ κατασκευάσῃ πρὸς πολλὴν ἰσχυρίαν καὶ ὥραιον περισσότερο ἀπὸ ὅλους, 590 καὶ να σὲ δώσῃ τὴν βασιλείαν ὅλης τῆς γῆς ἐπὶ χίλια ἔτη βασιλεύειν ποὺ να ἔχη βαθυτάτην εὐφροσύνην, τι δὲν θα προετίμας χάριν αὐτῆς, τῆς

ὑποσχέσεως και νά πράξης και νά πάθῃς ἴδου λοιπόν ὁ Χριστός, ὅχι αὐτά ἀλλὰ πολὺ μεγαλιτέρα αἰτῶν ὑπόσχεται. Διότι ἡ διαφορά μεταξὺ φθορᾶς και ἀφθαρσίας, δέν εἶναι τόση ὅση μεταξὺ γηρατος και νεότητος· οὕτῃ τόση ἡ διαφορά μεταξὺ τῆς δοξῆς τῆς παρούσης και τῆς μελλούσης, ὅση μεταξὺ τῆς βισιλείας και τῆς πτωχείας, ἀλλ' ὅση μεταξὺ ὁνέ· ἢ και ἀληθείας.

Β Μᾶλλον δέ τιποτε, ἀκόμη δέν ἔχω εἶπει διότι δέν ὑπάρχει λόγος ἱκανός νά παρυστήσῃ τό μέγεθος τῆς διαφορᾶς τῶν μιλλούντων πρὸς τα παρόντα. Ἐξ αἰτίας, δέ τοῦ χρόνου δέν εἶναι δυνατόν οὔτε νά ἐννοήσωμεν καθόλου τὴν διαφορὰν διότι πῶς εἶναι δυνατόν καποιος νά συγκρίνῃ τὴν ζωὴν ποὺ δέν ἔχει τέλος πρὸς τὰ παρόντα, εἶναι τόση δέ ἡ διαφορά τῆς εἰρήνης ἐν σχέσει πρὸς τὴν πυρῶσαν, ὅση εἶναι μεταξὺ εἰρήνης και πολέμου· και τῆς ἀφθαρσίας, ὅσον ἀνωτερος εἶναι ὁ καθαρός μαργαριτης, ἀπὸ βῶλον πηλινον· μᾶλλον δέ ὅσα και ἀν εἰνῇ κοποιος, τίποτε δέν θά δυναθῇ νά παρυστήσῃ διότι ἔστιν και δι συγκρίνω τό καλλος τῶν τότε σωματίων πρὸς τό φῶς τῆς ἀκτίως. **Γ** ἔστιν πρὸς τὴν ἀστραπὴν τὴν λαμπροτάτην, τιποτε ἀκόμη δέν θά εἰπω ὅξιν τῆς λαμπρότητος ἐκείνης.

Χάριν αἰτῶν λοιπόν πόσο και χρήματα και σωματα δέν ἀξίζει νά ἐγκαταλείψωμε, μᾶλλον δέ πόσας ζωας δέν ἀξίζει νά ἐγκαταλείψωμε. Τώρα δέ ἔάν μὲν καποιος σέ εἰσηγάγῃ εἰς ἀνεκτορα· και ἐνθ' εἶναι ὅλοι παρόντες, σέ ἡτοίμαζε νά σινομηλίσῃς, μέ τόν βασιλέα, και σέ καθίστα ὁμοτράπεζον και ὁμοδιαιτον πρὸς αὐτόν, θα ἔλεγες, ὅτι εἶσαι εὐτυχέστερος ἀπὸ ὅλους· ὅταν δέ πρόκειται νά ἀναβαινῃς πρὸς τόν οὐρανόν· και νά παρίστασαι πλησίον αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, τῶν ὄλων, και νά λάμπῃς, ἀπέναντι τῶν ἀγγέλων· και νά ἀπολαμβάνῃς τὴν ἀπόρρητον ἐκείνην δοξάν, ἀμφιβάλλεις· ἀν πρέπει νά ἐγκαταλείψῃς χρήματα, **Δ** ἐνῷ ἔπρεπε, και ἀν ἀκομῇ ἐχρειάζετο και αὐτὴν τὴν ζωὴν νά ἀπορρίψῃς, νά σκιρτῇς και νά ἀγάλλῃσαι· και νά ἀναπεριωνεῖσαι ἀπὸ τῆς εὐχαρίστησιν,

Συ ὁμως διὰ νά ἀποκτησῇς μέν ἐξουσίαν ποὺ σοῦ παρέχει ἀφορμὰς κλοπῶν — διότι δέν δυναμαί ἔγω νά ὀνομάσω κέρδος, τό τοιούτον — και τὰ ὑπάρχοντα ἐκβάλλεις, και ἀφοῦ θανεισθῇς ἀπὸ ἀλλους, ἀν χρειάζεται, δέν διστααίεις νά θῇς, ὑποθήκην καὶ τὴν γυναῖκα· και τὰ τέκνα· ὅταν δέ ὑπάρχῃ ἐνωπιόν σοι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἡ ἀρχή ἡ ὁποία δέν ἔχει οὐδένα διαδοχόν· και ὅταν ὁ Θεὸς προστάξῃ ὅχι μόνον μέρος γωνίας γῆς, ἀλλ' ὁλόκληρον τόν οὐρανόν· νά λαβῇς, διστααίεις· και ἀποφεύγεις, και πρὸς τα χρήματα ἔχεις παραδοθῇ, και δέν ἐννοεῖς, ὅτι ἔάν τὰ πρὸς ἡμᾶς μέρη τοῦ οὐρανοῦ ἐκείνου εἶναι τόσον ὥραϊα· και εὐχαρίστα, **Ε** πόσον εἶναι τα ἀνα· και ὁ οὐρανός τοῦ οὐρανοῦ,

Ἡ πομπή τοῦ αὐτοκράτορος

Ἄλλ' ἐν πρώτοις ἐπειδὴ ταῦτα δὲν εἶναι δυνατόν να τα ἴδουν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ σώματος, ἀνωψώσου μέ τῇ σκέψειν, καὶ ἀφοῖ σταθῇς ὑπερανῶ τοῦ οὐρανοῦ τοι τοι, να ἀναβλέψῃ; εἰς ἐκεῖνον τοῖ ουρανόον τόν ἀνωτερον τοι τοι, εἰς το ὅπως το ἀπειρον, εἰς τό φῶς που εἶναι πλήρες ἀπό φρικιασιν, εἰς τα πλήθη τῶν ἀγγέλων, εἰς τα ἀπειρα στιφη ὧν ἀρχαγγέλων, εἰς τὰς ἄλλας τὰς δυνάμεις. Καὶ καλὴν νά ασχοληθῇς μέ τὴν εἰς ἡμᾶς εἰρησκομένην εἰκόνα ἀφοῖ κατελθῇς ἀπο ἰψηλά, καὶ να σκιαγραφησῇς ἐκεῖνα ποὶ περιστοιχίζουσι τόν βασιλέα τόν ἐγαόσμιον, π.χ. ἀνδράς ποὶ φοροῦν χρυσὰ ἐνδυματα, καὶ ζευγὴ λευκῶν ἡμιονων ποὶ στολίζονται μέ χρυσόν, 591 καὶ ὄχηματα εἰς τὰ ὅποια ἔχουσι ἐπικραληθῇ λίθοι πολυτίμοι καὶ σπρωμὴν πάλαιον καὶ ἀπαλὴν ὡς ἡ χιών, καὶ πέταλα ποὶ σείονται γυρῶ ἀπό τὰ ὄχηματα, καὶ ὄψεις ποὶ ζωγραφίζονται εἰς μεταξωτὰ ἱμάτια, καὶ ἀσπίδας ποὶ ἔχουσι χρυσοὺς ὀμφαλοὺς, καὶ ἱμαντὶς ποὶ ἐκτείνονται ἐκ τοιτων πρὸς τοὺς ἰψηλοὺς κυκλοὺς διὰ πολλῶν λίθων, καὶ ἵππους ποὶ φοροῦν χρυσὰ, καὶ χαλινάρια χρυσὰ Ἄλλ' ὅταν ἴδωμεν τόν βασιλέα τιποτε πλέον ἀπο τα ὅσα δὲν βλέπομεν ἵσоти μονὺς ἐκείνου μᾶ, προσελκεῖ τὴν προσοχὴν, καὶ τὰ πορφύρεα τοῖ ἱμάτια, καὶ ἡ κορώνη, καὶ ὁ θρόνος καὶ ἡ πόρπη, καὶ τὰ ἐκδοήματα ἡ πολλὴ λαμψὺς τοῦ προσώπου.

Β Ὅλα λοιπόν αὐτὰ ἀφοῦ τα συγκεντρώσῃς λεπτομερῶς, ἀπὸ αὐτὰ νά μεταθέσῃς καλὴν τὴν σκεψὶν πρὸς τα ἄνω, καὶ πρὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνη τὴν φοβεράν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἔρχεται ὁ Χριστός, Διότι τοτε δὲν θά ἰδῇς ζευγὴ ἡμιόνων, οὔτε ὄχηματα χρυσὰ, οὔτε ὄψεις, καὶ ἀσπίδας, ἀλλ' ἐκεῖνα τα ὅποια εἶναι πληρὴ ἀπο φρικιασιν πυλῆν, καὶ τα ὅποια τόσῃν ἐκαστοῖν προκαλοῦν, ὥστε νά ἐκπλαγῶν καὶ αἰτᾷ πὶ δυνάμεις, -αὶ γὰρ δυνάμεις, τῶν οὐρανῶν φησι σαλευθήσονται- (Μαθ 24,29) Τότε δηλαδὴ ἀνοίγεται μέν ὅλος ὁ οὐρανός, καὶ αἱ πυλᾶς τῶν ἀψήδων ἐκείνων ἀνοίγονται διὰπλάτος κατερχεται δὲ ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Ἐνθ' τὸν περιστοιχίζουσι ὄχι εἰκόσιν, οὔτε ἐκαστὸν δυνάμωποι, ἀλλὰ χιλιάδες, μυριάδες ἀγγέλων ἀρχαγγέλων, τα χερουβιμ, τα Σεραφιμ αἱ ἄλλαι δυνάμεις καὶ ὅλα θα εἶναι πληρὴ φόβου καὶ τρομου, ἡ γῆ θα διασπᾷται πρὸς τα ἄνω, οἱ ἀνθρώποι ὅλοι οἱ ὑπαρξάντες ἀπο τοτε ποὶ ἐδημαιοργηθῇ ὁ Ἀδὰμ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἀπὸ τὴν γῆν θά ἀναβαίνωιν καὶ θα ἀρπάζωνται ὅλοι, αὐτός θα σπείνεται μέ τοσπὴν δόξαν ὥστε καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ τό κάθε τι θα κρυπτῇ τό φῶς ἀφοῦ θά καταλαμπεται ἀπο το φῶς ἐκεῖνο Πόλλος λόγος θά παρυστήσῃ τὴν μακαριότητα ἐκείνην, τὴν λαμπροτητα, τὴν δόξαν, Ἀλοιμο-

νον ψυχῇ. Ὡς διότι τώρα μοῦ ἔρχεται νά δακρῶμαι καί μεγαλῶς νά στεναῶμαι, πού ἐννοῶ ἀπό ποῖα ἀγαθὰ ἐξεπέσαμεν, ἀπό ποῖαν μακρυότητα ἀποξενωμέθα διότι ἀποξενωμέθα — τοῖς ἰσχυρίστον ἐν πρωτοῖς τήν γνώμην μου λέγω — ἐάν δέν πράζωμεν κατὰ σπουδαίον καί θαυμαστόν.

Ἄς μή μοῖ ἀναφερῇ λοιπόν ἐδῶ κάποιος τήν γέννησιν, διότι εἶναι φοβερωτέρα ἀπό κάθε γέννησιν ἡ ἐκπτώσις ἀπό ται τήν τήν δοξάν, καί χειροτέρα ἀπό ἀναριθμητοὺς κολάσεις ἡ ἀποξένωσις, ἀπό τήν λήξιν ἔκλειψιν.

Ἄλλ' ὅμως ἀκομῇ πρὸς τα παρόντα ἔχομεν ρίψει τοὺς ἑαυτοὺς μας, καί ὅτι ἐννοούμεν τὴν λακοιγγίαν τοῦ διαβόλου, ὁ ὅποιος μᾶς ἀφαιρεῖ τὰ μεγάλα δια τῶν μικρῶν καί προσφέρει πηλὸν δια νά ἄρπασῃ χρυσοῖν. Ἐ μᾶλλον δέ δια νά ἄρπασῃ τὸν οὐρανόν, καί δεικνύει σκιαν δια νά μᾶς ἐμβαλῇ ἀπὸ τὴν ἀληθείαν, καί εἰς τὰ ὄνειρα μᾶς δημιουργεῖ φαντασιώσεις, — οἷός τι τοῦτο εἶναι ὁ παρὼν πλοῦτος — ὥστε ὅταν γινῇ ἡμέρα νά μᾶς ἀποδείξῃ περισσοτέρον πτωχοὺς ἀπὸ ὅλους.

Ταῦτα λοιπόν φεφύ ἀντελήφθημεν, ἔστω καί ἄργά βεβαίως, ὅς ἀποφύγωμε λάπτε τὴν δολιότητα καί πρὸς τα μέλλοντα δὲ μετατεθώμεν διότι δέν δυνάμεθα νά εἰπώμεν ὅτι ἠγνοήσαμεν τὸ μάταιον τοῦ παρόντος βίου, αὐτοὶ τα πράγματα βοοῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡχηρότερον ἀπὸ σαλπῖγγα τὴν παροῦσαν μῆσιν μινότητα, τὸν γέλωτα τὴν αἰσχυρίην, τοὺς κινδύνους, τα βαραθρυ.

Ποῖαν λοιπόν ὁπλοοῖσιν θά ἔχωμεν, ὅταν τὰ μὲν ἐπικινδύνα καί κλήρῃ αἰσχυρίης, τα ἐπιδιώκωμεν μὲ πολλὴν προσπάθειαν. 592 Ἐκεῖνα δὲ ποῦ εἶναι ἀσφαλῆ καί μᾶς κηθήστον ἐννοοῦσι καί λαμπροὺς τὰ ἀποφειγομην καί ὀλοκλήροισι τοῖς ἐοικέναι μας, ἐκδιδώμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν χρημάτων. Διότι ἡ δουλεία εἰς ταῦτα εἶναι φοβερωτέρα ἀπὸ καθ' ἑξουσίαν καί γνωρίζουσιν ὅσοι κατηξιώθησαν νύ ἀπυλλάγοις ἀπὸ αὐτῇ.

Δια νά γνωρίσητε λοιπόν καί στίς τὴν καλὴν ταυτην ἐλευθερίαν σκάσατε τα ἡτισμά, ἀποσιγετε τὴν παγίσσιν καί δὲ μὴ ἱπάρχουσιν χρημῶτα εἰς τὴν οἰκίαν σας, ἀλλ' ἐκεῖνο το ὅποιον εἶναι τιμιωτερον ἀπὸ ἀναριθμητὰ χρημῶτα, ἡ ἐλεημοσύνη καί ἡ φιλανθρωπία ἀντὶ τῶν χρημάτων. ἴστω πότε μὲν μᾶς κυρέχη κυρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, ἐκεῖνα δὲ μᾶς ἐπιρρίπτειν πολλήν αἰσχυρίην. Ὡς καί καθιστοῖν τὸν διάβολον νύ πνέη σφοδρὸς ἐναντίον μας.

Διατι λοιπόν καθοκλίζεις τὸν ἐχθρὸν σου, καί τὸν καθιστῆς ἰσχυρότερον. Νά ὁπλίσῃς τὴν ἰδικὴν σου δεξιάν ἐναντίον ἐκεῖνοι καί νά εἰσαγάγῃς ὅλην τὴν ὠραιότητα τῆς οἰκίας εἰς τὴν ψυχὴν, καί ὅλοι τὸν πλοῦτον νά τὸν ἀποθήσῃς εἰς τὴν δίδονίαν, καί τὰ χρημῶτα δὲ τὸ φυλάττῃ ὁ οὐρανὸς, ἀντὶ τοῦ κιβωτικοῦ καί τῆς οἰκίας, καί ἡμεῖς δὲ περιβαλωμέθα ὅλα τα ἁρμόζοντα εἰς τὴν φύσιν μας, διότι ἡμεῖς εἴμεθα πολλοὶ καλνιεροι ἀπὸ τοὺς τοιχοὺς, καί πολλοὶ σεβαστοτεροι ἀπὸ τὸ ἔδαφος.

Διατί λοιπόν ἀφοῦ ἐγκαταλείψαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἐξοδεύομεν ὅλην τὴν φροντίδα δι' ἐκεῖνα ᾧ τα ὅποια δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραλάβωμεν ὅταν ἀπέλθωμεν. πολλὰκις δὲ οὔτε καὶ οὐκ ἀνὰ παραμένωμεν ἐδῶ νὰ κατέχωμεν, ἐνῶ εἶναι δυνατόν τοιοῦτοτροπως νὰ πλουτῶμεν, ὥστε ὄχι μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ νὰ φαίνωμεθα εὐπορωτάτοι, Διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος περιφέρει καὶ τὰ χωράφια καὶ τὰς οἰκίας καὶ τὰ χρήματα ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ὅποι ἀκριβῶς καὶ ἂν ἐμφανισθῇ, ἐμφανίζεται μασὶ μὲ τὸν πλοῦτον αὐτόν.

Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ τοῦτο λέγει, Εἶναι δυνατόν καὶ μετὰ περισσοτέρας εὐκολίας, Διότι ἂν μεταθεσῇς αὐτὰ εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τῆς χειρὸς, τῶν πτωχῶν, ὅλα θὰ τα μεταθεσῇς εἰς τὴν ψυχὴν σου. Ἔστω καὶ ἂν ἐπέλθῃ ὁ θάνατος ἐν σινεχείᾳ οὐδεὶς θὰ σοὶ ἀφαιρέσῃ αὐτὰ, ἀλλὰ θὰ ἀπέλθῃς καὶ ἐκεῖ πλούσιος. Ὁ τοιοῦτος θησαυρὸν εἶχεν ἡ Τοβιθὰ διὰ τοῦτο ὄχι μόνον ἡ οἰκία ἀνεκρηρῖται αὐτὴν, οὔτε οἱ τοῖχοι, οὔτε οἱ λίθοι οὔτε οἱ κίονες, ὅλλα σῶματα χερῶν ἐνδοδιμένῳ καὶ δακρυῖ ἐκχεόμενῳ, καὶ ὁ θάνατος οὐ ἐφύεγε, καὶ ἡ ζωὴ οὐ ἐπαυήρχετο.

Τοιαύτας ἀποθήκας, ἂς κατασκευάσωμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, τοιαύτας οἰκίας, ἂς οἰκοδομήσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τοιοῦτοτροπως καὶ τὸν Θεὸν θὰ ἔχωμεν βοηθόν καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ γίνωμεν βοηθοὶ αὐτοῦ. Διότι αὐτοῦ μὲν ἐκ τοῦ μηδένος ὠδήγησεν εἰς τὴν ὑπαρξίν τοις πτωχοῖς, οὐ δέ, ὅταν ἦλθον εἰς τὴν Γαρξίν καὶ ἐδημιουργήθησαν, δέν ἀφῆσας νὰ καταστραφῶν ἐκ τῆς πείνης καὶ τῆς λοιπῆς ταλαιπωρίας, θεραπειῶν, διορθῶν, ἀπὸ παντοῦ στηριζῶν τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Ἐπρᾶγμα ἀπὸ τὸ ὅποιον τί εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἴσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀφέλειαν καὶ ὡς πρὸς τὴν καλὴν δόξαν.

Ἐὰν δὲ δέν ἔμαθῃς ἀκομὴ σαφῶς, μὲ πόσον σπουδαῖον στολισμὸν σὲ ἐστόλισει, ὅταν σὲ προσέταξε νὰ διορθωθῇς τὴν πτωχείαν, ἐκεῖνο νὰ ἀναλογισθῇς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Ἐὰν σοὺ ἔδιδε τόσην ἐξουσίαν ὥστε νὰ δινασθαι νὰ ἀνορθωθῇς τὸν οὐρανόν, ὅταν κατέπιπτε, δέν θὰ θεωρεῖς τὸ πρᾶγμα τιμὴν οὐ νὰ ὑπερβαῖνῃ πολὺ τὸν ἑαυτὸν σου. Ἴδοι λοιπόν μεγαλιτέρα, τιμῆς σε κατήξινωσε τώρα. Διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐνώπιον αὐτοῦ εἶναι τιμιώτερον ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, τοῦτο παρέδωκεν εἰς σὲ νὰ τὸ διορθωθῇς. Καθόσοι ἐκ τῶν ὀρωμένων τιποτε δέν εἶναι ἴσον πρὸς τὸν ἀνθρώπον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καθόσον καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θαλάσσαν χάριν ἐκεῖνοι, ἐδημιουργήσε καὶ εἰς αὐτὸν ὅταν κατοικῇ εὐφραίνεται περισσότερον, παρὰ εἰς τὸν οὐρανόν.

593 Ἄλλ' ὅμως ἡμεῖς ἂν καὶ γνωρίζωμεν αὐτὰ, οὐδεμίαν φροντίδα ἐπιδεικνύομεν ἢ πρόνοιαν διὰ τοῖς ναοῖς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀφοῦ ἐγκαταλείψαμεν αὐτούς νὰ εἶναι καρημελημένοι, διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας κατασκευάζομεν οἰκίας λαμπράς καὶ μεγάλας

Διὰ τοῦτο εἰμεθα ἔρημοι ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, καὶ πτωχότεροι ἀπὸ τοὺς παρὰ πολὺ πτωχοὺς, διότι ταύτας τὰς οἰκίας καλλωπίζομεν, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ παραλάβωμεν ὅταν ἀπελθῶμεν ἀπὸ ἐδῶ, ἅψοι ἔγκατελειψαμεν ἐκείνας, τὰς ὁποίας εἶναι δι' αὐτὸν νὰ μεταθεσώμεν μαζί με ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. Διότι ὅταν θὰ διαλυθῶν τα σῶματα τῶν πτωγῶν θὰ ἀναστήθωσιν ὁπωσοῦποτε καὶ ἀφοῦ τοὺς παραλάβῃ αὐτοὺς, τότε ὁ Θεὸς τοῦ προσέταξεν αὐτά, θά ἐπαινεσθῇ ἐκείνους τοῦ ἐφρόντισαν δι' αὐτοὺς. **Β** καὶ θὰ θαυμάσθῃ, διότι ἐνῶ ἐπρόκειτο αὐτοὶ νὰ καταπιπτοὶν τώρα μὲν ὑπὸ τῆς πεινῆς, τώρα δὲ ὑπὸ τῆς γυμνότητος καὶ τοῦ ψυχικοῦ μὲ κάθε τρόπον τοῦς ἀνεκούφισαν.

Ἄλλ' ὅμως καὶ ἐνῶ τοιοὶ ἔκαινοι μᾶς ἀναμένουν, ἀναβάλλομεν ἀκομή, καὶ διστάζομεν πρὸς τὴν καλὴν ταίτην φροντίδα. Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς δὲν ἔχει ποῦ νὰ μείνῃ, ἀλλὰ περιτρεχεται ξένος καὶ γυμνός καὶ πεινῶν, σὶ δὲ κατασκευάζεις, ἐπαίλεις καὶ λουτρεῖς καὶ ὁρμους διὰ περιπάτου, καὶ ἀναριθμητοὺς θαλάμους χωρὶς λόγον καὶ ματαίως, καὶ εἰς μὲν τὸν Χριστὸν οὔτε μικρὸν ὄρμον δει παρέχεις διὰ τοὺς λόρακας ὅμως καὶ τοὺς γίψας ἐπέρῃς καλλωπίζεις. Τί εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ χειρότερον ἀπὸ οἴτῃν τὴν ἀνησίαν, τί φοβερωτερόν ἀπὸ τὴν παραφροσύνην, **Γ** διότι ταῦτα ἀποτελοῦν παραφροσύνην ἐσχάτην, μᾶλλον δέ, ὅτι καὶ ἂν εἴπῃ κάποιος, τίποτε ἄξιον δὲν θὰ εἴπῃ.

Ἄλλ' ὅμως, ἂν θέλωμεν, εἶναι δυνατόν καίτοι ἡ νόσος εἶναι φόβερὰ νὰ τὴν ἀπομακρυνώμε, καὶ ὅχι μόνον εἶναι δυνατόν, ἀλλὰ καὶ εὐκόλῳ, καὶ ὅχι εὐκόλῳ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ πολὺ εὐκολωτερόν νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν βλάβην, παρὰ ἀπὸ τὰ σωματικά πάθη, ὅσον εἶναι καὶ μεγαλυτερός ὁ ἰατρός.

Ἄς προσελκυσώμε λοιπὸν αὐτόν, καὶ ἄς τὸν παρακαλέσωμεν νὰ μᾶς βοηθήσῃ καὶ τὰ ἐκ μέρους ἡμῶν ἄς συνεισφέρωμεν, προσίρεσιν ἐννοῶ καὶ προθυμίαν. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν θὰ χρειασθῇ, ἀλλ' ἂν ταῦτα μόνον λάβῃ, θὰ προσφέρῃ ὅλα τὰ παρ' ἐαυτοῦ.

Δ Ἄς προσφέρωμεν λοιπὸν τὰ παρ' ἐαυτῶν ὥστε καὶ ἐδῶ νὰ ἀπολαύσωμεν καθαρὰν ὑγιαν, καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ νὰ ἐπιτύχωμεν, οἷά τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΣΤ΄

(Ρωμ. 8, 28-39)

Ε -Οίδαμεν δέ, ὅτι τοῖς ἀγαπᾶσι τὸν Θεόν πάντα συντελεῖ εἰς ἀγαθόν» (στ. 28).

Ἐδῶ νομίζω, ὅτι ἔχει προσφέρει ὅλο αὐτό τό χαρίον πρὸς ἐκείνους, καὶ εὐρίσκονται εἰς κινδύνους μᾶλλον δὲ ὄχι μόνον αὐτό ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα που ἔχουσιν λεχθῆ ὀλίγον πρὶν ἀπὸ αὐτῶ. Διότι καὶ τὸ «οὐκ ἴδια τὰ παθήματα τοῦ ἰὺν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι», καὶ τὸ «τὴν κτίσιν ἀπύσαν στενάζει», καὶ ἡ φρασίς, ὅτι «τῇ ἐλπίδι ἐσώθημεν» καὶ τὸ «δι' ὑπομονῆς ἀπεδεχομεθα», καὶ τὸ «Ἦ προσευξώμεθα καθ' ὃ δέῃ οὐκ αἰδῶμεν» ὅλα αὐτὰ πρὸς ἐκείνους, ἔχουσιν λεχθῆ.

Διδάσκει δηλαδὴ αὐτοῦς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναφέρωνται ἐκεῖνα τὰ ὅποια αὐτοὶ θὰ νομίσουν ὅτι εἶναι συμφέροντα, ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ ὅποια τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον θα ὑποδείξῃ 594 Διότι καὶ πολλὰ τὰ ὅποια ἐκεῖνοι ἐνόμισαν ὅτι ωφελοῦν, καποτε ἐπρωξέντησαν καὶ πολλὴν βλαβὴν Ἦ ἀντίσκι δηλαδὴ καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπο τοὺς κινδύνους καὶ ἡ ζωὴ μὲ ἀσφάλειαν, ἐφαίνεται ὅτι εἶναι συμφέρον εἰς ἐκείνους.

Καὶ τί τό δέξιθαυμαστον τό ὅτι εἰς ἐκείνους ἐφαίνεται συμφέρον πρᾶγμα ἡ ἀντίσκι, ἀφοῦ καὶ εἰς αὐτοὺς τὸν μακάριον Παῦλον ἐφανῆ, ὅτι τοῦτο τοιοῦτοτρόπος, ἔχει. Ἀλλ' ὅμως ἐδίδασκετο ἰσπερὶν, ὅτι τα ἀντίθιτα αὐτῶ, αὐτὰ εἶναι τὰ συμφέροντα, καὶ διδύχθει συνεισφώνει. Αὐτὸς δηλαδὴ ὁ ὅποιος, τρὶς παρεκάλεισε τὸν Κύριον, νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ κινδύνου, δταν ἤκουσε αὐτὸν νὰ τοῦ λέγῃ «ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. **Β** ἡ γὰρ ἡ νὰ μὲν, μοι ἴν ἀσθενεῖς τελειοῦται» (Β Κορινθ 12.9), ἔχειρει ἐν συντελείᾳ ἐνῶ ἐδιώκετο, ὀβριζέτο, ἐπάσχε το ἀθεραπεύετο -Εὐδόκῳ γάρ, λέγει ἐν διωγμῷ, ἐν ὕβρεσιν ἐν ἀνδράκα·» (Β Κορινθ 12.10) Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν «Ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν γνωρίζομεν κατὰ ποῖον τροπὴν πρέπει νὰ προσευχώμεθα» εἰς ὅλους συνεισβολέειν εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ προσφύγουν Διότι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πάρα πολὺ φροντίζει δι' ἡμᾶς, καὶ εἰς τὸν Θεόν τοῦτο εἶναι ἀριστὸν.

Δι' ὧλων λοιπὸν ἀφοῦ προητοιμασεν αὐτοὺς προσθέτει καὶ τὰ σημεῖον λεχθέντα, παρακινῶν αὐτοὺς νὰ ἀποκτήσιν ὀρθὴν σκέψιν -Οίδαμεν γάρ, φησὶν ὅτι τοῖς ἀγαπᾶσι τοι Θεόν πάντα συντελεῖ εἰς ἀγαθόν» Ὅταν δὲ λέγῃ «πάντα», ἐννοεῖ καὶ αὐτὰ, καὶ φαίνονται ὅτι εἶναι λυπηρὰ. **Γ** Διότι εἴτε θλίψις, εἴτε πένια, εἴτε φυλακαὶ, εἴτε πείναι, εἴτε θάνατοι, εἴτε ὅ,τιδήποτε ἄλλο προσθεσεί ὁ Θεός εἶναι δυνατὸς ὅλα αὐτὰ νὰ τα μετατρέψῃ εἰς τὸ ἀντίθετον, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι γνωρισμὰ τῆς ἀπει γγραφῆς.

αὐτοῦ δυναμὲως τὸ νά καμνῇ τὰ θεωρουμένα κοπιῶδη ἐλαφρὰ καὶ εὐκόλα εἰς ἡμᾶς καὶ νὰ τὰ μετατρέπῃ εἰς τὴν πρὸς χάριν ἡμῶν βοήθειαν.

Διότι ἀκριβῶς δὲν εἶπεν, ὅτι εἰς αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦν τὸν Θεὸν δὲν ἐπιγίγεται κατὶ κακόν, ἀλλ' ὅτι καὶ «*συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν*» τοιῦτοστιν, ὅτι αὐτὰ τὰ δεινὰ χρησιμοποιοεῖ εἰς τὴν εὐδαιμονίᾳ τῶν σχεδιαζομένων κακῶν, πρᾶγμα ὃ ὁποῖον εἶναι πολὺ σπουδαιότερον ἀπὸ το νὰ ἐμποδίσῃ νὰ ἐκλῶν τὰ δεινὰ. Ὡς νὰ τὰ ἐξαφανίσῃ ὅταν ἐκέλθουν. Τοῦτο βεβαίως, ἔχει καμὶ καὶ ἐπὶ τῆς καμίνου τῆς Βαβυλῶνος. Διότι οὕτω ἡμποδίσε νὰ ἐμπέσῃ νὰ εἰς αὐτὴν, οὕτε ὅταν ἐνέκρεσον οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι, ἐσβεσε τὴν φλόγα, ἀλλὰ καὶ ὅταν τοὺς ἄφησε νὰ καίωνται, δι' αὐτῆς ταυτὸς τοὺς κατέστησε περισσοῦτον θυμαστους.

Καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων δὲ ἄλλα τοιαῦτα ἐθαυμαστοῦργησε διὰ πάντων. Διότι ἐάν ἄνθρωποι, γνωρίζοντες νὰ φιλοσοφοῦν διεναντιάζονται τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων εἰς τὸ ἀντιθετὸν νὰ μεταχειρίζονται, καὶ ζῶντες ἐν πενίᾳ νὰ φαίνωνται εὐπορωτέροι τῶν πλουσιῶν καὶ διὰ τῆς ἀνιποληψίας νὰ λαμκοῦν, πολλοὶ περισσοῦτον ὁ Θεὸς ἐπὶ τῶν ἀγαπώντων αὐτόν, καὶ ταῦτα καὶ τὰ πολλὰ σπουδαιότερα θὰ κατορθώσῃ. Ἐ διότι ἐν μόνον πρᾶγμα χρειάζεται ἡ γῆσια πρὸς αὐτοὺς ἀγάπη, καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα ἀκολουθοῦν.

Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν τοῦτοις ὠφελοῦν καὶ τὰ θεωρούμενα βλαβερά, τοιοῦτοτρόπως ἐκείνοις, ποὺ δὲν ἀγαποῦν αὐτόν καὶ τὰ ὠφελοῦντα βλαπτοῦν. Τοὺς Ἰουδαίους ὀηλονότι ἐβλῦπτε καὶ ἡ ἐπισοειξίς τῶν θαιμάτων καὶ ἡ ἁρσότης τῶν δογμάτων καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τῆς διδασκαλίας καὶ ἐξ αἰτίας ἐκείνων μὲν ἔλεγον, ὅτι ὁ Χριστὸς κατείχετο ὑπὸ δαίμονος, ἐξ αἰτίας δὲ τοιούτων ὅτι ἦτο ἀντιθετὸς ἐξ αἰτίας δὲ τῶν θαιμάτων ἐπεχειροῦν καὶ νὰ τον φονεύσῃ. Ὁ ληστής ὅμως ἐνῶ ἔτασι-ροῦτο, ἐνῶ ἐκαρφωνετο, ἐνῶ ἐνεπαιζατο, ἐνῶ μυρία δεινὰ ἔπασχεν, ὅχι μόνον οὐδελως πορεβλυβῇ ἀλλὰ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐκέρδισε τὰ μέγιστα.

595 Εἶδες πῶς εἰς ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν τὸν Θεὸν ὅλα συνεργάζονται διὰ τὸ καλὸν τῶν, Ἀποῦ λοιπὸν διευτύκασε τὸ μέγα τοῦτο ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον μεγάλως ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φρίσιν, ἐπειδὴ τοῦτο εἰς πολλοὺς ἐφαίνεται ὅτι εἶναι ἀμφιβολον ἀποδεικνύει αὐτὸ ἀπὸ τὰ προηγουμένα, λέγων τοιοῦτοτρόπως «*τοῖς κατὰ πρόθεσιν πλητοῖς οὖσι*» (στ 28).

Νῦν ἐξετάζη, λέγει, ἀμέσως ἀπὸ τῆς κλήσεως τὸ λεχθέν. Διότι διατὶ δὲν ἐκάλεσεν ὅλους, ἐξ ἀρχῆς, ἢ αὐτὸν αὐτόν τὸν Παῦλον ἀμέσως μαζί με τοὺς ἄλλους ἅπου ἐνόμιζεν ὅτι ἡ ἀναβολὴ εἶναι ἐπιζήμιος. Ἀλλ' ὅμως ἀπεδείχθη διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι χρησιμῶς συνέβησαν οἷτω.

Β «*Πρόθεσιν*» δὲ ἰδῶ λέγει, διὰ νὰ μὴ ἀποδώσῃ τὸ πᾶν εἰς τὴν κλήσιν ἐπειδὴ τοιοῦτοτρόπως ἐπρόκειτο νὰ ἀντιλέγουν καὶ εἰδωλολατραι καὶ Ἰουδαῖοι. Διότι ἐάν ἦτο ἀρκετὴ μόνον ἡ ἀλήσις, διατὶ δὲν ἐσωθήσαν πάντες, διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ὅχι μόνον ἡ

κλήσις, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόθεσις τῶν καλουμένων συνέβαλεν εἰς τὴν σωτηρίαν διότι ἡ κλήσις δὲν ἔγινε κατ' ἀνάγκην οὐδὲ διὰ τῆς βίας. Παντες ὁμολογῶντες ἐληθθησαν ἀλλὰ δὲν ἰπηρεύοντο πάντες.
 «Ὅτι οὗς προέγνω, καὶ προέωρασε συμμόρφους τῆς εἰκόνης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ» (στ. 29).

Εἶδε, τιμὴν ἱπερβάλλουσαν διότι ἐκείνο τὸ ὅποιον ὁ Μονογενὴς ἦ-ὁ κατὰ φύσιν τὸ ἴδιον ἔγιναν καὶ αὐτοὶ κατὰ χάριν. Ὁ ἄλλ' ὅμως δὲν ἠραρίσθη εἰς τοῦτο εἰς τὸ νὰ εἴπῃ «συμμόρφους», ἀλλὰ καὶ ἕτερον προσεθεῖσεν «Εἰς τὰ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον» (στ. 29). Καὶ οὔτε ἐδῶ ἐστάθη, ἀλλὰ καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸ πάλιν ἕτερον προσθέτει, λέγων «Ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς» (στ. 29), θέλων δι' ὧν αὐτῶν νὰ φανερώσῃ σαφῶς τὴν συγγένειαν. Ὅλα δὲ αὐτὰ νὰ νομίζῃς, ὅτι ἔχουν λησθῇ κατ' οἰκονομίαν διότι κατὰ τὴν θεωρίαν εἶναι Μονογενεῖς.

Εἶδες πόσα ἐχάρησεν εἰς ἡμᾶς. Νὰ μὴ ἀμφιβαλλῇς λοιπὸν διὰ τὰ μέλλοντα διότι καὶ με ἄλλον τρόπον φανερώνει τὴν φροντίδα αὐτοῦ. Ὁ ἄφοδ τοιοῦτοτρόπως ἔχει ἤδη προτιπώσει αὐτὰ διότι οἱ ἄνθρωποι μὲν λαμβάνουν τὰς περὶ αὐτῶν γνώμας ἀπὸ τὰ πράγματα, εἰς τὸν Θεὸν ὅμως ἐξ ἀρχῆς ταῦτα ἤρεσκον, καὶ ἤδη πρὸς ἡμᾶς αἰμενῶς διέκειτο λέγει λοιπὸν «Οὗς δὲ ἐκάλεσε, τοὺτους καὶ ἐδικαίωσεν» (στ. 30). Ἐδικαίωσε διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ λουτροῦ «Οὗς δὲ ἐδικαίωσε, τοὺτους καὶ ἐδόξασεν» (στ. 30). Εὐδόξασε διὰ τῆς χάριτος, διὰ τῆς υἱοθεσίας.

«Τί αὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα» (στ. 31). Ὡς νὰ ἔλεγε. Μὴ μοῦ λέγεις λοιπὸν εἰς τὸ ἔξης περὶ τῶν κινδύνων καὶ τῆς προσπαθείας ὧν νὰ μᾶς βλαψούν. Διότι ἂν καὶ εἰς τὰ μέλλοντα μερικοὶ ἀπιστοθῶν, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἤδη λαβόντα χωρὶν ἀγασθὰ οἳ δὲν θὰ εἶχον νὰ ἀντεῖκον. π.χ. τὴν ἀνωθεν τοῦ Θεοῦ πρὸς σε ἀγαπὴν, τὴν δικαιοσύνην. Ἐ τὴν δόξαν διότι ταῦτα ἐχάρησε πρὸς σέ διὰ τῶν θεωρουμένων λυπηρῶν καὶ ἐκείνο τὸ ὅποιον ἐνόμιζες ὅτι εἶναι αἰσχρὴν, τὸν σταυρὸν, τὰς μαστιγὰς, τὰ δεσμὰ, αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια προσηλαύσαν ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην.

Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν μὲ ἐκεῖνα τὰ ὅποια αὐτὸς ἔλαθε, καίτοι φαίνεται ὅτι εἶναι μελαγχολικά, ταῦτα ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν σωτηρίαν ὅλης τῆς φύσεως, τοιοῦτοτρόπως συνηθίζει νὰ καμνῇ καὶ μὲ ἐκεῖνα τὰ ὅποια σὺ ὁ ἴδιος ὑπομένεις, χρησιμοποιοῦν τὰ παθήματά σου διὰ τὴν δόξαν σου καὶ τὴν εὐδοκίμησίν σου.

«Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς κατ' ἡμῶν» (στ. 31). Διότι ποῖος δὲν εἶναι ἐναντίον ἡμῶν λέγει, διότι ἡ οἰκουμένη εἶναι ἐναντίον ἡμῶν, καὶ τυράννοι καὶ λαοὶ καὶ συγγενεῖς καὶ πόλεις. 596 Ἄλλ' ὅμως οὗτοι οἱ ἐναντίον ἡμῶν τόσον ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ βλάπτουν ἡμᾶς, ὥστε καὶ παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γίνονται αἴτιοι στεφάνων δι' ἡμᾶς καὶ πρόξενοι μυρίων ἀγαθῶν, ἄφοδ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ μετατρέπει τὰς ἐπιβουλὰς εἰς τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν καὶ δόξαν.

Βλέπεις πῶς οὐδεὶς εἶναι ἐναντίον ἡμῶν; Διότι καὶ τὸν Ἰωβ τοῦτο ἔκαμε λαμπρότερον, ὁ ὀπλισμός τοῦ διαβολοῦ ἐνατίον του. Διότι ἐναντίον του καὶ φίλους, ἐνατίον του καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τραυμάτια καὶ ἰππρέτας καὶ ἄλλα ἀναριθμήτα τεχνάσματα ἔθεσεν εἰς κινήσιν ὁ διαβολὸς καὶ ὁμῶς οὐδὲν ἀπέβη ἐναντίον αὐτοῦ. Καὶ ἀκόμη τοῦτο δὲν ἦτο τοσόν μεγα. Β καίτοι ἦτο πάρα πολὺ μεγα, ἀλλὰ ἐκείνο το ὁποῖον ἦτο παρὰ πολὺ μεγαλυτερον, ὅτι καὶ πρὸς ὠφέλειαν αὐτοῦ ὅλα ἀπέβησαν. Διότι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἦτο ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὰ θεωρουμένα ὅτι ἦσαν ἐνατίον του, ὅλα ἀπέβησαν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Τὸ ἴδιον συνεβη καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων. Διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν καὶ οἱ ὑποκρινόμενοι τοὺς χριστιανούς καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ λαοὶ καὶ πείναι καὶ πτωχεῖαι καὶ ἀναριθμήτα ἦσαν ἐναντίον αὐτῶν, καὶ οὐδὲν ἐνατίον αὐτῶν. Διότι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἰδιαιτέρως ἔκαμαν αὐτοὺς λαμπρούς καὶ περιφανεῖς, καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνετούς, αὐτὰ εἶναι.

Σκέψου λοιπὸν πόσον μέγαν λόγον διευτυπωσεν ὁ Παῦλος περὶ τῶν πιστῶν καὶ ἀκριβῶς ἐσταυρωμένων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὔτε ἐκεῖνος που φορεῖ τὸ διαδῆμα θά ἠδύνατο νὰ ἔχη. C Διότι ἐναντίον ἐκεῖνοι πολλοὶ καὶ βαρβαροὶ καθοπλιζόμενοι, καὶ ἐχθροὶ ἐπιτιθέμενοι, καὶ σωματοφύλακες σχεδίαζοντες κακά, καὶ ἐκ τῶν ἀρχομένων πολλοὶ πολλὰκις ἐπαναστατοῦντες συνεχῶς, καὶ ἄλλα ἀναριθμήτα ἐνατίον δὲ τοῦ πιστοῦ που προσέχει ἀκριβῶς εἰς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, οὔτε ἀνθρωπῶς, οὔτε δαίμων, οὔτε τίποτε ἄλλο θὰ δυνηθῇ νὰ ἀντιταχθῇ. Διότι καὶ ἂν ἀφαιρέσης χρήματα, μισθὸν εἰς αὐτὸν ἔχεις προξενήσει καὶ ἂν κακολογήσῃ, διὰ τῆς δυσφημίας τὸν ἔκαμες περισσότερον λαμπρόν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἂν τὸν ρίψῃ εἰς πείναν, περισσότερα θὰ εἶναι ἡ δόξα καὶ ἡ ἀνταπόδοσις. D καὶ ἂν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φαίνεται φοβερώτερον ὅλων, τὸν παραδώσῃ εἰς θάνατον, τοῦ ἔπλετες τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου.

Τί λοιπὸν θά ἠδύνατο νὰ γινῇ ἴσων αὐτῆς τῆς ζωῆς, ὅταν τίποτε δὲν δύναται νὰ ἀποβῇ ἐνατίον του, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ νομίζοντες ὅτι προξενοῦν βλάβην, ὠφελοῦν αὐτὸν οὐχὶ ὀλιγώτερον καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς εὐεργέτας, Διὰ τοῦτο λέγει, «αἱ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, ἐκ καθ' ἡμῶν».

Ἐπειτα χωρὶς νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὰ λεχθέντα, τὴν μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς περὶ ἡμᾶς ἀγάπης, καὶ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνεχῶς παντοτε ἐπαναλαμβάνει, τοῦτο καὶ ἐδὼ τοποθετεῖ, τὴν σφαγὴν δηλαδὴ τοῦ Παίδος. Διότι δὲν λέγει μόνον «ἐδικάκωσε καὶ ἐδόξασε καὶ συμμόρφους ἐποίησε τῆς εἰκόνος ἐκείνης, ἀλλὰ χάριν σοῦ οὐτε τὸν Παῖδα δὲν ἐλυπήθη». E Διὰ τοῦτο καὶ ἐπρόσθεσε λέγων, «Ὡς γὰρ τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐρείσαστο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίζεται» (στ 32),

Καὶ μεθ' ὑπερβολῆς καὶ πολλῆς τῆς θερμότητος χρησιμο-

ποιεί τὰς λέξεις, δια νά φανερώσῃ τήν ἀγάπην αὐτοῦ. Πῶς λοιπόν θά ἐγκαταλείψῃ ἡμᾶς, χάριν τῶν ὁποίων δέν ἐλυπήθη οὔτε τόν ἴδιον Υἱόν, ἀλλ' ὑπέρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν; Διότι διαλογίσου πόσον μεγάλης ἀγαθότητος εἶναι ἀποδείξεις τό νά μή λυπηθῇ οὔτε τόν ἴδιον Υἱόν, ἀλλά και νά τόν ἐκδῶσῃ, καί ὑπέρ πάντων νά τόν ἐκδῶσῃ, και εὐτελῶν καί ἀγνωμόνων και ἐχθρῶν και βλασφημῶν. -Πῶς οὖν οὐχί καί σὺν αὐτῷ τα πάντα ἡμῖν χαρίζεται-;

Ἐκεῖνο δέ τό ὁποῖον λέγει, τοῦτο σημαίνει. Ἐάν τόν Υἱόν αὐτοῦ ἐχάρισε, 597 και ὅχι ὁπλῶς ἐχάρισε, ἀλλά καί εἰς σφαγὴν παρέδωκε, τί ἀμφιβάλλεις εἰς τό ἐξῆς περὶ τῶν ἄλλων, ἀφοῦ ἔλαβε, τόν Δεσπότην, τι διπτάξεις περὶ τῶν κτημάτων, ἀφοῦ ἔχεις τόν Κυρίον, Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει δώσει τό μεγαλύτερον εἰς τοὺς ἐχθρούς, πῶς δέν θα δώσει τὰ μικροτέρα εἰς τοὺς φίλους. -Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ- (στ 33);

Ἡ ἐκλογή εἶναι σημεῖον ἀρετῆς. Δέν πρέπει νά φοβούμεθα τὰς δοκιμασίας

Ἐδῶ ὁ λόγος εἶναι πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι οὐδόλως ἡ πίστις ὠφελεῖ, καί πρὸς τοὺς ἀπιστοῦντας, εἰς τὴν ἀθρόαν μεταβολήν. Καί πρόσεξε πῶς ταχίως αὐτοὺς ἀπιστόμωσεν, Β ἀπὸ τό ἀξίωμα ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἐξέλεξε. Καί δέν εἶπε «ποῖος θά τολμήσῃ νά παρουσιασθῇ ὡς κατηγοροῦ, ἰναντίον τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ», οὔτε «ἰναντίον τῶν πιστῶν τοῦ Θεοῦ», ἀλλά «κατὰ τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ» διότι ἡ ἐκλογή εἶναι ἀπόδειξις ἀρετῆς.

Διότι ἐάν, ὅταν ἐκεῖνος που ἐξασκεῖ μικροὺς ἵππους διαλέξῃ τοὺς καταλλήλους δια τόν δρόμον, οὐδεὶς θά δυνηθῇ νά τόν καταγγεῖλῃ, ἀλλά γίνεται καταγέλαστος ἂν κάποιος τολμήσῃ νά τόν κατηγορήσῃ, πολὺ περισσότερο ὅταν ὁ Θεὸς ἐκλέγῃ ψυχάς, γίνονται καταγέλαστοι ἐκεῖνοι ποὺ τολμοῦν νά κατηγοροῦν.

«Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων» (στ 33-34); Δέν εἶπε «Θεὸς ὁ συγχωρήσας ἁμαρτήματα», ἀλλ' ἐκεῖνο τό ὁποῖον ἦτο πολὺ μεγαλύτερον, Γ «Θεὸς ὁ δικαίων». Διότι ὅταν ἡ ψήφος τοῦ δικαστοῦ ἀνακηρυχθῇ δίκαιον, και μάλιστα τοιοῦτου δικαστοῦ, τίνας ἀξίους εἶναι ἐκείνους ποὺ κατηγορεῖ.

Λοιπὸν δέν εἶναι ὀρθόν νά φοβούμεθα οὔτε τοὺς πειρασμοὺς; διότι ὑπέρ ἡμῶν εἶναι ὁ Θεός, και ἐφανέρωσε τοῦτο μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔκαμε οὔτε τὰς Ἰουδαϊκὰς φλυαρίας εἶναι ὀρθόν νά φοβούμεθα διότι καί ἐξέλεξεν ἡμᾶς και ἐδικαιώσε, καί τό κατ' ἐξοχὴν θαυμαστόν, ὅτι ἐδικαιώσε διὰ τῆς σφαγῆς τοῦ Παιδός.

Ποῖος λοιπὸν θά μᾶς καταδικάσῃ, ἀφοῦ ὁ Θεὸς μᾶς στεφανώνει, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς χάριν ἡμῶν ἐσφάγῃ καί ὅχι μόνον

ἐσφαγή, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα μεσιτεύει ὑπὲρ ἡμῶν, «Χριστὸς γάρ φησιν, ὁ ἀποθανὼν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ὃ ὥς ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, ὥς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν» (στ 34) Διότι καὶ, ὅταν ἐπανήλθεν εἰς τὴν ἰδίαν τοῦ τιμῆν, δὲν ἔπαυσε νὰ φροντιζῇ χάριν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ μεσιτεύει ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἀκόμη τὴν ἰδίαν ἀγάπην ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρῇ.

Ζῖοτι οὐκ ἠράκεσθη μόνον εἰς τὴν σφαγὴν πρῶγμα τὸ ὅποιον εἶναι ἀπόδειξις ἰδιαιτέρᾳ, ἀγαπῆς το νὰ πράττῃ ὅχι μόνον τὰ εἰς αὐτὸν προσήκοντα, ἀλλὰ καὶ ἄλλον νὰ παρακαλῇ ὑπὲρ αὐτοῦ Διότι τοῦτο μόνον ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ δια τοῦ «ἐντυγχάνει», ὁμιλήσας ἀνθρωπινώτερον καὶ συγκатаβατικώτερον, δια νὰ φανερωσῇ τὴν ἀγάπην ἐπειδὴ καὶ τὸ «οὐκ ἐπειστω», εἴν δὲν τὸ ἐκλάβωμεν μαζί μὲ αὐτὴν τὴν ἐννοίαν, πολλὰ τὰ ἄτοπα θὰ ἀκολουθήσουσι. Εἰ Καὶ διὰ νὰ μᾶθῃς, ὅτι τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θέλει νὰ διδάξῃ, ἀφοῦ πρυηγουμένως εἶπεν, ὅτι «ἐστὶν ἐν δεξιᾷ», τότε ἐπρόσθεσεν, ὅτι «ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν», διότι τὴν ὁμοτιμίαν ἐδείξε καὶ τὴν ἰσότητά, ὥστε εἰς τὴν συνέχειαν «τὸ ἐντυγχάνειν», ὅχι ἐλαττωσικῶς ἀλλὰ μόνως τῆς ἀγάπης νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι ὁληωτικόν Διότι ὁ ἴδιος ὁ ὅποιος εἶναι ζωὴ καὶ πηγὴ ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ ὁ ὅποιος μετὰ τῆς αὐτῆς πρὸς τὸν Πατέρα ἐξουσίας καὶ νεκροῦ, ἐγείρει καὶ ζωοποιεῖ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κσμεν, πῶς θὰ ἐχρειάζετο παρακλησιν δια νὰ μᾶς, ὠφελήσῃ, Ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἀπεγνωσμένοις, ἡμῶς καὶ καταδικασμένοις μὲ τὴν ἰδικὴν τοῦ ἐξουσιαν καὶ ἀπο τὴν καταδικὴν ἐκείνην ἀφοῦ μᾶς ἀπῆλλαξε, καὶ δικαίους καὶ υἱοὺς ἀφοῦ μᾶς κατέστησε, καὶ πρὸς τὰς ὑψηλότητας, τιμὰς ἀφοῦ μᾶς ὠδήγησε, καὶ ἐκίνα τὰ ὅποια οὐδέποτε εἴχομεν ἐλπίσει μᾶς τὰ ἐπραγματοποιήσε, πῶς, μετὰ τὴν κατόρθωσιν παντῶν καὶ μετὰ τὴν φανέρωσιν τῆς φουσιῶς μας ἐπὶ τοῖς βασιλικοῖς θρόνοις, 598 θὰ ἐχρειάζετο παρακλησιν διὰ τὰ ἐκόλωτέρα,

Βλέπεις πῶς ἀπὸ παντοῦ φαίνεται, ὅτι τὸ «ἐντυγχάνειν» δι' οὐδὲν ἄλλο τὸ ἔχει εἰπῇ ἀλλὰ δια νὰ δείξῃ τὴν θερμὴν καὶ ἀκμαζοῦσαν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην, ἐπειδὴ καὶ ὁ Πατὴρ φαίνεται ὅτι παρακαλεῖ ἀνθρώπους νὰ σιμφιλιωθοῦν πρὸς αὐτόν «Ἵπὲρ γὰρ Χριστοῦ πρεσβευομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν» (Β Κορινθ 520). Ἀλλ' ὅμως, καὶ ὅταν ὁ Θεὸς παρυκαλῇ, καὶ ἄνθρωποι ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ πρεσβευοῦν πρὸς ἀνθρώπους, οὐδὲν ἐννοοῦμεν ἀπὸ αὐτὰ ἀνάξιον τῆς τιμῆς ἐκείνης, ἀλλ' ἐν μόνον ἐξ ὅλων τῶν λεχθέντων συμπεραينوμεν, τὴν ἐμφασιν δηλαδὴ τῆς ἀγάπης.

Β Τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐδῶ ὥς κάμνωμεν. Ἐάν λοιπὸν καὶ τὸ Πνεῦμα ὑπερμεσιτεῖ με ἀνεκφραστοῖς στεναγμοῖς, καὶ ὁ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ μεσιτεῖται ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὁ Πατὴρ χάριν σοῦ δὲν ἐλιπῆθη τὸν ἴδιον Υἱόν, καὶ σὲ ἐξέλεξε καὶ σὲ ἐδικαίωσε, τι φοβεῖσαι εἰς τὸ ἐξῆς, τί δὲ τρέμεις, ἀφοῦ ἀπολαμβάνεις τοσαυτὴν ἀγάπην καὶ τοσαυτὴν φροντίδα.

Δια τοῦτο λοιπόν, ἀφοῦ ἀπέδειξε πολλήν τήν ὄντως πρόνοιαν, μετὰ παρηγορίαν, ἐν συνεχείᾳ προσθέτει τα ἐξῆς, καί δὲν λέγει, ὅτι «ὀφείλετε καὶ σὲς τοιοῦτοῦτόριος νὰ δραπέτε αὐτόν» ἀλλ' ὡς νὰ ἔχη ξεχειλίσει ἀπὸ ἐνθουσιασμοῦ ὑπο τῆς ἀνεκφράστου ταύτης κρυνοίας, λέγει, C «Τίς ἡμᾶς χωρίζει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ» (στ. 35). Καί δὲν εἶπε «Τοῦ Θεοῦ» ὡς νὰ ἦτο κατὰ τὸ ἀδιαφοροῦν δι' αὐτόν καὶ τὸν Χριστόν καὶ τὸν Θεόν νὰ ὀνομαζῇ.

«Θλίψεις, ἡ στενοχωρία, ἡ διωγμός, ἡ λιμός, ἡ γομνότης, ἡ κίνδυνος, ἡ μάχη» (στ. 35). Προσέτι τὴν σινοῦν τοῦ μακαριοῦ Παύλου. Διότι δὲν ἀνέφερεν ἐκεῖνα μὲ τα ὁποῖα καθημερινῶς δαπανῶμεν τὸν καιρὸν μα, δηλαδὴ τὸν ἔρωτα τῶι χρηματῶν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δοξῆς καὶ τὴν βασανιστικὴν ἐξουσίαν τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ ἐκεῖνα τα ὁποῖα πολὺ περισσότερο ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τυραννικώτερα καὶ ἱκανὰ καὶ αὐτὴν τὴν ψὶσιν νὰ ἐκβιάσουν, καὶ τὴν σταθερότητα τῆς διανοίας νὰ διασαλεύσουν, πολλὰ καὶ κατὰ τὴν θέλησιν μας, αὐτὰ ἀναφέρει, θλίψεις καὶ στενοχωρίας.

Διότι ἂν καὶ εἶναι ὀλίγα τὰ ἀπαριθμηθέντα, ἐν τοιούτῳ ἑκάστη λέξις ἔχει ἀναριθμητοὺς ὁρμηθῆναι κειρασμῶν. D Διότι ὅταν ἀναφέρῃ «θλίψιν», καὶ φιλοκάς ἐννοεῖ καὶ δεσμά καὶ σκυοφαντίαν καὶ ἐξορίας καὶ ὄλα, τὰς ἄλλας, ταλαιπωρίας, μὲ μιαν λέξιν διατρέχων ἄπειρον πελαγὸς κινδύνων, καὶ ὄλα μαζί τὰ ἀνθρωπικὰ δεινὰ διὰ μιᾶς λέξεως παρουσιάζων εἰς ἡμᾶς. Ἀλλ' ὅμως ὄλα αὐτὰ τολμᾷ νὰ τα ἀναφέρῃ Δια τοῦτο καὶ μὲ σχῆμα ρητορικῆς ἐρωτήσεως προσφέρει αὐτὸ ὡς ἀναντιρρητόν, ὅτι ἐκεῖνοι, ὁ ὁποῖος τόσον πολὺ ἠγαπήθη καὶ τόσον μεγάλην πρόνοιαν ἀπῆλαισεν οὐδὲν ὑπάρχει τὸ ὁποῖον θὰ δυνήθῃ νὰ τὸν ἀπυσκάσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ.

E Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι ταῦτα εἶναι ἐνδεικτικὰ ἐγκαταλείψεως, προσθέτει καὶ τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος πρὸ πολλοῦ χρόνου ἔχει προαναφανῆσαι αὐτὰ καὶ ἔχει εἰπεῖ «Ὅτι ἐνεκεν σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογισθῆμεν ὡς πρόβατα σφαγῆς» (στ. 36 πρὸς καὶ Ψαλμ. 44.22) δηλαδὴ, εἰς ὅλους προκειμέθα εἰς τὸ νὰ ὑποφέρωμεν. Ἀλλ' ὅμως ἐναντὶ τῶν τόσον πολλῶν καὶ τόσον μεγάλων κινδύνων, καὶ ἐναντὶ τῶν νέων αὐτῶν τραγωδιῶν ἔχει δοθῇ εἰς ἡμᾶς, ὡς ἀρκετὴ κατηγορία ὁ σκοπὸς τῶν ἁγῶνων μάλλον δὲ ὅχι ἀρκετὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερο Διότι δὲν πασχόμεν αὐτὰ χάριν ἀνθρωπίνων, οἷτε διὰ κάποιον ἄλλο βιωτικὸν κρῆγμα, ἀλλὰ χάριν τοῦ βασιλείου τῶν ὁλων, λέγει.

Ὅχι δὲ μόνον μὲ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλον πάλιν στέφανον ποικίλον καὶ πολυειδῆ ἐστεφάνωσεν αὐτοὺς Διότι ἐπειδὴ ὡς ἀνθρώποι δὲν δύνανται νὰ ὑπομένουν χιλίους θανάτους, 399 φανερώντι ὅτι οὐδόλλως εἶναι κατωτέρα τὰ βροβεία Διότι ἂν καὶ εἰς τὴν φύσιν ἔχη κληρωθῇ ἓνας μόνον θάνατος, εἰς τὴν ψυχικὴν διάθεσιν, ἔάν τὸ θέλωμεν, ἔχει δώσει ὁ Θεὸς καθημερινῶς νὰ πάσχωμεν αὐτό. Ἐπομένως εἶναι φανερόν, ὅτι θὰ ἀπέλθωμεν

κατέχοντες τόσον πολλούς στεφάνους, ὅσας ἡμέρας θά ζήσωμεν μάλλον δέ καί πολὺν περισσοτέρους, διότι εἶναι οἱ νατὸν εἰς μίαν ἡμέραν καὶ ἅπασι καὶ οἷς καὶ πολλὰκι, νά ἀποθάνωμεν. Διότι ἐκεῖνος ποὶ εἶναι προητοιμασμένος, πρὸς τοῦτο, παντοτε ὁλόκληροι τὸν μισθὸν λαμβάνει. Τοῦτο λοιπὸν ἵποιοῦν καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν - *Ὁλην τὴν ἡμέραν*-. Β Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος αὐτὸν ἐπὶ πλεον εἰσηναγε, δια νά διεγείρῃ περισσότερον αὐτοὺς.

Διότι ἔαν, λέγει, οἱ ἄνθρωποι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἔχοντες ὡς ἐκπαθλὸν τῶν κόπων καὶ γῆν καὶ τὰ ἄλλα ποὺ καταστρέφονται μαζί με τοὺς παρόντα βίον, τόσον πολὺν περιεφρόνουν τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ τοὺς πειρασμούς καὶ τοὺς κινδύνους, ποῖαν συγγνωμὴν θά ἔχομεν ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι θεωροῦμεν εὐτελὴ πρόματα μετὰ τὸν οὐρανόν καὶ τὴν ἀνω βασιλείαν καὶ τὰ ἀπορρητὰ ἀγαθὰ, καὶ οἱ ὅποιοι δὲν φθάνομεν οὔτε πρὸς τὸ ἴδιον μέτρον μετ' ἐκείνους. Ἀλλὰ τοιοῦτο τροπὸς μὲν δὲν ὠμίλησεν εἰς τὴν συνειδησιν δὲ τῶν ἀκροατῶν ἀφοῦ θύησεν αὐτοῖς, ἀρκεῖται εἰς μόνην τὴν μαρτυρίαν, καὶ φανέρωνει, ὅτι καὶ θύσια γίνονται τὰ σώματα αὐτῶν. Γ καὶ δὲν πρέπει νά θοριβῶνται οὔτε νά ταράσσωνται, ἀφοῦ ὁ Θεὸς τοιοῦτοτρόπως ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα.

Καὶ μετ' ἄλλον τρόπον δὲ προτρέπει αὐτούς. Διότι δια νά μὴ προφασίζεταί τις, ὅτι ἀπλῶς αὐτὰ ἀναφέρει χωρὶς νά ἔχη πείραν τῶν πραγμάτων, ἐπρόσθεσε - *Ἐλαγίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς*-, ἐννοῶν τοὺς καθημερινούς θανάτους τῶν ἀποστόλων. Εἶδες ἀνδρείαν καὶ ἐπεικειαν, διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνα, λέγει, δὲν ἀνθίστανται τὴν ὄραν ποὺ σφαζοῦνται, τοιοῦτοτρόπως οὔτε καὶ ἡμεῖς.

Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης, διανοίας ἡ ἀδυναμία καὶ ἐπειδὴ ἥστερα ἀπὸ τόσα πολλὰ εἶχε φοβηθῇ τὸ κληθῆς τῶν πειρασμῶν, πρόσθετε πῶς καὶ πάλιν ἀνορθῶναι τὸν ἀκροατὴν καὶ τὸν κάμει, ὑψηλὸν καὶ ἐπερήφανον μετ' ἐν τῇ εἰπῇ. Δ - *Ἀλλ' ἐν ταῦτοις πῶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς* - (στ 37). Διότι τὸ πλέον θαυμαστὸν τοῦτο εἶναι, ὅχι ὅτι τώρα μόνον νικῶμεν, ἀλλ' ὅτι νικῶμεν καὶ δι' ἐκείνων ποὺ μηχανεῦνται κακὰ ἐνατίον μας. Καὶ ὅχι ἀπλῶς νικῶμεν, ἀλλ' ὑπερνικῶμεν. τοῦτέστι, μετὰ πάσης εὐκολίας, χωρὶς ἰδρώτος καὶ κόποις. Διότι ὅχι μετ' ἐν τῇ ὑπομένουμε τὰ πραγματὰ, ἀλλὰ μετ' ἐν τῇ προετοιμαζόμε μόνον τὴν διαθεσιν, τοιοῦτοτρόπως πανταχοῦ στήνομε τὰ τροπία κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Καὶ μάλλον εὐλογως, διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀγωνίζεται μαζί μας.

Μὴ ἀπιστήσης λοιπὸν ἔαν ἐνῶ μαστιζόμεθα, νικῶμεν τοὺς μαστιζόντας, ἔαν ἐνῶ διωκόμεθα, ὑπερισχύωμεν τῶν διωκόντων. Ε ἔαν, ἐνῶ ἀποθνήσκομεν, τρέκωμεν εἰς φιγὴν τοὺς ζῶντας. Διότι διὰν ὑπολογίσῃς καὶ τὴν δυνάμιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, δὲν ὑπάρχει τιποτε ποὺ νά ἐμποδίζῃ νά συμβοῦν τα θαυμαστά ταῦτα καὶ παραδοξὰ, καὶ τὴν νίκην νά λάμψῃ ἐκ τῆς ἀνωτερότητος τῶν χριστιανῶν.

Διότι δὲν ἐνίκων ἀπλῶς, ἀλλὰ μέ πολύ θαυμαστὸν τρόπον, καὶ διὰ νὰ μάθοιεν, ὅτι ὁ πόλεμος ἐκείνων ποὶ ἐμνηχανεύοντο τὰ κακὰ δὲν ἦτο ἐναντίον ἀνθρώπων ἀλλ' ἐναντίον τῆς ἀκαταμάχητου ἐκείνης δυνάμεως. Πρόσεξε πχ τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀνάρεσα τοὺς αὐτοὺς (τοὺς Ἀποστόλους) καὶ διηπόρουν καὶ ἔλεγον -Τι ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς τοῖς- (Πράξ 4.16). Καὶ τὸ περισσοτέρον θαυμαστὸν τοῦτο εἶναι, ὅτι ἐνφ κατεῖχον αὐτοὺς καὶ ὑπευθύνους τοὺς εἶχον δι' ἐκεῖνα ποὶ τοὺς εἶχον κατηγορήσαι καὶ τοὺς ἐδόσμευαν, καὶ τοὺς ἐκτύπων ἠπόρουν καὶ εἰρσκοκοντὰ εἰς ἀμνηστίαν ἡττωμένοι δι' αὐτῶν τούτων δια τῶν ὁποίων ἀνέμενον νὰ νικήσαιν. Καὶ οὕτε τῶν νικητῶν, οὕτε δῆμιοι, οὕτε φάλαγγες δαιμόνων, οὕτε ὁ ἴδιος ὁ διαβολὸς ἡδυνήθη νὰ νικήσῃ αὐτοὺς, ἀλλ' ἐκ τῆς πολλῆς ἀνωτερότητος ἀπαντες ἐνίκωντο, βλέποντες ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ ὅποια ἐναντίον αὐτῶν ἐμνηχανεύοντο, ὅλα νὰ ἀποβαίνουν ὑπὲρ αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν -ἐπερνικῶμεν-.

Β Διότι καινοφανὴς ἦτο ὁ νόμος αὐτὸς τῆς νίκης, τὸ νὰ νικῶν διὰ τῶν ἀντιθέτων, καὶ οὐδέποτε νὰ ἡττῶνται ἀλλ' ὥς νὰ ἦσαν αὐτοὶ κυριοὶ τοῦ τέλους, τοιούτοιτρόπως ἐλήρχοντο πρὸς τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς -Πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὕτε θάνατος οὕτε ζωὴ, οὕτε ἀγγελοὶ οὕτε ἀρχαὶ οὕτε δυνάμεις, οὕτε ἐνεστῶτα οὕτε μέλλοντα, οὕτε θῶμα οὕτε βάθος, οὕτε τις κτίσις ἐτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρῖσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (στ 38-39).

Μεγάλα εἶναι αὐτὰ ποὺ ἔχουν λεχθῇ, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν αὐτὰ, ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν τὴν πολλὴν ἀγάπην. Ἀλλ' ὅμως ἂν καὶ μεγάλα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ φανερωσῇ, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἐναντὶ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποῖαν ἡγαπήθη παρὰ τοῦ Θεοῦ. θέτει τὴν ἰδικὴν του εἰς δεξιέραν μοῖραν, ὅσπερ ἀπὸ αὐτῆν, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι λέγει σκουδαῖα περὶ τοῦ ἐπιτοῦ τοῦ.

Γ Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποῖον λέγει, τοῦτο σημαίνει. Διὰ τί πρέπει, λέγει, νὰ ἀναφέρω τὰ παρόντα, καὶ τὰ συμφυτὰ πρὸς τὸν βίον τοῦτον δεινὰ, διότι καὶ δι' ἀκόμῃ ἀναφέρῃ κανεὶς τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν πραγματὰ, καὶ ἂν ἀκόμῃ δυνάμεις, πραγματὰ μὲν ὅπως θάνατον καὶ ζωὴν, δυνάμεις δὲ ὅπως ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους, καὶ πᾶσαν τὴν ἀνω κτίσιν, καὶ ταῦτα δι' ἐμὲ εἶναι μικρὰ ἔμπροσθεν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τί οὕτε ἐάν τις κάποιος ἡπειλὴ ἐκείνον τὸν θάνατον, τὸν μελλοντικόν θάνατον, ὥστε νὰ μὲ διαχωρίσῃ ἀπὸ τὸν Χριστόν, οὔτε ἐάν ὑπόσχετο τὴν δεινὴν ζωὴν, θὰ κατεδεχόμεν. Διὰ τί πρέπει νὰ ἀναφέρω τοὺς ἐπιγίους βασιλεῖς καὶ ἡγετοὺς, τὸν τᾶδε καὶ τὸν τᾶδε, διότι καὶ ἂν ἀκόμῃ ἀγγέλους μοῦ ἀναφέρῃς, **Δ** καὶ ἂν ἀκόμῃ ὅλας τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις, καὶ ἂν ἀκόμῃ ὅλα τὰ ὄντα, καὶ ἂν ἀκόμῃ ὅλα τὰ μέλλοντα, ὅλα δι' ἐμὲ εἶναι μικρὰ, καὶ τὰ ὑπάροντα εἰς τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐχρισκόμενα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ τὰ ὑποκατω τῆς γῆς, καὶ τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἔμπροσθεν τῆς ἀγάπης ἐκείνης.

Ἐπειτα ὥς νά μή ἤρουν ταῦτα νά παραστήσουν τόν πόθον, τόν ὁποῖον εἶχαν, ἄλλα τοσαῦτα πάλιν ἀφοῦ ἀνέφερε λέγει «Ὅτε τις κτίσας τέτρα» Ἐκεῖνο δέ τό ὁποῖον λέγει, τοῦτο σημαίνει, Ἐάν ὑπῆρχε καί ἄλλη τόση κτίσις, ὅση ἡ ὄρατι, ὅση ἡ ἄορατος, τίποτε δέν θά μέ ἀπέσκα ἀπό τῆς ἀγάπης ἐκείνης

Ἡ ἀγάπη τοῦ Παύλου ἔναντι τοῦ Χριστοῦ

Ε Ταῦτα δέ ἔλεγεν, ὅχι οἱ τάχα οἱ ἀγγελοι ἐπιχειροῦν αὐτό, ἢ αἱ ἄλλαι δυνάμεις, μή γένοιτο, ἀλλά θέλων νά ἐπιδείξῃ μέ πᾶσαν ὑπερβολήν τήν ἀγάπην, τήν ὁποίαν εἶχε πρὸς τόν Χριστόν, Διότι δέν ἠγάπα τόν Χριστόν διὰ τὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά δι' αὐτόν τὰ ἐκείνου, καί πρὸς αὐτόν ἀπέβλεπε μόνον, καί ἐν ἐφουβείτο, μήπως ἐκπέσει ἀπό τήν ἀγάπην ἐκείνην Διότι τοῦτο εἰς αὐτόν ἦτο φοβερωτερον καί ἀπό τήν γένναν, ὅπως ἀκριβῶς καί ἡ παραμονή εἰς αὐτήν (τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ) ἦτο ποθεινότερα ἀπό τήν βασιλείαν (τῶν οὐρανῶν).

Τίνος λοιπόν θά εἴμεθα ἡμεῖς, ἄξιοι εἰς τό ἔξῃς, διαν ἐκείνος μέν δέν θαυμάζῃ οὔτε τὰ εὐρισκόμενα εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐμπροσθεν τοῦ πόθου διὰ τόν Χριστόν, ἡμεῖς δέ προτιμῶμεν ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ τὰ εὐρισκόμενα εἰς τόν βόρβορον καὶ τόν πηλόν, καὶ ἐκείνος μέν διὰ τόν πόθον αὐτοῦ καταδέχεται νά ἐμπέσῃ καί εἰς τήν γένναν, 601 καί ἀπό τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν νά ἐκπέσῃ, ἐάν καί τὰ δυο πρόκειται νά συμβοῦν ἡμεῖς δέ δέν καταφρονοῦμεν οὔτε τόν παρόντα βίον, Ἐραγε εἴμεθα ἐν συνεχείᾳ ἄξιοι τῶν ὑποδημάτων ἐκείνου, ἀφοῦ τόσον πολὺ ἀπέχομεν ἀπό τὴν μεγαλοψυχίαν αὐτοῦ; Διότι ἐκείνος μέν χάριν τοῦ Χριστοῦ οὔτε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δέν θεωρεῖ οἷον εἶναι κάτι, ἡμεῖς ὅμως τόν ἴδιον μέν τόν Χριστόν καταφρονοῦμεν, διὰ τὰ ἀνήκοντα δέ εἰς τόν Χριστόν πολὺν λόγον κάμνομεν. Καὶ μακάρι οὔτε διὰ τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτόν τώρα δηλαδὴ οὔτε τοῦτο συμβαίνει, ἀλλὰ ἐνῷ καί ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εὐρίσκεται ἐνώπιόν μας, ἐκείνην ἀφοῦ ἐγκατελείψαμε, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιδιώκομεν τὰς σκιὰς καὶ τὰ ὄνειρα.

Καὶ ὅμως ὁ Θεός ἐπειδὴ εἶναι φιλόανθρωπος καὶ πάρα πολὺ πρᾶος, τό ἴδιον ἔκαμε, ὁποῖον ἂν κάποιος πατήρ ποι. ἀγαπᾷ τὸν παῖδα, **Β** ἐνῷ ὁ παῖς εἶναι δύσκολος εἰς τὴν πρὸς τὸν πατέρα διαρκῇ συναναστροφῇ, μέ ἄλλον τρόπον ἐσοφίσθη νά συμπεριφερθῇ πρὸς αὐτόν Διότι ἐπειδὴ δέν ἔχομεν τὴν ἐπιθυμίαν πού πρέπει πρὸς αὐτόν, πολλὰ ἄλλα προβάλλει εἰς ἡμᾶς, ὥστε νά μᾶς προσελκύσῃ πρὸς τὸν αὐτόν τοι. Καὶ οὔτε μέ αὐτόν τὸν τρόπον παραμένομεν, ἀλλ' ἀποσκιρτῶμεν τρεπόμενοι πρὸς τὰ παιδικὰ παιγνίδια.

Ὁ Παῦλος ὁμως δέν πράττει οὕτως, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς κάποιοις ευγενεῖς καί ἐλευθεροί, καί που ἀγαπᾷ τόν πατέρα του παῖς, τήν σιαναστροφὴν τοῦ πατρός, ἐπιζητεῖ μόνον καί διὰ τὰ ἄλλα δέν ἐνδιαφερεται τόσον· μᾶλλον δέ, πολύ περισσότερον παρα ὡς ὁ παῖς, Διότι δέν τιμᾷ μαζί μέ τόν πατέρα καί τὰ τοῦ πατρός, **Ε** ἀλλ' ὅταν ἀποβλέψῃ πρὸς τόν πατέρα, οὐδόλως ὑπολογίζει ἐκεῖνα, ἀλλὰ θά προετιμα νά εἶναι μαζί μέ τόν πατέρα, ἔστω καί ἂν τιμωρῇται καί μαστιγώνεται, παρα νά εὐχαριστῇται ἀποχωριζόμενος ἀπό αὐτόν.

Ἀποτροπή ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῶν γηένων. Σύστασις τῆς ἐλεημοσύνης

Ἄς φριξωμεν λοιπόν ὅσοι οὔτε χρήματα δέν καταφρονοῦμεν χάριν τοῦ Θεοῦ· μᾶλλον δέ, ὅσοι οὔτε χρήματα δέν καταφρονοῦμεν χάριν ἡμῶν τῶν ἰδίων Διότι ὁ Παῦλος ἦτο μόνος, ὁ ὁποῖος πάντα γνησίως ἔπασχε χάριν τοῦ Χριστοῦ, ὄχι χάριν τῆς βασιλείας, οὔτε χάριν τῆς τιμῆς του, ἀλλὰ χάριν τῆς εἰνοίας ἐκείνου. Ἡμᾶς ὁμως δέν μᾶς ἀποσιροῦν ἀπὸ τὰ βιωτικά πράγματα οὔτε ὁ Χριστός, οὔτε τὰ τοῦ Χριστοῦ, **Β** ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς ὅφεις ἢ ἐχιδναί ἢ χοῖροι, ἢ καί ὅλα ὁμοῦ, τοιουτοτρόπως εἰς τὴν λασπὴν συρόμεθα.

Διότι εἰς τί ἀπὸ τὰ ζῶα ἐκεῖνα ἡμεῖς εἰμεθα καλύτεροι, οἱ ὅποιοι, ἐνῷ ἔχομεν τόσον πολλά καί τόσον μεγάλα παραδειγμάτων, ἐν τοῖτοις ἀκόμη κάτω βλέπομεν, καί οὐδέ ἐπ' ὀλίγον ἀνεχόμεθα νά ἀναβλέψωμεν πρὸς τόν οὐρανόν.

Ἄλλ' ὁ μὲν Θεός καί τόν Υἱόν ἐξέδωκε· σύ δέ οὔτε ἄρτον δέν μεταδίδεις εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος χάριν σοῦ ἐξεδόθη, χάριν σοῦ ἐσφάγη. Ὁ Πατήρ χάριν σοῦ αὐτόν δέν ἐλιπήθη καί τοῦτο ἐνῷ ἦτο γνήσιος Παῖς· συ δέ αὐτόν περιφρονεῖς παρὰ τό γεγονός, ὅτι λειώνει ἀπὸ τὴν πείναν, καί τοῦτο ἐνῷ πρόκειται νά καταναλώνης ἀπὸ τὰ ἰδικά του, καί χάριν τοῦ ἑαυτοῦ σου νά καταναλώνης.

Ε Τι χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν κυριότητα θά ἦδεναι νά γίνῃ, Ἐξεδόθη διὰ σέ, ἐσφάγη διὰ σέ, περιέρχεται πεινῶν διὰ σέ, ἐκ τῶν ἰδικῶν του δίδεις, διὰ νά ὠφεληθῇς ὁ ἴδιος, καί οὐδέ τοιουτοτρόπως δίδεις. Ἀπὸ ποίους λίθους δέν θά ἦσαν ἀναισθητότεροι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐπιμένουν εἰς τὴν διαβολικὴν αὐτὴν σκληρότητα, ἐνῷ τόσον πολλά πράγματα ἔλκυον αὐτοὺς, Διότι δέν ἠρκέσθη εἰς τόν θάνατον καί τόν σταιρὸν μόνον, ἀλλὰ κατεδέχθη νά γινῇ καί πτωχός καί ξένος καί περιφερόμενος τῇδε κακεῖσε καί γυμνός, καί εἰς φυλακὴν νά ἐμπέσῃ, καί ἀρρώστειαν νά ὑπομείνῃ, μήπως καί μέ αὐτόν τόν τρόπον σέ προσκαλέσῃ πλησίον του.

Διότι ἐάν δέν μέ ἀνταμειβῆς, λέγει, ἐπειδὴ χάριν σοῦ κατὶ ἐπαθα, ὅμως ἔλησον με ἐπειδὴ εἰμαι πτωχός. Ἐάν δε δέν θέλῃς νά μέ ἔλεῃς, ἐπειδὴ εἰμαι, πτωχός, λυγισε ἐπειδὴ εἰμαι ὄρρωστος, λυγισε δὲ προσέτι ἐπειδὴ εἰμαι ἐν φυλακῇ 602 ἔαν δὲ οὔτε αἰτὰ σέ κάμνουν φιланθρῶπον, ἐξ αἰτίας τῆς εἰκόλου αἰτήσεως σιγκατανεύσον Διότι δὲν ζῆ-ώ τιπο-τε το πολυτελές, ἀλλὰ ἄρτον καὶ στέγην καὶ παρηγορίαν μέ λόγους

Ἐαν δὲ καὶ μετὰ ταῦτα παραμεινῇ ἄγριος, ἔστω δια τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν γινε καλιτερος, ἔστω διὰ τὰ βραβεῖα τὰ ὅποια ἱκεσχέθην Ἀλλὰ οὔτε δι' αὐτὰ ἰπαρχει υἱτιμ εἰς σέ να γινης καλιτερος, Τοῖς ἀχιστοι λυγισε παλιν ἐνωπιον σέτης τῆς φύσεως, ἀφοῦ μέ βλέπῃς γυμνόν καὶ θυμισοι τὴν γυμνότητα ἐκείνην, τὴν ὅποιαν ἐγινμνωθην ἐπὶ τοῦ σταιροῦ διὰ σε Ἐαν δε δέν θελῃς ἐκείνη νά θυμηθῇς, τουλάχιστον αὐτὴν, τὴν ὅποιαν γυμνοῦμαι χάριν τῶν πτωχῶν

Β Εἰρέθην εἰς ἀναγαν τότε χάριν σοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶρα χάριν σοῦ ὥστε εἴτε ἀπὸ ἐδῶ, εἴτε ἀπὸ ἐκεῖ, ἀφοῦ προυχθῇ, νά θελήσῃς να ἔλεῃς κάποιον ἐνηστευσμα χάριν σοῦ, παλιν πεινω χάριν σοῦ ἐδιψησα κρεμαμενός ἐπὶ τοῦ σταιροῦ, οἰσῶ καὶ μέσῳ τῶν πτωχῶν, ὥστε καὶ ἐξ ἐκείνων καὶ ἐκ τοιῶν νά σέ προσελακίσω πρὸς τὸν ἐαυτόν μου καὶ να σέ κάμω φιανθρῶπον διὰ τὴν σωτηρίαν σου

Διὰ τοῦτο καὶ ἐνῷ ὀφείλεις χιλίας εὐεργεσίας ὡς ἀμοιβὴν δι' ἐμε δέν ἀπαιτῶ αὐτάς, τὰς εὐεργεσίας ὡς νά ἦσουν ὀφειλότης, ἀλλὰ σε στεφανωνῶ ὡς νά ἐχυρίζομαι εἰς ἐμέ, καὶ ἀντὶ τῶν μικρῶν τοιῶν σοῦ ὀρωρῶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν Διότι καθολοῦν δέν σοῦ λέγω - Ἐξαρπάτισε μου τὴν πτωχείαν-, οὔτε -χαρισέ μοι πλοῦτον-. **Γ** παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἐπτωχεύσα χάριν σοῦ ἄλλ' ὅμως μόνον ἄρτον ζητῶ καὶ ἱματίον καὶ μικρὰν ἀνακουφισιν τῆς πεινῆς

Καὶ ὅταν εἰς φυλακὴν ριφθῶ, δέν σέ ἀναγκάζω νά λύσῃς τὰ δεσμά καὶ νά μέ ἐξαγαγῇς, ἀλλ' ἐν μόνον ἐπιζητῶ, νά μέ ἐπισκεφθῇς, καὶ νά μέ ἰοῇς πού εἰμαι δεμένος χάριν σοῦ, καὶ τότε ἀρκετὴν παρηγορίαν ἔχω λάβει, καὶ ἀντὶ τοιῶν μόνον σοῦ χαρίζω τὸν οὐρανόν Παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἐγὼ σέ ἔλυσα ἀπὸ δυσκολώτατο δεσμά, ἀλλὰ δι' ἐμέ εἶναι ἀρκετόν ἂν θελήσῃς νά μέ ἰοῇς ποὶ εἰμαι δεμένος

Διότι δύναμαι μέν καὶ χωρὶς αὐτὰ να σέ στεφανωνῶ, θέλω ὅμως να εἰμαι καὶ ὀφειλέτης σου, δια να ἔχῃ δια σέ καὶ καποιαν παρρησίαν ὁ στέφανος Καὶ διὰ τοῦτο καίτοι δύναμαι νά θρέψω τὸν ἐαυτόν μου, **Δ** ἐν τούτοις περιέρχομαι ὡς ἐκαιτης καὶ παριστάμαι εἰς τὰς θύρας σοι προτεινὼν τὴν χεῖρα Διότι ἀπὸ σένα ἐπιθυμῶ να γραφῶ, ἐπειδὴ πάρα πολὺν σέ ἀγαπῶ δια τοῦτο καὶ τὴν τραπέζαν τὴν ἰδικὴν σοι ἐπιθυμῶ, πρῶγμα τὸ ὅποιον εἶναι συνηθεια εἰς τοὺς ἀγαπῶντας, καὶ ὑπερηφανευομαι ἐπὶ τοιῷ, καὶ ὅταν εἰς τὸ θέατρον εἶναι παροῦσα ἡ οἰκουμένη, τότε

σέ ἀνακηρύσσω, καί ὅταν ὅλοι ἀκούουν, τότε ἐπιδεικνύω τόν ἰδικόν μου τροφέα.

Και βεβαίως ἡμεῖς ὅταν ἀπό κάποιον τραφῶμεν, ἐντρεπόμεθα διὰ τοῦτο καί τό ἐπικαλυπτομέν· αὐτός ὅμως ἐπειδή πάρα πολύ μᾶς ἀγαπᾷ, καί ὅταν ἡμεῖς σιωπῶμεν, ἀνακηρύσσει τότε τό γεγονός μετά πολλῶν ἐγκωμίων, καί δέν ἐντρέπεται νά φανερωσῇ. Ἐ ὅτι καί ὅταν ἦτο γυμνός τόν ἐνεδύσαμε, καί ὅταν ἐπείνα τόν ἐθρέψαμε.

Ὅλα λοιπόν αὐτά ἀφοῦ ἐννοήσωμεν, ἃς μὴ σταθῶμεν μόνον εἰς τοὺς ἐκαίνους, ἀλλὰ καί ἃς ἐφωρμόσωμε τὰ λεχθέντα. Διότι ποῖον τό ὄφελος ἀπό τοῦς κρότοις καί τοὺς θορυβοῖς αὐτοῦς; Ἐν μόνον ζητῶ ἀπό σᾶς, τήν διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξιν, τήν εἰς τήν πρᾶξιν ὑπακοήν· τοῦτο εἶναι ἰδικός μου ἐκπαινω, τοῦτο ἰδικόν σας κέρδος, τοῦτο δι' ἐμέ εἶναι λαμπρότερον ἀπό διαδῆμα.

Τοῦτον λοιπόν τόν στέφανον, ἀφοῦ ἀποχωρήσετε, νά πλῆξετε χάριν ὑμῶν καί ἐμοῦ διὰ τῆς χειρός τῶν πτωχῶν ὥστε καί κατὰ τήν παροῦσαν ζωὴν νά τραφῶμεν μαζί μέ χρηστὴν ἐλπίδα. 603 καί πρὸς τήν μέλλουσαν ζωὴν ἀφοῦ ἀπέλθωμεν, νά ἀπολαίσωμεν τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια εἶθε ὅλοι ἡμεῖς νά ἀπολαίσωμε, μέ τήν χάριν καί τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τόν Πατέρα συγχρόνως εἰς τό Ἅγιον Πνεῦμα δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καί παντοτε καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ΄

(Ρωμ. 9, 1-33)

« Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυροῦσθ μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν Πνεύματι ἁγίῳ » (στ. 1).

Β Ἀραγε δέν ἐφάνην, ὅτι σᾶς ἔχω ἐκθέσει κατὰ τήν προηγουμένην ἡμέραν μεγάλα καί ὑπερφυσικά περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Παύλου πρὸς τόν Χριστόν, Καί πράγματι ἦσαν ἐκ φύσεως σπουδαῖα καί ὑπερέβαινον πάντα λόγον ἀλλ' ὅμως τὰ σήμερον λεχθέντα ἴσσον πολύ ὑπερέχουν ὡς πρὸς ἐκεῖνα, ὅσον ἐκεῖνα πρὸς τὰ ἰδικά μας. Καί ὅμως δέν ἐνόμιζα, ὅτι αὐτά ἦσαν ἀνωτερα, ἀλλ' ὅταν ἠκούσθησαν αὐτά καὶ ἀνεγνώσθησαν σήμερον ἐναπὶ ὄν μας ἐφάνησαν πολὺ λαμπρότερα ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως καί ὁ ἴδιος ἀφοῦ συνειδητοποιήσε, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν παρουσίασεν αὐτο, Ὁ ἀφοῦ εἰς μεγαλύτερα ἐπρόκειτο νά εἰσέλθῃ καί νά μὴ γινεταί πιστευτός ἀπὸ τοὺς πολλοὺς.

Κατ' ἀρχάς δίδει διαβεβαιώσεις περὶ ἐκείνων τὰ ὅποια πρόκειται νά ἐκθέσῃ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι συνήθεια εἰς πολλοὺς νά πράττουν, ὅταν προκειται νά διατυπώνουν κατὰ τὸ ὁποῖον δέν γίνεται πιστευτὸν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, καί ὑπὲρ τοῦ

ὅποιοι πάρα πολὺ οἱ ἴδιοι ἔχουν πεισθῇ. Διότι «ἀλήθειαν λέγω, φησί, καὶ οὐ ψευδομαι, καὶ ἡ συνειδήσίς μου μαρτυρεῖ ὅτι λύπη μοὶ ἔστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὁδὸν τῇ καρδίᾳ μου. Ἠύχουμην γάρ ἀνάθεμα εἶναι αὐτός ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ» (στ 2-3)

Πῶς θὰ ἐπεθύμει ὁ Παῦλος νὰ εἶναι τὸ ἀνάθεμα

Τί λέγεις, Παῦλε, Ἐκ τὸν Χριστὸν τὸν ποθοῦμενον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον μὴτε βασιλεία, μὴτε γέννησά σε ἐχωρίζε, μὴτε τὰ ὁρατά, μὴτε τὰ ἀόρατα, μὴτε ἄλλα τόσα πολλά, ἀπὸ αὐτοῦ τώρα εἴχεσαι νὰ χωρισθῇς, δηλαδὴ νὰ εἶσαι ἀνάθεμα. Οὐ Τί ἔχει συμβῇ, μήπως, ἔχει, ἀλλάξει καὶ ἐξηφανίσας τὸν ποθὸν ἐκείνον, Ὅχι λέγει, μὴ φοβηθῇς διότι καὶ περισσότερον τὸν ἐδιναμωσα.

Πῶς λοιπὸν εἴχεσαι νὰ εἶσαι ἀνάθεμα, καὶ ἀποξένωσιν ζητεῖς, καὶ χωρισμὸν τοιοῦτον, ὥστε ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐρωμὲν ἄλλον, Ἐπειδὴ παρα πολὺ αὐτὸν ἀγαπῶ, λέγει.

Πῶς, πῆς μου, καὶ μὲ ποῖον τρόπον, διότι τὸ πρῶτον ὁμοιάζει μὲ αἰνίγμα.

Μᾶλλον δέ, ἂν θέλῃς, πρῶτον ὥς μάθωμε τί σημαίνει τὸ ἀνάθεμα, καὶ τότε θὰ ἐρωτήσωμεν αὐτὸν περὶ τοιούτων, καὶ θὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀπόρρητον καὶ παράδοξον ταύτην ἀγάπην.

Ἐ Τί λοιπὸν σημαίνει τὸ ἀνάθεμα, Ἀκούσε αὐτὸν καὶ λέγει «Εἰ τις σὺ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἔστω ἀνάθεμα» (1Α Κορινθ 16,22) δηλαδὴ ὥς χωρισθῇ ἀπὸ ὅλους, ὥς εἶναι ξένος, εἰς ὅλους. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, τὸ ἀνάθεμα¹ καὶ ἀφιερωμενται εἰς τὸν Θεόν οὐδεὶς γενικῶς θὰ ἐτόλμα νὰ ἐγγίσῃ μὲ τὰς χεῖρας, οὔτε νὰ πλησιασῇ, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸν ἀποχωριζόμενον ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀφοῦ τὸν ἀποκόπη ἀπὸ ὅλους, καὶ τὸν ὁδηγῇ πολὺ μακριά, μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἀντιθέτου ὀνομάζει, ἐνῶ ρητῶς ἐπιβάλλει μὲ πολὺν φόβον εἰς ὅλους νὰ ἀποχωρίζωνται ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ ἀποσκιρτοῖν. Διότι τὸ μὲν ἀνάθεμα οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἐγγίσῃ τιμῇς ἐνεκεν, ἀπὸ τὸν περιφρονηθέντα ὅμως ἀπαντες ἀπεχωρίζοντο, 604 ἐπειδὴ δὲν συνεφωνοῦν μὲ τὴν διαγωγὴν του.

Ὡστε ὁ μὲν χωρισμὸς εἰς καὶ καθ' ὁμοίον τρόπον καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο ἔχουν ἀποξενωθῇ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὁ τρόπος ὅμως τοῦ χωρισμοῦ δὲν εἶναι εἰς, ἀλλὰ καὶ ἀντίθετος οἷτος ἀπὸ ἐκείνον. Διότι ἀπὸ τὸ μὲν ἀπεμακρύνοντο ἐπειδὴ εἶχεν ἀφερωθῇ εἰς τὸν Θεόν, ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως ἐπειδὴ εἶχεν ἀποξενωθῇ ἀπὸ τὸν

¹ Τὸ ἀνάθεμα τοῦτο, καὶ ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεόν εἶναι τὸ ὁμύημα ἡδυνάτο νὰ γραφῇ καὶ ἀνάθεμα. Καὶ οἱ δύο λέξεις προέρχονται ἀπὸ τὸ ὁ ἀνατίθημι.

Θεόν και είχαν ἀκοσπασθῇ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Τοῦτο λοιπὸν δηλῶν καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν *«Ἠχόμην ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ»*. Καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι *«ἐβουλόμην»*, ἀλλὰ ἐπιτεινὼν αὐτό, λέγει καὶ *«ἠχόμην»*.

Ἐάν δέ σέ ἀνησιχῇ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι ἀσθενέστερα τὰ λεγόμενα, ὦ νυ σκεφθῆς τὴν πραγματικότητά, ὅχι μόνον ὅτι ἤθελε νὰ χωρισθῇ, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν ἤθελε, καὶ τότε θὰ ἴδῃς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης, αὐτοὶ ἐπειδὴ καὶ περιέτεμε, καὶ δὲν προσερχομένους εἰς τὸ γενόμενον, ἀλλὰ εἰς τὴν διάθεσιν καὶ τῇ αἰτίαν τοῦ γενομένου καὶ διὰ τοῦτο περισσεύον θαιμαζόμενοι αὐτὸν. Δὲν περιέτεμε δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξίριζε-το καὶ ἐθύσιασε καὶ βεβαιοῦς δὲν τὸν ὀνομαζόμενον διὰ τοῦτο Ἰουδαῖον, ἀλλὰ δι' αὐτό τοῦτο ἰδιαιτέρως λεγόμενον, ὅτι ἀπηλαλ-χθῇ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ ὅτι εἶναι κακῆρός καὶ γνησίως λάρης τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως ἀκριβὲς λοικοὶ ὅταν βλέπῃς αὐτὸν νὰ περιτέμνῃ καὶ νὰ θυσιάσῃ, δὲν τὸν αὐταδικάζεις διὰ τοῦτο ὡς Ἰουδαίζοντα, ὦ ἀλλὰ δι' αὐτό μὲν τοῦτο ἰοιμαίτερος τὸν ἐπαιεῖς, ὡς ξένον τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, τοιοῦτοτροπως καὶ βλέπων νὰ ἐπιθυμῇ νὰ γίνῃ ἀνάθεμα, μὴ ἀνησιχῆσθαι διὰ τοῦτο, ἀλλὰ δι' αὐτό μὲν τοῦτο ἰδιαιτέρως ἀνακηρύττει αὐτὸν ἀφοῦ κατανοήσῃς τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν ἐπιθυμεῖ αὐτό.

Διότι ἂν δὲν ἐξετάσωμεν τὰς αἰτίας, καὶ τὸν Ἥλιον θὰ ἀποκαλέσωμεν ἀνδροφόνον καὶ τὸν Ἀβραάμ ὅχι μόνον ἀνδροφόνον, ἀλλὰ καὶ παιδοκτόνον καὶ τὸν Φινεὲς δὲ καὶ τὸν Πέτρον διὰ φόνον θὰ καταγγείλωμε πάλιν, καὶ ὅχι μόνον δὲ περὶ τῶν ἁγίων ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὁσίων, πολλὰ ἄτοπα θὰ συμπερανῇ ἐκεῖνος που δὲν τηρεῖ αὐτὸν τὸν κανόνα. Διὰ νὰ μὴ συμβαίῃ λοιπὸν αὐτό, **Δ** ἐπὶ ὅλων τῶν παρομοιῶν, ἀφοῦ συνα-θροίσωμε καὶ τὴν αἰτίαν καὶ τὴν διάθεσιν καὶ τὸν καιρὸν καὶ ὅλα τὰ συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῶν γινομένων, τοιοῦτοτρόπως, ὡς ἐξετά-ζουμε τὰ πράγματα, πρῶτον τὸ ὅποιοι καὶ τώρα πρέπει νὰ πράττωμεν ἐπὶ τῆς μακαρίας ταύτης ψυχῆς.

Ποῖα εἶναι λοιπὸν ἡ αἰτία. Πάλιν αὐτὸς ὁ ποθοῦμενος Ἰησοῦς καὶ ὁμοῦς οὐχὶ χάριν αὐτοῦ, λέγει διότι θὰ ἠχόμουν, λέγει, νὰ εἶμαι ἀνάθεμα ἀπὸ αὐτὸν χάριν τῶν ἀδελφῶν μου.

Καὶ τοῦτο εἶναι σημεῖον τῆς ταπεινοφροσύνης αὐτοῦ διότι δὲν θέλει νὰ φανῇ ὅτι λέγει κάτι σκιοδαῖον καὶ ὅτι χαρίζει τοῦτο εἰς τὸν Χριστὸν. Διὰ τοῦτο καὶ εἶπε *«συγγενῶν»*, **Ε** διὰ νὰ κρυφῇ τὸ πλεονέκτημα καὶ ὁμοῦς, ὅτι τὸ πᾶν διὰ τὸν Χριστὸν ἤθελεν, ἀκουσε τὰ ἐξῆς, διότι ἀφοῦ εἶπε *«τῶν συγγενῶν»*, προσέ-θεσεν *«Ὡν ἡ υἱοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθήκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὧν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν»* (στ 4-5).

Καὶ τι εἶναι τοῦτο, λέγει διότι ἔάν διὰ νὰ πιστεύσουν ἄλλοι ἤθελε νὰ γίνῃ ἀνάθεμα, ἔπρεπε καὶ ὑπὲρ τῶν εἰδωλολατρῶν νὰ

εἰχθη τὸ ἴδιον ἄφοῦ ὁμοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους μόνους εὐχεται φανερώσει ὅτι ἐπιθίμει αὐτῷ ὅχι ἐξ αἰτίας τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς ἐξοικειώσεως που ἔχει πρὸς ἐκείνους. Καὶ προσεῖται, ἔαν ἤρχετο διὰ τοὺς εἰδωλολάτρων μόνους, δὲν θὰ ἐφαίνετο τὸ ἴδιον ἐπειδὴ ὁμοῦ διὰ μόνους τοὺς Ἰουδαίους. 605 φανερώσει καθαρῶς, ὅτι ἐνδιαφερεται διὰ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ.

καὶ γνωρίζω μὲν, δὲι εἰς σὰ, τὸ λεγόμενον φαίνεται παράδοξον πλην ὁμοῦ, ἔαν δὲν ἀνησιγῇτε, ταχέως θὰ προσπαθῶ νὰ τὸ καταστήσω σαφές. Διοτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχει εἰπῇ, δὲν τα ἔχει εἰπῇ γενικῶς ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες ἐλέγον καὶ τὸν Θεὸν κατηγοροῦν ὅτι ἂν καὶ κατηξιοθήσαν νὰ ὀνομασθοῦν υἱοὶ Θεοῦ, καὶ νομὸν ἐδέχθησαν, καὶ πρὸ πάντων αὐτοὶ ἐγνώρισαν, καὶ τοσὴν πολλὴν σοφίαν ἀπήλαισαν. B καὶ ἐλατρευσαν αὐτὸν ἐνωπιον τῆς οἰκουμένης, καὶ ἱποσχέσθη, ἐδέχθησαν, καὶ πατέρες, ἦσαν τῶν ἰδίων φιλῶν, καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅλων, καὶ προπάτορες γίνων αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἰδιότητι τοῦτο σημαίνει «ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τα λατὰ παρκα» ἐν τοιούτοις ἔχουν ἐβλήθη καὶ ἔχουν ἀτιμασθῇ, εἰσηχθῆσαν δὲ ἀντι ἐκείνων ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι μηδέποτε ἐγνώρισαν αὐτόν καὶ οἱ ὁποῖοι προηρχοντο ἐκ τῶν εἰδωλολατρῶν ἐπειδὴ λοιπὸν μὲ τὸ νὰ λέγουν αὐτὰ ἐβλασφήμουν τὸν Θεόν, ἀκούων αὐτὰ ὁ Παῦλος καὶ στενοχωρούμενος, καὶ ἱποφέρων ἰπὲρ τῆς σοφίας, τοῖς Θεοῦ ἠύχθη νὰ εἶναι διὰθεμα ἔαν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἦτο δυνατόν ἐκεῖνοι νὰ σωθοῦν καὶ ἡ βλασφημία αὐτῇ νὰ διωγραφῇ. C καὶ νὰ μὴ φανῇ, ὅτι ὁ Θεὸς ἠπάτησε τοὺς ἀπωγόνους ἐλκινων πρὸς τοὺς ὁποίους ὀκσεσχέθη τὰς δωρεάς.

καὶ διὰ νὰ μαθῇς ὅτι ἰπὲρ τούτου κοπιώμενος, δηλαδὴ νὰ μὴ φανῇ ὅτι καταπιπτει ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐλέγεν εἰς τὸν Ἀβραάμ «σοὶ δώσω τὴν γῆν ταυτην καὶ τὸ σπέρματι σου» (Γεν 12 7), ἤρχετο αὐτὰ ὥστερο ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς προσέθεσεν «Ὅχι οἷον ἐγώ, δὲι ἐκπέτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ» (στ 6), φανερωσιν ὅτι ὅλα αὐτὰ ἠενείχετο νὰ τα ἱκομεινῇ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ διὰ τὴν ὑπόσχεσιν ποὺ εἶχε δοθῇ πρὸς τὸν Ἀβραάμ.

Διὸτι ὅπως ἀκριβῶς ὁ Μωυσῆς ἐφαίνετο μὲν ὅτι πρεσβευει ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων τα πάντα ὁμοῦ, «ἀ ἐπαρτεν ἰπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ» («ἵνα ἄρ μὴ εἰπωσι. D φησὶν ὅτι παρὰ τὸ μὴ δυνασθαι αὐτοὺς σῶσαι, ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἀπολέσαι ἐν τῇ ἐρημῳ κατὰλυσον τὴν ὁρ, ἡν») (Δευτ 9, 28). τοιοῦτοι-τρόπως λοιποὶ καὶ ὁ Παῦλος «διὰ νὰ μὴ εἰπουν λέγει, δὲι ἐξεπσειν ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἐνευσθη εἰ, ἐκεῖνα τα ὁποῖα ἐπισχεθη καὶ ὅτι ὁ λόγος δὲν ἐγενεν ἔργον», διὰ τοῦτο ἤθελον νὰ γινῶ ἀνάθεμα.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν οὐχὶ ὑπὲρ τῶν εἰδωλολατρῶν λέγει (ἰδιότητι δὲν εἶχεν ὑπόσχεσιν πρὸς ἐκείνους, αὐτῶς, οὔτε εἶχον λατρεῖται αὐτὸν διὸ τοῦτο οὔτε ἐβλασφήμουν αὐτόν ἐξ αἰτίας, ἐκείνων), ἀλλ' ἰπὲρ τῶν Ἰουδαίων ἤρχετο αὐτὰ, οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν καὶ τὴν ἱποσχέσιν καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐγένοντο οἰκείοι αὐτοῦ.

Ε Είδες, ὅτι, ἐὰν μὲν εἶχεν εὐχρηθῇ ἰπὲρ τῶν εἰδωλολατρῶν, δὲν θὰ ἔφαινετο τοσοῦτοι συφῶς, ὅτι πράττει τοῦτο διὰ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ· ὅτε ὁμως ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων ἠθέλησε ἰά γινῇ ἀνάθεμα, τότε περισσότερον ἔδειχθη ὅτι χάριν τοῦ Χριστοῦ μόνον ἐπιθιμῇ αἷτα δια τοῦτο ἔλεγεν· «ὡς ἡ νόσθεα καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ λατρεία καὶ ἡ ἐπαγγελία»· Διότι καὶ ὁ νόμος, λέγει, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Χριστὸν ἀπὸ ἐκεῖ προέρχεται καὶ ὅλα αἱ συμφωνίαι αἱ γινόμεναι πρὸς αὐτοῖς, καὶ ὁ ἴδιος ἐξ αὐτῶν, καὶ οἱ κατέρες, οἱ ὅποιοι ἔδεχθησαν τὰς ἐκσχέσεις ἐξ ἐκείνων πάντες, ἀλλ' ὁμως τὸ ἀντιθετὸν συνέβη, καὶ ἀπὸ ὅλα τα ἀγαθὰ ἐξεπείσθη.

Διὰ τοῦτο κόπτομαι, λέγει καὶ ἐὰν ἐπροκεῖτο νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὸν χορὸν τὸν γυρῶ ἀπὸ τὸν Χριστόν, καὶ νὰ ἀποξενωθῶ, ὄχι ἀπὸ τῆς ἀγαπῆς αὐτοῦ (μὴ γένοιτο, ἀφοῦ καὶ ταῦτα ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης τα ἔπραττε), ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀπολαύσεως ἐκείνης καὶ τῆς δόξης, ~~ὅτι~~ θὰ τὸ κατεδεχομην, διὰ νὰ μὴ βλασφημηθῇ ὁ Δεσπότης μου, διὰ νὰ μὴ ἀκοίση μερικοὺς νὰ λέγουν, ὅτι τι πραγματά ἔχουν γινεῖ θῆατρον εἰς ἄλλους ἐπεσχέθη καὶ εἰς ἄλλους ἔσωσεν ἀπὸ ἄλλους ἐγεννήθη καὶ τοὺς ἄλλους ἔσωσεν εἰς τοὺς προγόνους τῶν Ἰουδαίων ἐπεσχέθη καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν ἀφοῦ ἐγκατέλειπεν, εἰσηγάγεν εἰς τὸ ἴδιόν των ἀγαθὰ ἐκείνοις, οἱ ὅποιοι οὐδέποτε εἶχον γνωρίσει αὐτόν· ἐκεῖνοι ἐκοιρασθήσαν νὰ μελετοῦν τὸν νόμον καὶ νὰ διαγινώσκουν τὰς προφητείας, καὶ ἐκεῖνοι που μόλις χθὲς ἐπανήλθον ἀπὸ τοὺς βηθλοὺς καὶ τὰ εἰδωλά, ἔγιναι ἀνωτεροὶ ἀπὸ ἐκείνους πῶς ταῦτα εἶναι ἀπόδειξις, προνοίας.

Διὰ νὰ μὴ λέγονται λοιπὸν ταῦτα περὶ τοῦ Δεσπότης μου, **Β** λέγει παρὰ τὸ γεγονός· ὅτι ἀδίκως λέγονται, εὐχαριστῶς θὰ ἐξέπιπτον καὶ ἀπὸ τῆς βασιλείας, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπορρητῆς ἐκείνης δόξης καὶ ὅλα τα δεῖνά θὰ ὀπόμενα, θεωρῶν ἀπὸ ὅλα μεγίστην παρηγορίαν τοῦ πόνου τὸ νὰ μὴ ἀκούω ποτὲ νὰ βλασφημῇται ὁ τοσοῦτον πολὺ κοθοιμένος.

Ἐάν δὲ ἀκόμη δὲν κατενοήσας τὸ λεχθέν, σκέψου, ὅτι καὶ πολλοὶ κατέρες, κολλακίς ταῦτα κατεδέχθησαν ἰπὲρ τῶν παισῶν καὶ προετίμησαν νὰ χωρισθῶν ἀπὸ αὐτοὺς μόνον διὰ νὰ βλέπουν αἰτοῖς, νὰ πρῶδειουν, θεωροῦντες περισσύτερον εὐχάριστον τὴν προδοὺς ἐκείνων ἀπὸ τὴν σιναναστροφὴν μὲ αὐτοῖς. Ἀλλ' ἐπεὶ πολὺ ἀπέχουμε ἀπὸ τὴν ἀγάπην αὐτῆν, **Γ** δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμε τὰ λεγόμενα.

Ἡ γνώμη τινῶν διὰ τὸν Παῦλον

Διότι τόσον πολὺ μερικοὶ οὕτε τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου δὲν εἶναι ἄξιον νὰ ἀκούσιν καὶ ἀπὸ τῶν ἰδικῶν τοι ζέοντα πόθον παρὰ πολὺ μακρὰν εὐρίσκονται, ὥστε νὰ νομίζουν ὅτι αὐτός

ὁμιλεῖ περὶ τοῦ προσκαιροῦ θανάτου διὰ τοὺς ὁποίους τόσον πολὺ θά ἔλεγον, ὅτι ἀγνοοῦν τὸν Παῦλον, ὅσον οἱ τυφλοὶ τὴν ἡλιακὴν ἀκτῖνα· μᾶλλον δὲ καὶ πολὺ περισσότερον. Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκει, καὶ νηφθὰς κινδύνων θέτει ἐνώπιόν του, καὶ λέγει «ἐγὼ ἡμᾶς χωρίζω ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, θλίψις, ἡ στενοχωρία, ἡ λιμός, ἡ δωκυμός» (Ρωμ 8,35); καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἠρκέσθη εἰς τὰ λεχθέντα, Ἡ ἀλλ' ὑπερέβη τὸν οὐρανόν, καὶ τὸν οὐρανόν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους, καὶ ὅλα τὰ ἄνω περιέδραμε, καὶ συνέλαβε ὁμοῦ τὰ παρόντα, τὰ μέλλοντα, τὰ ὁρατά, τὰ ἀόρατα, τὰ λυπηρά, τὰ ἀγαθὰ, τὰ μετέχοντα καὶ τῶν δύο, καὶ καθ' ὁλοκληρίαν οὐδὲν ἄφησε, καὶ οὔτε τοιουτοτρόπως ἔκορέσθη, ἀλλὰ καὶ ἄλλη τόσῃν κτισιν, ἡ ὁποία δὲν ὑπάρχει προϋπέθεσε πῶς θά ἐμνημόνευε τὸν πρόσκαιρον, θάνατον ὡς νὰ ἀνεφερε κάτι σπουδαῖον ὑστερα ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα;

Ε Δὲν εἶναι δυνατὰ αὐτά, δὲν εἶναι· ἀλλὰ ἡ τοιαύτη ὑπόνοια εἶναι γνώρισμα σκαληήκων ἐν κοπρίᾳ φωλευόντων. Διότι ἐάν τοῦτο ἡννόει, πῶς ἤρχετο νὰ εἶναι ἀνάθεμα ἀπὸ τὸν Χριστόν; Διότι ὁ τοιοῦτος θάνατος μᾶλλον τὸν συγκατερίθμει εἰς τὴν χορείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν ἔκαμνε νὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν δόξαν ἐκείνην.

Ἄλλ' ὅμως ὑπάρχουν μερικοί, οἱ ὁποῖοι τολμᾶν νὰ λέγουν καὶ ἄλλα περισσότερον καταγέλαστα ἀπὸ αὐτά. Διότι ὅχι θάνατον, λέγει, ἀλλὰ ἡδύχετο νὰ εἶναι κειμήλιον καὶ ἀνάθεμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ποῖος καὶ ἐκ τῶν πάρα πολὺ εὐτελῶν καὶ δειλῶν δὲν θά ἡδύχετο τοῦτο. Πῶς δὲ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ τοῦτο ὑπὲρ τῶν συγγενῶν του,

Ἀφοῦ ἀφήσωμεν λοιπὸν τοὺς μύθους καὶ τὰς φλυαρίας (διότι δὲν ἀξίζει νὰ ἀντιλέγωμεν πρὸς ταῦτα, ὅπως οὐτε πρὸς τὰ παιδιὰ τὰ ψελλίζοντα), ἄς ἐπανέλθωμεν πάλιν εἰς αὐτὴν τὴν φράσιν, ἐντριφάντες εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, καὶ μετ' ἀσφαλείας πανταχοῦ κολυμβῶντες, καὶ τὴν ἀφαντον φλόγα ἐννοοῦντες μᾶλλον δὲ ὅ,τι καὶ ἂν εἴπῃ κάποιος, 607 οὐδὲν ἀξίον θὰ εἴπῃ. Διότι καὶ ἀπὸ ὅλων τὸ πέλαγος εὐρυτέρα, καὶ ἀπὸ ὅλην τὴν φλόγα σφοδροτέρα ἤτο αὕτη, καὶ οὐδεὶς λόγος θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἀξίαν αὐτῆς ἀλλ' ἐκεῖνος μόνος γνωρίζει αὐτήν, ὁ ὁποῖος μετὰ ἀκριβείας τὴν κατέχει.

Ἐμπρὸς λοιπὸν πάλιν αὐτοῦς τοὺς λόγους ἄς φέρωμεν εἰς τὸ μέσον «*ἡ ἐχόμην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι αὐτός ἐγώ*». Τί σημαίνει «*αὐτός ἐγώ*». Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔγινε διδάσκαλος ὄλων, ὁ ὁποῖος συνεκέντρωσε χίλια κατορθώματα, ὁ ὁποῖος ἀναμένει χίλιους στεφάνους, ὁ ὁποῖος ἐκόθησεν αὐτόν τόσον, ὥστε ἀπὸ ὅλα νὰ προτιμῇσθαι τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, Ἡ ὁ ὁποῖος καθ' ἑκάστην ἡμέραν καίεται δι' αὐτόν, καὶ ὁ ὁποῖος νομίζει, ὅτι ὅλα εἶναι δευτέρα ἐνώπιον τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτόν. Διότι δὲν ἐνδιέφερετο μόνον νὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ νὰ ἀγαπᾷ αὐτόν,

και μαλιστα κατ' ἐξοχην τοῦτο Διότι δια τοῦτο πρὸς αὐτὸ ἀπεβίβη μόνον, και δια ευκοινω, τὰ ἱεφερε διότι ἐν ἐκείνῳ κε δι' ὧν, τό να ἐμπλησθῇ με τον καλον αιτην ἐρωτα

Και εὐχεται μὲν αὐτὰ ἐπειδὴ ὁμοῦ δὲν ἐπρόκειτο να συμβαίνουν τοιοῦτοι τρόποι οἷτε ἐπρόκειτο να εἶναι ἀνάθεμα προσπιθῇ εἰς τὴν σινεχειαν και εἰς ἀπολογίαν τῶν κατηγοριῶν νά εισέλθῃ, και νά ἀνατρέψῃ τα κυρα παντων θρυλλουμενα, ἀφοῦ τα φερη εἰς μέσον

Και πριν εισέλθῃ εἰς τὴν σαφὴ ἀπολογίαν αὐτῶν **Ε** ἤδη προκαταβάλλει τα σπερματα αὐτῆς. Διοτι διαν λεγη *«τὸν ἡ ὑπόθεσις και ἡ δόξα και ἡ νομοθεσία και ἡ λατρεία και αἱ ἐπαγγελίαι»*, οὐδεν ἄλλο λέγει ἢ ὅτι ὁ Θεὸς μὲν ἠθέλει αὐτοὶ νά σωθοῦν (καὶ τοῦτο ἐφανέρωσε δι' ἐκείνων τα ὁποῖα προηγουμένα, ἐπραξε και δι' ἐκείνων κυρα τα ὁποῖα ὁ Χριστὸς, ἐξ αὐτῶν ἐγεννηθῇ, και δι' ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς πατέρα, ὑπεσχίθη) αὐτοὶ ὁμοῦ ἀπὸ ἰδικῆν των ἀγνωμοσινῶν ἀπεδικάζον τὴν εὐεργεσίαν

Διὰ τοῦτο και ἐκεῖνα χρησιμοποιοῖ, τὰ ὁποῖα εἰναι ἐνδεικτικὰ μόνον τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ και ὄχι ἐγκωμια ἰδικῶν των διότι και ἡ εὐθεσία προήλθεν ἀπο τὴν χάριν αὐτοῦ. **Β** και ἡ δόξα και αἱ ὑποσχέσεις και ὁ νομὸς *«Ὅλα αὐτα ἀφοῦ ἀπενόησι, και ἀφοῦ ἐλονίσθη πύσιν φροντίδα ἐχρησιμοποίησεν ὁ Θεὸς μετα τοῦ Παιδοῦ, δια νά σωσῃ αὐτοὺς, μεγάλῃ φωνῇ ἀνεφωνήσῃ, και εἶπεν «ἅ ἔστιν εἰληγητὰς εἰς τοὺς αἰῶνα, Ἀμην» ἀναφωρῶν ὁ ἴδιος τὴν ὑπερ πάντων εὐχαριστίαν εἰς τον Μονογενῆ τοῦ Θεοῦ*

Διότι τί σημάσιον ἔχει, ἐάν και ἄλλοι βλασφημοῦν λέγει, ἀφοῦ ἡμεῖς οἱ ὅποιοι ἐγνωρίσαμεν τὰ ἀπερρητα αὐτοῦ και τὴν ἀφαντον σοφίαν και τὴν φρονίαν τὴν πολλήν, γνωρίζομεν σαφῶς, ὅτι εἶναι ἄξιον, ὄχι νά βλασφημῆται, ἀλλὰ νά δοξάζεται.

Ε Χωρὶς νά ἀρκεσθῇ δὲ εἰς τὴν συνειδήσιν αὐτοῦ ἐπιχειρεῖ και τὴν λογικὴν εἰς τὴν συνέχειαν νά χρησιμοποίησῃ, και ἰσχυρότερον νά χειρισθῇ κατ' αὐτῶν τὴν λόγον και δὲ ἀποτείνεται προηγουμένας πρὸς αὐτοὺς. Ἰὼς διὰν ἀπειμακρινε τὴν ὑπόνοιαν αὐτῶν Διοτι οἷα νά μη φανῇ ὅτι συνομιλεῖ πρὸς αὐτοὺς ὡς να ἦσαν ἐχθροί, και προπορευθεὶς λέγει *«Ἰδοὺ μοι ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ζωῆς, καρδίας και ἡ δόξα ἡ πρός τον Θεόν, περ αὐτῶν ἔστιν εἰς σωτηρίαν»* (Ρωμ 10,1) και ἐδῶ δὲ μαζί με τα ἄλλα τὰ ὁποῖα ἔχει εἰπῇ προητοιμαζε το νά μη θεωρηθῇ ὅτι ὁμιλεῖ ἐξ ἐχθρας, ἐκεῖνα τα ὁποῖα ἐπρόκειτο να εἰπῇ κατ' αὐτῶν δια τοῦτο ἀκριβῶς δὲν παραιτεῖται ἀπὸ τοῦ νά ὀνομάζῃ αὐτοὺς συγγενεῖς κα, ἀδελφούς Διότι δι' και χάριν τοῦ Χριστοῦ ὁμιλεῖ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔλεγεν, ἀλλ' ὁμοῦ και τὴν ἰδικὴν των διάνοιαν προσελευει, και προτοιμαζει με τὸν λόγον, και ἀπο πάσαν ἱποψίαν ἀπαλλάσσει τον ἑαυτον του δι' ἐκεῖνα τα ὁποῖα πρόκειται ἐναντίον αὐτῶν νά εἰπωθῶν, 608 και τότε ἐν σινεχειᾳ εισέρχεται εἰς τον παρὰ τῶν πολλῶν ζητουμενον λόγον.

Διότι πολλοὶ ἐζήτουν νά μάθουν, ὥπως εἶπον προηγουμένως, διὰ ποῖον λόγον οἱ μὲν ἄν καὶ ἐδέχθησαν τὴν ὑπόσχεσιν ἐξέπεσον, οἱ δὲ ἄν καὶ οὐδέποτε ἤκουσαν αὐτήν, ἐσωθήσαν πρὸ ἐκείνων. Ταύτην τὴν ἀπορίαν λοιπὸν διαλύων, προσάγει τὴν λύσιν πρὸ τῆς ἀντιθέσεως. Διότι διὰ νὰ μὴ λέγῃ κάποιος, «τί λοιπὸν, συ περισσότερον φροντίζεις διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, παρὰ ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἰδικὴν του», καὶ «χρειάζεται τὴν ἰδικὴν σου βοήθειαν, διὰ νὰ μὴ ἀθετηθῇ ὁ λόγος αὐτοῦ». Β

Πρὸς ταῦτα ἀπολογούμενος λέγει «Εἶπον δὲ αὐτὰ, οὐχ οἶον ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκπέπτωκεν. ἀλλὰ διὰ νὰ δείξω τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστόν». Διότι ἄν καὶ τοιουτοτρόπως συνέβησαν τὰ πράγματα, δὲν εὐρισκόμεθα εἰς ἀμνηχανίαν διὰ τὸ τί θὰ εἰπωμεν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ, λέγει, καὶ διὰ νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι ἔχει ἐπαληθεύσει ἡ ὑπόσχεσις. Εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ «Σοὶ καὶ τῷ σπέρματι σου δώσω τὴν γῆν» (Γεν. 12,7) καὶ «ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματι σου πάντα τὰ ἔθνη» (Γεν. 12,3). Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ποῖον εἶναι τὸ σπέρμα, λέγει διότι σπέρματα αὐτοῦ δὲν εἶναι ὅλοι ὅσοι κατὰγονται ἐξ αὐτοῦ διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν «Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ· οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα» (στ. 6-7).

Ποῖον εἶναι τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ

Ἄν λοιπὸν μάθης ποῖον εἶναι τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ. C θὰ ἰδῇς ὅτι ἡ ὑπόσχεσις ἐδόθη εἰς τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ θὰ γνωρίσης, ὅτι δὲν ἡθετήθη ὁ λόγος. Εἶπέ εἰς ἐμέ λοιπὸν, ποῖον εἶναι τὸ σπέρμα; Δὲν ὁμιλῶ ἐγώ, λέγει, ἀλλ' αὐτὴ ἡ Παλαιὰ ἐρμηνεύει ἑαυτὴν, λέγουσα ὡς ἐξῆς - «Ἐν Ἰσαάκ κληθήσεται σοι σπέρμα» (στ. 7, πρβλ καὶ Γεν. 21,12). Τί σημαίνει «ἐν Ἰσαάκ», ἐρμήνευσον «Τουτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκός, ταῦτα τέκνα Θεοῦ· ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα» (στ. 8).

Καὶ πρόσθε τὴν σύνεσιν καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ Παύλου· διότι ἐρμηνεύων δὲν εἶπεν, ὅτι οὐχὶ τὰ τέκνα τῆς σαρκός, ταῦτα τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, D ἀλλὰ «τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ», συνδῶν τὰ παλαιὰ εἰς τὸ παρὸν, καὶ δεικνύων, ὅτι οὐτε ὁ Ἰσαάκ γενικῶς ἦτο τέκνον τοῦ Ἀβραάμ. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον λέγει, τοῦτο σημαίνει Ὅσοι ἐγεννήθησαν ὁμοίως πρὸς τὸν Ἰσαάκ, αὐτοὶ εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ. Διότι διὰ τοῦτο εἶπεν «ἐν Ἰσαάκ κληθήσεται σοι σπέρμα», διὰ νὰ μάθης, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι γεννῶνται κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν κατὰ τὸν ὅποιον ἐγεννήθη ὁ Ἰσαάκ, ἐκεῖνοι εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ.

Πῶς ἐγεννήθη λοιπὸν ὁ Ἰσαάκ, Ὅχι κατὰ τὸν νόμον τῆς

ψυσεως, οὔτε κατὰ τὴν δύναμιν τῆς σαρκός, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν τῆς ὑποσχέσεως. Τι σημαίνει κατὰ τὴν δύναμιν τῆς ὑποσχέσεως. -Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσονται πρός σέ, καὶ ἔσται τῇ Σάρρι υἱός- (στ 9) Αὕτη λοιπὸν ἡ ἐπὶ ὑποσχέσεως καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οἰκίασε καὶ ἐγέννησε τὸν Ἰσαακ. Ἐ Διότι ποίαν σημασίαν ἔχει το γεγονός, ὅτι καὶ μήτρα ὑπῆρχε καὶ κοιλία γυναικός, Διότι οὐχὶ ἡ δύναμις τῆς κοιλίας, ἀλλ' ἡ ἰσχὺς τῆς ὑποσχέσεως ἐγέννησε τὸ παιδίον.

Τοιοιτοτρόπως γεννωμεθα καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ διότι εἰς τὴν κολυμβηθραὶ τῶν ἱδμάτων λόγοι τοῦ Θεοῦ εἰσὶν καὶ γεννοῦν καὶ διαπλαθοῦν ἡμᾶς, διότι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀφοῦ βαπτίζωμεθα, γεννωμεθα. Αἰτὴ δὲ ἡ γέννησις δὲν εἶναι ἀποτελεσματὶ τῆς ψυσεως, ἀλλὰ τῆς ὑποσχέσεως. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ἀφοῦ προεῖπε τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσαακ τότε αἰτὴν ἐξεπληρωσε, τοιοιτοτρόπως καὶ τὴν ἰδιαὴν μας προανεφώνησε πρὸ πολλῶν χρόνων δι' ὅλων τῶν προφητῶν, καὶ ὕστερον τὴν ἔκαμε ἔργον.

Εἶδες πόσον σπουδαῖον πρᾶγμα ἔδειξε, 689 καὶ πῶς, μέγα ἀφοῦ ὑποσχέθη, ἔφερεν εἰς πέρας αὐτὸ μὲ ὅλην τὴν ἐνδοκίαν, Ἐὰν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι λέγουν, ὅτι τὸ -ἐν Ἰσαάκ ἀληθεύεται σοι σπέρμα-, τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ γεννώμενοι ἐκ τοῦ Ἰσαακ λογιζόνται ὡς σπέρμα αὐτοῦ, ἔπρεπε καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ὅλοι οἱ καταγόμενοι ἀπὸ ἐκείνων νὰ λογιζῶνται υἱοὶ αὐτοῦ διότι ὁ προγονὸς αὐτῶν Ἰσαακ ἦτο υἱός τοῦ Ἰσαακ. Τώρα δὲ, οὐχὶ μόνον δὲν λογιζόνται παῖδες, ἀλλὰ καὶ πόσο πολὺ εἶναι ἀποξενωμένοι.

Βλέπεις, ὅτι οὐχὶ τὰ τέκνα τῆς σαρκός εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ψισιν ἡ διὰ τοῦ βαπτισματός, γέννησις, δίνωθεν προικογράφεται, B. Ἐὰν δὲ μοῦ προβυλῇ τὴν μήτραν, ἔχω καὶ ἐγὼ νὰ ἀναφέρω τὸ ἱδρὺν. Ἀλλ' ὅπως εἰς τὴν περιπτῶσιν τοῦ βαπτισματος τὸ πᾶν ἀνήκει εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τοιοιτοτρόπως καὶ ἐκεῖ το πᾶν ἀνήκει εἰς τὴν ὑπόσχεσιν διότι ἀπὸ τοῦ ἱδρὸς, ἡ μήτρα ἦτο πιχροτέρα ἐξ αἰτίας τῆς στεγνωσεως καὶ τοῦ γήρατος.

Ἀς σπουδύσωμεν λοιπὸν μετὰ πόσης λεπτομερείας τὴν καλὴν ἡμῶν καταγωγὴν, καὶ ἄς ἐπιδεικνύμεν ἄξιαν αὐτῆς δις-γωγὴν διότι δὲν ἔχει τίποτε τὸ σαρκικόν οὔτε τὸ γεωδὲς. Μὴ λοιπὸν οὔτε ἡμεῖς Διότι οὔτε ἕνός, οὔτε θέλημα σαρκὸς καὶ περιπτύξεις, οὔτε ζᾶλ ἢ ἐπιθυμίας, ἀλλὰ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ ἐπραγματοποίησε το πᾶν καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖ ἡ ἡλικία ἀφοῦ εἶχε πολὺ προχωρήσει, οὕτω καὶ ἐδῶ τὸ γῆρας τῶν ἁμαρτημάτων ἀφοῦ εἶχεν ἐκελθεῖ, C. Ἐξαίφνης ὁ ἄνθρωπος ἀνῆλθε νέος, καὶ ὅλοι ἐγίναμε παῖδες τοῦ Θεοῦ καὶ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ.

-Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Πατέρα ἐξ ἐνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαακ τοῦ πατρὸς ἡμῶν- (στ 10) Μὲγα ἦτο τὸ ζητούμενον διὰ τοῦτο καὶ πολλὰς σκέψεις κάμνει καὶ ἀπὸ παντοῦ ἐπιχειρεῖ νὰ

λύση τὴν ἀπορίαν Διότι ἂν καὶ εἶναι παράδοξος καὶ καινοφανὴς ὕστερα ἀπὸ τόσας ὑποσχέσεις ἢ πτώσις ἐκείνων, πολὺ παραδοξότερα εἶναι ἢ εἴσοδος, ἡμῶν εἰς τὰ ἀγαθὰ ἐκείνων, ἡμῶν οἱ ὁποῖοι τίποτε τοιοῦτον δὲν εἶχονεν προσδοκῆσαι. Καὶ το ἴδιον ἀκριβῶς συνέβη, ὅκοιόν ἂν υἱὸς βασιλεως ἔχων ὑποσχέσεις, **Δ** ὅτι θὰ διαδεχθῇ τὴν ἀρχὴν ἐκεῖνοι, ἐξεβλήθη εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀτίμων, καὶ αὐτὸς ἐκεῖνου καταδικὸς ἄνθρωπος καὶ χιλίων γέμων κακῶν, ἀφοῦ ἐξηλθεν ἀπὸ τὴν φυλακὴν, ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἢ ὅποια ἀνῆκεν εἰς ἐκεῖνον

Διότι τι θὰ εἶχες νὰ εἰπῇς, λέγει, "Ὅτι ὁ υἱὸς ἦτο ἀνάξιος. Ἀλλὰ καὶ οὗτος εἶναι ἀνάξιος καὶ πολὺ περισσότερον. Λοιπὸν ἔπρεπε ἢ μαζὶ νὰ τιμωροῦνται ἢ μαζὶ νὰ τιμῶνται. Τοιοῦτον τι λοιπὸν συνέβη καὶ ἐπὶ τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, καὶ πολὺ περισσότερον παραδοχὸν ἀπὸ αὐτοῦ Βεβαιῶς, ὅτι ἅπαντες μὲν εἶναι ἀνάξιοι ἐφανέρωσεν εἰς τὰ λεχθέντα, **Ε** ἀφοῦ εἶπε «*Πάντες γὰρ ἡμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ*» (Ρωμ 3,23). Τὸ δὲ πρωτοφανὲς εἶναι, ὅτι ἐνθ' ἅπαντες ἦσαν ἀνάξιοι, διὰ σώθησαν μόνον οἱ εἰδωλολάτραι

Μαζὶ δὲ μετ' αὐτὰς τὰς ἀπορίας, καὶ κόποιαν ἄλλην ἀπορίαν θὰ διηπόρει καποιος πάλιν, λέγει Διότι ἐάν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐκπληρώσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς ὑποσχέσεις ὁ Θεός, διὰ ποῖον λόγον ἰπέσχετο, Διότι ἄνθρωποι μὲν οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουν τὸ μέλλον, πολλὰκις ἀπατωμένῃ, ὑπόσχονται νὰ λάβουν τὰς δωρεὰς τῶν καὶ οἱ ἀνάξιοι αὐτὸς δὲ ὁ ὅποιος προγιγνώσκει καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα, καὶ σαφῶς γνωρίζει, ὅτι θὰ καταστήσουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀνάξιους τῶν ὑποσχέσεων, καὶ διὰ τοῦτο τίποτε δὲν θὰ λαβούν ἀπὸ τὰ λεχθέντα, διὰ ποῖον λόγον ἰπέσχεται,

Λύσις τῆς κατηγορίας. Πάντες ἐκλήθησαν, δὲν προσήλθον ὅμως πάντες

Πῶς λοιπὸν ἀπεκριθῇ εἰς αὐτὰ ὁ Παῦλος; Ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως τοῦ ποῖος εἶναι ὁ Ἰσραὴλ εἰς τὸν ὅποιον ὑπέσχετο Διότι ἀφοῦ ἀπεδείχθη αὐτό, καὶ ἐκεῖνο ἔχει συνοποδειχθῇ, ἢ ἐκπληρωσὶς ὅλων τῶν ὑποσχέσεων **610** Πρᾶγμα τὸ ὅποιον λοιπὸν φανερωμένων ἔλεγεν «*οὐ γὰρ παντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ*». Δια τοῦτο δὲν ἀνέφερε τὸ ὄνομα Ἰακωβ, ἀλλὰ τὸ ὄνομα Ἰσραὴλ, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἦτο δηλωτικόν τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠνωθεν δωρεᾶς καὶ συμβολὸν τοῦ γεγονότος ὅτι εἶδε τὸν Θεόν.

Καὶ ὁμοως λέγει, ὅτι πάντες ἡμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ἐάν λοιπὸν πάντες ἡμαρτον, πῶς ἄλλοι μὲν ἐσωθήσονται, ἄλλοι δὲ ἀπώλεισθαι; Διότι δὲν ἠθέλησαν πάντες νὰ προσέλθουν τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ διεσωθήσαν ἅπαντες, διότι ἅπαντες ἐκλήθησαν

Ἀλλὰ προηγουμένως δὲν θέτει τοῦτο τὸ ζήτημα, ἀλλὰ λυεῖ αὐτὸ ἐκ τοῦ περισπυματος, καὶ ἐξ ἄλλων παραδειγμάτων, Β φέρων εἰς τὰ μέσον ἄλλο ζήτημα, καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὰ προηγουμένα, ἔλυσεν μεγίστην ἀπορίαν δι' ἄλλης ἀπορίας διότι ἐπειδὴ ἐζητεῖτο, πῶς, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἐδικαιώθη, πάντες οἱ λοικοὶ ἀπήλυσαν τὴν δικαιοσύνην ἐκείνην, εἰσηγάγε το τοῦ Ἀδάμ λέγων «Εἰ γὰρ ἐγὼ τοῦ ἐνός παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε, πολλῶ μᾶλλον οἱ τὴν περισσεῖαν τῆς χάριτος λαβόντες ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι» (Ρωμ 5 10)

Καὶ τὸ μὲν ζήτημα τοῦ Ἀδάμ δὲν λυεῖ τὸ δὲ τοῦ Χριστοῦ λυεῖ ἐκ τούτου καὶ φανερῶται, ὅτι ἔχει περισσότερον λόγον τὸ νῦν ἔχει ἐξουσίαν αὐτῶν ὅπως θά ἡθίλεν ἐκεῖνος ποὺ ἀπέθανεν ὑπὲρ αὐτῶν διότι ἡ μὲν τιμωρία ὧν ἐπειδὴ εἰς ἡμαρτήσας, δὲν φαίνεται εἰς τοὺς πολλοὺς, ὅτι γίνεται συμφωνῶς πρὸς τὴν λογικὴν ἡ δὲ δικαιοσύνη ὧν ἐπειδὴ εἰς κατωρθώσας, C καὶ περισσότερον λογικόν θα ἦεν, καὶ περισσότερον πρέπον εἰς τὸν Θεόν.

Ἀλλ' ὅμως δὲν δισαφῆσαι ἐκεῖνο τὸ ἀπορριμμένον διότι ὅσον περισσότερον ἀσφέλ· περιμένει τόσον περισσότερον ὁ Ἰουδαῖος ἀπιστομοῦτο καὶ ἡ διακυρῆσις αὐτοῦ πρὸς ἐκεῖνο μετέβαινε, καὶ ἀπο ἐκεῖ τοῦτο γίνεται σαφέστερον.

Τοιοῦτοτρόπως λοιπόν καὶ ἐδῶ δι' ἄλλων ποὺ μένουσιν ἀναπάντητα λύει τὰ ζητούμενα διότι ὁ ἄγων αὐτοῦ ἦτο πρὸς Ἰουδαίους Ἐπομένως, διὰ τοῦτο τὰ μὲν παραδείγματα, τὰ ὅποια ἔφερν εἰς τὰ μέσον, δὲν τα λυεῖ πολὺ διότι δὲν ἦτο ὑπευθυνος εἰς τοιαῦτα, ὅπως εἰς τὴν μάχην πρὸς τοὺς Ἰουδαίους δια ὧν τὰ ζητήματα τοῦ Χριστοῦ τα κάμνει σαφέστερα ἐξ ἐκείνων.

Διότι διατι ἀπορεῖς λέγει, ἐπειδὴ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἄλλοι μὲν ἐσώθησαν, ἄλλοι δὲ τῶν δὲν ἐσώθησαν, διότι ὅπο πριν τοῦτο θα ἦοῖντο κάποιος νῦν το ἴδῃ νῦν γίνεται ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν διότι διατι μόνος ὁ Ἰσαὰκ ὀνομάζεται σπέρμα καὶ τοὶ τοῖς Ἰσραὴλ ἦτο οἶτος (ὁ Ἀβραάμ) πατὴρ καὶ ἄλλων πολλῶν, Ἀλλ' ἦτο ὁποδοῖα μητρός, καὶ ποῖαν σημασίαν ἔχει αὐτὸ ἐν σχέσει πρὸς τὸν πατέρα Πλὴν οἱ δοῦλ· φιλονεικῶ ἂν, ἐαβλήθη οἶτος ἐξ αἵτιας τῆς μητρός· τι θα ἐλεγόμεν περὶ τῶν καταγομένων ἐκ τῆς Χεττουρας; δὲν εἶναι ἐλευθῆροι, καὶ ἐξ ἐλευθέρων, διατι δὲν ἐτιμήθησαν μετὰ ταῦτα ἀξιώματα ὅπως καὶ ὁ Ἰσαὰκ.

Ε Καὶ διατὶ ἀναφέρω αὐτοὺς, διότι ἡ Ρεβέκκα καὶ μοναδικὴ σύζυγος τοῦ Ἰσαὰκ ἐχρημύτισε καὶ διὰ ἀφοῦ ἐγέννησε παῖδας, ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ ἐγέννησε καὶ τοὺς δυο ἄλλ' ὅμως οἱ τεχθέντες, ἂν καὶ ἦσαν ἀπὸ τὸν αὐτὸν πατέρα, ἀπὸ τὴν αὐτὴν μητέρα, ἂν καὶ ἔλυσαν τοὺς αὐτοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ καὶ ἂν καὶ ἦσαν ὁμοπαῖδιοι καὶ ὁμομήτριοι, καὶ πρὸς τοὺς αὐτοὺς καὶ διδύμοι, δὲν ἀπήλυσαν τὰ αὐτά.

Και βεβαίως ἐδῶ δὲν ἔχεις νὰ αἰτιῶσαι δουλείαν μητρός, ὅπως εἰς τὴν περιπτώσει τοῦ Ἰσμαηλ. οὔτε ὅτι ὁ μὲν ἐγεννήθη ἐκ ταύτης ὁ δὲ ἐξ ἄλλης μητρός, ὅπως ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς Χεττοι-
ρας καὶ τῆς Συρρας, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐγεννηθη-
σαν

Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος ἀφοῦ ἐχρησιμοποίησε σαφέ-
στερον παραδειγμα «δὲν συνεβη τοῦτο μόνον ἐπὶ τοῦ Ἰσαάκ, 611
λέγει, ἀλλὰ καὶ Ρεβέκκα ἐξ ἐνὸς κοιτην ἔχουσα Ἰσαάκ τοῦ
πατρὸς ἡμῶν Μήπει γὰρ γεννηθέντων, μὴδὲ πραξάντων τι ἀγαθόν
ἢ κακόν, ἵνα ἢ κατ' ἐκλογὴν τοῦ Θεοῦ πρόθεσις μὲν, οὐκ ἐξ
ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος, ἐρρηθῇ αὐτῇ, ὅτι ὁ μέζων δουλεύ-
σῃ τῷ ἑλάσσονι (Γεν 25,23) καθὼς γέγραπται Τὸν Ἰακωβ
ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαὺ ἐμίσησα» (στ 11-13 πρὸς καὶ Ματ 1,
2-3)

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ὁ μὲν ἠγαπάτο, ὁ δὲ ἐμίσετο, διὰτι
ὁ μὲν ὑπηρετεῖ, ὁ δὲ ὑπηρετεῖτο, Ἐπειδὴ ὁ μὲν ἦτο ποιηρὸς, ὁ
δὲ ἀγαθός. Καὶ ὅμως πρὶν ἀκομὴ γεννηθῶν, ὁ μὲν ἐτιμᾶτο, ὁ δὲ
κοτεδικάζετο διὰτι πρὶν ἀκομὴ γεννηθῶν, ὁ Θεὸς ἔλεγεν, ὅτι «ὁ
μέζων δουλεύσει τῷ ἑλάσσονι»

Β Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν εἶπε τοῦτο ὁ Θεός, Διότι δὲν
ἀναμένει, ὅπως ὁ ἄνθρωπος, νὰ διακρίνῃ τοὺς ἀγαθὸν καὶ τοὺς οὐκ
ἀγαθὸν ἀπο τοῦ τέλους τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ
γνωρίζει ποῖος μὲν εἶναι ὁ ποιηρὸς, ποῖος δὲ ὁ μὴ ποιηρὸς.
Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν συνεβη μὲ περισσοτέρον θαιμα-
στόν τρόπον Διότι διὰτι ὁμιλῶ, λέγει, περὶ τοῦ Ἠσαὺ καὶ τοῦ
Ἰακωβ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἦτο ποιηρὸς, ὁ δὲ ἀγαθός, Διότι εἰς
τὴν περιπτώσει τῶν Ἰσραηλιτῶν τὸ ἁμαρτήμα ἦτο κοινόν διότι
παντες προσέκυλησαν τὸν μοσχὸν Ἀλλ' ὅμως οἱ μὲν ἠλεήθη-
σαν, οἱ δὲ δὲν ἠλεήθησαν **Γ** - Ἐλεῆσθε γάρ, φησὶν, ὃν ἄν ἐλεῶ,
καὶ οἰκτερῆσθε ὃν ἄν οἰκτείρω» (στ 15)

Το αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν τιμωρουμένων θα ἦδυνάτο κάποιος νὰ
ἰδῇ Διότι τι θα ἔλεγεσ περὶ τοῦ Φαραῶ, ὁ ὁποῖος ἐκυλάσθη καὶ
τόσον πολὺ ἐτιμωρήθη Ἐπειδὴ ἦτο σκληρὸς, καὶ ἀπειθής Ἀρα-
γε λοιπὸν μόνος αὐτός, ἄλλος δὲ οὐδε εἷς, πῶς λοιπὸν οὗτος
τόσον πολὺ ἐτιμωρεῖτο, τι συμβαίνει δὲ καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων,
ὅπου τὸν μὴ λαὸν ὠνόμασε λαόν, καὶ παλιν, δὲν ἤξιωσε πάντας
τῆς αὐτῆς τιμῆς, «Ἐάν γάρ ὡς φησὶν ὡς αἱμοὶ τῆς θαλάσσης,
τὸ καταλείμμα σωθήσεται» (Ἡσ 10,22)

Καὶ διὰ ποῖον λόγον μόνον τὸ καταλείμμα, βλέπεις μὲ πόσῃ
ἀπορίᾳ ἐγέμισε τὰ προκειμένα θέματα, Καὶ μᾶλλον εὐλόγως
διότι ὅταν θύνασαι νὰ ἐμβάλῃς τὸν ἀντιῶκον εἰς ἀπορίαν, **Δ** νὰ
μὴ προσφέρῃς ἀμέσως τὴν λύσιν Διότι ἐάν καὶ αἱ ὁ τοῖος φανῇς,
ὅτι κατέχευαι ἀπο τὴν ἰδίαν ἀγνοίαν, διὰτι εἰσέρχεσαι εἰς περι-
τούς κινδύνους, διὰτι κάμνεις θρασύτερον ἐκείνων μὲ τὸ νὰ
ἐλκυῇς ὅλα πρὸς τὸν ἑαυτὸν σου,

Διότι πᾶς μου παρακαλῶ, Ἰουδαῖε, διὰ τόσα πολλὰ ἐνφ

ἀπορεῖς, καὶ ἐνθ' ἐξ αὐτῶν οὐδὲν δύνασαι νὰ λύης, πῶς μὲς ἐνοχλεῖς διὰ τὴν κλήσιν τῶν εἰδωλολατρῶν. Καὶ ὁμῶς, ἐγὼ ἔχω νὰ ἀναφέρω καὶ αἰτίαν δικαίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν οἱ εἰδωλολάτραι ἐδικαιώθησαν, αἰεὶ δὲ ἐξεπίστατε Ποῖο λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία. Ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐκ πίστεως, αἰεὶ δὲ ὡς, ἐξ ἔργων νόμοι. Καὶ δι' αἷτα ἀφοῦ ἐφιλονεικήσατε ἀπὸ παντοῦ προεδόθητε. Ἐ - Ἀγνωσόντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στήσαι, τῇ δικαιοσυνῇ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὁπέτα, ηῶσαι» (Ρωμ. 10 1).

Ἡ μὲν λοιπὸν λύσις ὅλου τοῦ χωρίου, διὰ νὰ ὁμιλήσω συνοπτικῶς, τοιοῦτοτρόπως ἐκφέρεται παρὰ τῆς μακαρίας, ἐκείνης ψυχῆς διὰ νὰ γίνουσι δὲ ταῦτα καὶ σαφέστερα, ὡς ἐξετάσωμεν ἐν πρός. Ἐν τὰ λεχθέντα, ἐκείνῳ γνωρίζοντες, ὅτι τὸ ἐξετάζομενον ἀπὸ τὸν μακαρίον Πατῆρα τοῦτο ἦτο, νὰ διδοῖται δι' ὅλων τῶν λεχθέντων, ὅτι τοὺς ἄξιους μόνος ὁ Θεός, γνωρίζει, ἐκ τῶν ἀνθρώπων δὲ οὐδεὶς, καὶ ἂν ἀκομὴ πολὺ θέλει νὰ γνωρίζῃ, ὁμῶς συγκακίς κάμνει λάθος εἰς τὴν γνώμην τοῦ.

Διότι ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει καλῶς, τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας, αὐτὸς γνωρίζει σαφῶς, ποῖοι μὲν εἰναι ἄξιοι στεφάνων, 612 ποῖοι δὲ κολάσεως καὶ τιμωρίας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ πολλοὺς οἱ ὁποῖοι ἐνομιζόντο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι εἶναι ἀγαθοὶ, ἀφοῦ τοὺς ἐξήτασεν ἐπακριβῶς, τοὺς ἐτιμώρησε καὶ ἄλλους ποὺ ἐτιμωροῦντο ποιηροὶ τοὺς ἐστεφανώσιν, ἀφοῦ ἐφανέρωσεν ὅτι δὲν εἶναι τοιοῦτο ἐκφέρων τὴν ἀπόφασιν χωρὶς νὰ ῥηθῇ αἰτία ἀπὸ τὴν γνώμην τῶν δούλων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἰδικῆς τὴν κρίσιν τὴν ἀκριβῆ καὶ δικαίαν, καὶ χωρὶς νὰ ἀναμείνῃ νὰ ἰδῇ τὸν φαῖλον καὶ τὸν οἶχι τοιοῦτον ἀπὸ τῆς ἐκβάσιν τῶν πράξεων.

Πλὴν ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ κάμωμι παλιν τὸν λόγον ἀσαφέστερον, ὡς ἔλθωμεν εἰς αὐτοῦ, τοὺς ἀποστολικούς λόγους «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ρεβέκκα ἐξ ἐνός, κοίτην ἔχουσα». Β Διότι ἡδυνάμην μὲν, λέγει, νὰ ἀναφέρω καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Χετταίας, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἀναφέρω ἀλλὰ διὰ νὰ πάρω πλουσίαν τὴν νίκην, τοὺς γεννηθέντας ἐξ ἐνός, πατρός καὶ ἐκ μιᾶς μητρός, τοὺς φέρω εἰς μέσον. Διότι ἀμφότεροι ἦσαν ἀπὸ τῆς, Ρεβέκκα, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰσαάκ, ὁ ὁποῖος, ἦτο γνήσιος παῖς, δόκιμος, ἀπὸ ὅλων, προτιμηθεὶς, περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν - ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοὶ σκέρμα -, ὁ ὁποῖος ἐγένετο πατὴρ πάντων ἡμῶν.

Ἐάν δὲ ἐκεῖνος ἦτο πατὴρ ἡμῶν, ἔπρεπε καὶ οἱ καταγόμενοι ἀπὸ ἐκείνου νὰ εἶναι πατέρες, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν. Εἶδες πῶς τοῦτο δὲν συμβαίνει μόνον ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ παιδός, καὶ πανταχοῦ ἡ πίστις καὶ ἡ ἀρετὴ εἶναι ἐκείνῃ καὶ διαλαμπει καὶ ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἀκριβῆ συγγένειαν. Γ Διότι ἀπὸ ἐδῶ μαυθάνομεν ὅτι οἱ παῖδες ὀνομαζόνται παῖδες, ἐκείνου, ὅχι μόνον διὰ τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ γεγονός, ὅτι εἶναι ἄξιοι τῆς ἀρετῆς τοῦ γεννήσαντος. Διότι ἐάν τοῦτο συνέβαινε μόνον ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς γεννήσεως, ἔπρεπε καὶ ὁ Ἰσαὰκ νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ἴδια μὲ τὸν Ἰακώβ· διότι καὶ αὐτός

προήρχετο ἀπὸ ἀδρανῆ μητέρα καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦτο στείρα· Ἀλλὰ τὸ ζητούμενον δὲν ἦτο μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος, πρῶγμα τὸ ὅποιον συμβάλλει εἰς διδοσκαλίαν τοῦ βίου· ἡμῶν οὐχὶ τυχοῦσαν.

Δ Καὶ δὲν λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ μὲν ἦτο ἀγαθός, ὁ δὲ πονηρός, διὰ τοῦτο προετιμῆθη, δια νὰ μὴ τοῖς φέρουν ἀντιρρησιν ἀμέσως τὴν ἐξῆς· Τι λοιπόν; ἀγαθοὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν μᾶλλον πορὰ οἱ ἐκ περιτομῆς. Ἄν καὶ τοιοῦτοτρόπως εἶχεν ἡ ἀλήθεια τοῦ πράγματος· ἀλλὰ δὲν ἀναφέρει ἀκομῇ αὐτό, διότι ἐφαίνετο ὅτι ἦτο περισσότερον βαρὺ δια τοῦτο ὅλα τα ἐναπέθεσεν εἰς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν ὅποιαν οὐδεὶς θὰ ἐτόλμα νὰ πολεμήσῃ, οὔτε καὶ ἂν ἦτο πολὺ παράφρων· *«Μήπω γὰρ γεννηθέντων φησὶ μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθόν, ἐρρέθη αὐτῇ, ὅτι ὁ μένων δουλεύσει τῷ ἑλᾶσσοι»* καὶ φανερώνει, ὅτι ἡ κατα σάρκα καλὴ καταγωγὴ οὐδόπως ὠφελεῖ, ἀλλὰ πρέπει νὰ ζητῶμεν τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς. **Ε** τὴν ὁκοῖν καὶ πρὸ τῶν ἔργων ὁ Θεὸς γνωρίζει· *«Μήπω γὰρ γεννηθέντων, φησὶ, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθόν ἢ κακόν· ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν προθεσις τοῦ Θεοῦ μὴν, ἐρρέθη αὐτῇ, ὅτι ὁ μένων δουλεύσει τῷ ἑλᾶσσοι»*. Διότι τοῦτο ἦτο σημεῖον προγνωσεως· ἡ ἐκλογὴ καὶ ἐξ ἀδῶν τῶν ὀδινῶν τοῦ τοκετοῦ διὰ τὸ φανῆ, λέγει ἡ ἐκλογὴ τοῦ Θεοῦ· ἡ γενομένη κατὰ προθέσιν καὶ πρόγνωσιν· διότι ἐκ τῆς πρώτης ἡμέρας, καὶ τὸν ἀγαθόν καὶ τὸν οὐχὶ τοιοῦτον καὶ ἐγνώρισεν καὶ ἀνεκήρυξε.

Μὴ λοιπόν μοι προβάλλῃς, ὅτι ἀνέγνωσες, λέγει, τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, καὶ τόσον πολὺν χρόνον ὑπηρέτησες, διότι ἐκεῖνος καὶ γνωρίζει τὴν ψυχὴν καὶ νὰ τὴν δοκιμάσῃ, αὐτὸς γνωρίζει καὶ ποῖος εἶναι ἄξιός νὰ σωθῇ· Νὰ ἱποχωρῇς λοιπόν εἰς τὸ ἀκαταληπτόν τῆς ἐκλογῆς, διότι μόνος αὐτὸς γνωρίζει ἀκριβῶς νὰ στεφανωνῇ· **613** Πόσοι λ' ἔθεωρον ὅτι εἶναι καλύτεροι ἀπὸ τὸν Μωϋσαῖον κατὰ τὴν φαινομενικὴν ἐπίδειξιν τῶν ἔργων· Ἀλλ' ἐκεῖνος, ποῦ γνωρίζει τα σκόρρητα καὶ ποῦ δίνονται νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἱκανότητά τῆς διανοίας, ἐγνώρισε τὸν μαργαριτην ἂν καὶ ἔκειτο εἰς τὸν βόρβορον, καὶ τοὺς ἄλλους ἀφοῦ πυρέτρεξε, καὶ ἀφοῦ ἐθαύμασε τὴν εὐμορφίαν αὐτοῦ, αὐτὸν ἐξέλεξε, καὶ εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ ἀφοῦ προσέθεσε χάριν, ἀνέδειξεν αὐτὸν δόκιμον.

Διότι ἐὰν ἐπὶ τῶν φθαρτῶν τούτων τεχνῶν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων πραγμάτων, οἱ ἱκανοὶ νὰ κρινουν, δὲν ἐκλέγουν τὰ ἀφωρῶντα εἰς αὐτὰ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γνώμης τῶν ἀπλοϊκῶν. **Β** Ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει ἐκείνων που οἱ ἴδιοι γνωρίζουν σαφῶς, καὶ ἐκεῖνο μὲν τὸ ὅποιον ἐνεκρίθη ἀπὸ τοὺς ἀπλοϊκοὺς πολλακίς ἀπέρριψαν, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον περιεφρονήθη ἐνέκριναν καὶ ἐὰν ἱποδαμασταὶ πολλακίς ἐπὶ τῶν ἵππων ἐποίησαν τοῦτο, καὶ οἱ κριταὶ τῶν τιμῶν λίθων, καὶ οἱ δημιουργοὶ δὲ τῶν ἄλλων τεχνῶν, πολὺ περισσότερον ὁ φιλόανθρωπος Θεός, ἡ ἀπειρος σοφία, ὁ μόνος γνωρίζων τὰ πάντα σαφῶς, δὲν θὰ ἀνεχθῇ τὴν κρίσιν τῶν

ἀνθρώπων, ἀλλὰ θά ἐκφέρῃ τὴν περὶ τῶν πάντων ψῆφον ἀπο τὴν ἰδικήν τοι σοφίαν τὴν ἀκριβῆ καὶ ἀδιαπτῶτον. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐξελέξε καὶ τελωσὴν καὶ ληστὴν καὶ πόρνην. Ὁ ἱερεὺς δὲ καὶ πρεσβυτέρους καὶ ἄρχοντας περιεφρόνησε καὶ ἐξεβαλε

Δὲν πρέπει νὰ ζητοῦνται εὐθύναι ἀπὸ τὸν Θεόν

Τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τις νὰ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν μαρτυρῶν. Πολλοὶ δηλαδὴ ἐκ τῶν πάρα πολλῶν περιφρονημένων ἐν καιρῷ τῶν ἀγῶνων ἐστεφανώθησαν καὶ τοῦναιτιον, μερικοὶ ποιεῖσθαι ἀπὸ τοῦ πολλοῦ, ὅτι εἶναι σπουδαῖοι, ἐπεσκελισθῆσαν καὶ κατέπεσον. Μὴ ἀπαιτεῖς λοιπὸν εὐθύναι ἀπὸ τὸν Δημιουργόν, οὔτε νὰ λέγῃς. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἐστεφανώθη, ὁ δὲ ἐκόλασθη. Διότι γνωρίζει νὰ καμῇ αὐτὰ μετὰ ἀκριβοῦς διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε. «Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαΐ ἐμισήσα». Διότι δικαίως, π. μὲν ἀπὸ τὸ τέλος ἐγνωρίσας, αὐτὸς δὲ καὶ πρὸ τοῦ τέλους γνωρίζει σαφῶς. Ὁ Διότι ὁ Θεὸς δὲν ζητεῖ μόνον ἐπιδειξίν ἔργων, ἀλλὰ καὶ εὐγένειαν προαιρέσεως καὶ διάθεσιν εὐγνωμονα. Διότι ὁ τοιοῦτος καὶ ἂν ἀκούῃ ἁμαρτήσῃ κάποτε ὅπο καποῖαν περιστάσιν, ταχέως θα διορθωθῇ καὶ ἂν ἀκόμη τυχαίως ζῇ ἐν κακίᾳ, δὲν θά περιφρονῇται, ἀλλὰ ταχέως θα τὸν ἀνασῇ ὁ τὰ πάντα γνωρίζων Θεός, ὅπως ἀκριβῶς, ὁ οὐκ ἐπαρμένος εἰς αὐτὰ καὶ ἂν ἀκόμη φανῇ ὅτι ἐργάζεται κατὰ ἡγοῖαν. Ἄν ἀπολεσθῇ διότι ἐργάζεται τοῦτο μὲ πονηρὰν διαθεσιν διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαυὶδ παρα τὸ γεγονός, ὅτι καὶ ἐφόνευσε καὶ ἐμοιχείσῃ, ἐπειδὴ ἐπραξεν αὐτὰ παρσιρθεὶς ἀπὸ καποῖαν περιστάσιν καὶ ὄχι ἀπὸ πονηρὰν μελέτην. Ἐ ταχέως ἐκαθάρισθη ἀπὸ αὐτὰ ὁ Φαρισαῖος ὅμως, ἂν καὶ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐτολμήσῃ ἀλλά καὶ ἐσιμνινετο δι' ἄλλα ἀγαθὰ, ἐπειδὴ εἶχε πονηρὰν προαίρεσιν ὅλα τὰ ἔχασε.

«Τι οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ, μὴ γένοιτο» (στ 14). Λοικόν οἶτε εἰς ἡμᾶς καὶ τοὺς Ἰουδαίους. Ἐπειτα προσθέτει ἕτερον ἀσφατέστερον ἀπὸ αὐτό. Ποῖον. «Τῷ γὰρ Μωϋσῇ λέγει ἐλάττω ἂν ἂν ἐλάττω, καὶ οἰκτειρήσῃ ἂν ἂν οἰκτεῖρά» (στ 15. Πρβλ καὶ Ἑξοδ 33 19). Καὶ πάλιν θα αἴξησῃ τὴν ἀντιθεσιν μετὰ τὸ νὰ διακόπῃ αὐτὴν εἰς το μέσον, καὶ νὰ τὴν λύῃ καὶ ἄλλην ἀπορίαν νὰ κατασκευάζῃ. Διὰ νὰ γινῇ δὲ το λεγόμενον περισσότερον σαφές, εἶναι ἀναγκαῖα νὰ ἐρμηνεύσωμεν αὐτό. Εἶπε, λέγει, ὁ Θεός, ὅτι «ὁ μελέων δοικεῖται τῷ λαῷ» πρὸ τῆς γεννησεως. Τι λοιπόν, μήπως εἶναι ἀδικος ὁ Θεός, 614 Καθόλου. Λοικόν ἀκούε καὶ τὰ ἑξῆς, διότι ἐκεῖ μὲν ἡ ἡ ἀρετὴ ἡ ἡ κακία διεχώρισεν ἐδῶ ὅμως τὸ ἁμάρτημα ὅλοι τῶν Ἰουδαίων ἦτο ἔν, τὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ μόσχου πρὸς λατρείαν, καὶ ὅμως ἄλλοι μὲν ἐτιμωρήθησαν, ἄλλοι δὲ δὲν ἐτιμωρήθησαν διὰ τοῦτο

ἔλεγεν· «Ἐλέησαι ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτερήσαι ὃν ἂν οἰκτείρω». Διότι δὲν ἀνηκεῖ εἰς τὴν ἰδικὴν σου ἐξουσίαν, ὦ Μωυσή, νὰ γνωρίζῃς ποιοὶ εἶναι ἄξιοι φιλανθρωπίας· ἀλλὰ νὰ παρυχωρῇς τοῦτο εἰς ἐμέ. Ἐάν δέ δέν ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μωυσέως νὰ γνωρίζῃ, πολλοὶ περισσότερον δέν εἶναι εἰς τὴν τοιαύτην μου, διότι διὰ τοῦτο δέν ἀνεφερε γενικῶς το λεγθεὶς ἀλλὰ ἐμνημόνευσε καὶ πρὸς ποιοὺς ἐμίλησε· «Ὡς, ὦρ Μωυσή, λέγει» εἶπε, ὅσα νὰ ἀποτρέψῃ τὸν ἀντιλέγοντα καὶ μὲ τὸ δόγμα τοῦ προσώπου.

Β. Ἀφοῦ ἔδωκε λοιπὸν τὴν λύσιν τῶν ἀπορρυμένων εἰς τὸ μέσον διωκομένη εἰσαγωγὴν πάλιν ἄλλην ἀντιθῇσιν καὶ λενοῖν· «Ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ. Λέγει γάρ ἡ Γραφή τῷ Θεράτῳ, ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ» (στ 16-17. Πρβλ καὶ Ἑβρ 9, 16). Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ἐκεῖ λέγει, ἄλλοι μὲν ἐσωθῆσαν, ἄλλοι δὲ ἐτιμωρήθησαν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδοῖ οὗτος εἰς αὐτὸ τοῦτο διεσάξεται.

Ἐπειτα πάλιν προσθέτει ἀντιθέσιν· «Ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεῇ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. Ἐρεῖς οὖν μοι· τί ἐτι μέμφεται, τῷ γὰρ θελήματι αὐτοῦ εἰς ἀνθέστηκεν» (στ 18-19). Ὁ Βλέπει, πὺς προσεπαύθησε νὰ καταστήσῃ αἰτο μὲ ὅλους τοὺς τροποὺς ἀντικειμένων ἀπορίας. Καὶ ὡς προσφέρει εἰθέως τὴν λύσιν, σιμωρεῖν· τα, καὶ τοῦτο ποίων ἀλλὰ πρῶτον ἀποστομῶναι τὸν ζητοῦν α, λέγων ὡς ἐξῆς· «Μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ» (στ 20). Πραττεῖ δὲ τοῦτο μὲ τὸ νὰ ἀναστέλλῃ τὴν παραλαίρον περιέργειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν πολλὴν ἀνάμειξιν εἰς ξέναις ὑποθέσει, καὶ μὲ τὸ νὰ θέτῃ γυρωθεν χαλινόν, καὶ μὲ τὸ νὰ ἐκπαιδεύῃ νὰ μάθωμεν τί εἶναι μὲν ὁ Θεὸς· τι δὲ ὁ ἄνθρωπος, καὶ πῶς, εἶναι ἀκατάληπτος ἢ πρόνοια αὐτοῦ· καὶ πῶς ὑπερβῆσκει τὴν λογικὴν μας, καὶ πῶς πρέπει εἰς ὅπαντα νὰ κειθώμεθα εἰς αὐτόν. Ὡστε ὅταν ἐπιτίχῃ τοῦτο εἰς τὸν ἀκροατήν, καὶ καταστείλῃ καὶ λείαντ τὴν διαθέσιν, τότε μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας προσφέρων τὴν λύσιν εὐκολως θὰ καταστήσῃ τὸ λεγόμενον παραδεκτόν εἰς αὐτόν. Καὶ δὲν λέγει ὅτι εἶναι ἀδύνατον, ἢ λύσις τοιούτων θεμάτων, ἀλλὰ τι, Παράνομος ἢ ζήτησις τοιούτων διότι πρέπει νὰ κειθώμεθα εἰς τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅχι νὰ περιεργαζώμεθα, καὶ ὅταν ἀκόμη ἀγνοῶμεν τὸν λόγον αἰτῶν διὰ τοῦτο λέγει, «Σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος, τῷ Θεῷ». Εἶδε, πῶς ἐξηγεῖται, πῶς κατέρριψε τὸν ἑγωισμόν, «Σὺ τίς εἶ»· Ἐ Συμμετέχεις τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ κατεστάθῃ, δικαστὴς τοῦ Θεοῦ, Διότι ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκεῖνον δὲν δύνασαι οὔτε κατὰ νὰ εἰσαι, ὅχι αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο, ἀλλὰ οὔτε κατὰ Διότι ἀπὸ τὸ νὰ εἰπῇς «Τιποτε δέν εἶσαι», εἶναι πολὺ περισσότερον μνημονὸν τὸ νὰ εἰπῇς «ποῦ, εἶσαι»¹

1 Τὸ νόημα ἐστὶν εἶναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποδεικνύεται ἀνόητος, ὅταν ἐννοῶν τοῦ Θεοῦ λέγῃ, ὅτι εἶναι κατὰ. Ἐνταῦθα περισσότερον μνημονὸς ἐκεῖνος που λέγει,

Και μέ ἄλλον τρόπον φανερώνει περισσοτέραν τὴν ἀγανάκτησιν μέ τὴν ἐρωτησιν. Καὶ δὲν εἶπε «*σὺ τίς εἶ ὁ ἀποκρινόμενος τῷ Θεῷ*» ἀλλ' «*ὁ ἀνταποκρινόμενος*», τοῦτεστιν, ὁ ἀντιλέγων, ὁ ἐναντιούμενος. Διότι ἡ φράσις, ὅτι «*τοιοῦτοτρόπως ἔπρεπε*» καὶ «*οὐχί τοιοῦτοτρόπως, ἔπρεπε*», εἶναι γνωρισμα τοῦ ἀνταποκρινομένου.

Εἶδες πῶς ἐφόβησε, πῶς κατέπληξε, πῶς ἔκαμε νά τρέμη μᾶλλον, παρὲ νά ζητῇ καὶ νά περιεργάζεται. Τοῦτο εἶναι γνωρισμα ἀρίστου διδασκαλοῦ, τὸ νά μὴ ἀκολουθῇ πανταχοῦ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν μαθητῶν, 615 ἀλλὰ νά ὁδηγῇ αὐτοὺς πρὸς τὸ ἰδικόν του θελημα, καὶ τὰ ἀκινθὰς νά ἀποσπᾷ, καὶ τότε νά σπειρῇ τὰ σπέρματα, καὶ νά μὴ ἀπαντᾷ πανταχοῦ ἀμέσως πρὸς τὰ ἐρωτώμενα.

«*Μὴ ἔρξῃ τὸ πλῆσμα τῷ πλάσαντι, εἰ με ἐποίησας οὕτως· ἡ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἔκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι, 5 μὲν εἰς τιμὴν σκεύους, 6 δὲ εἰς ἀτιμίαν*» (σι 20-21).

Ὁ Θεός δὲν ἀφαιρεῖ τὴν ἐλευθέραν προαίρεσιν

Ἐδῶ δὲν λέγει τοῦτο διὰ νά ἀναιρέσῃ τὸ αὐτεξούσιον, ἀλλὰ διὰ νά δείξῃ μεχρὶ ποίου σημείου πρέπει νά πειθωμεθα εἰς τὸν Θεόν. Εἰς τὴν ἀπειρησιν δηλαδὴ εὐθιγῶν ἀπὸ τὸν Θεόν, οὐδόλως περισσότερον πρέπει νά συμπεριφερωμεθα ἀπ' ὅτι ὁ πηλός. Διότι οὔτε νά ἀντιλέγωμεν δὲν πρέπει μόνον, 6 οὔτε νά ζητῶμεν, ἀλλ' οὔτε νά ὀμιλῶμεν διόλου, οὔτε νά ἐννοῶμεν, ἀλλὰ νά ὁμοιάζωμεν μέ ἐκεῖνο τὸ ὄψιχον, που εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κεραμεῦς καὶ ποῖ ὁδηγεῖται ὅπου ἐκεῖνος θέλει. Διότι δι' αὐτό μόνον ἐχρησιμοποίησε τὸ παράδειγμα, ὅχι διὰ τὴν ἐπιδειξιν τῆς διαγωγῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν μεθ' ἑποταγῆς ὑπακοήν καὶ σιγήν. Καὶ τοῦτο πανταχοῦ πρέπει νά παρατηρῶμεν, ὅτι τὰ παραδείγματα δὲν πρέπει ὅλα νά τα ἐκλαμβάνωμεν καθ' ὁλοκληρίαν, ἀλλ' ἀφοῦ διαλέξωμεν ἐξ αὐτῶν τὸ χρήσιμον, καὶ ἐκεῖνο διὰ τὸ ὅποιον ἔχουν χρησιμοποιοθῇ, ὅλο τὸ ὑπόλοιπον νά τὸ ἀφήνωμεν. 7 Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ὅταν λέγῃ «*ἀναπείσων ἐκοιμήθη ὡς λέων*» (Ἀριθμ 24,9), ἐκλαμβάνομεν τὸ ἀκαταμάχητον καὶ φοβερόν, οὐχί τὸ θηριώδες οὔτε κατὰ ἄλλο ἐκ τῶν προσόντων τοῦ λέοντος, καὶ πάλιν ὅταν λέγῃ «*ἀπαντήσομαι αὐτοῖς, ὡς ἄρκτος ἀπορομένη*» (Ἔσθ 13,8), τὴν ιδιότητα τῆς ἄρκτου νά θέλῃ νά τιμωρῇ, καὶ ὅταν λέγῃ «*ὁ Θεός ἡμῶν πᾶρ καταναλίσκων*» (Δευτ 4,24), τὴν

ὅτι κατὰ εἶναι παρὰ ἐκεῖνος ποῦ λέγει ὅτι δὲν εἶναι τίποτε. Διὰ τοῦτο καὶ ὅλοι οἱ ἄγιοι ἐπίστευον ὅτι εἶναι ἁμαρτωλοὶ καὶ διαρκῶς ἠγωνίζοντο διὰ τὴν τελειοποίησιν των. Ὅντως, «*μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι*».

κατάστασιν νά ἐξαντλούμεθα ἐκ τῆς κολάσεως, κατα τόν ἴδιον τρόπον λοιπόν και ἐδῶ εἶναι ἀναγκαῖον νά ἐκλαμβάνωμεν τόν πληρόν και τόν κεραμέα και τὰ σκευῇ.

Καί διὰ τὸν δὲ προσθήτῃ και λέγῃ «ἢ οὐκ ἔχει ἔξουσίαν ὁ κεραμεύς τοῦ πληροῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φεράματος ποιῆσαι. ὁ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὁ δὲ εἰς ἀτιμίαν». να μὴ νομίζῃς ὅτι ταῦτα ἔχουν λεχθῇ ἀπὸ τόν Παῦλον διὰ νά ὁμιλήσῃ περὶ τῆς δημιουργίας, Ὁ οὐτε περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς διαθέσεως ἀλλὰ περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Θεοῦ και τῆς κατὰ διάφορον τρόπον οἰκονομίας τῶν πραγμάτων ἐκ αὐτοῦ. Διότι ἐάν δὲν ἐννοήσωμεν τοιοῦτοτρόπως, θά ἀκολοιυθίσουν πολλά ἄτοκα. Ἐάν δηλαδὴ ἐδῶ ὁ λόγος εἶναι περὶ διαθέσεως, και σι γχροῦνας περὶ τῶν ἀγαθῶν και τῶν οὐχι ἀγαθῶν, θά εἶναι αὐτός δημιουργός τούτων, και ὁ ἄνθρωπος θά εὕρισκετο ἔξω ἀπὸ πάσαν αἰτίαν τοιουτοτρόπως. Δὲ θά ἐφαινετο και ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος πανταχοῦ βραβεύει τὴν διάθεσιν ὅτι μάχεται αὐτός ὁ ἴδιος πρὸς τόν ἑαυτόν τοι. Ἐνταῦθα λοιπόν οὐδὲν ἄλλο θέλει νά κατορθωσῇ παρὰ νά πείσῃ τόν ἀκροατὴν μὲ μεγάλην ἔμφασιν, ὅτι πρέπει νά ὑποχωρῇ εἰς τὸν Θεόν και ποτὲ διὰ τίποτε νά μὴ ζητῇ εὐθυνας ἀπο τόν Θεόν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, λέγει, ὁ κεραμεύς ἐκ τοῦ αὐτοῦ φεράματος ἐκείνα ποῦ θέλει κατασκευάζει και οὐδεὶς ἀντιλέγει, τοιουτοτρόπως και τόν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἄλλους μὲν τιμωρεῖ, ἄλλους δὲ τιμᾷ. Ἐ νά μὴ περιεργάζεσαι, οὔτε νά ἀναμειγνύσῃς εἰς τὰς ὑποθέσεις του ἀλλὰ μόνον νά τόν προσκυνῇς, και νά μιμῆσαι τόν πληρόν και ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ἱσακούς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κεραμέως, τοιουτοτρόπως και σι νά ὑπακούῃς εἰς τὴν διάθεσιν ἐκείνου ποῦ οἰκονομεῖ ταῦτα. Διότι τίποτε δὲν ἐργάζεται ἁπλῶς, οὔτε ἐκεῖ και ὡς ἐτυχε, παρὰ τὸ γεγονός· ὅτι σι ὁ ἴδιος ἀγνωεῖς και τὸ ἀπόρητον τῆς σοφίας. Σὺ ὅμως εἰς ἐκείνον μὲν (τόν κεραμέα) συγχωρεῖς νά κατασκευάζῃ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φεράματος διάφορα, και δὲν τὸν κατηγορεῖς, ἀπὸ αὐτὸν δὲ ἀπαιτεῖς εὐθυνας διὰ τὰς τιμωρίας και τὰς τιμὰς, 16 και δὲν ἐπιτρέπεις εἰς αὐτόν νά γνωρίζῃ ποῖος μὲν εἶναι ἄξιος, ποῖος δὲ οὐχι ἄξιος, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἴδιον φεράμα εἶναι τῆς ἰδίας οὐσίας, ἔχεις τὴν ἀξίωσιν και αἱ διαθέσεις νά εἶναι ἴδιαι.

Καί πόσης παραφροσύνης δὲν εἶναι ταῦτα ἐνδεικτικά. Καί ὅμως οὔτε ἐπὶ τοῦ κεραμέως ἐκ τοῦ φεράματος συνίσταται τὸ ἀτιμὸν και τὸ ἐντιμὸν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς χρήσεως τῶν μεταχειριζομένων, πράγμα τὸ ὁποῖον λοιπόν και ἐδῶ ἀπὸ τῆς προαιρέσεως.

Πλὴν, ἐκείνο τὸ ὁποῖον και προηγουμένως εἶπον, εἰς ἐν τοῦτο πρέπει νά ἐκλαμβάνωμεν τὸ παράδειγμα εἰς τὸ ὅτι δὲν πρέπει νά ἀντιλέγωμεν εἰς τόν Θεόν ἀλλὰ να ὑποχωρῶμεν εἰς τὸ ἀκατάληπτον τῆς σοφίας αὐτοῦ. Καὶ διότι τὰ παραδείγματα πρέπει νά εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰ προκείμενα και ἀπὸ ἐκεῖνα ὑπὲρ τῶν ὁποίων χρησιμοποιοῦνται, ὥστε μᾶλλον νά ἐνεργοποιοῦν τόν ἀκροατὴν. Ἐπειδὴ ἐάν δὲν ἦτο μεγαλύτερον και δὲν εἶχε

περισσότεραν τὴν ὑπερβολὴν, δὲν θὰ ἤδυνάτο νὰ ἐγγίση δακρὺ ἐκρεπε καὶ νὰ ἀποτρέψη τὸν ἀντιλέγοντα

Τὴν μὲν λοιπὸν παρκαίρουσιν φιλονεικίαν αὐτῶν τοιοῦτοτρόπως ἀπεστομῶσι μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπερβολῆς προσθέτει δὲ εἰς τὴν συνέχειαν καὶ τὴν λισιν Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ λισι, -**Εἰ δὲ θέλων ὁ Θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν καὶ γνωρίσαι τὴν δυνατόν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκευὴ ὀργῆς κατηρητισμένα εἰς ἀπόλειαν· καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκευῇ ἑλτοῦς, ἃ προητοιμασεν εἰς δόξαν· Ὁ οὗς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν-** (στ 22-24).

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον λέγει τοῦτο σημαίνει Σκευὴς ὀργῆς ἦτο ὁ Φαραὼ τοῖς τεστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἐξαπτεῖ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ οἷα τῆς ἰδικῆς τοῦ σκληροῦτος· διοτι δὴν καὶ ἀπηλάνισε πολλὰ τὴν μακροθυμίαν δὲν ἐβελτίωθη, ἀλλ' ἔμεινεν ἀδιόρθωτος· Διὰ τοῦτο δὲν τὸν ὠνόμασε μόνον σκευὴς ὀργῆς, ἀλλὰ καὶ κατηρητισμένον εἰς ἀπόλειαν, τοῖς τεστιν ἀρηρητισμένον ἀπο μόνον τοῦ βεβαίως καὶ ἀπὸ τὸν ταῖς τοῖς Διότι οὗτοι ὁ Θεὸς παρέλειπε κατὰ ἀπὸ ἐκεῖνα που συμβάλλουν εἰς τὴν διόρθωσιν ἐκείνου, οὔτε αὐτὸς παρέλειπε κατὰ ἀπὸ ἐκεῖνα που καταστρεφούν αὐτόν, **Ὡς** καὶ που ἀποστρέφουσιν καθὲς σιγῆς ἡμῶν· Ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὰ ἀφ' οὗ ἐγνωρίσεν ὁ Θεός, προσεφέρθη μὲ πολλὴν μακροθυμίαν, θέλων νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸν εἰς μετάνοιαν διότι ἐάν δὲν ἠθέληε τοῦτο, δὲν θὰ ἐμακροθύμει· Ἐπειδὴ ὅμως, δὲν ἠθέλησε νὰ χρησιμοποίησιν τὴν μακροθυμίαν διὰ μετάνοιαν, ἀλλ' ἔλαμε τὸν ταυτὸν τοῖς προτελευντοῦ τὴν ὀργὴν ἐχρησιμοποίησιν αὐτὸν διὰ τὴν διόρθωσιν ἄλλων, παμνῶν ἄλλους σπουδαιότερους διὰ τῆς τιμωρίας ἐκείνου, καὶ φανερωσὶν διὰ ταῖς τὴν δύναμιν αὐτοῦ

Ὅτι βεβαίως δὲν θέλει ὁ Θεὸς τοιοῦτοτρόπως νὰ γνωρίζεται ἡ δύναμις αὐτοῦ· ἀλλὰ μὲ ἄλλον τρόπον, δηλαδὴ διὰ ἐκείνων διὰ τῶν ὁποίων εὐεργετῇ, **Ἐ** διὰ τῶν ὁποίων ἀνακοιφίζει, καὶ τοῦτο διὰ παντὶν ἐφανερώσεν ἄνωτερον Διότι ἐάν ὁ Ποσειδὼν δὲν θέλῃ τοιοῦτοτρόπως νὰ φαίνεται ὁ δυνατός, -οὐ γὰρ ἵνα ἡμεῖς δοκιμῶμεν, φανῶμεν, φησὶν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν παύετε- (Β Κορινθ. 13,7), πολὺ περισσότερον ὁ Θεός

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐμακροθύμησε μὲν διὰ νὰ ὁδηγήσῃ εἰς μετάνοιαν δὲν μετενόησεν ὅμως ἐκεῖνος· ὑπέμεινεν αὐτόν ἐπὶ πολὺν χρόνον, φανερωσὶν μὲν σιγῆς τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ καὶ τὴν δύναμιν, ἐάν δὲν ἠθέλει ἐκεῖνος νὰ κερδίσῃ κατὰ ἀπὸ τὴν πολλὴν ταυτὴν μακροθυμίαν Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν μὲ τὸ νὰ τιμωρησῇ αὐτόν ἐπειδὴ ἔμεινεν ἀδιόρθωτος, ἔδειξε τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τοιοῦτοτρόπως μὲ τὸ νὰ ἐλέησῃ ἐκείνους που πολὺ ἡμάρτησαν ἀλλὰ μετενόησαν, ἐφανερώσας τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ

Τί κυρίως εἶναι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ

617 Ὅμως δὲν ἀνέφερε τὴν φιланθρωπίαν, ἀλλὰ τὴν «δόξαν», φανερωμένην ὅτι τοῦτο ἰδιαιτέρως εἶναι δόξα Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει φροντισεῖ περισσότεροι ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα Ὅταν δὲ λέγῃ «ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν», δὲν ἀνήκει, λέγει, τὸ πᾶν εἰς τὸν Θεόν διότι ἐὰν συνέβαινε τοῦτο, τιποτε δὲν θά ἡμποδίζε νά σωζωνται ὅλοι ἄλλα καλὴν δεῖκνυει τὴν προγνώσιν αὐτοῦ καὶ ἀναιρεῖ τὴν διαφορὰν Ἰουδαίων καὶ εἰδωλολατρῶν Καὶ δὲν ἐπιτυχάνει μικρὰν παλιν ἀπολογίαν καὶ ἀπο ἐδῶ διὰ τοῦ λόγου Διότι οὔτε μόνον ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων ἄλλοι μὲν ἀπωλέσθησαν ἄλλοι δὲ ἐσωθήσαν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν εἰδωλολατρῶν σινεβη τοῦτο διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν λέγει τὰ ἔθνη παντὰ, ἀλλ' «ἐξ ἔθνῶν» οὔτε Ἰουδαίους πάντας, Β ἀλλὰ «τοὺς ἐξ Ἰουδαίων» Ὅπως λοιπὸν ὁ Φαραὼ ἐγίνε σκευὸς ὀργῆς ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς του παρανομίας, τοιοῦτοτρόπως καὶ αἱτοὶ σκευὴ ἔλεους ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς των καλῆς διαθέσεως Διότι ἂν καὶ το περισσότερο ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν ἀλλ' ὅμως καὶ ἡμεῖς κάτι μικρὸν εἰσφειραμε διὰ τοῦτο δὲν εἶπε σκευὴ κατωρθωμάτων, οὔτε σκευὴ πωρησίας, ἀλλὰ «σκευὴ ἔλεους», δεῖκνυων ὅτι τὸ πᾶν ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν Διότι καὶ τὸ «οὐ τὸ θέλοντος αὐτοῦ τοῦ τρέχοντος» ἂν καὶ ἔχη λεχθῇ εἰς τάξιν ἀντιθέτως, ἀλλ' ὅμως καὶ παρὰ τοῦ Παύλου λεγόμενον, οὐδεμίαν ἀπορίαν φέρει Διότι ὅταν εἴπῃ «οὐ τὸ θέλοντος αὐτοῦ τοῦ τρέχοντος», δὲν ἀναιρεῖ τὴν ἐξουσίαν Γ ἀλλὰ δεῖκνυει, ὅτι δὲν ἀνήκει τὸ πᾶν εἰς αὐτόν ἀλλὰ χρειάζεται τὴν ἀνωθεν χάριν Διότι πρέπει μὲν καὶ νά θέλωμεν καὶ νά τρέχωμεν, νά ἔχωμε θάρρος ὅμως ὄχι εἰς τοὺς ἰδικούς μας κόπους, ἀλλὰ εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ἔλεγεν «οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί» (Α Κορινθ. 15,10).

Καὶ καλῶς εἶπεν «ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν» Διότι ἐπειδὴ ἀνείδιζον τοῦτο, ὅτι διὰ τῆς χάριτος ἐσωθήσαν καὶ ἐνόμιζον ὅτι καταισχυνεῖ αὐτοὺς, με περισσεύει πνεύματος, ἀναιρεῖ αὐτὴν τὴν ἐπὶ νόμιον Διότι ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἔφερε δόξαν εἰς τὸν Θεόν, πολὺ περισσότερο εἰς ἐκείνους, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς ἐδόξασθη

Ἰηρὸς ἐξέ δὲ τὴν καλὴν διαθέσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνέκφραστον σοφίαν Δ Διότι ἂν καὶ ἡδύνατο νά μὴ ἀναφέρῃ τὸν Φαραὼ εἰς τὸν λόγον περὶ τῶν τιμωρουμένων ἀλλὰ ἐκείνους που εἶχον ἁμαρτήσῃ ἐκ τῶν Ἰουδαίων, καὶ περισσότερο σαφῆ νά καταστήσῃ τὸν λόγον καὶ νά οἰκίῃ ὅτι ὅπου οἱ ἴδιοι πατέρες, ὅπου τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, ἄλλοι μὲν ἀπωλέσθησαν, ἄλλοι δὲ ἡλεήθησαν, καὶ νά πείσῃ ὅτι τοῦτο δὲν πρέπει νά ὁποροῦν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐξ ἔθνῶν ἐσωθήσαν μερικοὶ, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι καταστρέφονται, διὰ νά μὴ καταστήσῃ τὸν λόγον διςβαστακτον, τὴν μὲν

ἀποδίδειν τῆς τιμωρίας κατασκευάζει ἐκ τοῦ βαρβάρου, ὥστε νά μή ἀναγκασθῇ νά ὀνομάσῃ αὐτοὺς σκεύη ὀργῆς, τοὺς δὲ ἐλεοιμένους ἀναφέρει ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν Ἰουδαίων. Ε. Καὶ βεβαίως ἰκανὸς καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ὁπολογεῖται, διότι ἂν καὶ παραπολυ γνωρίζῃ ὅτι αὐτὸς καθιστᾷ τοὶ ταυτὸν τοῦ σκεδὸς ἀπωλείας, ὅμως τὰ ἰδικά τοι εἰσέφερε ὁπλοδὴ τὴν ἀνοχὴν, τὴν μακροθυμίαν καὶ ὅχι ἀπλῶς μακροθυμίαν, ἀλλὰ πολλὴν μακροθυμίαν ἀλλ' ὅμως δὲν ἠθέλησε νά ἀσκήσῃ αὐτὸ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων.

Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ἄλλοι μὲν εἶναι σκευὴ ὀργῆς, ἄλλοι δὲ ἐλέους. Ἀπὸ τῆς ἰδικῆς τῶν προαιρέσεως. Ὁ δὲ Θεὸς ἐπειδὴ εἶναι πάρα πολὺ ἀγαθός, ἐπὶ ἀμφοτέρων ἐπιδεικνύει τὴν ἰδίαν ἀγάπην διότι δὲν ἠλέησε μόνον τοὺς σωζομένους, ἀλλὰ, καὶ τὸν Φαραὼ, ὅσον ἐξηριτάτο ἀπὸ αὐτόν διότι τὴν ἰδίαν μακροθυμίαν ἀπηλάυσαν καὶ ἐκείνου καὶ αὐτοῦ. 618 Ἐάν δὲ δὲν ἐσωθῇ, τὸ πᾶν ὀφείλεται εἰς τὴν ἰδικὴν τοι διαθεσιν ἐπειδὴ τοῦ λαχιστοῦ ἀπὸ τοῦ ἀνῆκον εἰς τὸν Θεόν, οὐδόλως ὀλιγώτερον ἔλαβεν ἀπὸ ὅσον οἱ διασωθέντες.

Ἀφοῦ διὰ τῶν πραγμάτων λοιπὸν ἔδωκε τὴν λύσιν εἰς τὸ ζήτημα, διὰ νὰ καταστήσῃ τὸν λόγον καὶ ἀπὸ ἄλλου σημείου ἀξιόπιστον, εἰσάγει τοὺς προφήτας, οἱ ὅποιοι προαναφώνουν τὰ ἴδια. Διότι καὶ ὁ Ὡσηέ, λέγει, ἀνωτέρω ἔγραψεν αὐτά, λέγων ὡς ἐξ ἑξ -καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαὸν μου (Ἦσ 2,24) καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην- (στ 25) Διότι διὰ νὰ μὴ λέγουν, ὅτι κυραλε γίγρεσαι μὲ τὸ νὰ λέγῃς ταῦτα εἰς ἡμᾶς, ἐκύλισε τὸν Ὡσηέ ὡς μάρτυρα. Β. που φωνάζει καὶ λέγει -καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαὸν μου-. Ποῖος, ἦτο λοιπὸν ὁ οὐ λαός, Φανερόν ὅτι τὰ ἔθνη. Καὶ ποῖος ἡ οὐκ ἠγαπημένη, Τὰ αὐτὰ πάλιν.

Ἀλλ' ὅμως ὠνόμασεν αὐτοὺς καὶ «λαόν» καὶ «ἠγαπημένην», καὶ ὅτι θά γίνων υἱοὶ Θεοῦ -Ἐκεῖ γὰρ κληθήσονται, φησὶν, υἱοὶ Θεοῦ ζῶντες- (στ 26). Ἐάν δὲ ἔλεγεν, ὅτι τοῦτο ἔχει λεχθῇ διὰ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστευσαντας, καὶ τοιοῦτοτροπῶς ἴσταιται ὁ λόγος, διότι ἔάν τὸσοι μεγάλη ἐγένετο ἡ μεταβολὴ ἐπὶ ἐκείνων ποὶ ἔδειξαν ἀγνωμοσύνην ὕστερα ἀπὸ πολλὰς εὐεργεσίας, καὶ ποὶ ἀπεξενώθησαν, καὶ ποὶ ἀπώλεσαν τὴν χάριν νὰ εἶναι λαός, τί θά ἠμποδίζεν ἐκείνους οἱ ὅποιοι δὲν ἀπεξενώθησαν μετὰ τὴν οἰκειώσιν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἦσαν ξένοι, νὰ κληθοῦν, καὶ ἀφοῦ ὑπακούσουν νὰ ἀξιωθοῦν τῶν αὐτῶν.

Γ. Ἀφοῦ ἀνέφερε λοιπὸν τὸν Ὡσηέ, δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς αὐτόν, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ ἐκείνον εἰσάγει καὶ τὸν Ἡσαΐαν, ὁ ὁποῖος συμφώνως πρὸς αὐτόν ὁμιλεῖ -Ἡσαΐας γὰρ κράζει, φησὶν, ἑπὶ τοῦ Ἰσραὴλ- (στ 27), τοιούτῳ μετὰ κυρῆς ἀναφώνῳ καὶ δὲν δισταζει διὰ τοὺς λοιποὺς κατηγορεῖτε ἡμᾶς ὅταν ἐκείνοι προαναφώνουν ταῦτα περισσότερον ἰσχυρῶς, ἀπὸ σάλπιγγα, Τί φωνάζει λοιπὸν ὁ Ἡσαΐας; -Ἐάν ἡ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὡσεὶ ἄρκος τῆς θαλάσσης, τὸ ἐγκατάλειμμα σωθήσεται- (στ 27 Πρβλ. καὶ Ἦσ 10,22).

Βλέπεις, ὅτι καὶ ἐκεῖνος λέγει, ὅτι δὲν θὰ σωθοῦν ὅλοι. **Δ** ἀλλὰ οἱ ἀξιοὶ νὰ σωθοῦν. Διότι δὲν εὐλαβοῦμαι τὸ πλῆθος, λέγει, ὅστε μὲ πτοεῖ τὸ γένος, τοιοῦτο τροπικὸν διεσκορπισμένοι, ἀλλ' ἐκείνους μόνον σωζω. οἱ ὅποιοι παρέχουν τοὺς αἵτιους τῶν ἀξίους. Καὶ δὲν ἀνέφερεν ἀπλῶς τὴν ἀμμοὶν τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ὑπενθυμιζῶν εἰς αὐτοὺς παλαιὰν ὑπόσχεσιν τῆς ὁποίας κατέστησαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀναξίους. Διὰ τὴν λοιπὸν θεωρεῖσθε, ἐπειδὴ δὲν ἐξεπληρώθη ἡ ὑπόσχεσις, ἀφοῦ ὅλοι οἱ προφῆται ὁμολογῶν, ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ σωζονται.

Ἐπειτα καὶ τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας ἀναφέρει. Εἶδες ἀκριβεῖαν προφητικὴν, καὶ συντεσιν ἀποστολικὴν ὅποιαν μαρτυρίαν ἐχρησιμοποίησε πῶς πάρα πολὺ κατ' ἀλλήλων. Διότι αὕτη δεῖκνυται εἰς ἡμᾶς, ὅχι μόνον ὅτι εἶναι μερικοὶ ἐκεῖνοι ποὺ σωζονται καὶ ὅχι ὅλοι. Ἐ ἀλλὰ προσθίεται καὶ πῶς θὰ σωθοῦν. Πῶς, λοιπὸν θὰ σωθοῦν, καὶ πῶς θὰ τοὺς ἀξίωσῃ ὁ Θεὸς τῆς εὐεργεσίας. «**Λόγον συντελῶν καὶ συντέμνων, φησὶν, ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντεμημένον ποιήσει Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς**» (στ. 28) Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅπου οἱ λέγει, τοῦτο σημαίνει. Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη περιόδου καὶ κόπων καὶ ταλαιπωρίας τῆς προερχομένης ἀπὸ τὰ νομιμα ἔργα, ἀλλὰ ἡ σωτηρία θὰ εἶναι μὲ πολλὴν συντομίαν. Διότι αὕτη εἶναι ἡ φύσις τῆς πίστεως, μὲ συντόμοις λόγοις ἔχει τὴν σωτηρίαν. «**Ἐάν γὰρ ὁμολογήσῃς, φησὶν ἐν τῷ στόματί σοι Κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἡγείρεν ἐκ νεκρῶν σωθήσῃ**» (Ρωμ. 10.9)

619 Εἶδες τί σημαίνει «**λόγον συντεμημένον ποιήσει Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς**». Καὶ τὸ θαυμαστόν μάλιστα εἶναι ὅτι ὁ συντομος αὗτος λόγος ἔφερεν, ὅχι μόνον σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνην.

«**Καὶ καθὼς προέφηκεν Ἡσαΐας, εἰ μὴ Κύριος Σαβαώθ ἐγκατέλειπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορε ἂν ὁμοιωθήμεν**» (στ. 29. Πρβλ. Ἡσ. 1.9). Πάλιν ἐδῶ κατὰ ἄλλο φανερώνει, ὅτι οὔτε αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι διεσώθησαν ἀπὸ μόνου τῶν. Διότι καὶ οὗτοι θὰ κατεστρέφοντο καὶ θὰ ἐπαθαῖναν, εἰ ἐπαθόν οἱ κάτοικοι τῶν Σοδόμων, ὁμοίωσιν, θὰ ὑπέμεινον πανωλεθρίαν. Διότι καὶ ἐκεῖνοι ὅλοι παντελῶς ἐχάθησαν καὶ δὲν ἄφησαν οὔτε τοὺς ὁποιοῦσδήποτε ἀπογόνους τῶν. **Β** καὶ οὔτοι λοιπὸν, λέγει, θὰ ἐγίνοντο ὅπως καὶ ἐκεῖνοι, ἐάν ὁ Θεὸς δὲν ἐχρησιμοποιοῖ πολλὴν ἀγαθότητα, καὶ δὲν διετηρεῖ αὐτοὺς διὰ τῆς πίστεως. Τὸ ἴδιον δὲ συνέβη καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς αἰχμαλωσίας διότι οἱ περισσότεροι μὲν ἀπῆχθησαν καὶ ἐχάθησαν διεσώθησαν δὲ μόνον ὀλίγοι.

«**Τί οὖν ἐρεθισεν, φησὶν; Ὅτι ἔβην τὰ μὴ δυνάμεντα δικαιοσύνην κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως Ἰσραὴλ δὲ δυνάμεν νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασεν**» (στ. 30-31). Εἰς τὴν συνέχειαν ἡ σφραγιστὴ λίθος εὑρίσκεται ἐδῶ. Ἐκεῖδὴ καὶ ἀπὸ τὰ πράγματα ἐδείξεν. «**οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ οὗτοι Ἰσραὴλ**». **Γ** καὶ τὴν κυριωτάτην λύσιν

προσφέρει από τούς προγόνους, τοῦ Ἰακώβ και τοῦ Ἠσαΐ, και ἀπο τούς προφήτας, και ἀπο τόν Ὠσηε και τόν Ἠσαΐαν, ἀφοῦ προηγουμένως ἠξήσῃ τήν ἀπορίαν

Διότι δύο εἶναι τὰ ζητούμενα, ὅτι και τὰ ἔθνη ἐπέτυχον ἄν και δέν ἐπέδιωκον ἐπέτυχον, τοι ἔστι, ἄν και οὐκ ἐπιδεδωκεν. Και παλιν ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων ὁμοίως αἱ δύο ἀπορίαι, ὅτι και ὁ Ἰσραὴλ δέν ἐπέτυχε ἄν και προσεπάθει δέν ἐπέτυχε Διὰ τοῦτο και τα, λέξεις, τας χρησιμοποιοῖ μέ περισσοτέραν ἔμφασιν δέν εἶπε δηλαδὴ ὅτι ἀπειτήσῃ δικαιοσύνῃν, ἀλλὰ **-κατέλαβε-** Τό ἰδιαιτέρως δηλαδὴ καινοφονέ, και παράδοξον τοῦτο εἶναι, **ὅ**τι αὐτός που ἐπέδιωκε δέν κατέλαβε, αὐτός δέ που δέν ἐπέδιωκε κατέλαβε

Και φαίνεται μέν ὅτι χαρίζεται εἰς αὐτούς δεῖν λέγει **-δωκων-** ὑστερον ὁμῶς καιριοι κατασφύρει πλῆγμα Διότι ἐπειδὴ ἔχει νά δωσῃ ἰσχυρὰν λύσιν, οὐδόλως ἐφοβήθη λαμνῶν περισσοτέρον φοβεραν τήν ἀντιθέσιν Διὰ τοῦτο οὔτε περι πιστεύως διδάσκει, και τῆς ἐξ αἰτίας δικαιοσύνης ἀλλὰ φανερωει αὐτοῦ, να ἔχουν ἡγηθή πρό τῆς πίστεως και εἰς τα ἰδικά των και να εἶναι καταστικασμένοι Διότι σὺ μέν, Ἰουδαίε λέγει, δέν εὖρες οὔτε τήν δικαιοσύνην που ἀπορρέει ἐκ τοῦ νόμου **Ε** διότι τόν παρέβης, και κατεστής υπεύθυνος, ἐκ τῆς θραν αὐτοὶ ὁμῶς, οἱ ὅποιοι δέν ἦλθον δια τοῦ νόμου, ἀλλὰ δι' ἄλλης ὁδοῦ, εὗρον μεγαλύτεραν δικαιοσύνην ἀπὸ αὐτῆν, τὴν προερχομένην ἐκ τῆς πίστεως, ἐκείνο δηλαδὴ τό ὅποσον και ἀνωτέρω ἔλεγεν, **-εἰ γάρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καιχημα, ἀλλ' οὐκ πρός, τόν Θεόν-** (Ρωμ 4,2), δεικνύων, ὅτι αὕτη ἡ δικαιοσύνη εἶναι μεγαλυτέρα ἐκείνης

Προηγουμένως, μέν λοιπόν ἔλεγον ὅτι τὰ ἀπορούμενα εἶναι δύο, τώρα δά ὁμῶς ἔγιναι και τρία τὰ ζητήματα ὅτι οἱ εἰδωλολάτραι και εἰρον δικαιοσύνῃν και ἐνῷ δέν ἐπέδιωκον εὖρον, και μεγαλύτεραν εἰρον ἀπὸ ἐκείνην που προέρχεται ἐκ τοῦ νόμου Τὰ ἴδια τώρα και ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων παλιν διακοροῦνται ἐξ ἀντιθέτου, ὅτι οἱ Ἰσραηλῖται δέν εὖρον και παρὰ τό γεγονός ὅτι προσεπάθουν δέν εὖρον και τὴν μικροτέραν δέν εἰρον Ἀφοῦ ἐνέβαλε λοιπόν τόν ακροατὴν εἰς ἀπορίαν, ἐπιφέρει εἰς τὴν συνέχειαν συντομον τὴν λύσιν, 620 και ἀναφέρει τὴν σίτιαν δλων τῶν λεχθέντων Ποια λοιπόν εἶναι ἡ αἰτία, **-Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου-** (στ 32).

Αὕτη εἶναι ἡ σαφειστάτη λύσις ὁλοκλήρου τοῦ χωρίου, τὴν ὅποιαν ἐάν ἔλεγεν εἴθεος ἐξ ἀρχῆς δέν θα ἔγινετο τόσον πιστευτός, ἐπειδὴ ὁμῶς ἀνέφερον αὐτὴν ὑστερα ἀπὸ πολλὰς ἀπορίας και προετοιμίας και ἀποδείξεις, και ἐχρησιμοποίησε χιλιάς ἐξηγήσεις, ἔλαψε αὐτὴν ἐν συνεχείᾳ περισσοτέροι ἐκκωλον εἰς τὴν ἐκμάθησιν και περισσοτέρον πιστευστὴν Διότι τοῦτο, λέγει, εἶναι τό αἴτιον τῆς καταστrophῆς αὐτῶν, **-ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου-** Β ἠθέλησαν νά δικαιωθοῦν Και

δὲν εἶπεν «ἐξ ἔργων» ἀλλ' «ὡς ἐξ ἔργων νόμου», δεικνύων, ὅτι οὔτε αὐτὴν τὴν δικαιοσιν ἀπέκτησαν «Προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, καθὼς γέγραπται· Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιών λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου» καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτόν οὐ κατισχυνθήσεται» (σ' 32-33 Πρβλ καὶ Ἦο 28,16).

Εἶδες πάλιν πῶς ἡ παρρησία προέρχεται ἐκ τῆς πίστεως, καὶ ἡ δωρεὰ εἶναι καθολικὴ Διότι δὲν ἔχει ἀναφερθῇ μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων Διότι ὁ καθείς, λέγει, καὶ ἂν ἁνομή εἶναι Ἰουδαίος, Ἑλλήν, Σκυθῆς, Θράξ, καὶ ἂν ἀκόμη ὁποιοδήποτε ἔτιρος, ἐὰν πιστεύσῃ, Ἐ θά ἀπολαύσῃ πολλὴν παρρησίαν Το δὲ ἀξιοθαύμαστον τοῦ προση-
του εἶναι, ὅτι δὲν εἶπεν ὅτι θά πιστεύσουν μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ θά ἀπιστήσουν διότι τὸ πρόσκομμα, ἡ ἀπιστία εἶναι Ὅπως ἀρι-
βῶς λοιπὸν ἀνωτέρω ἐφάνερωσε καὶ αὐτοὺς, που καταστρέφονται καὶ αὐτοὺς ποὶ σωζονται μὲ τὸ νά εἰπῇ -ἐγὼ ὃ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐθνῶν Ἰσραὴλ ὡσεὶ ἄμμος τῆς θαλάττης, τὸ ἐγκατάλειμμα σωθήσεται» καὶ «εἰ μὴ Κυριο, Σαβαωθ ἐγκατέλειπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐρηνηθῇ» καὶ «ἐκαλεσεν οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν». τοιοῦτοτρόπως τώρα καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι ἄλλοι μὲν θά πιστεύσουν, ἄλλοι δὲ θά ἀπιστήσιν ἡ δὲ ἀπιστία δημιουργεῖται ἀπὸ ἑλλειψιν προσοχῆς, ἀπὸ τὴν διάσπασιν τῆς προσοχῆς εἰς ἄλλα D Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ οἱ τοὶ προσηλχον εἰς τὸν νόμον, προσέκρουσαν εἰς τὸν λίθον Λίθον δὲ προσκόμματος καὶ πέτραν σκανδάλου λέγει ἀπὸ τὴν διάθεσιν καὶ ἀπὸ τὸ τέλος ἐκείνων ποὺ δὲν ἐπίστευσαν.

Ἄραγε ἔγιναν σαφῆ τὰ λεχθέντα, ἢ χρειάζονται ἀκόμη πολλὴν διασάφησιν, Ἐγὼ μὲν νομίζω ὅτι δι' ἐκείνους ποὺ ἐπρόσεξαν εἶναι κατανοητὰ ἐὰν ὁμοῦ διέφυγον τὴν προσοχὴν μερικῶν, εἶναι δυνατόν καὶ κατ' ἰδίαν ἀφοῦ μὲ συναντήσουν νά ἐρωτήσουν καὶ νά μάθουν Διότι διὰ τοῦτο καὶ εἰς μακρότερον ἐξέφερα τὴν ἐξηγήσιν τοῦ λόγου, ὥστε νά μὴ ἀναγκασθῶ, ἀφοῦ διακόψω τὴν συνέχειαν τῆς ἀκολουθίας, νά βλάψω τὴν σαφήνειαν τῶν λεγομένων. E

Διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ θά τελειώσω τὸν λόγον, χωρὶς νά σὰς διδάξω τίποτε περὶ τῶν ἠθικωτέρων, πρῶτον τὸ ὁποῖον εἶναι πενήθεια εἰς ἐμέ νά κάμνω, ὥστε νά μὴ συσαιοίσω πάλιν εἰς τὴν μνημὴν τὸ πλῆθος τῶν λεγομένων Εἶναι ὥρα λοιπὸν ἐν συνεχείᾳ νά τελειώσω εἰς τὸ ἀρμόζον τέλος, ἀφοῦ τελειώσαμε τὸν λόγον, τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, ἀπὸ κοινοῦ τέλος ἀφοῦ ἀναπαυθῶμεν καὶ ἡμεῖς οἱ λέγοντες καὶ σεῖς οἱ ἀκούοντες, νά ἀναπέμψωμεν εἰς αὐτόν δόξαν, διότι ἰδικῇ του εἶναι ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΗ'

(Ρωμ. 10,1-13)

621 « Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησίς μου ἡ πρὸς Θεόν, ὅπερ αὐτῶν ἐστὶν εἰς σωτηρίαν» (στ 1)

Πρόκειται πάλιν νά ἀσχοληθῇ μέ αὐτοὺς σφοδρότερον ἀπό ὅσον προηγουμένως διὰ τοῦτο καλὴν ἀναιρεῖ πόσαν ἱκονοισαν ἀπεχθείας καὶ πολὺ χρησιμοποιεῖ τὴν ἐκ τῶν προτέρων ἐξηγησιν Διότι μὴ προσέχετε εἰς τοὺς λόγους, λέγει, οὐτε εἰς τὰς κατηγορίας. Β' ἀλλ' ὅτι λέγω ταῦτα ὅχι ἀπὸ ἐχθρικήν διάθεσιν Διότι δέν εἶναι γνώρισμα τοῦ ἰδίου προσώπου νά ἐπιθυμῇ νά σωθοῦν αὐτοί, καὶ ὅχι μόνον νά ἐπιθυμῇ, ἀλλὰ καὶ νά εἴχεται, καὶ πάλιν νά τοὺς μισῇ καὶ νά τοὺς ἀποστρέφεται διότι εὐδοκίαν ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν σφοδράν ἐπιθυμίαν

Καὶ πρόσεξε καὶ τὴν δέησιν πῶς τὴν καμνεὶ ἀπὸ καρδίας. Διότι ὅχι μόνον νά ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν κολασιν, ἀλλὰ καὶ νά σωθοῦν αὐτοί, πολὺ προσπαθεῖ καὶ εἴχεται

Καὶ ὅχι μόνον ἀπὸ ἐδῶ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἐξῆς φανερωεὶ τὴν εὐνοίαν, τὴν ὅποιαν ἔχει πρὸς αὐτοὺς, Ἀπὸ τὰ παραδεικτὰ δηλαδὴ, ὅπως ἤδυνάτο, βιάζεται καὶ φιλονεικεῖ, ζητῶν καποίαν σκιάν τοῦλάχιστον ἀπολογίας νά εἶρῃ δι' αὐτοὺς, καὶ ἂν δύναται νικομένης ὑπὸ τῆς πίστεως τῶν πραγμάτων C «Μαρτυρῶ γάρ εὐσεβεῖς, φησὶν, ὅτι ζήλουν Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» (στ 2) Αἰσιπὸν ταῦτα δεικνύουν ὅτι εἶναι ὀξιοὶ συγγνώμης, ὅχι κατηγορίας Διότι εἰαν δέν εἶναι ἀπεσιτισμένοι ἐξ αἰτίας ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τοῦ ζήλου, εἶναι δικαίον νά ἐλεῶνται μᾶλλον καρὰ νά κολάζωνται

Ἀλλὰ πρόσεξε πῶς μέ τοὺς λόγους τοῦ κατὰ τρόπον σοφόν καὶ ἐχαρίσθη εἰς αὐτοὺς καὶ ἔδειξε τὴν ἡκαιρεν φιλονεικίαν αἰτῶν « Ἀγνωσύντες γάρ, φησί, τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην» (στ 3) Πάλιν ὁ λόγος εἶναι ἐνδεικτικὸς συγγνώμης ἄλλα εἰς τὴν συνέχειαν φανερωεὶ κατηγορίαν μετ' ἐμφασεως, καὶ κοινὴ ἐξαφάνει πόσαν ἀπολογίαν D «Καὶ τὴν ἰδίαν γάρ, φησί, δικαιοσύνην ζητοῦντες στήσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν» (στ 3) Ταῦτα δὲ ἔλεγε, δεικνύων ὅτι ἐπαιήθησαν ἐκ φιλονεικίας καὶ φιλαρχίας μᾶλλον, καρὰ ἐξ ἀγνοίας, καὶ ὅτι δέν ἐθιμελίωσαν οὐτε αὐτὴν ταυτην τὴν δικαιοσύνην τὴν προερχομένην ἀπὸ τὰ νόμιμα διότι μέ τό νά εἰπῇ «Ζητοῦντες στήσαι» τοῦτο σημαίνει ὅτι φανερωεὶ

Καὶ δέν διετυπώσε μέν αὐτό μέ σαφένειαν διότι δέν εἶπεν, ὅτι ἐξέπεσον ἀπὸ μιαν ἐκάστην δικαιοσύνην ὑπεδῆλωσε δὲ αὐτό μέ πολλήν συνεσιν καὶ μετὰ τῆς ἀρμοζουσας εἰς αὐτόν σοφίας E

Διότι ἂν ἀκόμη ζητοῦν νά θεμελιώσουν ἐκείνην εἶναι ὀλοφάνη-
ρον, ὅτι δὲν τὴν ἐθεμελίωσαν. Ἐάν εἰς αὐτὴν δὲν ὑπετάγησαν,
καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἐξέπεσον. Ἰδιαν δὲ δικαιοσύνην ὀνομάζει αὐτὴν.
ἢ διότι οὐδόλως πλέον ἰσχύει ὁ νόμος, ἢ διότι ἀποκτᾶται μὲ
κόπους καὶ ἰδρωτὰς ταύτην δὲ τὴν προερχομένην ἐκ πίστεως τὴν
ὀνομάζει δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ αἰτῇ εἶναι ὀλοκλήρος ἐκ
τῆς ἀνωθεν χαρίτος, καὶ ἐπειδὴ δικαιοῦται ὅχι μὲ κόπους, ἀλλὰ
μὲ τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλ' ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι διαρκῶς ἀντιπικτοῦν εἰς τὸ Ἅγιον
Πνεῦμα, διαρκῶς ἐπιμένουν μὲ ἰσχυρογνωμοσύνην νὰ δικαιωθοῦν
διὰ τοῦ νόμου, δὲν προσήλθον εἰς τὴν πίστιν· ἐπειδὴ δὲ δὲν
προσήλθον εἰς τὴν πίστιν, οὔτε ἔλαβον τὴν ἐξ αὐτῆς δικαίωσιν,
καὶ ἐπεισὴ καὶ διὰ τοῦ νόμου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δικαιωθοῦν, ἀπὸ
παντοῦ ἐξέπεσον. 622

«Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύον-
τι» (αἱ 4). Πρόσπεξε τὴν σινεσιν τοῦ Παύλου. Διότι ἐπειδὴ
ἀνέφερε δικαιοσύνην καὶ δικαιοσύνην, διὰ νά μὴ νομίσουν ἐκεῖ-
νοι ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι προσήλθον εἰς τὸν Χριστιανι-
σμόν, ὅτι τὴν μὲν ἔχουν σιτιροῦνται δὲ τὴν δέ, καὶ κρινονται διὰ
παρανομίαν (διότι καὶ αὐτοὶ δὲν ἔπρεπε ὀλίγον νὰ φοβοῦνται
ἀφοῦ ἦσαν νεοφωτιστοί), οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι πάλιν νά ἔλπισουν,
ὅτι θά κατορθώσουν αὐτὴν, καὶ νά εἰποῦν, ὅτι ἂν καὶ δὲν
κατωρθώσαμε τώρα, ἀλλὰ πάντως θά κατορθώσωμε, κύτταξε τί
κατασκευάζει Δεικνύει ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι μία, καὶ ἐκείνη
ἀνεκφυλαίουται εἰς ταυτήν καὶ διὰ ἐκείνος μὲν που προετιμῆσε
ταυτήν, B δηλαδὴ τὴν διὰ πίστεως, καὶ ἐκείνην ἐπραγματοποιή-
σε ἐκεῖνος δὲ ποι ἐξίβρισε καὶ ἤτιμασε ταυτήν, μαζί μὲ αὐτὴν
καὶ ἀπὸ ἐκείνην ἐξέπεσε. Διότι ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι τέλος τοῦ
νόμου, ἐκεῖνος ποι ὅν ἔχει τὸν Χριστόν, καὶ ἂν ἀκόμη νομίζῃ
ὅτι ἔχει ἐκείνην δὲν τὴν ἔχει ἐκεῖνος, ὅμως ποι ἔχει τὸν
Χριστόν, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχη κατορθώσει τὸν νόμον, τὸ πᾶν
ἔχει λάβει. Διότι καὶ τὸ τέλος τῆς ἱατρικῆς εἶναι ἡ υγεία. Ὅπως
ἀκριβῶς λοιπὸν ὁ δυνάμενος νά θεραπεύῃ καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχη
τὴν ἱατρικὴν, τὸ πᾶν ἔχει, ὁ δὲ μὴ γνωρίζων θά θεραπεύῃ, καὶ ἂν
ἀκόμη νομίζῃ ὅτι μετέχει τῆς τέχνης, ἀπὸ ὅλα ἐξέπεσε. C
τοιουτοτρόπως καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου τῆς πίστεως ἐκεῖνος μὲν ποῦ
ἔχει αὐτήν, ἔχει καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ, ἐκεῖνος δὲ ποι εὐρίσκεται
ἐξω ἀπὸ αὐτῆς, καὶ ἀπὸ τὰ δύο εἶναι ξένος. Διότι τί ἠθέλει ὁ
νόμος, Νὰ κομῇ τὸν ἀνθρώπον δικαίον ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη διότι
οὐδεὶς ἐξεπλήρωσεν αὐτόν. Αἰτός λοιπὸν ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ
νόμου, καὶ εἰς αὐτὸν ὅλα ἀρεβλίπον, καὶ δι' αὐτόν ἔγιναν ὅλα,
καὶ αἱ ἐορταὶ καὶ αἱ ἐντολαὶ καὶ αἱ θυσίαι καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα,
διὰ νά δικαιωθῇ ὁ ἀνθρώπος. Ἀλλὰ αὐτόν τὸν σκοπὸν ὁ Χριστὸς
κατωρθώσε καλλίτερον διὰ τῆς πίστεως.

Μὴ φοβηθῇς λοιπὸν, λέγει, ὥς νά παραβαίνης τὸν νόμον,
ἐπειδὴ προσήλθεις εἰς τὴν πίστιν. D διότι τότε παραβαίνεις αὐτόν.

δταν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δέν πιστεύσης εἰς τόν Χριστόν, ὅπως, ἂν πιστεύσης εἰς αὐτόν, καί ἐκείνον ἐξεπλήρωσεις, καί πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅσον διέταξε, διότι πολὺ μεγαλυτέραν δικαίωσιν ἔλαβες.

Ἐπειτα ἐπειδὴ ταῦτα ἦσαν ἐκφρασις γνώμης, ἀπὸ τῶν Γραφῶν παλιν ἐπικυρώνει αὐτά. «Μωϋσῆς γράφει, φησί, τὴν ἐκ τοῦ νόμου δικαιοσύνην» (στ 5). Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον λέγει, τοῦτο σημαίνει. Ὁ Μωϋσῆς φανερῶνει εἰς ἡμᾶς τὴν ἐκ τοῦ νόμου δικαιοσύνην ποία εἶναι καὶ τί λογιῆς. Ποία λοιπὸν καὶ ἀπὸ τι συνίσταται. Ἀπὸ τῆν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν. Ε «Ὁ ποιήσας αὐτά, φησί, ζήσεται ἐν αὐτοῖς» (στ 5) Καὶ κατ' ἄλλον τρόπον δέν εἶναι δυνατόν νά γίνη κάποιος δίκαιος διὰ τοῦ νόμου, παραμόνον ἐάν ἐκπληρώσῃ τὰ πάντα τοῦτο ὁμως εἰς οὐδένα ἔχει καταστή δυνατόν.

Ποία εἶναι ἡ ἀληθὴς δικαιοσύνη

Λοιπὸν ἔχει καταπέσει ἡ δικαιοσύνη αὐτῇ. Ἀλλὰ διδάξε εἰς ἡμᾶς, ὦ Παῦλε, καὶ τὴν ἄλλην δικαιοσύνην τὴν ἐκ τῆς χάριτος. Ποία λοιπὸν εἶναι αὕτη καὶ ἀπὸ τι συνίσταται; Ἀκουσε αὐτόν, ὁ ὁποῖος σαφῶς τὴν σκιαγραφεῖ. Διότι ἐπειδὴ ἤλεγξε ἐκείνην, μεταβαίνει ἐν συνεχείᾳ εἰς αὐτὴν καὶ λέγει. «Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει. Μὴ εἰπὼς ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοῦτ' ἔστι Χριστόν καταγαγεῖν ἢ εἰς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτ' ἔστι Χριστόν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. Ἀλλὰ τί λέγει; Ἐγγὺς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου τοῦτ' ἔστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρυσσομεν, ὅτι ἐάν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν, 623 καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτόν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ» (στ 6-9). Διότι διὰ νά μὴ λέγουν οἱ Ἰουδαῖοι, πῶς εὖρον μεγαλυτέραν δικαίωσιν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δέν εὖρον τὴν μικροτέραν, ἀναφέρει σκέψιν ἀναντίρρητον, ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη εἶναι ἐλαφροτέρα ἀπὸ ἐκείνην. Διότι αὕτη μὲν ἀπαιτεῖ τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων. «Ὅταν γὰρ ποιήσῃς πάντα, τότε ζήσεις» ἡ δικαιοσύνη ὁμως ἡ ἐκ πίστεως δέν λέγει αὐτό, ἀλλὰ τί; «Ἐάν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτόν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ».

Ἐπειτα, διὰ νά μὴ φανῇ παλιν, ὅτι κάμνει αὐτὴν εὐκαταφρόνητον, Β ἐπειδὴ τὴν φανερῶνει εὐκόλον καὶ κατορθωτὴν μὲ μικράν προσπάθειαν, πρόσεξε πῶς πλατύνει τὸν λόγον τὸν ἀναφερόμενον εἰς αὐτὴν. Διότι δέν ἦλθεν ἀμέσως εἰς αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔχομεν εἶπει, ἀλλὰ τί λέγει. «Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει. Μὴ εἰπὼς ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοῦτ' ἔστι Χριστόν καταγαγεῖν ἢ εἰς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον;

τοῦτ' ἐστὶ Χριστόν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν». Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀρετὴν διὰ τῶν ἔργων ἀνθίσταται ἡ ὀκνηρία καὶ ἡ χαλάρωσις, ἀπομακρυνουσα τοὺς κοκοὺς, καὶ χρειάζεται πᾶρα πολὺ ἀγρυπνίᾳ ψυχῇ, ὥστε νὰ μὴ ὑποχωρῇ, τοιοῦτοτρόπως καὶ διὰν χρειάζεται νὰ πιστεύσῃ κάποιος, ὑπάρχουν λογισμοὶ ποὺ θορυβοῦν καὶ βλάπτουν τὴν διάθεσιν τῶν πολλῶν, καὶ χρειάζεται περισσότερο νὰ φυγῇ, ὥστε νὰ ἀποκρούσῃ αὐτοὺς. Ὁ Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ αὐτοὺς τοῦτους φέρει εἰς μέσον, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔκαμε ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ τὸ ἴδιον κάμνει καὶ ἐδῶ. Διότι ἐκεῖ ἐπειδὴ ἔδειξεν αὐτόν διὰ ἰδικαιωθῆ ἐκ πίστεως, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ματαιῶς καὶ χωρὶς λόγον ἔχει λάβει τόσον σπουδαῖον στέφανον, ὥς νὰ μὴ ἦτο τιποτὲ τὸ πρᾶγμα ἀνιψίωνων τὴν φύσιν τῆς πίστεως, λέγει - Ὅς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίῳ ἐπίστευσεν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτόν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ κατενόησε μὲν τὸ ἐκ τοῦ σώματος νεκρωμένον, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μητρὸς Σαρρᾶ. Ὁ δὲ ἐκ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὁ ἐπαγγέλλεται δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι - (Ρωμ. 4, 18-21). Καὶ ἔδειξεν ὅτι εἶναι ἀνάγκη καὶ δυνάμει καὶ ψυχῆς ὑψηλῆς ποὺ νὰ δέχεται ἐκεῖνα ποὺ υπερβαίνουν τὴν ἐλπίδα, καὶ νὰ μὴ προσκόπητ' εἰς τὰ βλεπόμενα. Τὸ ἴδιον λοιπὸν κάμνει καὶ ἐδῶ, καὶ δεικνύει ὅτι εἶναι ἀνάγκη φιλοσόφου σκέψεως καὶ διαθέσεως οὐρανομήκους καὶ μεγάλης.

Καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς - μὴ εἶπες -, ἀλλὰ - μὴ εἶπες ἐν τῇ καρδίᾳ σου -, τοῦτέστι, ὅτε νὰ σκεφθῇς νὰ ἀμφιβάλλῃς καὶ νὰ εἰπῇς μέσα σου. Καὶ πῶς εἶναι τοῦτο δυνατόν. Ἐ Βλέπεις ὅτι τοῦτο ἰδιοιτέρως εἶναι ἴδιον τῆς πίστεως, καὶ ἀποῦ ἀφισωμένῃ ὅλην τὴν κάτω συνάφειαν τῶν πραγμάτων νὰ ἐπιζητήσωμεν τὸ ὑπὲρ φύσιν, καὶ ἀποῦ ἐκδιωξώμεν τὴν ἀσθενείαν τῶν λογισμῶν, νὰ παραδεχώμεθα ὅτι ὅπαντα προέρχονται ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι τοῦλάχιστον δὲν ἔλεγον μόνον αὐτά, ἀλλ' ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δικαιωθῇ κάποιος ἐκ πίστεως. Ἀλλ' αὐτὸς πρὸς ἄλλο δὴγεί αὐτὸ τὸ γεγονός, ὥστε, ὅταν δείξῃ πόσον σπουδαῖον εἶναι, ὅτι καὶ μετὰ τὴν πραγματοποιήσιν του ἔχει ἀνάγκην τῆς πίστεως, νὰ φανῇ ὅτι δικαίως πλέκει εἰς αὐτοὺς τὸν στέφανον. Καὶ χρησιμοποιεῖ λόγους, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην, προσπαθῶν πάντοτε νὰ ἀποφεύγῃ τὰς κατηγορίας τῆς καινοτομίας καὶ τῆς μάχης πρὸς ἐκείνην. 624 Διότι τοῦτο, τὸ ὅποιον λέγει περὶ πίστεως ἐδῶ, περὶ τῆς ἐντολῆς εἰς αὐτοὺς λέγει ὁ Μωυσῆς, δεικνύων ὅτι πολλὴν εὐεργεσίαν ἀπῆλυσαν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰπῇ, λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ διαβῇ μέγα πέλαιος, καὶ τότε νὰ λάβῃ τὰς ἐντολάς. Ἀλλὰ τὰ τόσον μεγάλα καὶ ὑπέρογκα, εὐκόλα ἔκαμεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός.

Τί σημαίνει δὲ - ἔργον σου τὸ βῆμα ἐστίν -, τοῦτέστιν, εὐκολὸν εἶναι διότι εἰς τὴν διάθεσίν σου καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν σου εἶναι ἡ

σωτηρία. Χωρίς νά βαδίσωμεν μακράν ὁδόν, οὔτε νά πλευσώμεν πέλαιος, οὔτε νά ὑπερβώμεν ὄρη, τοιοῦτοτρόπως πρέπει νά σωθώμεν ἀλλ' ἐάν θελήσης οὔτε ἀπό τό κυττωφαίον νά διαβῇς, Β σοῦ ἐπιτρέπεται καί ἐνῷ παραμένεις εἰς τόν σίκον σοι νά σωθῇς διότι εἰς τό στομα σου καί εἰς τήν διάθεσιν σου ὑπάρχει ἡ ἀφετηρία τῆς σωτηρίας.

Ἐπειτα καί με ἄλλον τρόπον κάμνων εὐκόλον τόν λόγον τόν περὶ τῆς πίστεως, λέγει, ὅτι «ὁ Θεός αὐτόν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν». Διότι σκέψαι τό ἄξιωμα τοῦ Δημιουργοῦ, καί ποτέ πλέον δέν θα ἴδῃς καρμῖαν δυσκολίαν εἰς τό πρῶγμα. Ἐπομένως, ὅτι εἶναι Κύριος μὲν λοιπόν, ἐκ τῆς ἀναστάσεως κατέστη φανερόν πρῶγμα τό ὅποιον καί ὅταν ἤρχιζε τήν ἐπιστολήν ἔλεγε «Τοῦ ὁρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐκ ἀναστάσεως νεκρῶν» (Ρωμ 1,4) ὅτι δέ εἶναι καί ἡ ἀνάστασις, εὐκόλος. Ὁ ἔχει ἀποδειχθῆ ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ Δημιουργοῦ, καί εἰς αὐτούς ποι πάρα πολύ ὑμψιοβητοῦν.

Ὅταν λοιπόν καί μεγαλύτερα εἶναι ἡ δικαιοσύνη καί ἐλαφρά καί εὐκόλος, γινυμένη παραδοεκτή, καί δέν ἰσχύει ἄλλος τρόπος δικαιώσεως, δέν εἶναι ἀπεγνωσμένη ἡ προσπάθεια νά ἐπιχειροῦν τὰ ἀδύνατα, ἐνῷ ἀφηνεῖν τὰ εὐκόλα καί ἐλαφρά, διότι δέν δύναται νά προσπασιθεοῦν, ὅτι ἐγκατέλειψαν τήν προσπάθειαν ὡς δυσκολοκατόρθωτον.

Εἶδες πῶς ἄκοσμεται αὐτοὺς πάσης συγγνώμης, Διότι ποίας ἀπολογίας θά ἦσαν ἄξιοι, ἀφοῦ προετιμήσαν μὲν τό φορτικώτερον καί ἀκατορθώ-ον, παρέδραμον δέ τό ἐλαφρόν καί δυνάμενον νά σωσῇ αὐτούς, καί ἐκεῖνα νά τοὺς παρησχη. Ὁ τὰ ὅποιον δέν ἠδυνήθη ὁ νόμος, Διότι ταῦτα τιποτε ἄλλο δέν εἶναι, παρά μόνον διαθέσεως φιλονεικίσης καί στασιαζούσης πρὸς τόν Θεόν. Διότι ὁ μὲν νόμος βαρὺς, ἡ δέ χάρις εὐκόλος ὁ νόμος, καί ἀν ἀκόμη χιλία προσπαθήσαν δέν σωζει ἡ χάρις ὅμως παρέχει καί τήν ἐξ αὐτῆς καί τήν ἐκ τοῦ νόμου δικαιοσιν. Ποῖος λοιπόν λόγος, θα ἐξαιρέσῃ αὐτούς οἱ ὅποιοι πρὸς μὲν ταῦτα διάκεινται μέ διαθέσιν φιλονεικόν, προσκολλῶνται δέ εἰς ἐκεῖνον ματαιῶς καί ἐκεῖ καί ὡς ἔτυχεν.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ σπουδαῖον πρῶγμα ἀνέφερε, πάλιν ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἀποδεικνύει αὐτό. «Λέγει γάρ ἡ Γραφή, φησί· Πᾶς ὁ πιστεύων ἐκ' αὐτοῦ, Ἐ οὐ κατασχευθήσεται. Οὐ γάρ ἐστι διαστολή Ἰουδαίου τε καὶ Ἑλλήνος ὁ γάρ αὐτός Κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντα καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. Πᾶς γάρ, ὅς ἂν ἐπικαλέσῃται τό ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται» (στ 11-13). Εἶδες πῶς ἀναφέρει μαρτυρία, καί οἷα τήν πίστιν καί διὰ τήν ὁμολογίαν; Διότι μέ τό νά εἰπῇ μὲν, ὅτι «πᾶς ὁ πιστεύων», τήν πίστιν ἐδήλωσε μέ τό νά εἰπῇ δέ, «ὅς ἂν ἐπικαλέσῃται», τήν ὁμολογίαν ἐφανέρωσεν.

Ἐπειτα πάλιν ἀνακηρύττων ὅτι ἡ χάρις εἶναι κοινὴ δι' ὅλους, καί στηλιτεύων τόν ἔγωισμόν ἐκείνων, πραγματὰ τὰ ὅποια διὰ πολλῶν προηγουμένως ἀπέδειξε, ταῦτα δι' ὀλίγων ὀκνευμῖ-

ζει, δεικνύων πάλιν, ὅτι οὐδεμία εἶναι ἡ διαφορά μεταξὺ Ἰουδαίου καὶ εἰδωολάτρου. 625 «Οὐ γάρ ἐστι διαστολή, φησὶν, Ἰουδαίου τε καὶ Ἑλλήνος».

Καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον περὶ τοῦ Πατρὸς ἔχει ἀναφέρει εἰς τὴν περὶ αὐτοῦ ἀπόδειξιν, τοῦτο καὶ ἐδῶ λέγει περὶ τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὡπὼς ἀκριβῶς προηγουμένως ἐξηγῶν αὐτὸ ἔλεγεν «Ἡ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς, μόνον, οὐχὶ καὶ ἔθνων· ναι καὶ ἔθνων, ἐπεὶ καὶ εἰς ὁ Θεός» (Ρωμ 3,29), τοιοῦτοτροπῶς καὶ ἐδῶ λέγει «Ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντα καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν». Βλέπεις πῶς δεικνύει αὐτόν νά ἐπιθιμῇ παραπολὺ τὴν σωτηρίαν μας, ἂν δηλαδὴ θεωρῇ αὐτὴν καὶ ἰδικόν τοι πλοῦτον ὥστε καθόλου τώρα αὐτοὶ νά μὴ περιέλθουν εἰς ἀπόγνωσιν οὔτε νά νομίσουν. Β ἀν δηλαδὴ ἤθελαν νά μετανοήσιν, ὅτι εἶναι ἀσυγχωρητοὶ διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος θεωρεῖ ἰδικόν του πλοῦτον τὴν σωτηρίαν μας, δέν θά παύσῃ νά πλοιοιτίζῃ ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι πλοῦτος, ἡ χορηγήσεις τῆς δωρεᾶς εἰς ὅλους.

Διότι ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἰδιαιτέρως ἐθορύβει αὐτοὺς, τὸ νά ἀπολαμβάνουν πρωτοκαθεδρίαν ὑπεράνω ὅλων κλήροι τῆς οἰκουμένης, τώρα δια τῆς πίστεως πρέπει νά καταβιβαζωνται ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς θρόνους, καὶ τίποτε περισσώτερον νά μὴ ἔχουν ἀπὸ τοὺς λοιποὺς, συνεχῶς εἰσάγει τοὺς προφήτας, οἱ ὅποιοι ἐπαναλαμβάνουν εἰς αὐτοὺς τὴν ἰσχυρίαν ταιτίην «Πᾶς γὰρ ὁ πιστεύων, λέγει, ἐπ' αὐτῷ, οὐ κατασχυνθήσεται»· καὶ «πᾶς ὃς ἀν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται». Καὶ παντοῦ τὸ «πᾶς» ἀναφέρει, διὰ νά μὴ ἀντιλέγουν. C

Ἐλεγχος κατὰ τῆς κενοδοξίας

Ἄλλὰ τίποτε δέν ὑπάρχει χειρότερον ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν διότι αὕτη, αἴτη περισσώτερον ἀπὸ ὅλα κατέστρεψεν αὐτοὺς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς «Πῶς δύνασθε πιστεῦναι, δόξαι παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες» (Ἰωάν 5,44); Αὕτη μαζὶ μὲ τὴν καταστροφὴν προσθέτει καὶ πολὺν γέλωτα, καὶ πρὸ τῆς ἐκεῖ κολάσεως, περιβάλλει ἐδῶ μὲ χίλια θεινά.

Καὶ ἐάν θέλῃς, διὰ νά μάθῃς αὐτό, ἀφοῦ ἀφήσωμεν προηγουμένως τοὺς οὐρανούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μᾶς ἐξάγει, καὶ τὴν γέννηαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμβάλλει, ἀπὸ ἐδῶ ὡς ἐξετάσωμεν ὁλόκληρον τὸ πρᾶγμα. D Τί εἶναι λοιπὸν δαπανηρότερον ἀπὸ αὐτὴν; Τί δέ αἰσχροτέρον καὶ δυσκολώτερον θά ἠδύνατο νά γίνῃ,

Διότι, ὅτι εἶναι μὲν δαπανηρόν τὸ νόσημα τοῦτο, εἶναι φανερόν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δαπανοῦν ἐκεῖ καὶ ὡς ἔτυχε καὶ ματαιῶς εἰς θεάτρα καὶ ἱπποδρομίας καὶ εἰς ἄλλας τοιαύτας

παρακαίρους φιλοδοξίας· ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι οἰκοδομοῦν τὰς λαμπράς καὶ πολυτελεῖς οἰκίας, καὶ ἀπὸ ἐκείνους καὶ ἐπινοοῦν ὅλα τὰ ἄλλα που ἀποβλέπουν εἰς ἀνωφελῆ περιουσίαν, τὰ ὅποια δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀνφέρωμεν τώρα εἰς τὸν λόγον. Ὅτι δέ, ἀφοῦ εἶναι δαπανηρὸς καὶ πολυτελής ὁ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νοσῶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἀρπαγὴ καὶ κλεονέκτης, παντοῦ εἶναι φανερόν· Διότι διὰ νὰ ῥχῃ νὰ παρέχῃ τροφήν εἰς τὸ θηρίον, ἔρριπτει τὰς χεῖρας τοῖς εἰς τὴν περιουσίαν τῶν ἄλλων· Καὶ τί λέγω τὰς περιουσίας, Διότι δὲν κατατρώγει μόνον χρήματα αὐτὸ ἐδῶ τὸ πῦρ, ἀλλὰ καὶ ψυχάς, καὶ δὲν προετοιμάζει μόνον τὸν παρόντα, ἀλλὰ καὶ τὸν μέλλοντα θάνατον· Διότι ἡ κενοδοξία εἶναι μήτηρ τῆς γένηνης, καὶ πάρα πολὺ ἐξάπτει ἐκείνο τὸ πῦρ καὶ τὸν φαρμακερὸν σκῶληκα.

Θεὸς ἠδύνατο δὲ νὰ ἴδῃ κάποιος αὐτὴν νὰ κυριαρχῇ καὶ εἰς τοὺς νεκρούς, πᾶντα ἀπὸ τὸ ὅποιον τί χειρότερον θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ, Διότι ὅλα μὲν τὰ ἄλλα πάθη ἐξαφανίζονται μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ὅμως καὶ μετὰ τὸν θάνατον βιάζεται, καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐπιδειξῇ τὴν φύσιν τῆς εἰς τὸ νεκρὸν σῶμα· Διότι ὅταν ἐπιβῶσιν εἰς αὐτοὺς, 626 ἀποθνήσκοντες, νὰ ἀνεγείρουν τάφους λαμπροὺς που δαπανοῦν ὅλην αὐτῶν τὴν περιουσίαν καὶ εἰς τὴν ταφήν προσκαθοῦν νὰ ἀποθέσουν πολλὴν ἀσωτίαν, καὶ ζῶντες μὲν περιφρονοῦν τοὺς προσερχομένους πτωχοὺς χάριν ἐνὸς μόνου ὀβολοῦ καὶ ἄρτου, ἀποθνήσκοντες δὲ παρέχουν πλουσίαν τράπεζαν εἰς τὸν σκῶληκα, ποῖαν ἄλλην ὑπερβολὴν ζητεῖς τῆς ἐξουσίας τοῦ νοσήματος;

Ἀπὸ αὐτὸ τὸ δεινὸν προέρχονται καὶ ἔρωτες ἀστοχοὶ διότι πολλοὺς καὶ εἰς μοιχείαν παρέσυραν, οὐκ ἡ φραιδότης τῆς ἐμφανίσεως, οὐτε ἡ ἐπιθυμία τῆς μίξεως, ἀλλὰ ἡ θέλησις νὰ καυχῶνται ὅτι *-τὴν τὰδε ἔρριψα χαμαί-*

■ Καὶ διὰτὶ πρέπει νὰ ἀναφέρω τὰ ἄλλα, ὅσα κακὰ βλαστάνουν ἀπὸ ἐδῶ, Διότι θὰ προειμῶν νὰ γίνῃ δοῦλος χιλίων βαρβάρων, παρὰ τῆς κενοδοξίας μίαν φοράν διότι ἐκτεῖνοι δὲν διατάσσουν εἰς τοὺς αἰχμαλωτοὺς τοιαῦτα, ὅποια αὐτῇ διατάσσει εἰς τοὺς ὀπηκόους· Λέγει δηλαδὴ εἰς ὅλους νὰ γίνῃς δοῦλος, εἴτε τυγχάνει νὰ εἶναι ἀνωτεροὶ σου, εἴτε κατώτεροί σου· νὰ περιφρονῇς τὴν ψυχὴν, νὰ παραμελῇς τὴν ἀρετὴν, νὰ κάμνης καταγέλαστον τὴν ἐλευθερίαν, νὰ θυσιάζῃς τὴν σωτηρίαν σου καὶ ἂν κάμνης κατὰ ἀγαθόν, μὴ τὸ κάμνης πρὸς ἀρέσκειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πρὸς ἐπιδειξιν εἰς τοὺς πολλοὺς, διὰ νὰ χάσῃς τὸν στέφανον δι' αὐτά· Ὁ καὶ ἂν ἐλεῇς, καὶ ἂν νηστεύῃς, τὸν μὲν κόπον νὰ ὑπομένῃς, τὸ δὲ κέρδος νὰ προσπαθῇς νὰ χάνῃς· Ποῖα ἀπὸ αὐτὰς τὰς διαταγὰς θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ σκληροτέρα.

Ἀπὸ ἐδῶ προέρχεται καὶ ὁ φθόνος, ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἡ παραφροσύνη, ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἡ μήτηρ ὅλων τῶν κακῶν, ἡ φιλαργυρία· Διότι τὸ πλῆθος τῶν ὑπηρετῶν, καὶ οἱ χρυσοφοροῦντες βάρβαροι, καὶ οἱ παράσιτοι, καὶ οἱ κόλακες, καὶ τὰ ὀχήματα ποὺ εἰσι κατε-

σκευασμένα ἀπὸ ἀργύρου, καὶ τὰ ἅλλα τὰ περισσότερον καταγέλ-
λαστα ἀπὸ αὐτά, δὲν γίνονται χάριν ἡδονῆς οὔτε ἀπὸ κάποιαν
ἀνάγκην, ἀλλ' ἐξ αἰτίας μόνης τῆς κενοδοξίας.

Ναι, λέγει ἀλλ' ὅτι μὲν αὐτὸ ἐδῶ το παθος εἶναι κακόν,
παντοῦ εἶναι φανερόν. Ὡς πᾶς ὁμοῦ θα δινηθῶμεν νὰ ἀποφυγῶμεν
αὐτό, τοῦτο πρέπει νὰ εἰπῇς. Ἰδιαιτέρως μὲν, δι' αἰτίας καλῶς
τὸν ἐπιτόν σοι, ὅτι εἶναι φοβερόν αὐτὸ ἐδῶ τὸ νόσημα, θά λαβῇς
ἀριστήν ἀρχὴν διορθώσεως, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀσθενῶν ταχέως θά
ἐπιζητήσῃ τὸν ἱατρόν, ἂν πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα τοῦτο μάθῃ, ὅτι εἶναι
ἄρρωστος.

Ἐάν δὲ ἐπιζητῇ καὶ ἄλλον τρόπον νὰ ἀποφύγῃ αὐτήν, νὰ
ἀποβλέπῃ διαρκῶς πρὸς τὸν Θεόν καὶ νὰ ἀρκῆσαι μὲ τὴν
προερχομένην ἀπὸ αὐτοῦ δόξαν. Καὶ νὰ ἰδῇς τὸ παθος νὰ σέ
γυροῦν καὶ νὰ σὲ διεγείρῃ νὰ ἀνακοινώσῃς εἰς τοὺς συνυ-
θρωπούς σου τὰ κατορθώματά σοι, ἀφοῦ ἀναλογισθῇς πάλιν, ὅτι
μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν οὐδὲν κάρους ὑπάρχει, νὰ σβῇς τὴν
ἀτοκὸν ἐπιθυμίαν, καὶ νὰ εἰπῇς, πρὸς τὴν ψυχὴν σου, Ἰδοὺ
τοσοῦτον χρόνον ἀγωνισθεὶς νὰ ἀνακοινώσῃς τὰ κατορθώματά
σοι, Ἐ καὶ δὲν ἐκυριτέρησαι, νὰ ἔχῃς σιωπὴν, ἀλλ' εἰς ὅλους
ἀνακοινώσῃς ἀπὸ αὐτῆς λοιπὸν τὴν συμπεριφορὰν τι περισσότε-
ρον ὠφελήσῃς. Περισσότερον μὲν οὐδὲν, ζῆμα ὁμοῦ ἐσχυρῇ, καὶ
τὸ σκόρπισμα ὅλων τῶν μετὰ πολλοῦ κόπου συγκεντρωθέντων.

Ὑστερα δὲ ἀπὸ τοῦτο καὶ ἐκεῖνον σκέψου, ὅτι λαμβασμένη
εἶναι ἡ γνῶμη καὶ ἡ κρίσις τῶν πολλῶν, καὶ ὄχι μόνον λανθασμέ-
νη ἀλλ' ὅτι καὶ ταχέως μαραινεται, διότι καὶ ἂν θυμασθῶν
πρὸς στιγμὴν, ὅταν παρέλθῃ ὁ καιρὸς, ὅλα τὰ ἔχουν λησμονήσῃ
καὶ ἤρπασαν τὸν παρὰ τοῖς Θεοῖς δεδομένον εἰς σέ στέφανον, καὶ
τὸν ἰδικόν των δὲν ἡδυνήθησαν νὰ σοῦ διατηρήσωσιν. Ἄν καί,
καὶ ἂν ἐλθὼν αὐτός παρέμνευε, ἦτο γεμάτος πολλῆς δθλιότητος,
ὥστε νὰ αἰταλλαγῇς τοῦτον ἀντὶ ἐκείνου, ὅταν δὲ καὶ οὗτος
διαρρέῃ, ποίαν ἀπολογίαν θα ἔχωμεν, ἀφοῦ ἐπροδῶσαμε τὸν
μόνιμον χάριν τοῦ μὴ μόνιμου, ἀφοῦ ἐχάσαμε τοσαῦτα ἀγαθὰ
χάριν τοῦ ἐπαινοῦ τῶν ὀλίγων. 627

Καὶ πράγματι καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι πολλοὶ οἱ ἐπαινοῦντες, καὶ
αὐτοὶ εἶναι ἄξιοι ταλαντισμοῦ, καὶ τότε ἰδιαιτέρως, ὅταν εἶναι
περισσότεροι ἐκεῖνοι ποὺ κράτουν αὐτό. Ἐάν δὲ ἀπορῇς διὰ τὸ
λεχθέν, ἀκουσε τὸν Χριστὸν ποὺ κατακυριώνει αὐτά. «Ὅσαι γὰρ
ὑμῖν. φησὶν, ὅταν καλῶς ὁμᾶς εἰπωσὶ πάντα οἱ ἄνθρωποι» (Λουκ.
6, 26). Καὶ πάλιν εὐλόγως, διότι ἔάν οἱ δημιουργοὶ ἐκάστης
τέχνης πρέπει νὰ ἀναζητοῦν κριτὰς ἀρμοδίους, πᾶς ἐπιτρέψει
τὴν δοκιμασίαν τῆς ἀρετῆς εἰς τοὺς κολλοῦς, καὶ ὄχι πρὸ πάντων
εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος γνωρίζει περισσότερον ἀπὸ ὅλους, καὶ
δύναται νὰ ἱτοιμάσῃ καὶ νὰ στεφανώσῃ. Ὡς Αὐτὴν λοιπὸν τὴν
φράσιν ἅς ἐγγράψωμεν καὶ εἰς τοὺς τοίχους καὶ εἰς τὰς θύρας καὶ
εἰς τὴν σκέψιν, καὶ συνεχῶς ἅς λέγωμεν πρὸς τοὺς ἐαυτοὺς μας.
«Ὅσαι ὑμῖν, ὅταν καλῶς εἰπωσὶ ἡμᾶς πάντες οἱ ἄνθρωποι».

Διότι και αὐτοὶ οἱ ἄπολοι ἐπαινοῦν, ὑστερον συκοφαντοῦν ὡς κενόδοξον και φιλόδοξον και ἀγαπῶντα τὸν παρ' αὐτῶν ἐπαινον. Ὁ Θεὸς ὁμῶς δὲν ἐνεργεῖ τοιοῦτοτρόπως, ἀλλ' ὅταν σὲ ἰδῇ νὰ ἐπιθυμῇ τὴν παρ' αὐτοῦ δόξαν, τότε ἰδιαίτερος θὰ σὲ ἐπαινέσῃ και θα σὲ θαυμάσῃ και θὰ σὲ ἀνακηρυξῇ. Ὁ ἀνθρώπος ὁμῶς δὲν πράττει τοιοῦτοτρόπως, ἀλλὰ ἀφοῦ σὲ λαβὴ δοῦλον ἀντι ἐλευθέρου, και διὰ λόγους ἀνευ σημασίας πολλακις ἀφοῦ σοῦ χάριση ἐπαινον ψευδῆ, συνήθως ἀρπάζει ἀπὸ σὲ μισθὸν ἀληθῆ. Ἐ και πὺ πολὺ σὲ ὑποτάσσει και διὰ χρημάτων σὲ ἐξαγοράζει. Διότι ἐκείνους μὲν οἱ δεσπότης τοὺς ἔχουν νὰ ὑπακούουν μετὰ τὰς διαταγὰς, σὲ δὲ υποδουλώνεσαι και χωρὶς διαταγὰς. Διότι δὲν ἀναμένεις νὰ ἀκούσῃς κατὰ παρ' αὐτῶν ἀλλ' ἂν μῆθης μόνον ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων αὐτοὶ θὰ χαροῦν, χωρὶς αὐτοὶ νὰ διατάσσουν ὅλα τα πράττεις. Πόσης λοιπὸν γέλυνῃ, δὲ θα εἰμεθα ἀξιοί, ὅταν τοὺς μὲν μοχθηροὺς τερπῶμει και πρὶν διαταξουν ἱκανοποιῶμεν, τὸν δὲ Θεὸν ποὺ καθ' ἐκάστην ἡμέραν προτιρέπει καὶ συμβουλεуетι ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἀκούωμεν.

Και βεβαίως ἐάν ἀγαθῇ τὴν δόξαν και τοὺς ἐπαινοὺς, νὰ ἀποφυγῇ τὸν ἐπαινον ποὺ προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ὡ και τότε θὰ ἐπιτῇχῃ τὴν δόξαν νὰ ἀποστρέφῃσαι τὰς ἐπευφημίας, και τότε χίλιους ἐπαινοὺς θὰ ἀπολαύσῃς και ἀπὸ τὸν Θεὸν και ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Διότι κανένα δὲν συνηθίζομεν τόσον νὰ δοξάζωμεν ὅσον ἐκεῖνον ποὺ περιφρονεῖ τὴν δόξαν, ὅτι νὰ ἐπαινῶμεν και νὰ θαυμάζωμεν ὅσον ἐκεῖνον ποὺ καταφρονεῖ τὸν θαυμασμὸν και τὸν ἐπαινον. Ἐάν δὲ ἡμεῖς, πολὺ περισσότερον ὁ Θεὸς τῶν ὄλων. Ὅταν δὲ ἐκείνος σὲ δοξάζῃ και σὲ ἐπαινῇ, ποῶς θὰ ἡδυνάτο νὰ γινῇ περισσότερον μακαριστὸς ἀπὸ σέ, Διότι δὲ ἀπόστασις ὑπάρχει μεταξύ δόξης και ἐλλειψεως τιμῆς, τόση εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξύ τῆς ἀνωθείς δόξης και τῆς ἀνθρωπίνης μᾶλλον δὲ πολὺ περισσότερα και ἀπειρος.

Διότι ὅταν και πρὸς τίποτε δὲν συγκρίνεται αὕτη, ἐν τοῦτοις εἶναι αἰσχροὶ και δυσμορφος. Ἐ ὅταν ἐξετάζωμεν αὐτὴν ἐν σχέσει και πρὸς ἄλλην, σκέψου πόσον θὰ φανῇ τὸ αἰσχρὸν. Διότι ὅπως ἀκριβὲς γυνὴ ἑταῖρα και ὅταν ἴσταται εἰς τὴν οἰκίαν ἐκδιδεῖ ὁλόκληρον τὸν ἑαυτὸν τῆς, τοιοῦτοτρόπως και οἱ δοῦλοι τῆς κενοδοξίας μᾶλλον δὲ και ἀπὸ ἐκείνην αἰσχρότεροι εἶναι αὐτοί. Διότι ἐκεῖναι μὲν εἰς πολλὰ μέρη περιεφρόνησαν μερικοὺς ἐραστάς αὐτῶν σύ ὁμῶς εἰς ὅλους διέθεσας τὸν ἑαυτὸν σου, και εἰς δραπετάς και εἰς ληστάς και εἰς κλέπτας χρημάτων. Διότι ἀπὸ αὐτοῦς και ἀπὸ τοὺς τοιοῦτους συγκροτεῖται συνήθως τὸ πλῆθος ποὺ σὲ ἐπαινεῖ· και ἐκείνους οἱ ὅποιοι καθ' ἑαυτοὺς κρινόμενοι νομίζεις ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν ἁμίαν, αὐτοὺς ἀφοῦ συλαεντρωθοῦν προτιμᾷς ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σου σωτηρίαν. 628 και ἀπὸ ὅλους ἐκείνους περισσότερον ἄδοξον παρουσιάζεις τὸν ἑαυτὸν σου.

Διότι πῶς δὲν εἶσαι περισσότερον ἄδοξος ἀφοῦ ἔχῃς ἀνάγκην τοῦ ἐπαινοῦ ἐκείνων, και δὲν πιστεύῃς, ὅτι ἐξαρκεῖς τὸν

ἐαυτὸν σου, ἐὰν δὲν λάβῃς τὴν δόξαν τῶν ἄλλων, δὲν ἐννοεῖς, πῶς μου, μαζὶ μὲ τὰ λεχθέντα, διὸ ἀφοῦ εἶσαι περίβλεπτος καὶ εἰς ὅλους γνωστός, ἂν καμὴς κάποιο σφάλμα, χιλίους θα ἔχῃς κατηγοροῦν, ὅταν ὁμοῦ εἶσαι ἄγνωστος θα διατελῇς ἐν ἄσφατ' ἰδ. Ναι, λέγει ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπιτυχάνῃς χιλίους ἔχω τοὺς θαυμαστάς. Διότι τοῦτο εἶναι τὸ φοβερόν διὸ οὐ μόνον ὅταν σφαλῇς, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπιτυχάνῃς σὲ βλάπτει ἡ νόσος τῆς κενοδοξίας. Ὡς τότε μὲν ἀναριθμήτους ριπτοῦσα χαμαὶ, τώρα ὅλον τὸν μισθόν σου ἀφαιροῦσα.

Φοβερὰ μὲν λοιπόν, καὶ καταμεστος πάσης ἀδοξίας, ἡ ἀγάπη τῆς δόξης καὶ εἰς τὰ πολιτικά πρᾶγματα ὅταν δὲ καὶ εἰς τὰ πνευματικά τὸ ἴδιον ἀκριβῶς πασχῇ, ποῖα ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἀπομένει συγγνώμη ἀφοῦ οὔτε τοσαύτην τιμὴν δὲν θέλεις, νὰ παρασχῇς εἰς τὸν Θεόν, ὅσην ὁ ἴδιος ἔχεις ἀπο τοῦ, ὑπηρέτας, διότι ὁ δούλος βλέπει πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ δεσπότη καὶ ὁ μισθωτὸς πρὸς τὸν κυρίον τοῦ ἔργου ὁ ὁποῖος ἀρκεῖται νὰ ἀποδώσῃ τοῦ μισθοῦ, καὶ ὁ μαθητὴς πρὸς τὸν διδάσκαλον οὐ ὁμοῦς τὸ ἐντελὲς ἀντιθετον, ἀφοῦ ἀφησὶς τὸν Θεόν καὶ τὸν Δεσπότην ποῦ σὲ ἐμισθωσε, Ἐπρὸς τοὺς ὁμοδοιλοὺς βλέπεις, καὶ τοῦτα ἂν καὶ γνωρίζῃς, διὸ ὁ μὲν Θεὸς ἐνθymεῖται καὶ εἰς τὸ μέλλον τὰς ἐπιτυχίας σου, ὁ ἄνθρωπος δὲ εἰς τὸ παρὸν καὶ ἐνῷ ἔχει, τοὺς θεατὰς καθημένους εἰς τοὺν οἶκόν, τοὺς ἐπὶ γῆς θεατὰς συγκεντρῶνεις. Καὶ ὁ μὲν ἀθλητὴς ἐκεῖ δοκὸν ἀγωνίζεται, ἐκεῖ θέλει νὰ ἐπιτυχῇ· σὺ ὁμοῦς ἐνῷ ἀγωνίζεσαι ἄνω, κάτω προσπαθεῖς νὰ στεφανώσῃς. Καὶ τί θὰ ἡδυνάτο νὰ γίνῃ χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν.

Ἄς ἐξετάσωμεν δὲ, ἂν θέλῃς, καὶ τοὺς στεφάνους διότι ἄλλος μὲν συναποτελεῖται ἀπὸ ἑλλειψιν νοημοσύνης, ἄλλος δὲ ἐκ τοῦ φθόνου πρὸς τὸν συνάνθρωπον, ἄλλος δὲ ἐξ εἰρωνείας καὶ κολακείας, Ὁ ἄλλος δὲ ἀπὸ χρήματα, ἄλλος δὲ ἀπὸ δουλοπρεπή διαθεσιν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς τὰ παιδιὰ που παίζουν τοποθετοῦν στέφανον χόρτοι τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο, καὶ ἐνῷ ἐκείνο ποι ἐδεχθῇ τὸν στέφανον δὲν τὸ ἀντελήφθη, πολλὰκις ὀπισθέν του γελοῖον τὰ ἄλλα, τοιοῦτοτρόπως λοιπόν καὶ τώρα ἐκείνοι που σὲ ἐγκωμιάζουν, πολλὰκις ἐχλεύασαν ἀπὸ μέσα των, ἀφοῦ ἐσποθέτησαν εἰς ἡμᾶς τὸν χόρτον καὶ εἴθε χόρτον μόνον τώρα δὲ ὁμοῦς ὁ στέφανος εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ πολλὴν βλάβην, καὶ καταστρέφει ὅλας τὰς ἐπιτυχίας μας.

Ἀφοῦ ἀντελήφθης λοιπόν τὴν εὐτέλειαν αὐτοῦ, νὰ ἀποφύγῃς τὴν ζημίαν. Διότι πόσοι θέλεις νὰ εἶναι οἱ ἐκαινέται σου, ἐκατόν, ἢ δις τοσοῦτοι καὶ τρεῖς καὶ τετράκις, μᾶλλον δὲ, ἂν θέλῃς βάλῃς δεκάκις τοσοῦτους καὶ εἰκοσάκις, καὶ ἄς εἶναι δύο χιλιάδες καὶ τέσσαρες χιλιάδες. Ἐὰν θέλῃς, δέ, καὶ δεκά χιλιάδες οἱ ἐκευφημοθῶντες ἄλλ' οὐδόλως διαφέρουν οὔτοι ἀπὸ καλιακοῖδες καὶ κρᾶζον μᾶλλον δέ, ἂν ἀναλογισθῇς τοὺς ἀγγέλους θεατὰς, καὶ ἀπὸ τοὺς σκώληκας οὔτοι θὰ φανοῦν εὐτελέστεροι, καὶ ἀπὸ

δράχνην σθενεστέρα ἢ ἐπευφημία αὐτῶν, καὶ ἀπὸ καπνῶν καὶ ὀνειρῶν. Ἀκουσε λοιπὸν πῶς ὁ Παῦλος, ὁ γνωρίζων ταῦτα ἐπακριβῶς, ὄχι μόνον δὲν ἐπιζητεῖ αὐτά, ἀλλὰ καὶ εὐχεται νὰ μὴ τοῦ συμβοῦν, λέγων - Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ. (Γαλ 6,14).

629 Αὐτὴν λοιπὸν τὴν καυχῆσιν νὰ ἐπιδιώκῃς καὶ συ, διὰ νὰ μὴ παροργίσῃς τὸν Λεσπότην. Διότι εἰς τὸν Θεὸν παρεκτρέπεσαι, ὅταν πρᾶτῃς αὐτὸ ὄχι μόνον εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Διότι οὕτε, ἐάν ἦσιν ζωγράφος καὶ εἴχῃς κάποιον μαθητὴν, ἔπειτα ἐκεῖνος ἀφοῦ ἀμείλησῃ νὰ ἐπιειξῇ εἰς σέ τὰ τῆς τέχνης τὸν πικρὸν ἀφῶν τοποθετήσῃ ἐξω διὰ τοὺς ἀπλῶς παρατηροῦντας, θα ἐπέφερες αὐτὸ μετὰ πρᾶοιότητος. Ἐάν δὲ ἐπὶ τῶν ὁμοδοῦλων τοῦτο εἶναι αὐθάδεια, πολὺ περισσότερον ἐπὶ τοῦ Λεσπότην.

Ἐάν δὲ καὶ μὲ ἄλλων τρόπον θέλῃς νὰ μάθῃς νὰ περιφρονῇς τὸ πρᾶγμα, ἀνυψῶσαι μὲ τὴν διάνοιαν, περιφρόνησε τὰ βλέπομενα, αἰξήσει τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθοῦς δόξης, γέμισε ἀπὸ φρόνιμου πνευματικόν, εἰπέ πρὸς τὴν ψυχὴν, ὅπως ὁ Παῦλος εἶπεν Β - Οὐκ οἶδάς, οὗτοι ἀγγέλους ἀρτιοῦμεν. (Α' Κορινθ 6,3), καὶ ἀφοῦ ἀναπτέρωσῃ αὐτὴν ἀπὸ ἐκεῖ, νὰ ἐπιτιμήσῃ, ἐν συνεχείᾳ καὶ νὰ εἰπῇς, Σὺ ποῦ κρίνεις ἀγγέλους, θέλεις νὰ κρίνῃς ἀπὸ καθαρματα, καὶ νὰ ἐπαινῇσαι μὲτὶ μετὰ τοὺς ὀρχηστὰς καὶ τοὺς μῦθους, καὶ τοὺς θρηνησάμενους καὶ τοὺς ἡνιόχους, ἵνα οὗτοι ἐπιδιώκουν τὰς εὐφημίας αὐτὰς. Ἀλλὰ σὺ καὶ αἰσθεύσῃς τὸ πτερόν ὑψηλότερον ἀπὸ τὴν κραιγὴν αὐτῶν, καὶ προσπαθῇς νὰ μιμηθῇς τὴν πολίτην τῆς ἐρήμου Ἰωάννην, καὶ μᾶθῃ πῶς δὲν ὑπελόγιζεν εἰς τὸ πλῆθος ἐκεῖνος, καὶ βλέπων νὰ τὸν κολακεύουν δὲν μετεστρέφετο, ἀλλὰ βλέπων ὅλους τοὺς κατοικοῦντας τὴν Παλαιστίνην νὰ εἶναι δι. σκορπισμένοι γύρω ἀπὸ αὐτόν καὶ νὰ θαιμάζουν καὶ νὰ ἐκπλήττῳνται, Ἐ δὲν περιέπιπτε εἰς νωθρότητα ἀπὸ τὴν τοσαύτην τιμὴν, ἀλλὰ καὶ διεμαρτυρετο πρὸς αὐτοὺς, καὶ διδάσκων τόσον πολὺ πλῆθος ὥς νὰ ἐδίδασκεν ἕνα νεανίσκον, τοιοῦτοτρόπως ἐπέκλητε λέγων - Ὁμοῖ· γενήματα ἐχιδνῶν. (Ματθ 3,7). Καὶ ὅμως δι' αὐτόν συνέδραμον, καὶ τὰς πόλεις ἀφῆκαν, ὥστε νὰ ἰδοῦν τὴν ἱερὰν ἐκείνην κεφαλὴν ἀλλ' ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐχαλάρωσεν αὐτόν διότι ἦτο μακρὰν ἀπὸ δόξαν, καὶ ἐλευθερὸς ἀπὸ κάθε ἐγωῖσμόν.

Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Στέφανος βλέπων τὸ ἴδιον πλῆθος πάλιν ὄχι νὰ τὸν τιμᾷ, ἀλλὰ νὰ μαινεται καὶ νὰ τρίζῃ τοὺς ὀδόντας, ἀνέτερος γενόμενος τῆς ὀργῆς αὐτῶν, ἔλεγε - Σκληροτράχηλοι, καὶ ἀκροτίμητοι ταῖς καρδίαις. (Πράξ 7,51). Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Ἡλίας, Ὁ παρόντων τῶν στρατοπέδων ἐκείνων καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πλῆθους παντός, ἔλεγεν - Ἐὰς ποτε χωλιανέτε ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἡντάς ὑμῶν. (Γ' Βασιλ 18,21).

Ἀλλ' ἡμεῖς ὅλους τοὺς κολακεύομεν, τοὺς ἀπηρετῶμεν, ἐξαγοράζοντες μὲ τὴν δουλοπρεπὴ αὐτὴν ὑπηρεσίαν τὴν τιμὴν ἐκείνων. Διὰ τοῦτο ὅλα ἐγιναν ἄνω κάτω, καὶ ἐξαπέσαμεν ἀπὸ τὴν

χάριν αὐτὴν, καὶ ἔχουν προδοθῇ αἱ ἀξίαι τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ὅλα ἔχουν παραμεληθῇ διὰ τὴν δόξαν τῶν πολλῶν.

Ἄς ἀποδιώξωμε λοιπὸν τὸ πάθος, καὶ τότε θὰ γνωρίσωμε καλῶς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν λιμένα καὶ τὴν γαλήνην. Διότι ὁ μὲν κενόδοξος ὁμοιάζει μὲ ἐκείνους ποῦ ὑφίστανται ναυάγιον, διαρκῶς τρέμων καὶ φοβούμενος καὶ ὀκηρετῶν χιλιούς δεσπότης. Ἐκεῖνος ὅμως ποῦ εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτὴν τὴν τυραννίδα ὁμοιάζει μὲ τοὺς εὐρισκομένους εἰς λιμένας καὶ ἀπολαμβάνοντας καθαρὰν ἐλευθερίαν. Ὅμως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνον, ἀλλ' εἰς ὅσους εἶναι γνωστός, τόσους ἔχει δεσπότης, ἀναγκαζόμενος ὅλους νὰ τοὺς ὑπηρετῇ.

Πῶς λοιπὸν θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν δύσκολον αὐτὴν δουλείαν; Ἄν ἄλλην ἐπιθυμήσωμε δόξαν, τὴν πραγματικὴν δόξαν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τοὺς ἀγαπῶντας τὰ σώματα, μὴ λαμπρότερα ὅπως ὅταν ἐμφανισθῇ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν προηγούμενην, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ τοὺς ἐπιθυμοῦντας τὴν δόξαν ποῦ προέρχεται ἀπὸ ἡμᾶς, ἡ δόξα ποῦ λάμπει ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς θὰ δυνηθῇ νὰ τοὺς ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ αὐτῆν.

630 Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ἐκείνην, καὶ ὥς σπουδάσωμεν αὐτὴν ἀκριβῶς, ὥστε ἀφοῦ θαυμάσωμε τὴν ὡραιότητα αὐτῆς, νὰ ἀποφύγωμε τὴν αἰσχροτίτητα ταύτης, καὶ πολλῆς εὐχαριστήσεως νὰ ἀκολουθώμεν. ἐντυφῶντες διαρκῶς εἰς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἶθε πάντες ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμε, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ'

(Ρωμ. 10,14-11,6)

Β «Πῶς ὅν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύουσιν οὐ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκοάσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐάν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται» (στ' 14-15).

Πάλιν ἐξάφανίζει τὴν συγγνώμην αὐτῶν. Διότι ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι «μαρτυρῶ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» καὶ, ὅτι «ἀγνοοῦντες τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, Ἡ οὐχ ὑπατάγησαν», δεικνύει ἔπειτα ὅτι καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἀγνοίαν ἔχουν εὐθύνην ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Καὶ δὲν λέγει μὲν τοιοῦτοτρόπως, ἐτοιμάζει δὲ τοῦτο κατὰ ἐρώτησιν προάγων τὸν λόγον, καὶ σαφέστερον κάμνων τὸν ἔλεγχον διὰ τῆς ὑφάνσεως ὁλοκλήρου αὐτῆς ἐδῶ τῆς φράσεως κατὰ ἐρώτησιν καὶ ἀπάντησιν.

Πρόσεξε δέ: Ἀνωτέρω λέγει, «εἶπεν ὁ προφήτης, ὅτι πᾶς, ὃς

ἐάν επικαλέσται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται». Ἄλλ' ἵσως θά εἶχε κάποιος νά εἰπῇ Καί πῶς θά ᾔδουντο νά επικαλεσθοῦν αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον δέν ἐπίστευσαν, Ἐπειτα ἐρώτησις παρ' αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀντιθεσιν· Καί διατί δέν ἐπίστευσαν, Καί πάλιν ἐρώτησις πάντως ἔχει κάποιος νά εἰπῇ Καί πῶς ᾔδουντο νά πιστεύσουν χωρίς νά ἀκούσουν, Καί ὁμως ἤκουσαν, λέγει **Β** Ἐπειτα ἄλλη πάλιν ἐρώτησις Καί πῶς ᾔδουντο νά ἀκούσουν χωρίς ἐκεῖνον ποῦ θά κηρύξῃ, ἔπειτα πάλιν ἀπάντησις Καί ὁμως ἐκήρυξαν, καί πολλοί ἀπεσταλῆσαν εἰς αὐτό τοῦτο τὸ ἔργον.

Καί ἀπό ποῦ εἶναι φανερόν, ὅτι οὗτοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπεστάλησαν, Τότε κατόπιν εἰσάγει τὸν προφήτην ποῦ λέγει - Ὡς ἀφαιεῖ οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων τὴν γῆν, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθὰ- (στ 15 Πρβλ καὶ Ἡσ 52,7). Βλέπεις πῶς ἀπὸ τοῦ τρόπου τοῦ κηρύγματος φανερώνει τοὺς κήρυκας, Διότι τίποτε ἄλλο δέν περιῆλθεν οἱ τοὶ πανταχοῦ λέγοντες, παρὰ μόνον τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα τὰ ἀπόρρητα καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ ποῦ ἔχει πραγματοποιηθῇ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὥστε διὰν ἀπιστεῖτε δέν ἀπιστεῖτε εἰς ἡμᾶς, λέγει, Ἐ ἄλλα εἰς τὸν Ἡσαίαν, ὁ ὁποῖος πρὸ πολλῶν ἔτων εἶπεν, ὅτι καὶ θά ἀποσταλῶμεν καὶ θά κηρύξωμεν καὶ θά εἰπωμεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἰκομεν.

Ἐάν λοιπόν ἡ μὲν σωτηρία ἐξηρτάτο ἀπὸ τὴν ἐπίκλησιν, ἡ δὲ ἐπίκλησις ἀπὸ τὴν πίστιν, ἡ δὲ πίστις ἀπὸ τὴν ἀκοὴν, ἡ δὲ ἀκοή ἀπὸ τὸ κήρυγμα, τὸ δὲ κήρυγμα ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν, ἀπεστάλησαν δὲ καὶ ἐκήρυξαν, καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν, ἀπεστάλησαν δὲ καὶ ἐκηρύξαν, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς ὁ προφήτης περιήρχετο δεικνύων αὐτοὺς καὶ ἀνακηρύττων καὶ λέγων, ὅτι οὗτοι εἶναι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποῖους πρὸ πολλῶν χρόνων ἀνωτέρω ἐφανέρωνα, τῶν ὁποίων ἐνικωμιάζον καὶ τοὺς πόδας καὶ τὸν τρόπον τοῦ κηρύγματος, εἶναι ὁλοφάντερον, ὅτι ἡ ἀπιστία, δι' ἐκεῖνους ἀπέβη μόνον κατηγορία, διότι τὰ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ὅλα ἔχουν συμπληρωθῇ.

631 - Ἄλλ' εὐ πάντες ἀπέκρινον τῷ Εὐαγγελίῳ. Ἡσαίας γὰρ λέγει Κύριε, εἰς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; Ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοή ἐκ λόγων Θεοῦ- (στ 16-17, πρβλ καὶ Ἡσ 53,1) Ἐπειδὴ πάλιν προσέθετον ἄλλην ἀντίρρησην λέγοντες, ὅτι ἄλλ' ἐάν οὗτοι ᾔσαν οἱ ἀπεσταλμένοι καὶ οἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ πεμφθέντες, ἔπρεπε ὅλοι νά ὑπακούσουν, πρόσεξε τὴν σύνεσιν τοῦ Παύλου, πῶς αὐτό τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐδημιουργεῖ τὸν θόρυβον, τὸ δεικνῶναι νά εἶναι ἀναιρετικόν τοῦ θορυβοῦ καὶ τῆς ταραχῆς Διότι τί σέ σκανδαλίζει, λέγει, ὦ Ἰουδαίε, ὕστερα ἀπὸ τόσον πολλὴν καὶ τόσον μεγάλην μαρτυρίαν καὶ ἀπόδειξιν πραγμάτων, ὅτι δέν ὑπήκουσαν πάντες εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, Διότι τοῦτο ἀκριβῶς ἡ μὴ ὑπακοή ὧλων, **Β** μαζί με τὰ ἄλλα ἦτο ἱκανὸν νά σέ κάμῃ νά πιστεύσῃς τὰ λεχθέντα, διότι καὶ τοῦτο ἀνωτέρω προείπεν ὁ προφήτης Καὶ πρόσεξε τὴν ἀπερίγραπτον σοφίαν, πῶς περισσότερον ἀποδεικνύει αὐτό ποῦ ἐκεῖνοι προσεδόκων καὶ

ἡλικίον νά ἔχουν ἀντίρρησην Διότι τί ἰσχυρίζεσθε, λέγει, Ὅτι δέν ὑπήκουσαν πάντες εἰς τό Εὐαγγέλιον, Ἀλλά καί τοῦτο ἀνωτέρω προεῖπεν ὁ Ἡσαίας μᾶλλον δέ ὄχι τοῦτο μόνον, ἀλλά καί πολύ περισσότερον ἀπό αὐτό Σεις μὲν κατηγορεῖτε διατι δέν ὁπήκουσαν ὅλοι ὁ δέ Ἡσαίας λέγει περισσότερον ἀπό αὐτό Τί λέγει δηλαδή, -Κύριε, τί ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν-.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἐξηφάνισεν αὐτόν τόν θόρυβον ἀφοῦ παρενέβαλε τὸν προφήτην, πάλιν καταπίνεταί με τὴν προηγουμένην συνέχειαν C Ἐπειδὴ δηλαδή εἶπεν, ὅτι ἔκρεπε νά ἐπικαλεσθοῦν, οἱ δέ ἐπικαλούμενοι νά πιστεύσουν, οἱ πιστεύοντες ποῶτον νά ἀκούσουν, ἐκεῖνοι δέ ποῦ ἐπρόκειτο νά ἀκούσουν νά ἔχουν τοὺς κηρύσσοντας, οἱ δέ κηρύσσοντες νά ἀποσταλοῦν, καί ἔδειξεν ὅτι ἀπεισάλησαν καί ὅτι ἐκήρυξαν, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο πάλιν νά εἰσάγῃ ἄλλην ἀπορίαν ἀφοῦ ἔλαβε προηγουμένως ἀφορμὴν ἀπὸ ἄλλης μαρτυρίας τοῦ προφήτου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπήντησεν εἰς τὴν ὁλὴν πρὸ αὐτῆς ἀπορίας, τοιοῦτοτρόπως ἀλλεκεῖ αὐτὴν καί τὴν συνδυάζει μετὰ τὴν προηγουμένην Διότι ἐπειδὴ ἀνέφερε τὸν προφήτην νά λέγῃ -Κύριε, τί ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν-, λαβὼν μετὴν τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν, D λέγει - Ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς-. Αὐτό δὲ δέν τὸ ἀνέφερεν ἀπλῶς, ἀλλ' ἐπειδὴ καθε φορὰν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξήτειν σημεῖα, καί τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀναστασεως, καί πολλοὶ ἀμφέβαλλον πρὸς αὐτά, λέγει, ὅτι καί ὁμοῦς ὁ προφήτης ὑπεσχέθη, ὅτι ἐξ ἀκοῆς πρέπει νά πιστεύσωμεν Διὰ τοῦτο προηγουμένως αὐτό προετοιμάζει καί λέγει, - Ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς-.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ τοῦτο ἐφαίνεται ὅτι εἶναι εὐταλές, κύτταξε πῶς ἀναβιβάζει αὐτό Διότι δέν εἶπον, λέγει, ἀπλῶς ὅτι πρέπει νά ἀκούωμεν, οὔτε ὅτι πρέπει ἀνθρωπίνους λόγους νά ἀκούωμεν καί νά πιστεύσωμεν, ἀλλ' ἀκοὴν μεγάλην λέγω E διότι ἡ ἀκοὴ διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ Διότι δέν ἔλεγον τὰ ἰδικὰ των, ἀλλὰ διδασκόμενοι τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀνηγγέλλον, πρᾶγμα τό ὁποῖον εἶναι ἀνωτερον ἀπὸ τα σημεῖα Διότι εἰς τὸν Θεόν πρέπει ὁμοίως νά πιστεύωμεν καί νά πειθώμεθα καί ὅταν ὁμιλῇ καί ὅταν θαυματουργῇ ἐπειδὴ καί τὰ ἔργα καί τὰ θαύματα προέρχονται ἀπὸ τοῦς λόγους· ἐκείνου διότι καί ὁ οὐρανός καί ὅλα τὰ ἄλλα τοιοῦτοτρόπως ἰσχυρωθησαν

Ἀφοῦ ἀπέδειξε λοιπόν, ὅτι πρέπει νά πιστεύσουν εἰς τοὺς προφήτας, οἱ ὅποιοι διαρκῶς διδάσκουν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, καί οὐδόλως πλέον νά ἐπιζητοῦν ἀκρόασιν, προσθίττι κατόπιν τὴν ἐρώτησιν, τὴν ὁποίαν ἠρώτησαν, καί λέγει - Ἀλλὰ λέγω, μή οὐκ ἤκουσαν- (στ. 18), Διότι, λέγει, εἰ, ἐάν ἀπεισάλησαν οἱ κηρύσσοντες, καί ἐκήρυξαν, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα διεδάχθησαν, 632 οὕτοι δὲ δέν ἤκουσαν, Ἐπειτα μετὰ τὴν δύναμιν ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν -Μενεθόνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καί εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ρήματα αὐτῶν- (στ. 18, πρβλ καί Ψαλμ. 18,5). Τί λέγεις, λέγει, δέν

ήκουσαν. Ἡ οἰκουμένη καὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς ἤκουσαν καὶ σεις εἰς τοὺς ὁποίους τόσον πολὺ χρόνον παρέμειναν οἱ κήρυκες καὶ ἀπὸ ὅπου κατήγοντο, δὲν ἠκοίσατε, καὶ πᾶς ὑπάρχει δικαιολογία, εἰ μὴ τὸν τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἤκουσαν, πολὺ περισσότερον εἰς

Ἐπειτα πάλιν ἄλλη ἐρώτησις. «Ἀλλὰ λέγω, μὴ Ἰσραὴλ οὐκ ἔγνω» (στ 19). Διότι τι, εἰάν ἤκουσαν μὲν, δὲν ἠνέκησαν δὲ τὰ λεχθέντα, οὕτε κατενόησαν, ὅτι αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ ἀποσταλέντες, ὅ δὲν εἶναι ἀξιοὶ συγγνώμης ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἀγνοίας. Καθόλου διότι ὁ Ἰσραὴλ, ἐξαπατήρησεν αὐτοὺς. ὁποῦ εἶπεν: «Ὡς ἄρα οἱ οἱ πόδες τῶν ἐπαγγελιασμένων εἰρήνης» καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτῶν καλὴν αὐτὸς εἶναι ὁ νομοθέτης διὰ τοῦτο καὶ προσέθηκε: «Πρῶτος Μωϋσῆς λέγει: Ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνη, ἐπὶ ἔθνεσιν ἀσυνέτῳ παροργισῶ ὑμᾶς» (στ 19, πρὸς καὶ Δευτ 32,21). Ὡστε καὶ ἀπὸ αὐτῶν ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρίσουν τοὺς κήρυκας, ὅχι ἐπειδὴ ἠπιστήσαν αὐτοὶ μόνον, ὅχι ἐπειδὴ εἰρήνην ἐκήρυττον ἐκεῖνοι, ὅχι ἐπειδὴ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα εὐαγγελίζοντο, ὅχι ἐπειδὴ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης ὁ λόγος ἐσπεριετο. Ὁ ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ τοὺς κατωτέρους αὐτῶν, τοὺς προερχομένους ἐξ εἰδωλολάτρων εἶδον νὰ εὐρισκῶνται εἰς περισσοτέραν τιμὴν διότι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ποτὲ δὲν ἤκουσαν οὕτοι, οὕτε οἱ πρόγονοι αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξαίφνης ἐσπουδαζόν ἐκεῖνοι πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἦτο σημεῖον ὑπερβολικῆς τιμῆς, καὶ ἠρέθιζεν αὐτοὺς, καὶ ᾤδηγεῖ εἰς ζήλον, καὶ εἰς ἐνθουσιασμοὺς τῆς προφητείας τοῦ Μωϋσῆως, τῆς λεγομένης «Παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνη» διότι βεβαίως δὲν ἦτο μόνον τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς ἀρκετὸν νὰ ἐμβάλλῃ αὐτοὺς εἰς ζήλον, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἔθνος τοῦ ἀπῆλπισε ταῦτα ἦτο τόσον ἐδτελές, ὥστε οὕτε νὰ ὑπολογίζεται εἶναι εἰς ἔθνος. «Ἐγὼ γὰρ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνη, ὅ θνητὸν, ἐπὶ ἔθνεσιν ἀσυνέτῳ παροργισῶ ὑμᾶς» διότι τί ἦτο περισσότερον ἀσυνέτῳ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτραις, τί δὲ περισσότερον ἐδτελές.

Κυριάζει πᾶς δι' ὅλων ἐδωκεν ὁ Θεὸς ἀνοθεὶν εἰς αὐτοὺς γνωρίσματα καὶ σημεῖα σαφῆ τῶν καιρῶν τούτων, ὥστε νὰ διανοίξῃ τὴν ψυχὴν αὐτῶν διότι αὐτὸ πού συνέβαινε δὲν ἦτο εἰς γυναικὰς μικράν, ἀλλ' εἰς ζήρην καὶ θάλασσαν, καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης καὶ ἐβλεπον χίλια νὰ ἀπολαμβάνουσιν ἀγαθὰ οἱ πρότερον κατ' αὐτῶν περιφρονούμενοι. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ἀντιληφθοῦν, ὅτι αὐτὸ τοῦτο εἶναι τὸ ἔθνος περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ὁ Μωϋσῆς «Παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνη, ἐπὶ ἔθνεσιν ἀσυνέτῳ παροργισῶ ὑμᾶς».

Ἀραγε λοιπὸν μόνον ὁ Μωϋσῆς εἶπεν αὐτὸ καθόλου, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰσραὴλ μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος εἶπε, «Πρῶτον Μωϋσῆς», δεικνύων ὅτι καὶ δευτερός θὰ ἔλθῃ λέγων τὰ ἴδια καὶ τρανότερον καὶ σαφέστερον. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἄνωτέρω εἶπε. «Κράζει Ἰσραὴλ», τοιουτοτρόπως καὶ ἐδᾶ: «Ἰσραὴλ δὲ ἀποσταλέν καὶ λέγει» (στ 20). Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον λέγει,

τοῦτο σημαίνει Ἐβιάσθη καὶ προσεκαθήσε να μὴ εἰπῇ τιποτε σκοτεινόν, ἀλλὰ να τοποθετήσῃ τα πραγματά γυμνα καὶ ἐμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν σας, μάλλον δὲ προτιμῶν να κινδυνεύῃ ἀπὸ τὴν φανεράν ὁμιλίαν τοῦ, παρὰ ἀποβλέπων εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ, νά καλῇ τὴν ἀγνωμοσύνην σας. Καίτοι βεβαίως δὲν ἦτο ἴδιον τῆς προφητείας νά ὁμιλήσῃ τόσον σαφῶς 633 Ἀλλ' ὅμως διὰ νά ἐμφραξῇ τὰ στόματά σας πᾶρα πολὺ σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς προλέγει τὰ πάντα ἐξ ὑπεροχῆς.

Πάντα, ποῖα, Καὶ τὴν ἰδικήν σας ἀπομάκρυνσιν, καὶ τὴν εἰσαγωγὴν ἐκείνων, οὕτω λέγων -Εὐρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν· ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι- (στ' 20) Πρβλ καὶ Ἦσ' 65.1). Ποιοὶ λοιπὸν εἶναι οἱ μὴ ζητοῦντες, ποῖοι οἱ μὴ ἐπερωτῶντες, Ὁλοφάνερρον ὅτι δὲν εἶναι Ἰουδαῖοι, ἀλλ' οἱ ἐξ ἔθνων, οἱ μὴδέποτε γνωρίσαντες αὐτόν. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ὁ Μωυσῆς ἐχαρακτήρισεν αὐτοὺς εἰπὼν -Οὐκ ἔθνη, καὶ ἔθνη δαινέτω- τοιοῦτοτρόπως, καὶ ἐδῶ ἀπὸ τῆς ἰδίας βάσεως φανερώ- νει αὐτούς, τῆς ὑπερβολικῆς δηλαυδῆ ἀγνοίας B πρῶγμα τὸ ὅποσον ἦτο μεγίστη κατηγορία κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι οἱ μὴ ζητοῦντες εὗρον καὶ οἱ ζητοῦντες ἔχασαν.

«Πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει Ὁλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖρας μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα» (στ' 21). Εἶδὺς πῶς ἡ ἀπορία ἐκείνη καὶ παρὰ πολλῶν ζητούμενη εὗρίσκει- ται ἀνωτέρω καὶ ὑπάρχοισα εἰς τοὺς προφητικαὶς λόγους, καὶ σαφῶς λυομένη. Τι σημαίνει δὲ αὐτό, Ἰηκουσὺς τὸν Παῦλον ποῦ ἔλεγε παραγαινόμενος -Τί οὖν ἐροῦμεν, Ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διωκοντα δικαιοσύνην κατέλαβι δικαιοσύνην· Ἰσραὴλ δὲ διωκων νόμον δικαιοσύνης, ἐκ νόμον δικαιοσύνης οὐα ἔφθασι». Τὸ ἴδιον καὶ ὁ Ἦουίας λέγει ἐδῶ C διότι το -εὐρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι-, τὸ ἴδιον εἶναι μὲ τὸν λόγον, ὅτι -ἔθνη τὰ μὴ διωκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβι δικαιοσύνην-.

Ἐπειτα δεικνύων, ὅτι τὸ γινόμενον δὲν ἐξηρτᾶτο μόνον ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῶν προσελθόν- των ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως, καὶ ἡ πτώσις ἐκείνων ἦτο ἀποτέλε- σμα τῆς φιλονεικίας τῶν ἀπειθοσάντων ἄκουσε τι προσέθεσε -Πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει Ὁλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖρας μοι πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα-, ἡμέραν ἐδῶ ἐννοῶν ὅλον τὸν προηγούμενον χρόνον D ἡ δὲ ἐκπέτασις τῶν χειρῶν φανερώνει τὴν κλήσιν καὶ παρόρμησιν καὶ παράκλησιν Ἐπειτα δεικνύων ὅτι ὁλόκληρον τὸ κακὸν ἀνέκει εἰς ἐκείνους, λέγει -Πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα-.

Εἶδες πόση εἶναι ἡ κατηγορία, διότι οὗτοι μὲν οὕτε διαν τοῖς παρεκάλει ἐπεισθῆσαν, ἀλλὰ καὶ ἀντεῖπον, καὶ ταῦτα ὅχι μιαν φορὰν, οὔτε δύο, οὔτε τρεῖς, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλον τὸν χρόνον, ἂν καὶ ἔβλεπον νά πράττῃ αὐτὰ ἄλλοι ὅμως οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν ἐγνωρίσαν αὐτόν ἠδυνήθησαν να προσελκύσουν αὐτόν. Ε Ὅμως δὲν λέγει, ὅτι αὐτοὶ ἠδυνήθησαν να προσελκύσουν

αυτόν, ἀλλὰ καταβιβάζων καὶ τὰ φρονήματα τῶν προερχομένων ἐκ τῶν ἔθνικῶν καὶ δεικνύων ὅτι ἡ χάρις αὐτοῦ εἰργάσθη τό πᾶν, λέγει ὅτι *«ἐγὼ ἐμφανῆς ἐγενόμην καὶ ἐγὼ ὠρέθην»*. Λοικόν δὲν ἔχουν τίποτε ἐκείνοι λέγει, καθόλου ἀλλὰ τό νά λάβουν τὰ εὐρεθέντα καὶ νά κατανοήσουν τὰ φανέντα, τοῦτο ἀπό τόν αὐτόν τους εἰσέφεραν

Ἔπειτα διὰ νά μή λέγουν οὗτοι, διατί λοιπόν δέν ἐφανερώθης καὶ εἰς ἡμᾶς τό περισσότερον αὐτοῦ ἀναφέρει, ὅτι ὅχι μόνον ἐφανερώθην, ἀλλά καὶ παρέμεινα, ἐκτεινὼν τὰς χεῖρας καὶ παρακαλῶν, ἐπιδεικνύων φροντίδα πατρός φιλοστόργου καὶ μητρός που ἀγαπᾷ τὰ τέκνα. Κυτταξε πῶς σφεσιτάτην προσέθεσε τὴν λύσιν δλων τῶν προηγουμένων διαπορηθέντων, 434 δειξας ὅτι ἡ ἀπωλεία συνέβη ἐξ αἰτίας τῆς διαθέσεως αὐτῶν, καὶ ὅτι ἀπό παντοῦ εἶναι ἀνάξιοι συγγνώμης. Διότι παρὰ τό γεγονός, ὅτι καὶ ἤκουσαν καὶ ἠνόησαν τὰ λεγόμενα, οὔτε κατ' αὐτόν τόν τρόπον ἠθέλησαν νά προσέλθουν

Καὶ τό πολὺ περισσότερον, ὅτι ὅχι μόνον ἔκαμεν αὐτοὺς νά ἀκούσουν αὐτά, οὔτε μόνον νά κατανοήσουν, ἀλλά καὶ ἐκίνο τό ὅποιον ἔχει μεγαλτέραν δύναμιν πρὸς τὴν διέγερσιν, δηλαδή νά τους προσελκύσῃ καὶ ἐνῶ φιλονεικοῦν καὶ ἀντιλέγουν, καὶ τοῦτο προσέθεσε. Ποιον ἀκριβῶς τοῦτο, Τό νά ἐρεθίσῃ καὶ νά παραζηλώσῃ αὐτούς. Διότι γνωρίζετε τὴν τυραννίαν τοῦ πάθους, καὶ πόσῃν δύναμιν ἔχει ἡ φύσις τῆς ζηλοτυπίας εἰς τό νά διαλύσῃ ὅλο τό πείσμα, B καὶ νά ἐπανορθώσῃ αὐτοὺς πού εἶχον καταπέσει. Καὶ διατί πρέπει νά ἀναφέρει τοῦτο ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ βεβαίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀλόγων καὶ ἐπὶ τῆς ὥρου ἡλικίας τῶν παιδιῶν ἐπιδεικνύεται νά ἔχη πολλήν δύναμιν, Διότι καὶ παιδίον πολλάκι· ἐν καὶ παρεκαλεῖτο δέν προσήλθῃ πρὸς τόν πατέρα, ἀλλ' ἔμεινεν εἰς τό πείσμα του διὲν ὅμως ἄλλο παιδίον ἀπήλαυσε τὰ ἀγαθὰ ἀπό τόν πατέρα, τό πρῶτον ἐν καὶ δέν ἐκαλεῖτο τώρα ἐπανήλθῃ πρὸς τοὺς πατρικοὺς κόλπους, καὶ ἐκίνο τό ὅποιον δέν κατέρθωσεν ἡ παράκλησις, τοῦτο ἔκαμεν ἡ παραζήλωσις. Τό ἴδιον λοιπόν ἔκαμε καὶ ὁ Θεός. Διότι δέν παρεκάλεσε μόνον, C καὶ τὰς χεῖρας ἐξέτεινε, ἀλλὰ καὶ τό πάθος τῆς ζηλοτυπίας διήγειρεν εἰς αὐτοὺς, μέ τό νά εἰσάγῃ τοὺς πολὺ κατωτέρους αὐτῶν (πράγμα τό ὅποιον ἰδιαιτέρως δημιουργεῖ παραζήλωσιν). ὅχι εἰς τὰ ἀγαθὰ ἐκτεινὼν, ἀλλὰ πράγμα τό ὅποιον ἦτο πολὺ σκουδαιώτερον καὶ κάμνει τό πάθος τυραννικώτερον, εἰς τὰ πολὺ μεγαλότερα ἐκτεινὼν καὶ ἀναγκάστερα, καὶ εἰς ἐκείνα τὰ ὅποια οὔτε εἰς δυνεῖρον ποτέ αὐτοὶ ἐφαντάσθησαν. Ἀλλ' οὔτε κατ' αὐτόν τόν τρόπον προσήλθον. Ποίας λοιπόν συγγνώμης θά ἦσαν ἄξιοι, ἀφοῦ ὕστερα ἀπό τόσῃν ἀφθονίαν ἐπέδειξαν τό πείσμα; Οὐδεμιᾶς.

Ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτός δέν λέγει, ἀφίνει δέ εἰς τόν ἐκ τῶν ἀκροατῶν κατανοοῦντα νά συλλογισθῇ αὐτό ἐκ τοῦ συμπεράσματος τῶν λεχθέντων, D καὶ κάλιν αὐτό προετοιμάζει διὰ τῶν ἐξῆς

μετά τῆς συνήθους εἰς αὐτόν σοφίας. Διότι ἐκεῖνο τό ὅποιον ἔκαμεν εἰς τὰ προηγουμένα, εἰσάγων ἐρωτήσεις καί ἐπὶ τοῦ νόμου καί ἐπὶ τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶχον μεγαλιτέραν κατηγορίαν ἀπὸ τὴν πραγματικὴν, ἔπειτα εἰς τὴν ἀπάντησιν ἡ ὁποία ἀνέτρεπεν αὐτὴν συγχωρῶν τόσα, ὅσα ἠθέλει, καί τα πρᾶγματα περιείχεν, ὥστε νά καθιστῇ τὸν λόγον μὴ φορτιῶν, τὸ ἴδιον πράττει καί ἐδῶ, γράφων τοιοῦτοτρόπως -*Λέγω οὖν, μὴ ἀπόσωτε ὁ Θεὸς τὸν λαόν αὐτοῦ, ὃν προέγνω, μὴ γένωιτο*- (στ' 1) Καί εἰσάγει σχῆμα ἀμφιβάλλοντος, λαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν λεχθέντων, Ε καὶ ἀφοῦ ἀνέφερε τοῦτο τὸ φοβερόν μετ' τὴν ἀπόσβεσιν αὐτοῦ, κατόπιν ἔκαμε παραδεκτόν ἐκεῖνο που ἠκολούθησε πρᾶγμα τό ὁποῖον δι' ὅλων τῶν προηγουμένων προσεπασθεὶ νά ἀποδείξῃ, τοῦτο προετοιμάζων καί ἐδῶ Ποῖον δηλαδὴ τοῦτο, Ὅτι καὶ ἂν ἀκρόμῃ εἶναι ὀλίγοι ἐκεῖνοι που ἔχουν σωθῇ, ἔχει πραγματοποιηθῇ ἡ ὑπόσχεσις Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν ὁπλῶς -*τὸν λαόν*-, ἀλλὰ προσέθεσεν -*ὃν προέγνω*-.

Ἐπειτα προσθέτων ἀποδείξιν διὰ νά μὴ ἀπομακρύνῃ τὸν λαόν, λέγει -*Καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλῆτις εἰμὶ, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν*- (στ' 1) Ἐγὼ, λέγει, ὁ διδάσκαλος, ὁ κήρυξ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐφαίνεται τοῦτο ὅτι εἶναι ἀντίθετον τῶν προηγουμένως λεχθέντων εἰς τοὺς λέγοντας -*Τὴ ἐπίστασι τῇ ἀσφ' ἡμῶν*-, καὶ -*ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖρας, πρὸς λαόν ἀκριβοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα*- καὶ -*παραῤῥηλώσω ὑμᾶς ἐπ' ὅσα ἔθνη*-, 635 δὲν ἠρέκασθ' εἰς τὴν ἀπαγορεύσιν, οὔτε εἰς τὸ νά εἰπῇ -*μὴ γένωιτο*-, ἀλλὰ ἐτοιμάζει αὐτὸ πάλιν ἀναλαμβάνων καὶ λέγων -*Ὁδὸς ἀπόσωτε ὁ Θεὸς τὸν λαόν αὐτοῦ*- (στ' 2) Ἀλλὰ τοῦτο, λέγει, δὲν εἶναι ἐτοιμασία, ἀλλ' ἀπόφανσις. Κυτταξέ λοιπὸν τὴν ἐτοιμασίαν καὶ τὴν προηγουμένην καὶ τὴν μετὰ ἀπὸ αὐτῆς Διότι προηγουμένη μὲν εἶναι ἡ φανέρωσις, ὅτι αὐτὸς ἀπὸ ἐκεῖ κατήγεται δὲν θά συνέβαινε δὲ τοῦτο, ἐὰν ἐπρόκειτο νά ἀπομακρύνῃ αὐτοῖς Δηλαδὴ δὲν θά ἐξέλεγε τοῦτον ἀπὸ ἐκεῖ, τοῦτον εἰς τὸν ὅποιον ἐνεπιστευθῇ ὅλον τὸ κήρυγμα καὶ τὰς ὑποθέσεις τῆς οἰκουμένης, ■ καὶ ὅλα τὰ μυστήρια, καὶ ὅλην τὴν οἰκονομίαν.

Αὕτη μὲν λοιπὸν μία ἐτοιμασία δευτέρα δὲ μετὰ ἀπὸ ἐκείνης ὁ λόγος -*Τὸν λαόν, ὃν προέγνω*- τουτέστιν τὸν ὅποιον ἐγνωρίζε σαφῶς, ὅτι εἶναι ἐπιτήδειος καὶ τὴν πίστιν νά δεχθῇ διότι καὶ τρεῖς χιλιάδες καὶ πέντε χιλιάδες καὶ δέκα χιλιάδες ἦσαν ἐξ ἐκείνων οἱ πιστεύσαντες.

Διότι διὰ νά μὴ λέγῃ κάποιος, -*Σὺ λοιπὸν εἶσαι ὁ λαός· καὶ ἐπειδὴ σύ ἐκλήθης, τὸ ἔθνος ἐκλήθη*-, προσέθεσεν -*Ὁδὸς ἀπόσωτε τὸν λαόν αὐτοῦ, ὃν προέγνω*-. Ὡς νά ἔλεγεν Ἐγὼ μετ' ἑμοῦ τρεῖς χιλιάδας, ἔχω πέντε χιλιάδας, C ἔχω δέκα χιλιάδας. Τί λοιπὸν, ὁ λαός εἰς τρεῖς χιλιάδας καὶ πέντε χιλιάδας καὶ δέκα χιλιάδας περιωρίσθη τὸ σπέρμα ἐκεῖνο τό μμουμενον εἰς τὸ πλῆθος τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὴν ἄμμον τὴν θαλασσίαν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐξασπαίψῃ ἡμᾶς καὶ παραλογίζεις, ὅλον τὸν λαόν τοποθε-

τῶν εἰς τὸν ταυτὸν σου καὶ εἰς τοὺς ὀλίγους τοὺς μετὰ σοῦ, καὶ μᾶς ἐγέμισες μετ' ἀπατηλὰς ἐλπίδας λέγων, ὅτι ἐξεπληρώθη ἡ ἐπαγγελία, ἐνῶ ὅλοι ἔχουν ἀπολεσθῆ καὶ εἰ, ὀλίγοι, ἡ σωτηρία ἔχει περιορισθῇ. Κομπορημοσύνη εἶναι αὐτὰ καὶ ἐγκλισμός καὶ δὲν ἀνεχόμεθα τὰ σοφίσματα αὐτά.

Διὰ τὴν μὴ λέγουσιν λοιπὸν αὐτα, κутταξε πῶς διὰ τῶν ἐξῆς ἐπιφέρει τὴν λύσιν, χωρὶς μὲν νὰ θέσῃ τὴν ἀντιθεσιν πρὸ δὲ τῆς ἀντιθέσεως προετοιμάζων τὴν λύσιν αὐτῆς ἀπὸ κυλινδρῆς ἱστορίας.

Β Ποια λοιπὸν εἶναι ἡ λύσις. «Οὐκ οἶδατε ἐν Ἡλίο, φησί, τί λέγει ἡ Γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ Θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, Κύριε, τοὺς προφῆτας σου ἀπέκτειναν, τὰ θυσιαστήριά σου κατέκαψαν» κατὰ ὁπελείφθην μόνως, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχὴν μου (Γ Βασιλ. 19, 10). Ἀλλὰ εἰ λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός, κατέλιπον ἐμαυτὸν ἐπακτισχίλους θνῶρας, οἵτινες οὐκ ἔκαψαν γόνυ τῇ Βαβ. Οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν κερφῷ λείμμα καὶ ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν» (στ 2-3). Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον λέγει, τοῦτο σημαίνει. Δὲν ἀπεμακρυνεὶν ὁ Θεὸς τὸν λαόν διότι ἐάν τὸν ἀπεμακρυνεὶν οὐδένα θὰ ἐδέχετο ἐάν δὲ ἐδέχθη μερικούς, δὲν ἀπεμακρυνε.

Καὶ ὅμως, λέγει, ἐάν δὲν ἀπεμάκρυνε ὅλους θὰ ἐδέχετο καθόλου διότι καὶ ἐπὶ τοῦ Ἡλίου εἰς ἑπτὰ χιλιάδας περιωρισθῆσαν τὰ τῆς σωτηρίας, καὶ τώρα δὲ ὅπως εἶναι φυσικὸν πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν πιστευσῇ. Ἐάν δὲ σεις ἀγνοῇτε, τοῦτο οὐδόλως εἶναι θαυμαστόν, ἀφοῦ καὶ ὁ προφήτης ἐκεῖνος, ὁ τόσον μέγας καὶ τόσον σπουδαῖος ἀνὴρ, ἡγνῶει ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐτακτοποιεῖ τὰ ἰδικά του ἱστῶ καὶ ἂν ὁ προφήτης ἡγνῶει. Πρόσκειξε δὲ τὴν σινεσιν αὐτοῦ, πῶς εἰ, τῇ προετοιμασίᾳ τοῦ προκειμένου θέματος, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθεὺν θὰ αἰτίησιν τὴν κατηγορίαν αὐτῶν διότι διὰ τοῦτο ἐνεθυμήθη καὶ ὅλην τὴν μαρτυρίαν, διὰ νὰ διακομπεύσῃ τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτῶν ὅσοι καὶ νὰ δεῖξῃ, ὅτι εἶναι τοιοῦτοι ἀνωθεν διότι ἐάν δὲν ἤθελε τοῦτο, ἀλλ' ἐν μόνον προσεπλάθει νὰ δεῖξῃ ὅτι ὅλος ὁ λαὸς ὑπάρχει εἰς τοὺς ὀλίγους, θὰ ἔλεγεν, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ Ἡλίου ἀπέμειναν ἐπὶ χιλιάδες τώρα δὲ ὅμως ἀναγινώσκει ὅσας τῇ μαρτυρίᾳ ἀνωθεν διότι παντοῦ προσεπλάθει νὰ δεῖξῃ, ὅτι τιποτε παραδόξον δὲν ἐκράζαν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τὰ συνήθη καὶ προμελετημένα. διότι διὰ νὰ μὴ λέγουν ὅτι ὡς πλάνον ἐφρονευσάμεν τὸν Χριστόν, καὶ ὡς ἀπατεῶνας καταδικάνας τοὺς ἀποστόλους, ἐπιφέρει τὴν μαρτυρίαν ἡ ὁποία λέγει «Ἄνθρωπε, τοῦ προφήτου σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέκαψαν».

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ κάμῃ τὸν λόγον δυσβάστακτον, μαζὶ μετὰ τὴν ἀναφορὰν τῆς μαρτυρίας περιβάλλει καὶ ἄλλην αἰτίαν διότι δὲν ἀναφέρει ὅπως, προηγουμένως, ποῦ ἤθελε νὰ τοὺς κατηγορήσῃ, ἀλλὰ προσπαθὼν ἄλλα τινὰ νὰ ἀποδείξῃ καὶ ἀποστερεῖ αὐτοὺς πάσης συγγνώμης καὶ ἀπὸ τὰ προηγουμένως γενόμενα. διότι κούταξε πῶς ἡ κατηγορία εἶναι πολὺ ἰσχυρά καὶ γίνεται ἀπὸ τοῦ προσώπου, διότι αὐτὸς ποῦ κατηγορεῖ δὲν εἶναι οὔτε ὁ

Παῦλος, οὐτε ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει θαιμασθῆ ἀπ' αὐτοὺς περισσότερον παντῶν, ἡ κορωνὴ τῶν προφητῶν, ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀφωσιωθεὶς τόσον πολὺ ὑπὲρ αὐτῶν, Ἐ ὥστε καὶ εἰς πείναν νὰ παραδοθῇ, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μέχρι σήμερον ποτὲ δὲν ἔχει ἀποθάνει. Τι λέγει λοιπὸν υἱός, «*Ἔνθα τοὺς προφῆτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήρια σου κατέσκαψαν καὶ ἐπελείφθη ἐγὼ μόνος, καὶ ἤτοδοσε τὴν ψυχὴν μου*». Τι θὰ ἤδυνάτο νὰ γίνῃ σκληρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν θηριωδίαν; Διότι ἐνθ' ἔπρεπε νὰ παρακαλοῦν ὑπὲρ ἐκείνων ποῦ ἤδη εἰχον ἁμαρτήσῃ, αὐτοὶ καὶ αὐτόν ἤθελον νὰ φονεύσουν πράγματα τὰ ὁποῖα ἄπαντα ἀπεσιτέρουν αὐτοὺς πάσῃ, σιγγνωμῇ. Διότι οὐτε ὅταν διήρκει ἡ πείνα, ἀλλὰ ὅταν ἐκερράτησεν ἡ σήμερία, ὅ καὶ ὅταν ἡ αἰσχινὴ διελυθῇ, καὶ ὅταν οἱ δαίμονες κατησιγνῆθωσιν, καὶ ὅταν ἐλθῇ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν ὁ βασιλεὺς ὑπέκλινῃ, ἐκεῖνοι ἐτόλμων ταῦτα, μεταβαίνοντες, ἀποφῶνιν εἰς φόνους, καὶ τοὺς διδασκάλους καὶ ἐκείνους ποῦ διαρῶσαν τὴν νοστοριαν αὐτῶν φονεύοντες.

Διότι τι θὰ εἶχον νὰ εἰποῦν, μήπως καὶ ἐκεῖνοι ἦσαν πλάνοι, μήπως καὶ ἐκείνους δὲν ἐγνωρίσαν ἀπὸ τοῦ κατήγοντο, Ἄλλὰ σὰς ἔλυκουν, Ὅμως σωστά ἔλεγον. Τι δὲ καὶ τὰ θυσιαστήρια; μήπως καὶ τὰ θυσιαστήρια σὰς ἔλυκουν, μήπως καὶ αὐτὰ σὰς παρωγίζον; Κύτταξε πόσου κείσματος, πόσου ἀσθαθείας δειγμάτων πάντοτε παρουσιαζόν. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει ὁ Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, Ε - *Τὰ αὐτὰ ἐπέθετε καὶ ὁμὲς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφορῶν καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν Κύριον ἀποκτείνοντων καὶ τοὺς ἰδίους προφῆτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιώζοντων, καὶ τῷ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντῶν*» (Α' Θεσσ. 2,14-15). Πράγμα τὸ ὁποῖον λοιπὸν καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι καὶ τὰ θυσιαστήρια κατέσκαψαν, καὶ τοὺς προφῆτας ἐφόνευσαν.

Ἄλλὰ τί λέγει εἰς αὐτόν ἡ ὑπόδειξις, - *Κατέλιπον ἡμᾶς τῷ ἐπιτακιστῇ ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ βδελύξει*» (Γ' Βυσ. 19,18). Ποίαν σχέσιν λοιπὸν ἔχουν ἐκεῖνα πρὸς τὰ παρόντα, λέγει, Καὶ πάρα πολὺ μὲν ἔχουν σχέσιν πρὸς τὰ παρόντα. Διότι φανερῶνται ἀπὸ ἐδῶ, ὅτι ὁ Θεὸς πάντοτε συνηθίζει νὰ σῶσιν τοὺς ἀξιους, ἔστι καὶ ἂν ἡ ἐπαγγελία ἔχει δοθῇ πρὸς ὅλον τὸ ἔθνος, Καὶ τοῦτο ἔδειξεν ἄνωτέρω δι' ἐκείνων ποῦ ἔλεγεν 437 «*Ἐάν ὃ ἄριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡσεὶ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ ἐγκατέλειμμα σωθήσεται*» καὶ «*εἰ μὴ Κύριος Σαβαωθ ἐγκατέλειπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν*» (Ρωμ. 9,27-29). Δεικνύει δὲ καὶ ἀπὸ ἐδῶ διὰ τοῦτο καὶ προσθέτει λέγων «*Ὅθεν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λείμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν*».

Κυτταξε πῶς ἐκάστη λέξις διατηρεῖ τὴν ἰδικὴν τῆς εὐγένειαν, καὶ ἐμφαίνει καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν σωζομένων. Διότι μὲ τὸ νὰ εἰπῇ μὲν «*ἐκλογὴν*», ἔδειξε τὸν δεδοκιμασμένον χαρακτήρα ἐκείνων. Ὡς μὲ τὸ νὰ εἰπῇ δὲ «*χάριτος*», ἔδειξε τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ.

«Εἰ δὲ χάρις, οὐκ ἐστὶ ἐξ ἔργων, ἐκεῖ ἡ χάρις οὐκ ἐστὶ χάρις. Εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκ ἐστὶ χάρις, ἐκεῖ τὸ ἔργον οὐκ ἐστὶ ἐστὶν ἔργον» (στ 6) Πάλιν μετὰ τῶν λεχθέντων ἐπανέρχεται εἰς τὴν φιλονεικίαν τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐδῶ ἐναντιοῦται, καὶ ἀπο ἐδῶ ἀποστρέφει αὐτοὺς τῆς συγγραφῆς. Διότι, λέγει, δὲν δύνασθε νὰ εἰπῆτε, ὅτι προφῆται μὲν ἐκάλουν, καὶ ὁ Θεὸς παρεκάλει, καὶ τὰ πρᾶγματα ἐφωναζον καὶ ἡ παραζηλώσις ἦτο ἱκανὴ νὰ μᾶς προσελκύσῃ. Ἡ φορτικὰ δὲ ἦσαν τὰ διατασσόμενα, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠδυνήθημεν νὰ προσέλθωμεν, ἐπειδὴ ἀπαιτούσαμε ἐπιδειξίην ἔργων, καὶ κατορθώματα κοινῶς οὕτε τοῖς το δηλαδὴ δύνασθε νὰ εἰπῆτε. Διότι πῶς θὰ ἀπαιτῇ ταῦτα ὁ Θεὸς ἀπὸ παρ, ὁπότε καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ ἐπρόκειτο τοῦτο νὰ ἐπισκιάσῃ. Ταῦτα δὲ εἶπε θέλων νὰ φανερώσῃ, ὅτι πάρα πολὺ ἠθέλει αὐτοὶ νὰ σωθοῦν. Διότι οὐχὶ μόνον ἡ σωτηρία ἐκ αὐτοὺς προεχωρεῖ ἐκκόλως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Θεόν ἦτο μεγίστη δόξα, ἡ ἐπιδειξίς δηλαδὴ τῆς φιλανθρωπί-
ας τοῦς. Διὰ τοῖς λοιπὸν ἐφοβήθης νὰ προσέλθῃς, χωρὶς νὰ ἀπαι-
τοῦνται ἀπὸ σοῦ ἔργα, διὰ τοῖς δὲ στασιάζεις καὶ φιλονεικίς, ἀφοῦ
εὕρισκεται ἐνώπιόν σου ἡ χάρις, καὶ νόμον μοῦ προβάλλεις
χωρὶς λόγον καὶ ματαιῶς. Διότι δὲν θὰ σωθῇς ἀπὸ ἐκεῖ καὶ
ταύτην θὰ βλάψῃ, τὴν δωρεάν. Ὁ Διότι ἐάν ἐπιμένῃς ἀπὸ ἐκεῖ νὰ
σώζεσαι, θὰ ἐξαφανίσῃς αὐτὴν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι τοῦτο εἶναι παράδοξον, προλαβὼν εἶπεν ὅτι καὶ αἱ ἐκτὸς χιλιάδες ἐκεῖνοι ἐκ τῆς χάριτος ἐσωθήσαν. Ὅταν εἰπῇ δηλαδὴ, ὅτι τοιοῦτοτρόπως καὶ τώρα ὑπόλειμμα ὑπῆρξε κατ' ἐκλογὴν χάριτος, δεικνύει ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ἐκ τῆς χάριτος ἐσωθήσαν. Καὶ οὐχὶ μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν φράσιν «κατέλιπον ἑμαυτῶν» διότι τοῦτο φανερώνει, ὅτι τὸ περισ-
σότερον αὐτοὺς εἰσέφερε.

Καὶ ἐάν διὰ τῆς χάριτος, λέγει, διὰ τοῖς δὲν σωζόμεθα πάντες. Ἐ
Διότι δὲν θέλετε ἡ χάρις δηλαδὴ, ἔστω καὶ ἂν εἶναι χάρις, σώζει
ἐκείνους ποὺ θέλουν, οὐχὶ ἐκείνους ποὺ δὲν θέλουν καὶ ποὺ
ἀποστρέφονται αὐτήν, καὶ ποὺ πολεμοῦν πρὸς αὐτήν διαρκῶς καὶ
ἐναντιώνονται. Εἰδὲς πῶς δι' οὗλου ἐκείνο ἀποδεικνύει, τὸ «οὐχ
ὅλον δὲ ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ 9,6), δεικνύων ὅτι
εἰς τοὺς ἀξιους ἦλθεν ἡ ἐπαγγελία, καὶ ὅτι οὗτοι, ἂν καὶ εἶναι
ὀλίγοι, δύνανται νὰ εἶναι λαὸς τοῦ Θεοῦ καὶ πράγματι εἰς τὸ
προοίμιον τῆς Ἐπιστολῆς μετὰ μεγαλύτερας ἐμφάσεως ἀνέφερεν
αὐτὸ εἰπὼν «*Π γάρ, εἰ ἡπιστησάν τινες*» (Ρωμ 1,1), καὶ χωρὶς
μέχρις αὐτοῦ νὰ σταθῇ, ἀλλὰ προσθέσας, «*Γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς
ἀληθὴς πᾶς δὲ ἀνθρώπος ψεύστης*». Καὶ τώρα δὲ πάλιν μετὰ ἄλλον
τρόπον αὐτὸ ἀποδεικνύει, καὶ τῆς χάριτος φανερώνει τὴν δυνα-
μιν, καὶ διαρκῶς ἀλλοὺς μὲν νὰ σώζωνται, ἀλλοὺς δὲ νὰ κατα-
στρέφονται.

638 Ἄς εὐχαριστῶμεν λοιπὸν, διότι ἀντήκομεν ἀνάμεσ εἰς
τοὺς σωζομένους, καὶ ἂν καὶ δὲν ἠδυνήθημεν διὰ τῶν ἔργων νὰ
σωθῶμεν, ἔσωθημεν διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ εὐχαρι-

στῶμεν. ἄς μὴ πράττωμεν τοῦτο μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων καὶ πράξεων. Αἰτεῖται δηλαδή εἶναι ἡ ἀκριβὴς εὐχαριστία, ὅταν ἐκεῖνα πράττωμεν, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς πρόκειται νὰ δοξάζεται ὅταν ἀποφύγουμεν ἐκεῖνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπηλλᾶγμεν. Διότι ἐάν ἀφοῦ παρεξέτραπημεν ἐναντίον βασιλείας, ἀντὶ νὰ τιμωρηθῶμεν ἐτιμῆθημεν, ἐπειτα πάλιν παρεξέτραπημεν, ἀκριβῶς ὥς νὰ εἴχομεν περιπέσει εἰς τὴν ἐσχάτην ἀχαριστίαν, δικαίως θὰ ἐτιμωρουμεθα με τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν, καὶ μὲ πολὺ μεγαλύτεραν ἀπὸ τὴν προηγουμένην. Ἡ Διότι ἡ προηγουμένη παρικοποίηση δὲν μᾶς ἐδείκνυε τόσον ἀχαριστοῦ, ὥπως ἡ μετὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν πολλὴν εὐεργεσίαν.

Ἄς ἀποφύγουμεν λοιπὸν ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπηλλᾶγμεν, καὶ ἄς μὴ εὐχαριστῶμεν μόνον μὲ τὸ στόμα, διὰ νὰ μὴ λέγηται καὶ δι' ἡμᾶς - Ὁ λαὸς οὗτος χεῖλος με τιμᾷ, τῇ δὲ καρδίᾳ πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ - (Ψα 29,13). Διότι πῶς δὲν εἶναι ἀτοπον, ὅταν οἱ μὲν οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, σὺ δέ, χάριν τοῦ ὁποιοῦ ἐγένοντο οἱ οὐρανοὶ καὶ δοξάζουν, πράττεις τοιαῦτα ὥς νὰ βλασφημῇται ἐξ αἰτίας σου ὁ δημιουργὸς σοι Θεός.

Διὰ τοῦτο ἐκομένως δὲν εἶναι μόνον ἐκεῖνος καὶ βλασφημεῖ, Ἐ ἀλλὰ καὶ σὺ κατόπιν εἶσαι ὑπεύθυνος τῇ, κολασσῶς. Διότι δὲν εἶναι οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀφήνοντες φωνὴν δοξάζουν τὸν Θεόν, ἀλλ' ἄλλους παρασκευάζοντες εἰς τοῦτο διὰ τῆς ἐμφανίσεως, καὶ ὅμως αὐτοὶ λέγονται ὅτι διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ. Τοιούτοτρόπως καὶ ἐκεῖνοι ποὶ ἔχον βίον θαυμαστόν, ἔστω καὶ ἂν σιωποῦν, τὸν Θεὸν δοξάζουν, ἐνῶ ἄλλοι ἐξ ἀφορμῆς αὐτῶν δοξάζουν αὐτόν. Διότι δὲν θαυμάζεται τόσον ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὅσον ἀπὸ τὸν καθαρὸν βίον. Ὅταν λοιπὸν διδάσκουμε πρὸς εἰδωλολάτρεις, δὲν φέρομεν τὸν οὐρανόν εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου, τοῖς ὁποίοις, Ὡ ἐνῶ διέκειντο χειρότερον τῶν θηρίων, τοὺς ἐπεισε νὰ γίνουν ἐφάμιλλοι τῶν ἀγγέλων. Καὶ ὅταν παρορσιάζωμεν αὐτὴν τὴν μεταβολὴν, ἐμφράσσομεν τὰ στόματα αὐτῶν.

Διότι ὁ ἀνθρώπος εἶναι πολὺ καλύτερος ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καὶ δύναται νὰ ἀποκτήσῃ ψυχὴν λαμπροτέραν ἀπὸ τὴν ὡραιότητα αὐτοῦ. Διότι αὐτός μὲν βλεπόμενος ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον δὲν ἐπείσει καὶ πολὺ ὁ Παῦλος ὅμως ὀλίγον χρόνον ἀφοῦ ἐκηρύξε, προσήλκυσε δὴν τὴν οἰκουμένην. Διότι εἶχε ψυχὴν οὐχὶ κατωτέραν τοῦ οὐρανοῦ, δυναμένην ὅλους νὰ τοὺς προσελκύσῃ. Ἐ Διότι ἡ ἰδική μας μὲν οὐτε τῆς γῆς δὲν εἶναι ἀξία, ἡ ψυχὴ ὅμως ἐκείνου ἦτο καὶ τῶν οὐρανῶν ἀνταξία. Διότι ὁ οὐρανός μὲν ἔχει στηριχθῇ ἐπειδὴ διατηρεῖ τὸν ἰδικόν του ὅρον καὶ τὸν κανόν· τὸ ὕψος ὅμως τῆς ψυχῆς ἐκεῖνοι ἐπερέβησαν ἀπαντας τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ὁμιλεῖ μὲ αὐτόν τὸν Χριστόν καὶ ἡ ὡραιότης δὲ αὐτῆς ἦτο τοιαυτή, ὥστε αὐτὴ νὰ ἀνακηρυττῇ καὶ τὸν Θεόν. Διότι τὰ μὲν ἀστρα οἱ ἀγγελοὶ ἐθαύμασαν ὅταν ἐδημιουργήθησαν τὸν Παῦλον ὅμως αὐτός ὁ Χριστὸς ἐθαύμασεν εἰπὼν - Σκεθὸς ἐκλογῆς ἐστὶ μοι οὗτος - (Πράξ. 9,15). Καὶ τοῦτον μὲν τὸν οὐρανόν νεφέλῃ καλλά-

κις ἐκάλυψε τὴν ψυχὴν ὁμοῦ τοῦ Παιλου οὐδεὶς πειρασμός ἐκάλυπεν, ἀλλ' εἰς τὰς τρικυμίας ἐφαινετο λαμπρότερος ἀπὸ σταθερὰν μεσημβριαν, καὶ ὁμοίως ἐλαμπεν, ὅπως ἀκριβὲς καὶ πρὸ τῶν νεφῶν Διότι ὁ ἥλιος ποὺ ἐλαμπει εἰς τὸν Παύλον δὲν ἐξεπεμπε τοιαύτας τὰς ἀκτῖνας. 639 ὡς νὰ συσκοτιζῶνται ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν πειρασμῶν, ἀλλὰ καὶ τότε περισσότερον ἐξέλαμπον Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν. - Ἀρκεῖ σοὶ ἡ χάρις μου ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. - (Β' Κορινθ' 12,9)

Ἄς ἔχωμεν ζῆλον λοιπὸν νὰ μιμηθῶμεν αὐτόν, καὶ τίποτε δὲν θὰ εἶναι οὔτε ἐν σχέσει πρὸς ἡμᾶς οὗτος ὁ οὐρανός, ἐὰν θελήμην, οὔτε ὁ ἥλιος, οὔτε ὁλος ὁ κόσμος διότι ταῦτα ἐδημιουργήθησαν δι' ἡμᾶς, οὐχὶ ἡμεῖς διὰ ταῦτα Ἄς δεῖξωμεν ὅτι εἰμεθα ἀξιοὶ νὰ ὑπάρχουν αὐτὰ δι' ἡμᾶς Διότι ἂν φανῶμεν ἀνάξιοι αὐτῶν, πῶς θὰ εἰμεθα ἀξιοὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν; Καὶ ἐὰν εἶναι ἀνάξιοι νὰ βλέπουν τὸν ἥλιον πάντες, ὅσοι μὲ τὴν ζωὴν τῶν κάμων νὰ βλασφημῆται ὁ Θεός, εἶναι ἀνάξιοι νὰ ἀπολαμβάνουν τὰ κτίσματα ποὺ δοξάζουν αὐτόν, οἱ βλασφημοῦντες αὐτόν ἐπειδὴ καὶ υἱὸς ποῦ φέρεται μὲ αὐθάδειαν πρὸς τὸν πατέρα τοι, Β εἶναι ἀνάξιός νὰ ἀπολαμβάνῃ ὑπηρεσίαν ἐνφ' οἱ ὑπηρετῇ εὐδοκίμοις

Ἐπομένως διὸ τοῦτο ταῦτα μὲν καὶ πολλὴν δόξαν θὰ ἀπολαύσουν ἡμεῖς ὁμοῦ θὰ ἱκυστῶμεν κόλασιν καὶ τιμωρίαν Πόσης ἀθλιότητος λοιπὸν θὰ ἦτο ἡ μὲν κτίσις ἡ διὰ σέ δημιουργηθεῖσα εἰ, ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ νὰ διαπλάσσεται, ἡμεῖς δὲ οἱ γενόμενοι τέκνα τοῦ Θεοῦ, ἐξ αἰτίας τῆς πολλῆς ἀνηγρίας νὰ πεμπώμεθα εἰς ἀπωλείαν καὶ γένναν, ἡμεῖς διὰ τοὺς ὁποίους ἡ κτίσις θὰ ἀπολαύσῃ τὴν μεγάλην ἐκείνην εὐημερίαν.

Διὰ νὰ μὴ συμβῇ λοιπὸν αὐτό, ὅσοι μὲν ἔχωμεν καθαρὰν ψυχὴν, ὡς διατηρήσωμεν αὐτὴν τοιαύτην μᾶλλον δὲ καὶ ὡς αὐξήσωμεν τὴν λαμπρότητα αὐτῆς ὅσοι δὲ ἔχωμεν ἀκάθαρτον, ὡς μὴ ἀπογοητευθῶμεν - Ἐὰν γὰρ ὡσι, φησὶν, αἱ ἁμαρτίαι ὡμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιὼνα λευκανῶ καὶ ἐὰν ὡσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ - (Ψαλμ' 1,18). Ὅταν δὲ ὁ Θεὸς ὑπόσχηται, νὰ μὴ ἀφισβάλλῃς, ἀλλ' ἐκεῖνα νὰ πράττῃς, διὰ τῶν ὁποίων θὰ δυνηθῇς νὰ προσελκύσῃς τὰς ἐποσχέσεις αὐτάς

Τοὺ ἔχουν συμβῇ χίλια δεινὰ καὶ ἔχεις ἁμαρτήσῃ; Καὶ τί τοῦτο; Διότι ἀκόμη δὲν ἀπῆλθες εἰς τὸν ᾠδὴν, ὅσοι οὐδεὶς θὰ ἐξομολογηθῇ δὲν ἔχει διαλυθῇ ἀκόμη τὸ θέατρον τῆς ζωῆς σου, καὶ ἔχεις σταθῇ ἐντός τοῦ σκάματος, Ὡ καὶ δύνασαι καὶ δι' ἐσχάτης πάλης νὰ ἐξαφανίσῃς ὅλας τὰς ἥττας Ἀν ἔχεις εὐρεθῇ ἀκόμη, ἐκεῖ ὅπου εὐρέθη ὁ πλούσιος, διὰ νὰ ἀκούσῃς, ὅτι - χάος ἐστὶ μετὰ τῶν ἡμῶν καὶ ὡμῶν - (Λουκ' 16,26) διότι ἀκόμη δὲν ἔφθασεν ὁ νυμφίος, ὥστε νὰ φοβηθῇ κάποιος νὰ σοῦ μεταδώσῃ ἔλαιον ἀκόμη δύνασαι νὰ ἀγοράσῃς καὶ νὰ ἀποθέσῃς Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ὁ λέγων - Μήποτε σὸ μὴ ἀρκέσῃ καὶ ἡμῖν καὶ ὡμῖν - (Ματθ' 25,9) ἀλλ' ὑπάρχουν πολλοὶ οἱ πωλοῦντες, οἱ γυμνοὶ, οἱ

πεινῶντες, οἱ ἀσθενεῖς, οἱ κατοικοῦντες εἰς φυλακὴν θρέψον τοὺς, ἐνδύσον ἐκείνους, ἐπισκεψαί τοὺς κειμένους χαμαί, καὶ περισσότερον ἀπὸ τῆς πηγᾶς θά φθάσῃ τὸ ἔλπιον

Δὲν ἔφθασεν ἀκόμῃ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως Χρησιμοποίησε καὶ εἰς πρῶτον τὸν καιρὸν, Ε καὶ κάμ ἀποκοπὰς τῶν χρεῶν, καὶ εἰπέ εἰς τὸν ὀφειλοντα τοὺς ἑκατὸν ἀδούς τοῦ ἐλαίου «Δεῖται σου τὸ γραμματεῖον καὶ ποιήσον πεντηκοντα» (Λουκ 16,6). Καὶ ἐπὶ χρημάτων καὶ ἐπὶ λόγων καὶ ἐπὶ ὧν τῶν ἄλλων ὁμοίως πράττει, μιμούμενος τὸν οἰκονόμον ἐκείνον καὶ ταῦτα καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς νὰ συμβουλευεῖς Διότι ἀκόμῃ εἶσαι κύριος τῶν λόγων αὐτῶν ἀκόμῃ δὲν περιήλθες εἰς ἀνάγκην νὰ παρακαλῇς ἄλλον ὑπὲρ τοῦτων, ἀλλ' ἔχεις ἐξουσίαν καὶ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἄλλους νὰ συμβουλεύῃς ὅταν ὁμῶς ἀπέλθῃς ἐκεῖ, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν θά δυνηθῇς νὰ πράττῃς, ὅπως πρέπει 640 εὐλόγως Διότι σὺ ποὺ ἔλαβες τοσαύτην προθεσίαν, καὶ μὴτε τὸν ἑαυτὸν σου μὴτε ἄλλον ἀφέλῃς, πῶς ἐν σινεχειᾷ, ἀφοῦ εὗρεθῇς ὑπὸ τῆς χεῖρας τοῦ δικαστοῦ, θά δυνηθῇς νὰ ἐπιτύχῃς αὐτὴν τὴν χάριν,

Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ ἀφοῦ συγκεντρώσωμεν, ἃς ἀφοσιωθῶμεν πάρα πολὺ εἰς τὴν σωτηρίαν μας, καὶ ἃς μὴ προδωσωμεν τὴν εὐκαιρίαν τοῦ παρόντος βίου Διότι εἶναι δυνατόν, εἶναι δυνατόν καὶ εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς νὰ εὐαρεστησωμεν εἰς τὸν Θεόν εἶναι δυνατόν καὶ μὲ τὴν διαθήκην νὰ εὐδοκιμήσωμεν, ὅχι τόσον μὲν ὅσον ὅταν εἴμεθα εἰς τὴν ζωὴν, εἶναι ὁμῶς δυνατόν

Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Ἄν ἐγγράψῃς αὐτὸν μετὰ τῶν κληρονόμων σου, καὶ ἀπανειμῇς εἰς αὐτὸν ἐν μέρος ἀπὸ ὧν τὴν περιουσίαν σου Β Δὲν ἔθρῃς αὐτὸν ὅταν εὕρισκας εἰς τὴν ζωὴν. Τοῦλάχιστον ἀφοῦ ἀπέλθῃς, ὅτε οὐκέτι εἶσαι κύριος, νὰ μεταδωῇς εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὰ ἰδικά σου εἶναι φιλόανθρωπος ὁ Θεός, δὲν τὰ ὑπολογίζει ὅλα μὲ ἀκριβείαν ἐν σχέσει πρὸς σέ. Βεβαίως εἶναι μεγαλυτέρου μὲν πόθου καὶ περισσοτέρου μισθοῦ, ἢ διατροφή αὐτοῦ ἀπὸ σέ ὅταν ἔχῃς ἐάν ὁμῶς δὲν ἔπραξῃς αὐτὸ τοῦτο, τοῦλάχιστον κάμῃ τὸ δεύτερον ἄφῃς αὐτὸν συγκληρονόμον μὲ τοὺς παῖδας σου Ἐάν ὁμῶς καὶ τοῦτο διστάξῃς, σκέψου, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔκαμῃ σέ συγκληρονόμον αὐτοῦ, καὶ ἐξαφάνισε τὴν ἀπανθρωπίαν

Διότι ποίαν ἀπολογίαν θά ἔχῃς, ἀφοῦ οὕτε τῶν παίδων σου δὲν κάμνεις αὐτὸν κοινωνόν, ἐκείνων ποὺ ἔκαμῃ σέ κοινωνόν τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐσφάγη χάριν σοῦ, C καὶ ὁμῶς αὐτός ὅλα ὅσα ἔκαμῃ, δὲν τὰ ἔκαμῃ ἀποδίδων κάποιαν ὀφειλὴν, ἀλλὰ ἐπιδεικνύων χάριν σὺ ὁμῶς ὑστερεῖς ἀπὸ τόσον πολλὰς ἐσπερσεῖας κατέστης καὶ ὀφειλέτης.

Ἄλλ' ὁμῶς καὶ τοῦτων οὕτως ἐχόντων, τόσον σέ στεφανῶναι, ὥς νὰ λαμβάνῃς χάριν, ὅχι ὥς νὰ ἀπαιτῇ ὀφειλὴν, καὶ ταῦτα, ἐνῶ πρόκειται νὰ λαμβάνῃ τὰ ἰδικά του

Ἐκεῖνα τὰ ὅποια περιέχονται εἰς τὰς Διαθήκας πρέπει νὰ εἶναι ψυχωφελή

Δώσε λοικόν εἰς αὐτόν χρήματα τὰ ἐν συνεχείᾳ ἄχρηστα εἰς σέ, καὶ ἀπὸ τὰ ὅποια δὲν εἴσῃ κύριος, καὶ θὰ σοῦ δώσῃ βασιλείαν τὴν διαρκῶς, χρήσιμον εἰς σέ, καὶ μαζί μὲ λαίηνην καὶ τὰ ἐδῶ θὰ χάρισῃ. **Δ**ιότι ἂν γίνῃ σιγκληρονόμος τῶν παίδων, ἀνακουφίζει τὴν ὀρφανίαν αὐτῶν, διαλύει τὰς προσβολάς, ἀποκροεῖ τὰ κακὰ σχέδια, ἐμφράσσει τὰ στόματα τῶν συκοφαντῶν. ἔστω καὶ ἂν αὐτοὶ δὲν δύνανται νὰ προστατεύσουσι τὰς διαθήκας, αὐτὸς θὰ τὰς προστατεύσῃ, καὶ δὲν θὰ ὀφῇσῃ νὰ διασπασθῶν. Ἐάν δὲ καὶ εἰς τοῦτο συγκατατεθῇ, θὰ ἀναπληρώσῃ ὅλα τὰ ἐγγεγραμμένα ἀπὸ τὸν λαὸν τοῦ, μετὰ περισσοτέρας, φιλοτιμίας, ἐπειδὴ μίαν φοράν ἐτιμήθη νὰ ἐγγραφῇ. Ἄφησε λοιπόν αὐτόν κληρονόμον διότι πρὸς αὐτόν πρόκειται νὰ ἀπέλθῃς, αὐτὸς σοῦ ἐδικάζει τὴν δίκην ὅλων τῶν ἐδῶ πραχθέντων.

Ἄλλα ἐπαρχοῦν μερικοὶ τόσον ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι. **Ε** οἱ ὅποιοι ἂν καὶ δὲν ἔχουν παῖδα, δὲν αἰσχροῦνται νὰ πράττουν αὐτό, ἀλλὰ καταδέχονται νὰ διανέμουν τὰ ἰδικὰ τῶν εἰς παρασίτοις καὶ κόλακας, καὶ εἰς τὸν δαῖνα καὶ τὸν δαῖνα μᾶλλον, παρὰ εἰς τὸν Χριστὸν ποῦ τόσον πολὺ τοὺς εὐηργέτησεν ἀπὸ τὰ ὅποια εἰ θὰ ἤδυνάτο νὰ γίνῃ περισσότερον παραλογοί. Διότι τοὺς τοιούτους, ἔστω καὶ ἂν τοὺς σιγκρινῇ τις μὲ δυνεῖς, ἔστω μὲ λίθοις, οὐδὲν κατ' ἐξουσίαν θὰ εἰπῇ κάτι ἄξιον τῆς ἀνοησίας, καὶ τῆς ἀναισθησίας αὐτῶν, οὔτε δύναται νὰ εὖρῃ τις εἰκόνα ποῦ νὰ δύναται νὰ παραστήσῃ τὴν τρέλλαν αὐτῶν καὶ τὴν παραφροσύνην. Διότι ποίας συγγνώμης, θὰ τύχουν οἱ τοῖ, ἀφοῦ δὲν ἔθρῃσιν αὐτόν ὅταν ἔζωι, ὅταν καὶ ἐνθ' πρόκειται νὰ ἀπέλθουν πρὸς αὐτόν, οὔτε καὶ ἀπὸ τὰ χρήματα ταῦτα, τῶν ὁποίων κατόπιν δὲν εἶναι κύριοι, θελήσουν νὰ χυρίσουν κάτι μικρὸν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ τόσον ἐχθρικῶς διάκινεσι, ὥστε οὔτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἐγίναν ἄχρηστα εἰς αὐτοὺς νὰ μεταδώσιν. **641**

Δὲν βλέπεις ποσοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων δὲν κατηξιώθησαν οὔτε αὐτοῦ τοῦ τέλους, ἀλλ' ἀπῆλθον αἰφνιδίως, **Σ**ὲ ὁμῶς, ὁ Θεὸς σέ ἔκαμε κύριον καὶ νὰ παραγγεῖλῃς τὰ πρέπειν, καὶ νὰ ὁμιλήσῃς περὶ τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ διαθέσῃς ἅπαντα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν οἰκίαν. Ποίαν λοιπόν ἀπολογίαν θὰ ἔχῃς, ὅταν καὶ ταύτην ἀφοῦ ἔλαβες παρ' αὐτοῦ τὴν χάριν, προδῶσῃς τὴν εὐεργεσίαν, καὶ σταθῇς ὡς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτως τῶν προγόνων τῆς πίστεώς σου, διότι ἐκεῖνοι μὲν καὶ ὅταν ἔζωι ἐπέλωσι ἅπαντα, καὶ ἔφερον παρὰ τοὺς κόδας τῶν ἀποστολῶν. **Β** οἱ ὁμῶς οὔτε ὅταν ἀποβήσκης δὲν μεταδίδεις ἐν μέρος εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Τὸ μὲν λοιπόν εἶναι καλιτερον καὶ παρέχει πολλήν παρηρησίαν, τὸ νὰ διοθρώνῃς δηλαδὴ τὴν κενίαν ἐνῶ ζῇς ἂν ὁμῶς δὲν θελήσῃς ἐκεῖνο, τοῦλάχιστον ἐνθ' ἀποβήσκης πράξῃς κάτι γενναῖον. **Βε-**

βαίως τοῦτο μὲν δὲν δεικνύει πολλήν ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστὸν πάντως ὁμῶς ἀγάπην Διότι ἐάν δὲν θά ἀποκτήσης τὴν πρωτοκαθεδρίαν μαζί με τοὺς ἄντας, ἀλλ' ὁμῶς δὲν εἶναι μικρόν τὸ νὰ εὐριθῆς τοῦλάχιστον μετὰ ἀπὸ ἐκείνους, καὶ νὰ μὴ σταθῇ μετὰ τῶν ἐρίφων, οὔτε ἐξ εὐανύμων Ἄν δὲ δὲν πράττης τοῦτο, ποία δικαιολογία θά σέ ἐξαιρέσῃ. **Ε** όταν δὲν σέ καμνῇ φιλόανθρωπον οὔτε ὁ φόβος τοῦ θανάτου, οὔτε τὸ γεγονός ὅτι ἀχρηστὰ θά σοῦ γίνουν ἐν συνεχείᾳ τὰ χρήματα, οὔτε τὴ νὰ ἀφήσῃς ἀσφαλείαν εἰς τὰ τέκνα, οὔτε τὸ νὰ προαποθέσῃς ἐκεῖ πολλήν συγγνωμὴν διὰ τὸν ἑαυτὸν σου:

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ἰδιαιτέρως μὲν, όταν εἰσθε ἐν ζωῇ, νὰ ἀφήνετε εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τὸ περισσότερον μέρος Ἐάν ὁμῶς μερικοὶ εἶναι τόσον μικροψυχοὶ, ὥστε νὰ μὴ ἀνέχωνται τοῦτο, τοῦλάχιστον ἐπὶ τῆς ἀνάγκης ἃς γίνουσι οὗτοι φιλόανθρωποι Διότι όταν μὲν ἐξῆς, ὥς ἀθανάτος, τοιοῦτοτρόπως διέκεισο πρὸς τὰ ὑπάρχοντα τώρα δὲ ὁμῶς, ἐπειδὴ ἔμαθες, ὅτι ἔγινες θνητός, τοῦλάχιστον τώρα διάλυσε τὴν πίστιν, ὅτι εἶσαι ἀθανάτος, καὶ σκέψου διὰ τὰ ἰδικὰ σου ὥς θνητός **Δ** μᾶλλον δέ, ὥς ὀφείλων νὰ ἀπολαμβάνῃς διαρκῶς τὴν ἀθάνατον ζωὴν

Διότι ἂν καὶ εἶναι φορτικόν αὐτὸ πού πρόκειται νὰ λεχθῇ, καὶ πλῆρες φρικῆς, ἀλλ' ὁμῶς, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἰπωμεν ἀριθμῆσε μετὰ τῶν δούλων σου τὸν Δεσπότην Ἐλευθερώνας τοὺς δούλους, Ἐλευθέρωσε τὸν Χριστὸν ἀπὸ πείναν καὶ ἀνάγκην καὶ ἀπὸ φυλακῆς καὶ γυμνότητος Ἐφρίξες πού τὸ ἤκουσες, Λοιπὸν εἶναι φρικωδέστερον, όταν οὔτε αὐτὸ τοῦτο δὲν πρᾶττης Καὶ ἐδῶ μὲν ὁ λόγος σέ ἔλαβε νὰ μουδιάσῃς, όταν δὲ ἀπέλθῃς ἐκεῖ, **Ε** καὶ ἀκουσῇς τὰ πολὺ φοβερότερα ἀπὸ αὐτά, καὶ βλέπῃς τὰ ἀνεπανόρθωτα βασανιστήρια, τι θά εἰπῇς, πρὸς ποῖον θά καταφυγῇς, ποῖον θά καλέσῃς συμμαχόν καὶ βοηθόν, τὸν Ἀβραάμ, Ἀλλὰ δὲν θά ἀκούσῃ Ἀλλὰ τὰς παρθένους ἐκεῖνας, Ἀλλ' οὔτε αὐταὶ θά σοῦ μεταδώσουν ἀπὸ τὸ ἔλαιον Ἀλλὰ τὸν πατέρα, ἀλλὰ τὸν πάππον, Ἀλλ' οὔτε ἐκ τούτων εἶναι κάποιος κύριος, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πάρα πολὺ ἅγιος, ὥστε νὰ ἀκυρώσῃ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην

Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ ἀφοῦ συλλογισθῇς, τὸν μόνον πού εἶναι κύριος νὰ ἐξαλείψῃ τὸ χειρόγραφον τὸ ἰδικόν σου, καὶ νὰ σβῇσῃ τὴν φλόγα ἐκείνην, αὐτὸν ἰκέτευε καὶ παρακάλει καὶ κάμε ἴλεων ἤδη, τρέφων καὶ ἐνδύων διαρκῶς, 642 ὥστε καὶ ἀπὸ ἐδῶ νὰ ἀπέλθῃς μετὰ χρηστῆς ἐλπίδος, καὶ όταν εὐρεθῇς ἐκεῖ νὰ ἀπολαύσῃς τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τὰ ὅποια εἶθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτυχωμεν, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα, ἅμα καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ

II

ΟΜΙΛΙΑΙ IB'-ΙΘ'

(ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ)

(79)

ΛΟΓΟΣ IB.

¹Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐ-
τοῦ, ἡλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα

“ΟΠΕΡ καὶ ἐμπροσθεν ^αἔφθην εἰπὼν, ταῦτο καὶ νῦν ἐρῶ, ὅτι ὅτι B
εἰς τὸν ἠθικὸν συνεχῶς ἐκβαίνει λόγον, ^βοὐχ ὥσπερ ἐν ταῖς

²² Gal. III. 5.

²³ 2 Cor. II. 11.

¹ Cap. VI. 7. 5.

τὸ δὲ αἴτιον] ^δ δὲ λέγει τοιοῦτον ἔστιν. τοῦτο γὰρ τὸ αἴτιον G. ²¹ τοῖς
οἱ. A E F H I. ²² πόλεμον G. ²³ Στασις σοι φυλάξεται G. καὶ φυλάξεται I
βουδίας οἱ. B. ²⁴ τῷ ἰσθί B G. ²⁵ ἰκτιν οἱ. G. ²⁶ το] τὸν A F G.
Μου λογον προ λέγων G. ²⁷ ἡμέρα] ὥς I. ²⁸ Στασις φύγητε ρίτο φύγητε
A B D E G H I. ²⁹ φραττα οἱ. G. ³⁰ Μου κατὰ μοθι ιδεω. ³¹ Hom XII.
³² ἔφθην εἰπὼν] εἶπον E. ³³ ουχ] πληρ ουχ E.

ἄλλαις ἐπιστολαῖς, εἰς δύο διαιρῶν αὐτάς, ^ατὸ μὲν πρῶτον τοῖς δόγμασιν ἀφορίζει, ^βτὸ δὲ ἕτερον τῇ τῶν ἡθῶν ἱεπιμελείᾳ. Ἀλλ' οὐκ ἐνταῦθα οὕτως, ἀλλὰ δι' ὅλης αὐτῆς ἀναμιξίᾳ τοῦτο ποιεῖ, ὥστε ἐνπαράδεκτον γενέσθαι τὸν λόγον. Δύο τοίνυν ἐνταῦθα νεκρώσεις ^γεἶναι φησι, καὶ θανάτους δύο· καὶ τὴν μὲν **Γ** ἐν τῷ Χριστοῦ γεγενῆσθαι ἐν τῷ βαπτίσματι, τὴν δὲ ὑφ' ἡμῶν ὀφείλει ^δγίνεσθαι διὰ τῆς μετὰ ταῦτα σπουδῆς. Τὸ μὲν γὰρ ταφῆναι τὰ πρότερα ἁμαρτήματα, τῆς αὐτοῦ γέγονε δουρεῖς· τὸ δὲ μετὰ τὸ βάπτισμα μένει νεκρὸς τῇ ἁμαρτίᾳ, τῆς ἡμετέρας δεῖ γενέσθαι ἔργον στοιχείης, εἰ καὶ τὰ μάλιστα πολλὰ καὶ ἐνταῦθα τὸν θεὸν ὁρῶμεν βοηθοῦντα ἡμῖν. Οὐ γὰρ δὴ τοῦτο ἰσχύει τὸ βάπτισμα μόνον τὸ τὰ πρότερα ἀφανίσαι πλημμελήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα ἀσφαλίζεται. Ὡς περ οὖν ^εἐν ἐκείνοις τὴν πίστιν εἰσήνεγκας, ἵνα ἀφανισθῇ· οὕτω καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα τῆς προθυμίας ἐτίδειξαι τὴν μετα-
Δβολὴν, ἵνα μὴ πάλιν σαιτὸν καταρρυπάνῃς. Ταῦτα ^ςγὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα συμβουλιῶν φησὶν· “Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγέννηκαμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἰσόμεθα.” Εἶδες πῶς ἐπηρε τὸν ἱεροῦτον, πρὸς τὸν δεσπότην παῖτόν· εὐθὺς ἀναγαγὼν τὸν αὐτοῦ, καὶ πολλὴν δεῖξαι σπουδύσας τὴν ὁμοιότητα; Διὰ τοῦτο ^ςοὐδὲ εἶπε, θανάτω, ἵνα μὴ ἀντίπῃς, ἀλλ', “ὁμοιώματι θανάτου” οὐ γὰρ ἡ οὐσία παύτῃ ἀπέθανεν, ἀλλ' ὁ ἐξ ἁμαρτιῶν ἄνθρωπος, τοῦτός ἐστιν, ἡ κακία. Καὶ οὐκ εἶπεν, εἰ γὰρ ἐκοινωνήσαμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου· ἀλλὰ τί, “Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν,” τῷ τῆς φυτείας ὀνόματι τὸν ἐκ ταύτης καρπὸν ἡμῖν αἰνίζα-
Εμενος. Καθὼς γὰρ τὸ σῶμα αὐτοῦ ταφέν ἐν τῇ γῇ, καρπὸν τῆς οἰκουμένης τῇ σωτηρίᾳ ἤνεγκεν· οὕτω καὶ τὸ ἡμέτερον ταφέν ἐν τῷ βαπτίσματι, καρπὸν ἤνεγκε τὴν δικαιοσύνην, τὸν ἀγιασμόν, τὴν ἰεθεσίαν, τὰ μυρία αγαθά· ἴδῃσι ^ςκαὶ τὸ τῆς ἀναστάσεως ἕστερον ἔργον. Ἐπεὶ οὖν ἡμεῖς μὲν ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ ἐν γῇ, καὶ ἡμεῖς μὲν κατὰ τοὶ τῆς ἁμαρτίας λόγον, ἐκεῖνος δὲ κατὰ τὸν τοῦ σώματος ἐπάφη, διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε,

^α εἰς δύο δ αὐτὰς πρὸ δ αὐτὰς εἰς δύο σελίδας. ^β τὸ] τὸν A D E F H καὶ
τον B I. Μὴ ἀφορίζω I εἰ ex cotti B. ^γ το] τον A B D E F H I
Statum διατηρῶν πρὸς ἑτέρου G H. ^δ ἐπιμελῆς οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἀλλὰ E F
ἐπιμελῆς, οὕτω καὶ ἐνταῦθα οὕτως ὁ δὲ D. ^ε ἀναμιξίᾳ A E I. ^ς εἰς
φησὶ A B D E F H I φησὶν εἶπαι G. οὕτως ἀδελφὴ I. νῦν τοι λρ. A E F
H I. ^δ γίνεσθαι A E H. ^ε ex om. G. Μοχ εἰσπνεύματος ἰδὲν ^ς γὰρ
δὲ E. ^ς αὐτὸν εὐθὺς πρὸ εἰθὺς αὐτὸς A B D E F H. αὐτὸν οὖν G. Statum
ἀνίσταμαι A. i. H. ^ς οὐδὲ σὺν H. ^δ αὐτῇ Edd. i. αὐτῇ Sav. παρὰ
αὐτῇ ἐν τῇ ποσὶν σπουδῇ. ^ε ἰσόμε] ἰσὴ G. Μοχ ἴσμενος om. B. ^ς τὸν
τ σ ἐπάφη] τὴν τ σ ταφὴν G.

σύμφυτοι τῷ θανάτῳ, ἀλλὰ, “ τῷ ὁμοιώματι τοῦ ‘θανάτου.’ ” Θάνατος ἔμεν γὰρ καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, ἀλλ’ οὐ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου. Εἰ τοίνυν φησὶν, ἐν τῷ θανάτῳ ἐγεγόμεθα σύμφυτοι, “ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα ” ἀνάστασιν ἐνταῦθα τῇ μέλλουσας λέγων. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω περὶ θανάτου δια- 531 λεχθεὶς καὶ εἰπὼν, “ Ἡ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, ὅτι ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν ; ” οὐδὲν περὶ ἀναστάσεως διελέχθη σαφῶς, ἀλλὰ “ περὶ πολιτείας τῆς μετὰ τὸ βάπτισμα, κελείσας ἐν καινότητι ζωῆς περιπατῆσαι διὰ τοῦτο ἐνταῦθα τὸν αὐτὸν ὑναλαβάν λόγον, ἐκείνην ἥμῃν λοιπὸν προαναφώνει τῇ ἀνάστασιν. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ περὶ ταύτης φησὶ τῆς ἐκ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ περὶ ἐκείνης ἰεὶπὼν. “ Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ” οὐκ εἶπεν, ὅτι “ καὶ τοῦ ὁμοιώματος τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα, ” ἀλλὰ, “ τῆς ἀναστάσεως. ” Ἴνα γὰρ B μὴ λήψῃς, καὶ πῶς, ὅτι μὴ ἀπέθανομεν ὥς ἀπέθανεν, ἀναστήσόμεθα ὥς ἀνίστη; ἡνίκα μὲν τοῦ θανάτου ἐμνημόνευσεν, οὐκ εἶπε, σύμφυτοι τῷ θανάτῳ, ἀλλὰ, “ τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου ” ἡνίκα δὲ τῆς ἀναστάσεως, οὐκέτι εἶπα, τῷ ὁμοιώματι τῆς ἀναστάσεως, ἀλλ’, αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. Καὶ οὐκ εἶπε, γεγόναμεν, ἀλλ’, “ ἐσόμεθα, ” καὶ τοῦτ’ ἔτι πάλιν τῷ ῥήματι δηλῶν ἐκείνην τὴν οὐδέπω γεγενημένην ἀνάστασιν, ἀλλὰ ἔμελλουσας.

(30) Εἴτα βουλόμενος ἁξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λόγον, δείκνυσιν ἑτέραν ἀνάστασιν ἐνταῦθα ἔγεγονε πρὸ ἐκείνης, ἵνα ἀπὸ τῆς C παρούσης καὶ τῇ μελλούσῃ πιστεύσῃς. Εἰπὼν γὰρ, ὅτι σύμφυτοι ἐσόμεθα τῆς ἀναστάσεως, ἐπῆγαγε· 2 “ Τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας. ” ὁμοῦ καὶ αἰτίαν καὶ ἀποδείξιν τῆς μελλούσης τιθεὶς ἀναστάσεως. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐσταύρωται,

1 v. 6.

* τοῦ θανάτου G. ὁ θανάτου } + αὐτοῦ B. ὁ μὲν οὖν H. ὁ περὶ οὗ I.
 x ἡμῶν A.E.F.H. ἡμῶν ex coit I. ὁ εἰπὼν, εἰ γὰρ σ] Sic B D F G H J.
 εἰπὼν γὰρ σ E εἰπὼν γὰρ σ, (sic) A. Edebatque εἰπὼν γὰρ, εἰ σ. ὁ καὶ
 accessit ex A.B.D.E.F.H.I. Statim τῷ ὁμοιωμῶτι I. ὁ ἀλλὰ τῆς d.] Sic
 A.B.E.F.H.I. ἀλλὰ ἀπλῶς τῆς d. D. ἀλλὰ καὶ τῆς d. Edd. Pro his verbis
 plane diversa, ἀλλὰ τοῦ ὁμοιωματος τοῦ θ. ἐσόμεθα habet G. ὁ εἰ καὶ μὴ I.
 Statim ἐπεδοκίμασαν G. ἀπεδοκίμασαν E.H. ὁ ἐμνημόνευσεν B. ὁ οὐκ εἶπε E.
 receptum a Montef. τῷ note ἡμ. σπ. G. ὁ τῷ ἡμ. φησὶ, τῆς d. ἀλλὰ τῆς d.
 ἐσόμεθα. καὶ τοῦτ’ ε. τ. d. I. ὁ πάλιν τῷ ῥ. δηλῶν A.B.D.E.F.H.I. τῷ ῥ.
 πάλιν δηλῶν G. πάλιν δηλῶν τῷ ῥ. Edd. ὁ μελλουσας F. ὁ γεγενημένην G.
 ὁ ἡμεῶν καὶ — τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας desunt in I.

ἀλλὰ, "συνεσταύρωται." ἐγγὺς ἄγων τὸ βάπτισμα τῷ σταυρῷ. ὁ Διὸ καὶ ἀκατέριστος ἔλεγε, "Σύμφυτοι τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ γεγόναμεν." "Ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας," οὐ³¹ τὸ σῶμα τοῦτο οὕτω καλῶν, ἀλλὰ τὴν πονηρίαν ἅπασαν. Ὡστερ γὰρ ἄνθρωπον παλαιὸν λέγει τὴν ὁλόκληρον κακίαν, οὕτω καὶ ὁ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου τὴν ἀπὸ τῶν διαφόρων μερῶν πονηρίας συγκεκμημένην πάλιν κακίαν. Καὶ ὅτι οὐ στοχασμὸς τὸ εἰρημένον, ἰαυτοῦ τοῦ Παύλου τούτου αὐτὸ διὰ τῶν ἐξῆς ἑρμηνεύοντος ἀκούον. Εἰπὼν γὰρ, "Ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας," ἐπήγαγε "Τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ." Ταύτη γὰρ αὐτὸ εἶναι βούλομαι κερδόν, οὐχ ὥστε ἀφανισθῆναι καὶ ἀποθνήσκειν, ἀλλ' ὥστε μὴ ἁμαρτάνειν. Καὶ προὖν ἔτι σαφέστερον αὐτὸ ποιεῖ³² ὁ γὰρ ἀποθανὼν, φησὶ, δεδικαιωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας." Περὶ παντὸς ἀνθρώπου τούτου φησιν, ὅτι ὥσπερ ὁ ἀποθανὼν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τοῦ λοιποῦ ἁμαρτάνειν. κερδὸς κείμενος, οὕτω καὶ τὸν ἀναβάντα ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, ἐπειδήκερ ἅπαξ ἀπέθανεν ἐκεῖ, νεκρὸν δὲ μένειν διαπαντὸς τῇ ἁμαρτίᾳ. Εἰ τοίνυν ἀπέθανες ἐν τῷ βαπτίσματι, μένε νεκρὸς καὶ γὰρ ἕκαστος ἀποθανὼν, οὐκέτι ἁμαρτάνειν ἔδυνατ' ἂν εἰ δὲ ἁμαρτάνεις, λιμαίνῃ τοῦ θεοῦ τὴν δωρεάν. Ἀπαιτήσας τοίνυν τασαύτην ἡμᾶς φιλοσοφίαν, καὶ τὸν στέφανον ἐπέαγε ταχέως λέγων, "Εἰ δὲ ἀπεθαίνομεν σὺν Χριστῷ." Καίτοι καὶ τοῦτο πρὸ τοῦ στεφάνου μέγιστος στέφανος, τὸ κοινωῆσαι τῷ δεσπότη πλην, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι³³ ἄλλοι³⁴ ἄλλοι³⁵ φησιν, ἔπαθλον. Ποιον δὲ τοῦτο; Τὴν αἰώνιον ζωὴν. Πιστεύομεν γὰρ, ἴφησιν, ὅτι καὶ συζησομεν αὐτῷ. Καὶ ποθὲν τοῦτο δῆλον, ὅτι ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει. Καὶ σκόπει πάλιν αὐτοῦ τὴν

2 v. 7

4 v. 8.

5 v. 9.

ἀγαθὸν Α Φ Η ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἔλεγε οὕτω Α Ε Φ Η τῆς ἁμαρτίας
 σμ Γ τὸ σῶμα σμ Γ οὕτω σμ Β. ὁ δὲ πρὸ π ἀπὸ αὐτοῦ
 ὁ τὸ σῶμα Εἰδ τὸ δεστ in omniibus Post σῶμα add ἁμαρτίας Ε. ὁ τὸν
 διαφ. Εἰδ τὸν abest ab omniibus. Statim μερῶν πονηρίας Α. εἰ α πρ ἰαν Β
 (μερῶν εἰας.) πονηρίαν ex copt Β πονηρίας σμ D Ε Post κακίαν add φησὶ
 Ε. ὁ αὐτὸν πρὸ σμ Β D Ε Φ Γ Η ἴφησιν αὐτοῦ (εἰ μοχ σμ ἀκούσαν)
 Α. ὁ τούτου σμ Ι αὐτὸ σμ Α Ε Φ Η Ι. ὁ ἐρμηνεύοντος (ὁ σμ Η)
 πρὸ ἐρμηνεύοντος ἀρπες. ὁ τὸν λοιπὸν ἀρ. Α Β D Φ Ι τοῦ λοιποῦ αμ
 Ε Η τὸν λοιπὸν μὴ σμ. G το λοιπὸν τοῦ αμ. Εἰδ. ὁ τὸν ἀναβάντα
 (ἀναστάντα Η πρὸ ὁ σφάβας σμ πρὸς ὁ βαπτίσματος, ἐπειδήκερ πρὸ βαπ-
 τίσματος ἐπειδὴ γὰρ Α Β D Ε Φ Η. ὁ εἰ σμ Β ὁ δυνατ' ἂν δυναται
 G ὁ ἐπ' αὐτῇ ταχ πρὸ ταχ ἐπ' αὐτῇ ταχ σμ πρὸς. ὁ καὶ τοῦτο πρὸ τοῦτο sic)
 καὶ G ὁ μεγιστον Η ὁ τοῦ τῷ Φ Η ὁ δίδωμι σμ Εἰδ. σμ δεest
 in omniibus. ὁ αἰώνιος G. ὁ φησιν σμ Ι ὁ εἰδότες σμ Εἰδ. αἰώνιος
 δεest in omniibus.

φιλονεικίαν, ^bκαὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἐναντίων αὐτὸ κατασκευάζει. Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν τινες θαυμάζεσθαι διὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον, δείκνυσιν ὅτι δι' αὐτὸ μὲν οὐδὲ τὸ αὐτὸ χροὶ θαρρύνει λαιπὸν. Ἐπειδὴ γὰρ, ἐπειδὴ ἅπαξ ἀπέθανε, φησί, νομίσας αὐτὸν θνητὸν εἶναι· καὶ γὰρ διὰ τὸ αὐτὸ θάνατος μενεῖ. Θανάτου γὰρ θάνατος ὁ θάνατος αὐτοῦ γέγονε· καὶ ἐπειδὴ ἀπέθανε, ^Rκαὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ γὰρ ἐκείνου τὸν θάνατον ^b· Τῇ ἀμαρτίᾳ ἀπέθανε. Τί ἐστὶ, "τῇ ἀμαρτίᾳ;" Τούτεστιν, οὐδὲ ἐκείνῳ ὑπεύθυνος ἦν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμαρτίαν τὴν ἡμετέραν, ἣν αὐτὴν ἀνέλα, καὶ ἐκκόψῃ τὰ κείρα αὐτῆς καὶ τὴν δύναμιν ἅψασαν, διὰ τοῦτο ἀπέθανε. Εἶδες πῶς ἐφόβηται; Εἰ γὰρ οὐκ ἀποθνήσκει δεύτερον, οὐδὲ λουτρὸν ^b ἐστὶ δεύτερον· εἰ δὲ λουτρὸν οὐκ ἐστὶ δεύτερον, μηδὲ σὺ πρὸς ἀμαρτίαν ἐκκρίπτῃς ἔχει. Ταῦτα γὰρ πάντα λέγει, πρὸς κεῖνο ἰσχυμένως τὸ, "Ὁ ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ," καὶ τὰ, "Ἐπιμενομεν τῇ ἀμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πληθυνθῇ." Προρριζον ^cταύτην τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν ἀκαιρῶν, ἅπαντα ταῦτα τιθήσιν. "Ὁ δὲ ζῇ, τῷ θεῷ ζῇ," φησί· τουτέστιν, ἀκαταλύτως, ὥς μηκέτι κρατεῖσθαι ὑπὸ τοῦ θανάτου. Εἰ γὰρ καὶ τὸν πρότερον θάνατον οὐχ ὑπεύθυνος ὢν ἀπέθανε, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑτέραν ἀμαρτίαν πολλῶ μᾶλλον νῦν οὐκ ἀποθνήσκει, καταλύσας αὐτὴν. "Ὁ καὶ ἔν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐλεγεν." ^d"Ἀταξ γὰρ, φησὶν, ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτητον ἀμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφαιέρωται." ^eΚαὶ καθόσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρωποῖς ἅπαξ ἀποθανεῖν, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἅπαξ προσε- ^Dνεχθεὶς εἰς τὸ πολλὰν ἀνεγκλίειν ἀμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἀμαρτίας ὀφθῆναι τοῖς αὐτῶν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν." Δείκνυσιν δὲ καὶ τῇ κατὰ θεὸν ζωῇ τὴν ἰσχύϊν, καὶ τῇ ἀμαρτίας τὴν δύναμιν τῆς μὲν κατὰ θεὸν ζωῆς, ὅτι οὐκέτι ἀποθνήσκειται· τῆς δὲ ἀμαρτίας, ὅτι εἰ τὸν ἀναμάρτητον αὐτὴν ^fπαρεσκεύασεν ἀποθανεῖν, τοῖς ὑπευθύνους ὄντας πῶς οὐκ ἀπολεῖ.

Εἶτα, ἐπειδὴ περὶ τῆς αὐτοῦ ζωῆς διελέχθη, ἵνα μὴ λέγῃ τις, τί οὖν πρὸς ἡμᾶς τὸ εἰρημένον, ἐτήγαγεν· ^g"Ὅπως καὶ ὑμεῖς λογιζέσθε ἑαυτοὺς, φησὶ, νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἀμαρτίᾳ, ζῶντας ^hΕὐ δὲ τῷ θεῷ." Καλῶς εἶπε, "λογίζεσθε," ἐπειδὴ ὅψιν πορα-

^a v. 10.⁷ Heb. ix. 26—28.⁸ v. 11.

^b καὶ οὕτως E. ¹ μή, μηδὲ G. ² διὰ καὶ διὰ A F G H. ³ ἦν ὡς G.
⁴ ἵνα γὰρ αὐτὴν Edd. γὰρ οὕτως A B F G H I. ⁵ ἐστὶ, οὐκ ἐστὶ A H.
⁶ δευτέρου εἰ δὲ—δευτέρου οὕτως. A E H I. et in textu F. ⁷ ἀποθνήσκει A.
⁸ ἐν τῇ οὕτως B. ⁹ καὶ οὕτως G. ¹⁰ ἅπαξ οὕτως. I. ¹¹ ζωῆς—τὴν
¹² ἰσχύϊν G. ¹³ παρεσκευάσεν οὕτως. παρεσκευάσεν Edd. ¹⁴ οὕτως οὕτως. A F
¹⁵ H I. Μοῦσ. 8.

στῆσαι τὸ λεγόμενον τέως οὐκ ἔστι. Καὶ τί *λογισόμεθα, φησί; "Νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἀμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν." Ὁ γὰρ οὕτω ζῶν πάσης ἐπιλήψεται ἀρετῆς, αὐτὸν ἔχειν σύμμαχον τὸν Ἰησοῦν τοῦτο γὰρ ἐστίν, "ἐν Χριστῷ." Εἰ γὰρ νεκροὺς ὄντας ἀνέστησε, πολλῶ μᾶλλον ζῶντας κατασχεῖν δυνήσεται. ⁹ "Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ." Οὐκ εἶπε, μὴ οὖν ζήτω ἡ 533 σὰρξ, μηδὲ ἐνεργείτω, ἀλλ', "ἡ ἀμαρτία μὴ βασιλευέτω" οὐ γὰρ τὴν φύσιν ἤλθεν ἀνελεῖν, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν ἰδιορθῶσαι. Εἴτα δεικνύει, ὅτι οὐ βίβ και ἀνάγκη κατεχόμεθα ὑπὸ τῆς πονηρίας, ἀλλ' ἐξούτε, οὐκ εἶπε, μὴ τυραννίτω, ὅπερ ἀνάγκης ἦν, ἀλλὰ, "μὴ βασιλευέτω." Καὶ γὰρ ἄτοπον εἰς βασιλείαν ἀγομένους εὐραῖων, βασιλίδα τὴν ἀμαρτίαν ἔχειν, καὶ καλουμένους συμβασιλεύσαι τῷ Χριστῷ, αἰρεῖσθαι *γίνεσθαι τῆς ἀμαρτίας αἰχμαλώτους ὥστερ ἂν εἴ τις τὸ ἐξάδμημα ρίψας ἀπὸ ¹ τῆς κεφαλῆς, θυμονώσῃ γυναικὶ καὶ προσποιτούσῃ καὶ Βράκια περιβεβλημένη δουλεύειν ἐθέλει. Εἴτα, ἐπειδὴ βαρὺ τὸ περιγενέσθαι ἀμαρτίας, ὅρα πῶς καὶ κοῦφον ἐδείξε, καὶ τὸν τόνον παρεμυθήσατο εἰπὼν, "ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι." ² Τοῦτο γὰρ δεικνύει προσαίρουσι ὄντας τοὺς ἀγῶνας, καὶ ταχέως καταλυομένους ὁποῦ δὲ καὶ τῶν προτέρων ἡμᾶς ἀναμνησέκει κακῶν, καὶ τῆς τοῦ θανάτου ρίζης· ἐιπεῖν γὰρ καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν θνητὸν γέγονεν. Ἀλλ' ἔξεστι καὶ θνητὸν ἔχοντα σώμα, μὴ ἀμαρτάνειν. Εἶδεν τὴν περιουσίαν τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος· Ὁ μὲν γὰρ Ἀδὰμ οὐδέπω θνητὸν ἔχων, ³ ὤλισθε σὶ δὲ καὶ ⁴ θανάτῳ λαβὼν ὑπαίθνητον ὄν, στεφανωθῆναι C δυνήσῃ. Καὶ πῶς βασιλεύει, φησὶν. ⁵ ἡ ἀμαρτία. Οὐκ ἀπὸ τῆς οἰκείας ⁶ δυνάμεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς σῆς ῥαθυμίας. Διὰ τοῦτο εἰπὼν, "μὴ βασιλευέτω," καὶ τὸν τρόπον δεικνύει τῆς τοιαύτης βασιλείας, ἐπάγων ⁷ καὶ λέγων, "εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ." Οὐ γὰρ ἐστὶ τιμὴ ⁸ τὸ μετ' ἐξουσίας αὐτῷ πάντα χαρίζεσθαι, ἀλλ' ἰσχύατι δουλεία καὶ ἀτιμίας ἐπιτασις. Ὅταν γὰρ ⁹ ἡ βούλῃται πράττειν, τότε ἐλευθερίας

* 1. 13

* λογισόμεθα Edd. ἴω λογισόμεθα San marg λογισόμεθα est in poetica opaihus ² εἶναι om G. ³ διορθώσεσθαι A E F H I ⁴ τῶν εὐραίων Edd. τῶν om A E F G H I ⁵ γινεσθαι μοι γινεσθαι A E F G H I ⁶ τῆς] + αὐτοῦ I ⁷ ἐθέλει A I ⁸ ἐθέλει H ⁹ τοῦτο A H ¹⁰ ὤλισθησιν G ¹¹ θανάτῳ A B D E F G I ¹² θανάτῳ Edd. Μοχ ἴω στα A E F H I ¹³ ἡ om G. ¹⁴ ἡκαρμεως] φωνως I. ¹⁵ τῆς τοιαύτης δεικνύει μινετω αὐτῷ. B F H. ¹⁶ καὶ λέγων om. G. ¹⁷ τῷ, τῇ F H. Μοχ πάντα om. G. ¹⁸ βούλῃται F H

ιστέρηται πάσης· ὅταν δὲ κωλύηται, τότε μάλιστα τὴν οἰκίαν ἀξίαν διατηρεῖ

18. Μὴ δὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλ' ὅπλα δικαιοσύνης. Οὐκοῦν μέσον τὸ σῶμα κακίας D καὶ ἀρετῆς, καθάπερ οὖν καὶ τὰ ὅπλα· ἑκάτερα δὲ τὰ ἔργα παρὰ τὸν χρωμένον γίνονται· ὥστε ἂν εἰ καὶ στρατιώτης ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγωνιζόμενος, καὶ ληστὴς κατὰ τῶν ἑνοικούντων ὀπλιζόμενος, ταῖς αὐτοῖς ἠφρόντοιτο ὅπλα· οὐ γὰρ τῆς παντευχίας τὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ τῶν εἰς κακὸν χρωμένων. Ὁ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς σαρκὸς ἐστὶν εἰπειν, τοῦτο κακίῳ ἠγνομένης παρὰ τὴν τῆς ψυχῆς γνώμην. οὐ παρὰ τὴν οἰκίαν φύσιν. Ἄν μὲν γὰρ περιεργάζῃ καλλὰς ἀλλότριοι, ὅπλα ἀδικίας γέγονεν ὁ ὀφθαλμὸς, οὐ παρὰ τὴν οἰκίαν ἐέργειαν· ὀφθαλμοῦ γὰρ E τὸ ὁρᾶν, οὐ τὸ κακῶς ὁρᾶν· ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ κελύσαντος λογισμοῦ πονηρίαν· ἂν δὲ χαλινώσῃ αὐτὸν, δικαιοσύνης γέγονεν ὅπλον. Οὕτω καὶ ἐπὶ γλώττης, οὕτω καὶ ἐπὶ χειρῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπείτων· Καλῶς δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἀδικίαν ἐκάλεσεν· ἢ γὰρ ἑαυτὸν τις, ἢ τὸν πλησίον ἁμαρτάνων ἀδικεῖ, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν πρὸ τοῦ πλησίον· Ἀπαγαγὼν τοίνυν τῆς πονηρίας, ἄγει πρὸς τὴν ἀρετὴν, λέγων· Ἄλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντες. Ὅρα τῶς ἀπὸ (82) τῶν ὀνομάτων γεμῶν προτρέτει, ἐκεῖ μὲν ἁμαρτίαν κίπων, ἐνταῦθα δὲ τὸν θεόν. Δείξας γὰρ ὅσον τὸ μέσον τῶν βασιλευνόντων, πάσης συγγνώμῃ τὸν στρατιώτην ἐξέβαλε, τὸν 534 ἀφέντα μὲν τὸν θεόν, ἐπιθυμήσαντα δὲ ὑπὸ τῇ τῆς ἁμαρτίας τάττεσθαι βασιλείᾳ. Οὐ ταῦτα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐξῆς ταῦτο κατασκευάζει λέγων, ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντες. Διὰ γὰρ τοῦτον δείκνυσι κακίῳ τὴν λύμην, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δωρεᾶς τὸ μέγεθος. Ἐννοήσατε γὰρ, φησὶ, τίτες ἦτε, καὶ τί γέγονατε. Τίτες οὖν ἦτε; Νεκροὶ καὶ ἀπολωλότες ἀπώλειαν οὐδαμόθεν διορθωθῆναι δυναμένην· οὐδὲ γὰρ ἦν τις ὁ βοηθῆσαι δυνάμενος. Καὶ τίτες ἐξ ἐκείνων γέγονατε τῶν νεκρῶν. Ζῶντες ζῶντες ἀθάνατον. Καὶ διὰ τίτες; Διὰ τοῦ πάντα δυναμένου θεοῦ. Οὐκοῦν καὶ ὑπὸ τούτῳ τάττεσθαι δίκαιον μετὰ προθυ- B

18 v. 13.

ἂ ὅταν πρὸ ἐπὶ A E F G H I. κωλύηται πρὸ κωλύεται A E I. ὁ ἑκάτερον
 διὰ τὰ ἔργα οὐκ G. ὁ αἰσινωτός G. ὁ φρόντοιτο G. I. ὁ εἰς τὸ κακὸν
 Edd. τὸ οὐκ F G I. ὁ γενομένης G. ὁ γὰρ οὐκ G. ὁ ὀφθαλμὸν γὰρ
 —κακῶς ὁρᾶν οὐκ G. ἰδεῖν οὐκ οὐκ πονηρίαν add. οὐκ οὕτως γὰρ ὀφθαλμοῦ
 τὸ ὁρᾶν. ὁ εἰς οὐκ A E I. ὁ καλῶς ἄλλος G. ὁ ἀπάγων G.
 ὁ τῇ. βασιλείᾳ πρὸ τῇ. βασιλείᾳ A B D E F I. ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας τάτ-
 τεσθαι βασιλείᾳ G. ὁ αἰς οὐκ I. ὁ τὰ κακὰ A E F H. ὁ τούτῳ
 D E I. et ex cor. A B. τοῦτον G. τοῦτον H. et a pr. παρ. B. τοῦτον Edd.

μίας τοσαύτης, μεθ' ὅσης εἰκὸς τοὺς ἀπὸ νεκρῶν ζῶντας γενο-
μένους. "Καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἡ δικαιοσύνης." Οὐκοῦν οὐ
πονηρὰν τὸ σῶμα, εἶγε ὅπλον δικαιοσύνης αὐτὸ γενέσθαι δυνα-
τὸν "Ὅπλον δὲ εἰπὼν, ἐδήλωσεν, ὅτι καὶ πόλεμος ἐφύσθηκε
ἡ χαλεπότης. Διὸ καὶ πανταχίᾳς ἡμῖν δεῖ ἰσχυράς, καὶ γνωμῆς
γενναίας καὶ τὰ τῶν πολέμων· τούτων ἔπισταμένης καλῶς, καὶ
πρὸ γε πάντων στρατηγού. Ἄλλ' ὁ μὲν στρατηγὸς παρί-
στηκεν, αἰὲ πρὸς συμμαχίαν ἑτοιμὸς ὢν, καὶ ἀχείριστος μένων,
C καὶ τὸ ὅπλι δὲ ἰσχυρὰ κατεσκευάσεν ἡμῖν· δεῖ δὲ λοιπὸν προ-
αιρέσεως τῆς εἰς θεόν αὐτὰ μεταχειριζομένης, ὥστε καὶ τῷ
στρατηγῷ πείθεσθαι, ἡ καὶ τὰ ἥπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος τί-
θεσθαι.

Παρακλειεσάμενος τοῖνυν ἡμῖν οὕτω μεγάλα, καὶ ὀπλων καὶ
μάχης καὶ πολέμων ἀναμνήσας, ὅρα πῶς πάλιν ἑθαρρύνει τὸν
στρατιωτὴν, καὶ αὐτίφει τὴν προθυμίαν, λέγων "Ἡμεῖς ἁμαρτίαν
γὰρ ὑμῶν οὐκέτι κυριεύσει· οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἡ ἀλλὰ ὑπὸ
χάριν." Εἰ ὡν ἁμαρτία ἡμῶν οὐκέτι κυριεύει, τίνας ἔνεκεν
τοσαῦτα ἡμῖν παρεγγίγναι, λέγων, "Μὴ βασιλεύω ἡ ἁμαρτία ἐν
τῇ θνητῇ ὑμῶν σάρτι" καὶ, "Μὴ παριστάνετε τὰ μέλη
D ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ;" Τί οὖν ἐστὶ τὰ λεγόμενα,
ἢ Σπερματικὸν τινα ἡ προκαταβάλλεται λόγον ἐνταῦθα, ὃν
ὑστερον αναπτύσσει μελλοῖ, καὶ μετὰ πολλῆς ἐργάζεσθαι τῆς
κατασκευῆς. Τίς οὖν ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος. Τὸ σῶμα ἡμῶν
πρὸ μὲν τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας εὐχέρωτον ἦν τῇ ἁμαρ-
τίᾳ. Μετὰ γὰρ τὸν θάνατον καὶ ἰσχυρὰ παθῶν ἐπιστῆλθεν
ἰσμός· διότι οὐδὲ σφόδρα κοῦφον ἦν πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ἁρε-
τῆς δρόμον. Οὔτε γὰρ ἡ πνεῦμα παρῆν τὸ βοηθῶν, οὔτε
βάπτισμα τὸ καθαίρειν δυνάμενον· ἀλλ' ὥστε τις ἵππος διση-
E νιος, ἔτρεχε ἡμῖν, διημάρταν δὲ πολλάκις, τοῖ νόμον τὰ πρα-
κτέα καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα διαγορευόντος μὲν, πλέον δὲ οὐδὲν τῆς
διὰ τῶν ῥημάτων παραιρέσεως τοῖς ἀγωνιζομένοις εἰσφέροντος.
Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς παραγέγωνε, τὰ παλαιάσματα λοιπὸν
εὐκολώτερα γέγονε. Διὸ καὶ μίζουσα ἡμῖν προτεθῇ τὰ σκάμ-

11 v 14.

ἡ δικαιοσύνης]—τῇ θεῇ Σαν Μοξ Βεα. τῇ θεῇ σπ. A.B.D.E.F.G.H
Μοξη ἡ χαλεπότης· δυνατός E. ἡ ἐπισταμένης G. ἡ τὰ ἰσχυρά Edd.
τὰ δεστέ in οὐρανῶν. ἡ καὶ τὰ ὅπλα—τίθισθαι σπ. G. Μοξ οὕτω με-
γάλα σπ. ιδεα. ἡ παρὰ τὴν προθυμίαν ιδεα. ἡ οὐκέτι]
σπ. G. Μοξ 3. ἡ ἀλλ' ὑπὸ A.E.H.I. ἡ κυριεύει F. ἡ παρεγγίγναι
σπ. G. Μοξ 3. ἡ ἁρετῆς Edd. ἡ ἡ ἀρετῆς E. ἡ σπερματικὸς A. F.
G. H. I. ἡ προκαταβάλλεται A. D. E. F. G. H. I. καταβάλλεται Edd. ἡ τῆς
σπ. G. ἡ εὐχέρωτος G. ἡ ἰσχυρὰ παθῶν] ἡ πολλὴ τῶν παθῶν B. D. E.
ἡ ἀρετῆς] ἡ ἀρετῆς G. ἡ τὸ πνεῦμα I. ἡ σπ. G. Μοξ οὐδὲν σπ. E.
ἡ τὰ σπ. A.

ματα, ἅτε μίξιοις μετεσχηπῶσι τῆς βοηθείας. Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν 12 "Ἐὰν μὴ ^απερισσάσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶι γραμματέων καὶ Φαρισαίων. οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν." Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐν τοῖς ἐξῆς σαφέστερον λέγει, "τίτω δὲ αὐτὸ αἰνίσσεται διὰ βραχέων ἐνταῦθα, δεικνύς ὅτι εὖν μὴ σφόδρα ἐνδοτοῖς ὑποκατακλινόμεν, οὐ περιέσται ἡμῶν ^βἡ ἁμαρτία. Οὐ γὰρ ἔστι νόμος ^γὁ κελύων μόρον, 535 ἀλλὰ καὶ χάρις ^δἡ καὶ τὰ πρότερα ἀφείσα, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα ἀσφαλιζομένη. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ^εμετὰ τοῖς πόνους τοῖς στεφάνου ἐπηγγέλλετο αὐτῇ δὲ πρότερον ἰστεφάνωσθε, καὶ τότε εἰς τοὺς ἀγῶνας εἰλευσεν. Ἐμοὶ ^ςδε δοκεῖ οὐδὲ πάντα τὸν βίον τοῦ πιστοῦ ἐνταῦθα αἰνίσσασθαι, ἀλλὰ σύγκρισιν βαπτίσματος ποιῆσθαι καὶ ^ζνόμου ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν, ὅτι 13 "Τὸ μὲν γράμμα ὀκτοῦνι, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ." Ὁ μὲν γὰρ νόμος ἐλέγχει τὴν παράβασιν, ἡ δὲ χάρις λύει ^ητὴν Β παράβασιν. Ὡστερ ^θὡν ἕκαστος ἐλέγχων συνίστησι τὴν ἁμαρτίαν, οὕτως αὕτη συγχωροῦσι οὐκ ἀφίησιν εἶναι ὑπὸ ἁμαρτίαν ὥστε διπλῇ τῆς θρανιδος εἰ ταύτης ἀπηλλαγμένος, τῷ τε ^ιμὴ ὑπὸ νόμον εἶναι, καὶ τῷ χαριτος ἀπολελειμένα.

- (83) Ἐπειδὴ ^κτοῖν τοῖτοις ἀνακινῶσι ποιοῖκε τὴν ἀρουτὴν, ἀσφαλίζεται ^λπάλιν αὐτὸν, ἐξ ἀντιθέσεως παραίνεσιν εἰπάσαν, καὶ λέγων οὕτω 14 "Τί οὖν, ^μἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἴσμεν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν; Μὴ γίνωται." Πρῶτον μὲν γὰρ τὴ ἀπαγαρεύσει, διὰ τὸ σφόδρα ἄτοπον εἶναι τὸ λεγόμενον, ἐ-^νΧ χρηταί ^νἔπειτα δὲ καὶ εἰς παραίνεσιν ^ξἐξάγει τὸν λόγον, καὶ δείκνυσι πολλὴν οἶταν τὴν εἰκόλιαν τῶν ἀγῶνων, οὕτω λέγων 15 "Οὐκ οἴδατε, ὅτι ^οᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δοῦλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοι ἔστε ^πᾧ ὑπακούετε, ἢτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην;" Οὕτω λέγω τὴν γένεαν, φησὶν, οὐδὲ τὴν ^ρπολλὴν ἐκείνην κόλασιν, ἀλλὰ τὴν ἐνταῦθα αἰσχύνην, ὅταν δοῦλοι ^σγίνησθε, καὶ ἑκόντες δοῦλοι, καὶ ἁμαρτίας δοῦλοι, καὶ ἐπὶ τοιοῦτῃ μισθῷ, ὥστε πάλιν ἀποθανεῖν. Εἰ γὰρ πρὸ τοῦ βαπτίσματος θάνατον εἰργάσατο πωματικόν, καὶ D

J Matth. 7. 20.

M 2 Cor. III. 6.

14 v. 15.

15 v. 16.

^α περισσεύω προ περισσύνω A.E.F.G.H.I. ^α τίτω] τίτω G. ^β η οπ. A.E.H.I. ^γ δ οπ. A.E. ^δ η οπ. A.E.F.H.I. Μοχ ἀφίησα E. ^ε τοῖς στ. μετὰ τοῖς π. intereo ad A.F.H.I. ^ς ἐπηγγέλλετο B.D.E.G. ^ζ ἐπηγγέλλετο I. ἐπηγγέλλο Edd. ^η δὲ] μὴ H. ^θ νόμου εἶπε αὕτη οὐκ ἔστι. ^ι τὴν ἀρετὴν ex A.E.G.H.I. ^κ οὐκ οπ. G. ^λ μὴ ὑπὸ νόμον] ὑπὸ νόμον μὴ H.I. ^μ οὐκ οπ. μὴ F. ^ν τοῖν] προ δε οὐκ ἔστι. ^ξ πάλιν] λοιπὸν D. ^ο ἁμαρτήσομεν E.H. Μοισ. 24. 15. ^π πρῶτον μὲν γὰρ] καὶ πρῶτον μὲν D.E. ^ρ εἰσαγα. A.H.I. ^σ πολλὰ] μακρὰ D.E. ^ς γίνεσθε G.

τοσαύτης ἐδείχθη τῆς θερακειίας τὸ ἔλκος, ὥστε τὸν δεσπότην
 πάντων εἰς θάνατον ἐκατέλθειν, καὶ οὕτω λύσαι τὸ κακὸν,
 μετὰ τὴν τοσαύτην δωρεὰν καὶ ἐλευθερίαν λαμβάνοντά σε
 ἔκοντα αἰτῇ πάλιν ὑποκατακλινόμενον, τί οὐκ ἐργάσεται;
 Μὴ τοίνυν ἐπὶ τοσούτων δράμῃ βαρῆθρον, μηδὲ ἐκὼν σεαυτὸν
 προδοῖς. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν πολέμων καὶ ἄκοιτες παραδίδονται
 ἑκατάκις οἱ στρατιῶται ἑνταῦθα δὲ ἂν μὴ αὐτὸς αὐτομολή-
 σης, οὐδεὶς σου περιστάι. Ἐντρέψας ταῖν ἀπὸ τοῦ πρί-
 Ε ποικτος, φοβεῖ καὶ ἀπὸ τῶν ἐπάθλων, καὶ τίθησιν ἀμφοτέρων
 τὰ ἐπίχειρα, δικαιοσύνην καὶ θάνατον ἢ θάνατον οὐ τοιοῦτον,
 ἀλλὰ πολλῷ χαλεπώτερον. Εἰ γὰρ οὐκέτι ἀποθανεῖται Χρι-
 στὸς, τίς λύσει τὸν θάνατον ἑκείνον; Οὐδεὶς. Οὐκοῦν ἀνάγκη
 διόλου κολάζεσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι. Οὐκέτι γὰρ οὐδέ θάνατος
 παραγίνεται ιουστῆτος, καθατερ ἑνταῦθα, ἀναπαύων τὸ σῶμα,
 καὶ τῆς ψυχῆς διαίρων. 16. Ἐσχατος γὰρ ἐχθρὸς καταργεῖται
 ὁ θάνατος. Ὅθεν ἡ θάνατος ἐστὶ ἡ κόλασις, ἀλλ' οἱ χεῖ τοῖς
 ὑπακούουσιν ἀλλὰ δικαιοσύνη, καὶ τὰ ἐκ ταύτης βλαστάνοντα
 ἀγαθὰ, ἐστὶ τὰ ἑπαθλα.

17. Χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἤτε δούλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκού-
 σατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδύθητε τύπον διδασκῆς. Ἐν-
 336 τρέψας ἀπὸ τῆς δουλείας, φηγύσας ἀπὸ τῶν ἐπάθλων καὶ
 προτρέψας, ἀνορθαί πάλιν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν εὐε-
 γεσιῶν. Διὰ γὰρ τούτων δαίκνυσιν, ὅτι ἔτε μεγάλων ἀπηλλά-
 γησαν κακῶν, καὶ ὅτι οὐκ ἐξ οἰκίῶν πόνων, καὶ ὅτι τὰ μέλλοντα
 ευκολώτερα. Καθὼς γάρ τις αἰμοῦ τυράννου τὸν αἰχμάλ-
 ωτον ἐξελάμενος, καὶ παραινὼν μὴ παλινδρομῆσαι πρὸς αὐτόν,
 ἀνυμειμνήσκει τῆς χαλεπῆς αὐτοῦ τυραννίδος· οὕτω καὶ ὁ Παῦ-
 λος ἐμφαντιώτατα ἡ τὰ παρελθόντα ἐνδείκνυται κακὰ διὰ τοῦ
 εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ. Οὐδὲ γὰρ ἀνθρωπίνης ἰσχύος ἦν, φησὶν,
 Βεκείνων ἡμᾶς ἀπαλλάξαι πάντων, ἀλλὰ τῷ θεῷ χάρις τῷ
 τοσαῦτα καὶ βουλευθέντι καὶ δυναθέντι. Καὶ καλῶς εἶπεν,
 “ὑπηκούσατε ἐκ καρδίας” οὐδὲ γὰρ ἡναγκάσθητε οὐδὲ ἐβιά-

16 I Cor. xv. 25.

17 v. 17.

1 ἔλκω D E. 2 ἦν om. B G. 3 αἰτῇ (αὐτῇ F) pro αὐτῇ omnes.
 4 ὑποκατακλινόμενον. Ita post Savili conjecturam edidit
 Montef. Statim τ. οὐκ ἔν ἔργασται G. 5 τῶν] + ἔξω D E. 6 εὐε-
 γασίαι οι om. I 7 πολλὰκις παραδίδονται στρατιώται A F H 8 ἐκ A E H I
 9 θάνατον de Edd. de om. A B D E F H I θάνατον de om. G 10 ἐκείνων
 om. G 11 οὐδὲ] οὐ I 12 καταργεῖται. 13 θάνατος οὐκ ἵσταται κ G.
 14 ὑποκούουσιν θεῷ Edd. θεῷ om. A F G H I 15 βλαστάνοντα om. B.
 16 αὐτοὺς post εὐεργεσιῶν vulgo legitur recognoscantibus libris. 17 γε accensit
 ex omphibus. 18 το. προσ. aberat ante Montef. est in A B E F G H I
 19 ἐμφαν F G 20 ἦν om. G. 21 χάρις τῷ εὐχαριστω G. 22 οὐδὲ ἐβιάσθητε
 om. G. Μοχ. ἐκείνους καὶ μετὰ ἑαυτὰ

περὶ τοῦ, ὁ δὲ τῆς φιλοσοφίας γινόμενος, περὶ οὗ φησιν ὁ
 Παῦλος· 21· "Νεκρώσατε ἑμῶν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς" ἕτερος
 ὁ καὶ τούτου γενόμενος αἴτιος, ὁ ἐνὶ τοῦ βαπτίσματος·
 22· "Ὁ γὰρ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος ἐσταύρωται," τουτέστι,
 νεκρῶται. Ταῦτ' οὖν εἰδότες, ἐκείνην μὲν φύγωμεν τὴν
 νέκρωσιν, καθ' ἣν καὶ ζῶντες ἀποθνήσκομεν ταύτην δὲ μὴ λεί-
 σωμεν, καθ' ἣν ὁ κοινὸς ἐπισημαίνεται θάνατος· τὰς δὲ ἑτέρας διὰ, ὧν ἡ
 137 μὲν ἐστὶ μακρυοτή ηἰ παρὰ τοῦ θεοῦ θυμωσα, ἡ δὲ ἐπαινετὴ ἡ
 παρ' ἡμῶν καὶ τοῦ θεοῦ κατορθουμένη, καὶ ἐλπίσθη καὶ ζηλώ-
 σωμεν. Ταῦταν γὰρ τῶν δύο τῶν μὲν ὁ Δαυὶδ μακαριζοί-
 λευον, 23· "Μακάριοι ὧν ἀφίθησαν αἱ ἀνομίαι," τὴν δὲ ὁ
 Παῦλος θαυμάζει λέγων, καὶ Γαλάταις γράφων, ὅτι 24· "Οἱ
 τοῦ Χριστοῦ τὴν σαρκὶ ἐσταύρωσαν." Τῆς δὲ ἑτέρας συζυ-
 γίας τὴν μὲν ἐκκαταφρόνητον εἶναι φησιν ὁ Χριστὸς λέγων,
 25· "Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ
 ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν." Τὴν δὲ φοβεράν, "Φοβή-
 26 θητε γὰρ τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολίσσαι ἐν
 γένει." Διὰ ταύτην φυγόντες, ἐκείνην ἐλπίσθη τὴν νεκρότητα,
 τὴν μακαριζομένην καὶ θαυμαζομένην, ἵνα τῶν ἑτέρων αὐτῶν δύο
 τῶν μὲν φύγωμεν, τὴν δὲ μὴ φοβηθῶμεν. Οὐδὲ γὰρ ὄφελος
 ἡμῖν οὐδὲν τὸν ἥλιον ὁρᾶσι καὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν, ἂν μὴ ἡ
 διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων ζωὴ τυρῇ. Τί γὰρ ὄφελος, εἴτε μοι,
 βασιλεὺς ἀλουργίδα μὲν περικειμένη καὶ ὄπλα ἔχοντος, οὐδένα
 δὲ ὑπέκοον κεκτημένου, ἀλλὰ προκειμένου πᾶσι τοῖς βυυλομένοις
 ἐν ἁλλεσθῆναι καὶ ὑβρίζειν αὐτόν. Οὕτως καὶ Χριστιανοῦ οὐδὲν
 ἐστὶ κέρδος πίστιν μὲν ἔχοντος καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος
 27 δωρεὴν, πᾶσι δὲ τοῖς πάθεσι προκειμένου· μέζων γὰρ οὕτως ἡ
 ὑβρις ἐστὶν, καὶ πλείων ἡ αἰσχύνῃ. Ὡς περὶ γὰρ ἐκεῖνος ὁ τὸ
 διάδημα περικείμενος καὶ τὴν ἀλουργίδα, οὐ μόνον οὐδὲν ἀπὸ
 τῆς στολῆς κερδαίνει ταύτης εἰς τὴν οἰκείας τιμὴν, ἀλλὰ καὶ

21 Col. II. 5

22 Rom. vi. 6.

23 Ps. xxi. 1.

24 Gal. v. 24.

25 Matt. x. 28.

ἡ σοφίας G. Statim γινόμενος H I. * φησὶν οὐκ H. ° γινόμενος
 πρὸ γεγονημένος οὐκ αὖτε. ° βαπτισματος] + περὶ οὗ λέγει παλιν E. ° ἡμῶν
 οὐκ E. φησιν, quid rei ὁ ἄνθρωπος logetur, om. A.E.F.G.H.I. ° μὲν
 accessit ex A.E.F.G.H.I. ° γὰρ πρὸ δε οὐκ αὖτε. ° ἀφίθησαν A.D. Post
 ἀνομίας add. καὶ ὧν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι I. ° θαυμάζει λέγων καὶ Γα-
 λάταις λέγων Veron. Sav. Mor. λέγων καὶ om. B.D.E. Ταῦτα γράφων πρὸ
 αὐτοῦ λέγων est in libris quorundam θαυμάζει Γαλάταις γράφων e libris editis
 Mante. ° αὐτὸ + δε I. ° ἀποκτενόντων πρὸ ἀποκτενόντων B.D. ἀπο-
 κτενόντων A.E.I. ° τὴν δε φ. φοβηθῆτε γὰρ] φοβηθῆτε δε G.I. ° ἐν γ
 ἀπολίσσαι inter eo ord. A.B.P.H. ° τῶν om. B.D. ° μὴ accessit ex B.D.
 c. ἡ om. B.G. ° μὲν om. G. ° καὶ om. E. ἀλλὰ δε οὐκ αὖτε αἰσχύνῃ καὶ
 ἐκείνην καθυβρίζει αὐτὸν G.

ἐκείνην καθυβρίζει διὰ τῆς οἰκείας αἰσχύνῃς· ὅτι καὶ ὁ πιστὸς
βίον διεφθαρμένον ζῶει, οὐ μόνον ἰδίῳ ἐνταύθεν αἰδίσματος
ἔσται, ἀλλὰ καὶ μετῴκως καταγέλαστος. "Ὅποι, γὰρ ἐαυτό-
μωσι, φησιν, ἡμαρταν, ἀνόμιμα καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ
ἡμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται." Καὶ Ἑβραίοις δὲ ἐπιστελ-
λῶν ἔλεγεν· "Ἄθετήσας τις νόμον Μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρ-
μῶν ἐπὶ ὀνό· καὶ τριτὴ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. Πῶσω δοκεῖτε D
"χείρονος αξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ κατα-
πατήσας;" Καὶ μάλ᾽ εὐκότως· "Καὶ γὰρ υπεταξά σοι πάντα
τὰ πάθη, φησὶ, διὰ τοῦ βαπτίσματος. Τί οὖν γέγονεν, ὅτι
εἰς τοσαύτην ἐξίθρυπας θωρεῖν, καὶ γέγονας ἕτερος ἀντ' ἑτέρου,
Ἀπέπειθα καὶ ἐθαψά σου τὰ ᾠκότερα πλημμελήματα, καθ-
άπερ σκώληκας· τί τοίνυν ἕτερα ἔτιεις; Καὶ ᾠ γὰρ σκωλήκων
χείρῳ τὸ ᾠμαρτήματα· αὐτοὶ μὲν γὰρ τὸ σῶμα, ἐκεῖνα δὲ τὴν
ψυχὴν λυμαίνεται, καὶ πλείονα ποιεῖ τὴν ἀσυνάδιον. Ἀλλ'
ἡμεῖς οὐκ αἰσθυόμεθα, διότι αὐτὴν οὐδὲ σκαθαροὶ σπένδομεν. E
Οὐδὲ γὰρ ὁ μεθύνων οἶδε πόση τοῦ σεσηπτότος οἴνου ἡ βδελυ-
γμία, ἀλλ' ὁ μὴ μεθύων ἀκριβῶς ταῦτα ἐπίσταται. Οὕτω καὶ
ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων, ὁ μὴ σωφρόνως ζῶν, μετὰ ἀκριβείας
οἶδε τὸν βορβόρον· ἔκεινον καὶ τὴν κηλίδα· ὁ δὲ ᾠτῇ ποιηρίᾳ
ἑαυτὸν ἐκδοῖς, καθάπερ μέθῃ τινὶ κεκαρμένος, οἶδε αὐτὸ τοῦτο
οἶδεν, ὅτι νοσεῖ. Καὶ τοῦτο μάλιστα τῆς λααίας τὸ χαλεπώ-
τατον, ὅτι οὐδὲ ἰδεῖν ἀφίησι τοὺς εἰς αὐτὴν ἐμπεσόντας τῆς
(85) οἰκείας λύμης τὸ μέγιστος, ἀλλ' ἐν βορβόρῳ κείμενοι κύνων
ἀπολαίειν νομίζουσι· διότι οὐδὲ ἀπαλλαττεσθαι δύνανται,
ἀλλὰ σκωλήκων γέγοντες, ὡς περ λίθοις τιμίῳι καλλωπιζόμενοι, 338
οὕτως ἐναβρίνονται. Διὰ ταῦτα αὐτοὶ οὐδὲ ἀποκτείναι ἐθέ-
λουσιν, ἀλλὰ ᾠ καὶ τρέφουσιν καὶ ἀΐξουσιν ἐν ἑαυτοῖς, ἕως ἂν
αὐτοὶ πρὸς τοῖς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος παραπέμψουσιν σκώ-
ληκας. Καὶ γὰρ ἐκείνων αὐτοὶ πρόξεναι οὐ πρόξενοι δὲ μόνον,
ἀλλὰ καὶ πατέρες εἰσὶν ἐκείνων τῶν μηδέποτε τελευτῶντων.
2· "Ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ," φησὶν. Οὗτοι τὴν
γέννησιν ἀνάπτουσι τὴν μηδέποτε σβεννυμένην. "Ἰν' οὖν ταῦτα

20 Heb. x. 28, 29.

27 Marc. ix. 44.

ἰδεῖν G ἔσθωμε φ ἡμαρταν A B E F H I ἰδεῖν φ ἡμαρταν φ G
φ ἀνομίας ἡμαρτων Edd ἔλεγεν οὐκ B ἰδεῖν καὶ τρεῖς A B D E F
H εὐσεβὶς ἡ γῆρας Edd ἡ σκωλήκων G ἰδεῖν γὰρ οὐκ G ᾠ πρότερα
οὐκ B I Μοχ καθάπερ ὁ σκωλήκας E ᾠ γὰρ οὐκ B ᾠ πλημμελήματα
A E F H ᾠ ἐκείνων πρὸ ἐκείνων A B D E F H I οἶδε τὸν βδελυγμὸν καὶ
τὸν βορβόρον καὶ τὴν α G ἡμεῖς B I I ᾠ γὰρ I Μοχ καθάπερ
ἐν μέθῃ ἰδεῖν καὶ οὐκ οὐκ F G H I ᾠ τρεφουσιν ἐν ἑαυτοῖς εὐν ἀ-
ΐξουσιν καὶ G ᾠ τρέφουσιν καὶ ἀΐξουσιν ἰσὺ ἑαυτοῖς πρὸς τοὺς A ᾠ οὖν
I H ᾠ τρεφουσιν καὶ ἀΐξουσιν ἰσὺ ἑαυτοῖς πρὸς τοὺς A E F H I

μὴ γένηται, τὴν πηγὴν τῶν κακῶν ἀπλῶς, καὶ τὴν κύμινον σβέσωμεν, καὶ τὴν ῥίζαν τῆς πονηρίας κάτωθεν ἀναστᾶσωμεν ἐπὶ καὶ δένδρον τοιηρόν ἐν ᾧ ἄποτέμης ἄνωθεν, οὐδὲν πλέον ἐποίησας, τῆς ῥίζης κάτω μενοίσῃς, καὶ τὰ αὐτὰ βλασταίνουσιν πάλιν.

Τίς οὖν ἡ ῥίζα τῶν κακῶν; Μάθε παρὰ τοῦ καλοῦ φητοῦργαῦ, τοῦ τὰ τοιαῦτα ἁκριβῶς ἐπισταμένου, καὶ τὴν ἄμπελον τὴν πνευματικὴν θεραπεύοντος, καὶ τὴν οἰκουμένην γεωργοῦντος ἅπαντας. Τίνα οὖν ἰούτος φησὶ εἶναι τὴν αἰτίαν τῶν κακῶν ἁπάντων; Τὴν τῶν χρημάτων ἐπιθυμίαν. ²⁰ "Ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν, ἡ φιλARGEYPIA." Ἐντεῦθεν μάχαι καὶ ἔχθραι καὶ πόλεμοι, ἐντεῦθεν φιλονεικίαι καὶ λοιδορίαι καὶ ὑποψίαι καὶ ὕβρεις, ἐντεῦθεν φόνοι καὶ κλοπαὶ καὶ τυμβωρυχίαι. Διὰ ταύτην οἱ πόλεις καὶ χωραὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁδοὶ καὶ ἡ οἰκουμένη καὶ ἡ οὐκιστὺς καὶ ὄρη καὶ νῆσοι καὶ βουνοὶ καὶ πάντα ἀπλῶς αἱμάτων γέμει καὶ φόνων. Καὶ οὐδὲ τῆς θαλάττης ἀπέσχετο ταυτὶ τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μετὰ πολλῆς εἰσεκώμασε τῆς μαρίας, τῶν κειρατῶν αἰτὴν πολιορκούτων πάντων, καὶ καινόν τινα ληστείας ἐπινοούντων τρυφόν. Διὰ ταυτὴν καὶ οἱ τῆς φύσεως ἀντράκῃσαν κόμοι, καὶ οἱ τῆς συγγενείας ἐκινήθησαν θεσμοὶ, καὶ τὰ τῆς ὁσίας αὐτῆς διέφθαρται δίλαλοι. Ἡ γὰρ τῶν χρημάτων τυραννὶς οὐ κατὰ τῶν ζώων μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἀνθρώπων τὰς τοιαύτας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς καὶ οὐδὲ τῇ θανάτῳ τῆς αὐτοῦ σπένδονται, ἀλλὰ θύει ἀναρρηγνύοντες, καὶ κατὰ κενῆς σωματικῆς τῆς μιαρῆς ἐκτείνουσι χεῖρας, οἰδοὶ τὸν ἀππλλαγέντα τῆς ζωῆς τῆς ἑαυτῶν ἀφίεντες ἀπὸ λαχθῆν ἐπιβουλῆς. Καὶ ὅσα ἐν εὐρῆς κακὰ, εἴτε ἐν οἰκίᾳ, εἴτε ἐν ἀγορᾷ, εἴτε ἐν δικαστηρίῳ, εἴτε ἐν βουλευτηρίῳ, καὶ ἐν βασιλείᾳ, εἴτε ὁποῦδήποτε, ἐντεῦθεν πάντα ὄψει βλαστάνοντα. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ, τοῦτο τὸ κακόν ὃ πάντα πνίμαται καὶ φόνων ἐκέντησε, τοῦτο τὴν φλόγα τῆς γαλιλῆς ἀνῆψε, τοῦτο τῆς ἐρημίας τὰς πόλεις οὐδὲν ἄμεινον διακείσθαι ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν χειρὸν. Τοῖς μὲν γὰρ ταῖς ὁδοῖς ἐφειδρεύοντας καὶ φ-

²⁰ 1 Tim. vi. 10

τῆς τῆς τῆς G ἄποτέμης A E αὐτῆς H πονη-
μασίᾳ] + καὶ φλογὶς G οὐτος σπ. I φλογὶς σπ. I φλογὶς τῶν
κακῶν hoc σπ. B Statua φιλARGEYPIA κινε κινε G πόλεις καὶ χωρὰ
A H I πόλεις καὶ χωρὰ εἰς F ἡ ἡ ἀναρρηγνύοντες ἐκ τῆς οὐκιστῆς
c ὁσίας καὶ σπ. eadem πάντα I Cetera omnes eadem Edicta omnia d ἀπὸ
θνήσκων πρὸ ἀποθανόντων A F G H I οὐδὲν G σπένδονται] ἐπτεται G
Statua ὅλα εἰς θ E ἀλλ αὖ εἰς σπ. G ἐπτεται πρὸ αὐτῶν A D E
F G I Statua σφαιρεται πρὸ σφαιρῆς A B D E F G I δικαστηρίῳ I
Μικρὰ βλαστάνοντα πρὸ βλαστάνοντα A B D F H I βλαστάνοντα σπ. G.

δέρματα τὰ τὴν στέγην ἐκείνην ὑφαίνοντα. Κὰν θρόνον κατασκευάσαι δὲ, καὶ ὑποπόδιον, τὰντα ἑκ τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κατασκευάζεται· τὸ δὲ τοῦ Χριστοῦ μέλος, καὶ ὁ δὲ οὐρανὸς παραγέγονε, καὶ τὸ αἷμα τὸ τίμιον ἐξέχεεν, οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας ἀπολαύει τροφῆς διὰ τὴν πλεονεξίαν τὴν σὴν. Ἀλλ' αἱ μὲν κλῖναι ἀργύρῳ παντοθεν εἰσι περιβεβλημέναι, τὰ δὲ σώματα τῶν ἁγίων καὶ τῆς ἀναγκαίας ἀπεστέρηται σκέπης· καὶ πάντων σοι γέγονεν ἀτιμότερος ὁ Χριστός, καὶ οἰκετῶν καὶ ἡμιόνων καὶ κλίνης καὶ θρόνου καὶ ὑποποδίου. Τὰ γὰρ ἔτι τούτων ἀτιμότερα ἡ σκώη παρήμι καταλιπτόνων ὑμῖν εἶδέναι. Εἰ δὲ φρίττετε ταῦτα ἀκούων, ἀπόστηθι πρᾶσσω, καὶ οὐδὲν σε βλαψαί τα εἰρημένα· ἀπόστηθι, καὶ στηθι τῆς μαρίας ταύτης·

Ἐκαὶ γὰρ μαρία σαφὴς ἡ περὶ ταῦτα σπουδή. Διὸ ταῦτα ἀφέντες ἀναβλέψωμεν ὡς γὰρ ὅποτε εἰς τὸν οὐρανόν, ἀναμνηθῶμεν τῆς μελλούσης ἡμέρας, ἐννοήσωμεν τὸ φοβερὸν δικαστήριον καὶ τὴν ἐκβρωμένην εὐθύνας καὶ τὴν ἀδέκυστον ψῆφον. Λογισώμεθα, ὅτι ὅπαντα ταῦτα ὁρῶν ὁ θεός, οἱ κεραυνοὺς ἄνωθεν πέμπει καίτοιγε οὐ σκηπτῶν ἄξια τὰ γινόμενα μόνον· ἀλλ' οὔτε τοῦτο ποιεῖ, ἰσὺ τὴν θάλασσαν ἡμῖν ἐπαφίησιν, οὐ τὴν γῆν ῥήγνυσιν μέσην, οὐ τὸν ἥλιον σβέννυσιν, οὐ τὸν οὐρανὸν ῥίπτει μετὰ τῶν ἀστέρων, οὐ πάντα ἀπλῶς ἐκ μέσου ποιεῖ, ἀλλ' ἀφίησιν ἐν τάξει εἶναι καὶ διακονεῖσθαι ἡμῖν τὴν κτίσιν ἅπασαν.

- 540 Ταῦτ' οὖν λογισάμενοι, τῆς φιλελεοςίας τὸ μέγεθος φρίξωμεν, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἐγγένειαν ἐπαινέσωμεν· ὅς νῦν γε τῶν ἀλόγων οὐδὲν ἄμεινον διασεύμεθα, ἀλλὰ πολλῶ χειρόν. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ ἡγαθὰ τὰ συγγενῇ, καὶ ἀρκεῖται τῇ κοινωνίᾳ τῆς φύσεως εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλα φιλοστοργίαν· σὺ δὲ μετὰ τῆς φύσεως μυρίας ἔχων ὑποθέσεις σιταγοίσεις σε καὶ σφιγγούσας πρὸς τὴν οἰκίαν μέλη, τὸ τιμηθῆναι λόγῳ, τὸ μετέχειν
- Β εὐσεβείας, τὸ κοινωνῆσαι μυρίων ἁγαθῶν, ἐκείνων ἀγριώτερος γέγονας, εἰς μὲν τὰ ἀνόνητα πολλὰν τὴν σπουδὴν ἐπιδεικνύμενος, ταῦτ' οὐκ οὐκ τοῦ θεοῦ καὶ λιμῶ καὶ γυμνότητι περιουρῶν

^c ἀπὸ Flor. ὡς Edd. et Codd. ^d κατασκευάζεται πρὸ κατασκευάσεται
 A. B. D. E. H. Flor ^e δὲ ἔ. B. E. δὲ H. Statim ἐξ οὐρανό B. F. H. I
 ἡ τοῦ αἵματος τὸ τ. πρὸ τοῦ τιμίου αἵματος σπασας. ^f ἀπεστέρηται G. ^g ὑποπο-
 δίου I ^h ἐτι οὐκ H. τούτων ἐτι λαμβανέσθαι G. ⁱ σκώη παρ' ἡμῶν
 καταλιπτόνων δὲ ὑμῖν εἶδ. G. ^j βλέπεται G. ^k τῆς τριταύτης μαρίας I.
^l ταῦτα πάντα A. E. F. H. I ^m οὐκ οὐκ. I ⁿ πάντα ταῦτα πρὸ ταῦτα
 πάντα H. D. E. F. G. ^o οὐκ οὐκ A. B. D. E. F. H. I ^p φιλοστοργίας E.
^q ἐπιδεικνύμενος A. D. E. H. I. ἐνδεικνύμενος τριτο. ^r περιουρῶν πρὸ παροῦρων
 οὐκ οὐκ.

ἀπολαυμένοις, πολλάκις ἔδε καὶ μυρίοις περιβάλλον κακοῖς. Εἰ γὰρ δόξετε ἑρῶν ταῦτα ποιεῖτε, πολλῷ μᾶλλον τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἵππου θεραπεύειν ἔδει. Ὅσω γὰρ βελτίων ὁ τῆς ὑπερυγείας ἀπολαύων, τοσούτῳ ἔτοι καὶ λαμπρότερος κλέεσται τῆς τοιαύτης στονδῆς ὁ στέφανος· ὡς νῦν γε τοῖς ἐναντίοις περιπίπτων, καὶ μυρίαὺς ἐπιστώμενος κατὰ ἑαυτοῦ κατηγοροῦς, οὐκ αἰσθάνη. Τίς γὰρ σε οὐκ ἐρεῖ κακῶς, τίς γὰρ σε οὐ γράψεται τῆς ἐσχάτης αἰμότητος καὶ μισανθρώπιας. ὁρῶν τὸ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἀτιμᾶζοντα γένος, τὸ δὲ τῶν ἀλόγων πρὸ τῶν ἀνθρώπων ποιούμενον, καὶ μετὰ τῶν ἀλόγων τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν ἐπιπλα, Οὐκ ἤκουσας τῶν ἀποστόλων λεγόντων, ὅτι οἱ πρῶτοι τὸν λόγον δεξάμενοι καὶ οἰκίαι, καὶ χωρία ἐπέλουν, ἵνα τοῖς ἀδελφοῖς τρέψουσιν; συ δὲ καὶ οἰκίας καὶ χωρία αρπάζεις, ἵνα ἱππον ἐσθμῆς καὶ ξίλα καὶ δέρματα καὶ τοίχοις καὶ ἔδαφος. Καὶ τὸ δὴ ἐχαλεπώτατον, ὅτι οὐκ ἄνδρες μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ταύτην μαίονται τὴν μαρίαν, καὶ τοῖς ἄνδρας εἰς τὴν τοιαύτην ἀλείφουσιν ματαιοπορίαν, πανταχοῦ μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις δαπανᾶν ἀναγκάζουσιν. Κάν ἐγκαλέσῃ τις ὑπὲρ τούτων, μεμελετήκασιν ἀπολογίαν πολλῆς κατηγορίας γέμονσαν· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα κάκενα γίνεται, φησί. Τί φῆς; οὐ δέδοικας τοιαῦτα φβεγγόμενος, καὶ μετὰ τῶν ἱππῶν καὶ τῶν ἡμιόνων καὶ τῶν κλειῶν καὶ τῶν ὑποποδίων τὸν πεινῶντα Χριστὸν ὑβεθῶν, μᾶλλον δὲ οὐδὲ μετὰ ταύτων, ἀλλὰ τὸ μὲν πλεον μέρος τούτοις. ἐκείνῳ δὲ μόλις ὀλίγον θάπονέμων μέρος. Οὐκ οἶσθα, ὅτι πάντα αὐτοῦ, καὶ σί, καὶ τὰ σά; οὐκ οἶσθα, (87) ὅτι καὶ σῶμα αὐτοῦ διέπλασε, καὶ ψυχὴν ἐχαρίσατο, καὶ τὸν κόσμον ἀπένειμεν ἡμῖν. Σὺ δὲ οὐδὲ μικρὴν τοῦτῳ ἀντιδίδως ἀμοιβήν· ἀλλ' αὖ μὲν οἰκίσκον μικρὸν ἐμισθίσης, μετὰ πολλῆς ἀκριβείας τὸν μισθὸν ἀταίεις τὴν δὲ κτισιν αὐτοῦ πᾶσαν καρπούμενος, καὶ κόσμον τοσούτον οἶκον, αἰδὲ ὀλίγον ἀνέχῃ μισθὸν καταβαλεῖν, ἀλλὰ τῇ κεροδοξίᾳ καὶ ἑαυτοῦ καὶ τὰ

ἔδε οὐκ. G. ἔδει. προ δεῖ A D E F G H I
 ἡλευθέρους G. ἡ σὺν αὐτῷ ἡμῖν καὶ αὐτῷ A B D E F H I σὺν οὐκ. G
 ἡ σὺν οὐκ. G. ἡ σὺν οὐκ. G. ἡ σὺν οὐκ. G. ἡ σὺν οὐκ. G.
 τὴν οἰκίαν (+ σκηνή G) ἐπιπλα μετὰ τὴν οἰκίαν καὶ τὸ ἐπιπλα οὐκ ἔστι δὲ καὶ
 σὺν. B. ἡ καὶ ξίλα σὺν I. ἡ χαλεπώτατον οὐκ ἔστι χαλε-
 πώτατον Edd. Post. ἄνδρες δεστέ (αὐτῶν) καὶ ἡμῶν I. ἡ μισθῶν G. τὴν
 accedet ex omissis ἡ ἀναγκάζουσιν G. ἡ ὑπὲρ) περὶ G. καὶ
 ἀποκρίσιν ex A F G H ἡ τῶν οὐκ. G. ἡ πεινῶντα Χρ. προ Χρ. πεινῶντα
 A F G H I ἡ ἐπὶ ταύτοις A F H I ἡ ἀποκρίσιν (τοῦτ' ex ἀποκρίσιν)
 A. ἡ οὐκ. G. ἡ οὐκ. A. ἡ τὴν ψ. H. ἡ καὶ οὐκ αἰσθάνη σὺν σὺ G.
 ἡ μικρὸν H. Statim τοῦτον G. τοῦτον Vetus. ἡ τῇ ἀκριβείας Edd. τῇ
 deest in omissis. ἡ αὐτοῦ σὺν. A F H I ἡ καταβάλλειν B. ἡ σὺν
 αὐτοῦ A H I

σαυτοῦ πάντα ἐξέδωκες. Καὶ γὰρ ἐκείθεν ἅπαντα ταῦτα ἤρ-
 τται. Οὐδὲ γὰρ ἵππος βελτίων ἂν γένοιτο πρὸς τὴν ἀρετὴν
 ἢ τὴν αὐτοῦ, τὸν κόσμον περιβήμενος τοῦτον, οὔτε ὁ ἑαθημενος
 αὐτὸν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ὑποτιμώτερος. Πολλοὶ γὰρ
 ἀφέντες τὸν ὀχούμενον, πρὸς τὸν κόσμον τοῦ ἵππου τρέπουσι
 τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοὺς ἐπομένους αἰέτας, καὶ τοὺς προηγου-
 μένους καὶ σοβοῦντας· τὸν δὲ ὑπὸ τούτων δορυφορούμενον
 541 καὶ μισοῦσι καὶ ἀποστρέφονται ὡς κοινὸν ἐχθρὸν. Ἀλλ' οὐχ
 ὅταν τὴν ψυχὴν ἁκομῇ, τοῦτο συμβαίνει, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι
 καὶ ἄγγελοι, καὶ ὁ τῶν ἁγγέλων δεσπότης, ἔπει πάντες σοι τὸν
 στέφανον πλέκουσιν. Ἔλπετε, εἰ δόξης ἐράς, ὑπόσθηθι τοῦτων
 ὧν νῦν τοιῖς, καὶ μὴ τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν καλλωπίξῃς.
 ἵνα γένῃ λαμπρὸς καὶ περιφανὴς ὡς νῦν γε οὐδὲν σου γένοιτ'
 ἂν ὑπελείπτερον, ἐρήμην ἔχαντος τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ τῆς οἰκίας
 προβαλλομένου κάλλος. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ τῶν παρ' ἐμοῦ
 λεγομένων, ἀκουσον τί τῶν ἔξωθεν τις ἐποίησε, καὶ αἰσχύνθητι
 τὴν ἡγοῦν ἐκείνων φιλοσοφίαν. Δέχεται γὰρ τις ἐκείνῳ εἰς
 Β οἰκίαν λαμπρὴν ἐσελθόν, πολλῶ μὲν καταλαμπυρούμενην ἰχρυσίῳ,
 πολλῶ δὲ ἑαστράπτουσαν τῷ τῶν μαρμάρων καὶ τῶν κρύ-
 νων κάλλει, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἔδαφος εἶδε πανταχοῦ τάπητας
 ἔχον ἑστρωμένους, εἰς τὴν ὄψιν ἐμπτύσαι τοῦ τῆς οἰκίας δε-
 σπότητος εἴτα ἐγκαλούμενος εἰπεῖν, ἵνα τὸ μνημεῖον τῆς οἰκίας
 ἐτέρωθι τοῦτο ἐξῆναι ποιῇσαι, εἰς τὴν ὄψιν ἀναγκασθῆναι
 ὑβρίσαι τὴν ἐκείνου. Ὁρᾷς πῶς καταγέλαστος ὁ τὰ ἔξωθεν
 καλλωπίζων ἐστὶ, καὶ παρὰ τᾶσιν ἐκαταφρόνητος τοῖς κοῦν
 ἔχουσι; Καὶ μάλα εἰκότως. Οὐδὲ γὰρ οἱ τὴν συνοικὸν τις
 ἀφαιρὶ τὴν σὴν βόσκια ἑπικρίσθαι, καὶ ἡμελημένην εἶναι, τὰς
 C θειραπαινίδας λαμπρῇ περιέβυλε στολῇ, πρῶτον δὲ ἤνεγκας,
 ἀλλὰ παραξύνθη, καὶ ὕβριν ἂν τὸ πρᾶγμα ἔφησας εἶναι τὴν
 ἐσχάτην. Τούτο τοῖνυν καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς λογίζου. Ὅταν
 γὰρ τοὺς μὲν τοίχους καὶ τὸ ἔδαφος καὶ τὰ ἑπίπλα καὶ τὰ

^a ἔσται πρὸ ἔσται A.B.D.G.H.I

^b τὴν accessit ex A.B.D.H.I.

^c καθήμενος αὐτοῦ Sic F.G.H καθήμενος ἐπ' αὐτόν D Veron. ἑκαταφρόνητος αὐτοῦ I καθήμενος ἐπ' αὐτόν ex corr. A Hoc ediderunt Sav cet

^d αἱ τοῖς σ Sav Mor Veron. τοῖς σ B.G. Veron ^e κομμῇ G ^f αἱ ἄγγ καὶ ἀπθ. A.F.H.I ^g καὶ accessit ex A.F.G.H.I στέφανον αὐτοῦ αἰτίς I.

^h γοῦν σ B.I Statum εἰσεῖσεν A. τῶν τούτων φίλ (sic) G ⁱ τῷ χρυσῷ G ^k ἑστρωμένους πρὸ ἀπαστρ. A.B.D.F.G.H Flor p. 123. (Tom. xi p. 485 D) ^l ἑστρωμένους πρὸ ἑστρωμένους A.B.D.F. Flor

ἑστρωμένους H ^m εἰσεν A.F.G.H Flor ⁿ ἄρα F.H ^o εἰ τις τὴν σ

F.G.H.I εἰ τις ἀνέκοπος (sic) A ^p περιβελήσθαις A.D.F.H.I ^q περι-
 βελή B ^r ἤνεγκες H.I Statum ἀλλὰ καὶ παρ. H ^s ἔφησας G ^t γὰρ
 ομοῖες. μὲν Veron. Sav Mor

ἄλλα πάντα καλλωπίζεις, ἐλεημοσίην δὲ μὴ παρέχῃς θαψιλῇ, μηδὲ τὴν ἄλλην ἀσπῆς φιλοσοφίαν, οὐδὲν ἕτερον ἢ ταῦτο ποιεῖς, μάλλον ὃ τὸ πολλῶ χαλεπώτερον. Τῆς μὲν γὰρ δούλης καὶ τῆς δεσποίνης οὐκ ἔστι τὸ μέσον, τῆς δὲ ψυχῆς καὶ τῆς σαρκὸς πολὺ τὸ διάφορον· εἰ δὲ τῆς σαρκὸς, πολλῶ μάλλον ὥς τῆς οἰκίας καὶ τῆς κλίνης καὶ τοῦ ὑποποδίου. Παῖας οὖν ἄξιος D ὑπολογίας ἂν εἴης, ταῦτα μὲν ἅπαντα ὕργυριῳ περιβάλλων, ἐκείνην ὃ δὲ περιορῶν ῥακοθυτούσαν, αὐχμῶσαν, πεινῶσαν, τραυμάτων γέμουσαν, ὑπὸ μυρίων σπαρattoμενῇ ἁλυνῶν, καὶ μετὰ ταῦτα ἅπαντα καὶ δοξάζεσθαι ἀπὸ τοῦ καλλωτισμοῦ ὅτων ἔξωθεν περικειμένων νομίζων; Ὁ δὲ μάλιστα τῆς ἐσχάτης παραπληξίας ἐστὶ, τὸ γελῶμενον καὶ ὀνειδιζόμενον καὶ ἀσχημονοῦντα καὶ ἀτιμαζόμενον καὶ εἰς ἐσχάτην ἐμπέτοιστα κόλασιν, ἐτι καὶ ἐγκαλωπίζεσθαι τοῖς τοῖς. Διὸ, παρακαλῶ, ταῦτα πάντα ἐννοήσαντες ἀναμέψωμεν ὁψὲ γούν ποτε, καὶ ἡμῶν E αὐτῶν γινώμεθα, καὶ τὸν κόσμον τοῦτον ἀπὸ τῶν ἔξωθεν εἰς τὴν ψυχὴν μετενέγκωμεν. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς ἄστυς ἡμεῖς, καὶ ἡμᾶς τοῖς ἀγγέλοις ἴσους ἐργασεται, καὶ τὰ ἀκίνητα ἔρωξεν ἡσεί καλὰ ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἱπτινχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ.

542

1 Ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. Ὡς περ γὰρ παρεπτήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ ὅς εἰς ἁγιασμόν

1 CAP. VI. v. 19.

* δυνάτω B.D. ὡς τῆς οἰκίας καὶ τῆς κλ. καὶ τοῦ ὑπ.] Sic D Veron. τῆς οἰκίας καὶ τῆς κλ. καὶ τοῦ ὑπ. (sic G. τῆς ψυχῆς καὶ τῆς κλ. καὶ τοῦ ὑπ. I. τῆς στολῆς (ex corp. pro ψυχῆς) καὶ τῆς οἰκίας καὶ τῆς κλ. καὶ τοῦ ὑπ. B. ceteri cum Sav. ei receptioibus τῆς ψυχῆς καὶ τῆς οἰκίας, καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς κλ. καὶ τοῦ ὑπ. ὡς ἄργυρον I. ὡς ἄργυρον πολλῶν Edd. πολλῶν sm. FGHI Statuto περιβαλλων G. ὡς δὲ sm. H. ὡς ῥακοθυτούσαν (cor. ex ῥακοῦ)

A. ῥακοῦ. (sic) H. ὡς ῥακοῦ] κατασκευῶν G. Statuto καὶ οὖν. I. ὡς ἅπαντα] + καλλωπίζομεν G. πάντα pro ἅπαντα A.F.H.I. ὡς τοῦ ὡς περιβαλλομένου I. ὡς ῥακοῦ pro νομίζων G. ὡς καὶ surrectis in A. ὡς δὲ + καὶ H. ὡς μενε] pro μενε A.B.D. ὡς ἐργασεται pro ἐργάζεται A.B.D.H. ὡς προξενί G. Hom. XIII. ὡς μέλη] + τῆς σαρκὸς Ekl. τῆς σαρκὸς sm. B.D.E.F.H.I. εἰ Mosq. ὡς εἰς ἁγιασμόν sm. II

ἘΠΕΙΔΗ πολλὴν ἀπήτησεν ἀκρίβειαν τοῦ βίου, νεκροὺς (88)
 Βεῖναι ἑκείνων τῷ κόσμῳ, καὶ τεθεγκῆναι τῇ πονηρίᾳ, καὶ ἀνιη-
 τούς μένειν πρὸς τὴν τῶν ἀμαρτημάτων ἐνέργειαν, καὶ εἶδοκε
 μέγα τι καὶ βαρὺ λέγειν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνειν φύσιν
 δεῖξαι βουλομένοις, ὅτι οὐδὲν ὑπέρογκον ἀπαιτεῖ, οὐδὲ ὅσον
 ἔχρην τὸν τραπεζίτης ἀπολαύσαντα δαμνάς, ἀλλὰ καὶ σφόδρα
 σύμμετρον καὶ κουφόν, ἀπὸ τῶν ἐναντιῶν αὐτὸ κατασκευάζει,
 καὶ φησιν, "Ἀνθρώπινον λέγω" ὡσανεὶ ἔλεγεν, ἀπὸ ἀνθρωπίνων
 λογισμῶν, ἀπὸ τῶν ἐν συνήθειᾳ γινομένων ἢ γὰρ τοῦτο, ἢ
 τὸ σύμμετρον τῇ προσηγορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. **Καὶ** γὰρ
 C καὶ ἀλλαχού φησι, **2** "Πειρασμὸς ἡμῶν οἷα εἴληπεν, εἰ μὴ ἀν-
 θρώπινος" ταντίστι, σύμμετρος καὶ μικρός. "Ὡς περ γὰρ
 παριστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ αἰσθησίνῃ καὶ τῇ ἀνομίᾳ
 εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτως κινῶν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα
 τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἀγιασμόν" Καίτοι "πολὺ τῶν δεσποτῶν τὸ
 μέσον, ἀλλ' ὅμως τὸ ἴσον τῆς δουλείας ἀπαιτῶ μέτρον. Ἐδοκε
 μὲν γὰρ καὶ πολλὰ πλεονεκτηγεῖν, καὶ τοιοῦτ' ἄλλοι, ὅσῳ
 καὶ αὕτη μείζων τῆς δεσποτείας ἐκείνης καὶ ἀμείνων πλὴν ἄλλ'
 οὐδὲν πλεονεκτητῶ διὰ τὴν ἀσθένειαν. Καὶ οὐκ εἶπε, τῇ
 D προαιρέσει ὑμῶν, οἷα τῆς προθυμίας, ἀλλὰ, "τῆς σαρκὸς
 ὑμῶν," ἀνεπαχθέστερον ποιῶν τὸν λόγον. Καίτοι τὸ μὲν ἀκα-
 θαρσία, τὸ δὲ ἀγιασμός, τὸ μὲν ἀνομία, τὸ δὲ δικαιοσύνη. Καὶ
 τίς οὕτως ὁβλιος. ἤ φησὶ, καὶ ταλαιπώρος, ὡς μὴδε τραπεζίτης
 εἰσενήγειν σποιδῆν τῇ τοῦ Χριστοῦ δουλείᾳ, ἴδωκε τῇ τῆς
 ἀμαρτίας καὶ τοῦ διαβόλου, Οὐκ αὖν ἄκουσε "τῶν ἐξῆς, καὶ
 εἶσε σαφῶς, ὅτι οὐδὲ τὸ μικρὸν τοῦτο εἰσφέρωμεν. Ἐπειδὴ
 γὰρ ἀπλῶς αὐτῷ λεγόμενον οὐκ εἶδοκε πιστὸν εἶναι οὐδὲ ἐμ-
 παραδέκτον, "οὐδὲ ἠνέχεται τις ἀκούσαι, ὅτι οὐ δουλεύει τοιοῦ-
 τῷ Χριστῷ, ὅσον εὐδυνάσει τῷ διαβόλῳ, ἰδιὰ τῶν ἐξῆς
 E αὐτὸ κατασκευάζει καὶ ποιεῖ πιστὸν, τὴν δουλείαν ἐκείνην ἄγων
 εἰς μέσον, καὶ λέγων πᾶσι δουλεύουσιν. **1** "Ὅτε γὰρ ἦτε δούλοι,
 φησὶ, ἡ τῆς ἀμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ." **2** Ὁ δὲ
 λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν ὅτε ἐν πονηρίᾳ ἐζήτε καὶ ἀσεβείᾳ καὶ
 ἐσχάτοις κακοῖς, μετὰ τραπεζίτης ἐζήτε τῆς ὑπακοῆς, ὡς μὴδὲν

T 1 Cor. x. 13.

2 v. 26.

¹ κελύων] λεγόντων H. τῷ α. κελύων ἰντερο σιδ. B.G. ² ἐν τῇ ε. I
 Slatino γινόμενων E. et ante cori H. ³ ἢ γὰρ τοῦτο ἢ τὸ σύμμετρον] Sic
 ποιεῖ ἀποφασ. το γὰρ σύμμετρον Ed. ⁴ καὶ γὰρ εἰπ. E. ⁵ καὶ τῇ ἀν-
 μῳ σιδ. I. Mox εἰπ. σιδ. H. ⁶ πολλὰ F. πολλοὶ G.H. ⁷ τραπεζίτης H.
 Mox ὅσον E. F. H. ⁸ φησὶ, ἡμεῖς ἀσεβεῖ. εἰ μὴ ποιεῖται ἀσεβείας ⁹ ἴδωκε
 A.F. ¹⁰ καὶ τῇ τοῦ δ. G. ¹¹ τῶν] εἰπ. τ. α. B. ¹² οὐδὲ ἠνέχεται A.E.
 f. dno] καὶ διὰ I. ¹³ τῇ ἀμαρτίᾳ B.

καθόλου πράττειν καλόν. Τοῦτο γάρ ἐστιν, "Ἐλαίθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ" τοιτέστιν, οὐκ ἦτε ὑποτεταγμένοι αὐτῇ, ἀλλ' ἠλλοτριωμένοι καθόλου. Ὅθεν γάρ διενέμετε τῆς δουλείας τὸν τρόπον τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ, ἀλλ' ὅλους ἑαυτοὺς ἐξεοῖδατε τῇ πονηρίᾳ. Οὐκὼν "καὶ νῦν, ἐπειδὴ ἔμετέστητε πρὸς τὴν δικαιοσύνην, ὅλους ἑωυτοὺς ἐδοῦτε τῇ ἀρετῇ, μηδὲν καθόλου τῆς κακίας πράττοντες, ἵνα κἂν ἴσον ἑπιδείξητε τὸ μέτρον. Καίτοιγε οὐχὶ τῆς διαστυτίας πολὺ τὸ "μίσει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς δουλείας αὐτῆς πολὺ το διάφορον ὅτερ καὶ αὐτὸ μετὰ πυχλῆς ἀνακλῶς τῆς σαφηνείας, καὶ δείκνυσιν ἐπὶ τίσιν Ἰμὴν τότε ἐδούλευον, ἐπὶ τίσιν δὲ νῦν. Καὶ οὕτω λέγει τὴν βλάβην τὴν ἀπὸ τοῦ πράγματος ἔγνομένην, ἀλλὰ τέως τὴν αἰσχύνην. "Τίνα γάρ, φησὶ, καρπὸν εἴχετε τότε ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε;" Τοιαύτη γὰρ ἦ ἡ δουλεία, ὡς καὶ τὴν ἀνά-β μνησιν αὐτῆς νῦν αἰσχυνῆς φέρειν. Εἰ δὲ ἡ ἀνάμνησις κατα-σχύνει, πολλῶ μᾶλλον ἢ πρᾶξι. Ὡστε διπλῇ νῦν ἑερδαιέτε, εἰ ἀπαλλαγέντες τῆς αἰσχύνῃς, καὶ μεθότις ἐν οἷς ἦτε ὥσπερ οὖν τότε διπλῇ παρεβλύπεσθε, καὶ αἰσχύνῃ ἕξια πρῦττοντες, καὶ οὐδὲ εἰδοτες αἰσχύνεσθαι, ὅτερ τῶν πρῶτον μείζον ἦν ἀλλ' ὅμως ἐμειντε δουλεύοντες. Διῆξας τοίνυν ἐν περιστάσις τὴν βλάβην τῶν τότε ἔγνομένων, ἀπὸ τῆς αἰσχύνῃς καὶ ἐπ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα χωρεῖ. Τί οὖν ἦν τὸ πρᾶγμα, "Τὸ ἔμιν γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος." Ἐπειδὴ γὰρ ἡ αἰσχύνῃς οὐ σφόδρα δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, ἐπὶ τὸ πᾶν φορτικότερον ἔρχεται, τὸν θάνατον λέγων· καίτοιγε ἔρει καὶ τὸ ἐμπροσθεν εἰρημίων.

(89) Ἐννόησον γὰρ ἴση τῆς κακίας ἢ ὑπερβολῇ, ὅπου γε καὶ τῆς τιμαρίας ἀπηλλαγμένοι, τῆς αἰσχύνῃς ἀπαλλαγῆναι οὐκ εἶχαν. Ποῖον οὖν προσδοκῆς, φησὶ, μισθὸν ὑπὸ τῆς πράξεως, ὅταν ἀπὸ τῆς μνήμης μόνῃς, καὶ ταύτῃ τῆς τιμαρίας ἀπηλλαγμένοι, ἐγκαλύπτῃ καὶ ἐρῶςθῇς, καίτοιγε ἐν τοσαύτῃ ὦν χαρίτι. Ἀλλ' οὐ τὰ τοῦ θεοῦ τοιαῦτα. Ὡς Νῦν γὰρ φησὶ, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν

44 .11

24 .11

'αἰδε' αὐ I 'καὶ νῦν ἐπαιδ' ἐπαιδὴ καὶ εἰς A D E F H I 'ἴσητε G. 'ἐπιδείχθη A D E I εἰ ἐν κοττ. παλαιᾷ εὐθείᾳ H 'μίσου' + ἦν I
 'ἀνακλῶς' D εἰ ἐν κοττ. F 'μετ' accessu ex A B D E F H I 'μετ' post
 δεικνυσιν habet G 'ἐγνοήσαν A B D E F H I 'αὐτῶν pro αὐτῶν οὐκ
 'ἐκέρδανον B D E 'ἐρδαιέτε I 'ἐγνοήσαν G 'μετ' accessu ex
 σπιπῆας 'ἦν καὶ ἡ H ἡ σπ. G 'Μοι φορτικόν σπ. B 'ὅσον G
 'ἀπηλλαγμένοι σπ. σπ. ἀπαλλαγέντες Edd. 'ἐν σπ. I 'Statim pr. φησὶ
 'μισθόν A D E F H 'προ. μισθόν B I 'pr. μισθόν φησιν Edd. 'φησὶ αὐτοῖς
 a G 'ἴγκ. καὶ ἐρῶςθῇς σπ. H 'γὰρ pro δε σπ. σπ.

καρπὸν ὑμῶν εἰς ἀγιασμὸν, τὸ δὲ τέλος ζωῆν αἰώνιον." Ἐκεί-
 νων ὁ καρπὸς αἰσχυνῇ καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν, "τοῦτων ὁ
 καρπὸς ἀγιασμός· ὅπου δὲ ἀγιασμός, ταρρησία· πᾶσα. Ἐκεί-
 νων τὸ τέλος θάνατος, "τοῦτων δὲ ζωὴ αἰώνιος. Εἶδες πῶς τὰ
 μὲν δείκνυσι δεδομένα, τὰ δὲ ἐν ἐλπίσιν ὄντα, καὶ ἀπὸ τῶν
 δεδομένων καὶ ἐκεῖνα πιστοῦται, ἀπὸ τοῦ αγιασμοῦ ἵτην ζωὴν;
 "Ἰνα γὰρ μὴ λέγῃς, ὅτι πάντα ἐν ἐλπίσιν, δείκνυσι καὶ ἤδη σε
 καρπώσαντων· πρῶτον τὸ ἀπαλλαγῆαι τῆς ποτηρίας καὶ
 ποιούτων κακῶν, ὧν καὶ ἡ μνήμη αἰσχύνῃ φέρει· δεύτερον τὸ
 δουλωθῆναι τῇ δικαιοσύνῃ· τρίτον τὸ ἀγιασμοῦ ἀπολαύσαι·
 Εἰ τέταρτον τὸ "καὶ ζωὴς ἐπιτυχεῖν, καὶ ζωὴς οὐ πρὸς καιρὸν, ἀλλ'
 αἰωνία. Ἀλλ' ὅμως καὶ "τοῦτων ὄντων, καὶ ἐξ ἴσης. φησί,
 δουλεύσατε. Εἰ γὰρ καὶ ὁ δεσπότης σφόδρα ὑπερέχων, καὶ
 τῆς δουλείας πολὺ τὸ μέσον καὶ τῶν πᾶθλων ὑπὲρ ὧν δου-
 λεύετε, αὐδὲν ὑπαιτῶ "πλέον τίως. Εἶτα, ἐπειδὴ ὅπλων ἐμνη-
 μόνευσε καὶ βασιλείας, ἐπιμένει "τῇ μεταφορᾷ, λέγων· "Τα
 μὲν γὰρ ὁψώνια τῆς ἀμαρτίας "θάνατος· τὸ δὲ χάρισμα τοῦ
 θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν." Εἰπὼν
 ὁψώνια ἀμαρτίας, ἐπὶ τῶν χρηστῶν οὐ τὴν αὐτὴν ἐτήρησε
 ταξιν. Ἰούδι γὰρ εἶπεν, ὁ μισθὸς τῶν κατορθωμάτων ὑμῶν,
 ἀλλὰ, "τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ," δεικνύς ὅτι οὐκ οἰκοθεν
 544 ἀπὸ ἀλλήλων, οὐδὲ ὑφείλην ἀπέλαβον, οὐδὲ ἀμαθίην καὶ ἀντι-
 δοσιν πόρων, ἀλλὰ "χάριτι ταῦτα πάντα ἐγένετο·" ὥστε καὶ
 ἐντεῦθεν ἡ ὑπεροχὴ, ὥχ ὅτι ἀπὸ ἀλλήλων μόνον, οὐδὲ ὅτι ἐπὶ τὰ
 βελτίω μετέθηκεν, ἀλλ' ὅτι "μηδὲ καμόντας μηδὲ ποιήσαντας"
 καὶ "οὐκ ἀπὸ ἀλλήλων μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶ μείζονα ἔδωκε, καὶ
 διὰ τοῦ παιδὸς ἔδωκε. Ταῦτα δὲ "παρενέβαλεν ἅπαντα, ἐπειδὴ
 "καὶ περὶ χάριτος διελέχθη, καὶ τὸν νόμον μέλλει "καταβάλλειν
 λοιπόν. Ἰνα γὰρ μὴ ταῦτα ἀμφοτέρω ῥαθυμοτέρους ἐργά-
 σθται, μέσα παρενέθηκε τὸ περὶ τῆς ἀριθείας τοῦ βίου,
 πανταχού διεγείρων εἰς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν τὸν ἀκρατῆν.

6 c. 13.

1 δεικνύς] + γὰρ G. 2 τοῦτων] + δι' ἐξά τελεματισμοῦς κίβης. 3 πᾶσα
 ἰσπασσ G. 4 οἰσπεν. πολλὰ Edd. 5 καὶ τῶν δὲ] τοῦτο G. 6 τῆς ζωῆς] τὴν
 χάριν H. 7 τῆς ποτηρίας] τὴν ποτῆριν G. 8 καὶ τῆς ζωῆς G.
 9 αἰωνίου H. 10 τοιούτων B. E. F. 11 πλέον οἱ F. 12 πλέον ἀπὸ τῶν μιν
 οἱ I. 13 τῇ φορᾷ B. 14 θάνατος] + λέγει γὰρ οὕτως· τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἔστι
 ἡμ. θάνατος G. 15 οὐδὲ πρὸ οὐ οὐκ αἰσ. 16 χάριτι] + θεῷ I. 17 Μοχ. ἐγένετο
 πρὸ ἐγίνετο A. B. D. E. H. I. 18 ὥστε ὡς G. 19 ὥστε E. 20 μὴδὲ E.
 21 Status καμόντας B. D. E. G. I. καμόντας Edd. 22 οὐκ] Sic D. E. F. G. I. οὐκ
 δεῖ Edd. In Iohis A. H. paucula hic desunt. 23 παρεβαλεν G. 24 καὶ
 οἱ D. 25 καταβαλεν G. 26 ῥαθυμοῦς B. Veron. 27 παρεθηκε G. H.
 Veron.

Ἐάν γάρ ὀφάνια ἡ τῆς ἁμαρτίας τοῖς θάνατον καλῶ, φοβεῖ B
 πάλιν, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα ἀσφαλίζεται Δι' ὧν γὰρ αὐ-
 τοὺς ἀναμνησκει τῷ προτέρῳ, διὰ τούτων καὶ εὐχαριστοὺς
 ποιεῖ, καὶ ἀσφαλυστέρους πρὸς τὰ ἐπιοῦντα ἅπαντα.

Καταλίπας τοίνυν ἐνταῦθα ἰσὺν τῶν ἠθικῶν λόγον, ἐπὶ τὰ
 ὁγματικὰ ἐκβαίνει πάλιν, οὕτω λέγων ἡ¹ Ἡ ἀγνοεῖτε, ἀδελ-
 φοί, γινώσκουσι γὰρ νόμον ὁ λαλῶ. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι
 ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, δείκνυσιν ἑνταῦθα, ὅτι οὐ μόνον ἁμαρ-
 τία αἰτῶν καὶ κυριεύει, ἀλλ' οὐδὲ νόμος Εἰ δὲ νόμος οὐ
 κυριεύει, πολλῶς μᾶλλον ἁμαρτία. Καὶ καταγλυκαίνων τὸν C
 λόγον, ὑπὸ παραδείγματος ἀνθρώπων ταῦτο ποιεῖ φανερόν.
 Καὶ δοκεῖ μὲν ἔν τι λέγειν. ὅς οὐδ' ἐτίθησι τοῖς προκειμένοις
 κατασκευὰς, μίαν μὲν, ὅτι ἀποθανόντες ἄνδρες, οὐχ ὑπόκειται
 γυνὴ νόμῳ τῷ τοῦ ἀνδρός, οὐδὲ ἔστιν ὁ κυλῶν ἐτέρῳ γενέσθαι
 γυναῖκα ὁ δὲ δεύτερον δὲ, ὅτι ἐνταῦθα οἱ μόνον ὁ ἀνὴρ ἐτελεύ-
 τησεν, ἀλλὰ καὶ ἡ γυνὴ ὥστε διπλῶς ὑπολαίνει τῆς ἐλευθερίας
 Εἰ γὰρ τελευτήσας τοῦ ἀνδρός, ἀπῆλλαται τῆς ἐξουσίας,
 ὅταν καὶ αὐτὴ τετελευτηνῇ φανῇ, πολλῶς μᾶλλον ἡλευθέρωται
 Εἰ γὰρ ἔν γενόμενον ἀπαλλάττει τῆς ἐξουσίας αὐτῇ, πολλῶς D
 μᾶλλον ἀμφοτέρω συνελθόντα Μέλλων τοίνυν ἑμβαινεν εἰς
 τὴν περὶ τούτων ἀπόδειξιν, μετ' ἐγκωμίου τῶν ἀκρατῶν ἄρχε-
 ται λέγων, ἡ ἀγνοεῖτε, ἀδελφίκα, γινώσκουσιν γὰρ νόμον
 λαλῶ. Τουτίστι, σφοδρὰ ἐμολογημένον λέγω καὶ σαφές,
 καὶ γινώσκουσιν ταῦτα μετὰ ἀκριβοῦς ἅπαντα. Ὅτι ὁ νό-
 μος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσοι χρόνοι ζῇ. Οὐκ
 εἶπε, τοῖς ἀνδρὲς. οὐδὲ τῆς γυναίκος, ἀλλὰ, τοῦ ἀνθρώ-
 που, ὅπερ ἰσὺ κοινὸν ἐκατέρω τοῦ ζῶον ὄνομα. Ὁ γὰρ
 ἀποθανὼν, φησὶ, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Οὐκοῖν τοῖς
 ζῶσιν ὁ νόμος κεῖται, τοῖς δὲ τεθηγόσιν οἰκέτι διατάσσεται. E
 Ὅρας πῶς διπλῶν τὴν ἐλευθερίαν ἐδήλωσεν; Εἴτα ἐν τοῖς προ-
 ομιμίσι τοῦτο αἰνιξάμενος, ἐπὶ τῆς γυναίκος ἐν τῇ κατασκευῇ
 προσάγει τὸν λόγον, οὕτω λέγων ἡ Ἡ γὰρ ὁ ἀνὴρ γυνὴ τῷ
 ζῶντι ἀνδρὶ δίδεται νόμῳ· εἰ δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ κατηργηται
 ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. Ἀρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρός, μοι-
 χαλὶς χρηματίζα, εἰς γένηται ἀνδρὶ ἐτέρῳ· εἰ δὲ ἀποθάνῃ

7 CAP VII 1

8 v. 2, 3.

¹ γὰρ μετὰ δε σποτες ἡ τῆς οὐκ. I ¹ τὸς ἠθικῶν λόγον I ² ὁ δογ-
 ματικὸν οὐκ οὐκ δογματικὰ Edd. Στάσις ἐμβαινεν A ³ λέγει H ⁴ ἐπὶ τοῦ
 οὐκ G ⁵ οἱ οὐκ I Στάσις κυριεύει G ⁶ ἀποθνήσκει AFHI ⁷ κα-
 τασκευὰς μετὰ AFU Στάσις ἐν τῇ κατασκευῇ μίαν καὶ βίαν F ⁸ δευτέρω μὲν
 ἑτέρω A H D E U I δευτέρω F δευτέρω H ⁹ ἐκβαίνειν D E G H ἐμβαινεν
 vulgo. ¹⁰ οὐδὲ, ἡ δὲ καὶ I ¹¹ τοῦτο; + ἐνταῦθα (εἰς), G ¹² χρηματίζει A D E G

οὐ κρίνεσθε μοιχίας, ἀνδρὶ γενόμενος ἐτέρῳ. Ἄλλ' οὐκ εἶπεν οὕτως, ἀλλὰ πῶς; "Ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ." Εἰ ἱεροὶ γηγόνата, οὐκ ἐστὶ ὑπὸ νόμον. Εἰ γὰρ τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἔστιν ὑπεύθυνος ἡ γυνή, πολλῶ μᾶλλον αὕτη τετελευτηκυῖσα ἀπῆλλακται τοῦτον. Εἶδες Παύλου σοφίαν, πῶς τὸν νόμον ἔδειξε τοῦτο βουλούμενον, τὸ ἀποστηναι αὐτοῦ καὶ γενέσθαι ἀνδρὶ ἐτέρῳ; Οὐ γὰρ καλύπτει, φησὶν, ἐτέρῳ συνειναι ἀνδρὶ, τελευτήσαντος τοῦ προτέρου. Πῶς γὰρ, ὅτεν γε καὶ ζωντος τέκνιτρεται, βιβλίοι ὑποστησίῳ λαβοῦσαν; Ἄλλὰ τοῦτο οὐ τίθησιν, ὅπερ ἐγκλημα ἦν μᾶλλον τῶν γυναικῶν εἰς γὰρ καὶ συγκεχώρητο, ἀλλ' ὁμως οὐκ ἦν αἰτίας ἀπῆλλαγμένον. Ὅταν γὰρ ἀπὸ τῶν ἀγαλαίων καὶ δοκίμων ἔχη τὰ μικτήρια, οὐ ζῆτε τὰ περιττά οὐ γὰρ ἐστὶ γλίσχρος. Τὸ τοῖνυ θυμιαστὸν τοῦτο ἐστὶν, ὅτι αὐτὸς ὁ νομος ὑπαλλάττει τῶν ἐγκλημάτων ἡμᾶς ἀποστάντας αὐτοῦ. Ὡστε αὐτοῦ βούλημα γενέσθαι ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς τέθηκε, καὶ ἡμῖς τεθνήκαμεν, καὶ διτλῇ τὰ τῆς ἐξουσίας ἀνέρηται. Ὁ δὲ οὐδὲ ταῦται ἀρκεῖται μόνοις, ἀλλὰ καὶ τὸν αἴτιον προστίθουσιν. Οὐδὲ γὰρ ὑπὸς τεθεῖς τὸν θάνατον, ἀλλὰ πάλιν τὸν 546 ταῦτα ἐργασάμενον τὸν σταυρὸν εἰσάγαγε, καὶ ταύτη ποιῶν ἡμᾶς ὑπευθύνους. Οὐ γὰρ ἀπλῶς ἀπῆλλήγητε, φησὶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ θαυμάτου τοῦ δεσποτικοῦ. "Ἐθανατώθητε γὰρ, φησὶ, τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ" Οὐκ ἐνταῦθεν δὲ προτρέπει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐς τῆς ὑπεροχῆς τοῦ δευτέρου ἀνδρὸς διὸ καὶ ἐπῆγαγεν "Εἰς τὸ γενέσθαι ἡμῶς ἐτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι." Ἐκτα, ἵνα μὴ λέγῃσι, τί αἶν ἡν μὴ βουλώμεθα δευτέρῳ ὁμιλεῖσαι ἀνδρὶ; ὁ γὰρ νόμος τὴν χρηρίσταν οὐ ποιεῖ μὲν εἶναι μοιχαλίδας δευτεροῖς ὁμιλήσασαν γάμοις, αὐ μὴν ἀναγκάζει ὁμιλεῖσαι ἵν' οὐ μὴ τοῦτο λέγῃσι, δίκνυσιν ὅτι καὶ ἐκ τῶν ὑπεργμένων ἤδη ἡμῖν βουληθῆναι δεῖ ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ σαφίστερον τίθησι, λεγῶν, 10 "Οὐκ ἐστὶ ἐαυτῶν" καὶ, "Τιμῆς ἡγορασθῆτε" καὶ, "Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων" καὶ πάλιν, 11 "Εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανον, ἵνα οἱ ζῶντες μακάρι

10 1 Cor. vi. 19, 20. vii. 23.

11 1 Cor. v. 15

* ὑπὸ τῶν νόμον Edd. οὐκ οὐ B.E.F.G.H I. * αὐτῇ vel αὐτῇ B.H
 2 ἐαυτῶν] τῶν νόμων A.D.E.F.H.I. 3 ἐπῆγαγεν] πλεον G. Post λαβοῦσαν
 add. corr. in marg. F. ἀνέθεκεν εἶπα. 4 Ἄλλὰ καὶ αὐτοῦ Edd. καὶ οὐ
 A.D.F.G.H.I. 5 συγκεχώρηται G. 6 ἐκ αὐτοῦ G. 7 βούλημα γε
 γενέσθαι Sic D.E.G. βουληθῆναι γενέσθαι A.B.F.H.I. βούλημα τὸ γενέσθαι Edd.
 8 οὐδὲ] οὐ A.E.F.H.I. Μοχ μόνον G. 9 χρονοῦσαν A.D.E.F.H.I. 10 ἤδη
 ἡμῖν βουληθῆναι δεῖ ὅπερ] ἤδη ἡμῖν βουληθῆναι (hoc ex corr.) δεῖ δὲ πάλιν B.
 δεῖ ἡμῖν βουληθῆναι δευτέρῳ G. εἶδε ἥτοι βουληθῆναι δευτέρῳ Veron. 11 τι-
 μήσε] στω G. 12 μακάρι, μὴ I.

ἐαυτοῖς ζῶσι, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι." Τοῦτο γοῦν καὶ ἐνταῦθα ἠνέχτο εἰπών, "δια τοῦ σώματος" Εἴτε καὶ προτρέπει ταῖς κρείττους ἐλπίσι, ἰλέγων "ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ." Τότε μὲν γὰρ ἐκαρποφορεῖτε τῇ θανάτῳ, φησί, ἡνυὶ δὲ τῷ θεῷ. ¹² "Ὅτε γὰρ ἡμεῖς ἐν τῇ σαρκί, ταπαινώματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμον ἐπληροῦντο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῇ θανάτῳ." Εἶδε τοῦ προτέρου ἀνδρὸς τὸ κέρδος; Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτε ἡμεῖς ἐν τῷ νόμῳ, πιπταχοῦ φειδόμενοι δοῦναι αἰρετικοῖς λαβὴν ἀλλ', "ὅτε ἡμεῖς ἐν τῇ σαρκί," τουτέστι, ταῖς ποιηραῖς πράξεσι, τῷ σαρκικῷ βίῳ. Οὐ γὰρ τοῦτο φησιν, ὅτι πρὸ τούτου μὲν ἔν σαρκὶ ἦσαν, νῦν δὲ ἐσώματοι γινόμενοι περιήσαν. Ταῦτο δὲ εἰπών, οὔτε αἴτιον εἶναι φησὶν ἁμαρτημάτων τὸν νόμον, ὅστις ἀπαλλάττει μὲν ἀπεχθάνει. Κατηγόρου γὰρ τάξιν ἐπέχει. **Β**δικροὶ, ὑπογυμνῶν τὰ ἁμαρτήματα. Ὁ γὰρ τῷ μηδὲν πίπθισθαι βουλομένῳ πλείονα ἐπιτάττει, πλειοναίνει τὰ παράπτωμα. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, τὰ καθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ ὑπὸ τοῦ νόμον γινόμενα, ῥᾶλλὰ, "τὰ διὰ τοῦ νόμου," καὶ οἱ προσέθηκε, γινόμενα, ἀλλ' ἀπλῶς, "διὰ τοῦ νόμου," τουτέστι, τὰ διὰ τοῦ νόμου φαινόμενα, ἠγνωρίζοντα. Εἴτα, ἵνα μηδὲ τῆς σαρκὸς κατηγορήτῃ, οὐκ εἶπεν, ἃ ἐνέργει τὰ μέλη, ἀλλ' ἃ ἐπληροῦντο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν. δεινὸς ἐτέρωθεν οἶσαν τὴν ἀρχὴν τῆς πονηρίας, ἀπὸ τῶν ἐνεργούντων λογισμῶν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἐνεργουμένων μελῶν. Ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τεχνίτου ἐταξίν ἐπέχει, κηάρις δὲ τῆς σαρκὸς ἡ φύσις, οὕτως ἡλούσα, ὡς ἡνάγκαζεν ὁ τεχνίτης. Οἴκουν οἱ ταῦτα τὸ ἀπῆχες μέλος, ἀλλ' ἐκείνη πρὸ ταύτης λογιστέον ἡμῖν.

¹³ "Νυνὶ δὲ, φησὶ, κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου." Ὁρᾷ πῶς πάλιν ἐνταῦθα καὶ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ νόμου φεύγεται; Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι κατηργήθη ὁ νόμος, οὐδ' ὅτι κατηργήθη ἡ σὰρξ, ἀλλ' ὅτι κατηργήθημεν ἡμεῖς. Καὶ πῶς ἡμεῖς κατηργήθημεν; Τοῦ κατεχομένου παρὰ τῆς ἁμαρτίας ἀνθρώπου παλαιοῦ ἀποθανόντος καὶ ταφέντος· τοῦτο γὰρ εἰδήλωσεν εἰπών.

12 v 5

12 v 6

¹ λέγων οὐκ. B ² καὶ [πρὸ τοῦ] A B D E F G H ³ γὰρ] μετὰ γὰρ G
⁴ ἁμαρτημάτων A D E F H [et] Maccq. ⁵ ἐν τῇ σαρκί F Statua cum pro
 νυν B D E F G I ⁶ τα παραπτώματα A E F I ⁷ ἀλλὰ γινόμενα εἰ ποx
 ταπεινῶσι τὰ διὰ τοῦ νόμου οὐκ I ⁸ ἢ γνωρίζοντα Edδ ἢ οὐκ. A E F G H I
⁹ κατηγορήτης G ¹⁰ ἐνέργει. G ¹¹ ἀλλ' ἃ] ἀλλὰ B H ¹² τῇ ἀρχῇ
¹³ εἰς τὸν πρὸ τ' τῆς ἀρχῆς A B F G H I ¹⁴ οὐκ οὐκ G ¹⁵ καὶ μετὰ τὸν
 A B D E F G H ¹⁶ ὅρι E F G ¹⁷ καὶ περὶ ταῦτα A E F G H I
¹⁸ ὅτι οὐκ. G H ¹⁹ οὐδ' ὅτι] οὐδὲ G ²⁰ οὐδὲ ὅτι B ²¹ τοῦ παλαιοῦ I

“ Ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα.” Ὡς ἀνὴρ ἔλεγεν, ὁ δεσμὸς, δι’ οὗ κατειχόμεθα, ἐνερρώθη καὶ διερρή. ὥστε τὸν κατέχοντα μηδὲν κατέχειν λοιπὸν, τοιούτῃ, τὴν ἁμαρτίαν. Ἀλλὰ μὴ ἀναπέσῃς, μηδὲ ραθυμότερος γένῃ, κατηργήθης γὰρ ὥστε δου- 547 λείναι πάλιν, ἄλλ’ οὐχ ὁμοίως, ἀλλ’, “ Ἐν καιρότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.” Τί’ δέ ἐστιν, ὃ φησιν; ἀναγκαῖον γὰρ αὐτὸ ἤδη ἐκκαλίψαι, ἵν’, ὅταν εἰς τὸ χωρεῖν ἐμπέσωμεν, μὴ θορυβώμεθι. Ὅτε ἔγὰρ, φησὶν, ἤμαρτεν ὁ Ἀδὰμ, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ γέγονε θεητὸν καὶ παθητὸν, καὶ πολλὰ ἐλαττώματα ἐδέξατο φυσικὰ, καὶ βαριέτερος καὶ ἡδυσήνιος ὁ ἔπιτος κατέστη· ἀλλ’ ὁ Χριστὸς ἐλθὼν, διὰ τοῦ βαπτίσματος κοινωτέρον ἡμῖν αὐτὸ ἐποίησε, τῇ πτερῷ τοῦ πνεύματος διεγείρων. Διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ τὰ αὐτὰ κεῖται τοῖς παλαιοῖς καὶ ἡμῖν σκάνιατα, ἐπειδὴ ἡ οὐδὲ οὕτω τότε εὐκολος ὁ δρόμος ἦν. Διὰ καὶ αὐτοῖς καὶ φρονεῖν ἀπικτεῖ καθαροῦς εἶναι μόνον, ὥσπερ τοὺς ἱερακοῦς, ἀλλὰ καὶ ὀργῆς οὐδὲ μοιχείας, ἀλλὰ καὶ ἀκολάστον ὄψεως ἀπὸ ἀλλήλων κελεῖν οὐδὲ ἐπιπορκίας, ἀλλὰ καὶ εὐορκίας ἐκτός εἶναι, καὶ μετὰ τῶν ὁικείων καὶ τοὺς ἐχθροῦς ἀγαπᾶν ἐπιτάττει. Καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι ἀποσιμωτοῦσι μνηροῦς ἐποίησε τοὺς διαύλους, καὶ μὴ πειθώμεθα, καὶ γένναν ἡπείλησε, δικαίως ὅτι οὐ τῆς φιλοτιμίας τῶν ἀγα- (12) ριζυμένων τὰ ὀζητούμενα, ὥσπερ ἡ παρθενία καὶ ἡ ἀκτημοσύνη, C ἀλλὰ πάντως αὐτὰ ἀνυσθῆναι δεῖ. Καὶ γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἐστὶ καὶ κατεπειγόντων, καὶ ὁ μὴ ποιήσας τὴν ἐσχάτην δίδωσι ἴστί καὶ κατεπειγόντων, καὶ ὁ μὴ ποιήσας τὴν ἐσχάτην δίδωσι δίκην. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν H “ Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν πλέον τῶν γραμμάτων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰτέλ- θητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.” Ὁ δὲ τὴν βασιλείαν οὐχ ὁρῶν, καὶ γένναν ἐμπειστέται πάντως. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἔλεγεν “ Ἀμαρτία γὰρ ἡμῶν οὐ κυριεύσει· οὐ γὰρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ’ ὑπὸ χάριν” καὶ ἐνταῦθα πάλιν, “ Ὡστε δουλεῖν ἡμᾶς ἐν καιρότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.” Οὐ γὰρ ἐστὶ γράμμα καταδικάζον, τοιούστιν, D ὁ νόμος ὁ παλαιός, ἄλλὰ πνεῦμα βοηθόν. Διὰ τοῦτο ἐπὶ

14 Matth. v 10

* ὥστε] + μη G. ἄλλ’ οὐκ. E. ἵν’ οὕτω G. δι’ οὗ οὐκ. E. εἰ γὰρ οὐκ. D E. εὐνοίας G. ἀνὴρ BG Bpk Μοι τῷ π. διεγείρων π. διεγείρων τοῦ π. A B D F G H I. οὐδὲ, οὐχ G. Stasch εὐκολος ὁ δρ εἶπε αὐτὸς κλεμ. ὁ δρ εὐκολος ἵππετο οὐδ. A D F H I. ἡ δικαιοσύνη A F G H I. φέλω ἐκείν. ὁ δρ accessit ex ocaabibus. ἡ περισσεύειν A D E F I. λεγόμενα BG Veron. P περισσεύει G. εἰς τὴν γ. G. Stasch ἐμπε- στέται A B D E H I. σπεινέται Ekl. ὁ Παῦλος Edd. ὁ οὐκ. A B E F G H I. γὰρ, οὐκ. A D E. ἄλλ’ οὐκ. B. οὐκ. G.

μὲν τῶν παλαιῶν εἴ που τις ἐφάτη παρθενίαν ἀσπῶν, ὅσφοδρα ἐκπληκτοὶ ἦν· ὡς οὖν δὲ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης τὸ πραγματίζονται καὶ θαύτοι· τότε μὲν ὀλίγοι μύλις ὑπερεῖδον ἄνδρες· οὐκ ἐξ ἀνδρῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ γυναικῶν συνεστηκότες.

Εἶτα ἐπειδὴ ταῦτα εἶπεν, ἀντίθεσιν κάλιν ἀνακίπτουσιν αὐτοῖς, ἵνα τῇ λύσει κατασκευάζων ὁ βούλῃται. Διόπερ οὐδὲ ἐπὶ προηγουμένως εἰσάγει τὴν λύσιν, ἀλλ' ἐξ ἀντιλογίας, ἵνα τῇ ἀνάγκῃ τῆς λύσεως ἀφορμὴν εἰς τὸ εἰπεῖν ὁ βούλῃται λάβῃ, καὶ ἀνεπιχθεστέραν ποιῇ τὴν κατηγορίαν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, "Ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γραμματος," ἐπήγαγε· ¹³ "Τί οὖν; ὁ νόμος ἁμαρτία· Μὴ γένοιτο." Καὶ γὰρ πρὸ τούτου ἦν εἰρηκώς, ὅτι "Τὰ θαύματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν" καὶ, "Ἁμαρτία ἡμῶν οὐ κυριεύει· οὐ γὰρ ἔστε ὑπὸ νόμου" καὶ ὅτι, "Οὐ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, αὐτὸς παρίσταται" καὶ, "Νόμος δὲ παρεστῆκεν, ἵνα πληρώσῃ τὸ παράπτωμα" καὶ, "Ὁ νόμος ὁργὴν κατεργάζεται." Ἐπεὶ οὖν "ταῦτα πάντα ἐδόκει διαβολὴν φέρειν τῷ νόμῳ, ὥς διορθούμενος τὴν ἐκ τούτων ὑπόνοιαν, τίθησι καὶ ἀντίθεσιν, καὶ φησι· "Τί οὖν; ὁ νόμος ἁμαρτία, Μὴ γένοιτο." Πρὸ τῆς κατασκευῆς ἀπηγόρευσε, τὸν ἀκροατὴν οἰκούμενος, καὶ τὸν σκανδαλιζόμενον θεραπεύων. Λοιπὸν γὰρ ἑακίστας, καὶ ὑπὲρ τῆς διευθέσεως αὐτοῦ πληροφρηθεὶς, ζητεῖ μετ' αὐτοῦ τὸ δοκοῦν εἶναι ἄπορον, καὶ συκοπτεῖ τὸν λέγοντα. Διὸ καὶ τὴν ἀντίθεσιν προσλαβὼν ἐκείνον τίθεικεν. Οὐδὲ γὰρ εἶπε, τί οὖν εἵπομι ἄν; ἀλλὰ, "Τί οὖν ἐροῦμεν," ὥς βουλῇ καὶ γνώμῃ προκειμένη, καὶ ἐκκλησίας κοινῇ συγκεκριμένης, καὶ οὐ παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ παρὰ τῆς τῶν εἰρημέτων ἀκολουθείας καὶ τῆς τῶν πραγμάτων βάλῃ τῆς ἀντιθέσεως φανείσης. Ὅτι μὲν γὰρ τὸ γράμμα ἐάποκτείνει, οὐδεὶς ἀντερεῖ, φησὶ καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα ζωοποιεῖ,

13 v. 7.

ἡ σφόδρα οὐκ. I. Status ἐκπληκτοῦ G. ἡ οὐκ προ οὐκ A.D.E.F.G.H.
 2 ἐν ἀσπῶσιν ex A.D.E.F.G.I. ἡ ἐν τῇ λύσει οὐκ. H. 3 ἀγχι. E.
 4 ἀποκαθάρσαν προ-σεντρον dant A.B.D.E.F.G.I. 5 οὐκ] + ἐροῦμεν Edd.
 Adest a nobis A.D.E.F.H.I. et Mosag. 6 ἁμαρτία] + ἀλλ' ὑπὸ χάριν Edd.
 repugnans libris 7 ταῦτα πάντα] ταῦτα πάντα F.H.I. ἀποκα ταῦτα A.
 πάντα πάντα B.E. 8 ὡς οὐκ. I. Mos αποκατα H. 9 παρεστῆκεν G.
 10 ἐκκλησίας A.D.E.F. 11 ὑπὲρ προ πρὸς οὐκ. 12 μετὰ τοῦτο G. 13 προσ-
 λαβὼν προ προλαβὼν E. Status ἐκαστου B.H.I. ἐκείνο D. ἐκαστου ex codd. A.
 ἐκείνου Edd. 14 εἵπομι ἄν] εἵπομι ἄν B. ἄν εἵπομι ἄν G. 15 οὐκ est in
 libris omniibus, non in Edd. 16 καὶ τῆς π. ἀληθείας οὐκ. G. 17 γὰρ deest
 ante Mosag. in libris. 18 ἀποκτείνει B.D.E.G. Venet. ἀποκτενεῖ H.

καὶ τοῦτο ἄλλοι, καὶ οὐδεὶς ἂν φιλονεικήσειεν. Εἰ τοίνυν ταῦτα ἀμολογημένα, τί ἂν εἴποιμεν περὶ τοῦ νόμου; ὅτι ἁμαρτία; **Μη** γένοιτο. Λύσον οὖν τὴν ἀπορίαν. Εἶδες πῶς ἡμεῖς ἱκανοῦ τοῦ τῶν ἀντιδίκων ἴσθαι, καὶ τὸ τοῦ διδάσκοντος ἀξίωμα λαβὼν, ἐπὶ τὴν λύσιν ἔρχεται, Τίς οὖν ἡ λύσις; Ἀμαρτία μὲν οὐκ ἔστι, φησί “ Τὴν δὲ ἁμαρτίαν οὐκ ἂν ἔγνωι, εἰ μὴ διὰ νόμου.” Ὅρα σοφίως ἐκίτασιν Ὅπερ γὰρ οὐκ ἔστιν ὁ νόμος. ἐξ ἀντιθέσεως τίθεικεν, ἵνα ἀναιρῶν τοῦτο, καὶ ταύτῃ χαριζόμενος τῷ Ἰουδαίῳ, πείσῃ τὸ ἑλαττον αὐτῶν καταδέξασθαι. Τί δὲ ἔστι τὸ ἑλαττον; Ὅτι “ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνωι, εἰ μὴ διὰ νόμου.” “ Τὴν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, φησὶν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις.” Ὅρᾳς πῶς κατὰ μικρὸν οὐχὶ μόνον κατήγορον αὐτὸν οὕτω δείκνυσιν τῆς ἁμαρτίας, ὡλλὰ ἡρέμα καὶ κατασκευαστικόν, οὐ μὴν παρὰ τὴν αἰτίαν τὴν αὐτοῦ. ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν ἀγεννηκόντων Ἰουδαίων ἀποφαίνει τοῦτο συμβαίνει. Καὶ γὰρ καὶ Μανιχαῖων ἑσπαύδακεν ἐμφράξαι τὰ στόματα τῶν κατηγορούντων τοῦ νόμου. Εἰπόντες γὰρ, ὅτι “ Τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνωι, εἰ μὴ διὰ νόμου, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις.” ἐκῆγαγεν ἡμεῖς Ἀφορμὴν “ δὲ λαβούσα ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐπιθυμίας, κατεργάσατο ἐν ἡμῶι πᾶσαι ἐπιθυμίαι.” Εἶδες πῶς αὐτὸν ἀπῆλλαξεν ἐγκλημάτω; Ἀφορμὴν γὰρ λαβούσα, φησὶν, ἡ ἁμαρτία, οὐχ ὁ νόμος, ᾗ ἔγνωι τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τοῦναντίον ὥστε ἔβουλετο ὁ νόμος, γέγονεν ὥστε ἀσθενείας ἦν, οὐ πονηρίας. Ὅταν γὰρ ἐπιθυμῶμεν, εἴτα ἐκωλύμεθα, αἴρεται μᾶλλον τῆς ἐπιθυμίας ἡ φλόξ. Ἀλλ’ οὐ παρὰ τὸν νόμον τοῦτο αἰτὸς μὲν γὰρ ἐκώλυσε, ὥστε ἀπαγαγεῖν ἡ δὲ ἁμαρτία, τοῦτίστις, ἥ ῥαθυμία ἡ σὴ καὶ ἡ γνώμη ἡ ποιηρὰ, τῇ καλῶ πρὸς τὸ ἐναντίον ἐχρήσατο Ἀλλ’ οὐ τοῦ ἱατροῦ τοῦτο ἐγκλημα, ἀλλὰ τοῦ ἀρρωσταύοντος τῇ φαρμάκῳ κακῶς χρησαμένου. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἔδωκε τὸν νόμον, ἵνα ἀνάψῃ τὴν ἐπιθυμίαν, ἀλλ’ ἵνα σβέσῃ τοῦναντίον ὃ ἐξέβη ἀλλ’ οὐκ

16 v 3

ἡμεῖς ἱκανοῦ οὐκ ἔσται. μετ’ αὐτοῦ Edd. * διεσφωτός A E. * λαβών + λοιπὸν G * φησὶ τὴν δὲ ἁμαρτίαν, Sic οὐκ ἔσται. φησὶν ἁμαρτίαν δὲ Edd * γὰρ περὶ αὐτῆς ἐκ οὐκ ἐστὶν * ὅρα A B E G H * οὐκ οὐ E. γ ἀλλὰ (ἡλλ’ I, ἡρέμα καὶ) Sic A B D E I. ἀλλὰ ἡρέμα (ἡρε καὶ H ἀλλὰ καὶ ἡρέμα Edd * τῆς + αὐτῆς G. * σπινθαιεν I) * ἐσπαύδακεν G. * δὲ σπ. G H * γὰρ + αὐτοῦ H + τούτων H + τῶς A D E F Hoc ἐφείδεται Sav. Mor Ben * τῶς οὐ B. Veron γ ὅταν περὶ γὰρ I * ἐκωλύμεθα F G H. * ἐκώλυσε] ἐκωλύσθη I E * ἡ σὴ ῥαθυμία καὶ I * το καλὸν H. * τοῦτο] τὰ G * ἔδωκε τὸν νόμον] ἔδωκε ὁ νόμος A D E F H I * ἔδωκε νόμον G

ἐκείνου, ἀλλ' ἡμῶν ἡ κατηγορία. Οὐδὲ γὰρ, εἴ τις τῷ τυρέτ-
 τονται, καὶ ψυχροποσίας ἀκαίρως ἐπιθυμοῖντι, μὴ παρασχωρὶ ἐμ-
 φορηθῆναι, τῆς οὐκ ἐλευθρίας ταύτης ἡδονῆς αὐξήσει τὴν ἐπιθυμίαν,
 ἰσχυροῦτ' ἂν δικάσι· τοῦ γὰρ ἱατροῦ τὸ κωλύσαι ἦν μόνον,
 549 τὸ δὲ ἀποσχεσθαι τοῦ κύκνοντος. Τί γὰρ εἰ ἡ ἀμαρτία ὡς ἐξ
 αὐτοῦ τὴν ὑπόφωτον ἔλαβε; Πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν πονηρῶν ἐξ
 ἀγαθῶν ἐπιταγμάτων τὴν ἑαυτῶν τοιηρίαν αἰχρῶσιν. Ἐπεὶ
 καὶ ὁ διάβολος οὕτω τὸν Ἰοῖδαν ἀπάλεσεν, εἰς φιλοχρημασίαν
 ἐμβάλων, καὶ κλέπτειν τὰ τῶν πονηρῶν ποιήσας· ἀλλ' οὐ τὸ
 πιστευθῆναι τὸ γλωσσάκομον αὐτὸν τοῦτο εἰργάσατο, ἀλλ' ἡ
 τῆς γνώμης πονηρία. Καὶ ἡ Εὐα ὡς τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τοῦ
 ξύλου παρασκευάσασα φαγεῖν, ἐξέβαλεν ἔκ τοῦ παραδείσου·
 ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖ τὸ δένδρον αἴτιον, εἰ καὶ ἴδι' αὐτοῦ ἡ ὑπόφωτος
 γέγονεν. Εἰ δὲ σφοδρότερον κέχρηται τῷ λόγῳ τῷ περὶ
 Β τοῦ νόμου, μὴ θαιμάσῃς πρὸς τὸ κατεπεῖγον ὁ Παῦλος
 ἴσταται, οὐκ ὡς φησὶς μὲν οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ὑποπτεύουσι τὰ
 λεγόμενα λυβὴν παρασχεῖν, πολλὴν δὲ σπουδὴν ποιούμενος τὸ
 παρὸν διορθῶνται. Μὴ τοῖνυν γυναικὰ ἐξέταξ· τὰ ἐντεῦθεν
 λεγόμενα, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπόθεσιν προστίθει, δι' ἣν ταῦτα εἰπεῖν
 προάγεται, καὶ τὴν μανίαν λογιζομένην Ἰουδαίῃν, καὶ τὴν
 αὐτοῖν αὐτῶν φιλονεικίαν, ἣν καταλύσαι Ἰσπανῶν δοκεῖ ὡς πολὺς
 κατὰ τοῦ νόμου πνεῖν, οὐχ ἵνα ἐκείνους διαβάλῃ, ἀλλ' ἵνα ταύτων
 ἐκλύσῃ τὸν τόπον. Εἰ γὰρ ἐγγελημα τοῦ νόμου, τὸ δι' αὐτοῦ
 Γ τὴν ἀμαρτίαν ὑπόφωτον λαβεῖν, εὐρεθήσεται καὶ ἐν τῇ καιρῇ
 ε τοῦτο συμβαίνειν. Καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ καιρῇ νόμοι μυριοί, καὶ
 περὶ πολλὰς μετρίωνων πραγμάτων καὶ τὸ αὐτὸ ἴδι' οὐκ εἰς
 ἑκάστην καὶ οὐκ ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας μόνον, ἀλλ' ἐπὶ πάσης
 ἀπλῶς κακίας. 17. Εἰ γὰρ μὴ ἦλθον, φησί, καὶ ἐλύθησα
 αὐτοῖς, ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον. Οὐκοῦν ἐντεῦθεν ἡ ἀμαρτία τὴν
 ὑπόθεσιν ἔλαβε, καὶ ἡ μετρίων κόλασις. Καὶ πάλιν περὶ τῆς

Joan. xv. 22

ἰσχυροῦτ' ἂν δικάσι τοῦ γὰρ ἱατροῦ τὸ κωλύσαι ἦν μόνον, 2 ἀμαρτία
 1 ὡς ἐξ αὐτοῦ τὴν ὑπόφωτον ἔλαβε D E L. ei εἰ εἶπατο B. πολλὰς μετρίωνων
 2 αὐτοῖς A. 3 ἐν αὐτοῖς ταῦτα A F H I. τοῦτο αὐτοῖς B D E. (ἐκβαίνον)
 4 δε σπ G I. Statim τῷ Ἀδὰμ F. 5 εἰς τοῦτο A D E F H I. 6 δε σπ G.
 7 ὡς φησὶς πρὸ αὐτοῦ A B E F G H I. Statim μὲν σπ B. 8 ἐντεῦθεν A D E.
 9 F H I. 10 σπανῶν δοκεῖ Sic omnes. Edichatus Ἰσπανῶν δοκεῖ δε 11 πολλοί
 G. 12 γὰρ + καὶ I. 13 εἰρ καὶ ἐν τῇ καιρῇ τῷ καὶ ἐν τῇ καιρῇ. E.
 14 τοῦτο] τὸ εἰ 15 πολλὰς πρὸ πολλῶν D E L. ei εἰ εἶπατο B. πολλὰς μετρίωνων
 (sic) A. 16 ἐν αὐτοῖς ταῦτα A F H I. τοῦτο αὐτοῖς B D E. (ἐκβαίνον)
 17 συμβαίνειν B. ἐκβαίνειν δ E. 18 γὰρ μὴ] μὴ γὰρ I. γὰρ καὶ μὴ H. Statim
 φησὶ σπ. I.

χάρτος ὁ Παῦλος διαλεγόμενος, φησί ¹⁸ Πόσω δοκεῖτε
 χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας οὗ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπα-
 τήσας; Οὐκοῦν καὶ ἡ χείρων τιμωρία ἴτην ἀφορμὴν ἐντεύθεν
 ἔχει ἀπὸ τῆς μίζουρος ἀνέργειας. Καὶ τοῖς Ἑλληνας δὲ φησι ^D
 διὰ τοῦτο ἀναπολογητοὺς εἶναι, ὅτι καὶ λόγῳ τιμωθέντες, καὶ
 τῆς κτίσεως τὸ κάλλος καταμαθόντες, καὶ ἀπ' αὐτῆς δυνάμενοι
 πρὸς τὸν δημιουργὸν χειραγωγηθῆναι, τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ οὐκ
 εἰς δέον ἐχρήσαντο. ¹⁹ Ὅρῃς ταυταχοῦ τοῖς πονηροῖς τὰς
 ἀφορμὰς τοῦ μιζούουτος κολάζεσθαι ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν γινόμενας
 πραγμάτων, Ἄλλ' οὐ δῆπον διὰ τοῦτο κατηγορήσομεν τῶν
 ἐνεργειῶν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ ταύτας μὲν θαυμασόμεθα μιζούουτος
 καὶ μετὰ ταῦτα, τὴν δὲ γνώμην τῶν εἰς τάναντία τοῖς ἀγαθοῖς
 καυχόμενων διαβαλοῦμεν. Τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ τοῖ νόμοις ^E
 ποιῶμεν. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ράδιον καὶ εὐκόλον, τὸ δὲ ἄπρον
 ἐκεῖνό ἐστι· πῶς φησι, τὴν ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος
 ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις; Εἰ γὰρ οὐκ ἤδει τὴν ἐπιθυμίαν πρὶν
 ἢ λαβεῖν τὸν νόμον ὁ ἄνθρωπος, πόθεν ὁ καταλιτισμὸς γί-
 γονε; πόθεν τὰ Σόδομα ἐνεκρησθῆ; Τί οὖν φησι; Τὴν ἐπι-
 τεταμένην. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, κατεργάσατο ἐν ἐμοὶ ἐπιθυ-
 μίαν, ἀλλὰ, "πάσαν ἐπιθυμίαν," τὸ σφοδρὸν ἐνταῖθα αἰνιττό-
 μενος. Καὶ τί τοῦ νόμου τὸ κέρδος, εἰ τὸ πάθος πῆξῃς,
 φησί; Οὐδέν, ἀλλὰ καὶ πολὺ τὸ βλάψος· ἀλλ' οὐ τοῦ νόμου
 τὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ τῆς βλαθυμίας τῶν δεξαμένων. Ἡ γὰρ
 ἁμαρτία αὐτὸ κατεργάσατο, ἀλλὰ διὰ νόμον· ἀλλ' οὐ τοῦτο
 τοῦ νόμου σκοπεύζοντος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναντίον. Ἰσχυροτέρα ⁵⁰
 αὖν γέγονε, ἢ φησὶν, ἡ ἁμαρτία, καὶ σφοδρά. Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο
 ἔγκλημα τοῦ νόμου πάλιν, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀγνωμοσύνης.
 "Χωρὶς γὰρ νόμου ἡ ἁμαρτία νεκρά"· τούτῃστιν, οὐχ οὕτως
 γνώριμος. Ἠίδεσαν μὲν γὰρ καὶ οἱ πρὸ τοῦ νόμου, ὅτι ἡμάρ-
 τανον, ἀκριβέστερον δὲ ἔμαθον μετὰ τὴν τοῦ νόμου δόξιν.
 Διὰ τοῦτο καὶ μίζουρος ἦσαν κατηγορίας ὑπεύθυνοι. Οὐδὲ γὰρ
 ἴσον ἦν φύσιν ἔχειν ἑκατέρωθεν, καὶ μετὰ τῆς φύσεως καὶ τὸν
 νόμον φανερώς διαγορεύοντα ἅπαντα.

¹⁹ "Ἐγὼ δὲ ἔχω χωρὶς νόμου κατ' ἐμὴν φύσιν." Πότε, εἰπέ μοι;

¹⁸ Heb. 1. 19.

¹⁹ v. 9.

¹⁸ ὁ accessit ex omnibus. ὁ Π. ἐπὶ τ. χ. φησι διαλεγόμενος hoc ord. G
 ἴσην οὐκ. A B. F. H. I. ¹⁹ φησι πρὸ τοῦ νόμου A. E. G. H. I. φησι πρὸς ταυταχοῦ H
 ἴσιν I. ²⁰ ἡ οὐκ. G. Status λαβὴν πρὸ λαβῆς A. D. E. F. G. H. I. ²¹ ὁ
 οὐκ. G. ²² ἐπιτεταμένην G. Post ἐπιτεταμένην add. ἐπιτεταμένην D. E. ²³ καὶ
 accessit ex A. D. E. F. G. I. Recessit etiam Montan. ²⁴ φησιν est in B. D. E.
 F. H. I. non in Edd. φησι ante γέγονε habet G. ²⁵ ὁ οὐκ. G. I. ²⁶ τὴν
 ἀβερτῇ ante Montan. πινυτῇ ἔδωκε. ²⁷ κατ' ἐμὴν φύσιν. G.

- Β** *Πρὸς Μανσίως* Ὅρα πως δεῖξαι σπουδάζει, καὶ ἀφ' ὧν ἐποίησε, καὶ ἀφ' ὧν οὐκ ἐποίησε, βαρυσαντα τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ὅτε γὰρ χωρὶς νόμου ἔζων, φησὶν, οὐχ οὕτω κατεδικαζόμεν· "Ἐλθοῦσθς δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέξῃσεν, ²⁰ ἐγὼ δὲ ἀπέθανον." Τοῦτο δοκεῖ μὲν εἶναι κατηγορία τοῦ νόμου· εἰ ἡ τις ἀκριβῶς ἐξετάσῃ, καὶ ἐγκωμιον αὐτοῦ φανείται· ὅν· Οὐ γὰρ μὴ οὕτως ὑπεστίγματο, ἀλλὰ κρυπτομένην ἔδειξεν· ὅπερ καὶ ἐπαινὸς ἐστὶ τοῦ νόμου, εἴγε πρὸ τούτου μὲν ἀνεπαίσθητος ἡμάρτανον, τούτοις δὲ ἐλθόντος, εἰ καὶ μηδὲν
- Γ** ἕτερον ἱκαρπώσαντο, τοῦτο γοῦν αὐτὸ ἀκριβῶς ἔμαθον, ὅτι ἡμάρτανον· ὅπερ οὐκ ἂν εἴη μικρὸν εἰς κακίης ἀπαιλλαγὴν. Εἰ δὲ μὴ ἀπαιλόγηται τῆς κακίης, οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὸν πάντα ὑπὲρ τούτοις ποιήσεται νόμος, Ἰάλλ' ἡ τῶν κατηγορία τῆς ἐκείνων γινωμῆς ἐστὶ, παρ' ἐλπίδα πάντων διωφθαρείσθαι. Οὐδὲ γὰρ κατὰ λόγον ἦν τὸ γινόμενον, τὸ διὰ τῶν ωφελούντων βλάπτεσθαι. Διὸ καὶ ἔλεγεν, "Εὐρίθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον." (ὅτι αἶτε, γίγνεσθαι θάνατος, αὐτὸς δὲ, ἔτεκε θάνατον, ἀλλ', "εὐρέθη," τὸ καινὸν καὶ παράδοξον τῆς ἀτοπίας οὕτως ἰμμερεύων, καὶ τὸ τῶν εἰς τὴν ἐκείνων περιτρίτων
- Δ** κεφαλῇ· Ἄν γὰρ τὸν σκοπὸν αὐτῆς ἐθέλῃς ἰδεῖν, εἰς ζωὴν ἦγε, φησὶ, καὶ διὰ τοῦτο ἔδοθη· εἰ δὲ θάνατος ἐπιτεῖθεν ἐξίβη, τὴν λαβόντων τὴν ἐντολὴν τὸ ἔγκλημα, οἱ τῆς ἐπὶ τὴν ζωὴν ἀγούτης. Σαφέστερον δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ διὰ τῶν ἐξῆς ἐδήλωσεν, εἰπὼν· ²¹ "Ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν." Εἶδες πῶς πανταχοῦ τῆς ἁμαρτίας ἐχεται, τὸν νόμον ἀπαιλάττων κατηγορίας ἀπάσης; Διὸ καὶ ἐπήγαγε λέγων· ²² "Ὡστε ὁ νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἀγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή." Ἀλλ', εἰ βούλεσθε, καὶ τῶν παραποιούντων τὰς ἐξηγήσεις ταντας εἰς μέσσοι τὸν λόγον ἀγαγόμεν· οὕτω γὰρ συμφέστερον ἐστὶ τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα. Τινὲς γὰρ ἐνταῦθα οὐ περὶ τοῦ νόμου Μωϋσέως αὐτὸν φασὶ λέγειν τὰ λεγόμενα, ἀλλ' οἱ μὲν περὶ τοῦ φυσικοῦ, οἱ δὲ περὶ τῆς ἐντολῆς τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ δοθείσης. Καὶ μὴ πανταχοῦ σκοπὸς τῷ Παύλῳ τούτου ἀναταῦσαι τὸν νόμον,

20 v. 10.

21 v. 11

22 v. 12

* δεῖξαι] + τὸν σκοπὸν Edd. παραποιούντων libris. = ἔχουσι H * δε
 accessit ex uirgibus. ὅλα η (ἡ H) ποσσ α] Sic omnes. ὅλα ποσσ ἡ κ
 Edd. ὅλα η, καὶ εὐρίθη Edd. καὶ δεσσι in uirgibus. * εἶτε] + δε A.E.
 b αἶτε] ἡ A.D.E. ὅλα ἐντολῇ] πῶς D.E. ὅλα om. A.H. * εἶ
 καὶ ο. εἶ. ὅλα η] ταντας G. ὅλα η] ταντας G. ὅλα η] ταντας d. τὸν v.] τὸν
 v. τοῦ Μωϋσέως αὐτὸν I.

πρὸς δὲ ἐκείνους οὐδένα λόγον ἔχει· καὶ μάλα εἰκότως· ¹τοῦτον γὰρ αἱ Ἰουδαῖοι δεδοκότες καὶ φρίττοντες, ἐφιλονεύουν τῇ χάριτι. Τὴν δὲ ἐντολὴν τὴν ἐν τῇ παραδείσῳ οὐδὲ νόμον ἵποτε φαίνεται καλίσας, ²οὔτε αὐτὸς οὔτε ἄλλος οὐδεὶς. Ἵνα δὲ καὶ ἅπ' αὐτῶν τῶν εἰρημένων ³τοῦτο παφέστερον γένηται, ⁵⁵¹ ἐπεξέλωμεν τοῖς ῥήμασι, μικρὸν ⁴ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀναγαγόντες. Περὶ γὰρ πολιτείας Ῥακριβοῦς αἰτοῖς διαλεχθεῖς, ἐπήγαγε λέγων· “Ἡ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ’ ὅσον χρόνον ζῇ· ἴστε ⁵καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ.” Οὐκοῦν εἰ περὶ τοῦ φυσικοῦ ταῦτα εἴρηται, εὐρεθησόμεθα ⁶μὴ ἔχοντες νόμον φυσικόν· εἰ δὲ ταῦτα ἀληθῆς, τῶν ἀλόγων ἐσμέν ἀνοητότεροι. Ἀλλ’ οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. Περὶ ⁷γὰρ τοῦ ἐν τῇ παραδείσῳ οὐδὲ φιλονεκεῖν ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ περιττὸν ἀναδεξώμεθα ⁸πόρον, πρὸς τὰ ὑμῶν ἀποδοῦμενοι. Πῶς οὖν φησι, “Τὴν ἀμαρτίαν οὐκ ^B ἔγνω, εἰ μὴ δι’ νόμου;” Οἱ τὴν καθόλου ⁹λέγων ἀγνοίαν, ἀλλὰ τὴν ἀκριβεστέραν γινώσκιν. Εἰ γὰρ περὶ τοῦ φυσικοῦ ⁽⁹⁵⁾ τοῦτο ¹⁰εἴρηται, πῶς ὅν τὸ ἐξῆς ἔχει λόγον, “Ἐγὼ γὰρ, φησὶν, ἔζων χωρὶς νόμου ποτὶ” Οὔτε γὰρ ὁ Ἀδὰμ, οὔτε ἄλλος ¹¹ἄνθρωπος οὐδεὶς οὐδέποτε φαίνεται χωρὶς νόμου ζήσας φυσικόν· ὁμοῦ τε γὰρ αὐτὸν ἐπλάττει ὁ θεὸς, καὶ ἐκεῖνον ¹²ἐνετίθει τὸν νόμον αὐτῷ, σύκοικον ἀσφαλῆ παρακαθιστὰς τῇ φύσει πάσῃ. Χωρὶς ¹³δὲ τούτων οἰδαμοὶ φαίνεται ἐντολὴν τὸν φυσικὸν νόμον καλίσας· τοῦτος δὲ καὶ ἐντολὴν, καὶ δικαίαν καὶ ἁγίαν καλεῖ, καὶ νόμον πνευματικόν. Ὁ δὲ φυσικὸς οὐκ ἀπὸ ^C πνεύματος ἡμῖν ἐδόθη· καὶ γὰρ καὶ βάρβαραι καὶ Ἕλληνες καὶ πάντες ¹⁴τὸν νόμον τούτων ἔχουσιν ἄνθρωποι. Ὅθεν δῆλον, ὅτι περὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ καὶ ἄνω καὶ κάτω ¹⁵καὶ πανταχοῦ διαλέγεται. Διὸ καὶ ἅγιον αὐτὸν καλεῖ λέγων “Ἵστε ὁ ¹⁶μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή.” Εἰ γὰρ καὶ ἀπάθαρτοι γεγονόσιν ¹⁷αἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τὸν νόμον, καὶ ἄδικοι καὶ πλεονεκτοῦντες, οὐ καταργεῖ τούτο τοῦ νόμου ¹⁸τὴν

¹ ἔχει Edd. ante Bea. ἴσ' ἔχει Sen. tamq. ἔχει est in A.B.D.F.G.H.I.
² τοῦτον pro τοῦτο A.B.D.E.F.H.I. ³ ποτὶ φ. pro φ. ποτε omnes. ⁴ οὐτε αὐτὸς om. G. add. τοῦ αὐτοῦ οὐτε. ⁵ ἴστε om. G. ⁶ ἀνωτέρω] ἐνω κρητον G. Statim ἀναγόντες G.I. ⁷ ἀκριβοῦς omnes. ἀκριβοῦς Edd.
⁸ καὶ accessit ex omni. ⁹ μὴ ἔχοντες νόμον pro νόμον μὴ ἔχοντες omnes.
¹⁰ γὰρ] δε D.E. ¹¹ ποτε pro παλεον A.B.D.E.F.H.I. ¹² λέγει I. ¹³ εἰρητο A.D.E. Moz τὰ ἐξῆς G. ¹⁴ ἀνθρώπων D.E. Statim οὐδὲ εἰς A.D.E.F. ¹⁵ ἐτίθει I. ¹⁶ δι' om. G. ¹⁷ τὸν τούτων ἔχουσιν ἀπαθαρτοι] Sic omnes. ἀπαθαρτοι τούτων τὸν τ. ἔχουσιν Edd. ¹⁸ καὶ om. G. ¹⁹ μὲν om. G. Moz καὶ δικαία om. idem. ²⁰ αἱ et p.p. τὸν om. G. ²¹ τὴν ἀρετήν] τὸν θεο-πνεῦμα G.

ἀρετὴν, ὥσπερ τοῦ θεοῦ τὴν πίστιν οὐκ ἀναιρεῖ ἡ ἀπιστία
 τούτων. Ὡστε ἐξ ὑπάντων τούτων δῆλον, ὅτι περὶ τοῦ Μωϋ-
 σέως ταῦτα διαλέγεται νόμος.

Β.· Εὖ τὸ οὖν ἀγαθόν, φησὶν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος; Μὴ
 γένοιτο ἀλλ' ἡ ἁμαρτία, ἵνα φανῇ ἡ ἁμαρτία.· Τούτέστιν,
 ἵνα δειχθῇ ὅσον κακὸν ἡ ἁμαρτία, ἡ ῥύθμιος προαίρεσις καὶ ἡ
 ἐπὶ τὸ χεῖρον ὁρμή, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πράξις, καὶ ἡ διεφθαρμένη
 γνώμη· ταῦτα γὰρ ἑκάντων αἴτιον τῶν κακῶν. Αὐξεῖ δὲ αὐ-
 τήν, δεικνύς τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος τὴν ὑπερβολὴν, καὶ
 διδάσκων οἶον κακοῦ τὸ τῶν ἀνθρώπων ὑπέλλαξε γένος, ὃ καὶ
 διὰ τῶν ἱατρικῶν φαρμάκων χεῖρον ἐγένετο, καὶ διὰ τῶν πω-
 λυνόντων πῆξετο. Διὸ καὶ ἐπαγεῖ λέγων "Ἵνα γίνηται καθ'
 ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς." Εἶδες
 παντοχού πως ταύτῃ συμπλέκεται καὶ δι' ὧν αὐτῇ κατη-
 γαρεῖ, δείκνυσι πάλιν μεζύονος τοῦ νόμου τὴν ἀρετὴν. Οὐδέ
 γὰρ μικρὸν ἦν σκευάζει ὅσον ἡ ἁμαρτία κακόν, καὶ πάντα τὸν
 ἴδον αὐτῇ ἐκαλύψας, καὶ εἰς μέσον προβαίς· τοῦτο γὰρ εἰδή-
 λωσεν αἰτῶν, "Ἵνα γίνηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ
 ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς." Τούτέστιν, ἵνα φανῇ ἡλικὸν κακόν,
 ἡλικὸς δλεθρὸς ἡ ἁμαρτία· τοῦτο δὲ διὰ τῆς ἐντολῆς ἐδείχθη.
 Ἐκ τούτων καὶ τὴν ὑπεροχὴν δείκνυσι τῆς χάριτος πρὸς τὸν
 552 νόμον· τὴν ὑπεροχὴν, οὐ τὴν μάχην. Μὴ γὰρ τοῦτο ἴδης, ὅτι
 χεῖρους ἐγένοντο οἱ διεξάμενοι, ἀλλ' ἐκεῖνο σκοπεῖ, ὅτι οὐ ῥέ-
 νον εἰς ἐπίτασιν τὴν κακίαν ἀγαγεῖν οὐκ ἤθελεν ὁ νόμος, ἀλλὰ
 καὶ τὴν προϋπάρχουσαν ἐκπόψαι ἐσπουδαῖζεν. Εἰ δὲ οὐκ
 ἴσχυσε, στεφάνου μὲν ἐκείνου ἀπὸ τῆς γνώμης προσκίνει δὲ
 μεζύονος τοῦ Χριστοῦ τὴν δυνάμιν, ἡ τοικίλον οὕτω κακόν καὶ
 δυσκαταγνώριστον ἠφάνισέ τε καὶ πρόρριζον ἐκτεμουσα ἀνέστα-
 σεν. Ἀμαρτίαν δὲ ὅταν ἀκούσῃ, μὴ δυνάμιν τινα ἐντῶστανον
 νομίσῃ, ἀλλὰ τὴν πρᾶξιν τὴν ποιεῖν, ἐπιγινωσκμένην τε καὶ
 ἀπογινωσκμένην αἰεὶ, καὶ οὔτε πρὸ τοῦ γενέσθαι οὖσαν, καὶ μετὰ
 Β τὸ γενέσθαι πάλιν ἀφανιζομένην. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ νόμος
 εἰδόθῃ νόμος δὲ οὐδέποτε ἐπ' ἀναιρέσει τῶν φαιστικῶν δίδεται,

13 v. 13.

[Μωϋσέως οὐκ ἀναιρεῖ. Μωϋσέως Edd. c rē] τί H. ἡ φ οσα, B D E G I
 non Mosay. ἡ καὶ οὐτὴ δὲ ἡ πράξις oia D E. ἡ ἀναιρεῖ A D E F H.
 ἡ ἀναιρεῖ B D E F G H I. ἡ ἀναιρεῖ Veron. Sa. Mos. ἡ ἀναιρεῖ A F H I.
 ἡ ἀναιρεῖ πᾶσι· οὐκ ἀναιρεῖ A D E F H I. Stahm ταύτῃ pro ταύτῃ oia, c.
 ἡ φ οσα, A E F I. ἡ φ οσα· ἡ φ οσα G. ἡ ἀναιρεῖ B. Stahm ἡ φ οσα· I.
 ἡ φ οσα F. ἡ φ οσα· ἡ φ οσα A F. ἡ φ οσα· ἡ φ οσα G. Mos.
 προσκίνει F. ἡ φ οσα· ἡ φ οσα A B D F H I. ἡ φ οσα. ἡ φ οσα
 oia. G. ἡ φ οσα· ἡ φ οσα D E I.

ἀλλ' ἐπὶ διορθώσει τῆς κατὰ προαίρεσιν πονηρᾶς πράξεως. Καὶ τοῦτο *καὶ οἱ ἐξωθεν ἴσασι νομοθέται, καὶ πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις. Τὰ γὰρ ἐκ βλάβειας γνωσμένα κατὰ ἄναστέλλουσι μόνον, οὐ τὰ τῇ φύσει συγκεκληρωμένα ἐπαγγέλλονται ἐκκόπτειν· οὐδὲ γὰρ δυνατὸν. Τὰ γὰρ τῆς φύσεως ἀκίνητα μένει, ὃ πολλάκις πρὸς ὑμᾶς *καὶ ἐν ἑτέραις εἰρήκαμεν διαλέξεσι.

Ἄδιόπερ τοὺς ἀγῶνας *τοῦτοις ἀφέντες, τὸν ἠθικὸν πάλιν γυμνάσωμεν λόγον· μᾶλλον δὲ καὶ τοῦτο *τὸ μέρος τῶν ἀγῶ- C νων ἐκείνων ἐστίν. Ἄν γὰρ κακίαν *ἐκβύλωμεν, καὶ ἀρετὴν εἰσαγάγωμεν, καὶ διὰ *τούτων σαφῶς διδάσκει, ὅτι οὐ φύσει πονηρὸν ἡ κακία, καὶ τοὺς ζητοῦντας πόθεν τὰ κακὰ, οὐκ ἀπὸ λόγων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ *τῶν πραγμάτων ἐπιστομίσαι δυνασόμεθα βράδιως, τῇ μὲν αὐτῇ κοινωνοῦντες αὐτοῖς φύσεως, ἀπηλλαγμένοι δὲ τῆς πονηρίας αὐτῶν. Μὴ γὰρ ἡδὲ τοῦτο ἴδωμεν, ὅτι ἐπίπονον ἡ ἀρετὴ· ἀλλ' ὅτι καταρθασθῆναι δυνατόν· εἰ δὲ σπουδαίωμεν, καὶ κοῦφον ἡμῖν ἔσται καὶ ὕκολον. Εἰ (96) δὲ τὴν ἡδονὴν μοι λέγεις τῆς κακίας, λέγε καὶ τὸ τέλος αὐτῆς· D εἰς γὰρ θάνατον αὕτη καταστρέφει, καθάπερ ἡ ἀρετὴ εἰς ζωὴν ἡμᾶς χειραγωγεί. Μᾶλλον δέ, εἰ δοκεῖ, καὶ πρὸ τοῦ τέλους *ἐκατέραν αὐτῶν ἐξετάσωμεν· ὁψόμεθα γὰρ τὴν μὲν κακίαν πολλὴν ἔχουσαν τὴν ὀδύνην, τὴν δὲ ἀρετὴν *τὴν ἡδονήν. Τί γὰρ ἀλγεινότερον, εἰπέ μοι, συνειδότες πονηροῦ; τί δὲ ἡδιον ἐλπίδος χρηστῆς, Οὐδὲν γὰρ οὕτως, οὐδὲν κόπτειν ἡμᾶς εἴωθεν καὶ πιεζειν, ὥς προσδοκία πονηρᾶ· οὐδὲν οὕτως ἀνέχει, καὶ μικροῦ ῥέπτεσθαι παύει, ὥς συνειδὸς ἀγαθόν. Καὶ τοῦτο *καὶ ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῖν γινομένων ἐστὶ *μαθεῖν. Τῶν γὰρ διὰ τοῦ Σ στενωποῦ χειρούμενων ἐπαυτῶν, καὶ μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδόντων πονηρὸν, οἱ τὸ δεισμοτῆριον οἰκούντες καὶ καταδίκην ἀναμέ- νοντες. *ἐν *μυριάκις τρυφῇς ἀπολαύουσιν, ἀλγεινότερον ζῶσιν

* καὶ οἱ. B. ὁ ἐπαγγέλλουσι A F I. * καὶ οἱ. G. Statim εἰρήκαμεν πρὸ εἰρήκα A. B. D. E. F. G. I. * ἠθικόν. Περὶ διαφόρων νεκρότερος τρέσας, καὶ κατὰ φιλαργίαν καὶ πλεονεξίας Veron. * τοῦτοις H. * τὸ οἱ B. D. E. F. H. I. * ἐκβύλωμεν A. B. D. E. F. G. I. ἐκβύλωμεν Edd. * τοῦτο H. * διδάσκωμεν Edd. ἴσ. διδάσκωμεν San marg διδάσκωμεν D et ex corr A δείκωμεν G. * τῶν οἱ. A. D. E. H. I. ὁμοι. δυνασόμεθα βράδιως ἐπιστομίσαι hoc ord. Edd. περιγραφήσας ἡβρι. * ἡδὲ τούτο οἱ. Veron. τούτο δὲ Edd. * δε οἱ. G. * ἐστὶ G. * αὐτῇ B. F. H. I. = ἐκατέραν A. B. D. E. F. H. I. ἐκότερον Edd. * τῇ οἱ. G. H. * οὐδὲν] + γὰρ F. * ἐπίστασθαι G. πεπασθῆναι A. E. F. H. I. * καὶ accessit et A. B. D. E. F. G. H. * μαθεῖν πρὸ καταμαθῆναι A. B. D. E. F. H. I. * τούτοις οἱ. Veron. San Mor Corneil Montef. * μυριάκις A. D. E. F. G. H. I. μυριάς Edd. Statim τρυφῇ πρὸ τρυφῆς οἱ. Veron. Deinceps ἀπολαύουσιν πρὸ ἀπολαύουσιν A. B. D. E. F. I.

ἡ γὰρ προσδοκία τῶν δεινῶν οὐκ ὑφίησι τῶν ἐν χερσὶν ἡδέων
 αἰσθάνεσθαι. Καὶ τί λέγω τοὺς δεινὰς; Τῶν γὰρ ἐξω
 διατριβόντων καὶ πλουταίνων, ποτηρὰ ἢ τε συνεδῶτων εαυτοῖς,
 ἀμεινὸν εἰσι πολλὰ διακείμενοι οἱ κάμνοντες χειροτέχναι, καὶ
 δι' ἄλλης ἡμέρας πόνοις συζῶντες. Καὶ τοῖς ἑοικότες δὲ
 διὰ τοῦτο ταλιμίζομεν, αἰτοῦγε ἐν καπηλείοις ὁρῶντες μεθυ-
 553 οντας, τριφῶντας, γαστριζομένους, καὶ πάντων ἀθλιωτέρους
 εἶναι φαμεν, ὅτι πολλὰ μείζων τῆς ἡδονῆς ἐκείνης ἢ τῆς προσ-
 δοκιμῆς τελευταίας συμφορὰ. Εἰ δὲ ἐκεῖνοι ἡδὺς οὕτως ὁ βίος
 εἶναι δοκεῖ, ἀναμνήσθητε τοῦ λόγου, οὗ συνεχῶς λέγω πρὸς υμᾶς,
 ὅτι οὐδὲν θαυμαστόν μὴ φύγῃ καὶ αἰσ πικρία καὶ λύπη ἐν
 κακῇ ζῶντα. Ἰδὼν γὰρ πρᾶγμα οὕτως ἐπάραιον ἐπάραιον
 τοῖς ἁμαρτωίοις εἶναι δοκεῖ. Ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο αἰτοῦ μαπα-
 ρίζομεν ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ μὲν οἱ τοῦτο πλημυρίζομεν, ὅτι
 οὐδὲ οἱ τῶν κακῶν εἰσι, ἴσασιν. Τί δὲ ἂν εἴποις περὶ τῶν
 Β μοιχῶν, οἱ διὰ μικρὰν ἡδονὴν καὶ δουλείαν ἀπειρή καὶ χρη-
 μάτων δαπάνην καὶ φόβον διηκῆ καὶ βίον ἀπλῶς τὸν τοῦ
 Κόου ὑπομένουσιν, μᾶλλον δὲ καὶ ἰακύνθου πολλὰ χαλεπότερον,
 καὶ τὰ παρόντα δειλοκοτεῖ καὶ τὰ μέλλοντα τρέμονται, καὶ
 φίλους καὶ ἐχθροὺς ὑποπτέοντες, καὶ τοὺς εἰδότες καὶ τοὺς
 μηδὲν εἰδότες. Καὶ οὐδὲ ἡνίκα ἂν καθυδῶσι, ταύτης ἀπαλλάτ-
 τονται τῆς ἀγωνίας, τοῦ ποτηροῦ συνεδῶτος ὁμύρατα πολλῶν
 γέμοντα φόβων ἀναπλάττοντος αὐτοῖς, καὶ ἐκδηματοῦντος
 οὕτως. Ἀλλ' οἱ οὐ σφῶν τοιοῦτος, ἀλλ' ἐν ἀνέσει καὶ
 ἐλευθερίᾳ πολλὰ τὸν ἅπαντα διάγει βίον. Ἀντίστησον τοί-
 554 σιν ἐκείνη τῇ μικρᾷ ἡδονῇ τὰ πολλὰ κέρματα τῶν φόβων τοῦ-
 των, καὶ τῷ βραχεὶ πόνῳ τῆς ἐγκρατείας τὴν γαλήνην τῆς
 διηκεοῦς ζωῆς, καὶ ὅψι ταύτην ἐκείνης αἰσῶν ἡδύων. Ὁ δὲ
 ἀρπάζειν βουλόμενος, εἰπέ μοι, καὶ ταῖς πλεονεξίαις ἐπιτίθεσθαι
 χρήμασιν, οὐχὶ μυρίους ὑπομένεις πόνοις, περιτρίχων, κολα-
 κίων δούλους, ἐλευθέρους, θυρωροὺς, φοβῶν, ἀπειλῶν, ἡναισχύν-
 τῶν, ἀγροπικῶν, τρέμων, ἀγωνιῶν, ὑφορῶμενος ἅπαντα; Ἀλλ'

ἢ τε, quod dicitur, est in A D F H I. διὰ τοῦτο G. ἢ παροίοντες D E.
 ἢ τῇ ἡμέρᾳ B. ἢ μοιχῶν H. μοιχοὺς cetera ex mss. G. ἢ μισθῶ
 F H. ἢ ἡδὺς οὕτως οὕτως G. ἢ ἐν καὶ B. ἢ φύγῃ G. Mox ζῶντο
 οἱ G. νεοτ. ἢ μετιουσιν πολλοὺς E. ἢ οὐκ οἱ H. ἢ αἰὶν νεοτ.
 αἰὼν κακῶν εἰσι δέοις ἀσθασιντο πρὸ οἱ τῶν α. εἰσι ἴσασιν G. ἢ μοιχῶν
 μικρῶν G. Stahm οἱ καὶ διὰ D U. ἢ τὸν οἱ H. ἢ τρέμονται καὶ φ. αἰ
 ἐχθροὺς cetera A H I. τρέμονται cetera B. Ταῦτα νεοτ. καὶ φ. καὶ ἐχθροὺς νεοτ.
 σὺν idem. τρέμονται καὶ φ. νεοτ. καὶ ἐχθροὺς E. ἢ νεκρὸν οὐχὶ D E F G I.
 ἢ ταισιν οὐκ I. ἢ ἅπαντα A D E F H I. καὶ ταῖς B G. παρὰ ταῖς Edd.
 ἢ ἡμεῖς ἀσθασιντο ex B E F G H I. ἢ παρὰ ταῖς G. ἢ ἅπαντα
 A D E F H I.

οὐχ ὁ χρημάτων καταφρονῶν τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ οὗτος πάλιν πολλῆς ἀπολαύει τῆς ἡδονῆς, ἐν ἀδείᾳ ζῶν⁴ καὶ μετὰ ἀσφαλείας ἀπάσης. Καὶ τὰ ἄλλα δὲ εἴ τις ἐπέλθοι τῆς κακίας μέρη, D πολὺν τὸν θόρυβον ὕψεται, πολλοὺς τοὺς σκοπίλους. Καὶ τὸ δὴ μέizon, ὅτι ἐπὶ μὲν τῆς ἀρετῆς ἑρῶτα μὲν τὰ ἐπίγονα, μετὰ δὲ ταῦτα τὰ ἡλέα ὥστε καὶ ἑταῖα τὸν πόρον κοιφί-
 ζεσθαι ἐπὶ δὲ τῆς κακίας ἀντιστροφῶς⁵ μετὰ τὴν ἡδονὴν ἑαί
 οἰναι καὶ αἱ καλῶσεις⁶ ὥστε καὶ ἐπτεῦθεν τὴν ἡδονὴν ἀφανί-
 ζεσθαι. Ὡστερ γὰρ ὁ στεφάνους ἀγαμέμνω, οὐδενὸς αἰσθάνεται
 τῶν παρόντων φορτικῶν ὥτως ὁ μετὰ τὴν ἡδονὴν κολάσεις
 προσδοκῶν, οὐ δύναται καρποῦσθαι καθαρὰν εὐφροσύνην, τοῦ
 φόβου πάντα διαταράττοντος. Μᾶλλον δὲ, εἴ τις ἀκριβῶς E
 ἐξετάσει, καὶ πρὸ τῆς κολάσεως τῆς ἐπὶ τοῖτοις κειμένης πολ-
 λὴν⁷ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τυλμᾷσθαι τὴν κακίαν οἰνῇ εὐροι τις ἀν-
 γινομένην. Καὶ εἰ δοκεῖ, τοῦτο ἐπὶ τῶν τὰ ἀλλότρια ὑπα-
 ζόντων ἐξετάσωμεν, ἥ καὶ τῶν ὁπωσούν⁸ ἁχρήματα περιβαλ-
 λομένων⁹ καὶ φάβουσι ἀποστήσαντες καὶ κινδύνους καὶ τράμον
 καὶ ἀγωνίας καὶ φροντίδα καὶ πάντα ταῦτα, ὑποθώμεθα εἶναι
 τινα ὑπραγμόνως πλουτοῦντα, καὶ περὶ τῆς φυλακῆς τῶν ὄντων
 θαρροῦντα, ὅπερ ἀμήχανον, πλὴν ἄλλ' ὅμως κείσθω τῇ λόγῳ
 (97) ποίαν οὖν οὗτος καρπώσεται ἡδονήν; Ὅτι πολλὰ ἱπεριβά-
 λετο; Ἀλλ' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο οἷς ἀφήσιν αὐτὸν εὐφραΐ- 554
 εσθαι¹⁰ ἔωτ γὰρ ἂν ἐτίρειν πλειόνων ἐπιθυμῇ. ἐπιτείνεται τὰ
 τῆς βασάνου. Ἡ γὰρ ἐπιθυμία, ὅταν στῇ, τότε παρέχει τὴν
 ἡδονήν¹¹ ἐπεὶ καὶ διψῶντες τότε ἀναπαύμεθα ἑαυτοῖς, ὅταν
 ἔσπον¹² βουλόμεθα πίνωμεν¹³ ἔως δ' ἂν διψῶμεν, κἂν πάσας
 ἐξαντλήσωμεν τὰς πηγὰς, μεῖζον ἡμῖν ἡ βάσανος γίνεται, κἂν
 μυρίους¹⁴ ἐκπίωμεν ποταμούς, χαλετώτερα τὰ τῆς κολάσεως
 Καὶ σὺ τοῖνυν ἂν τὰ τοῦ κόσμου¹⁵ λάβης, ἐτι δὲ ἐπιθυμῆς, μεί-
 ζονα εἰργάσω τὴν κόλασιν, ὅση πλειόνων ἀπεργάσω. Μὴ τοί-
 νυν ἀπὸ τοῦ πολλὰ περιβάλλεσθαι νόμιζέ σοι προσγίνεσθαί B
 τινα ἡδονήν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ μὴ θίλειν πλουτεῖν¹⁶ εὖν¹⁷ γὰρ ἐπι-
 θυμῆς πλουτεῖν, οὐδέποτε καίση μαστιχόμενος. Ἐρως γάρ

⁴ καὶ οὐκ. G. ⁵ ἑρῶτα A D E H I ⁶ ἐπτεῦθεν] τραχὺ καὶ δυσχερὲς G
⁷ πολλήν] πρὸ ταῦτο οὐκ. Iσ. ταῖς Sav marg ⁸ αἱ ἡτ. οὐκ. H I καὶ
 ὀδύναι καὶ κολάσεις A. F ⁹ καὶ οὐκ. H ¹⁰ ἁχρήματα μεταβαλλομένων H.
¹¹ ἱπεριβαλετο πρὸ περιβαλλετο B D E F H ¹² τῶν ἑτέρων Edd. τῶν ἀλλοτρίων
 ab A B E I Flori p. 179 (Iosq. xv. p. 399 B) ¹³ πλειόνων στήρας ὅς οὐδ' A.
 Flor. Tupa ἐπιθυμῇ E. ei ante cori I ¹⁴ Locna ac legimus in G. ¹⁵ ἔως μὲν γὰρ
 τῶν ἑτέρων ἐπιθυμῇ, πλείον ἐπιτείνεται τ. τ. B. ¹⁶ αἱ ἐψφωτες A ¹⁷ βοιλω-
 μεθα H I Sicut ποτῶν (i. e. πίνωμεν) G ¹⁸ ἐπτεῦθεν οὐκ G ¹⁹ λαβῆς
 πρὸ λάβοις οὐκ. B. ²⁰ γὰρ πρὸ δὲ A. B. D. E. F. G Flor. Ido—πλουτεῖν
 οὐκ. B. I

ἐστὶν οὗτος ἀτέλεστος, καὶ ὥσπερ ἂν πλείονα προέλθῃ οὐδὲν,
 ὅσοις μᾶλλον τοῦ τέλους ἀφίσταται. Ἀρ' οὖν οὐκ αἰνίγμα
 τοῦτο καὶ παραπληξία καὶ ἐσχατὴ μακία; Ἐποστᾶμεν τοίνυν
 ἐκ πρώτης τῶν κακῶν· μᾶλλον δὲ μηδὲ ὅλως ἀψώμεθα τῆς τοι-
 αύτης ἐπιθυμίας· κἂν ἀψώμεθα δέ, ἢ ἐκ προοιμίων ἀποπηδή-
 σωμεν ὅπερ ὁ παραιμαστὴς περὶ πόρνῃς γυναῖκας παραινεί
 λέγων 24· Ἀποκήδησον, μὴ ἐγχρονίσῃς, καὶ μὴ ἔλθῃς ἐπὶ
 ἰθύραις οἴκῳ αὐτῆς. Τούτῳ σοι καὶ ἐγὼ 25 περὶ τῆς φιλο-
 χρηματίας λέγω. 26 Ἄν γὰρ ἐμπέσῃς κατὰ μικρὸν εἰς τὸ πέ-
 λαγος εἰσιὼν τῆς μακίας ἐκείνης. δυσκόλως, ἐπανελθεῖν δύνησῃ.
 Καὶ καθάπερ 27 ἐν τοῖς ἰλίγγυις κἂν μυριάκις φιλονεικῇς, οὐ
 περίσῃ ράδις· οὕτω, καὶ πολλῶ χαλεπώτερον, εἰς τὸ βάθος
 τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ἐμπεσὼν, ῥυπαρεῖς σιωπὸν μετὰ τῶν
 ὄντων ἀπάντων.

Διὸ, παρακαλῶ, τὴν ἀρχὴν φυλαττωμένα, καὶ τὰ μικρὰ ἄφύ-
 γωμεν κακὰ· τὰ γὰρ μεγάλα ἀπὸ τούτων τίττεται. Ὁ γὰρ
 καθ' ἕκαστον ἡμάρτημα μαθὼν λέγειν, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, κατὰ
 D μικρὸν πάντα ἀπολεῖ. Τοῦτο γοῦν τὴν κακίαν εἰσέγαγε,
 τοῦτο τὰς θύρας ἀνέωξε τῇ ἁλότη, τοῦτο τῆς πόλεως τὰ
 τεῖχη κατέβαλε, τὸ καθ' ἕκαστον λέγειν, οὐδὲν παρὰ τοῦτο.
 Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἰσχυμάτων τὰ μέγιστα αἰξεται νοσήματα,
 ὅταν 28 τὰ μικρὰ καταφρονῇται. Ὁ Ἡσαῦ εἰ μὴ προῖδσκε τὰ
 πρωτοτόκια, οὐκ ἂν ἀνέξιος ἐγένετο τῶν εὐλογιῶν· εἰ μὴ τῶν
 εὐλογιῶν ἀνάξιον ἑαυτὸν κατέστησεν, οὐκ ἔνι εἰς ἀδελφοκτανίαν
 προελθεῖν ἐπιθύμησεν. Ὁ Καὶν εἰ μὴ τῶν πρωτείων ἠρίσθη,
 ἀλλὰ τῷ θиф παρεχώρησε ταύτων, οὐκ ἂν ἔσχε τὴν 29 δευτερίαν
 τὴν δευτερίαν ἔχων 30 πάλιν, εἰ τῆς παραιτίσεως ἥκουσεν, οὐκ ἂν
 Εἰδὼν τὸν φόνον· πάλιν τὸν φόνον ἐργασάμενος, εἰ πρὸς μετά-
 νοιαν ἦλθε. τοῦ θεοῦ καλοῦντος αὐτόν, καὶ μὴ ἀναισχύντως
 ἀπεκρίνατο, οὐκ ἂν τὰ μετὰ ταῦτα ὑπέμεινε δεινὰ. Εἰ δὲ οἱ
 πρὸ τοῦ νόμου ἀπὸ τῆς ῥηθιμίας ταύτης κατὰ μικρὸν εἰς αὐτὸν
 τὸν πυθμένα τῆς κακίας ἦλθον, ἐνόησον τί πεισώμεθα ἡμεῖς οἱ

24 Ἔστι ν. 2.

1 ὅσοις BE. 2 ἀποσπώμεθα G. 3 ἐκ] ἀπὸ G. 4 ὅπερ] + γὰρ A
 Mox περὶ π γ παραινεί ADEFGH. περὶ π παραινεί γ B. παραινεί π π
 γ Etd. 5 χρονίσῃς G. 6 ἄραις πτο ἄραι BDEFGH. θύραις G
 7 περὶ τῆς χρηματίας H. περὶ χρημάτων G. 8 ἐν DEHI. 9 ἐκ] ἐκ
 Statius ἰλιγγίας πτο ἰλιγγί BDEFG. ἰλιγγίας H. 10 ἀπολείπει G.
 11 φεγγόμεν πτο φεγγόμεν EFG. 12 ἐκφραγῇ G. 13 ἁλότη] διαβολῇ BDE
 et ex cap. A. 14 σωματων, + τότε DE. 15 το οὐκ H. 16 δευτερί B
 δευτερίαις H. 17 πάλιν om. F. πάλιν τὴ δ ἔχω lux ord. A.H.I. 18 καὶ]
 + τι G. Mox ἀπεκρίνατο πτο ἀπεκρίνατο A.B.D.E.G.H.I.

πρὸς μείζονα καλοῦμενοι σκάμματα, ἂν μὴ μετὰ ἀριβείας
 ἐαυτοῖς προτεχωμεν, καὶ τοὺς σπινθῆρας τῶν κυκλῶν, πρὶν ἢ τὴν
 πυρρὰν ἀναφθῆναι, προλαβόντες σβεννύωμεν. Οἷον τι λέγω;
 ἐπιπορεύεις συνεχῶς; Μὴ πρὸς ταῦτο στῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ
 ὁμιλεῖν ἀνέλκε, καὶ οὐ διέσῃ πόνου λοιπόν· πολὺ γὰρ δυσκολώ-
 τερον, ὁμιλῶντα μὴ ἐπιπορεῖν, ἢ μὴδὲ ὁμιλεῖν ὅλως. Ὑβριστῆς
 εἰ καὶ λοιδόρος καὶ πλῆκτης; Γράψον ὅτι σταντῶ νόμον μὴ ὀργί- 555
 ζεσθαι μὴδὲ κρᾶζειν ὅλως, καὶ στανταίρεται τῇ μίξῃ καὶ ὁ
 καρτῆς. Λάγνος καὶ ἔσματος εἰ, τίθει σταντῶ πάλιν ἄραν,
 ὥστε μὴ ὄραν εἰς γυναῖκα, ὅμως εἰς θέατρον ἀναβαίνειν, μὴδὲ
 ἐν ἀγορῇ τὴν ἀλλότριον περιεργαζέσθαι κάλλη. Πολὺ γὰρ
 ἐνκολώτερον, τὴν ἄρχην μὴ ἰδεῖν εὐμορφον γυναῖκα, ἢ θεασά-
 μενον, καὶ δεξιόμενον τὴν ἐπιθυμίαν, ἐκβάλλειν τὸν ἐκ ταύτης
 θόρυβον. Κουφότεροι γὰρ ἐν προκίμοις αἱ ὑγῶνες μᾶλλον
 δὲ οὐδὲ ἀγῶνος ἡμῖν δεῖ, ἂν μὴ πῶς θιμῇ ἀποξινύμεν τῷ πολεμῶν, B
 μὴδὲ τα σπέρματα τῆς καλίας ἐξώμεσθαι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ
 Χριστὸς τὸν ἀκολάστως ὀρώντα εἰς γυναῖκα ἐκόλασεν, ἵνα
 πλείονος ἡμᾶς ἀπαλλαγῇ πόνου, πρὶν ἢ γινέσθαι τὸν ἀνταγω-
 νιστὴν ἰσχυρὸν κελεινὸν ἐκβάλλειν τῆς οἰκίας, ὅτε καὶ εὐκόλως
 ἐκβάλλεσθαι δύναται. Ποία γὰρ ἀνάγκη πράγματα ἔχειν
 περιττὰ, καὶ συμπλέεσθαι τοῖς ἀνταγωνισταῖς, παρὸν χωρὶς
 συμπλοκῆς στῆσαι τὸ τρόποιον, καὶ πρὸ τῆς πώλης ἄρπαιται
 (98) τὸ βραβεῖον; Οὐ γὰρ τοσοῦτος πόνος μὴ ὄραν γυναῖκας ὁραίας,
 ὅσος πόνος ὀρώντα κατέχειν μᾶλλον δὲ καὶ οὐδὲ πόνος τὸ πρό-C
 τερον ἂν εἴη, ἢ μὴ ὁ πολὺς ἰδρῶς καὶ μύχθος μετὰ τὸ ἰδεῖν
 ἐγγίνεσθαι. Ὅταν οὖν καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐλάττει ἢ, μᾶλλον δὲ
 ὁ μὴδὲ ὅλως ἢ μύχθος τις μὴδὲ πόνος, καὶ τὸ κέρδος μείζον, τί
 σπουδαζόμεν εἰς τὸ πελαγὸς ἱμπεσεῖν τῶν μυρμικῶν κακίων, ὅτι
 γὰρ ἐνκολώτερον μόρον ὅ μὴ ὄραν γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ καθαρώ-
 τερον περιέσται τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας, ὥστε ὅταν ὁ ὀρῶν καὶ
 μετὰ πόνου πλείονα, καὶ μετὰ ἀηλιδὸς τιτος ἀπαλλάττεται, ἔαν
 ἄρα ποτὲ ἀπαλλαγῇ. Ὁ μὲν γὰρ μὴ ἰδὼν τὴν εὐμορφά, ὕψιν,
 καὶ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἐνταύθην ἵσται καθαρὸς ὁ δὲ ἐπιθυμήσας D

ἡ ἀνταγ. G. ἡ καὶ σπ. G. ἡ καὶ ἀνταγ. εἰ πρὸ εἰ καὶ ἀνταγ. A.B.D.E.
 F.H.I. ἡ τῆς, εἰς I. Statim σταντῶ πρὸ σταντῶ A.B.D.E.H.I. πῶς
 ὄραν σταντῶ hoc est B.D.E. ἡ εἰς σπ. I. ἡ μὴ εἰς θ. Sic postit σταντῶ.
 μὴ εἰς το εἰ Edd. ἡ μὴ πρὸ σταντῶ A.D.E.G.H. ἡ ἐκβάλλειν A.B.D.E.
 F.O.H. ἐκβάλλειν Edd. ἡ ἐκβάλλειν B. ἡ ἐκβάλλειν A.E.F.H.I.
 ἡ οὐδὲ, σπ. G. ἡ εἰς ὁ πολὺς. Sic A.E.F.I. ἡ ἄλλο πολὺς Edd. πῶς δι G.
 ἡ πῶς. ἡ τῶν ἀκολάστως A.B.D.E.F.H.I. πῶς κατέχειν ἡ μὴδὲ ὄλως
 ἡ σπ. μὴ ὄλως εἰς Edd. ἡ οὐδὲ σπ. F.H.I. ἡ ὁ μὴ ὄραν. Sic σπ. σπ.
 τὸ μὴ ὄραν Edd. I. ὁ μὴ ὄραν σπ. πῶς. ἡ οὐκ σπ. A.D.E.F. ἡ πῶς
 καὶ G. ἡ καὶ accessit ex A.D.E.F.G.H.I. ἡ ὄραν A.D.E.F.H.

ἰδεῖν, πρότερον καταβαλὼν τὸν λογισμόν, καὶ μολύνας αὐτὸν
 μοριάκις, τότε ἐκβάλλει τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας κηλίδα, ὥς ἔρα
 καὶ ἐκβάλῃ. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς, ἵνα μὴ ᾤταῦτα
 πάσχωμεν, οὐ φόνον κελύει μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀργήν· οὐ μοιχείαν,
 ἀλλὰ καὶ ὄψιν ἀκόλαστον· οὐκ ἐπιορκίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ομνῖναι
 καθόλου. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἴσταται τοῦ μέτρου τῆς ἀρετῆς,
 ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα ἐνομοθέτησε, καὶ ἐπὶ τὸ μείζον προέειπεν.
 Ἀποστήσας γὰρ ἡ τῶν φόνων, καὶ κελύεισας καθαρὸν εἶναι ὀργῆς,
 κελύει ἡ καὶ πρὸς τὸ πάσχειν κακῶς ἕτοιμον εἶναι, καὶ μὴ
 Εἰς τοσοῦτον παρεσκευάσθαι παθεῖν, ὅσον ὁ ἐπιβουλεύων βούλεται,
 ὡς ἀλλ' ὑπερβαίνειν περαιτέρω, καὶ νικᾷν αὐτοῦ τῆς μανίας τὴν
 ὑπερβολὴν τῇ τῆς οἰκείας φιλοσοφίας περιουσίᾳ. Οὐδὲ γὰρ
 εἶπεν, εἰς τὴν σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν ὀξυῖαν σιαγόνα, ἥ φέρε γενναίως
 καὶ ἡσυχάζει, ἀλλὰ προσέθηκε τούτῳ καὶ τὸ τὴν ἑτέραν αὐτῷ
 παρασχεῖν. Ὡς Στρέψον γὰρ αὐτῷ, φησὶ, καὶ τὴν ἄλλην.
 Τοῦτο γὰρ ἡ λαμπρὰ νίκη, τὸ ἡλικίονα αὐτῷ παρασχεῖν ὡς
 βούλεται, καὶ τοῖς ὅροις τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας αὐτοῦ τῇ δαψι-
 λείᾳ τῆς οἰκείας ὑπερβῆναι μακροθυμίας. Οὕτω ἡ γὰρ καὶ τὴν
 ἐκείνου καταλύσεις μανίαν, καὶ τοῦ προτέρου ληψὴ μισθὸν ἐκ
 τοῦ ὑστερίου, καὶ τὴν ἐκ ἐκείνου καταλύσεις ὀργήν. Ὅρασι, ὅτι
 πανταχοῦ τοῦ μὴ κακῶς πάσχειν ἡμεῖς ἴσμεν κύριοι, οὐχ οἱ
 556 ποιοῦντες ἡμᾶς; Μᾶλλον δὲ οὐ τοῦ μὴ πάσχειν κακῶς μόνον,
 ἀλλὰ καὶ τοῦ παθεῖν ἐν αὐτοῖς τὴν ἐξουσίαν ἔχομεν· ὃ δὲ μά-
 λιστα ἔστι θαυμαστόν, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἀδικούμεθα, εἰς νήφα-
 μεν, ἀλλὰ καὶ ἐκρηγεταίμεθα, καὶ δι' αὐτῶν ὡς ἀδικούμεθα ἵπαρ
 ἑτέραν. Σκόπει δὲ ὕβρις· ὅτι εἰς τὴν ὕβριν εἰς τὴν ποιῆσαι
 τὴν ὕβριν ταύτην ἐγκώμιον σόν. Ἄν μὲν γὰρ ἀνθυβρίσης,
 ἐπέτεινας τὴν αἰσχύνην· ἂν δὲ ἐνλογήσης τὸν ὑβρισκόντα, πάν-
 τας ὄψει τοὺς παρόντας στεφανούντας σε καὶ ἀνακρύπτοντας.

22 Mart. v. 39.

¹ ἂν (ἐν E.) ἄρα καὶ ἐκβάλῃ] Sic D.E.G. ἂν ἐκβάλῃ ἄρα (καὶ ἄρα) A.F.H.I.
 ἂν ἄρα ἐκβάλῃ Edd. ² τοῦτο G. ³ τὸν φόνον G. τὸν φόνον Vignon.
 7 καὶ οὐκ. G. ⁴ ἕτοιμος H. ⁵ ἀλλ' ὑπερβαίνειν] ἀλλὰ χωρεῖν D.E.
⁶ εἶπεν οὐκ. G. ἴδεν προτὶ σιαγόνα Edd. φησιν. ⁷ φέρε γ. καὶ οὐκ. I. Statim
 ἡσυχάζει pro ἡσυχάζειν οὐκ. ⁸ ταῦτα B. Statim τὸ καὶ pro καὶ τὸ D.G.
⁹ γὰρ] οὐκ (et oia. φησι) I. ¹⁰ ἡλικίονα D.E.P.G.I. ἡλικίον Edd. Mor. & pro
 ἐν G. ¹¹ γὰρ pro γὰρ οὐκ. ¹² καταλύσεις οὐκ. καταλύσεις Edd.
¹³ τοῖς οὐκ. E.G. ¹⁴ τοῦ παθεῖν εἰ] Sic E.G. ut cognoscatur Sav. Ante Montef.
 edebatur τοῦ μὴ παθεῖν (sic οὐκ). καὶ παθεῖν A.F.H. τοῦ καλῶς παθεῖν I.
 In G. locus sic legitur καλῶς δε σὺ τῷ πάσχειν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ παθεῖν εὖ.
 αὐτοὶ ἔχοντες τὴν ἐξουσίαν. ¹⁵ ἡ παρ' ἑτέρων Edd. ἡ, accusam a Savilio.
 deest in A.B.F.H.I. ¹⁶ ε. εἰ σὺ pro σὺ καὶ οὐκ. ¹⁷ ἐκτείνων B.D.E.
 F.G.H. ἐπέτεινας Edd. ¹⁸ ἂν pro ἂν οὐκ.

Εἶδες πῶς δι' ὧν ἀδικούμεθα, ἐνεργετούμεθα, εἴαν ἠθέλωμεν;
 Τοῦτο καὶ ἐπὶ χρημάτων, τοῦτο καὶ ἐπὶ πληγῶν, τοῦτο καὶ B
 ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων ἔστιν ἰδεῖν συμβαίνει· Ἄν γὰρ τοῖς
 ἐναντίοις αὐτοῦς ὑμειψόμεθα, καὶ ὑπὲρ ὧν λακῶς ἐπάθομεν, καὶ
 ὑπὲρ ὧν ἐνεργετούμεν, διπλοῦν ἑαυτοῖς ὑφαινομεν στέφανον.
 Ὅταν τοίνυν ἐλθῶν τις εἴπῃ, ὅτι ὁ θεὸς σε ὑβρίζει, καὶ κακῶς
 σε πρὸς πάντας λέγων διατελεῖ, πταίεσον πρὸς τοὺς λέ-
 γοντας τὸν εἰρηκότα οὕτω γὰρ, κἂν ὑμύνασθαι βουλήσῃς,
 δυνήσῃ δίκην λαβεῖν. Οἱ γὰρ ἀκούοντες ἐκείνου ὡς θείου παν-
 τὸς ἡχαλεπώτεροι, ὅτι ὁ μὲν οἰδὲν ἡδικημένους ἐλόγησε, σὺ δὲ
 καὶ κακῶς παθὼν, τοῖς ἐναντίοις ημεῖς. Καὶ τὰ εἰρημένα δὲ C
 πάντα οὕτω δειξαὶ δυνήσῃ ἔωλα ὄντα. Ὁ μὲν γὰρ θαυνομένους
 τοῦ συνειδέναι τοῖς εἰρημέτοις ἀποδείξιν παρέχεται τὸ ἀλγεῖν·
 ὁ δὲ καταγελάσας, αὐτῇ τούτῳ παρὰ τοῖς παροῦσι πίσης
 ἑαυτὸν ἀπῆλλαξεν ὑποψίας. Σκότει τοίνυν πόσα ἐκ τούτου
 συλλέγεις καλὰ. Πρῶτον ἀπαλλάττεις ἑαυτὸν θορύβου
 καὶ παραχῆς· εἴτα, μᾶλλον δὲ τοῦτο εἰσθῶ πρῶτον, κἂν ὑμάρ-
 τήμιντα ἔχῃς, καὶ ταῦτα ἀποδύῃ, καθύπερ ὁ τελώνης τὴν τοῦ
 Φαρισαίου καταγυρίαν πρῶτος ἐνεγκων. Πρὸς τοῦτοις, φιλό-
 σοφον κατασκευάζεις ὅσον τὴν ψυχὴν τῇ τοιαύτῃ μελέτῃ, καὶ D
 μυρίαν παρὰ πάντων ἀπολαύσεις ἐταίριν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς εἰρη-
 μέτοις ὑποψίαν ἀποδύῃ πᾶσαν. Εἰ δὲ καὶ ἐκεῖνον ὑμύνασθαι
 ἐπιθυμεῖς, καὶ τοῦτο ἐκ περιουσίας ἔψεται, καὶ τοῦ θεοῦ κολά-
 (99) ζουτος αὐτὸν ἀνθ' ὧν εἴρηκε, καὶ πρὸ τῆς κολάσεως ἐκείνης τῆς
 σῆς φιλοσοφίας ἀντὶ καιρίας αὐτῇ γινομένης πληγῆς. Οὐδὲν
 γὰρ οὕτω τοῖς ἐβρίζοντις ἡμᾶς δάκνιν εἰσθεν, ὡς τὸ τοῖς
 ὑβριζομένοις ἡμᾶς τῶν ὑβρίων καταγελαῖν. Ὡστερ οὖν ἐκ τοῦ
 φιλοσοφεῖν τοσαῦτα ἴσται καλὰ, οὕτως ἐκ τοῦ μικροψύχους
 εἶναι τὰ ἐναντία συμβήσεται πάντα. Καὶ γὰρ ἑαυτοὺς κα- E
 ταισχύνουмен, καὶ ὑπαίθυνοι παρὰ τοῖς παροῦσι δοκούμεν εἶναι
 τοῖς λεγομένοις, καὶ τὴν ψυχὴν θορύβου πληροῦμεν, καὶ τὸν

* εἰς H I διατελεῖ ἠθέλωμεν πρὸς θελωμεν A B E F H I. In G πρὸς: εἰς πρὸς
 δι' ὧν ἀδικούμεθα, δι' αὐτῶν μᾶλλον ἐνεργετούμεθα, εἴαν ἠθέλωμεν, τοῦτο κ τ τ
 εἴπῃ A B E F G H I εἴπῃ Edd. * διατελεῖ A F * εἰρηκότα

A F G H I εἰρηκότα (σε) εἰρηκότα (σε) Vem. b. unde ὑμύνασθαι πηγαῖν τῇ
 Edd. * ποικιλιώτερον B G. Vero. * ἀποδύῃ διζαῖ ἐντετατο οὐδ A D
 E F H I * παρέχεται τὸ παρέχει τοῦ H * παρὰ οἱ G. * σκότει
 B D E H I * εἴτα μᾶλλον δὲ πρὸ εἴτα δὲ μᾶλλον οὐκ οὐκ. ut jam vobis
 Dna. εἴτα μᾶλλον (εἰς δὲ) Vero. * καὶ ταῦτα ἀποδύῃ ἀποδύῃ ταῦτα B.
 ἀποδύῃ πρὸ ἀποδύῃ οὐκ οὐκ * ἀποδύῃ B D E. * τοῦτοις + δε G.
 * σε G * ἀποδύῃ A F G H I * ὑμύνασθαι F G H I. ἀμύνασθαι Edd.

ἐχθρὸν εὐφραίνομεν, καὶ τὸν θεὸν παροξύνομεν, καὶ τοῖς ἁμαρ-
 τήμασι προστίθεμεν τοῖς ἑποτέροις. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα
 ἐννοήσαντες, φύγωμεν τῆς μακροψυχίας τὸ βάραθρον, καὶ πρὸς
 τὸν λιμένα τῆς μακροθυμίας καταδράμωμεν, ἵνα καὶ ἐνταῖθα
 εὖρωμεν ἀνάπανσιν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς
 ἀπεφάνητο, καὶ τῶν μελλοῦσιν ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι
 557 καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ
 πατρὶ δόξα, ἀμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
 ῶνων, Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ.

ἸΟῖδμεν γάρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικὸς ἐστίν· ἐγὼ δὲ σαρκικός
 εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν.

Β ἘΠΕΙΔΗ εἶπεν, ὅτι μεγάλη γέγονε εὐκαὶ, καὶ ἡ ἁμαρτία
 δυνατωτέρα κατέστη τῆς ἐντολῆς ἐπιλαβομένη, καὶ ταῦναντίον
 οὐπερ ἐσπούδαζεν ὁ νόμος ἐξέβη, καὶ εἰς πολλὴν τὴν ἀκρατήν
 ἐνέβαλεν ἀπορίαν, λίγει καὶ τοὺς λογισμῶν λοιπὸν, καθ' ὃν
 ταῦτα γέγονε, πρότερον ἀπαλλάξας τὸν νόμον ἢ πονηρὰς ὑπο-
 ψίας. Ἴνα γὰρ μὴ ἰκοίω, ὅτι διὰ τῆς ἐντολῆς ἡ ἁμαρτία
 ἀφορμὴν ἔλαβε, καὶ ὅτι ἐλθοῦσης αὐτῆς ἡ ἁμαρτία ἀνέζησε,
 καὶ ὅτι δι' αὐτῆς ἐξηπάτησε καὶ ἐπέκτεινε, τοὺς νόμον τῶν
 C σακῶν τούτων νομίση τις αἰτίον εἶναι, πρότερον τὴν ὑπὲρ
 αὐτοῦ τίθησιν ἀπολογία μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας, οὐ μόνον
 κατηγορίας αὐτὸν ἀπαλλέττω, ἀλλὰ καὶ ἐγκύμιον αὐτῷ
 πλέκων μέγιστον. Καὶ τοῦτο οὐχ ὡς αὐτὸς χαρίζομενος τίθη-
 σιν, ἀλλ' ὡς κοινὴν ἐκφέρων ψῆφον. "Οἶδμεν γάρ, εἶπεν,
 ὅτι ὁ νόμος πνευματικὸς ἐστίν." Ὡσανεὶ ἔλεγεν, ὡμολογημέ-
 νου τοῦτο καὶ ὁ λόγος ἐστίν, ὅτι πνευματικὸς ἐστὶ τοσοῦτον
 ἀπέχει ἁμαρτίας αἰτίος εἶναι, καὶ τῶν γεγενημένων κακῶν εἰπεύ-
 θενος. "Ὅρα πῶς οὐ κατηγορίας αὐτὸν ἀπαλλάττει μόνον,
 ἀλλὰ καὶ ἐπαινεῖ μεθ' ὑπερβολῆς ἀπάτης. Πνευματικὸν γὰρ
 εἰπὼν, διδάσκαλον αὐτὸν ἡμετέρας δείκνυσιν ὄντα, καὶ κακίας
 D πολέμιον· ταῦτο γάρ ἐστιν εἶναι πνευματικόν, τὸ πάντων

I Cor. VII γ. 14

[προτέρου] ἡμετέροις A.D.E.F.H.I. receptum a Sav. Mor. Ben. ὁ δὲ
 προσέτις G. Hom. XIV. ὁ δὲ περ B. ὁ δὲ τῆς πονηρᾶς Edd. τῆς om.
 A.B.D.E.F.H.I. ὁ δὲ ἀνέκτεινε + ἵν' αὐτὸς μὴ Edd. Hæc absunt a nostris præ-
 ter B. ubi ἵνα οὐ μὴ legitur. Habet ea Cat. in marg. a manu recenti. ὁ νο-
 μος αὐτῶν om. om. τις Edd. ὁ φησὶν om. G. ὁ ἐστίν om. G.
 ὁ δὲ ἀνέκτεινε F.H.I. Statim καὶ ὅρα πῶς Edd. ea om. A.F.G.H.I. Cat. ὁρᾷ
 pro ὅρα A.F.H.I. Cat. ὁ δὲ ἀνέκτεινε φησὶν unversis oed. A.E.F.H.I. Cat.

ἡ ἀμαρτημάτων ἀπάγειν ὅπερ αὖ καὶ ὁ νόμος ἐπαίει, φοβᾶν, νοθεύων, κολάζων, διαρθοίμενος, τὰ περὶ ἀρετῆς συμβουλευῶν ἔπειτα. Ποθεν αὖ ἡ ἀμαρτία ἵγχοιεν, εἰ οὕτω θαυμαστός ὁ διδάσκαλος: Παρὰ τὴν τῶν μαθητῶν ῥαθυμίαν. "Διὸ ἐπήγαγε λέγων, "ἐγὼ δὲ σαρκίς εἰμι," τὸν ἐν τῷ νόμῳ καὶ πρὸ τοῦ νόμου πολιτευόμενον ἄνθρωπον ἵστογράφῳ νῦν "ὁ Περαιμένος ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν." Μετὰ γὰρ τοῦ θανάτου, φησὶ, Ε καὶ ὁ τῶν παθῶν ἐκείσθηθεν ὄχλος. "Ὅτε γὰρ θνητὸν ἐγένετο τὸ σῶμα, ἐδέξατο καὶ ἐπιθυμίαν ἀναγκαίως λοιπὸν, καὶ ὀργὴν καὶ λύπην καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἃ πολλῆς εἶδειτο φιλοσοφίας, ἵνα μὴ πλημύραντα ἐν ἡμῖν καταποιτήσῃ τὸν λογισμόν εἰς τὸν τῆς ἀμαρτίας βιβθόν. Αὐτὰ μὲν γὰρ οὐκ ἦν ἀμαρτία ἡ δὲ ἀμετρία αὐτῶν μὴ χαλινωμένη, τοῦτο εἰργάζετο. Οἷον, ἵνα ὡς ἐπὶ ὑποδείγματος ἐν αὐτῶν μεταχειρίσας εἴπω, ἡ ἐπιθυμία ἀμαρτία μὲν οὐκ ἔστιν ὅταν ᾖ εἰς ἀμετρίαν ἐκπέσῃ, εἴσω τῶν τοῦ γάμου νόμων οὐκ ἐθέλωσα μένειν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοτρίαις ἐπιπηδῶσα γυναιξὶ, τότε λοιπὸν μοιχεία τὸ πρᾶγμα γίνεται, ἀλλ' οὐ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ταύτης πλεονεξίαν. Καὶ σφύπει σοφίαν Παῦλον. Ἐγκωμιάσας γὰρ τὸν νόμον, ἐπὶ τὸν ἀνωτέρω χρόνον ἔδραμεν εὐθέως, ἵνα δειξάτω 558 πῶς καὶ τότε τὸ γένος δέκεται τὸ ἥμετερον, καὶ ἡνίκα τὸν (100) νόμον ἔλαβεν, ὑποφύγῃ τῆς χάριτος ἀναγκαίαν αὖσαν τὴν παρουσίαν ὅπερ πειτοχευ ἀτασκαύσαι ἐσπαύδακε. Τὸ γὰρ, "πεπρωμένος ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν," ὅταν λέγῃ, οὐ περὶ τῶν ἐν τῷ νόμῳ λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπερὶ τῶν πρὸ τοῦ νόμου βεβιωκότων, καὶ τῶν ἐξαιρέτως γενωμένων ἀνθρώπων.

Εἰτα καὶ τὸν τρύπον λέγει τῆς πράσεως καὶ τῆς ἐκδόσεως. 2.^α "Ὁ γὰρ κατεργάζομαι, φησὶν, οὐ γινώσκω." Τί ἐστίν, "οὐ γινώσκω;" Ἀγνοῶ. Καὶ ποτε ταῦτο γέγονεν; οὐδεὶς γὰρ οὐδέποτε ἐν ἀγνοίᾳ ἥμαρτεν. Ὅρις ὅτι ἂν μὴ μετὰ τῆς προσηκούσης εὐληθείας τὴς λέξεις ἐκδοζόμεθα, καὶ πρὸς τὸν

29. 5.

¹ ἔσται ἡ ἀμαρτία hoc est. A.D.E.F.H.I. Col. τοῦτο γὰρ ἐστὶν εἶναι ἀμαρτημάτων ἀπαλλαγὴν ὅπερ νῦν G. ² αὖν; φησὶν Edh. φησὶν om. B.D.E.F. G.H.I. ³ γέγονεν A.F.; H.I. ἐργάσθαι Edd. = die) + καὶ E.G. ⁴ ἵστογραφῷ G. Statim enim accipiam ex B.D.E.F.G.H.I. et Col. ⁵ πεπρωμένος B.G. ⁶ τὸν θάνατον G. τοῦ παθῆτος ex coet. B. ⁷ καὶ τὴν ἐκ G.I. Statim ἀφ' ἧς λοιπὸν G. ⁸ τὴν ἀ. omittit. Abest arctulus ⁹ ἀμαρτίαν G. ¹⁰ γάμου τομὴν B.D.E.F.G.H. Cui Brix. Edebatur νόμον γάμου. ¹¹ αὐτῆς B.E. ¹² δεῖξαι D.F.G. Col. ¹³ παρουσίαν A.E.G.H.I. Col. παρουσίαν vulgo. In B. haec ἀπαφρὸς παρουσίαν ἔβαλε. ¹⁴ περὶ οὗ G. Col. ¹⁵ τῶν om. B.G. ¹⁶ γὰρ om. A. ¹⁷ εἰς A.D.I. ¹⁸ ἐκδοζόμεθα A.B.D.E. F.H.I. Col. Edebatur ἐκδοζόμεθα ππε πομπῶ.

ἀποστολικὸν ἴδωμεν σκοπὸν, μυστρία ἐψέται ^ατὰ ἄτοπα: Εἰ γὰρ
 ἄγνωστοὺς ἡμάρτανον, οὐδὲ δίκην ἦσαν ἄξιοι δοῦναι Ὡς περ
 οὖν ἀνωτέρω ἔλεγε, "Χωρὶς γὰρ νόμοι ἁμαρτία νεκροί, οὐ
 ταῦτα δηλῶν, ὅτι οὐκ ᾔδεισαν ἁμαρτάνοντες. ἀλλ' ὅτι ᾔδεισαν
 μὲν, οὐχ οὕτω δὲ ἀκριβοῦς διότι ἐκαυλοῦντο μὲν, οὐχ οὕτω
 C δὲ σφοδρῶς καὶ πάλιν. "τὴν ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν," οὐ τῆς
 καθόλου ἄγνοϊαν δηλῶν, ἀλλὰ τὴν σαφειστάτην γνώσει ἐμφαι-
 νῶν ἔλεγε δὲ, ὅτι "καὶ κατεργάσατο ἐν ἐμοὶ τάσαν ἐπιθυμίαν,
 οὐ τοῦτο λέγων, ὅτι ἡ ἐντολὴ τὴν ἐπιθυμίαν ἐποιήσεν, ἀλλ'
 ὅτι τὴν ἐπίτασιν τῆς ἐπιθυμίας ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς
 ἐπεισῆγαγεν αὐτῷ καὶ ἐνταῦθα οὐ τῆς καθόλου ἄγνοϊαν
 δηλοῖ, λέγων, "Ὁ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω" ἐπεὶ πῶς
 συνήδετο τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον: Τί οὖν
 ἐστίν, "οὐ γινώσκω;" Σκοποῦμαι, φησὶ, συναρπύζομαι, ἐπὶ-
 ρεῖαν ὑπομένω, οὐκ οἶδα πῶς ὑποσκελιζομαι ὅπερ καὶ ἡμεῖς
 εἰώθαμεν λέγειν, οὐκ οἶδα πῶς ὁ δεῖρα ἐλθὼν συνήρπασεν, οὐκ
 ἄγνοϊαν προβαλλόμενοι, ἀλλὰ ἀτύτην τινὰ καὶ περίστασιν καὶ
 ἐπιβουλήν ἐμφαίνοντες "Οὐ γὰρ δὲ θέλω, τοῦτο ἡ πράσσω,
 ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιεῶ." Πῶς οὖν οἱ γινώσκεις, ὃ κατεργά-
 ζῃ, Εἰ γὰρ θέλεις τὸ καλόν, καὶ μισεῖς τὸ πονηρὸν, γινώσκεις
 τοῦτο ἀπῆρτισμένης ἐστίν Ὅθεν δὲ ἄλλω, ὅτι καὶ τὸ, "δὲ οὐ
 E θέλω," εἶρηκεν, οὐχὶ τὸ αἰτέξουσιν ἀναιρῶν, οἷον ἀνάγκη τινὰ
 εἰσάγων βεβιασμένην. Εἰ γὰρ οὐχ ἐκπίπτες, ἀλλ' ἀναγκαζό-
 μενοι ἡμαρτάνομεν, πάλιν τὸ τῶν κολάσεων τῶν ἐμπροσθεν
 γεγενημένων οὐκ ἂν ἔχοι λόγον Ἀλλ' ὥς περ, "οὐ γινώσκω,"
 εἰπὼν, οὐκ ἄγνοϊαν ἐνέφηνεν, ἀλλ' ὥς περ εἰρήκαμεν οὕτω καὶ
 τὸ "μὴ οὐ θέλω," προσθεῖς, οὐκ ἀνάγκη ἐδήλωσεν, ἀλλὰ τὸ
 μὴ ἐπαινεῖν τὸ γινόμενον. Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν δηλώσας ὁ τῷ
 εἰπεῖν, "Ὁ οὐ θέλω, τοῦτο πράσσω," εἰρήγαγεν ἂν, ἀλλ' ὃ
 ἀναγκαζομαι καὶ βιάζομαι, τοῦτο ποιεῶ τοῦτο γὰρ ὁ τῷ θέλει
 καὶ τῇ ἐξουσίᾳ ἀντίκειται Νυνὶ δὲ οὐ τοῦτο εἶρηκεν, ἀλλ'
 ἀντὶ τούτου τὸ, "τὸ μισῶ," τέθεικεν, ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ ἐν τῷ
 559 εἰπεῖν, "ὃ οὐ θέλω," οὐ τὴν ἐξουσίαν ἀνέλε. Τί οὖν ἐστὶ
 τὸ, "δὲ οὐ θέλω;" Ὁ μὴ ἐπαινῶ, δὲ μὴ ἀποδέχομαι, δὲ μὴ

^α τὰ accessit ex omissis. ^β ἡ ἁμαρτία D E H I ^γ καὶ assumptum ex
 A D E F G H I ^δ ἡμεῖς G, συναρπάζει με (at. ^ε καὶ εἰ πράσσω
 tantus locus D G. ^ς ὅτι οὐκ P H I Mox δὲ ante οὐ θέλω accessit ex E H I
 Idem totum hic. tam multa exierunt in textum recepi Montf. ^ζ ἡμαρτάνομεν
 pro ἁμαρτάνομεν A B D E F H I Cat. ^η οὐκ οὐκ omnes. λέγων Edd ^θ δ
 assumptum ex B D E I ^ι τοῦτο ἦν] ἦν τοῦτο A P H I Cat. ^κ τῷ] τὸ
 H. μετὰ τὸ I ^λ ἐπείγαγεν ἂν (at. om. G) Sic omnes πῶς οὐκ ἐπείγαγεν
 Edd. ^μ τῷ θ. καὶ] καὶ το μὴ θέλει G ^ν accessit ex B D E F ^ξ ὅτι
 pro ut omnes. ^ο δ assumptum ex B D E F I. ^π τὸ δὲ οὐ θ] Sic B D E F
 δ οὐ θ. G. τὸ δὲ θ Veron. Scr. Mos.

φιλῶ· ὡς πρὸς ἀντιδιαστολὴν καὶ τὰ ἐξῆς ἐπήγαγεν εἰπὼν,
 "Ἄλλ' ὁ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. ³Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ,
 σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός."

¹Ὅρας τίως τὴν διάνοιαν οὐ διεφθαρμένην, ἀλλὰ ἔτι ἐν τῇ
 πράξει τὴν οἰκίαν διατηροῦσαν εὐγένειαν; Εἰ γὰρ καὶ μετέρ-
 χεται τὴν κακίαν, ἀλλὰ μισοῦσα μετέρχεται, ὁ καὶ τοῦ φυσικοῦ
 νομοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ μέγιστον ἐγκώμιον ἂν εἴη. Ὅτι γὰρ
²καλὸς ὁ νόμος, φησί, δηλοῦν ἐξ ἧν ἔμμεντοῦ κατηγορεῖ, παρα-
 κοίαν τοῦ νόμου, καὶ μισᾷ τὸ γεγενημένον. Καίτοι· δεῖ ἁμαρ-
 τίας αἵτιος ἦν ὁ νόμος, πῶς αὐτῇ συνεδόμενος τὸ ἔν' αὐτοῦ
 κελευόμενον γενέσθαι ἐμίσει; "Σύμφημι γὰρ τῷ νόμῳ," φησὶν, B
 ἔτι καλός. Ἐνῷ δὲ οἰκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ
 οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Οἶδα γὰρ, ὅτι οὐκ οἰκεί ἐν ἐμοί,
 τουτέστιν, ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν." Ἐσταυθῆ ἐπιτίθεται
 οἱ τὴν σάρκα διαβάλλοντες, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας ἀλ-
 λατριοῦντες. Τί οὖν ἂν εἴπωμεν; Ἄ καὶ περὶ τοῦ νόμου
 πρῶην διαλεγόμενοι εἰρήκαμεν· ὅτι, ὥστερ ἐκεῖ τὸ πᾶν τῆς
 ἁμαρτίας εἶναι φησιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Οἱ γὰρ εἶπεν, ὅτι
 ἡ σὰρξ αὐτὸ κατεργάζεται, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον, ὅτι "Οὐκ
 ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία." C
 (101) Εἰ δὲ ¹λέγει, ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν αὐτῇ ἀγαθόν, οἶπω τοῦτο ἔγ-
 κλημα τῆς σαρκός· οὐ γὰρ τὸ μὴ οἰκεῖν ἀγαθόν ἐν αὐτῇ,
 ποιηρὰν αὐτὴν δαίτυσιν οὔσαν. Ἡμεῖς δὲ εὐαγγέλιον μὲν ὁμο-
 λογοῦμεν εἶναι τῆς ψυχῆς τὴν σάρκα καὶ καταδεστέραν, οὐ
 μὴ ἐναντίαν οὐδὲ μαχομένην οὐδὲ ποιηρὰν, ἀλλ' ὥς κιθάραν
 κιθαριστῇ, καὶ ὡς νῦν κυβερνήτῃ. Οὕτως αὐτὴν ὑποκείσθαι τῇ
 ψυχῇ· ὥστερ οὐκ ἐναντία τοῖς ἄγοις καὶ χρωμένοις ἐστίν,
 ἀλλὰ καὶ σφόδρα συμβαίνοντα, αἱ μὴν ὁμοτίμα τῷ τεχνίτῃ.
 Ὅστερ οὖν ὁ λέγων, ²ὅτι οὐκ ἐν τῇ κιθάρᾳ, οὐδὲ ἐν τῇ νῇ ἡ
 τέχνη, ἀλλ' ἐν τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ κιθαροδῷ, οὐ τὰ ὄργανα D
 διέβουλευ, ἀλλὰ τὸ μέσον· τὸ πρὸς τὸν τεχνίτην ἔδειξεν· οὕτω

3 v. 16.

4 v. 17, 18.

¹ αὐ] + καὶ G. Max mi τὸ ἐξῆς xl. ² ὅρα G. ³ καὶ accessit ex
 A.D.E.F.G.I. Cat. ⁴ καλὸς B.G. ⁵ ἐμμεντοῦ H. Democritus κατηγορεῖν,
 παρακοίαν ἐπὶ μισῶ Cat. ⁶ εἰ] + καὶ G. ⁷ ἐπ' παρ' A.F.G.I. Cat.
⁸ μισεῖ A.F.G.H.I. ⁹ φησιν οὐα B.G. φησὶ τῷ νόμῳ alio ord. I. ¹⁰ γὰρ
 D.G. ¹¹ οὐκ A.B.E.F.H.I. οἰκεί· Edd. Max αὐτὸ om. G. ¹² λέγει
 A.D. et ex corr. H. etiam Cat. λέγει, πρὶν λέγει B. ¹³ ἀγαθόν—αὐτῇ
 ἐν αὐτῇ ἀγαθόν, ποιηρὰν οὔσαν καταδεστέραν G. ¹⁴ ὁμολογοῦμεν B.D.F.G.H.
 Cat. ὁμολογώμεν Veron. Sav. Mor. ¹⁵ οὕτως] + καὶ I. ¹⁶ ἐπὶ accessit ex
 A.B.D.E.H.I. Cat. ¹⁷ ὄργανα A.B.D.F.G.I. Cat. instrumenta Brit. Edo-
 batur ὄργανα sive animadversione. ¹⁸ τὸ πρὸς τὸν τεχνίτην] sic omnes cum
 Cat. ὅσον πρὸς τ. τεχνίτην τῆς τέχνης Edd.

καὶ ὁ Παῦλος ῥεῖπών, "Οὐκ οἶκεί ἐν τῇ σαρκί μου ἀγαθόν," οὐ τὸ σῶμα διέβαλεν, ἀλλὰ τὸ ὑπερέχον τῆς ψυχῆς ἐδίωξεν. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τὸ πᾶν ἐγκρατισμένη τῆς ἐκδερνήσεως καὶ τῆς καθαριότητος ὅπερ καὶ Παῦλος ἐνταῦθα δέκνεται, τὸ κύρος ἡ τῇ ψυχῇ τιθέμενος. Καὶ εἰς δύο ταῦτα τὸν ἀνθρώπου διελών, ψυχὴν καὶ σῶμα, λέγει ὅτι ἀλογωτέρα μὲν ἢ σαρξ, καὶ συνή-
Εσσεως ἔρημος, καὶ τῶν ἀγομένων, ἀλλ' οἱ τιν ὑγύντῃ σοφω-
 τέρα δὲ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ πρακτέον καὶ τὸ μὴ πρακτέον συνιδεῖν
 δυναμένη, οὐ μὴν ἀρκοῦσα πρὸς τὸ τοι ἵπκῃ ἀγχειν ὡς βου-
 λεται ὅπερ οὐ τῆς σαρκὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς γένοιτ'
 ἂν ἔγκλημα, εἰδώς μὲν ὅπερ δεῖ πράττειν, οἶκεί τι εἰς ἔργον
 ἐκφευγούσης τὰ δοξαίτια. "Τὸ γὰρ θέλειν παράκειται μοι,
 φησι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐχ εὐρίσκω." Πάλιν
 ἐνταῦθα εἰπὼν, "οὐχ εὐρίσκω," οἶκ ἄγνοιάν φησιν, οὐδὲ ἀπο-
 ρίαν, ἀλλ' ἐτήρηται τινα καὶ ἐπιβουλὴν τῆς ἀμαρτίας ὅπερ
 "οἶν καὶ σαφέστερον δεικνύς, ἐτήγαγε." "Οὐ γὰρ ὁ θέλω,
 ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ οὐ θέλω κακόν, ταῦτα πράσσω. Εἰ δὲ
 560 δ' οὐ θέλω ἔγω, τοῦτο ποιῶ, οἶκεί τι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό,
 ἀλλ' ἡ οἰκοῦτα ἐν ἐμοὶ ἀμαρτία." Εἶδες πῶς καὶ τὴν οὐσίαν
 τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν οὐσίαν τῆς σαρκὸς ἀπαλλάξας ἐγκλήματος,
 τὸ πᾶν ἐπὶ τὴν πονηρὰν ἔπραξεν μετέστησεν; Εἰ γὰρ οὐ θέλει
 τὸ κακόν, ἀπῆλλακται ἡ ψυχὴ, καὶ εἰ αὐτὸς αὐτὸ μὴ κατεργάζεται,
 ἡλευθέρωται καὶ τὸ σῶμα, καὶ μόνῃ τῆς πονηρᾶς προαιρέσεως
 ἴσθι τὸ πᾶν. Οὐ γὰρ ταῦτόν ψυχῆς οὐσία καὶ σώματος, καὶ
 προαιρέσεως, ἀλλὰ ἅ τὰ μὲν ἔστιν ἔργα θεοῦ, τὸ δὲ ἐξ ἡμῶν
Βαυτῶν γινωμένη κίνησις, πρὸς ὅπερ ἂν αὐτὴν βουληθῶμεν ἀγα-
 γαίῃ. Ἡ μὲν γὰρ βουλήσις ἐμφυτον καὶ παρὰ θεοῦ ἡ δὲ
 τοιάδε βουλήσις ἡμέτερον καὶ τῆς γνώμης ἡμῶν.

6. "Εὐρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν,
 ἐτι ἐμοὶ τὸ κακόν παράκειται." Ἀσαφὲς τὸ εἰρημένον. Τί
 οἶν ἴσθι τὸ λεγόμενον; Ἐπαινῶ τὸν νόμον, φησί, κατὰ τὸ
 συνικδόν, καὶ αὐτόν δὲ εὐρίσκω ἐμοὶ τῷ βουλομένῳ τὸ καλόν
 ποιεῖν συνήγορον, καὶ ἐπιτείνοντά μοι τὸ βούλημα ὥστε γὰρ
 ἐγὼ αὐτῷ συνήδομαι, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐπαινεῖ τὴν γνώμην τῆς

§ v. 19, 20.

§ v. 21.

• εἰπὼν] + ἐν Edd. reprobatae libris. • τῇ ψυχῇ οὐσίαν. τῆς ψυχῆς
 Edd. et Cat. • πᾶν ἴσθι πρὸ ἐγὼ αὐτὸς οὐκ ἔστιν. • οἶν ἴσθι. B D.
 • οὐ δ' ἐγὼ πρὸ ἐγὼ αὐτὸς B D E F G H. • ταῦν D. • ποιεῖν οἶν. G
 Veron. • τὸ πᾶν οἶν D. • τα] ταῦτα G. • δὲ + τῆς a secundae
 manu B. Μοκ γινωμένη κίνησις B. γινωμένης κινήσεως F G. γινωμένης κινήσεως
 Cat. • αὐτὴν οἶν. H. πρὸς βουληθῶμεν τινα. G. • παρὰ τοῦ θ.
 A D E F I. παρὰ τῇ θεῷ H. • τοιαύτη G.

ἐμὴν. *Ὅρᾳς πῶς δείκνυσιν τὴν μὲν τῶν καλῶν καὶ τῶν οὐ τοι-
ούτων γνῶσιν ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν καταβεβλημένην, τὸν δὲ νόμον
Μωυσέως ἐπαινοῦντα αὐτὴν, καὶ ἐταυροῦμενον παρ' αὐτῆς; C
Οὐδὲ γὰρ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι διδάσκειται παρὰ τοῦ νόμου,
ἀλλὰ, "σύμφημι τῷ νόμῳ." οὔτε ἡρώδης, ὅτι παιδεύομαι παρ'
αὐτοῦ, ἀλλ', ὅτι "συνήδομαι αὐτῇ." Τί βδέ ἐστὶ, "συνή-
δομαι;" Ὁμολογῶ ὡς καλῶς ἔχοντι, ὥστερ οὖν καὶ αὐτὸς
ἐμοὶ τῷ θέλοντι ποιεῖν τὸ καλόν. Ὡστε τὸ θέλειν τὸ καλόν,
καὶ τὸ μὴ θέλειν τὸ πονηρόν, ἄνωθεν ἦν τρακαταβεβλημένον.
ὁ δὲ νόμος ἐλθὼν, καὶ ἐν τοῖς κακοῖς κατήγορος ἐγένετο ἡ πλείων,
καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἐπαικτής μείζων. Ὅρᾳς πανταχοῦ ἐπί-
τασιν τινα καὶ προσθήκην αὐτῷ μαρτυροῦντα μόνον, ἡ λέον δὲ D
οὐδέν; Καὶ γὰρ ἐπαινοῦντος αὐτοῦ, καὶ ἐμοῦ συνηδομένου καὶ
θέλοντος τὸ καλόν, τὸ κακόν ἐτι παρακείται, καὶ ἡ πρᾶξις αὐ-
τοῦ οὐκ ἀνῆρται. Ὡστε ὁ νόμος τῷ προσηρμένῳ καλόν τι
ποιῆσαι κατὰ τοῦτο σύμμαχος γίνεται μόνον, καθὼ καὶ αὐτὸς
τὰ αὐτὰ αὐτῷ βούλεται. Εἴτα ἐπειδὴ ἡσυχῶς αὐτὸ τέθεικε,
προῖων ἐρμηνεύει αὐτὸ καὶ σοφώτερον ποιεῖ, δεικνύς πῶς τὸ
κακόν παρακείται, καὶ πῶς τῷ θέλοντι ποιεῖν τὸ καλόν ἡ μόνον
(102) νόμος ἐστίν ὁ νόμος. 1 "Συνήδομαι γὰρ, φησί, τῷ νόμῳ τοῦ
θεοῦ, κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον." Ἡιδὼν μὲν γὰρ καὶ πρὸ
τούτου, "φησί, τὸ καλόν, ἑρῶν δὲ αὐτὸ καὶ ἐν γράμμασι E
κείμενον, ἐπαικῶ. 2 "Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον, ἀντιστρα-
τευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς μου." Νόμον ἐνταῦθα πάλιν ἀν-
τιστρατευόμενον τὴν ἁμαρτίαν ἐκάλεσεν, αὐτὸ διὰ τὴν ἐνταξίαν,
ἀλλὰ διὰ τὴν σφοδρὰν ὑπακοὴν τῶν πεσσομένων αὐτῇ. Ὡστερ
οὖν κύριον τὸν μαμωνᾶν καλεῖ, καὶ θεὸν τὴν κοιλίαν, οἱ διὰ τὴν
οἰκίαν ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν πολλὴν τῶν ὑποταγμένων δου-
λείαν αὐτῶ καὶ ἐνταῦθα νόμον ἐκάλεσεν ἁμαρτίας, διὰ τοῦς
αὐτῶς αὐτῇ δουλεύοντας καὶ φοβουμένους αὐτὴν ἀφέναι, ὥστερ
δεδοίκασιν οἱ νόμον λαβόντες ἀφέναι τὸν νόμον. Αὕτη οὖν,

7 v. 22.

8 v. 23.

* ἔρα G. * εἰ προ μὴ A. B. D. E. F. G. I. ὁ προῖων ἵδωι οἱ πάντες εἰ καὶ
προκίπεν Edd. ε δὲ οἱ D E I ὥστερ—θέλοντι ὥστερ οὖν καὶ αὐτὸς
ἡρώδης θέλοντι G. τῷ θέλοντι τὸ προ τῷ θέλοντι F. ἡ πλείων εἰ μείζων προ
πλείων εἰ μείζων B. D. E. F. G. H. I. C. ἡ πλείων οἱ πάντες. πλείων Edd.
1 προσηρμένον E. H. 2 μόνον (μονον E.) νόμος ἐστίν ὁ νόμος Ὡς οἱ πάντες cum
C. ἡμῶ δὲ νόμος ἐστὶ Edd. εἰ ἕτερος 2 φησί οὕτως καὶ πρὸ τούτου ἡρώδης.
A. E. H. I. 3 αὐτὸ οἱ G. Ὡς καὶ καὶ ἐν γράμμασι H. καὶ ἐν γραμμασί
Veron. 4 νόμος + ἐν τοῖς μέλεσι μου Edd. Hec deus in membris corporis
et Moarq. 5 ἐνταξίαν ἵδωι οἱ πάντες εἰ καὶ Edd. Edebatur aſias. 6 μαμωνᾶν
(πληρὴς μ.) D. E. H. fortasse alia pecunia Cat. εἰ Ed. Veron. 7 ἁμαρτίας
οἱ πάντες cum C. ἁμαρτίας Edd. 8 αὐτῶ ἀφέναι προ ἀφέναι αὐτῶ οἱ πάντες.

161 φησιν, ἀντίκειται τῷ νόμῳ τῷ φυσικῷ τοῦτο γάρ ἐστι, "τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς μου." Καὶ εἰσάγει λοιπὸν παράταξιν καὶ μάχην, καὶ τὸν ἀγῶνα ὅλον ἑναρτίθῃ τῷ φυσικῷ νόμῳ. Ὁ γὰρ Μωυσέως ἐκ περιουσίας ὑστερον προσετέθη ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτος κάκεινος, ὁ μὲν διδάξας, ὁ δὲ ἐπαινίσας τὰ δέοντα, οὐδὲν ἐν τῇ μάχῃ ταυτῇ μέγα ἤνυσαν' τοσαύτη τῆς ἁμαρτίας ἡ τυραννίς, νικῶσα καὶ ἑκτριγνομένη. Ὅπερ οὖν ὁ Παῦλος ἐμφαίνουσι, καὶ τὴν κατὰ κρέτος ἤτταν δηλῶν ἔλεγε, "Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἀντιστρατεύομενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με." Οὐ γὰρ εἶπε, νικῶντα ἀπλῶς, ἡ ἀλλ',
 B "αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας." Οὐκ εἶπε, τῇ ὁρμῇ τῆς σαρκὸς, οἰδέ, τῇ φύσει τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ, "τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας," τούτέστι, τῇ τυραννίδι, τῇ δυνάμει. Πῶς οὖν φησι, "τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου;" Καὶ τί τοῦτο; Οὐ γὰρ τοῦτο ἁμαρτίαν τὰ μέλη ποιεῖ, ἀλλὰ χερίζει μάλιστα τῆς ἁμαρτίας ἕτερον γὰρ τὸ ἐν τινι ὄν, καὶ τὸ ἐν ᾧ ἴσθιν ἐκεῖνο. Ὡς περ οὖν "καὶ ἡ ἐντολὴ οὐκ ἔστι πονηρὰ, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς ἀφορμὴν ἔλαβεν ἡ ἁμαρτία οὕτως οὐδὲ τῆς σαρκὸς ἡ φύσις, εἰ καὶ δι' αὐτῆς ἡμᾶς καταγωνίζεται" ἐπεὶ οὕτως ἔσται καὶ ἡ ψυχὴ πονηρὰ, καὶ πολλῶν μᾶλλον ἐκείνη, ὅσῳ καὶ τὸ κύρος τῶν
 C πρᾶκτέων ἔχει. Ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν. Οὐδὲ γὰρ εἰ θευμαστόν οἶκον καὶ βασιλικὰς αὐλὰς τύραννος ἁλῶσι καὶ ληστῆς, διαβουλὴ τῆς οἰκίας τὸ γινόμενον, ἀλλ' ἡ κατηγορία πάντα τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπιβουλευσάντων ἐστίν. Ἀλλ' οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ ἑμετὰ τῆς ἀσεβείας καὶ ἀνοίας πολλῇ περιπίπτοντες, οὐκ αἰσθάνονται. Οὐδὲ γὰρ τῇ σαρκὶ μόνον κατηγοροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν νόμον διαβάλλουσι. Καίτοιγε εἰ πονηρὸν ἡ σὰρξ, καλὸν ὁ νόμος ἀντιστρατεύεται γὰρ καὶ ἐναντιοῖται· εἰ δὲ οὐ καλὸν ὁ νόμος, καλὸν ἡ σὰρξ μάχεται γὰρ
 D αὐτῷ κατ' ἐκείνου καὶ πολεμεῖ. Πῶς οὖν ἀμφότερα τοῦ διαβόλου φασὶν εἶναι, ἑναντιούμενα ἀλλήλοις εἰσαγόντες; Ὅρῃς δὲ μετὰ τῆς ἀσεβείας καὶ ἡ ὕψις; Ἀλλ' οὐ τῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα τοιαῦτα, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν κατακρίνει μόνον, καὶ τὸν νόμον ἐκότερον παρὰ τοῦ θεοῦ δεδομένον, καὶ τὸν τῆς

* τῷ νόμῳ οὐδ. G. * ἀντίθῃσι Vetus. ἀντιτίθῃσι, ut coniecerat Savilianus, B G. * ἐκτριγνομένη D I. * ἀλλ' ἀλλὰ καὶ A B D E F I Cat. * καὶ accessit ex A B D E F H I Cat. * λαῶσι A B D E F G H Cat. λάβῃ Edd. * ἐπιβουλευσάντων A B D E F G I Cat. ἐξέβαλον ἐπιβουλεύσαντας Statius ἴσθιν οὐκ G. * μετὰ καὶ μετὰ G. * ἐναντιούμενα πρὸ ἐκείνου οὐκ οὐκ. * εἰσαγόντες] + μάχεται γὰρ πᾶν κατ' ἐκείνου καὶ πολεμεῖ A H μ. γὰρ αὐτὸς ἴσθιν α. ε. ε. π. B. καὶ οὐδ. G. * τῶν νόμων ex corr. B. Max παρὰ τοῦ θ. A. D E F G H I. Cat. Abest τῷ.

φύσεως, καὶ τὸν Μωϋσείως, τὴν τε πολέμιον εἶναι φησιν, οὐ τῇ σαρκί· οὐδὲ γὰρ τὴν σάρκα ἁμαρτίαν εἶναι, ἀλλ' ἔργον θεοῦ σφύλλρα⁹ καὶ πρὸς ἀρετὴν ἡμῖν ἐπιτέθειον. εἰς ἡφωμῆν.

- ⁹ "Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;" Εἶδες πόση τῆς κακίας ἡ τυραννίς, Εὐδοκίᾳ καὶ συνηθόμενον τῷ νόμῳ τὸν καὶ νικᾷ. Οὐδὲ γὰρ ἔχει τις εἰπεῖν, φησὶν, ὅτι μισοῦντά με τὸν νόμον καὶ ἀποστρεφόμενον ἡ ἁμαρτία χειροῦται· συνηθόμαι γὰρ αὐτῇ καὶ τύμφημι, καὶ καταφεύγω πρὸς αὐτόν· ἀλλ' ὅπως ἐκεῖνος μὲν οὐδὲ ἔφυγοντα πρὸς αὐτὸν ἰσχύει σῶσαι, ὁ δὲ Χριστὸς καὶ φεύγοντα ἀπ' αὐτοῦ ἔσκαπεν. Εἶδες ὅση τῆς χαρίτος ἡ ὑπερβολή; Ἀλλ' οὕτως μὲν οὐκ ἔθηκεν αὐτὸ ὁ ἀποστόλος· ἀνοιμωξας δὲ μόνον καὶ θρηνησας μέγα, ὡς ἐν ἑρημίᾳ τῶν βοηθητόντων. διὰ τῆς ἀπορίας δέκνυσσι τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν, καὶ φησι, "Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;" Νόμος οὐκ ἰσχύει, τὸ συνικδὸς οὐκ ἤρκεισε, καίτοιγε ῥύσαιοιεν τὰ καλὰ, καὶ οὐκ ῥύσαιοιεν μόνον, ἀλλὰ καὶ 561 ἀπομαχόμενον πρὸς τὰ ἐναντία. Τῷ γὰρ εἰπεῖν, "ἀντιστρατευόμενον," ἔδειξε καὶ αὐτὸν ἀντιταπτόμενον. Πῶθεν ὅτιν (103) ἔσται σωτηρίας ἐλπίς; ¹⁰ "Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, φησὶ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν." Εἶδες πῶς ἐδείξεν ἀναγκαίαν τῆς χάριτος τὴν παρουσίαν, καὶ κοινὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ τὰ κυταρθώματα, Εἰ γὰρ καὶ τῷ πατρὶ εὐχαριστεῖ, ἀλλὰ τῆς εὐχαριστίας ταύτης καὶ ὁ υἱὸς αἷτιος. Ὅταν δὲ ἀκούσης λέγοντος αὐτοῦ, "τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;" μὴ νόμιζε τῆς σαρκὸς αὐτὸν κατηγορεῖν. Οὐδὲ γὰρ Β εἶπε, σῶμα ἁμαρτίας, ἀλλὰ σῶμα θανάτου· τούτεστι, τὸ θνητὸν σῶμα, τὸ χειρωθὲν ὑπὸ τοῦ θανάτου, οὐ τὸ γεννητὸν ὑπὸ τοῦ θανάτου ὅπερ οὐ τῆς πονηρίας τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ τῆς ἐκπρείας ἥς ὑπέκειντο, δέγμα ἐστίν. ¹¹ "Ὡστερ δὲ εἰ τις αἰχμαλωτισθεῖς παρὰ βαρβάρων, ἡλέγοντο εἶναι τῶν βαρβάρων, οὐκ ἐπειδὴ βάριβαρόν ἐστιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπ' ἐκείνων καταχέται· οὕτως καὶ

⁹ v. 24.

10 v. 25.

⁹ τὸν] + τοῦ Edd. remigantibus libris. ¹ καὶ οὐκ DE. ² φεύγοντα A D. EFHI Cat. φεύγοντα Fld. ³ καὶ οὐκ G. ⁴ ὅση πρὸ πόση A EFGI. Cat. ⁵ ἑρημία BDEFGH Cat. Apde Montef. Iegebat ut hermo statum βοηθησόντων A BDEF et ex corr. H. etiam Cat. βοηθησάντων Ieron. Sav. Mior. ⁶ ἀπειρίας G. ⁷ ῥύσαιοιεν bis πρὸ ἐπ' ἡμῶν A BDEFI Cat. ῥύσαιοιεν bis G. ῥύσαιοιεν an priore . . . H. qm̄ haec etiam ῥύσαιοιεν μόνον ἄλλα οὐκ Deim. ἀπομαχόμενον οἷον ἐπεμαχόμενον Fld. ⁸ αὐτοῦ I Cat. ⁹ οὐκ οὐκ B. Statba est A EFHI Cat. ¹⁰ ἔστω] + μεν G. ¹¹ οὐκ οὐκ A FHI. ¹² τῶν οὐκ A EFGHI Cat. ¹³ ὥστερ] + γὰρ E. ¹⁴ παρὰ] ὑπὸ I. ¹⁵ Ἀλεγαντο—εἰς τὴν, καλὰ] βαρβάρων καλῆται G. ¹⁶ ἐστιν οὐκ. I

τὸ σῶμα θανάτου λέγεται, ἐπειδὴ κατεσχέθη παρ' αὐτοῦ, οὐκ ἐπειδὴ προσέξενεν αὐτόν. Διότι καὶ αὐτὸς τοῦ σώματος μυσθῆναι βούλεται, ἄλλα τοῦ θιπτοῦ σώματος, αἰνιττόμενος δὲ πολλὰκις εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ ἡπαθῆτον γενέσθαι, καὶ ἀπεκχεῖρητον γέγονε τῇ ἁμαρτίᾳ. Καὶ τίποτε ἐπέκειν, φησὶν, εἰ τοσαύτη τῆς ἁμαρτίας ἡ τυραννὶς πρὸ τῆς χάριτος ἦν, ἐκαλάσθησαν αἱ ἁμαρτύνοντες; Ὅτι τοιαῦτα ἐκταγῆσαν, εἰς δυνατόν ἦν καὶ τῆς ἁμαρτίας κρατοῦσης καταρθῆσαν. Οὐδὲ γὰρ εἰς ἕραν αὐταῖς εἶλε πολιτείας, ἀλλὰ καὶ χρημάτων ἀπολαίειν ἐπέτρεπε, καὶ γυναιξὶ κεχρησθῆναι πλείοσιν ὡς ἐκώλε, καὶ θυμῷ ἡχαρίσασθαι μετὰ τοῦ δικαίου, καὶ τρυφῇ ἡχαρίσθαι συμμέτρῳ καὶ τοσαύτῃ ἦν ἡ συγκατάβασις, ὡς καὶ ἐλάττονα ὢν ὁ φυσικὸς διδραγόρων νόμος, τὸν γραπτὸν ἀπαιτεῖν. Ὁ μὲν γὰρ τῆς φύσεως νόμος ἔτα ἄνδρα μὴ γυναικὶ διηγεκῶς ὁμιλεῖν ἐκέλευεν, ὅτι οὐ καὶ ὁ Χριστὸς δηλῶν ἔλεγεν, ὅτι ἡ τοιότηας ἐξ ἄρχης, ἔρσεν καὶ ἡλὴν ἐποίησεν αὐτοῦς. Ὁ δὲ Μωσῆς νόμος οὔτε τὴν μὲν ἐκβύλλειν, τὴν δὲ αἰτασάγειν ἐκώλεν, οὔτε δύο ἑκατ' αὐτὸν ἔχειν ἀπηγόρευε. Χάρις δὲ τούτου, καὶ ἔτερα πλείονα τῶν ἐν τῇ νόμῳ τοῦ πρὸ τούτου καταρθηκότης ἴδοι τις ἂν τῷ τῆς φύσεως παιδευομένους νόμῳ. Οὐ τοίνυν ἐπηρτύσθησαν αἱ ἐν τῇ παλαιᾷ πολιτευάμενοι, συμμέτρον νομοθεσίας. Εὐτὼς εἰσενεχθεῖσθε αὐτοῖς. Εἰ δὲ μὴδὲ οὕτως ἤρκεσαν περιγενέσθαι, τῆς αὐτῶν ῥιθμίας τὸ ἔγκλημα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ὡχαριστεῖ, ὅτι οὐδὲν τούτων ἀκριβολογησάμενος ὁ Χριστὸς, αἱ μόνον τῶν συμμέτρων οὐκ ὑπῆλθεν εὐθύνας, ἀλλὰ καὶ ἐπιτηδεύοντες ἐποίησε πρὸς μίῃσιν δρόμον. Διὸ φησιν, "Ευχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ." Καὶ τὴν σωτηρίαν ἡμεῖς ὡς ἐκοιλογημένους, ἐκ τῶν ἡδὴ κατασκευασθέντων ἐπ' ἄλλο μεταβαίνει πλεον λέγων, ὅτι οὐ τῶν προτέρων ἀπῆλλώγην μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀχείρωτοι γεγόναμεν. 12. Οὐδὲν γὰρ, φησὶ, κατάκριμα νῦν τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν. Ἀλλ' οὐ πρότερον αὐτὸ εἶρηκεν, ἕως ἀνέμνησε πάλιν τῆς προτίρας καταστάσεως.

7 Mat. x. 4

13 Cor. VIII 9. 1.

σῶμα] + σῶμα DE. ἡπαθῆτον] + εἶπε Edd αὐτὸς om B D E F H I Cat. ἡ om. G. ἁμαρτύνοντες B D F I ἁμαρτύνοντες H. ἡχαρίσθαι G. ἡχαρίσθαι A D E F G H I Cat. διηγεκῶς Edd. ἡχαρίσθαι A D E F H I Cat. διηγεκῶς Edd. ἐκβύλλειν pro ἐκβύλλειν omnes. Μὴ ἐκατ' αὐτὸν εἰς ἀπῆγορευσε G. ἐκβύλλειν B D E I Cat. Roccari Montef. συμμέτρων] Sic I. ἁμαρτύνοντες DE Cat. ἡμεῖς ὡς om. Sic B D E. ἡμεῖς om. H I. et ante corr F. ἡ om. Edd. ἡμεῖς ὡς A. ἀποκαταστάσεως E.

Πρότερον γὰρ εἰπὼν, “Ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῇ μὲν νοί δου-
λεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας,” τότε ἐπέγαγεν
“Οὐδὲν ἄρα κατάκριμα ἦν τοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” Εἶτα
ἐπειδὴ ἀντίπικτεν αὐτῷ τὸ πολλοῖς καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα
ἁμαρτάνειν, διὰ τοῦτο πρὸς αὐτὸ ἐπείγεται, καὶ οὐχ ἀπλῶς
φῃσι, “τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,” ἀλλὰ, “τοῖς μὴ κατὰ σάρκα
περιπατοῦσι” δεικνύς, ὅτι ἐς ῥηθηνίας τὸ πᾶν λοιπὸν τῆς ἡμε-
τέρας. Δυνατὸν γὰρ ὦν μὴ κατὰ σάρκα περιπατεῖν, τότε δὲ
δυσκόλον ἦν.

Εἶτα καὶ ἐτέρως αὐτὸ κατασκευάζει διὰ τῶν ἐξῆς λόγων.
15 “Ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἡλευθέρωσέ ‘με.” B
νόμον πνεύματος ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα καλῶν. “Ἰσπερ γὰρ
νόμον ἁμαρτίας τὴν ἁμαρτίαν, οὕτω νόμον πνεύματος τὸ πνεῦμα
φῃσι. “Καίτοι καὶ τὸν Μωϋσέως οὕτως ἐλάλει λέγων, “Οί-
δαμιν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστι” τί οὖν τὸ μέσον;
Πολλὸ καὶ ἄπειραι ἐκεῖνος μὲν γὰρ πνευματικός, οὗτος δὲ
νόμος πνεύματος. Καὶ τί τοῦτο ἐκεῖνοι διέστηκεν; “Ὅτι ὁ μὲν
ὑπὸ πνεύματος εἰδόθη μυστοί, οἱ τοὶ δὲ καὶ πνεῦμα ἐχρησγῇ τοῖς
δεχάμενοι αὐτὸν ὁδωφίλεις. Διὸ καὶ ζωῆς αὐτὸν νόμον ἐκύλεσε, C
πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἐκεῖνοι τοῦ τῆς ἁμαρτίας, οὐ τοῖ Μωϋσαι-
κού. “Ὅταν γὰρ λέγῃ, “Ἠλευθέρωσέ ‘με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς
ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου,” οὐ τὸν Μωϋσεὺς νόμον λέγει
(104) ἐνταῦθα· οἰδόμενον γὰρ αὐτὸν νόμον ἁμαρτίας καλεῖ πῶς γὰρ,
ἐν δίκαιον καὶ ἁγιον πολλῶς ἐνόμασε, καὶ ἁμαρτίας ἀναιρε-
τικόν; ἀλλ’ ἐκεῖνον τὸν ἀντιστρατευνόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός.
Τοῦτον γὰρ τὸν χαλεπὸν κατέλυσε πόλεμον θανατωσασα τὴν
ἁμαρτίαν ἢ τοῦ πνεύματος χρις, καὶ ποιήσασα τὸν ἀγῶνα κοῦ-
φον ἡμῖν, καὶ πρύτερον στεφανώσασα, καὶ τότε μετὰ πολλῆς
τῆς συμμαχίας ἐπὶ τὰ πυλίσματα ἐλκύσασα. “Εἶτα ὅπερ D
ἀεὶ ποιεῖ, ἀπὸ τοῦ αἰὸς εἰς τὸ πνεῦμα μεταβιβῶν, ὑπὸ τοῦ
πνεύματος εἰς τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα, ἐκαὶ τῇ τριάδι πάντα
ἃ τὰ παρ’ ἡμῶν λογιζόμενος· τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἐργάζεται.

33 v. 2.

ο αὐτός—τοῖ] ἐγὼ αὐτὸς ἐν τῇ νοί μου G. 2 εἴπω θεοῦ πρὸ θεῶ ὁππες.
1 εν τοῖς] Sic A D E F; H I εν τῇ Edd. εν τῇ B. 2 γὰρ] μὲν
γὰρ DE. 3 εν τῇ δε δ. ἦν] 4 εν τῇ δε δ. ἦν I εν τῇ τοῖ F πρὸς δ τότε δε δ
ἦν F] τὸ τότε δυσκόλον ἐκ τότε δε δυσκόλον B 5 με] σε A F 6 τὸ
πνεῦμα] τὸν πνευματικόν A I 7 καίτοι] τοιγαροῦν G 8 ἐκάλει A D E
F H I Ca 9 πνευματικός] † ἐστιν] 10 ὑπὸ τοῦ πνεύματος Edd περὶ πνευ-
ματικῶν Libris 11 ἀσφιλές μὲν ἐχρησγῇ τῶν A F H I Ca. 12 με EFGI.
Ca. 13 σε Edd 14 κρῖν υπ. G 15 Μὲν σιμὸν αὐτὸς ἁμαρτίας οπ. F 16 ἡλ-
κούσα G 17 εἶτα πρὸς καὶ ὁππες 18 καταβιβῶν I 19 καὶ οπ. A.E.F.I.
Ca. 20 τὰ παρ ἡμῶν] παρ ἡμῖν G

Καὶ γὰρ εἰπὼν, “Τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;” ἔδειξε ἵτον πατέρα διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦτο ποιῶντα· εἴτα πάλιν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μετὰ τοῦ υἱοῦ· “Ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρησέν με,” φησὶν· εἴτα πάλιν τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν¹⁴. Τὸ γὰρ ἄδυνατον τοῦ νόμου, φησὶν, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί¹⁵. Πάλιν δοκεῖ μὲν διαβαλλεῖν τὸν νόμον· εἰ δέ τις ἀκριβῶς¹⁶ προσέχοι, καὶ σφόδρα αὐτὸν ἐπαινεῖ, σύμφωνον τῷ Χριστῷ δικαῖος, καὶ τὰ αὐτὰ¹⁷ προσηρημένον. Οἷδεν γὰρ εἶπε, τὸ ποτηρὸν τοῦ νόμου, ἀλλὰ, “τὸ ἄδυνατον” καὶ πάλιν, “ἐν ᾧ ἡσθένει,” οὐκ, ἐν ᾧ ἐκακούργει, ἢ ἐπιβούλευε. Καὶ οὐδὲ τὴν ἀσθένειαν αὐτῷ λογίζεται, ἀλλὰ τῇ σαρκί, λέγων, “ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκὸς” σάρκα πάλιν ἐνταῦθα οὐχὶ τὴν οὐσίαν αὐτῇ καὶ τὸ ὑποκειμενον, ἀλλὰ τὸ σαρκικώτερον φρόνημα¹⁸ καλῶν¹⁹· δι’ ὧν καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸν νόμον ἀπαλλάττει κατηγορίας. Οὐ διὰ τούτων δέ⁵⁶⁴ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐξῆς. Εἰ γὰρ ἐναντίος ἦν ὁ νόμος, πῶς ὁ Χριστὸς εἰς βοήθειαν αὐτοῦ παραγέγωνε, καὶ τὸ δικαίωμα αὐτοῦ πληροῖ, καὶ χεῖρα ὤρεξε, κατακρίνας τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί; Τῷτο γὰρ ὑποκρίλεπτο, ἐκιδήπερ ἐν τῇ ψυχῇ πέλας ὁ νόμος αὐτὴν κατακρίνας ἦν. Τί οὖν; τὸ μείζον ὁ νόμος ἐποίησε, τὰ δὲ ἐλάττωσεν ὁ τοῦ θεοῦ μονογενεῖς; Οὐδαμῶς. Μάλιστα μὲν γὰρ κακίον ὁ θεὸς εἰργάσατο, ὁ τὸν φυσικὸν²⁰ βδελυκὸς νόμον, καὶ τὸν γραπτὸν προσθεῖς²¹ ἄλλως δέ, οὐδὲν ὑφελος τοῦ μείζονος ἦν, τοῦ ἐλάττωτος μὴ²² προσκειμένου. Τί γὰρ ὄφελος εἶδέναι τὰ πρακτέα²³ μὴ μετιόντα αὐτά; Οὐδέν, ἀλλὰ καὶ μείζων κατὰ κρισις. Ὡστε ο καὶ τὴν ψυχὴν σώσας, οὗτος ἐστὶν ὁ²⁴ τὴν σάρκα εὐήνιον²⁵ καταστήσας. Τὸ μὲν γὰρ διδάξαι, εὐκολον· τὸ δὲ καὶ ἄνθρωπον τινα δεῖξαι, δι’ ἧς μετ’²⁶ εὐκολίας ταῦτα ἱεγίνετο, τοῦτό ἐστι τὸ θαυμαστόν. Δια²⁷ δὲ τοῦτο

14 v 3.

¹ τὸν πατέρα οὐκ. Statim διὰ τοῦ υἱοῦ A D E F H I Cat. Edebatur πατέρα διὰ υἱοῦ πῶς εὐχρησται. ² με pro σε A B E G I Cat. Verba ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ om. B. post φησιν παρεστ. G. Cat. ³ καὶ περὶ ἁμαρτίας om. G. ⁴ προσέχοι E G Cat. ⁵ προσηρημένον E H. Post παραρ. add. τῷ Χριστῷ G. ⁶ καλῶν λέγων G. Statim διὰ pro δι. ἐν D E. ⁷ γὰρ] + καὶ H. δε pro γὰρ D E. ⁸ υποκρίλεπτο A F H I Cat. υποκρίλεπτο B D E. υποκρίλεπτο G. Edebatur ὑποκρίλεπτο. ⁹ γὰρ accessit ex om. lib. ¹⁰ προσκειμένου G H Veron. ¹¹ μὴ μετιόντα] Sic lib. omnes et Cat. Edebatur μετιόντα διὰ τὰνδὲν mendum substit. Editor Bern. ¹² μείζων] hoc ex corr.] ἐκιδήκρια B. ¹³ ἐν τῇ ψυχῇ] καὶ om. A B E F H I. ¹⁴ ποιήσας A E. ¹⁵ H I Cat. ¹⁶ εἰγετο pro ἐγίνετο A B D E F G H Cat. ¹⁷ δὲ pro δε omnes.

ἦλθεν ὁ μοιχογυνής, καὶ οὐ πρότερον ἀπέστη, ἔτι ἂν ἀπῆλλαξε
τῆς δυσκολίας ἡμᾶς ἐκείνης. Καὶ τὸ ἔδῃ μῆζον, ὁ τρόπος τῆς
νίκης. Οὐδὲ γὰρ ἑτέραν ἔλαβε σάρκα, ἀλλ' αὐτὴν ταύτην τὴν
καταπονομένην ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν ἀγορᾷ γυναῖκα εὐτελῆ καὶ
ἀγοραῖον τυπτομένην ἰδὼν, εἴποι αὐτῆς ἰσὺς εἶναι, βασιλέως
ἦν υἱός, καὶ οὕτως αὐτὴν ἀγαλλάξει τῶν ἐπηρεαζόντων
ἡ Ὅπερ αὐτοὺς ἐποίησε, καὶ υἱὸς ἀνθρώπου εἶναι ὁμολογήσας, καὶ
παραστὰς αὐτῇ, καὶ κατακρίνας τὴν ἁμαρτίαν. Οὐ ταῖνον
ἐτόλμησεν αὐτὴν τυπῆσαι λοιπὸν· μᾶλλον δὲ ἐτύπησε μὲν τῇ
τοῦ θανάτου πληγῇ, ἡ ταύτῃ δὲ αὐτῷ κατεκρίθη καὶ ἀπέλετο,
οὐχ ἡ τυπηθεῖσα σὰρξ, ἀλλ' ἡ τυπησασα ἁμαρτία· ὅπερ
πάντων ἐστὶ βαρυστότατον. Καὶ γὰρ εἰ μὴ ἐν τῇ σαρκὶ ἡ
νίκη γέγονεν, οὐχ οὕτω θαυμαστὸν ἦν, ἐπεὶ καὶ ὁ κόσμος ταῦτο
εἰργάζετο· τὸ δὲ θαυμαστὸν, ὅτι μετὰ σαρκὸς τὸ τρόπαιον
ἔσται, καὶ ἡ μυριάκις ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καταβληθεῖσα, αὐτῇ
λαμπρὰν κατ' αὐτῆς τὴν νίκην ἤρωτο. Ὅρα γὰρ πόσα τὰ
παράδοξα γέγονεν· ἴν μιν, ὅτι οὐα ἐνίκησεν ἡ ἁμαρτία τὴν
σάρκα· ἕτερον ἴδι, ὅτι καὶ ἐνίκηθη, καὶ παρ' αὐτῆς ἐνίκηθη· αὐ
γὰρ ἐστὶν ἴσον μὴ νικηθῆναι, καὶ νικῆσαι τὴν αἰεὶ καταβύλλου
σαν. Τρίτον, ὅτι οὐ μόνον ἐνίκησεν, ἀλλὰ καὶ ἐκόλασε. Τῷ
μὲν γὰρ μὴ ἁμαρτεῖν οὐα ἐνέχθη· τῷ δὲ καὶ ἀποθανεῖν ἐνέκασε
καὶ κατέκρινεν αὐτὴν, φοβερὰν αὐτῇ τὴν σάρκα ἀποφῆνας τὴν
πρότερον αὖσαν εὐκαταφράγτου. Οὕτω γοῖν αὐτῆς καὶ τὴν
δύναμιν ἐξέλυσε, καὶ τὸν δι' αὐτῆς εἰσνεκχθέντα θάνατον ἀνέλεν.
(105) ἔτι μὲν γὰρ ἁμαρτωλοὺς ἐλάμβανε, κατὰ τὸν τοῦ δικαίου
λόγον ἐπῆγε τὴν τελευτὴν ἐπειδὴ δὲ ἀναμάρτητος αἰρούσα
σῶμα τῷ θανάτῳ παρέδωκεν, ὡς ἀδικήσασα κατεκρίθη. Ὅρῃς
δου τὰ νικητήρια γέγονε; τὸ μὴ ἡττηθῆναι τὴν σάρκα ὑπὸ
τῆς ἁμαρτίας, τὸ καὶ νικῆσαι αὐτὴν καὶ καταδικάσαι, τὸ μὴ
ἐπλῶς καταδικάσαι, ἀλλὰ καὶ ὡς ἁμαρτοῦσαν καταδικάσαι;
Πρότερον γὰρ ἐλέγξας ἡδικηγῆναι, οὕτως αὐτὴν καταδικάσεν,
οὐχ ἐπλῶς ἰσχύει καὶ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῷ τοῦ δικαίου λόγῳ.

^a ἂν] cf G. ^b αὐ] om. B.E. ^c Μετὰ τῆς δ. ἡρώτος προ ἡμῶν τῆς δ. A.B.E.F.H. Cat. ^d ἔδῃ] pro δι. οὐαυα ^e τῶν] om. G. ^f αὐ] pro γὰρ οὐαυα. ^g ἀγοραῖον] B.D.E.F.H.I. ἀγοραῖον] Edd. ^h ἰσὺς εἶναι] pro εἶναι ἰσὺς οὐαυα. ⁱ αὐτῇ] αὐτῇ B.D.E. ^j ἔτι] τούτω om D.E. ^k ἰδὼν] post ἰσὺς add. ^l μοιχογυνής. ^m αὐτὴν τυπῆσαι] pro τυπῆσαι αὐτὴν οὐαυα ⁿ τῶν] pro δι. ^o ἐπηρεαζόντων. ^p ταῦτο δὲ αὐτῇ] Edd. ^q θαυμαστότατον] B.D.E.F.G.H.I. Cat. ^r θαυμαστότατον] Edd. ^s Σταῖτα καὶ γὰρ εἰ μὴ] pro εἰ μὴ γὰρ οὐαυα. ^t ἡ] ac- ^u cessit ex omibz. ^v ἐνί] + αὐτῇ H. ^w ὁ] om. I. ^x αὐτῇ] G. Cat. ^y δι] accessit ex A.B.D.E.F.H.I. Cat. ^z Σταῖτα καὶ post δι. receptum ex siadem ^{aa} ἴσον] om G. ^{ab} ἁμαρτωλοῦ] G. ^{ac} καὶ, quod aberrat, nasutatum ex A.B. ^{ad} D.E.F.H. ^{ae} μὴ] pro καὶ G. ^{af} αὐτῇ] καὶ γ. δ. ^{ag} pro καὶ γ. δ. αὐτῇ] οὐαυα. ^{ah} ὑπὸ] pro ἀπὸ οὐαυα. ^{ai} καὶ] om. G.

563 Τούτο γὰρ εἰπὼν, “Περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί” ὥσαντί εἰλεγεν, ὅτι ἡμεῖς ἁμαρτηκῶν ἤλεγξε, καὶ τότε αὐτὴν κατεδίωκεν. Ὅρας πανταχοῦ τὴν ἁμαρτίαν καταδιωχόμενῃ, οὐχὶ τὴν σάρκα, ἀλλὰ ταύτην καὶ στεφανοκείμενῃ, καὶ τὴν ἀπόφασιν κατ’ οὐτῆς ἐκφέρουσαν; Εἰ δὲ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς φησι πέμψαι τὸν υἱόν, μὴ διὰ τοῦτο ἄλλην ἐκείνην σάρκα εἶναι νόμιζε· ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἁμαρτίας, διὰ ταῦτο καὶ τὸ ὁμοίωμα τίθειεν. Οὐδὲ γὰρ ἁμαρτωλὸν σάρκα εἶχεν ὁ Χριστὸς, ἀλλ’ ὁμοίαν μὲν τῇ ἡμετέρῃ τῇ ἁμαρτωλῇ, ἀναμάρτητον δὲ, καὶ τῇ φύσει τὴν αὐτὴν ἡμῖν. Ὡστε καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐκ ἦν ποτε τῆς σαρκὸς ἡ φύσις. Οὔτε γὰρ ἑτέραν αὐτὴ τῇ προτίρας λαβὼν ὁ Χριστὸς, οὔτε αὐτὴν ταύτην μεταβαλὼν κατ’ οὐσίαν αὐτῇ αὐτὴν ἀναμαχέσασθαι παρεσκεύασεν· ἀλλ’ ἀφείλετο ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως, τὸν στέφανον ἀπαθήσασθαι ἐποίησε κατὰ τῆς ἁμαρτίας· καὶ τότε αὐτὴν μετὰ τὴν νίκην ἀνίσταται, καὶ ἀθάνατον εἰργάσεται.

Τί οὖν πρὸς με τοῦτο, φησίν, εἰ ταῦτα ἐκείνη τῇ σαρκὶ γέγονε; Πρὸς σὲ μὲν οὐκ ἡλίστα· διὰ καὶ ἐπέγαγεν, ¹³ “Ἴνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσι.” Τί ἐστίν, “τὸ δικαίωμα;” Τὸ τέλος ὁ σκοπὸς, τὸ κατόρθωμα. Τί γὰρ ἐκείνος ἐβαίλετο, καὶ τί τότε ἐπέταττε; Ἀναμάρτητον εἶναι. Ταῦτο τοῖνον κατόρθωται νῦν ἡμῖν διὰ τοῦ Χριστοῦ· ἐπὶ τὸ μὲν ἀντιστῆναι καὶ περιγνώσθαι, γέγονεν ἐκεῖνον· τὸ δὲ ἀπολαῦσαι τῆς νίκης, ἡμετέρον. Οὐκοῦν οὐχ ἁμαρτησόμεθα λοιπὸν; Οὐχ ἁμαρτησόμεθα, ἂν μὴ σφοδρὰ ὤμεν ἐκτελειούμενοι καὶ ἀσπεττωκότες διὰ καὶ προσέθηκε, “τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν.” Ἴνα γὰρ μὴ, ἀκούσας ὅτι σὶ ἐρρώσαιο ὁ Χριστὸς τοῖς πολέμοις τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πεπλήρωται ἐν σοί, τῆς ἁμαρτίας κατακριθείσης ἐν τῇ σαρκί, καταλίπῃς τὴν παρασκευὴν ἅπασαν· διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖ εἰπὼν, “Οὐδὲν ἄρα κατὰκριμα,” προσέθηκε, “τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσι” καὶ ¹⁴ ἐνταῦθα, “Ἴνα πληρωθῇ τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου ἐν ἡμῖν,” λέγων, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπέγαγε. Μᾶλλον δὲ οὐχὶ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλέον. Εἰπὼν γὰρ, “ὅτι” ¹⁵ “Ἴνα τὸ δικαίωμα

¹³ v. 4.

⁷ μεγαλὸν G. ⁸ ἀλλὰ) + καὶ F H. ⁹ φέρουσαν G. ¹⁰ εἶνα σάρκα λεγέμενον ord. D G. ¹¹ καὶ) εἰ καὶ I. ¹² αὐτὴ ex codd B. Verba ἀναμάρτητον δὲ προὐκ ἡμῶν Ἰωαν. Cal. ¹³ τὴν αὐτὴν) εἰς τὴν G. ¹⁴ γὰρ om G. ¹⁵ ἀναμαχέσασθαι B D E Cal. ἀναμαχέσασθαι A F G H I ἀναμαχέσασθαι Edd. ¹⁶ πρὸς με τοῦτο, φησίν, πρὸς με τοῦτο omnes. ¹⁷ ἐν οὐκ. G. ¹⁸ περιπατοῦσιν Verba. ¹⁹ του accessit ex omniibus ²⁰ καὶ) de E. Μοχ λελομένη G. ²¹ ἐνταῦθα) + καὶ G. ²² ἐπὶ accessit ex A B D E H I

τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιτετοῦσιν,* ἐπ' ἡγάγετο, " Ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα " δεικνύς, ὅτι οὐ κακῶς ἀπέχουσαι δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ὁγαθοῖς κομᾶν. Τὸ μὲν γὰρ δοῦναι σοι τὸν στέφανον, ἐκείνου τὸ δὲ κατασχεῖν ἑδοθέντα, σόν. Καὶ γὰρ ὅτε ἦν διαιώμα ἡ νόμος, τὸ μὴ γενέσθαι ὑπεν-
 (106) θυνον τῇ ἀρεῇ, τοῦτο ἔσπετό σοι ὁ Χριστός. Μὴ τοίνυν προῦξαι τὴν τοσαύτην ἰσχυρίαν, ἀλλὰ μένι φυλάττων τὸν καλὸν τούτου θησαυρόν. Δείκνυσι γὰρ ἐνταῦθα σοι, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ λουτρὸν ἡμῖν εἰς σωτηρίαν, ἀν μὴ μετὰ τὸ λουτρὸν ἄξιον ἰτιδεῖ-
 ξόμεθα βίον τῆς ἀρετῆς. Ὡστε πάλιν τῇ νόμῳ συνηγορεῖ, ταῦτα λέγων. Καὶ " γὰρ μετὰ τὸ πεισθῆναι τῷ Χριστῷ, πάντα ἴδι ποιεῖν καὶ πραγματεύεσθαι, ὥστε τὸ ἐκείνου δι-
 καίωμα μένειν ἐν ἡμῖν, ὅτε πληρώσῃν ὁ Χριστός, καὶ μὴ δια-
 φθαρῆναι ¹⁶⁴ Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, φησί, τὰ τῆς σαρκὸς φρονεῖσιν." Ἀλλ' οἷδε ταῦτα διαβολὴ τῆς σαρκὸς. ⁵⁶⁰
 " Ἐως μὲν γὰρ ἂν τὴν οἰκίαν φυλάττῃ τάξι, οὐδὲν ἄτοπον
 (106) γίνεται ὅταν δὲ αὐτῇ πάντα ἐπιτρέπωμεν. " καὶ τοὺς οἰκείους ὑπερβῶσα δροὺς κατεξαιστίεται τῆς ψυχῆς, τότε πάντα ἀπόλλυσι καὶ διαφθείρει, οὐ παρὰ τὴν οἰκίαν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀμετρίαν καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀταξίαν. " Οἱ δὲ κατὰ Β πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος ¹⁷ Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος." Οὐκ εἶπεν, ἡ γὰρ τῆς σαρκὸς φύσις, τοῦδε ἡ οὐσία τοῦ σώματος, ἀλλὰ, " τὸ φρόνημα " ὃ διορθωθῆναι δύναται ἂν καὶ ἀναιρεθῆναι. Τοῦτο δὲ λέγει, οὐ τῇ σαρκὶ λυγισμὸν διδούς ἴδιον, ἄταγε, ἀλλὰ τὴν παχυντέραν τῆς διανοίας ἄρμην ἐνδοι-
 κνύμενος, καὶ ἀπὸ τοῦ χάροντος αὐτὴν καλῶν, ὥστε οὐ καὶ σάρκα ταλλίικis ὁλοκληρὸν ἄνθρωπον καὶ ψυχὴν ἔχοντα εἶθε καλεῖν. " Τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος." Πάλιν ἐνταῦθα C τὴν πνευματικὴν διάνοιαν λέγει, ὥστε οὐ καὶ προῖον φησιν, ¹⁸ " Ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἷδε " τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος " καὶ δεικνύσι πολλὰ τὰ ἐκ ταύτης ἀγαθὰ καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Τῶν γὰρ κακῶν, ἂν τὸ φρόνημα εἰσάγῃ τὸ σαρκικόν, πολλῶ πλείονα ἀγαθὰ παρέχει ⁴ τὸ πνευματικόν ἅπερ ἐδήλωσεν εἰπὼν, " Ζωὴ καὶ εἰρήνη " τὸ μὲν πρὸς

M + 5.

U + 6.

16 Rom. viii. 27

* ἀγαθοῖς πρὸς ἀγαθὰ σπουδάζειν. ὅτι δεικνύει Edd. τὰ εἰρημ. ἀπὸ οὐσίας. ὁ νόμος οὐκ εἶναι τοῦ νόμου Edd. τὰς λαοφ. (v. Cat. * γὰρ) + καὶ A. B.D.F.H. (cat. * δὲ) δὲ E. δεον A. φρονεῖσιν] + καὶ δὲ κατὰ πνεῦμα x. v. ε. παρὰ ad finem v. 7 οἷδε γὰρ δεον Edd. Huc in libris non loquuntur * καὶ] τότε E. * γὰρ] καὶ B.D.E. * οἷδε] καὶ I. * ἀρμην] ἐρμηνεύει G. * τὸν ὁλοκληρὸν D.E. * πνευματικόν] + (καὶ καὶ εἰρήνη G. * εἰρημ. H. * τὸν πνευματικόν] (δ.

ἀντιδιαστολῆς τοῦ προτέρου "Τὸ γὰρ φρόνημα, φησὶ, τῆς σαρκὸς θάνατος" τὸ δὲ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐξῆς. Εἰτὼν γὰρ, "εἰρήνη," ἐπέγαγε, ¹³ "Διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἐχθρὰ εἰς θεόν" ὁ τοῦ θανάτου χεῖρόν ἐστιν. Εἴτα 'δείκνυσι, πῶς καὶ θάνατος καὶ ἐχθρὰ. "Τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ

Δύναται ὑποτασσέσθαι· οὐδὲ γὰρ δύναται." Ἀλλὰ μὴ θορυβηθῆς ἀκούων, "οὐδὲ γὰρ δύναται" καὶ γὰρ εὐκολον ἢ ἀπορία αὐτῇ τὴν λύσιν ἔχει. Φρόνημα γὰρ σαρκὸς ἐνταυθὰ φησι τὸν γεῶ-
 δῃ λογισμόν, τὸν πυχύν, τὸν πρὸς τὰ βιωτικά καὶ τὰς πονηρὰς πράξεις ἐπτοημένον· τοῦτόν φησιν ἀδύνατον εἶναι ὑποταγῆναι ¹⁴ θεῷ. Καὶ ποία λοιπὸν ἐλαῖς σωτηρίας, εἰ ἀδύνατος κακὸν ὄντα γενέσθαι καλόν, Οὐ τοῦτό φησιν· ἐπεὶ πῶς ὁ Παῦλος ἐγένετο ταιούτος; πῶς ὁ ληστής; πῶς ὁ Μανασσῆς; πῶς οἱ Νικευταί; πῶς ὁ Δαυὶδ πεινῶν ἑαυτὸν ἀνακτήσαστο; πῶς ὁ Πέτρος ἀρνησάμενος ἑαυτὸν ἀσελαβε; πῶς ὁ πεπορνευκὼς εἰς

Ετὴν ἀγέλην ἠκατελέγη τοῦ Χριστοῦ; πῶς οἱ Γαλάται τῆς χάριτος ἐκπεσόντες πρὸς τὴν προτέραν ἱκανῆλθον εὐγένειαν; Οὐ τοίνυν τοῦτό φησιν, ὅτι ἀδύνατον ¹⁵ τὸν πονηρὸν γενέσθαι καλόν, ἀλλ' ὅτι ἀδύνατον πονηρὸν μένοντα ὑποταγῆναι τῷ θεῷ· ¹⁶ μεταβαλλόμενον μέντοι, καλόν γενέσθαι καὶ ὑποταγῆναι ῥῆ-
 διαν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ¹⁷ ὁ ἄσθρωνος οὐ δύναται ὑποταγῆναι ¹⁸ τῷ θεῷ, ἀλλ' ὅτι ¹⁹ ἡ πονηρὰ πράξις οὐ δύναται εἶναι καλὴ· ὥσπερ ἡ εὐλαγία, ἡ πορεμία οὐ δύναται εἶναι σωφροσύνη, οὐδὲ ἡ κακία ἀρετή. "Ὅπερ οὖν καὶ ἐν τῇ εὐαγγελίῃ φησιν, ²⁰ "Οὐ δύναται δύνῃς σαρκὸς καρποὺς καλοὺς ποιῆν" οὐ τὴν ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν μεταβολῆς ἐκλήϊον, ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ κακίᾳ

567 διατριβὴν λέγων μὴ δύνασθαι φέρειν καρποὺς καλοὺς. Οὐ γὰρ εἶπεν, οὐ δύναται δύνῃς ἡ πονηρὸν καλόν γενέσθαι, ἀλλ' ὅτι φέρειν καρποὺς καλοὺς οὐ δύναται μένον πονηρόν. Ἐπεὶ ὅτι γε δυνατὸν μεταβληθῆναι, καὶ ἐνταῦθεν καὶ ἐξ ἄλλης ἰδεῖς τοῦτα παραβολῆς, ὅταν πισύγῃ τὰ ζιζάνια ἡ γινόμενα σίτον· διὸ καὶ ἐκρίζῳσαι αὐτὰ ἐκλήϊον. ²¹ "Μήποτε γὰρ, φησὶ, σὺν αὐτοῖς ἀνασπάσῃτε καὶ τὸν σίτον" τοῦτέστι, τὸν μέλλοντα ²² γίνεσθαι ἐξ αὐτῶν. Φρόνημα τῶν σαρκὸς τὴν κακίαν φησὶ,

13 v. 7.

14 Matth. vi. 13.

21 Matth. xiii. 19.

* γὰρ οσα. G. † θεωρεῖται πρὸ θεου E. Cof. Brix. θεωρεῖται B. D.
 E ὑποτασσένται] + φησὶν Edd. φησιν οσα. B. D. E. G. H. I. Cof. ‡ τῷ θεῷ D.
 † κατὰ τοῦ Χρ.] τοῦ Χρ. κατὰ τὸ πάλιν G. § τὸν] τὸ G. H. ¶ τὸν οσα. I.
 † μεταβαλλόμενον B. Cof. ** ὁ οσα. G. I. Cof. †† τῷ οσα. D. Cof. ‡‡ ἡ
 οσα G. ††† εἶπεν] + εἶπεν G. †††† πονηρὸς] σαρκὸς I. ††††† γὰρ. εἴπεν πρὸ
 σίτον γὰρ. B. D. E. F. H. I. Cof. †††††† γὰρ οσα. A. B. E. F. H. I. ††††††† εὐταπειν
 A. D. E. γινόμενα Cof.

καὶ φρόνημα πνεύματος τὴν χάριν τῆς ¹δεδομένης, καὶ τὴν ἐνέργειαν τὴν τῇ προαιρέσει κριτομένην τῇ χρηστῇ, οὐδαμοῦ B
 περὶ ὑποστάσεως ²καὶ οὐσίας ἐνταῦθα διαλεγόμενοι, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας. Ὅπερ γὰρ οὐκ ἰσχυρὸς ἐν τῷ νόμῳ, φησί, τοῦτο δυνήσῃ νῦν, ὁρθῶς βαδίζειν καὶ ἀδιόπτωτα, εἰ τῆς τοῦ πνεύματος ³ἐπιλάβοι βοήθειαν. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ μὴ κατὰ σάρκα περιπατεῖν, ἀλλὰ δεῖ καὶ κατὰ πνεῦμα βαδίζειν. ⁴Ἰπεί-
 δήπερ οὐκ ἀπόχρη πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν ⁵ἐκλίνειν ἀπὸ κακοῦ, ἀλλὰ δεῖ καὶ ⁶τὰ ἀγαθὰ ποιεῖν. Τοῦτο δὲ ἔσται, ἂν τῷ πνεύματι τὴν ψυχὴν ἐκδῶμεν, καὶ τὴν σάρκα ⁷ὑποσώμεν τὴν οἰκείαν τάξιν ἐπιγινώσκων. Ὡς γὰρ καὶ αὐτὴν ἐργασόμεθα πνευματικὴν ὥστερ οὖν, εἰς ⁸ῥαθυμώμεν, καὶ τὴν ψυχὴν ⁹ποιή-
 (107) σουμεν σαρκικὴν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἀνάγκη φύσεως τὸ δῶρον ἐνέσθῃκεν, ἀλλ' ἐλευθερίᾳ προαιρέσεως ¹⁰ἐκχειρίσειν, ἐν σοὶ λοιπὸν ἔστι ¹¹καὶ τοῦτο γενέσθαι κάκεινο. Τὰ γὰρ παρ' αὐτοῦ πάντα, ¹²ὑπέρηστισται. Οὐδὲ γὰρ ἀντιστρατεύεται τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς ἡμῶν ἡ ἁμαρτία, οὐδὲ αἰχμαλωτίζει, καθόστερ ἐμπροσθεν, ἀλλὰ πάντα ἐκείνα τέκνεται καὶ καταλύεται, ¹³καὶ ἐκτεπτεῖται τὰ πάθη δεδοικóta καὶ τρέμοντα τῆς τοῦ πνεύματος χάριν. Εἰ δὲ σὺ τὸ φῶς σβηνῃκας, καὶ τὸν ἡνίοχον ἐβάλλῃς, καὶ τὸν κυβερνήτην ἐλαΐνῃς, ¹⁴ἑαυτῷ λογιζὼν λοιπὸν τὸ ἐλευθεῖσθαι. D
 Ὅτι γὰρ νῦν εὐκολωτέρα ἡ ἀρετὴ γέγονε, διὸ καὶ πολλὴ ἡ ἐπίτασις τῆς φιλοσοφίας, κατὰμαθε τῆς μὲν, ἥνικα ὁ νόμος ἐκράτει, τὰ τῶν ἀνθρώπων δέκετο πράγματα, πῶς δὲ νῦν, ἐπειδὴ ἡ χάρις ἔλαμψεν. ¹⁵Ἄ γὰρ μηδεὶ πρότερον ¹⁶ἔδόκει εἶναι δυνατὰ, παρθενία καὶ θανάτου ὑπεροψία καὶ τῶν ἄλλων τῶν πλείονων ¹⁷παθῶν, ταῦτα πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης κατάρ-
 θωται νῦν. Καὶ οὐ παρ' ἡμῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ Σκύθαις καὶ Θραξὶ καὶ Ἰνδοῖς καὶ Πέρσαις, καὶ ἑτέροις δὲ βαρβάρους E
 πλείοσι, καὶ παρθένων χοροὶ, καὶ μαρτύρων ὄμιλοι, καὶ μοναχῶν συμφοραί, καὶ πλείοις οὗτοι λοιπὸν τῶν γεγαμηκότων εἰσὶ, καὶ νηστείας ἐπίτασις, καὶ ὑπερηφανείας ὑπερβολή· ἅπερ, πλὴν ἐνὸς ¹⁸ἢ ¹⁹ἑνὸς, οὐδὲ φαντασθῆναι δύναρ οἱ κατὰ τὸν νόμον ἠδυνήθησαν

¹ δεδομένην B.G. ² ἐνταῦθα καὶ οὐσίας διαλεγ. hoc scd. G. καὶ οὐσίας διαλεγ. ἐνταῦθα Edd. iohannis h'z'z. ³ ἐπιλάβοις Veron Sav Mor 10 ἐπι-
 λάβοι Sav marg ἐπιλάβοι est m A.B.D.E.G.H.I Cal. ἐπιλάβοι F.
⁴ ἰπείδη οὐκ ἀπόχρη] οὐκ ἀπόχρη γὰρ G ⁵ ἐκλίνειν Edd. τὸ οὐκ. B.D.
 E.F.G.I ⁶ τὸ ἀγ. π.] ὑποσώμεν G ⁷ ὑποσώμεν A.E.F.H Cal.
⁸ ἐργασόμεθα B.H ⁹ ῥαθυμώμεθα G ¹⁰ ποιήσμεν A.B.D.G Cal.
 ποιοῦμεν Edd. ¹¹ ἐκχειρίσειν E.H ¹² καὶ τούτων γ. ἀδικίαν G.
¹³ ἀσθητήτων H. ¹⁴ καὶ οὐκ G ¹⁵ ἐκτὸς A.F.H.I. ¹⁶ ἐπὶλαμψεν G.
¹⁷ ἐδούσαν G. ¹⁸ παθῶν] ἀγαθῶν E. ¹⁹ ἑνὸς pro δυοῖν σκεπασ.

παλιτυόμενοι. Ὅρων τοίνυν σάλπιγγος ἑλαμπρότερον βοῶ-
σαν τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν, μὴ κατακαλασίζου, μηδὲ
προδίδου τὴν τοσαύτην χάριν. Οὐδὲ γὰρ δυνατόν, οὐδὲ μετὰ
τὴν πίστιν, ῥαθυμοῦντα σωθῆναι. Εὐκόλα γὰρ τὰ παλαι-
568 σματα, ἵνα νικήσῃς ἀγωνιζόμενος, οὐχ ἵνα καθύβῃς, οὐδ' ἵνα τῷ
μεγέθει τῆς χάριτος πρὸς ῥαθυμίας ὑπόθεσιν ἀποχρήσῃ, τῷ
ῥορβόρῳ καὶ ἐγκαλινδοίμενος τῷ πρωτέρῳ. Διὸ καὶ ἐπά-
γει λέγων. 2^α Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρίσται οὐ δύναται.
Τί οὖν; κατακάψαμεν τὸ σῶμα, φησὶν, ἵνα ἀρίσται τῷ θεῷ,
καὶ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τῆς σαρκός; καὶ ἀνδροφόνους ἡμᾶς εἶναι
κελεύεις, ἐπ' ἀρετὴν ἄγων; Ὅρῃ πόσα ἄτοπα τίκτεται, εἰάν
ἀπλῶς τὰ λεγόμενα ἐκδεχόμεθα; Σάρκα γὰρ ἐνταῦθα οὐ τὸ
σῶμα φησιν, οὐδὲ τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὸν σαρκικὸν
βίον καὶ κοσμικόν, καὶ τρυφὴν καὶ ἀσπτίας γίγοντα, τὸν δλον
Β σάρκα ποιῶντα τὸν ἄνθρωπον. Ὡς περ γὰρ οἱ τῷ πνεύματι
πτερούμενοι καὶ τὸ σῶμα πνευματικὸν ἐργάζονται οὕτως αἱ
τούτου μὲν ἀποπηδῶντες, γαστρί δὲ καὶ ἡδοναῖς δουλείουσι,
καὶ τὴν ψυχὴν σάρκα ποιούσιν, οὐ τὴν οὐσίαν αὐτῆς μετα-
βάλλουσι, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς ἀπολλύντες. Καὶ αὐτοὶ
τῆς λέξεως ὁ τρόπος καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ὁποῖα πολλοῦ κεῖται, σάρ-
κα σημαίνων τὸν παχὺν καὶ ἡνώδη βίον, καὶ ἡδοναῖς ἐμπε-
πλεγμένον ἄτόποις. Καὶ γὰρ τῷ Νωὲ φησιν. 3^α Οὐ μὴ
κατακτείνῃς τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ
C εἶναι αὐτοὺς σάρκας. Καίτοι καὶ αὐτοὶ ὁ Νωὲ σάρκα περιέ-
κειτο· ἀλλ' οὐκ ἦν τοῦτο ἐγκλημα τὸ περιεῖσθαι σάρκα· τοῦτο
γὰρ τῆς φύσεως· ἀλλὰ τὸ σαρκικὸν ἀνηρῆσθαι βίον. Διὰ
τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος φησιν. 4^α Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ
ἀρίσται οὐ δύναται· 5^α καὶ ἐπέγαγεν. 6^α Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστέ ἐν
σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, οὐχ ἀπλῶς σάρκα λέγων πάλιν,
ἀλλὰ τὴν τοιαύτην σάρκα, τὴν σπομένην ὑπὸ τῶν παθῶν, ἔτην
τυραννουμένην. Καὶ τίς οὐκ ἔκκεν, φησὶν, οὐχ οὕτως εἶπεν,
οὐδὲ τὴν διαφορὰν τίθειεν; Ἐπαίρων τὸν ἀκροατὴν, καὶ

32 v. 8.

33 Gen. xl. 1.

24 v. 9.

ῥ ἑλαμπρότερος A.B.D.E.F.H.I. λαμπρότερος Edd ῥ ῥαθυμοῦντας B.D
ῥ βορβόρῳ A.E.I. et ante cor. F Μοι ἐγκαλινδοῦ A.F.G. ῥ κατακάψαμεν
A.H. κατακαυσάμεν I ῥ καὶ εὐκὴν ἰπνέτω ord. A.E.F.H.I. ῥ ἔρα Q.
ῥ τὸν ord. A.F.H. καὶ περ τὸν I Στασις σαρκωποιοῦντα G. ῥ καὶ ord. I
ῥ ἡδοναῖς A.E.F.G.H.I. ἡδονῇ Edd. ῥ σαρκωποιοῦντα A.F.G.H.I. ῥ αὐ-
τοῖς Edd. ῥ οὐτῆς Sar. ματῆ αὐτῆς libet. οὐκ αὐτῆς ei. Cal. ῥ πολλοῦ
οὐκ αὐτῆς. πολλοῦς Cal. Edd. αὐτῆς αὐτῆς ante Montf. ῥ γαστρί est in
rostris capibz et Cal. πελὸς Edd. ῥ ὁ ord. A.F.H.I. ῥ καὶ, εἴτα Q.
εἴτα καὶ D.E. ῥ πάλιν ord. A.F.H.I. ῥ τῆς] ord. G.H. ῥ τὴν ord. E.

δεικνὺς ὅτι οὐδὲ ἐν σώματι ἔστιν ὁ ὀρθῶς βίων. Ἐπειδὴ γὰρ D
 τὸ ἔν ἁμαρτίᾳ μὴ εἶναι τὸν πνευματικόν, παντὶ σου ὁπλον ἦν,
 ἰούτος τὸ μείζον τίθησιν, ὅτι οὐ μόνον ἐν ἁμαρτίᾳ, ἡ ἀλλ' οὐδὲ
 ἐν σαρκὶ λοιπὸν ἐστὶν ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, ἄγγελος ἐν-
 ταύθεν ἤδη γενόμενος, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναβαί, καὶ λοιπὸν
 τὸ σῶμα ἀπλῶς περιφέρειν. Εἰ δὲ διὰ τοῦτο τὴν σάρκα δια-
 βαλλείς, ἐπειδὴ τῷ ὀνόματι αὐτῆς τὸν σαρκικὸν καλεῖ βίον· καὶ
 τὸν κόσμον οὕτω διαβαλείς, ἐπειδὴ καὶ ἐνταύθεν ἡ πονηρία κα-
 λεῖται ὡς πολλάκις, καθάπερ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν ὁ Χρι-
 στός· 23· Ὑμεῖς οὐκ ἐστέ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· καὶ τοῖς
 ἀδελφοῖς τοῖς ἰαυτοῦ πάλιν ἔλεγεν, Ὁ δὲ δύναται ὁ κόσμος
 ὑμᾶς μισεῖν, ἐμὲ δὲ μισεῖ. Καὶ τὴν ψυχὴν ὅδε ἄλλοτρίαν
 (08) εἶναι ἠφῆσθε τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ τοὺς ἐν πλάτῃ ζῶντας ψυχικαὺς E
 ἐκάλεσεν. Ἄλλ' οὐκ ἐστὶ ταῦτα, οὐκ ἐστὶν. Οὐ γὰρ ἀπλῶς
 ταῖς λέξεσιν, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ τοῦ λέγοντος ἀναγκαῖον πανταχοῦ
 προσέχειν, καὶ τὴν ἀκριβῆ τῶν εἰρημίνων εἰδέναι διαίρεσιν. Τὰ
 μὲν γὰρ ἔπτιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ μέσα οἷον ψυχὴ καὶ
 σὰρξ τῶν μέσων ἐστὶ, καὶ τοῦτο κακίῳ γενέσθαι δυναμένη· τὸ
 δὲ πνεῦμα, τῶν ἀγαθῶν αἰεὶ, καὶ οὐδέποτε ἕτερόν τι γινόμε-
 νον. Πάλιν τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, τοντίστιν, ἡ πονηρὰ
 πράξις, τῶν αἰε κακῶν τῇ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσ-
 εται· Ἄν τοίνυν τῷ βελτίῳ ὁπλίσῃ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα,
 ἐγείνου τῆς ἐκείνου μερίδος· ἂν τῇ χείρῳ πάλιν, τῆς ἐνταύθα
 ἀπαλλαγίας κατέστης κοινωνός, οὐ παρὰ τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς 569
 καὶ τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ παρὰ τὴν γνώμην τὴν κυρίαν ἀμφοτέρα
 ταῦτα ἰλίσθαι.

Καὶ ὅτι ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, καὶ οὐ σαρκὸς δια-
 βολῇ τὰ εἰρημμένα, πάλιν αὐτὴν μεταχειρίσαντες τὴν λέξιν,
 ἐξατάσσωμεν ἀκριβέστερον. Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστέ ἐν σαρκί, φη-
 σὶν, ἀλλ' ἐν πνεύματι. Τί οὖν; οὐκ ἦσαν ἐν σαρκί, ἀλλ' ὁ σώ-
 ματοι περιήρισαν; καὶ πῶς ἂν ἔχοι τοῦτο λόγον; Ὅρῃ, ὅτι
 τὸν σαρκικὸν βίον ἤρξατο; Καὶ τίος ἔνεκεν οὐκ εἶπεν, ὑμεῖς δὲ

23 Iam. xv. 19. vii. 7.

1 ὅστις οὐποια. ἔστιν Edd. 2 ἐν ἁμαρτίᾳ] ἐν ἁμαρτίᾳ I. 3 αὐτοῖς I. οὐτοῖς
 B. G. 4 ἀλλ' ἐπὶ οὐδὲ Edd. ἐπὶ οὐ A. D. E. F. H. I. Cat. 5 καὶ πολλάκις
 D. καὶ ποτὶ καθάπερ om. A. 6 τοῖς om. A. F. I. Statim πάλιν ἔλεγεν πρὸ
 ἑλγε πάλιν A. E. F. G. H. I. 7 ὅδε accessit ex omnibus. 8 φῆσθε πρὸ
 φῆσθαι A. B. D. I. φῆσθαι (sic) H. φῆσθαι Cat. 9 τῇ βελτίῳ ὁπλίσῃ τὴν
 βελτίῳ εἰδέναι G. 10 ἐνταύθεν D. 11 φῶσιν] + ἐν E. 12 αἰρῶν] + ἐστὶν
 D. E. 13 μεταχειρίσαντες F. et ante eorū H. 14 φῶσιν, ἀλλ' ἐν πν.] Sic
 A. B. D. E. F. H. I. φῶσιν om. G. ἀλλ' ἐν πν. φῶσιν Edd.

οὐκ ἔστι ἐν ἁμαρτίᾳ; Ἴνα μάθῃς, ὅτι ὁὐχὶ τῇ ἁμαρτίας μόνον
 Βτὴν τυραννίδα ἰσβετεν ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ καὶ τὴν σάρκα κουφο-
 τέραν καὶ πνευματικτέραν ἐποιήσω, οὐ τῇ τὴν φύσιν μετα-
 βαλεῖν, ἀλλὰ τῇ πτερῶσαι μᾶλλον αὐτήν. Καθάπερ γὰρ
 πυρὸς ἐκμιλοῦντος σιδήρῳ, καὶ ὁ σιδήρος γίνεται πῦρ ἐν τῇ οἰκίᾳ
 μένων φύσει· οὕτω καὶ τῶν πιστῶν καὶ πνεῦμα ἐχόντων καὶ
 ἡ σὰρξ λοιπὸν πρὸς ἐκείνην μεθίσταται τὴν ἐνέργειαν, ὅλη
 πνευματικὴ γινομένη, καὶ σταυρουμένη πάντοθεν, καὶ τῇ ψυχῇ
 συναναπτρουμένη· οἷον ἦν καὶ τὸ σῶμα τοῦ ταῦτα λέγοιτο.
 Διὸ τρυφῇ μὲν ἀπόσχῃ καὶ ἡδονῇ ἐκατεγέλα, ἐντρούφα δὲ
 λιμῇ καὶ μαστίξῃ καὶ δασματηρίῳ, καὶ οὐδὲ ἔλγει ταῦτα πᾶ-
 Cσχων. Καὶ τοῦτο θελὼν ἔλεγε, 20 "Τὸ ἄγαρ παραυτίκα
 εὐαφρὸν τῇ θλίψει" οὕτως ἦν καλῶς καὶ τὴν σάρκα παι-
 δεύσας συντρέχειν τῇ πνεύματι. "Εἴτερ πνεῦμα θεοῦ οὐκί ἐν
 ὑμῖν." Τὸ "εἴτερ" τοῦτο πολλοῦ οὐκ ἀμφιβόλλων τί-
 θησιν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα πιστῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἰταίτερ, ὡς
 ὅταν λέγῃ 21 "Εἴτερ δίκαιον παρὰ θεῷ ἀνταποδοῖναι τοῖς
 θλίβουσιν ὑμᾶς θλίψει" πάλιν, "Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ, εἴγε
 καὶ εἰκῇ." "Εἰ δὲ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει." Οὐκ εἶπεν,
 εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἔχετε, ἀλλ' ἐπ' ἄλλων προήγαγε τὸ λυτηρόν.
 D "Οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ," φησὶν. 22 "Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν."
 Πάλιν τὸ χρηστὸν ἐπ' αὐτῶν. Καὶ τὸ μὲν λυτηρόν, βραχὺ
 καὶ μέσον· τὸ δὲ ποθεινόν, ἐκατέρωθεν καὶ διὰ πολλῶν, ὥστε
 ἐκεῖνο συσκιῶσαι. Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, οὐ τὸ πνεῦμα Χριστὸν
 λέγων, ἀπαγε, ἀλλὰ δεικνύς ὅτι ὁ τὸ πνεῦμα ἔχων, οὐ
 μόνον τοῦ Χριστοῦ χροματίζει, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔχει τὸν
 Χριστόν. Οὐ γὰρ ἔστι πνεύματος παρόντος, μὴ καὶ Χρι-
 στὸν παρῆναι. Ὅσον γὰρ ἂν μία τῇ τριάδος ὑπόστασις
 E παρῇ, ὅσα αὖτε ἡ τριάς· ἀδιασπάστως γὰρ ἔχει πρὸς
 αὐτήν, καὶ ἥνωται μετ' ἀκριβείας ἀπάσης. Καὶ τί ἔστιται,
 φησὶν. εὖν ἢ Χριστὸς ἐν ἡμῖν; "Τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι'
 ἁμαρτίαν· τὸ δὲ πνεῦμα ζῶν διὰ δικαιοσύνης." Εἶδες ὅσα

20 3 Cor. IV. 17

27 3 Thimo. I. 6. Gal. III. 4.

28 v. 10.

ἡ λέξις γὰρ οὐ Α Δ Ε Γ Η Ι. Cat. Διακρινε τῆς ἀμ. μόνον τὴν τ. ἰσβετεν
 Α Β Ε Γ Η Ι Cat. τῆς ἀμ. τὴν τ. ἰσβετεν μόνον D τῆς ἀμ. τὴν τ. μόνον ἰσβε-
 σεν G τῆς τ. τῆς ἀμ. ἰσβετεν μόνον E Δ Δ. τῇ οὐτὰ F Η Ι. καὶ accessit
 ex scripturis. Sic scriptum. καὶ abiecit. κατεγέλασεν, ἐντρούφα δὲ G.
 ἰν τῷ τῷ δὲ om. E. γὰρ om. I. θλίψει ὑμῶν E Δ Δ. ἡμῶν om.
 B D E G. καλῶς B D E F G H καὶ ante corr. A. καλῶς Varon. San
 Mor. Mox συντρέχει A. πανταχού F Η Ι. παρὰ τῇ θ. I Cat.
 ἡμῶν G Cat. Mox καὶ πάλιν B Cat. προήγαγε προσέσωσε ἔλεγε
 B D E. Vñ. Ακκο. ἔστιν G. Χριστοῦ I. ἂν
 accessit ex scripturis. ὡσαύτ. G. ἔστιν om. I. ὡσαύτ. A F Η Ι
 Mox ἡμῶν pro ὑμῶν A. Δ Ε Γ Η Ι. ὡσαύτ. G. I.

κατὰ ἐκ τοῦ μὴ ἔχειν πνεῦμα ἅγιον· θάνατος, ἔχθρα εἰς θεόν, τὸ μὴ δύνασθαι ἀρέσαι τοῖς ἐκείνου νόμοις, τὸ μὴ εἶναι ὡς χρὴ τοῦ Χριστοῦ, τὸ μὴ ἔχειν αὐτὸς ἐνοικον. Σκότει τούτων καὶ ὅσα ἀγαθὰ ἐκ τοῦ πνεύματος ἔχειν τὸ Χριστοῦ εἶναι, τὸ αὐτὸν ἔχειν τὸν Χριστόν, τὸ τοῖς ἀγγέλοις ἀμιλλᾶσθαι. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ νεκρῶσαι τὴν σάρκα, τὸ ζῶν ἀθάνατον ζῆν, τὸ ἐνταῦθεν ἡδὴ τῆς ἀναστάσεως ἔχειν τὰ ἐνέχυρα, τὸ μετ' αἰκο-570 λίας τὸν τῆς ἀρετῆς τρέχειν δρόμον. Οὐδέ γὰρ εἶπεν, ἀργεῖν τὸ σῶμα λοιπὸν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ καὶ νεκρὸν εἶναι ἐπιτείνων τὴν εὐκαλίαν τῶν δρόμων. Χαρίς γὰρ πραγμάτων καὶ πόρων ὁ τοιοῦτος στεφανυῶται λοιπὸν. Διὰ τοῦτο καὶ, "τῇ ἁμαρτίᾳ," προσέθηκεν, ἵνα μάθῃ, ὅτι τὴν ποιηρίαν, ἑτέλλ' οὐ τὴν φύσιν τοῦ σώματος καθάπτει ἀνίλει. Εἰ γὰρ τοῦτο γίνετο, πολλὰ καὶ τῶν τὴν ψυχὴν ἐφελῶσαι δυναμένων ἀνθρώπων. Οὐ τοίνυν ταῦτό φησιν, ἑτέλλ' ζῶν καὶ μένον, νεκρὸν (109) εἶναι βούλεται. Τοῦ γὰρ τὸν υἱὸν ἔχειν, τοῦ τὸ πνεῦμα ἐν ἡμῖν εἶναι σημεῖον ἐστὶ, τὸ μὲν τῶν ἐν τῇ σοφίᾳ κειμένων σωματικῶν διαφέρειν ἡμῶν τὰ σώματα πρὸς τὴν τῆς ἁμαρτίας ἐργασίαν. Ἀλλὰ μὴ φοβηθῇ, νεκρῶσιν ἀκούσαι· ἔχεις γὰρ τὴν ὄντως ζωὴν. ἢ οὐδαί, διαδέχεται θάνατος. Τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος οὐκ εἶκει θανάτῳ λοιπὸν, ἀλλ' ἀναλίσκει θάνατον καὶ δαπανᾷ, καὶ ὅπερ ἔλαβεν, ἀθάνατον διατηρεῖ. Διόπερ εἰπὼν τὸ σῶμα νεκρὸν, οὐκ εἶπε τὸ πνεῦμα ζῶν, ἀλλὰ ἔζω, ἵνα δείξῃ καὶ ἑτέροις τοῦτο δυνάμενον παρυσχεῖν. Εἵτα πάλιν ἐπισφίγγων τὸν ἀκροατὴν, λέγει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀπόδειξιν· αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη. Ἀμαρ- C τίας ἡ γὰρ οὐκ αἴσθη, οὐδὲ θάνατος φαίνεται· θανάτου δὲ μὴ φαινόμενον, ἀκατάλυτος ἡ ζωὴ. Ἐν δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγγέ- ραντος Ἰησοῦς ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγγέρας τὸν κύριον ἡμῶν ζωοποιεῖ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικῶν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν." Πάλιν τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως κινεῖ λόγον, ἵκεν δὲ αὕτη μάλιστα τὸν ἀκροατὴν ἡλευθερὴν ἢ ἐλπίς,

20 * 11.

¹ καὶ ἔχον G. Max δυναθῆναι id.

omnes cum Cat. τῇ ἁμαρτίᾳ Edd.

Ita ex corr. A. γὰρ pro de oculo.

καὶ A D E F H. Cat. Vid. Annot.

Cat. τὸν σῶματι Edd. Statim ἐνερῶν G.

+ γὰρ E. + (ω) G. καὶ + δ A.

φαινομένη idem ἡλευθερὸν I. Statim ἡ accipit ex B.D.E.F.G.H.I Cat.

² ἡμῶν, quod aherat, est in nostris D F G H I et Mosq.

³ H. = ελευθερὸν, rescritum a Montef. pro ελευθερὸν, habuit B.D.E.F.H.I.

διέγερσεν Cat.

⁴ τοῦ om. B.

⁵ τῇ ἁμαρτίᾳ libri

⁶ τῇ εὐκαλίᾳ τῶν δρόμων Sav. marg.

⁷ ἑτέλλ' om. B D G.

⁸ τῇ ἁμαρτίᾳ Sic libri omnes et

⁹ πνεύματος G.

¹⁰ γὰρ om. G. Max

καὶ βεβαιοὶ αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ συμβάντων.
 Μὴ γὰρ δὴ φοβηθῆς, φησὶν, ὅτι κερὸν περικύβησαι σῶμα ὁ χέ-
 ρων πνεῦμα, καὶ ἀναστήσεται πάντως. Τί αὖν, τὰ μὴ ἔχοντα
 πνεῦμα σώματα οὐκ ἀνίσταται; καὶ πῶς ἅπαντες δεῖ παρα-
 στήναι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ; πῶς δὲ ὁ τῆς γεννῆς ἀξιο-
 πιστος ἔσται λόγος; Εἰ γὰρ οἱ μὴ ἔχοντες πνεῦμα οὐκ ἀνί-
 στανται, οὐδὲ γένενα ἔσται. Τί οὖν ἐστὶ τὸ λεγόμενον;
 Πάντες μὲν ἀναστήσονται, οὐ πάντες δὲ εἰς ζωὴν, ἀλλ' οἱ μὲν
 εἰς κόλασιν, οἱ δὲ εἰς ζωὴν. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ἀναστήσει,
 ἀλλὰ, «ζωοποιήσει» ὁ πλεόν τῆς ἀναστάσεως ἦν, καὶ τοῖς
 Εὐδικαίαις ἑξήκονσι δεδορημένοι. Καὶ τὴν αἰτίαν τῆς τοσαύτης
 τιμῆς τίθεις, προσέθηκε λέγων, «διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα
 ἐν ὑμῖν.» «Ὅστε ἂν ἀπελάσῃς ἐνταῦθα ἐκ τοῦ πνεύματος τὴν
 χάριν, καὶ μὴ σφάν αὐτὴν ἔχων ἀπέλθῃς, ἀπολῇ πάντως, καὶ
 ἀναστήσῃ. Ὅσπερ γὰρ οὐκ ἀνέχεται, τὸ πνεῦμα αὐτοῦ λάμπει
 ὁρῶν ἐν σοὶ τότε, κολάσαι σε παραδοῦναι, οὕτως οὐ καταδίξεται,
 ἐσθιεσμένοι ἰδὼν, εἰς τὸν νυμφῶνα εἰσαγαγεῖν, καθατέρ' οὐδέ
 τὰς παρθένους ἐκείνας.

«Μὴ ταῖνυν ἀφῆς τὸ σῶμα ζῆσαι μὴν, ἵνα τότε ζῆσθ' ποιῇ-
 σον αὐτὸ ἀποθανεῖν, ἵνα μὴ ἁποθάνῃ. Ἐὰν γὰρ μὴν ζῶν,
 οὐ ζήσεται· εὖν δὲ ἀποθάνῃ, τότε ζήσεται. Τοῦτο καὶ ἐπὶ
 571 τῆς ἀναστάσεως γίνεται τῆς καθόλου πρότερον γὰρ ἁποθα-
 νεῖν αὐτὸ δεῖ καὶ ταφῆναι, καὶ τότε γενέσθαι ἀθάνατον. Τοῦτο
 καὶ ἐν τῇ λουτρῇ γέγονεν· ἐσταυρώθη γοῦν πρότερον καὶ
 ἐτάφη, καὶ τότε ἡγήθη. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ
 κυριακοῦ καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνο ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη, καὶ τότε
 ἀνίστη. Τοῦτο ταῖνυν καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν· ἐπὶ τῶν ἔργων
 αὐτοῦ διηκεῖς αὐτὸ κερύσμενος. Οὐχὶ τὴν οὐσίαν λέγω, μὴ
 γένοιτο, ἀλλὰ τὰς ὁρμὰς τὰς ἐπὶ τὰς τοιούτας πράξεις. Καὶ
 γὰρ καὶ τοῦτο ζῶν, μᾶλλον δὲ τοῦτο μόνον ζῶν, τὸ μηδὲν
 ἀνθρώπινον ἱκομένιν, μηδὲ ἡδοναῖς δουλείαν. Ὁ γὰρ ταῦτας
 βέλωντος ὑποτάξας, οὐδὲ ζῆν δύναται λατρεῖν διὰ τὰς ἐξ αὐτῶν

• τοῦ οὗ. A.H. Cat. Στοιχὴ συμβάντων A.B.D.E.F.G.H. Cat. συμβάντων
 των Veron. Sav. Mor. • ἔχον A.B.D.E.F.H.I. ἔχον τὸ Cat. ἔχον τὸ Cat.
 P. ἀνίσταται D.H. • μόνον B. Cat. • οὐδὲν ὅτις E. διηκεῖς ex corr. A.
 • ὅτις ὅτι G. • γὰρ om. G. • οὐδὲ om. B. • HΘΙΚΟΝ Περὶ
 τῶν ἐν ἀρετῇ καὶ ἀκαρίῃ βιώντων, καὶ ἐπὶ αὐτοῖς μόνον ζῶντων, οἱ δὲ ἐν ἡδοναῖς ἔχον
 νικηροῦνται καὶ περὶ τρυφῆς καὶ φιλαργυρίας καὶ φιλοτιμίας Veron. • τὸ
 σ ζῆσαι pro ζῆσαι τὸ σ A.D.E.F.G.H.I. • ἀποθάνῃ F.G.H. • γὰρ
 om. H. • αὐτὸ ἀποθάνειν πανταχοῦ αὐτ. D.G. • το πρότερον Edd. τὸ om.
 B.D.E.F.G.H.I. • καὶ om. B.I. • ἐτάφη ἐκδοται A.B.D.E.G.H.I.
 • ταῖνυν om. I. Μορ ταῖνυν B. • αὐτῶν pro αὐτῶν A.D.E.F.G.H. et
 αὐτῶν corr. B. • μόνον] μὴν om. G.

ἀθυμίας, καὶ τοῖς φόβους, καὶ τοῖς κινδύνοις, καὶ ἡ τὸν μύριον
 τῶν καθ' ἡμᾶς ἰσμῶν. Ἄν τε γὰρ θάνατος προσδοκῇ, τίθηκε
 πρὸ τοῦ θανάτου τῇ δέει· ἂν τε νόσον ὑποπτεύσῃ, ἂν ὄβριον, ἂν
 πενίαν, ἂν ἄλλο τι τῶν ἀδοκῆτων, ἀπόλωλε καὶ διέφθαρται.
 Τί τοίνυν τῆς ζωῆς ταύτης γένοιτ' ἂν ἰσχυρώτερον; Ἄλλ' οὐχ
 ὁ τῷ πνεύματι ζῶν τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ φόβων καὶ λύτης καὶ
 κινδύνων καὶ μεταβολῇ ἀπάσης ἴσθηκεν ἀνείτερος, οὐ τῷ μηδὲν
 ὑπομένειν, ἀλλ', ὃ πολλῶ μείζον ἔστι, τῷ καὶ ἐπιόντων ἰαυτῶν
 καταφρονεῖν. Πῶς δὲ τοῦτο ἔσται; Ἐὰν τὸ πνεῦμα διόλου C
 κατοικῇ ἐν ἡμῖν. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς αὐτὸ εἶπεν οἰκεῖν πρὸς
 βραχὺν, ἀλλ' ἐνοικεῖν ὑψηλῶς. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, τὸ ἐνοικῇ-
 σαν πνεῦμα, ἀλλὰ, "τὸ ἐνοικῶν," τὴν διόλου μὲν ἰνδεδεικνύ-
 μενος. Οὐκαὶν ὁ ζῶν οὕτως μάλιστα ἐστὶν ὁ νεκρωθεὶς τῷ
 βίῳ. Διὰ καὶ ἔλεγε, "τὸ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην." Καὶ
 ἵνα σαφέστερον τὸ λεγόμενον ᾗ γένηται, δύο παραγὰγουμεν
 ἀνθρώπων, τὸν μὲν ἐκιδδομένον ἡσυχίας καὶ ἡδοναῖς καὶ ῥτῇ
 (110) ἀπάτῃ τοῦ βίου, τὸν δὲ νεκρωμένον τοῦτοις· καὶ ἴδωμεν τίς
 ἐστὶ μᾶλλον ὁ ζῶν. Ἔστω γὰρ τοινὺν δύοιν τοῦτοις ὁ μὲν σφό-
 δρα πλούσιος καὶ ἐπίσημος, παρασίτου τρέφων καὶ κόλυκας, D
 καὶ πᾶσαν εἰς τοῦτο ἀναλιπέτω τὴν ἡμέραν, κωμάζων καὶ κραι-
 παλῶν ὁ δὲ ἕτερος, πενία σιζῶν καὶ νηστειὰ καὶ τῇ λοιπῇ
 σκληραγωγίᾳ τε καὶ φιλοσοφίᾳ, ἐν ἐστίῃ τῆς ἀναγκαίας
 μεταλαμβανόμενος τροφῆς μόρον, ἢ εἰ βούλει, καὶ δύο καὶ τρεῖς
 ἄσιτος ἡμέρας μενίτω· τίς αὖν ἡμῖν ἔσται ἐκ τῶν δύο τούτων ὁ
 μάλιστα ζῶν; Οἱ μὲν πολλοὶ εὖ οἶδ' ὅτι ἐκείνον ἡγήσονται, τὸν
 ἑσιρτύνοντα, καὶ σκαρπίζοντα τὰ αὐτοῦ ἡμεῖς δὲ ἐκείνον τὸν
 συμμετρίᾳ ὑπολαίοντα. Οὐκοῦν ἐπειδὴ μάχῃ καὶ φιλονεικία
 τέως ἐστίν, εἰς τὰς ἑκατέρων εἰσελθόμενοι οἰκίᾳ, καὶ τότε μά- E
 λιστα, ὅτε σοι μάλιστα δοκεῖ ζῆν ὁ πλουσιότες, ἐν αὐτῇ τῇ
 ἐπιρῇ τῆς τροφῆς, καὶ εἰσελθόντες κατίδωμεν ἐν τίσιν ἐστὶν
 ἑκατέρος τούτων ἀπὸ γὰρ τῶν πράξεων καὶ ὁ ζῶν καὶ ὁ τεθνη-
 κὼς φαίνεται. Οὐκοῦν τὸν μὲν ἐν βίβλοις εἰρήσομεν ὄντα, ἢ
 "ἐν εὐχῇ καὶ νηστειᾷ, ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ τῶν ἀναγκαίων, ἐργηγο-
 ρότα καὶ νέφοντα καὶ θεῶ διαλεγόμενον τὸν δὲ ὑπὸ τῆς μέθης

¹ τὸν μύριον τῶν π. ἰσμῶν] Sic A.F.H.I. τὸν οὐκ. B.D. τὸν τῶν μύριον π.
 ἰσμῶν (sed τὸν ex corr.) G. Editt τῶν μύριον π. ἰσμῶν. ² αὐτῷ G. ³ ὑπὸν
 pro ἡμῖν A.B.D.E.G.H. ⁴ accessit ex copulata. ⁵ τὰ δὲ ex G.

⁶ δεκνται I. ⁷ παραγὰγουμεν E.G. et ex corr. A. παραγόμενον vulgo. ⁸ τῇ
 oia. A.B.D.E.F.H. ⁹ καὶ, quod abest ante Montef oia in B.D.E.G.I.
¹⁰ ἡμῖν D.E. ¹¹ σκαρπίζοντα Edd. σκαρπίζοντα Codd. ¹² αὐτῶν pro αὐτοῦ
 A.B.E.H. fortasse abh. ¹³ Sic A.B.F.H.I. καὶ τότε ὅτε σοι μάλιστα δοκεῖ D.
 receptum a Beza καὶ τότε μάλιστα ὅτε σοι δοκεῖ E. καὶ τότε ὅτε μάλιστα σοι
 δοκεῖ G. ¹⁴ ἐν oia. H.

βαπτισθέντα, καὶ νεκροῦ οὐδὲν ἄμεινον διακείμενον ὀφόμεθα
 Καὶ μέχρι τῆς ἐσπέρας μένωμεν, πλείονα τὸν θάνατον τοιούτου
 572 ἐπιόντα αὐτῷ ἡθεσόμεθα, κίεσθαι τάλιν ὑπὸν διαδοχόμενον
 τὸν δὲ καὶ ἐν νυκτὶ νύφοντα καὶ ἰεργηγορότα. Τίνα οὖν ἂν
 εἴποιμεν μᾶλλον ζῆν, τὸν ἀναισθήτως κείμενον, καὶ προκείμενον
 ἅτασι γέλωτα ἢ τὸν ἐνεργούντα, καὶ θεῷ διαλεγόμενον. Ἐκεί-
 νῳ μὲν γὰρ ἂν προσέλθῃ καὶ εἴπῃ τι τῶν ἀναγκαίων, οὐδὲν
 ἀκουσῇ φθεγγομένου, ὥστερ οὐδὲ τοῦ νεκροῦ τοῖτῃ δὲ καὶ
 ἐν νυκτὶ, εἰ ἐν ἡμέρᾳ συγγενέσθαι ἐπιθυμήσῃ, ἄγγελον ὅφει
 μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον, καὶ φιλοσοφούντος ἀκούσῃ περὶ τῶν ἐν
 Β' οὐρανῷ πραγμάτων. Ὅρῃς ὅτι ὁ μὲν ὑπὲρ τοῖς ζῶντας
 ἅπαντας ζῆ, ὁ δὲ καὶ τῶν τεθνηκότων ἐλευνότερος κείται;
 Καὶ ἐνεργεῖν δοξῇ, ἔτερα ἂνθ' ἰτίρῃν ὁρᾷ, καὶ τοῖς μαινομένοις
 δοικε, μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνων ἐστὶ ἀθλιώτερος. Εἰς ἐκείνας
 μὲν γὰρ ἂν τις ἵβριση, καὶ ἐλευόμεν ἔπαντες τὸν ἵβριζόμενον,
 καὶ ἐπιτιμῶμεν τῷ ἵβριζοντι τοῖτῃ δὲ καὶ ἐναλλόμενός τινα
 ἴδωμεν, οἱ μόνον ὥσπερ ἐπικαμπτόμεθα εἰς ἔλεον, ἀλλὰ καὶ
 καταψηφίζομεθα αὐτοῦ κείμενον. Τοῦτο αὖν, εἰπέ μοι, ζῶν,
 ἀλλ' οὐ μυρίων θανάτων χαλεπώτερος; Ὅρῃς ὅτι οὐ μόνον
 C νεκρὸς ὁ τρυφῶν, ἀλλὰ καὶ νεκροῦ χείρων, καὶ δαιμονιώντος
 ἀθλιώτερος; Ὁ μὲν γὰρ ἐλείπεται, ὁ δὲ μισείται· καὶ ὁ μὲν
 συγγνώμῃς ἀπολαίσι, ὁ δὲ πόλασι δίδωσιν ὑπὲρ ἡν νοσεῖ. Εἰ
 δὲ ἔξωθεν οὕτως ἐστὶ καταγέλαστος, σσεσσοτα ἰσίλειον ἔχων,
 καὶ οἶνον πίνων ὀδαδότης, ἐνόησον τὴν ἀθλίαν ψυχὴν τὴν
 ὥστερ ἔν τάφῳ τῷ τοιούτῳ σῶματι κατοικωρυγμένην, πῶς
 εἰκὸς διακείσθαι. Ταῦτόν γάρ ἐστιν ἰδεῖν, υἱὸν ἂν ἑὶ κόρη
 κοσμήῃ καὶ σείφρονι καὶ ἐλευθέρῳ καὶ εὐγενεὶ καὶ καλῇ θερα-
 παινίδα βάρβαρον τινα καὶ αἰσχροὺ καὶ ἀκάθαρτον ἐνάλλεσθαι
 καὶ ἐνυβρίζειν μετὰ πολλῇ τις παρασκευάσει τῆς ἐξουσίας.
 D Τοιούτον γὰρ ἡ μέθη. Τίς ὅτῃ οὐκ ἂν ἐλοιστο τῶν νούν ἐχόν-
 των μυριάκις ἀποθανεῖν, ἢ μίαν οὕτω ζῆσαι ἡμέραν; Καὶ γὰρ
 ἡμέρας γενομένης ἐκ τῆς εὐμενείας ἐκείνης ἀναστὰς δοξῇ νύφειν.

* θεωρούμεθα] † καὶ τοῦτο μὲν D.E. 7 γρηγορούμεθα G. Verba τῶν δὲ καὶ
 — ἰεργηγορότα οὗ F εἰρημ. ἡ παρ. 8 ἂν αἰσχυρῶν ἐκ A.B.D.E.F.G.
 * ὅφει καὶ εἴη μᾶλλον A.E.F.G.H.I. μᾶλλον ὅφει Edd. 9 φιλοσοφούντος
 B.D.E.F.G.I. φιλοσοφούντος vulgo 10 οὐρανῶν G. 11 τῶν σσεσσοτα ἐκ
 σπηλῆσας 12 καὶ αἰσχυρῶν ἐκ B.D.E.F.G.I. 13 ἔπαντες πρὸ πάντων
 A.B.D.E.F.G.I. 14 οὐκ οὐκ. F 15 οὕτως E. 16 ἰσίλειον A.F.H. 17 ἐν
 οὐκ G. Scilicet τῷ αὐτῷ τοιούτῳ σῶματι κατοικωρυγμένην. Μοι κατοικωρυγ. A.B.
 D.F.G. κατοικωρυγ. E. κατοικωρυγ. H. κατοικωρυγ. Edd. 18 εἰ] † τις G. et
 οὐκ τις αὐτῷ παρασκευάσει; Scilicet τῆς πρὸ κοσμητικῆς ἰδέας. 19 εἰρημνίς G.
 Haec καὶ οὐ καὶ καλῇ desunt in B.D.E. Veron. καὶ καλῇ οὐκ I. 20 αἰσχροὺ
 A.D.E.F.G.H. αἰσχροὺ Edd. αἰσχροὺ Bon. 21 αὐτῷ οὐκ F. 22 τῆς εὐμενείας
 ἐκείνης] τῷ παρὸν ἐκείνου E.

καὶ οὕτως τότε καθαρὰς ἀπολαύει σφροδότης, ἔτι τῆς νεφέλης ἐκείνης τῆς ἀπὸ τοῦ χειμένου τῆς μέθης πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἱσταμένης. Εἰ δὲ καὶ ἰδοίμεν αὐτὸν καθαρῶς νύφειν, τί τὸ ὄφθαλος; Εἰς οὐδὲν γὰρ αὐτῷ ἡ χρήσιμος ἢ ἐν ψίει αὐτῇ, ἀλλ' ἢ εἰς τὸ τοῖς κατηγόροις ἰδεῖν. Ὅταν μὲν γὰρ ἀσχημονῇ, τοσοῦτον κερδαίνει, ὅσον οὐκ αἰσθάνεται τῶν γελόντων ἡμέρας δὲ γανομένης, καὶ ταύτην ἀπολλύει τὴν παραμιθίαν, καὶ οἶκε-Ε τῶν γαγγιζόντων, καὶ γυναικὸς αἰσχυτομένης, καὶ φίλων διαβαλλόντων, καὶ ἐχθρῶν καταγελόντων αἰσθανόμενος. Τί ταύτης ελεπνότερον γίνοντ' ἂν τῆς ζωῆς, γελᾶσθαι μεθ' ἡμέραν ὑπὸ πάντων, καὶ ὁ δὲ πάλιν πάλιν τὰ αὐτὰ ἀσχημονεῖν.

Ἦ Ἄλλὰ τί; βούλει τοῖς πλεονέκτας εἰς μέσον ἀγάγωμεν; Καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ πάλιν ἑτέρα μέθη χαλεπωτέρα¹ εἰ δὲ μέθη, καὶ θάνατος πάντως πολλῶ χείρων ἐκείνου, ἐπειδὴ καὶ ἡ μέθη χαλεπωτέρα. Καὶ γὰρ οὐχ οὕτω δεινὸν οἶνον μεθύειν, ὥς ἐπιθυμία χρημάτων. Ἐπεὶ μὲν γὰρ ἡ ζημία μέχρι τοῦ πά-
(111) θους ἱσταται, καὶ εἰς ἀναισθησίας τελευτᾷ, καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ μεθύοντος ἀπώλειαν ἐνταῦθα δὲ εἰς μυρίας ἢ βλάβη διαβαίνει 573 ψυχὰς, ποικίλους αἰτιοθεοὺς ἀνάπτουσα πολέμου. Φέρε οὖν, καὶ τοῦτον ἐκείνῳ παραβάλλωμεν, καὶ ἴδωμεν ἐν τίσι μὲν αὐτῷ κοινωνεῖ, ἐν τίσι δὲ αὐτοῦ πλεονεκτεῖ πάλιν, καὶ μεθύοντων ποιήσωμεν ἀνέγκρισιν σήμερον. Πρὸς γὰρ ἐκείνον τὸν μακάριον, τὸν πνεύματι ζῶντα, μηδὲ παραβαλίσθωσαν οὗτοι λοιπὸν, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους ἐξαταξίσθωσαν. Καὶ πάλιν τὴν τράπεζαν εἰς μέσον ἀγάγωμεν, τὴν κυρίως γέμουσαν φόνου. Ἐν τίσιν οὖν κοινωνοῦσι, καὶ ἀλλήλους εὐαίσκιν. Ἐν αὐτῇ τῇ Β τοῦ νοσήματος φύσει. Τὸ μὲν γὰρ εἶδος τῆς μέθης διάφορον, ἐπειδὴ τὸ μὲν ἐξ οἴνου, τὸ δὲ ἀπὸ χρημάτων γίνεται² τὸ δὲ πάθος ὁμοίον³· καὶ γὰρ ὁμοίως ἀμφότεροι ἐπιθυμία ἀτόπη κατέχονται. Ὁ τε γὰρ οἶνον μεθύων, ὅσῳ ἂν πλείους ἐκτίη κύλικας, ἡ τοσοῦτ' πλεόνων ἐφίεται⁴· ὁ τε χρημάτων ἐρύων, ὅσῳ περ ἂν περιβάληται πλεῖον, τοσοῦτ' μᾶλλον ἀνάπτει

¹ οὕτως τότε] εὐδαιμονία G. I. Statim ἀπολαύει καθ. προ καθ. ἀπολαύει G.

² δοίμεν αἰσθάν. δοίη Veron. Sav δηγ. Mor Ben.

³ χρήσιμος G. Post

χρησιμος add. ἔν. A F H I.

⁴ ὅρα 1

⁵ σπιδάινει G

⁶ πάλιν Veron. Sav Mor. καὶ docet in omniibus.

⁷ τὸ αὐτὸ G

⁸ ἄλλὰ

τί βουλήσθ; τοῖς A F H I ἄλλ' εἰ βουλή, καὶ τοῖς B D E ἄλλὰ τί βούλει,

τοῖς G. ⁹ καὶ accessant ex A B D E F G I Statim αὐτῇ D E F G.

¹⁰ γὰρ

οἶα A. ¹¹ τὸ οἶνον Edd. τὸ docet in omniibus.

¹² γὰρ οἶα B.

¹³ πᾶ-

θους] παθόντες A B D E F I παρὸντος G

¹⁴ τὴν σπ. D E.

¹⁵ συγκρ.

σπ. προ σπ. συγκρ. οἶα.

¹⁶ παραβαλλέσθ A E F H

¹⁷ κοινωνοῦντες

E. ¹⁸ μέθης] μέθης B D

¹⁹ τοσοῦτ' προ τοσοῦτον οἶα.

Statim πλείων A. πλείων E. I. πλείων H.

²⁰ περιβάλλεται B E. Statim πλείων G.

²¹ τε-

σοῦτον F H I.

τῆς ἐπιθυμίας τὴν φλόγα, καὶ χαλεπώτερον αὐτῷ κατασκευά-
 ζει τὸ δίψος. Ταύτῃ μὲν οὖν ὁμοίασιν ἑτέρῳ δ' αὖ πάλιν ὁ
 φιλάργυρος πλεονεκτεῖ. Ποίῳ δὲ ταύτῃ; "Οτι ἐκεῖνος μὲν
 πρᾶγμα πάσχει κατὰ φύσιν· ὁ γὰρ οἶνος θερμὸς ὢν, καὶ τὴν
 ἐμφυτον ἐπιτείνων ξηρότητα, οὕτω τοὺς μεθύοντας τοιοῦτον ἔχει
 ἐκεῖνος δὲ πόθεν αἰεὶ πλείονων ἐφίεται; πόθεν, ἵνα εἰδῶν μειζόνως
 κλυτῆσαι, τότε μάλιστα ἐστὶν ἐν παύῃ. Ἀπαρον γὰρ τούτῳ
 τὸ παθόν, καὶ αἰνίγματι μᾶλλον ἵστιν εὐκόσ. Ἀλλ' ἴδωμεν
 αὐτοὺς, εἰ δοκεῖ, καὶ μετὰ τὴν μέθην μᾶλλον ἢ τὸν φιλάρ-
 γυρον οὐδέποτε ἐστὶν ἰδεῖν μετὰ τὴν μέθην οὕτως ἐν τῇ μεθύσει
 ἐστὶν αἰεὶ. Οὐκοῦν ἐν αὐτῷ τὰ μεθύνοντα ὑποφέρουσιν ἴδω-
 μεν, καὶ διασκεψώμεθα τίς μᾶλλον ἐστὶ καταγίλαστος, καὶ
 σχηματίζωμεν αὐτοὺς ἀκριβῶς πάλιν ὑπογράφοντας. Ὁψό-
 μεθα γὰρ τὸν ἐξ οἴνου παραπαῖοντα, ἡγενομένης ἱσπερας, τῶν
 ὀφθαλμῶν ἀνευγμένων οὐδένα βλέποντα, ἀλλὰ ἀπλῶς καὶ
 εἰκὴ περιφερόμενον, καὶ τοῖς ἀκοντῶσιν ἐγχεροῦντα, καὶ ἐμείν-
 τα, καὶ σπαραττόμενον, καὶ γυμνοῦμενον ἀσχημένως, καὶ γυνὴ
 παρῇ, καὶ θυγῆτρί, καὶν θεραπευτικῇ, καὶν ὀφθαλμοῖς.
 Ἐγγελά-
 σαιτε δαψιλές; Οὐκοῦν φέρε καὶ τὸν πλεονέκτην εἰς μέσον
 ἀγάγωμεν. Ἐσταῖθα γὰρ οὐ γέλωτος τὰ γινόμενα μόνον,
 ἀλλὰ καὶ ἁρᾶς καὶ πολλοῦ τοῦ θυμοῦ καὶ μυρίων σκηπτῶν· τίς
 μέντοι τὸν γέλωτα ἴδωμεν. Καὶ γὰρ οὕτως ὁμοίως ἐκείνῳ
 πάντες ἀγνοοῦν, καὶ φίλοι καὶ ἐχθροὶ, καὶ ὁμοῖως τῶν ὀφθαλμῶν
 ἀνευγμένον πετῆρωται· καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος πάντα οἶνον, οὕτως
 οὗτος πάντα χρήματα βλέπει. Καὶ ὁ ἴμετος δὲ πολὺ χαλε-
 πότερος. Ὁ γὰρ τροφὴν προίεται, ἀλλὰ ῥήματα λοιδορίας,
 ὕβρεων, πολέμων, θανάτων, μυρίους ἀναθεῖν κατὰ τῆς αὐτοῦ
 κεφαλῆς ἔλεοντα κεραυνούς. Καὶ οἷόν ἐστι τὸ σῶμα τοῦ μεθύ-
 οντος πελιδνὸν καὶ διαρρέον, τιναντὴ ἢ ἐκείνῳ ψυχῇ μᾶλλον
 δὲ οὐδὲ τὸ σῶμα αὐτὸ τῆς ἰσότητος ταύτης ἀτήλασται, ἀλλὰ
 καὶ μᾶλλον ἀλίσσεται, οἶνον χαλεπώτερον τῆς φροντίδος καὶ
 τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἀγρυπνίας κατασθηνόσης αὐτό, καὶ κατὰ
 574 μικρὸν δαπανώσῃ ἅπαν. Καὶ ὁ μὲν οἰοφλυγία κατεχόμενος,
 καὶ μετὰ τὴν νύκτα δύναται νῆφειν· ὁ δὲ διαπαντὸς μεθύει, καὶ

αὐτῷ] + τῆς ἐπιθυμίας G. αὐτῷ Edd. ° διψῶν G. διψῶν A.F. ° ἐστὶν-
 δὲν] δε G. ° τὸν αὐτὸν I. ° ταύτην A.E.F.H.I. ° γὰρ ὑπερβα. τιναν
 Edd. ° γινόμεν B.E. ° ἀλλ' ἀπλῶς A.B.D.I. ° Vid. λαοι. ° φ
 ἐν τῷ πλ. πρὸ καὶ τῷ πλ. φέρει A.B.D.F.G.H.I. ° γινόμενα D.G.
 ° καὶ οὗτος Edd. καὶ οὗ. A.B.D.E.F.G.H. ° οὕτως οὗτος A.B.D.E.F.G.
 οὕτως εἴπε οὗτος] H. οὕτω καὶ οὗτος Edd. ° τροφὴν πρὸ τροφῆς A.B.D.
 E.G.H.I. ° ὕβρις G. ° ἢ ἐκείνῳ φ. B.G. ἐκείνῳ ἢ φ. A.F.H.I. καὶ ἢ
 ἐκείνῳ φ. Edd. ° οὕτω A.F. ° αὐτὸν A.F.H. ° μεθύει H

ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ, καὶ ἐργηγορίῳ καὶ καθεύδων, δασμώτου
παντός καὶ τῶν τὰ μέταλλα ἐργαζομένων, καὶ εἴ τις ἐτέρα
ταύτης ἐστὶ χαλεπωτέρα τιμωρία, μίζονα ^δ διδούς δικήν. Τοῦτο
οὖν, εἰπέ μοι. ζῶν, ἀλλ' οὐ θάνατος, μᾶλλον δὲ καὶ θανάτου
παντός ἐλευνότερον; Ὁ μὲν γὰρ θάνατος ἀνακαίει τὸ σῶμα,
καὶ γέλωτος καὶ ἀσχημοσύνης ^ε καὶ ἀμαρτημάτων ἀπαλλάττει·
αὐταὶ δὲ αἱ μέθαι εἰς πάντα ταῦτα ἐμβύλλουσι, τὰς ἀκοὺς ἐμ- B
φρεύττουσαι, τοὺς ὀφθαλμοὺς περᾶσαι, τὴν διάνοιαν ἐν πολλῷ
τῷ σκότῳ κατέχουσαι. Οὔτε γὰρ ἀκούσαι, οὔτε εἰπεῖν ἕτερόν
τι ἠνέχεται, ἀλλ' ἡ τόκους καὶ τόκους τόκων, καὶ ἀνείσχυτα
κέρδη, καὶ κοπηλίας μεμισσημένας, καὶ πραγματίας ἀνελευθέ-
ρους καὶ δουλοπρεπεῖς, ^κ καθάπερ κύων πρὸς ἄπυκτας ὑλακτῶν,
πάντας μισῶν, πάντας ἀποστρεφόμενος, ^μ πολέμων ἄτασιν,
οὐδεμιᾶς ὑποκειμένης αἰτίας, πινύτων κατεξαριστάμενος, ^ν τοῖς
πλουτοῦσι βασκαίνων, πρὸς οὐδένα ἡδέως ἔχων. *Κἂν γυναῖκα
ἔχῃ, κἂν παιδίᾳ, κἂν φίλοις, ^ρ ἂν μὴ πάντοθεν ἐξῇ κερδαίνειν.
(112) αὐτῷ, τῶν φύσει πολέμιον αὐτῷ ὅστοι πολειώτεροι. ^σ Τίς
ταύτης τοῖνον γίνουτ' ἂν τῆς μακίας χεῖρον; τί δὲ ἀθλιώτερον,
ὅταν αὐτὸς ^τ αὐτῷ πανταχοῦ σκοπέλων κατασκευῶν καὶ ὑφά-
λου ^θ καὶ κρημνούς καὶ φάργγους καὶ μυρία βάραθρα, σῶμα
ἔχων ἐν, καὶ γαστρὶ δουλεῖν μῖθ; Κἂν ^ι μὲν εἰς πολιτικὰς
^ς τις ἐμβάλῃ σὲ λειτουργίας, δραστηρίας, τὸ ^κ δαπανηρὸν δε-
δοικώς· σπαντῷ δὲ ^λ μυρίας πατασσεύξεις πασῶν ἐκείνων, οὐχὶ
δαπανηρύτερας μόνον, ἀλλὰ καὶ σφαλερύτερας λειτουργίας, τῷ
^μ μαμνῷ τελούμενος, καὶ οὐ ^ν χρήματα μόνον τῷ πανηρῷ τούτῳ
τεράνῃ, οὐδὲ πόνον σώματος καὶ βύσανον ψυχῆς καὶ ἀληγ- D
δόνας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ εἰσφέρειν τὸ ^ρ αἷμα, ἵνα τί σοι ^σ γίνηται
πλέον, ἄθλιε καὶ ταλαίτωρε, ἐκ τῆς βαρβαρικῆς ^τ ταύτης δου-
λείας; Οὐχ ὁρᾷς τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπὶ τὰ μνήματα
φερομένους, πῶς γυμνοὶ καὶ πάντων ἔρημοι πρὸς τοὺς τάφους
^θ ἐκείνους ἀπάγονται, ^ι οὐδὲν τῶν οἰκοθεν λαβεῖν δυνάμενοι, ἀλλὰ

^δ διδοσι A.F.H.I. ^ε καὶ τῶν ἄρ. G. Statim ἀπαλλάττονται H. ^κ καὶ
καθάπερ A.F. ^λ καὶ πάντας I. ^μ πολλὰ δαπανῶν] πάντας πολλὰ L. ^ν τοῖς
οἱσ. G. ^ρ εἰς] + γὰρ G. ^ς εἰς] + γὰρ D.E. ^τ τί τοῖνον ταύτης
A.F.H.I. Statim γίνουτ' ἂν τῆς ρ. πρὸ τῆς ρ. γίνουτ' ἂν A.B.F.G.H.I. τί τοῖνον
γίνουτ' ἂν ταύτης τῆς ρ. D.E. ^θ αὐτῷ πρὸ αὐτοῦ A.B.D.E.F.H.I. σπαντῷ
εἰ πῶς κατασκευῶν G. Brix ^ι καὶ οἱσ. I. ^κ μὲν εἰς πᾶσι δὲ οἱσ. G.
^λ τις οἱσ. E. Statim ἐμβάλῃ D. λαβῶν H. ^μ δαπανηρ.] δὲ ποσῇ. hic est
magna G. ^ν Educatur merita tantum. πασῶν ἐκείνων ἔργα χαλεπωτέρα καὶ
οὐχὶ δεσ. Pro μυρία, μυρίας dant B.D.E.F.G.I. Deindeque hanc ἔργα χαλ.
καὶ desunt in omnibus. ^ρ μαμνῷ (μαρπη) μ] A.B.D.E.H. ^σ χρημάτων
G. ^ς αἷμα A.B.D.E.G.I. Brix. σῶμα Edid. ^τ γίνηται] γίνουτ' ἂν G.
Statim εἰς τὸν E.H.I. ^θ αὐτῶν οἱσ. B. ^ι ἀπ' αὐτῶν αὐτοὺς κινεῖται οἱσ.
A.F.H.I. ^κ οὐδὲν H.

καὶ αὐτὰ ᾧ περιβάλλονται τῇ σκάλῃ φέροντες; Τούτους καθ' ἑκάστην ἵκισταί τε τῇ ἡμέρᾳ, καὶ τάχα λωφθήσιν τὸ πάθος, εἰ μὴ ἐκείθεν μέλλοις ἀπὸ τῆς πολυτελείας τῶν ἐντα-
Εφίμῃ μαινέσθαι μαζόντες· καὶ γὰρ χαλεπὸν τὸ πάθος, καὶ δεινὸν τὸ νόσημα. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἡμεῖς καθ' ἑκάστην ἡμῖν ἑκκλησίαν ὑπὲρ τοῦτου διαλεγόμεθα, καὶ συνεχῶς ἐπαντλοῦμεν ὑμῶν τὰς ἀκοάς, ἵνα κἂν τῇ ἱσυχαστικῇ δυνάμει τι γενέσθαι πλείον.
 Ἀλλὰ μὴ ἑφελονικώσῃτε· οὐδὲ γὰρ κατὰ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸ ἐκείνης πολλὰς τοῦτο τὸ ποικίλον πάθος ἐπάγει τὰς τιμωρίας. Κἂν γὰρ τοὺς διηκεῖς δεδομένους εἶπα, κἂν τὸν νόση μακρῶ προσλημμένον, ἑκὼν τὸν λιμῶ παλαιότα, καὶ ὅτι οὐκ ἔτι δυνήσεται· δειξάς πασχόντα τοιαῦτα, οἷα τοὺς χρημάτων ἑρῶντες. Τί γὰρ ἔγινετο· ἐν
 375 χαλεπώτερον τοῦ παρὰ πάντων μισεῖσθαι; τοῦ πάντας μισεῖν; τοῦ πρὸς μηδὲνα ἡδύναι ἔχειν; τοῦ μηδέποτε κορένυσθαι; τοῦ διόλου ἰδιψῆν; τοῦ λιμῶ παλαιῶν διηκεῖ, καὶ χαλεπωτέρῳ τοῦ παρὰ πᾶσι νομισμένου, τοῦ λύπας ἔχειν καθημερινῆς; τοῦ μηδέποτε ἡφείν; τοῦ διαπαντός ἐν θορύβοις εἶναι καὶ ταραχαῖς; Ταῦτα γὰρ ἅπαντα καὶ τούτων πλείονα αἱ πλεονέκται ὑφίστανται· ἐν μὲν τῇ καρδαίνειν, κἂν τὰ πάντων περιβάλλονται, οὐδεμίαν αἰσθανόμενοι ἡδονῆς, τῇ πλείονων ἐφίεσθαι· ἐν δὲ τῇ ζήμιασθαι, κἂν ὀβολὸν ὑπολίσσωσι, πάντων ἡγαύμενοι χαλεπότερα πεποιθέναι, καὶ αὐτῆς ἐκτετακέναι τῆς ζωῆς.
 Β Ποῖος οὖν ταῦτα παραστήσαι δυνήσεται λόγος· τὰ κακά; Εἰ δὲ τὰ ἐνταῖθα τοιαῦτα, ἐννόησον τὰ μετὰ ταῦτα, τὴν ἐκπτώσιν τῆς βασιλείας, τὴν οὐκ ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς γένεως, τὰ διηκεῖ δεσμῶν, τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, τὸν σκάλῃ τὸν ἰοβάλον, τὸν βρυγμὸν τῶν οὐδόντων, τὴν θλίψιν, τὴν στενοχωρίαν, ταῖς τοῦ κυρτοῦ ποταμοῦ, τὰς καμίνους τὰς μηδέποτε σβεννόμενας καὶ ταῦτα πάντα συναγαγόν, καὶ τῇ τῶν χρημάτων ἀντιστήσας ἡδονῇ, πρόρριζον ἀνάστασον τὸ νόσημα, ἵνα τὸν ἀληθῆ πλούτον λαβὼν, καὶ τῆς χαλεπῆς ταύτης πενίας ἰσχυρῶς ἀπαλλαγῇς,

(περιβάλλεται A.B.D.E.F.G.I. ἐκδοσὶς συνίσταται. ἡ δὲ πρὸς H. Statia μέλλοις πρὸ μέλλοις σπαστο. ἡ (εὐχριστο) τὴν ἡμέραν G ἡ σπαστική G Statia δυνάμει τι γενέσθαι σπαστο. δυνάμει τι γενέσθαι τι Edd. ἡ φιλονικίαν σπαστο B.D.E.G. φιλονικίαν σπαστο H εἰ αὖτε πρὸς A. φιλονικίαν σπαστο Edd. ἡ (εὐχριστο) καὶ A.H. ἡ (εὐχριστο) καὶ H Statia ἐπὶ τῶν F.G.H.I. εἰ αὖτε πρὸς A. ἐπὶ τῶν Edd. ἡ δειξάς] ὁρᾷ G Statia εἰ τὰ τοιαῦτα ἀποκ. ἡ ἐρῶν σπαστο A.D.E. ἡ γινετο] ὁ πρὸ γινετο A.D.E.F.G.H.I. ἡ διψῆν A.F. ἡ μὲν] + γὰρ G. Idem μοι habet αἰσθανόμενοι εἰ ἡγινετο. ἡ περιβάλλονται D.E. ἡ παραστήσαι δυνήσεται] παραστήσεται G.H. ἡ τὰ] + καὶ αὖτε G. ἡ πάντα πρὸ πάντων A.D.E.F.G.H.I. ἡ τούτοις A.F.H.I. ἡ ἀπαλλαγῇς A.D.E.

καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχης, χάριτι καὶ φιλανθρωπείᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ C μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν

ΛΟΓΟΣ ΙΕ.

Ἦρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφείλεται ἑσμὲν οἱ τῇ σαρκί, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. Εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθῆσκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὴν πράξει ^α τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε.

ΔΕΙΞΑΣ ὅσον τὸ ἑκαθλόν τοῦ πνευματικοῦ βίου, καὶ ὅτι D Χριστὸν ἔνοικον ποιεῖ, καὶ ὅτι ζωοποιεῖ τὰ θνητὰ σώματα, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν πτεροῖ, καὶ τὴν οδὸν τῆς ἀρετῆς ἐκκολωτέρα ἐργάζεται, ἀναγκαίως ἐπάγει λοιπὸν τὴν παραίνεσιν λέγων· οὐκ ὀφείλομεν ζῆν κατὰ σάρκα. Ἀλλ' οὕτω μὲν οὐκ εἶπεν, ^β πλεονεκτήτερον δὲ πολλῷ καὶ δυνατέτερον εἰπὼν, ὀφείλεται ἑσμὲν τῷ πνεύματι· ^γ τῷ γὰρ εἰπὼν, ὅτι οὐκ (113) ἑσμὲν ὀφείλεται τῇ σαρκί, τοῦτο ἐδήλωσε. Καὶ παταχοῦ E τοῦτο κατασκευάζει, δείκνυς ὅτι τὰ μὲν παρὰ τοῦ θεοῦ εἰς ἡμᾶς γεγεννημένα οὐκ ὀφείλῃς ἦν, ἀλλὰ γυνῆς χάριτος· τὰ δὲ παρ' ἡμῶν μετὰ ταῦτα γινόμενα, οὐκέτι φιλοτιμίας, ἀλλ' ὀφείλῃς. Καὶ γὰρ ὅταν λέγῃ. ^δ “Τιμῆς ἡγορασθέντες, μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων,” ταῦτο αἰνίττεται· καὶ ὅταν γράφῃ, ^ε ὅτι “Οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν,” ^ς τὸ αὐτὸ ταῦτα δηλοῖ. Καὶ ἑτέρωθεν δὲ πάλιν τῶν αὐτῶν ἀραμικνήσκει ταῦτα, οὕτω λέγων, ὅτι “Εἰ εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανον, ἅρα οἱ πάντες ^ζ ἀπέθανον ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσι.” Τοῦτο δὲ καὶ ἐνταῦθα κατασκευάζων ἰφροῖν, “ὀφείλεται ἑσμὲν.” Εἰτα, ἐπειδὴ ^η εἰπὼν, “οὐκ ἑσμὲν ὀφείλεται τῇ σαρκί,” ἵνα μὴ τὰ λεγόμενα ^θ πάλιν εἰς τὴν τῆς 576 σαρκὸς ^ι λάβῃς φίσκιν, οὐκ ἐσίγησεν, ἀλλ' ἐτήγαγε· “τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν.” Καὶ γὰρ πολλὰ αὐτῇ ὀφείλομεν, τὸ τρέφειν αὐτήν, τὸ θάλλειν, τὸ ἀναπαύειν, τὸ θεραπεύειν νοσοῦσαν, τὸ ^κ περιβάλλειν, καὶ μυρία ἕτερα λειτουργεῖν. Ἰν' οὖν μὴ νομί-

1 Cor. VIII. v. 12, 13.

2 1 Cor. vi. 23. vi. 19. 2 Cor. v. 14, 15.

HOM. XV * τοῦ σώματος] τῆς σαρκὸς G. ^β ὅτι om G. ^γ ἐπάγει λοιπὸν pro λοιπὸν ἐπάγει οὐτως. ^δ οὐκ om G. ^ε πλεονεκτή pro ἐπιπλεονεκτή. A.B.E.F.G.H Cat. ^ς τῷ pro το A.F.G.I Cat. ^ζ ὅτι accedens ex omnia. ^η ὅ το αὐτο om H. ^θ εἰ om A.B.D.E.F.G.H. ^ι ἀπέθανον] + καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανον A.D.E.F.H.I recepitur a Sav. Mor. Bat. ^κ φροῖν] + ὅτι G. ^λ εἰπὼν] ἔλεγον A. ἔλεγον δὲ F.H.I Cat. ^μ πάλιν om G. ^ν λάβῃς B.D.E.G Cat. λάβῃ A.F.H.] λάβῃς Edd. ^ξ περιφρασκ G.

ση, ὅτι ταύτην ἀναιρεί τὴν διακονίαν, εἰπὼν, "οὐκ ἐσμὲν ὀφει-
 λεται τῇ σαρκί." ἐρμηνεύει αὐτὸ λέγων "τοῦ κατὰ σάρκα
 ζῆν." Ἐκείνη γὰρ ἀναιρῶ τὴν στοιχῆν, φησί, τὴν ἐπὶ ἀμαρ-
 τίας ἀγούσαν, ὡς τὰ γε θεραπεύοντα αὐτὴν βούλομαι γίνεσθαι
 ὅπερ καὶ προῖον ἐδόλωσεν. Εἰπὼν γὰρ, ³"Τῆς σαρκὸς μὴ
 παύσῃτε πρόνοιαν," οὐκ ἐσίγησεν, ἀλλ' ἐπήγαγεν, "εἰς ἐπι-
 θυμίαν." Ὁ δὲ καὶ ἐνταῦθα παιδεύει λέγων, ὅτι θεραπευέσθω
 μὲν ὀφείλομεν γὰρ αὐτῇ τοῦτο μὴ μέντοι κατὰ σάρκα ζῶμεν.
 τοῦτέστι, μὴ ποιῶμεν αὐτῇ κυρίαν τῆς ζωῆς τῆς ἡμετέρας.
 Ἐπεσθαι γὰρ αὐτὴν ἀναγκαῖον, οὐχ ἡγεῖσθαι, οὐδὲ αὐτὴν
 ῥυθμιζαίν τὸν βίον τὸν ἡμέτερον, ἀλλὰ τοῖς τοῦ πνεύματος
 δέχεσθαι νόμους. Τοῦτο τοῖνυν διορισμένοι, καὶ κατασκευάσας,
 ὅτι ὀφειλέται ἐσμὲν τῷ πνεύματι, εἰτα δεικνύς ὅτι τίνα ὀφει-
 λεται ἐνεργειῶν, οὐ τὰ παρελθόντα λέγει, ἐφ' ᾧ μάλιστα
 αὐτὸν ἐστὶν ἐκπλαγῆναι τῆς συνέσεως, ἀλλὰ τὰ μέλλοντα.
 Καίτοι γε ἰκανὰ ἦν ἡ κείνη· ἀλλ' ὁμοῦ οὐ τίθησιν αὐτὰ νῦν,
 οὐδὲ λέγει τὰς ἐνεργεσίας τὰς ἀφάτου ὁκείας, ἀλλὰ τὰ μέλ-
 λοντα. Οὐδὲ γὰρ οὕτως "ἡ δοθίσα ὅσαξ ἐνεργεσία, ὡς ἡ
 προσδοκωμένη καὶ μέλλουσα, ἐνάγεσθαι τοὺς πολλοὺς εἴωθε.
 Καὶ τοῦτο ²προβέβηκεν, πρότερον ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων φαβεῖ
 καὶ τῶν κακῶν τῶν γινομένων ἐκ τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν, οὕτω
 λέγων "Εἰ ⁴γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν."
 τὸν θάνατον ἡμῖν αἰσιττόμενος σκῆλον τὸν ἀθάνατον, τὴν ἐν
 τῇ γένεσι κόλασιν καὶ τιμωρίαν. Μᾶλλον δὲ εἴ τις ἀκριβῶς
 ἐξετάσῃ τοῦτο, καὶ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τεθνήκεν ὁ τοιοῦτος ὅπερ
 οὐ καὶ ἐν τῇ πρὸ ταύτης διαλέξει σαφὲς ὑμῖν πεποιήκαμεν.
 "Εἰ δὲ πνεύματι τὰς κρίσεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζή-
 σισθε." Ὁρᾷ ὅτι οὐ περὶ φύσεως διαλέγεται σώματος, ἀλλὰ
 περὶ πράξεων σαρκικῶν; Οὐ γὰρ εἶπεν, εἰ δὲ πνεύματι τὴν
 φύσιν τοῦ σώματος θανατοῦτε, ἀλλὰ, "τὰς πράξεις," καὶ
 οὐδὲ ταύτας κάσας, ἀλλὰ τὰς πονηράς· καὶ ταῦτα ὅλον ⁵ἐν
 τοῖς εἶπε· εἰ γὰρ τοῦτο ποιῆσθε, ζήσεσθε, φησί. Καὶ πῶς
 ἔστιν ταῦτα γενέσθαι, εἰ περὶ πιασῶν ὁ λόγος ἦν αὐτῷ. Καὶ γὰρ
 καὶ τὸ ὁρᾶν, καὶ τὸ ἀκούειν, καὶ τὸ φθόγγεσθαι, καὶ τὸ βαδί-

3 Rom. xii. 14.

² καὶ οὕτω A F H I. ³ ποιῆσθε A B D F G ποιήσθε Edd. ⁴ τοῦτέστι
 οὐκ. G. ⁵ αὐτῇ G. ⁶ ἐκ accipiat ex A F G H I. ⁷ ἡ δοθ. ὅσαξ προ
 δοθίσα ἡ δοθ. οὐκ. ⁸ προβέβηκεν B D E F G. I. Cui. προσβέβηκεν Edd.
 7 Ἰουδαίων φαβεῖ φαβερῶν λησι A F H I. Cui. ⁹ γὰρ προ δε σπασες.
 8 τὸν θάνατον—ἀθανάτων τὸν ἀθάνατον θάνατον B. ⁹ τοῖς σώματι· τῆς
 σαρκὸς B G. ¹⁰ θανατοῦτε + ζήσεσθε Edd. παραφρασεως ἡβηται
 τοῖς) ἐν τῷ A D E F H I. Cui. ¹¹ ἦν αὐτῷ, καὶ γὰρ, ἦν αὐτῷ γὰρ I.
 12 καὶ οὕτω. A D E F H I. Cui.

ζην, καὶ σώματος πράξεις εἰσὶ καὶ εἰ μέλλομεν αὐτὰς θανατοῦν, τοσοῦτοι ἀφείκομεν τοῦ ζῆν, ὅτι καὶ ἀνδροφονίας δώσωμεν δέκην. Ποίας οὖν ἔφητι πράξεις θανατοῦν; Ταῖς ἐπὶ ποτηρίαν ἰκινουμέναις, τὴς ἐπὶ κακίαν χειρούσας, ἃς οὐδὲ ἄλλως ἐστὶ θανατῶσαι, ἢ διὰ πνεύματος. Τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀποκτείναντα ἑαυτὸν ἀνελεῖν ἐστίν, ὅπερ αὐθίμως ταύτας δὲ διὰ πνεύματος μόνον. Ἄν γὰρ τοῦτο παρῇ, πάντα τὰ κρίματα καταστέλλεται, καὶ τὰ τάθη κατέπιπτε, καὶ οὐδὲν ἡμῶν κατεξανίσταται. Εἶδες πῶς ὑπὸ τῶν μελλόντων ἡμᾶς, ὅπερ ἔμπροσθεν εἶπον, προτρίπτει καὶ δείκνυσιν ὀφειλέτας, οὐκ ἀπὸ τῶν ἤδη γεγενημένων μόνον. Οὐ γὰρ ταῦτο μόνον ἐστὶ, φησὶ, τὸ κατόρθωμα τοῦ πνεύματος, ὅτι τῶν παρελθόντων ἠόφηκεν ἡμᾶς ἁμαρτημάτων, ἀλλ' ὅτι καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα ἀχειρώτους ἡμᾶς κατασκευάζει, καὶ ζωῆς ἀξιοὶ τῆς ἀθανάτου.

Εἶτα καὶ ἕτερον τίθεις μισθόν, ἐπήγαγεν· ⁽¹¹⁴⁾ "Ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ." Οὗτος γὰρ πάλιν ῥητορικῶς τοι προτέρων μιῶν ὁ στίφανος. Διὸ οὐδὲ ἀπλῶς εἶπεν, ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ζῶσιν, ἀλλ', "ὅσοι πνεύματι θεοῦ ἄγονται," δεικνύς ὅτι αὐτῶ βαίλεται αὐτὸ κύριον εἶναι τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ὡς τὸν κυβερνήτην τοῦ πλοίου, καὶ τὸν ἡνίοχον τοῦ ζεύγους τῶν ἵππων. Καὶ οὐχὶ τὸ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ὑποβάλλει ταῖς τοιαύταις ἡνίαις. Οὐδὲ γὰρ ἐκείνην βούλεται αἰθετεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνης τὴν ἐξουσίαν ὑπὲρ τῆ τοῦ πνεύματος εἴθεκε δυνάμει. Ἵνα γὰρ μὴ τῇ δωρεῇ τοῦ λουτροῦ θαρρήσαντες, τῆς μετὰ ταῦτα ἀμελήσωσι πολιτείας, φησὶν, ὅτι εἰς τὸν βάπτισμα λάβης, μὴ μέλλης δὲ πνεύματι μετὰ ταῦτα ἄγεσθαι, ἀπώλεσας τὴν δεδομένην ἀξίαν, καὶ τῆς νίθεσις τὴν προεδρίαν. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅσοι πνεῦμα ἔλαβον, ἀλλ', "ὅσοι πνεύματι ἄγονται," ταυτέστιν, ὅσοι παρα πάντα τὸν βίον οὕτως πολιτεύονται, "οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ." Εἶτα ἐπειδὴ τοῦτο τὸ ἀξίωμα καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἦν δεδομένον· ⁵⁴ "Εγὼ γάρ, ὡς φησὶν, εἶπον, θεοὶ ἴστε, καὶ

4 γ. 14

5 Ρο. ΙΙΙ. 6. Ρομ. Ι. 2. Εφεσ. ΙV. 22. Ρομ. ΙΙ. 4.

² τοῖς α' πράξεις εἰσὶ καὶ ταῦτα πράξεις α' εἰπετο G. ³ φησὶ πράξεις θαν. A. B. E. F. I. Cal. Sec. and φησὶ in marg. H. πράξεις θαν. φησὶ G. πράξεις φησὶ θαν. Edd. ⁴ αἰμαῖνοι E. Σαῖμα τὰς ἐπὶ α' χειρούσας οὐκ H. Cal.

⁵ λουτρον προ πνεύματι B. D. E. F. G. H. I. Σαῖμα Διὰ G. ⁶ ὅπερ + καὶ I. ⁷ μόνον A. μόνον υπ. E. ⁸ ἠόφηκεν ἡμᾶς] ἠφῆκαμεν H. ἡμᾶς ἠόφηκεν A. E. F. Cal.

⁹ ἡμᾶς accessus ex omni bus ¹⁰ πολλοὶ H. πολλοὶ om. G. ¹¹ ὅτι + οὕτως E.] πρὸς τὴν τῆς ζῆς κτησιν εἶναι A. B. F. H. I. ¹² ἐν

νοῖας μενέσας H. ¹³ ἐκείνην H. I. ¹⁴ ἀμελήσωμεν I. ¹⁵ μετὰ] κατὰ H. ¹⁶ πνεῦμα υπ. A. ¹⁷ πνεύματι θεοῦ Edd. θεοὶ om. B. D. E. F. G. H. I. Cal.

¹⁸ φησὶν εἶπον pro εἶπον φησὶ om. om. om.

οἱοὶ ἐψίαστον πάντες" καὶ πάλιν, "Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ἔψαυσα"
καὶ, "Πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ" *καὶ ὁ Παῦλος δὲ φησιν,
"Ὡς ἡ κιοθισία" κατασκευάζει λοιπὸν ὅσον τὸ μέσον ἐκείνης
καὶ ταύτης τῆς τιμῆς. ^δΕἰ γὰρ καὶ τὰ ὀνόματα τὰ αὐτὰ,
φησὶν, ἀλλ' οἱ τὰ πράγματα τὰ αὐτά. Καὶ σαφῆς ^επαρέχει
τοῦτων ἀπόδειξιν, καὶ ἀπὸ τῶν ^δκατορθούντων, καὶ ἀπὸ τῶν
δεδομένων, καὶ ἀπὸ τῶν μελλόντων ^εἴσεσθαι τὴν σύγκρισιν
εἰσάγων. Καὶ πρότερον δείκνυσιν τίνι ἦν τὰ ἐκείνοις δεδομένα.
'Τίνα οὖν ταυτα ἦν; Πνεῦμα δουλείας διὸ καὶ ἐπήγαγε ἑλέ-
γων ^δ"Οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον."
Εἴτα ἀφίει ἐκείν τὸ ἀντιδιαστέλλόμενον τῇ δουλείᾳ, τοῦτέστι,
πνεῦμα ἐλευθερίας, τὸ πολλῶς μείζον τέθεικε, τὸ τῆς κιοθισίας,
δι' οὗ καὶ αὐτὸ ^εσυνιστήγεται, εἰπὼν "Ἄλλ' ἐλάβετε πνεῦμα
ἐκιοθισίας." Ἀλλὰ τοῦτο μὲν δῆλον τὸ δὲ πνεῦμα τῆς δου-
λείας τί ποτέ ἐστιν, ὡς δῆλον. Οὐκοῦν ἀναγκαιὸν αὐτὸ ποιῆσαι
σαφίστερον. Οὐδὲ γὰρ ἄσαφές μόνον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα
ἄπορον τὸ εἰρημένον· πνεῦμα γὰρ οὐκ ἔλαβεν ὁ τῶν Ἰουδαίων
ἄνθρωπος. Τί οὖν ἐνταῦθα φησι; Τὰ γράμματα οὕτως ἐκάλεσαν,
ἐπειδὴ πνευματικὰ ἦν, ὥστερ' ὡς καὶ τὸν νόμον ^δπνευματικόν,
καὶ τὸ ὕμνον τὸ ἀπὸ τῆς πέτρας, καὶ τὸ μόνον ^ε"Πάντες
γὰρ, φησὶ, τὸ αὐτὸ βρώμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ
αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον." Καὶ τὴν πέτραν δὲ οὕτως
ὀνομάζει, λέγων "Ἐκινον δὲ εἰς πνευματικὴς ἀκολουθούσης
πέτρας" Ἐπειδὴ ^δγὰρ ὑπὲρ φύσιν ἦν πάντα τὰ τελούμενα,
πνευματικὰ αὐτὰ ἐκάλεσαν, οἷα ἐπειδὴ πνεῦμα ἔλαβον οἱ μετέ-
χοντες αὐτῶν τότε. Καὶ πῶς τὰ γράμματα ἐκείνα δουλείας ἦν
578 γράμματα; Παράγαγε πᾶσαν τὴν πολιτείαν, καὶ τότε εἶπεν
καὶ τοῦτο σαφῶς. Καὶ γὰρ οἱ τιμωρίαι πᾶσι πόδας αὐτοῖς,
καὶ ὁ μισθὸς ἐκείνους εἶπεν, σύμμετρος ^ετε ὡς καὶ ὅσπερ σιτη-
ρίσιον τι καθημερινὸν διδόμενον οἰεῖται, καὶ πολλὸς πανταχόθεν
ὁ φόβος πρὸ τῆς ὕψους ἀμαζών, καὶ περὶ τὰ σώματα αἱ
καθαρμοὶ, καὶ μέχρι τῶν τριξέων ἡ ἐγκρίτεια. Παρὰ δὲ ἡμῖν
οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ λογισμὸς καὶ συνειδὸς ἐκκαθαίρεται. Οὐ
γὰρ λέγει, μὴ φονεύσης, μόνον, ἀλλὰ, μηδὲ ὀργισθῇς· οὐδὲ, μὴ

* v 15.

7 1 Cor. 1. 3, 4.

* υἱὸς πρωτότοκος B. D. E. πρωτότοκος υἱὸς I. * καὶ om A. F. H. ^δ εἰ
γὰρ καὶ] καὶ γὰρ G ^ε παρέχειται A. F. G. Cat. ^δ κατορθούντων H
* ἰσοῦσαι, quod abest, est in uerbis scriptis et Cat. idem pro uisum pro
εἰσαγωγῶν εἰρημένη ^ε τί I. ^δ ταυτα ἦν pro ἦν ταυτα A. D. E. F. H. I
Cat. ^δ om M. B. D. E. ^ε λεγὼν om. B. ^ε σιτισμένη A. B. D. E. F. I
Cat. ^δ σιτισμένη H. ^ε σιτισμένη E. I. ^δ πνευματικῶν] + καὶ, B. C. Cat.
* γὰρ om I. ^δ ταυτα πάντα ἦν pro ἦν ταυτα E. F. I. Cat. πάντα οὖν H
* τε ὡς] τε καὶ G. τε om. D. R.

σε ἐγκατέλιπες ;” οὐκ ἀκούεις τοῦ ἡΜαλαχίου ὀνειδίζοντος
 ‘καὶ λέγοντος, ὅτι “Θεὸς εἰς ἑκτίσεν ἡμᾶς, καὶ πατὴρ εἰς
 πάντων ἡμῶν.” Ἀλλ’ εἰ καὶ ταῦτα καὶ πλείονα τούτων εἴρη-
 ται, οὐδαμῶς τοῦτο εὐρίσκομεν αὐτοὺς καλοῦντας τὸ ῥῆμα τὸν
 θεόν, οὐδὲ εὐχομένους ὡς οὗτος. Ἡμεῖς δὲ ἅπαντες, καὶ ἱερεῖς
 καὶ ἰδιῶται, καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, οὕτως εὐχέσθαι ἐκε-
 579 λείσθημεν. Καὶ ταύτην πρώτην ἀφίεμεν φωνήν. μετὰ τὰς
 θαυμαστάς ὡδῖνας ἐκείνας, καὶ τὸν ξῖνον καὶ παραδόξον τῶν
 λοχευμάτων νόμον. Ἀλλως δὲ, εἰ καὶ ἐκάλεσάν ποτε ἐκεῖνοι,
 ἀλλ’ ἐξ υἱεῖας διανοίας· οἱ δὲ ἐν ᾗ τῇ χάριτι, ἀπὸ ἁπνευματικῆς
 ἐνεργείας κινούμενοι ὥσπερ γὰρ πνεῦμα σοφίας ἐστὶ, καθ’ ὃ
 ἴσοφροι αἱ ἄσοφοι ἐγίνοντο, καὶ ὀπλοῦνται τοῦτο ἀπὸ τῆς διδα-
 σκαλίας καὶ πνεῦμα δυνάμεώς ἐστι, καθ’ ὃ οἱ ἀσθενεῖς νεκροὺς
 ἤγειραν καὶ δαίμονας ἤλασαν καὶ πνεῦμα χαρίσματος ἰαμά-
 των, καὶ πνεῦμα προφητείας, καὶ πνεῦμα γλωσσῶν οὕτως καὶ
 πνεῦμα νιοθεσίας. Καὶ ὥσπερ ἴσμεν τὸ πνεῦμα τῆς προφη-
 580 τείας, ἀφ’ ὧν ὁ ἔχων αὐτὸ προλέγει τὰ μέλλοντα, οὐκ οἰκεία
 φθελγόμενος διανοίᾳ. ἀλλ’ ὑπὸ τῆς χάριτος κινούμενος· οὕτως
 δὲ καὶ πνεῦμα νιοθεσίας, ἀφ’ οὗ ὁ λαβὼν πατέρα καλεῖ τὸν
 θεόν, ὑπὸ τοῦ πνεύματος κινούμενος. Ὁ δὲ βουλούμενος δεῖξαι
 γνησιώτατον ὄν. καὶ τῇ τῶν Ἑβραίων ἐχρήσατο ὁ γλῶσσῃ· οὐ
 γὰρ εἶπε μόνον, ὁ πατήρ, ἀλλ’, “Ἀββὴ ὁ πατήρ,” ὅπερ τῶν
 παιδῶν μάλιστα ἐστὶ τῶν γνησίων πρὸς πατέρας ῥῆμα.

Εἰπὼν ταῖς τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας διαφοράν, τὴν ἀπὸ τῆς
 χάριτος τῆς δεδομένης, τὴν ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας, ἐπάγει καὶ
 581 ἑτέραν ἀποδείξιν τῆς ὑπεροχῆς τῆς κατὰ τὴν νιοθεσίαν ταύτης.
 Ποίαν δὲ ταύτην ; Ὁ αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ
 πνεύματι ἡμῶν, φησὶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. Οὐ γὰρ ἀπὸ
 τῆς φωνῆς ἰσχυρίζομαι μόνον, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς αἰτίας,
 ἀφ’ ἧς ἡ φωνὴ τίκτεται τοῦ γὰρ πνεύματος ὑπαγορευόντος,

2 v 16.

^a Μαλαχίου B.D.B. Cat. Μαλακιά A.H.I. Malachia Edd. ⁱ καὶ λέ-
 γοντος om G ^b ἡμεῖς pro ἡμεῖς A.B.F.G.H.I. Statim καὶ πατὴρ εἰς (eis
 om I.) πόρταν ἡμῶν (ἡμῶν E) οὐρανῶν. Ἐδεύεσθαι καὶ εἰς πατέρα ἐστὶ ἐννοῶν
 ἡμῶν ^c [ἐλπίται] + παρ’ αὐτῶν D + παρ’ αὐτῶν ἀλλ’ E ^m οὕτως + πό-
 ρτην ἡμῶν G Ἐδεύεσθαι verba infra post ἐνελευσθημεν insert I. ⁿ καὶ om
 Vetus. Sav. in viii libris. ^o ὡδῖνας] ἐν ἑλλοις ὡδῶν H in marg ^p τῇ
 om. A.E.F.H.I. ^q ἁπνευματικῆς + διανοίας καὶ I ^r ἴσοφροι οἱ ἄσοφοι]
 σοφία σοφίαι G ^s ἤγειρον A.H. ^t ὧν pro οὗ A.E.F.G.H.I. Cat.
^v προφητείας G ^w πνεῦμα A ^x δ (vel εἰ) δεῖ, Sir A.B.D.E.F.H.I. Cat.
^y de Edd. Mox γνησιώτατον de A.B.D.E.F.H.I. γνησιώτατος de Cat. γνη-
 σιότητος (sive ὄν) Edd. ^v γλωττῇ A.D.I. φωνῇ G. ^a τῶν bis abest ab I
^a πατέρων pro πατέρα A.B.D.F.H.I. Cat. ^b ποίαν δὲ ταύτην om. E ^c τῆς
 om G

ταῦτα λέγομεν. "Ὅτι ἀλλαχοῦ σαφέστερον δηλῶν ἔλεγεν, ὅτι ¹⁰ "Ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα ^a τοῦ κυρίου αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν κραζόν, Ἀββὰ ὁ πατήρ." Τί δὲ ἐστὶ, "τὸ πνεῦμα τῷ πνεύματι συμμαρτυρεῖ;" Ὁ παράκλητος, φησί, τῷ χαρίσματι τῷ δεδομένῳ ἡμῖν. Οὐ γὰρ τοῦ χαρίσματος ^b ἐστὶν ἡ φωνὴ μόνον, ἀλλὰ ^c καὶ τοῦ δόκτος τὴν δωρεάν παρα- D κλήτου· αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς αὐτὸς ἐδίδαξε διὰ τοῦ χαρίσματος οὕτω φθειγγεσθαι. "Ὅταν δὲ τὸ πνεῦμα μαρτυρῇ, ποῖα λοιπὸν ἀμφιβολία; ^d Εἰ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, ἢ ἄγγελος, ἢ ἀρχάγγελος, ἢ ἄλλη τις τοιαύτη δύναμις τοῦτο ἐπισχναίτο, κἂν ἀμφιβάλλειν ^e ἢ ἢν εἰκός τις;" τῆς δὲ ἀνωτάτω οὐσίας τῆς καὶ δωρησαμένης τοῦτο, ^f καὶ δι' ἣν ἐκέλευεν εὐχεσθαι μαρτυροῦντος ἡμῖν, τίς ἂν λοιπὸν ἀμφισβητήσῃ περὶ τῆς αἰτίας; Οὐδὲ γὰρ βασιλέως χειροτονήσαντός τινα, καὶ ἀνακηρύττοντος τὴν τιμὴν παρὰ πᾶσι, τολμήσειεν ^g ἢ ἂν τις τῶν ὑπακόων ἀντειπεῖν. ^h Εἰ δὲ τέκνα, φησί, καὶ κληρονόμοι." ⁱ Ὅρα πῶς κατὰ μικρὸν αὖξιν E τὴν δωρεάν. Ἐπειδὴ ^j γὰρ ἐνὶ καὶ τέκνα εἶναι, καὶ μὴ κληρονόμους γενέσθαι· οὐδὲ γὰρ ^k πάντες ἅπαντες κληρονόμοι οἱ παῖδες ἐπάγει καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ κληρονόμοι. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι μετὰ τοῦ μὴ τοιαύτην ἔχειν ^l οὐδοσίαν καὶ τῆς κληρονομίας ἐξιβληθήσαν. ^m Κακοὶ γὰρ οὕτως ἀπολέσει, καὶ τὸν ἀπειλῶνα ἐκδέσεται γεωργοῖς ἐτέροις." Καὶ πρὸ τούτου δὲ ἔλεγεν, ὅτι. "Πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δεσμῶν ᾗξουσιν, καὶ ἑαυτακλιθήσονται μετὰ Ἀβραάμ· οἱ δὲ ἰεοὶ τῆς βησιλείας ⁿ ἐβληθήσονται." Ἀλλ' οὐδὲ ἐνταῦθα ἴσταται, ἀλλὰ ^o καὶ τούτου μείζον τίθησι. Ποῖον δὲ τοῦτο; Ὅτι θεοῦ κληρονόμοι· διὸ ^p καὶ ἐπάγει· "Κληρονόμοι μὲν θεοῦ." Καὶ τὸ ἐστὶ πλέον, ὅτι οὐχ ἀπλῶς κληρονόμοι, ἀλλὰ καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ. 580 ^q Ὅρῃς πῶς φιλοκεκεῖ ἐγγὺς ἡμᾶς ἀγαγίει τοῦ δεσπότου; Ἐπειδὴ γὰρ οὐ πάντα τὰ τέκνα ^r κληρονόμοι, δείκνυσιν ὅτι ἡμεῖς καὶ τέκνα καὶ κληρονόμοι. ^s Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες υἱοὶ κλη-

¹⁰ Gal. iv. 6.¹¹ v. 17.¹² Matih. xxi. 41. Mat. 11, 19.

^a τοῦ κυρίου οὐκ. G. Cat. Μοκ κρῖνον ἀρῶν ὁ. = οὐκ B. ^b ἐστὶ μόνον ἡ φ. A. E. F. H. I. Cat. ἡ φ. ἐστὶ μόνον G. ^c καὶ οὐκ. F. H. I. Statum τοῦ δεδομένου G. Deinceps του παραλήγου F. ^d Ενυμια ex G octo folia, unde ubi ei μετ γὰρ ἀσθενεῖς usque ad p. 585 B. ἐληφόμεν δὲ σημειωθή. ^e ἢν εἰκός] εἰκός ἢν A. E. F. H. I. Cat. ^f καὶ] ἢ καὶ F. καὶ οὐκ Cat. Μοκ λοιπὸν ἀμφ. πρὸ ἀμφ. λοιπὸν A. B. E. F. H. I. Cat. ^g ἢν οὐκ. B. ^h ἢν B. D. E. F. H. 485 Edd. ⁱ γὰρ οὐκ. B. ^j πάντες ἅπαντες] Sic A. B. D. E. F. H. Cat. πάντες πάντας I. πάντες (ἀλλὰ πάντας) Edd. ^k νομοθετοῦν E. ^l ἐκδέσκει D. Cat. ^m ἀπειλῶν D. F. H. ⁿ ἐβληθήσονται A. E. F. H. I. Cat. ἢν βληθήσονται Edd. ^o καὶ] + ἐδ. A. D. E. ^p καὶ οὐκ. B. ^q ὅρα F. ^r αὐτῶν] καὶ αὐτῶν. I. ^s ἐπεὶ δὲ] ἐπειδὴ H. ἐνταῦθα δὲ A. F. ^t καὶ οὐκ. B. Cat.

ροινόμοι μεγάλων εἰσὶ κληρονόμοι πραγμάτων. δείκνυσιν ὅτι καὶ τοῦτο ἔχομεν, κληρονόμοι ὄντες θεοῦ. Πάλιν ἐπειδὴ κληρονόμον μὲν εἶναι συμβαίνει θεοῦ, οὐ παντὶς δὲ τῷ μονογενεῖ συγκαληρονόμον, δείκνυσιν ἡμᾶς καὶ ταῦτα ἔχοντας. Καὶ σκύτει σοφίαν. Τὰ γὰρ λυπηρὰ συστάλας, ἥνικα ἔλεγε, τί πείσονται οἱ κατὰ σάρκα ζῶντες, οἷον ὅτι μέλλουσιν ἀποθνήσκειν, ἐπειδὴ ὅτι τῶν χρηστοτέρων ἤψατο. εἰς ἐρυχωρίαν πολλὴν ἐξάγει τὸν λόγον, ἐμπλατύνει αὐτὸν τῇ τῶν μισθῶν ἀντίδοσει, καὶ ποικίλας καὶ μεγάλας δεικνύς τὰς δωρεάς. Εἰ γὰρ καὶ τὸ τέκνον εἶναι ἀφαιτος ἢ ἡ χάρις, ἐνόησον ἡλίκον ὅτ' κληρονόμον. Εἰ δὲ τοῦτο μέγα, πολλῶν μᾶλλον καὶ τὸ συγκαληρονόμον. Εἴτε δεικνύς, ὅτι οὐ χάριτος μόνοι ἴσθιν ἡ δωρεὰ, καὶ παιῶν ὁμοῦ καὶ ἀξιόπιστα τὰ εἰρημένα, ἐπήγαγεν. "Εἴτερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν". Εἰ γὰρ ἐν τοῖς λυπηροῖς, φησιν, σέκοινωνήσαμεν αὐτῷ, πολλῶν μᾶλλον ἐν τοῖς χρηστοῖς τοῦτο ἔσται. Ὁ γὰρ τοῖς οὐδὲν κατωρθώκοντας τοσοῦτοις δωρησάμενος ἀγαθoῖς, ὅταν ἴδῃ καὶ ἐποίησαντας, καὶ τοσαῦτα παθόντας, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡμείψεται.

Δείξας τοίνυν ἀντίδοσιν ἴδσιν τὸ πρῶγμα, ἵνα ἀξιόπιστον ἢ τὸ λεγόμενον, καὶ μηδεὶς ἁμφιβάλλῃ, δείκνυσιν πάλιν καὶ χάριτος δύναμιν ἔχον τὸ μὲν, ἵνα καὶ παρὰ τοῖς ἁμφιβάλλουσι πιστεύηται τὰ λεγόμενα, καὶ οἱ λαμβάνοντες μὴ αἰσχυνῶνται ὡς αἱ δωρεαὶ σωζόμενοι· τὸ δὲ, ἵνα μαθῇς ὅτι νικᾷ ταῖς ἀντιδόσεσι τοὺς πόρους ὁ θεός. Καὶ τοῦτο μὲν ἐδήλωσεν εἰπών, D "Εἴτερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν". τοῦτο δὲ, ἐπαγαγὼν καὶ προσθεῖς, ὅτι 13 "Ὅτι ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς." Ἐν μὲν γὰρ τοῖς προτέροις τὴν τῶν ἡθῶν διόρθωσιν ἀπαιτεῖ τὸν πνευματικόν, ἐν οἷς ἔλεγεν, οἳ ἀφελίτε κατὰ σάρκα ζῆν· οἷον, ἵνα ἐπιθυμίαι, ἵνα ὀργῇ, ἵνα χρημάτων, ἵνα πενοδοξίας, ἵνα βασκακίας περιγίνηται ὁ τοιοῦτος· ἐνταῦθα δὲ,

13 v. 18.

* κληρονόμοι εἰς τοὺς συγκαληρονόμοις H Ταῦτ' εὐαγγελιστὴς πρὸ πάντων λέγει. ἀντιδοσὶς A.D.E.F.H.I Cat. ἀποκαλύπτει Edd. Max. δείκνυσιν A. Veron. τὸ καὶ πλ. Edd. καὶ docet in omnibus. c. Post. δωρεὰς cōtrectat id. patz. F supplet, ἄλλα καὶ ποικίλα. d. καὶ εὐαγγελιστὴς in F. e. ποιήσαντας A.D.E.F. παλας secunda accipit. εἰρημένας, τῶν κατωρθώκοντος. f. εἶναι I. g. ἁμφιβάλλῃ B.E. Cat. h. δωρεὰν πρὸ δωρεᾶς B.D.E. Cat. i. τὰς ποικίλας I. k. καὶ τοῦτο μὲν B.D.E. καὶ τὸ μὲν A.I. Cat. et hoc quidem Interpp. Edebatur καὶ τὸ μὲν I. τοῦτο I. g. A.F. Cat. m. ἀποκαλύπτεισθαι postea omnes eunt Cat. ἀποκαλύπτεισθαι Edd. n. ἡθῶν I. παθῶν A.B.D.H.I. et ante corr. F. Vulgatum luentur Cat. et Veron.

ἐπειδὴ ὁ τῆς θωρακὸς αὐτὸν ἀνέμνησεν ἀπάσης, τῆς δοθείσης, τῆς
 μελλούσης, καὶ ἐπῆρε καὶ ὕψωσε ταῖς ἐλπίσι, καὶ ἐγγύς ἕστησε
 τοῦ Χριστοῦ, καὶ συγληρυτόμον ἀτίφηκε τοῖς μονογενοῦς.
 θαρρῶν αὐτὸν ἐξαγεῖ λοιπὸν καὶ ἐπὶ τοῖς κινδύνοις. Οὐδὲ γάρ Ε
 ἔστιν ἴσους τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν περιγεσθῆναι, καὶ τοὺς πειρα-
 σμοὺς ἱκεῖνους ὑπερεγκεῖν, τὰς μαστίγας, τὸν ῥιζμόν, τὰς λεη-
 λασίας, τὰ δισμὰ, τὰς ἀλίσεις, τὰς ἁπαγωγὰς πολὺ γὰρ
 ταῦτα ἱγναιστέρας δοῦναι ψυχῆς καὶ καυκατέρας. Καὶ ὅρα
 πῶς ὁμοῦ καὶ κατωστίλλει καὶ ἐπαίρει τὸ φρόνημα τῶν ὑγναι-
 ζομένων. Ὅταν γὰρ δεῖξῃ μεῖζονα τὰ ἔπαθλα τῶν πόνων, καὶ
 προτρέπεται μεῖζόνως, καὶ οὐκ ὀφίηται μέγα φρονεῖν, ὅτε νικωμέ-
 νους τῇ τῶν στεφάνων ἀντιδόσει. Καὶ ἀλλαχοῦ μὲν φησι,
 14 "Τὸ γὰρ παραμυθία ἐλαφρὴν τῆς θλίψεως καθ' ἵπερβολὴν εἰς 581
 ὑπερβολὴν αἰάουσι βίρος ὅξῃ κατεργάζεται" πρὸς γὰρ φιλο-
 σοφωτέρους ἦν ὁ λόγος αὐτῷ ἐντιῶθα δὲ κοῦφα μὲν αὐτὸ
 τοῦ φησιν εἶναι, παραμυθία δὲ αὐτὰ τῇ τῶν μελλόντων ἀντι-
 δόσει, λέγων "Λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια τα παθήματα
 τοῦ νῦν καιροῦ" Καὶ οὐκ εἶπε, πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀνεῖσαι,
 ἀλλ' ὁ πολλῶς μαίζων ἦν, "πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν." Ὅπου Β
 μὲν γὰρ ἄνισι, ἀν' πάντως "καὶ δόξα ὅπου δὲ δόξα, πάντως
 καὶ ἀνισις. Εἶτα, ἐπειδὴ ἡμέλλουσαν εἶπε δεικνύσιν αὐτὴν
 (117) ἡδὴ οὖσαν. Οἱ γὰρ εἶπε, πρὸς τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι, ὡσαύτως,
 "πρὸς τὴν μέλλουσαν ὑποκυλιφθῆναι," ὡς καὶ νῦν οὖσαν μὲν,
 κρυπτομένην δὲ ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ σαφίστερον ἐλεγον, ὅτι
 15 "Ἡ ζωὴ ἡμῶν κέρνυται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ." Ὑάρ-
 ρει τοῖσιν ὑπὲρ αὐτῆς παρεσχεύασται γὰρ ἡδὴ τῶς σοῖς ἀνυ-
 μένουσα πόνους. Εἰ δὲ 16 τὰ μέλλειν σε λιπεῖ, αὐτὸ μὲν οὐκ
 εὐφραίνεται "σε τοῦτο" τῷ γὰρ μεγάλη τις εἶναι καὶ ὕψατος,
 καὶ τὴν παροῦσαν ὑπερβαίνειν κατάστασιν, ἐκεῖ τεταμέναι.
 Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς τέθεικε, "τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ," ἀλλ'
 ἵνα δείξῃ οὐχὶ ποιότητι μόνον, ἀλλὰ καὶ ποσότητι νικῶσαν C
 ἐκείνην. Ταῦτα μὲν γὰρ οἷα ἂν ὁ ἡμεῖς τὰ παθήματα, τῷ παρόντι
 συγκεκλήρωται βίῃ· τὸ δὲ μέλλοντα ἀγαθὰ πρὸς τοὺς ἀθανά-

14 2 Cor. iv. 17.

15 Col. iii. 3.

ο αὐτὸν τῆς θ. πρὸ τῆς θ. αὐτῶν A E F H I Cat. 2 λαβασμένον E. 3 ἡμε-
 ρας B Veron. 4 γὰρ δοῦναι A B E F H I Cat. δοῦναι γὰρ Edd.
 5 καὶ ἀρετῇ ex A E F H I. 6 ἡν ὁ λ. j. ὁ λ. ὁ A E F I Cat. 7 οὐ φη-
 σιν] Sk D E F H I Cat. οὐκ ἀφ' ὧν Edd. 8 11 Veron. 9 καὶ om. H
 10 ἡ μέλλουσαν] αὐτὴν Edd. 11 αὐτῶν om. A D E H I Cat. 12 ἡ ἀλλὰ πρὸς τῇ
 μέλλουσαν] ἀλλὰ μέλλουσαν I et marg. F ἀλλὰ αὐτῶν A E F H Cum Ed-
 itis facit Cat. 13 γὰρ πρὸ τοῦ A F I Cat. Max αὐτῶν τῶν A F H I
 Cat. 14 ἐν om. A E F H I Cat. 15 ὁφείτως A D E F H I. ὁφείτως
 Edd. 16 j. πρὸ εἰς om. Veron.

τοὺς παρεκτείνεται αἰῶνας. Ἄπερ ἐπειδὴ κατὰ μέρος ἡμῖν εἰπεῖν οὐκ εἶχεν, οὐδὲ παραστήσαι λόγῳ. ἀπὸ τοῦ μάλιστα δοκούντος εἶναι παρ' ἡμῖν ἐπεράστον, τῆς δοξῆς, αὐτὰ ἐνόμασεν· ἡ γὰρ κορυφὴ τῶν αγαθῶν καὶ τὸ κεφάλαιον, ταῦτα εἶναι δοκεῖ. Ἐπαίρων δὲ καὶ ἐτέρως τὸν ὑπεροπτήν, καὶ ἀπὸ τῆς κτίσεως ἐξαγοκεῖ τὸν λόγον, διὸ κατασκευάζει διὰ τῶν λεχθῆσθαι μελλόντων, καὶ ὑπεροψίαν τῶν παρόντων, καὶ ἐπιθυμίαν τῶν Δμελλόντων· καὶ τρίτον μετὰ ταύτων, μᾶλλον δὲ πρῶτον, τὸ δεῖξαι τῆς περισπούδαστον τῇ θεῷ τῶν ἀνθρώπων γένος εἶναι, καὶ ἐν ὅσῃ τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν ἅγει τιμῇ. Μετὰ δὲ τούτων καὶ τὰ τῶν φιλοσόφων ἅπαντα δόγματα ἑτα ὑπερὶ τοῦ κόσμου τούτου συνεθέντα αὐτοῖς, ὥσπερ ἀράχην τινα καὶ ταῖδων ἀθύρματα, ἐν ταύτῃ καταβάλλει τῇ δόγματι. Ἄλλ' ἵνα σαφέστερα ταῦτα γένηται, αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς ἑπακούσωμεν ῥήσεως.

1811. Ἡ γὰρ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως, φησὶ, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν νῦν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις εὐπειτάγη, οὐχ ἐκείσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐν' ἐλπίδι. Ὁ γὰρ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν ἡ κτίσις ἡ αὐτὴ σφοδρὰ ὠδίνει, ἵνα ταῦτα ἀναμένονσα καὶ προσδοκῶσα τὰ ἀγαθὰ, ὥσπερ εἰρήκαμεν νῦν ἀποκαταδοκία γὰρ ἡ σφοδρὰ προσδοκία ἐστίν. Ὅστε δὲ ἐμφαιτωτέρως γενέσθαι τὸν λόγον, καὶ προσωποποιεῖ τὸν κόσμον ἅπαντα ταῦτον ἅπερ καὶ οἱ προφῆται τοιοῦσι, παταμοῦς κροτούντας χερσὶν εἰσάγοντες, καὶ βουνοῖς ἀλλομένους, καὶ τὰ ὄρη σκιρτώντα· οὐχ ἵνα ταῦτα ἐκψυχα εἶναι νομίσωμεν, οὐδ' ἵνα λογισμὸν τινα δώμεν αὐτοῖς, ἀλλ' ἵνα τὴν ὑπερβολὴν μάθωμεν τῶν ἀγαθῶν, ὡς καὶ τῶν ἀναισθητῶν αὐτῶν καθικνουμένην. Τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν λυπηρῶν ποιοῦσι πολλοὶ λύαις, εἰσάγοντες καὶ ἀμπελον θρηναῖσαν, καὶ αἶνον, καὶ ὄρη, καὶ τὰ φατνέματα ὀλοδιζόντα τοῦ κυρίου, ἵνα καὶ ἐνταῦθα πάλιν τὴν ὑπερβολὴν τῶν κακῶν ἐννοήσωμεν. Τούτους ἔδῃ καὶ ὁ ἀπόστολος μιμούμενος, προσωποποιεῖ τὴν κτίσιν ἐνταῦθα, καὶ φησὶ στεναγεῖν αὐτῇ καὶ ὠδίνειν οὐκ ἐπειδὴ στεναγμοῦ ἵτινος ἡκουσεν ἀπὸ γῆς καὶ οὐραίου φερομένου, ἀλλ' ἵνα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐνδείξηται τὴν ὑπερβολὴν, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀλλαγῆς τῶν κατεχόντων κακῶν. Τῇ γὰρ ματαιότητι

18 v 19, 20.

εἰ ἡμῖν οὐκ. B Cat. * τὸ ἀσθενεῖν ἐκ οὐρηθῆναι. ἑ ἑπακούωμεν D.
 ε γὰρ] M D E γαστρίων καὶ Μονίεφ. α αὐτῇ vel αὐτῇ A.B.D.E.F.H Cat.
 Μουσ αὐτῇ Edcl. ἵνα ταῦτα οὐκ. B. ἑμφος F ἑπὶ B.D.
 α αὐτῇ A.F.H α ποιοῦσι πολλοὶ καὶ πολλοὶ παροῦσιν I. α κατεχόντων A.
 F.11 | α δὲ γὰρ δε σημαίνει. α τίνος οὐκ. I

ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκούσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα.⁷
 Τί ἐστι, "τῇ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη." Φθαρτὴ γέ- B
 γοι. Τίνος ἕνεκεν καὶ διὰ τί; Διὰ σὲ τὸν ἄνθρωπον. Ἐπειδὴ
 γὰρ σῶμα ἔλαβες θνητὸν καὶ τυθητὸν, καὶ ἡ γῆ κατάραν
 ἐδέξατο, καὶ ἀκάνθας ἤνεγκε καὶ τριβόλους. Ὅτι δὲ καὶ
 οὐρανοὶ μετὰ τῇ γῆς παλαιούμενοι πρὸς τὴν ἀμείνω ληξιν
 ὑστερον μεταστήσεται, ἀκουσὼν τοῦ προφήτου λέγοντος
 17^a Καταρχὰς σὺ, ἄριε, τὴν γῆν ἰθιμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν
 χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί. Αὐτοὶ ἀπολαύνται, σὺ δὲ δια-
 μένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περι-
 βόλαιον ἐλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγῇσονται. Καὶ Ὁσαῖας
 δὲ τὰ αὐτὰ ἐμφαίνων ἔλεγεν 18^a Ἐμβλίψατε εἰς τὸν οὐρανὸν
 ὧν, καὶ εἰς τὴν γῆν κάτω, ὅτι ὁ οὐρανοὶ ὥς καπνὸς ἑστειρωθή, C
 ἡ δὲ γῆ ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσεται, οἱ δὲ κατοικοῦντες αὐτὴν
 ὥσπερ ταῦτα ἀπολαύνται. Εἶδες πῶς ἐδούλευσε τῇ ματαιό-
 τητι ἡ κτίσις, ὥς καὶ ἐλυθερωθήσεται ἀπὸ τῆς φθορᾶς; Ὁ
 μὲν γὰρ φησιν, "Ὡς ἱμάτιον ἐλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγῇσονται"
 ὁ δὲ Ὁσαῖας, "Οἱ δὲ κατοικοῦντες αὐτὴν ὥσπερ ταῦτα
 (118) ἀπολαύνται" οὐ παντελῆ λέγων ἀπέλειαν οὐδὲ γὰρ οἱ κατοι-
 κούντες αὐτὴν, τουτέστιν, οἱ ἄνθρωποι, τοιαύτην ἵσταθήσονται
 ἀλλὰ τὴν πρόσκαιρον καὶ δι' αὐτῆς ἐπὶ τὴν ὑψιθαλάσσιον μετα-
 στήσονται, ὥσπερ οὖν καὶ ἡ κτίσις. Ἄνω ἄπαντα διὰ τοῦ D
 εἰπεῖν, "ὡς ταῦτα," παριδήλωσεν Ὅτι οὖν καὶ ὁ Παῖλος
 προῖων φησι τῶς μέντοι περὶ τῆς δουλείας αἰτίας διαλέγεται,
 καὶ δείκνυσιν τίνος ἕνεκεν τοιαύτη γέγοιεν, καὶ τὴν αἰτίαν ἡμῶς
 ἰτίθῃσι Τί οὖν; ἐκηρίασται δι' ἕτερον ταῦτα παθούσα;
 Οὐδαμῶς καὶ γὰρ δι' ἐμὲ γέγονεν. Ἡ τοῖνον δι' ἐμὲ γενομένη
 πῶς ἂν ἀδικοῖτο εἰς ἐμὴν ἐνέκρωσιν ταῦτα πύσχουσα; Ἀλλως
 ἔδῃ, τὸν τοῦ δικαίου καὶ ἀδίκου λόγον αἰεὶ κινεῖν ἐπὶ τῶν ἀψύ-
 χων καὶ ἀναισθητῶν θεῶ. Ἀλλ' ὁ Παῦλος ἔπειδὴ αὐτὴν ἐπροσ-
 ποκαίησεν, οὐδενὶ κέχρηται τούτων ὧν εἶπον, ἀλλ' ἑτέρῳ τινὶ E
 λόγῳ, τὸν ἀκροατὴν ἐκ περιουσίας παραμυθήσασθαι σπείδων.
 Ποῖον δὲ τούτῳ; Τί λόγους, φησὶ; κακῶς ἔπαθε διὰ σέ καὶ
 φθαρτὴ γέγονεν; Ἀλλ' οὐδὲν ἠδίκηται καὶ γὰρ ἄφθαρτος

17 Psal. c. 26, 27

18 Isai. II. 6.

⁷ ἡ κτίσις om. A.F.H.I. ^a ὑπετάγη] + ἀπὸ τοῦ D.E. ¹ καὶ παθούσα
 om. H. ² καὶ οὐρανὸς E. Cat. ³ ἐλίξεις I. ἐλίξαι F. ⁴ ὁ Ὁσαῖας
 Edd. ⁵ om. A.B.D.E.F.H. Cat. ⁶ ὅτι αὐτὸν A.D.E.I. αὐτὸς H. πάντα
 vulgo. ⁷ ὡς A.F.H. ⁸ τῶς καὶ μο καὶ πῶς A.B.D.H.I. πῶς καὶ
 (καὶ) F. ⁹ Ἀλλως H.I. ¹⁰ δὲ om. A.F.H.I. ¹¹ ἀδικοῖτο] + φησιν Edd.
 φησιν om. A.D.E.F.I. Cat. ¹² ποῖον F.H.I. ¹³ αὐτῶς ἐπάσκειν in B.
 ἰτίθῃσι Edd. et Cat. vulgo Codices. ¹⁴ δὲ B.

ἔσται διὰ σέ πάλιν τούτο γάρ ἐστι τὸ, "ἐκ' ἐλπίδι." Ὅταν δὲ λέγῃ, "οὐχ ἑκούσα ὑπετάγη," οὐχ ἵνα κυρίαν γνώμην οὖσαν δείξῃ, τούτο λέγει, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι τῆς τοῦ Χριστοῦ κηδεμονίας τὸ πᾶν ἐγένετο, οὐκ ἐκείνης κατόρθωμα τούτο. Εἰπέ δὲ ἡ ποίη ἐλπίδι, ¹⁹ "Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται." Τί ἐστι, "καὶ αὐτὴ;" Οὐχὶ σὺ μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ σοῦ ἔστι κατωθέστερος, ¹ καὶ οὐ μετέχει λογισμοῦ οὐδὲ αἰσθήσεως, καὶ ⁵⁸³ τοῦτο σοὶ κοινηθήσεται τῶν ἀγαθῶν. "Ἐλευθερωθήσεται γὰρ, φησὶν, ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς" τοιούστιν, οὐκέτι ἔσται φθιερτὴ, ἀλλὰ ἀκολουθήσει τῇ τοῦ σώματος εὐμορφίᾳ τοῦ σοῦ. Ὡς περ γὰρ γενομένων φθαρταῶν, ² γέγονεν ἐκείνη τοιαύτη οὕτως ἀφθίμωτον καταστάτος, καὶ ταύτῃ ἔψεται πάλιν. Ὅπερ οὖν καὶ δεικνύς ἐπήγαγεν. "Εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ" τοιούστι, διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Καθάπερ γὰρ τιθηνὸς παιδίον τρέφοντα βασιλικὴν, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἐκείνου γενομένοι τῆς πατρικῆς, καὶ αὐτὴ συναπολαίμει τῶν ἀγαθῶν. Βούτω καὶ ἡ κτίσις, φησὶν. Ὅρᾳς τὸν ἄνθρωπον πανταχοῦ προηγούμενον, καὶ δι' αὐτὸν ἅπαντα γινόμενα; Εἶδες πῶς ³ καὶ παραμυθίζεται τὸν ἀγωνιζόμενον, καὶ δαίκενσι τὴν ἄφατον τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν; Τί γὰρ ἀληγεῖς, φησὶν, ἐπὶ τοῖς πειρασμοῖς; Σὺ διὰ ταυτὸν πάσχεις, ἢ ἐτίσις διὰ σέ. Οὐ παραμυθίζεται δὲ μόνος, ἀλλὰ καὶ ἀξιόπιστα δαίκενσι τὰ λεγόμενα. Εἰ γὰρ ἡ κτίσις ἐλπίζει ⁴ ἢ διὰ σέ πάντα γινόμενα, πολλῶ μᾶλλον σὺ, δι' ὃν ἡ κτίσις ἀπολαίμει μέλλει τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων. Οὕτω καὶ οἱ ἄνθρωποι, τοῦ υἱοῦ μέλλοντος ἐπ' ⁵ αἰζιώματος φαίνεσθαι, καὶ τοῖς δούλους λαμπροτέραν ἱενδύνουσι στολὴν εἰς τὴν τοῦ παιδὸς δόξαν ὥς περ οὖν ⁶ καὶ ὁ θεὸς τὴν κτίσιν ἀφθαρσίᾳ περιβαλεῖ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων.

²⁰ "Οἶδαμεν γὰρ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστηνάξει καὶ συνδίνει ἄχρι τοῦ νῦν." Εἶδες πῶς ἐντρέπει τὸν ἀκροατὴν,

19 v. 21

20 v. 22

¹ τοῦ οἴα. B. H. I. Cat. Μοx ἔγινετο τό πᾶς inferno ord. A. E. F. H. I.
² καὶ ποίη Edd. καὶ οἴα. A. D. E. F. H. I. ³ ἐστι οἴα. D. ⁴ καὶ ὁ οὐ Edd.
⁵ οἴα. A. E. F. H. I. Cat. ⁶ σοὶ D. ⁷ τῆς δουλείας οἴα. I. ⁸ γέγονεν ἐπίσημ. γινόμενα Sic A. D. E. F. H. I. Cat. γέγονεν κατεῖχεν τοιαύτη B. E. γέγονεν φθαρτὴ καὶ αὐτὴ Edd. ⁹ Ἐδεδοτὰν αὐτῇ ἀπολαύσασθαι καὶ ἔργον. Verba ἀκολουθήσει καὶ desunt in libris omnibus et Cat. ¹⁰ γενομένα B. D. ¹¹ καὶ καταπληθῆ ex B. D. E. Cat. ¹² ταυτὸς pro ταυτὸς A. B. D. E. H. I. Cat. ¹³ ἡ κτ.] ἡ ἡ κτ. H. ¹⁴ ἡ κτ. de B. D. ¹⁵ ἡ accessit ex B. D. E. F. H. Cat. Μοx γενομένη H. Cat. ¹⁶ ἀγαθῶν] + πάντων Edd. παρὸν docet in omniibus. ¹⁷ οἱ οἴα. A. B. D. F. I. Pro ἄνθρωποι, πατερες ποιοῦσι exhibeat D. E. ¹⁸ ὁ δίδουτες E. εἰδούτες H. Cat. ¹⁹ καὶ ὁ θεὸς οἴα. H. τὴν κτίσιν οἴα. I. ²⁰ ἀφθαρσίᾳ pro ἀφθαρσίᾳ E. F. H. Cat. Summa περιβαλεῖ pro περιβαλεῖ οἴα. H.

^bμορονουχί λέγων· μὴ γένη τῆς κτίσεως χεῖρων, καὶ τοῖς παροῦ-
σιν ἐμφιλοχωρήσης· Οὐ γὰρ μόνον αὐτῶν ἀντέχεσθαι οἱ δεῖ,
ἀλλὰ καὶ στεναῖζειν ἐπὶ τῇ ^cμελλήσει τῆς ἐνταθεν ἀποδημίας.
Εἰ γὰρ ἡ κτίσις τοῦτου ποιεῖ, πολλῶ μᾶλλον σὲ δίκαιον τοῖτο
ἐπιδείκνυσθαι τὸν λόγον τιτιμημένον· Ἀλλ' οὕτω τοῦτο μέγα
εἰς ἐντροπὴν^d διότι ἐπηγάγεν^e· ²¹ Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ D
αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν
ἐαυτοῖς στεναζόμεν^f· τούτέστι, τῶν μελλόντων ἤδη γευσόμενοι.
Καὶ γὰρ σφόδρα λίθινός^g τις ἦ, φησὶν, ἱκανὰ τὰ δοθέντα ἤδη
διακινηθῆσαι^h· τε αὐτὸν, καὶ τῶν παρόντων ἀπαγαγεῖν, καὶ πρὸς
τὰ μέλλοντα ἵπτερωσαι διπλῇ, καὶ τῷ μεγάλῳ εἶναι τὰ ⁱδεδο-
μένῳ, καὶ τῷ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἀπαρχὴν εἶναι. Εἰ γὰρ
ἡ ἀπαρχὴ τοσαυτῆ, ὥς δὲ αὐτῆς καὶ ἀμαρτημάτων ἀπαλλα-
γῆναι, καὶ δικαιοσύνης ἐπιτυχεῖν καὶ ἀγιασμοῖ, τοὺς δὲ τότε καὶ
δαίμονας ἐλαίειν καὶ νεκροὺς ἐγειρεῖν διὰ σκιάς καὶ ἱματίων· E
ἐνόησαν τὸ ^kἅλῳ ἡλίκοι. Καὶ εἰ ἡ κτίσις, ἡ τοῦ καὶ 'λόγου
ἐστερημένη, οὐδὲν τούτων εἰδὶα στεναῖζει· πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς.

- (119) Εἰτα, ἵνα μὴ ὅψ τοις αἰρετικοῖς λαβὴν, καὶ δόξῃ τὰ παρόντα
διαβύλλειν, στεναζόμεν, φησὶν, οἱ τῶν παρόντων κατηγο-
ροῦντες, ἀλλὰ τῶν μεζύων ἐφίμενοι· τοῦτο γὰρ ἰδίλωσεν
εἰπὼν· “Υποθεσίαν ἀπαδεχόμενοι”· Τί λέγεις, εἰπέ μοι;
“Ἄνω καὶ κάτω συνεχῶς ἰσχυροῖς, καὶ ἐβόας λέγων, ὅτι ἤδη
γεγόνωμεν υἱοὶ, καὶ νῦν ἐν ἐλπίσι ^lτιθεῖς ταυτὶ τὸ ἀγαθόν,
γρυμψὼν ὅτι ἐκδέχεσθαι αὐτὴν^m· δεῖ;· Τούτο ταῖς διωρθούμενος
τῇ ἐπαγγελίᾳ, λέγει· “Τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ ⁿσώματος ἡμῶν” 584
τούτέστι, τὴν ἀπερτισμένην δοξασ. Νῦν μὲν γὰρ ἐν ἀθλίῳ τὰ
ἡμέτερα ἔστηκεν ἕως ἐσχάτης ἀνακτοῆς· πολλοὶ γὰρ οἷτες υἱοὶ.
“γεγόνωμεν κυεῖς καὶ αἰχμαλωτοὶ. Ἄν δὲ μετὰ χρηστῆς
καταλύσωμεν ἐλπίδοι, τότε ἀείνῃτες ἡ ὑμεῖς, καὶ σπουδαιότερα
καὶ μαζύων, οὐκέτι τὴν ἀπὸ τοῦ θαλάττου καὶ τῆς ἀμαρτίας δεδοι-
κυῖα μεταβολὴν· Τότε οὐτ βεβαία ἔσται ἡ χάρις, ὅταν καὶ τὸ
σῶμα ἡμῶν ἀπαλλαγῇ θανάτου καὶ τῶν κυρίων παθῶν. Τοῦτο
γὰρ ἔστιν ἀπολύτρωσις, οὐχ ἀπλῶς λύτρωσις, ἀλλ' ὥστε με-
κτί πάλιν ὑποστρέψαι^o ἐπὶ τὴν προτέραν αἰχμαλωσίαν. Ἴνα

21 v 23.

^b μαν λέγων] τοιοῦτον γὰρ τι ρωσοῦν λέγει DE ^c μελλήσει B. E. Cat.
μελλήσει Edd. ^d τις ἦ] ἡ τις A. E. F. H. I. Statim φησιν accrescit ex libris
scripitis et Cat. ^e τι εἰπ. B. D. ^f πληρωσαι H. Statim ἀπλῶς om. I.
^g δεδομενα D. E. F. H. I. Cat. δεδομενα Edd. Statim καὶ τῷ τῷ τοῦ Edd. τὰ
om. D. E. F. H. I. τῷ om. Cat. ^h ἅλῳ] πᾶσι B. Veron. ⁱ λέγει προ-
λεγει omnes. ^j τοῦτος B. Veron. Cat. τοῦτος A. D. E. F. H. τῷτος Sav. cet.
[θεῖς] λαὸς B. ^k σώματος] γένους H. ^l γεγόνωμεν A. E. F. H. I. γεγόνωσι
Edd. ^m ἐπὶ] ἐπὶ H.

Β γὰρ μὴ ἀπορίας δόξαν ἀκούων συνεχῶς, καὶ μηδὲν σαφῶς ἐπιστάμενος, ἐκ μέρους σοι παρανοίῃα τὰ μέλλοντα, τὸ σῶμά σοι μεταβάλλων, καὶ τῇ κτίσει αὐτῇ συμμεταβάλλων ἅπασαν ὃ καὶ ἀλλαχοῦ σαφέστερον ἐδήλωσεν εἰπὼν, 22· "Ὅς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ." Καὶ ἑτέρωθεν πάλιν γραφῶν ἔλεγεν, "Ὅταν δὲ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀθανάσιαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος· κατεποθὴ ὁ θάνατος εἰς νίκην." Δεικνὺς ἴδι, ὅτι μετὰ τῆς φθορᾶς τοῦ σώματος καὶ ἡ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων κατάστασις οἰχίσσεται, ἔγραφε πάλιν ἀλλαχοῦ· "Παράγῃ γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου."

23· Τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν," φησί. Ἐπειδὴ γὰρ τῇ τῶν μελλόντων ἐνδιέτριψεν ὑποσχέσαι, εἶδοκεν ὅτι τούτο λυπεῖν τὸν ἀσθενέστερον ἡεροσλήν, εἴγε ἐν ἐλπίσι τὰ ἀγαθὰ, πρότερον κατασκευάσας, ὅτι τῶν παρόντων καὶ ὁρωμένων ἐπὶ σαφέστερα, καὶ πολλὰ περὶ τῶν ἤδη δεδομένων δοριῶν διαλεχθεῖς, καὶ δείξας ὅτι καὶ ὑπαρχὴν ἐκείνων ἐλάβομεν τῶν ἀγαθῶν, ἵνα μὴ πάντα ἐνταῦθα ζητῶμεν, καὶ τὴν ἐγγένειαν ἡμῶν προδῶμεν τῇ Δυνάμει τῆς πίστεως, φησί· "Τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν." Ὁ δὲ λέγει, "ταυούτων ἐστὶν" οὐδεὶς πάντα ἐνταῦθα ζητεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐλπίζειν. Τοῦτο γὰρ μόνον εἰσηγήκαμεν τῷ θεῷ ἵτο δῶρον, τὸ πιστεῦσαι αὐτῷ τὰ μέλλοντα ἐπαγγελιασμένα, καὶ διὰ ταύτης μόνον ἐσώθημεν τῆς ὁδοῦ. Ἄν τοίνυν αὐτὴν ἀπολέσωμεν, τὸ πῦν τῆς ημετέρας εὐσφορίας ἀπωλέσαμεν. Ἐρωτῶ γάρ σε, φησί, οὐχὶ μυρίων ὑπεύθυνος ἦς καλῶν; οὐχὶ ἀπεγνωσμένος, οὐχὶ ἀποφύσει ὑποκείμετος, οὐχὶ τάς τε ἡτόκουν πρὸς τὴν σωτηρίαν τὴν σὴν; Τί οὖν σε ἴσως; Τὸ εἰς τὸν θεὸν ἐλπίσαι μόνον, καὶ πιστεῦσαι αὐτῷ περὶ τῶν ἐπαγγελιασμένων. καὶ εἶδοκεν καὶ πλέον οὐδὲν ἔσχει εἰσινεγκεῖν. Εἰ ταῖν αὐτῇ σε ἴσως, ταύτην κάτεχε καὶ νῦν. Ἡ γὰρ τοσαυτὰ σοι παρασχούσα ἀγαθὰ, εἰδὼλον ὅτι οὐδὲ περὶ τῶν μελλόντων σε ψεύσεται. Ὅπου γὰρ κερρὸν λαβούσα καὶ ἐπολωλότα καὶ αἰχμάλωτον καὶ ἐχθρὸν, φίλον ἐποίησε καὶ νῦν καὶ ἐλεύθερον· καὶ

22 Philpp. III. 11. 1 Cor. xv. 54. vñ 31.

23 v. 24.

22 σοι παρανοίῃα κτίσεις. ὑπονοίῃα (αὐτὸ σοι) Edd. 2 b2] + καὶ A.D.E
 1 γενέσθαι] + αὐτὸ A.D.E.F.I. 2 δι' αὐτ. A. 3 γὰρ αὐτ. D.E. 4 τῇ]
 ἐν τῇ Eidd. ἐν αὐτ. A.B.E.F.H.I. Cal. Post μελλόντων deest totum id E.
 meque ad ἐν τῇ παλαιᾷ p. 585 B. 5 δι' αὐτ. H. 6 τοιοῦτος] τοῦτο A.D.
 7 τοῦ F.I. 8 τοῦ αὐτοῦ I. Cal. 9 φωνῆς σου ex φθορᾷ F. 10 ἦς ἢ.
 κατεποθὴ αὐτῷ A.F.H.I. 11 τὸν αὐτ. D.F.H.I. 12 ex accensit ex B.D.F.H.
 13 σοι I. 14 Στασιμὴ ἐφεσται B. Veron. 15 καὶ δεκαοκτὼ αὐτῷ I.

δίκαιον καὶ συγκληρονόμον, καὶ τῶσαῦτα παρέσχεον, ὅσα μὴδὲ
 προσεδόκησέ τις ποτέ· πῶς μετὰ τὴν τοσαύτην φιλοτιμίαν τε
 καὶ αἰκείωσιν ἑπροήσεται σε ἐν τοῖς ἐξῆς. Μὴ τοίνυν μοι λέγε,
 πάλιν ἐλπίζεις, πάλιν προσδοκᾷς, πάλιν ἐπίστις. Οὕτω γὰρ
 ἐξ ἀρχῆς ἐσώθης, καὶ ταύτην τὴν προῖκα ^βεἰσήμεγκας τῷ συμφίλῳ
 μόνον. Κάτεχε τοίνυν αὐτὴν καὶ διατήρει. Ἄν γὰρ ἐνταῦθα ⁵⁸⁵
 πάντα ἀταιγῆς ἀπωλίσας σου τὸ κατόρθωμα, δι' οὗ λαμπρὸς
 ἐγένου. Ἰδιὸ ἐπάγει λέγων· "Ἐλπίς δὲ βλεπομένη, οὐκ
 ἔστιν ἐλπίς· ὁ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει." ²⁴Εἰ δὲ ὁ οὐ
 βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομοχλῆς ἀπεκδεχόμεθα." Τοντίστιν
 εἰ πάντα ἐνταῦθα ^κμέλλεις ζῆτειν, τίς χρεῖα ἐλπίδος; Τί οὖν
 ἔστιν ἑλπίς. Τὸ τοῖς μέλλουσι θαρρεῖν. Τί γὰρ μέγα αἰτεῖ
 παρὰ σοῦ ὁ θεός, αὐτὸς οὐκ ὀλίγηρα ὡκυθεν διδοῖς τὰ ἀγαθὰ;
 Ἐν αἰτεῖ παρὰ σοῦ μόνος, ^ωἐλπίδα, ἵνα ἔχῃς τι καὶ αὐτὸς
 (120) συνεισενεγκεῖν αἰς τὴν σὴν σωτηρίαν· ὅπερ "οὖν καὶ αἰνιττό-
 μενος ἐπήγαγεν, "Εἰ δὲ ὁ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομο-
 χλῆς ἀπεκδεχόμεθα." Ἰσπερ "γυρ τὸν ποτιῶντα καὶ ταλαιπω-
 ρούμενον καὶ μυρία κάμνοντα, αὐτῷ καὶ τὸν ἐλπίζοντα ὁ θεός
 στεφανοῖ. Τὸ γὰρ τῆς ὑπομοχλῆς ὄνομα ἰδρώτων ἐστίν· ὄνομα
 καὶ καρτερίας πολλῆς. Ἀλλ' ὁμῶς ἐχαρίσατο καὶ τοῦτο τῷ
 ἐλπίζοντι, ἵνα παραμυθῇσθαι τὴν ⁹ἀποκακοῦσαν ψυχὴν.
 Εἰτα ^δδείκνυσιν, ὅτι καὶ πρὸς τὸ κοῦφον τοῦτο πολλῆς ἀπο-
 λαύομεν βοηθείας, λέγων ²⁵"Ἰσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα
 συναντιλαμβάνεται ^ιταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν." Τὸ μὲν γὰρ γίνε-
 ται σὸν, τὸ τῆς ὑπομοχλῆς· τὸ δὲ τῆς τοῦ πνεύματος χορηγίας. ^C
 ἢς ^ιτε τὴν ἐλπίδα σε ἀλείφοντος, καὶ δι' αὐτῆς πάλιν τοὺς
 πόνοισι κομφίζοντος. Εἰτα, ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἐν τοῖς πόνοις
^κσοι μόνον καὶ τοῖς κινδύνοις παρέστηκεν ^ιαὐτὴ ἡ χάρις, ἀλλὰ
 καὶ ἐν τοῖς ἐνκολωτάτοις δοκούσιν εἶναι συμπτᾶττει, καὶ παντα-
 χοῦ τὴν παρ' ^ιἐαυτῆς εἰσφέρει σιμμαχίαν, ἐπήγαγε λέγων·
 "Τὸ γὰρ τί ^απροσευξάμεθα καθ' ὃ δι, οὐκ οἶδμεν." Ταῦτα
 δὲ ἔλεγε, τὴν τε ταλλὴν του πνεύματος πρόνοιαν ἐμφαίνων τὴν

24 v. 15

25 v. 26.

¹ προήσεται pto σὺ προσησεται docti omnes cum Cat. ⁵ πίστις A B F.
² εἰσήμεγκας P H ¹ διω] εἰς A ^κ μέλλεις B F H I ¹ ἐλπίς Cat.
³ ἢ ελπίς vulgo = ἐλπίδα] ἐλπίζοντα A F ^α οὖν vto D. ^α γὰρ] αὖ
⁴ G Μοι ταλαιπωρουμένων A D F G H I Cat. ταλαιπωρούμενα Edd. ⁹ δ-
⁵ ρομῇ vto. B G ⁹ ἀποκακοῦσαν G ἀμρούσαν A D F I Vulgatum est in
⁶ Cat. ⁷ δεκτικὸν pto δεκτικὸς εἰ ποx λεγων pto (ταῖς, omnes. ⁸ καὶ ἀσθεν-
⁹ τας ex A D F Cat. ¹⁰ τῆς ἀσθενείας F H I Mosq. ¹¹ τι vto. G. ¹² πό-
¹³ νοις] τ-σων Edd. repugnantiū vto ἔλπισ. ¹⁴ σοι pto σου A B D F G H Cat.
¹⁵ Σιαιτη μόνος I. ¹⁶ αὐτὴ vto. I ¹⁷ ἢ αὐτὴ pto αὐτὴ ἢ H ¹⁸ αὐτῆς B G.
¹⁹ προσευξέμε. A B D I Cat.

περὶ ἡμᾶς, καὶ παιδεύω αὐτοὺς, μὴ πάντως ἐκεῖνα νομίζειν εἶναι
 D συμφέροντα, ἃ τοῖς λογισμοῖς φαίνεται τοῖς ἀνθρώποις.
 Ἐπειὺν γὰρ εἰκὸς αὐτοῖς μαστιζόμενους, ἐλανεμένους, μυρία
 πάσχοντες δεῖν, ἄνεσιν ἔχειν, καὶ ταύτην αἰτεῖν παρὰ τοῦ
 θεοῦ τὴν χάριν, καὶ νομίζειν αὐτοῖς λυσιτελεῖν, λέγει μὴ πάν-
 τως τὰ δοκούντα ὑμῖν εἶναι συμφέροντα, ταῦτα καὶ εἶναι νο-
 μίζετε. Καὶ γὰρ εἰς ταῦτο τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος δεδομένη βοή-
 θείας οὕτως ἐστὶν ἀσθενὴς ἄνθρωπος, καὶ καθ' αὐτὸν οὐδὲν
 Διὸ καὶ ἔλεγε "Τὸ γὰρ τί ἔπρασεν ἐξώμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ
 οἶδαμεν." Ἰνα γὰρ μᾶλλον ὁ μαθητὴς πείσχηται τὴν ἀγνοίαν,
 ἔδειξε καὶ τοὺς διδασκάλους ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄντας. Οὐ γὰρ
 εἶπεν, οὐκ οἶδατε, ἀλλ', "οὐκ οἶδαμεν." Καὶ ὅτι οἱ μετριάζων
 E ταῦτα ἔλεγεν, ἐδήλωσε δι' ἑτέρων. Καὶ γὰρ ἡ ἀδιυλίσπτως
 ἐπὶ τῶν προσειχῶν αὐτοῦ τὴν Ῥώμην ἰδεῖν ἰδεῖτο, καὶ οὐχ ὅτε
 εἶδετο, τότε ἐπέτυχε καὶ ὑπὲρ τοῦ σκόλοπος τοῦ δεδομένου
 αὐτῷ ἐν τῇ σαρκί, τούτεστι, τῶν κινδύνων, πολλάκις παρεκάλεσε,
 καὶ ὁλοσχερῶς ἀπέτυχε καὶ ὁ Μωυσῆς δὲ ἐν τῇ παλαιᾷ ὑπὲρ
 τοῦ τὴν Παλαιστίνην ἰδεῖν δεδομένος, καὶ ἱερεμίας ὑπὲρ Ἰου-
 δαίων ὁικετῶν, καὶ Ἀβραὰμ ὑπὲρ Σοδομιτῶν ἐκτυγχάνων.
 "Ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐκτυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς
 ἀλαλήτοις" Ἀσαφὲς τὸ εἰρημίζον διὰ τὰ πολλὰ τῶν τότε
 γινομένων θανάτων ἔπεπαύσθαι κτλ. Διότι ἀναγκαῖον δι-
 536 ὁδοῦν ἡμᾶς τὴν τότε κατάστασιν, καὶ οὕτω σαφέστερος ἔσται
 λοιπὸν ὁ λόγος. Τίς οὖν ἡ τότε κατάστασις ἦν; Διάφορα
 πάσι τοῖς τότε βαπτιζομένοις ἑδίδου χάρισμα τὸ θεός, ἃ δὲ
 καὶ πνεύματα ἐκαλεῖτο. ²⁰¹ Πνεύματι γὰρ προφητῶν προφη-
 ταις ὑποτάσσεται, ²⁰² φησί. Καὶ οὐ μὲν εἶχε προφητείας, χά-
 ρισμα, καὶ προέλεγε τὰ μέλλοντα ὁ δὲ σοφίας, καὶ ἐδίδασκε
 τοὺς πολλοὺς ὁ δὲ ἰαμάτων, καὶ ἐθεράπευε τοὺς νοσοῦντας ὁ
 δὲ ἰσχύμεν, καὶ ἤγειρε τοὺς νεκροὺς ὁ δὲ γλωσσῶν, καὶ δια-
 φόροις ἐλάλει φωναίς. Μετὰ δὲ τούτων πάντων ἦν καὶ εὐχῆς

²⁰¹ 1 Cor. 12. 31. 32

²⁰¹ εἰσὶν] Sic G. εἰσὶν φησὶ A F I. Ceteri cum Edd. ἦν εἰσὶν. Statim καὶ εὐ-
 χονται H. ²⁰² Post ἡγίαται vulgo leguntur verba καὶ νομίζων αὐτοῖς λυσιτελεῖν,
 quae in libris optimis et Cat. aliis eadem, nempe post χάριν, occurrunt.
 Verba haec tamen alicui desunt in H. ²⁰³ καὶ σπ. G. ²⁰⁴ πνεύματος A D
 F G H I Cat. θέν Edd. ²⁰⁵ ὁ ἄνθρωπος A G. ²⁰⁶ ἔπρασεν φησὶ A B D G I.
²⁰⁷ ἀδελφίστως] φησὶ G. ²⁰⁸ καὶ ἄλλ. G. Verba ὅτι εἶδετο τότε σπ. B.
²⁰⁹ τοῦ δεδομένου] τοῦδε δεσμένου H. ²¹⁰ δαίμων αὐτοῦ A F G H. ²¹¹ ὁ σπ. A F I.
 Cat. ²¹² ὁ ἱερ. Edd. ὁ σπ. A F G H I Cat. ὁ κατ' Ἀβραάμ σπ. F G H I.
 Cat. ²¹³ ἀετὶς I. ²¹⁴ ἐκτυγχ. pro υπερτυγχ. A B D E F H I et Mosq.
 P. ²¹⁵ πεπαύσθαι. Edebat ut πεπαύσαι. ²¹⁶ ἔσται λοιπὸν A E F G H I.
 λοιπὸν ἔσται Edd. ²¹⁷ γὰρ. εἶδεν hoc σπ. A E F H I. ²¹⁸ πνεῦμα A E F H.
²¹⁹ χάρισμα, οὐκ ἔστιν ἡμεῖς καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα H. ²²⁰ ἰσχύμεν G.

χάρισμα, ὃ καὶ ἀπὸ πνεῦμα ἐλέγτο· καὶ ὁ τοῦτο ἔχων, ὑπὲρ
 τοῦ πλῆθους ²παντὸς φέχτο. Ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ τῶν συμ- B
 φερόντων ἡμῖν ἀγνοοῦντες, τὰ μὴ συμφέροντα αἰτοῦμαι, ἤρ-
 χετο χάρισμα εὐχῆς εἰς ἵνα ἴτινά τῶν τότε, καὶ τὸ κοινῇ συμ-
 φέρον τῆς ἐκκλησίας ἐπάσῃ αὐτός τε ὑπὲρ ἀπάντων ἱστατο
 αἰτῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπαίδευε. Πνεῦμα τοίνυν ἐνταῦθα καλεῖ
 τὸ ³τε χάρισμα τὸ τοιοῦτον, καὶ τὴν ψυχὴν τὴν δεχομένην τὸ
 χάρισμα, καὶ ἐντυγχάνουσαν τῇ θεῷ καὶ στεναζούσαν. Ὁ γὰρ
 τοιαύτης καταξιώθεις χάριτος, ἰσθῆς μετὰ πολλῆς τῆς κατα-
 νύξεως, μετὰ πολλῶν τῶν στεναγμῶν τῶν κατὰ διάνοιαν τῇ
 θεῷ ⁴προσπίπτων, τὰ συμφέροντα πᾶσι ἔσται. (Ὁ καὶ νῦν C
 συμβολὸν ἔστιν ὁ διάκονος, τὰς ὑπὲρ τοῦ δήμου ἀναφίρων
 εὐχάς. Τοῦτο τοίνυν δειλὸν ὁ Παῦλος. ἔλγειν· “Αὐτὸ τὸ
 πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλέταις.” ⁵21· “Ὁ
 δὲ ἱερωνῶν τὰς καρδίας.” Ὅρῃς ὅτι οὐ περὶ τοῦ παρακλήτου ὁ
 (121) λόγος, ἀλλὰ περὶ τῆς καρδίας τῆς πνευματικῆς· ἐπεὶ εἰ μὴ
 τοῦτο ἦν, ἔδει εἰπεῖν, ὁ δὲ ἱερωνῶν τὸ πνεῦμα. Ἄλλ· ἵνα μά-
 θῃς, ὅτι περὶ ἀνθρώπου ὁ λόγος πνευματικῶν, καὶ χάρισμα
 ἔχοντος εὐχῆς, ἐπύργειν· “Ὁ δὲ ἱερωνῶν τῆς καρδίας, εἶδε τί
 το φρόνημα τοῦ πνεύματος” τοντῆστι, τοῦ ἀνθρώπου τοῦ
 πνευματικῶ· “ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων.” Οὐ
 γὰρ ἀγνοοῦντα, φησί, διδάσκει τὸν θεόν, ἀλλὰ τοῦτο γίνεται, D
 ἵνα ἡμεῖς μάθωμεν εὐχέσθαι ταῦτα ἃ χρῆ. καὶ αἰτεῖν· παρὰ τοῦ
 θεοῦ τὰ δοκοῦντα αὐτῷ· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, “κατὰ θεόν.” Ὡστε
 καὶ παρακλήσεως ἵκεν ἐγένετο τοῦτο τῶν προσιόντων, καὶ διδα-
 σκαλίας ἀρίστης. Καὶ γὰρ ⁶ὁ παρέχων τα χυρίσματα καὶ
 τὰ μυρία διδοὺς ἀγαθὰ, ὁ παράκλητος ἦν. ⁷22· “Ταῦτα γὰρ
 πάντα, φησὶν, ἐνεργεί· ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα.” Καὶ τῆς ἡμε-
 τέρας παιδείσεως ἵκεν τοῦτο γίνεται, καὶ τοῦ δειχθῆναι τοῦ
 πνεύματος τὴν ἀγάπην, ὅτι μέχρι τοσούτου συγκατεβιβάζει.
 Ὅθεν καὶ τὸ ἀκοῖσθαι ἐγένετο τῇ εὐχομένῃ, διὰ τὸ κατὰ θεόν
 γίνεσθαι τῇν εὐχῇν.

Ἐὐρῃς δὲ δῶκεν αὐτοὺς παιδεύει τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἀγάπην καὶ

27 v. 27.

2^a 1 Cor. καὶ 22

¹ ὃ ὅτι G ² παντὸς φέχ } προσφύχτο παντὸς E. ³ πρὸς ὅτι. A E F
 H I ⁴ τε ὅτι. G ⁵ προσπίπτωντων ἱστον. et ἱστον. Hasc τὸν κατὰ
 — προσπίπτωντων ὅτι. G. ⁶ ἔσται μετὰ αὐτῷ A B D E F H I Cat ⁷ παρὰ
 in marg. συμπίπτει H. Deinde περὶ τῆς ἐν θεῷ. ⁸ ὁ παρέχων, Sic A D E F
 H I Cat καὶ ὁ παρέχων G ⁹ ο παρέχων καὶ Edd ¹⁰ πάντα γὰρ πάντα A. F.
 F H I Cat. Statim φησιν ὅτι. A E H I. ¹¹ ἐν } τὸ ἐν G et cor. B.
 & H O I K O N. Περὶ ἀκοῖσθαι, καὶ περὶ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποκατεβιβάζει ἀγα-
 θων ταῖς κατὰ θεόν καλὴν ἀγαθότητα. Vetus

τὴν τιμὴν τὴν γερόμενην εἰς αὐτοὺς, αἱ γὰρ οὐκ ἐπύησε ὁ
 ἡμᾶς ὁ θεός; Φθαρτὸν τὸν κόσμον δι' ἡμᾶς, ἄφθαρτον δι'
 ἡμᾶς κακωθῆναι τοὺς προφῆτας συνεχώρησε δι' ἡμᾶς, εἰς
 αἰχμαλωσίαν ἔτεμψε δι' ἡμᾶς, εἰς κάμινον ἀφῆκεν ἱμνῶν,
 τὰ μυρία ἵπομείναι κακά. Καὶ προφῆτας δι' ἡμᾶς αὐτοὺς
 ἐπύησε, καὶ ἀποστόλους δι' ἡμᾶς τὸν μορογενῆ δι' ἡμᾶς ἐξέ-
 δωκε, τὸν διάβολον δι' ἡμᾶς ἐλαΐζει· ἐκάθισεν ἡμᾶς ἐν δεξιᾷ
 ὠνειδίσθη δι' ἡμᾶς. ²⁹ "Οἱ ὀνειδισμοὶ γὰρ, φησὶ, τῶν ὀνει-
 587 διζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ." Ἀλλ' ὅμως μετὰ τοσαύτη
 ἀφισταμένης ἡμᾶς οὐκ ἀφίησιν, ἀλλὰ καὶ παρακαλεῖ πάλιν,
 καὶ ἑτέρως παρασσεύζει παρακαλεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἡμῖν χαρί-
 σται ὥστε ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως γέγοιεν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνα φησὶν
³⁰ "Ἀφες μοι, καὶ ἐξαλείψω αὐτοὺς;" ἵνα αὐτὸν ἐμβάλλῃ εἰς τὴν
 ὑπὲρ ἐκείνων ἱκετηρίαν καὶ νῦν τὸ αὐτὸ ποιεῖ. Διὰ τοῦτο κα-
 χάρισμα εὐχῆς ἐδίδου. Ποιεῖ δι' τοῦτο, οὐκ αὐτὸς παρακλή-
 σαις δεόμενος, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς μὴ ἀπλῶς σωζόμενοι, φανυτέρο
 καταστῶμεν. Διὰ τοῦτο πολλάκις διὰ τὸν Δαυὶδ καὶ τὸ
 δαίνα καὶ τὸν δαίνα φησὶν αὐτοῖς καταλλύττεσθαι, τοῦτο αὐτῶν
 κατασπενύζων πάλιν, ἵνα καὶ σχῆμα ἐπιτεθῇ τῇ καταλλαγῇ.
 Καίτοι μειζώνας ἂν αὐτὸς ἐφάνη φιλόφρωντος, εἰ μὴ διὰ τὸ
 δαίνα καὶ τὸν δαίνα, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἔλεγεν αὐτοῖς ἀφεῖναι τὴν
 ὀργήν. Ἀλλ' οὐχ οὕτω τοῦτο ἐπιστάδαται, ὥς τὸ τοῖς σωζομέ-
 νοις μὴ γενέσθαι ῥαθυμίας ἀφορμὴν τὴν τῆς καταλλαγῆς ὑπό-
 θεσιν. Διὰ τοῦτο καὶ τῷ Ἰερμίᾳ ἔλεγε. ³¹ "Μὴ ἀξίου περ
 τοῦ λαοῦ τοῦτου, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου;" οὐχὶ πάντα
 αὐτὸν θέλων ἀξιοῦντα· πολὺ γὰρ ἐπιθυμῇ τῇ σωτηρίας τῇ
 ἡμετέρας· ἀλλ' ἐκκίνησε φοβῆσαι ὅπερ ἂν καὶ ὁ προφῆτης
 6 Σουιδῶν, οὐκ ἐπαύσατο ἀξίων. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἀποστῇ
 σαι αὐτὸν θέλων, ἀλλ' ἐντρέψαι, τὰντα ἔλεγεν, ἀκούσων τ'
 φησὶν· "Ἡ οὐχ ὅρας τί αὐτοὶ ποιούσι;" Καὶ πρὸς τὴν πόλιν
 δὲ ὅταν λέγῃ· ³² "Εὰν ἀποπλύνῃς κτήν, καὶ πληθύνῃς σιαντῶν·

²⁹ Psal. lxxviii. 10.

³⁰ Exod. xxxii. 10.

³¹ Jer. vii. 16, 17.

³² Ibid. ii. 22.

¹ γερόμενην A.B.E.F.G.H.I γερόμενην Edd. ² ἀφῆκεν] καὶ ἀφῆκεν Edd. καὶ παρ. A.B.D.E.F.G.H. ἵνα αὐτὸς οὐκ A.D.E.F.G.H. In I παρ. B.I. ἀφῆκε δι' ἡμᾶς ἐκείνην. Τὸ αὐτὸν locum quomododiscrepat G. vid. in Annot. ³ δι' ἡμᾶς οὐκ I ⁴ ἱμῶν Edd. δι' ἡμᾶς παρ. D.E.F.H.I. ⁵ δι' ἡμᾶς ἐλαΐζει] ἀπῆλθεν B. ⁶ ἐκάθισεν F.H.I. ἐπέπεσον παρ. E. ⁷ ὀνειδισμοὶ] καὶ D.E. ⁸ καὶ παρ. B. ⁹ ὅμως] καὶ D.E. ¹⁰ ποιεῖ] πρὸς ἐκείνους A.D.E.F.H.I. ¹¹ παρ. τὸν δαίνα σὺν. G. Μοι πάντοτε σὺν. κἀν. ¹² εὐχῆς] παρ. A. G. Ρτὺ καὶ σχῆμα, quod elephatur, σχῆμα est in A.B.D.E.F.H. ¹³ ἀφῆκεν E.F.H.I. τὴν ὀργὴν ἀφῆκεν hoc ord. G. ¹⁴ λέγει G. ¹⁵ θέλων αὐτὸν παρ. B. ¹⁶ A.B.E.F.H.I. ¹⁷ ἀλλ' ἐκκίνησε ἐντρέψαι F. ¹⁸ καὶ συνεπείθετο B. ¹⁹ οὐκ H. ²⁰ καὶ πληθύνῃς] πληθύνει G.

πάν, κατελίδωσαι ἐναντίον "μου" οὐχ ἵνα εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλλῃ, λέγει, ἀλλ' ἵνα εἰς μετάνοιαν διανοστήσῃ. Ὡς περ γὰρ ἐπὶ τῶν Νινευιτῶν ἀδιαιρέτως εἰπὼν τὴν ἀπόφασιν, καὶ μὴ ὑποκρίνας χρηστὰς ἐλπίδας, μᾶλλον ἐφόβησε, καὶ εἰς μετάνοιαν ἤγαγεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, ἐκείνους τε διεγείρων, καὶ τὸν προφῆτην αἰδεσμονώτερον κατασκευάζων, ἵνα καὶ αὐτὸς αὐτοῦ ἀκούσῃσιν. Εἴτα ἐπειδὴ ἔμενον ἀνίατα νοσοῦντες, καὶ οὐδὲ τῶν D ἄλλων ἀπενεχθέντων ἐσπεροπόισθησαν, τὸ μὲν πρῶτον παραινεῖ μένειν αὐτόθι· ὡς δὲ οὐκ ἠνέχοντο, ἀλλ' ἤτομον μολον εἰς Αἴ-γιπτον, τοῦτο μὲν συγχώρησεν, αἰτεῖ δὲ παρ' αὐτῶν τὸ μὴ μετ' Αἴγυπτου καὶ πρὸς τὴν ἀσίβειαν αὐτομολῆσαι. Ὡς δὲ οὐδὲ τοῦτο ἐπέσθην, συμπέμπει τὸν προφῆτην αὐτοῖς, ὥστε μὴ τέλειον ἐξεκίλει λαιπὸν. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ οὐκ ἠκολούθησαν αὐτῷ καλοῦντι, αὐτὸς αὐταῖς ἵπεται λαιπὸν διαρβοούμενος, καὶ καλῶν προσωτέρω φέρεσθαι τῆς κακίας, καθάπερ πατὴρ (122) φιλόστοργος παιδίῳ "δυσχερῶς ἔχοντι πρὸς ἅπαντα, πανταχοῦ E συμπεριπατῶν καὶ " παρακολουθῶν. Διὰ δὲ τοῦτο οὐκ εἰς Αἴ-γυπτον μόνον τὸν Ἱερεμίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς Βαβυλῶνα τὸν Ἰεζεκίηλ ἔπεμπε· οἱ δὲ οὐκ ἀντέλεγον. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν ἑαυτῶν δεσπότην ἰδὼν σφύδρα αὐτοῖς φιλοῦντα, καὶ αὐτοὶ τοῦτο ποιοῦντες διετίλουν· ὥς περ αἱ εἰς τὴν ἄχρηστον δούλῳ ἰσχυρόντων ἐλπίσεις, ἐτὼν πατέρα ὁρῶν ἀλγούντα ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ κοπτόμενον. Τί γὰρ οὐκ ἔπαυον δι' αὐτούς; Ἐπρίζοντο, ἠλαύνοντο, ἀνιδίδοντο, ἐλιθάζοντο, μυρία ἔπασχον θανά· καὶ μετὰ ταῦτα ἅπαντα, πρὸς αὐτοὺς ἔτρεχαν πάλιν. Καὶ γὰρ ὁ Σαμουὴλ οὐκ ἐδέχετο πενθῶν τὸν Σααὺλ, καὶ τοῦ χαλεπῶς 588 ὑβρισθῆαι παρ' αὐτοῦ, καὶ τα ἀνέκεστα παθῶν· ἀλλ' ὅμως ἀνδρὸς ἐκείνου ἐμμένητο. Τῷ δὲ Ἰουδαίων δήμῳ καὶ θρήνοις γραπτῶς ὁ Ἱερεμίας συνέθηκε· καὶ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Περσῶν δίδοντας αὐτῷ μετὰ ἀδείας οὐκείν καὶ ἐλευθερίας ἀπάσης ὅποιον βούλοιο, προετίμησε τῆς οἴκοι διατριβῆς τὴν τοῦ λαοῦ κακουχίαν καὶ τὴν ἐν ἀλλοτρίᾳ ταλαιπωρίαν. Οὕτω καὶ Μωϋσῆς τὰ βασίλεια καὶ τὴν ἐκεῖ διατριβὴν ἀφείλε, πρὸς τὰς ἐκείνων ἔδραμε συμφορὰς. Καὶ Δαυὶδ ὃν ἀκούσιν ἐφέξῃ ἡμέρας ἥσιτος B

¹ ἐμὸν A F I. ² εἰς τὴν τοῦ εἰπεῖν A F I

A. E. F. H. I. δυσχερῶς καὶ δυσχερῶς B D

κολοῦνθαι· πρὸς συμπεριπατῶν Edd

ὅρων πρὸ ὁρῶν τὸν π. A B D E G H I

ἔτρεχον ἰνενετο οὐδ A D E F H I

¹ καίτοι Edd καίτοι B E F G H I

² οἱ B G

³ τῷ + μετὰ E

⁴ δι' οὐκ G

A B E F H I. ἐν εἰσσοῦ ἐφέξῃ ἡμέρας D. G. ἐν εἰσσοῦ ἐφέξῃ ἡμέρας Edd.

⁵ δυσχερῶς S C G δυσχερῶς

Edebatue δυσχερῶς

⁶ συγγνωμῶν U

⁷ ἐλιδίζοντο om. B G

⁸ διελιπε πρὸ διελιπε D E F G

⁹ τοῖς στρατηγοῖς διδόντας G

ἄμεινον, ἄγχων ἑαυτὸν τῇ βαρυτάτῃ νηστείᾳ, ἵνα τὸν θεὸν αὐτοῖς καταλλάξῃ· καὶ οἱ παῖδες ὁ δὲ οἱ τρεῖς ἐν κομίνῳ ὄντες καὶ τοσαύτῃ πυρὶ, τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἱκετηρίαν ἀνέφερον. Οὐ γὰρ δὴ ὑπὲρ ἑαυτῶν ἤλθον τῶν σεσασμένων· ἀλλ' ἐπειδὴ τότε μάλιστα ᾤοντο παρηρησίας εἶχειν, διὰ τοῦτο ὑπὲρ αὐτῶν ἐδέοντο. Διὸ καὶ ἔλεγον, 23· "Ἐν ψυχῇ συντετριμμένη καὶ πεινματι ταπεινώσαστε προσδεχθῆίμημι." Διὰ τοῦτους καὶ Ἰησοῦς τὰ ἱμάτια διέρρηξεν· διὰ τοῦτους καὶ Ἰεζεκιὴλ ἐθρήνη καὶ ὠλοφύρετο κατακοιτωμένους ὄρων· καὶ ὁ Ἰερεμίας ἔλεγεν, 24· "Λιφετέ με, πικρῶς κλαύσασμαι." Καὶ πρὸ τούτου δέ, ὅτε ἐπειδὴ ἡξῶνται ὑπὲρ συγχωρήσεως τῶν δεινῶν "πατελοῖς οὐκ ἐτόλμα, προθεσίμην ἔχῃται λέγων, "Εως πότε, κύριε;" Φιλόστοργον γὰρ ἦσαν τὸ τῶν ἀγίων γένος. Διὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν, 25· "Ἐκρίσασθε αὐτοὺς, ὡς ἐλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι, σπλάγχχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην." 1· Ὅρας τὴν ἀκρίβειαν τοῦ ῥήματος, καὶ πῶς διηγεῖται ἐλεήμονας "ἡμᾶς βούλεται εἶναι; Οὐ γὰρ εἶπεν, ἔλεήσατε ἀπλῶς, ἀλλ', "ἐνδύσασθε" ἵνα ᾧστερ τὸ ἱμάτιον ἀεὶ μεθ' ἡμῶν ἔστικ, οὕτω καὶ 26· ἔλεημοσύνη. Καὶ οὐκ εἶπεν ἀπλῶς ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ, "σπλάγχχνα οἰκτιρμοῦ," ἵνα φυσικὴν μιμησώμεθα φιλοστοργίαν. Ἀλλ' ἡμεῖς τὰ πάντα ποιούμεν· 2· κἂν προσέλθῃ τις αὐτῶν ὀβολὸν ἵνα, ἱβρίζομεν, λοιδοροῦμεν, ἐπιθέτην καλοῦμεν. Οὐ φρίττεις, ἄνθρωπε, καὶ ἐρυθρίῃς, ἐπιθέτην ὑπὲρ ἄρτου καλῶν, Εἰ δὲ καὶ ἐπιθεσιν ὁ τοιοῦτος ποιῇ, διὰ τοῦτο καὶ ἐλεῖσθαι δίκαιος, ὅτι σῶται ὑπὸ λιμοῦ πιέζεται, ὡς τοιούτων ὑποδύναι προσωπεῖον. Καὶ τοῦτο 3· δὲ τῆς ἡμετέρας ὁμότητος ἐγκλημα. Ἐπειδὴ γὰρ αἰκάως παρέχειν οὐκ ἀνεχόμεθα, μυρίας ἀνεγκάζονται ἐπινοεῖν μηχανὰς, ὥστε ἡμῶν σοφίσασθαι 27· τὴν ἀπαρθρωπίαν, καὶ τὴν τραχύτητα καταμαλάξαι. Ἀλλως δέ, εἰ ἡμῖν ἀργύριον ἦται καὶ χρυσίον, εἴχεν ἂν σοι τὰ τῆς ὑποψίας λόγον· εἰ δὲ ὑπὲρ ἀναγκαίας σοι τροφῆς προσέρχεται, τί φιλοσοφεῖς ἀκαίρως, καὶ 28· ἀκριβολογῇ περιττὰ, ὁρ-

23 Don. m. 39.

24 Rom. xlii. 4. vi. 12.

25 Col. iii. 12.

1· Ἰμεν G. 2· βαρυτάτῃ + τούτῳ B. 3· δι' οὗ G. 4· οὐτῶν E. H.
 5· ἀσσεσσι ex A. B. D. E. G. H. I. Statim Ἰερεμίας (sic) G. 6· πατελοῦς H.
 7· πατρως B. D. E. G. V. et Interp. 8· ἔστι E. F. H. I. ἔστι (sic) G.
 9· τοῦ θεοῦ A. D. E. H. I. Max οἰκτιρμοῦ pro οἰκτιρῶν A. B. D. 10· δρᾶ
 E. F. H. I. 11· ἡμᾶς pro H. 12· ἐλεῖν B. 13· οἰκτιρῶν A. B. D. E. F. H.
 οἰκτιρῶν E. I. 14· αὐτῶν + με A. D. E. F. H. I. 15· ἐπιθεσιν B. 16·
 τοιοῦτον pro οὗτος A. B. D. E. F. G. I. 17· δίκαιος, ὅτι σῶται πιέζεται δίκαιος,
 ὡς τοιοῦτον πιεζόμενος I. 18· ibidem ὑπὸ τοῦ λιμοῦ A. D. E. F. H. 19· δι' ἀρ-
 σσεσσι ex B. D. E. F. H. I. 20· μεν, γὰρ B. D. G. 21· ἀκριβολογῇ (= γὰρ E.)
 A. B. D. E. F. G. I. Edebatu ἀκριβολογεῖν.

γίαν ἐγκαλῶν καὶ δετον· Εἰ γὰρ δὲ ταῦτα λέγειν, οὐχ ἑτέροις, ἀλλ' ἡμῖν αὐτοῖς ἐπιλέγειν δεῖ. Ὅταν ἰγού τῷ θεῷ προσῆς ἁμαρτημάτων αἰτῶν συγχύρηται, τούτῳ ἀναμνήσθητι τῶν ῥημάτων, καὶ γνώσῃ ὅτι ὡς δικαιότερον ταῦτα αὐτὸς ἀκούσῃ παρὰ τοῦ θεοῦ, ἢ ὁ πένης παρὰ σου. Ἄλλ' ὅμως οὐδέποτε ταῦτα 589 πρὸς σέ εἶπεν ὁ θεὸς τὰ ῥήματα, οἶον, ἀπόστηθι· καὶ γὰρ ἐπιθέτης εἶ, εἰς μὲν ἐκκλησίαν ὁ εἰσιῶν συνεχῶς, καὶ νόμων ἀκοίῳ τῶν ἐμῶν, ἐν δὲ ῥαγάρ καὶ χρυσίον καὶ φιλίαν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ πάντα ἀπλῶς τῶν ἐμῶν προτιμῶν ἐπιταγμάτων καὶ νῦν μὲν ταπεινὸς γίνῃς, μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν Ἰθρασύς καὶ ὠμός καὶ ἀπάνθρωπος· ἀπαλλάγηθι τοίνυν ἐντεῦθεν, καὶ μῆκετι μοι πρόσθι. Ταῦτα γὰρ, καὶ τούτων πλείονα ἀκαίῳ ἡμῖν ἄξιον· ἀλλ' ὅμως οὐδέποτε τοιούτων οὐδὲν ἰσχυρίζεαι, ἀλλὰ καὶ μακροθυμεῖ, καὶ ὅτ' ἐαυτοῦ πάντα πληροῖ, καὶ πλείονα ὧν αἰτούμεν δίδωσι.

(123) Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, λύσωμεν τὴν περίαν τοῖς θεομένοις, καὶ ἐπιθεσὶν ποιῶσι, μὴ ἀκριβολογώμεθα. Τοιαύτης γὰρ καὶ ἡμεῖς χρῶμεν σωτηρίας τῆς μετὰ συγγνώμης, τῆς μετὰ φιλανθρωπίας, τῆς μετὰ ἐλείον πολλοῦ. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι, τῶν καθ' ἡμῖς ἐξεταζομένων ἀκριβῶς, ὡς θῆναι ποτε, ἀλλ' ἀνάγκη κολυσθῆναι καὶ ἀπολίσθαι πάντως. Μὴ τοίνυν ἡγινώμεθα ἑτέρων τιμοὶ δικασταί, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς ἄκριβοις ἀπαιτηθῶμεν ἐνθύναι· καὶ γὰρ ἔχομεν ἁμαρτήματα συγγνώμης ἁπάσης μίζονα. Ὡς οὖν ἐκείνους ἡμῶν ἐλεῶμεν τοὺς ἑαυτοῖς ἀσύγνωστοι ἁμαρτάνοντες, ἵνα καὶ αὐτοὶ τοιούτων ἑαυτοῖς προσαποθώμεθα ἔλεον. Καίτοι ὅσα ἂν φιλασκησώμεθα, οὐδέποτε δυσχερόμεθα τοιαύτην εἰσενεγκεῖν φιλανθρωπίαν, αἷας χρῶμεν ἡμεῖς παρὰ τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ. Ὡς οὖν οὐς

1 οὖν E. Μοx ἀμαρτῶν G. 2 δικαιότερος E. Statim αὐτὸς οἶον, G. Tum αὐτοῖς. DE 3 ταῦτα πρὸς σέ πρὸ πρὸς σέ ταῦτα B.F.G.H.I Statim εἶπεν ὁ θ. τὰ ρ. A.D.E.F.H.I τὰ ρ. εἶπεν ὁ θ. G εἶπεν τὰ ρ. ὁ θ. Edl. 4 συνεχῶς εἰσῆλθαι hoc ord. A.D.E. 5 τῇ ἀγορᾷ Edl. τῇ οἴκῳ A.D.E.F.G.H.I 6 καὶ ἵνα καὶ καὶ φ. Edl. Μοx τῶν ἐμῶν πρ. πρὸ πρ. τῶν ἐμῶν idem. 7 καὶ θρῆναι Edl. καὶ deest in octavibus. 8 ἀπαλλάγηθι πρὸ ἀπὸ A.B.D.E.F.H.I 9 καὶ οἶον. H μοι οἶον E. Statim ἐντεῦθεν I 10 πλείονα ταύτων hoc ord. A.E.F.I. Statim αὐτοῖς ἡμεῖς οἶον. B. 11 οὐδὲν οἶον. I 12 καὶ οἶον A.D.E.F.H.I. 13 τὰ παρ' ἐαυτοῦ—αἰτούμεν] τὰ αἰτούμενα I. 14 ἀκριβολογώμεθα A. 15 χρῶμεν καὶ ἡμεῖς γινώσκοντες ord. A.D.E.H.I 16 ἔλεον πρὸ ἐλείον A.D.E.F.G.I. 17 σωθῆναι] + εἶνα E. Μοx ἄλλα καὶ ἀνάγκη B. 18 καὶ ἀπολίσθαι οἶον. G. Statim πάντως πρὸ πάντες A.U.V.E.G.H.I 19 γινώσκοντες A.D.E.H.I Μοx κεραι-ταῖς G. Verum 20 ἀκριβῶς A.B.D.E.G.I. τερελίαν a Montef. πρὸ ἀκρι-βείας. 21 ἀμαρτῶν πρὸ πάσης A.D.E.F.G.H.I 22 μάλιστα A.E.F.H.I 23 τὰ οἶον. A.D.E. 24 οἶον οἶον. G. 25 ὡς οὖν

ἔσπον, ¹ τοσοῦτον ὅταν ἐν χρειᾷ αὐτοῖς. ἀριβολογεῖσθαι
περὶ τοῖς ² ἡμετέροις σκνδαλοῖς. καὶ καθ' ³ ἑαυτῶν ἔποντα
πράττειν. Οὐ γὰρ οὕτως ἐκείνων ἀνάξιον ἂν ποφαίνεις τῆς σν-
εργεσίας τῆς σῆς, ὡς ἑαυτὸν τῆς τοῦ θεοῦ φιλελερωπίας. Ὁ
γὰρ ⁴ περὶ τὸν σκνδολο ἀριβολογοῖμενος πολλῶ μᾶλλον
τὸν θεὸν ἔξει τοῦτο ποιοῦντα. Μη τοῖν καθ' ἡμῶν φθεγ-
D γόμεθα, ἀλλὰ ⁵ κἂν δι' ἀργίαν, κἂν διὰ ῥαθυμίαν προσίσωιν,
ἡμεῖς παρεχωμεν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς πολλὰ διὰ ῥαθυμίαν
ἀμαρτάνομεν, μᾶλλον δὲ ἅπαντα διὰ ῥαθυμίαν, καὶ οἷκ ἀπαιτεῖ
δέσιν ⁶ εὐθὺς ἡμᾶς ὁ θεός, ἀλλὰ δίδωσι προθεσμίαν μετανοίας
ἡμῖν, τρέφειν καθ' ἐκάστην ἡμέραν, παιδεῖν, διδάσκων, τὰ ἅλλα
πάντα χορηγῶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ζήλώσωμεν ⁷ αὐτοῦ τὸν ἔλεον
τοῦτον. Καταλύσωμεν τοῖν τὴν ὠμότητα ταύτην, ἐκβάλω-
μεν τὴν θηριωπλίαν, ἅτε ἑαυτοῖς μᾶλλον ἢ ἑτέροις ενεργετοῦντες.
E Τούτοις μὲν γὰρ ἀργίον ⁸ διδύμεν καὶ ἄρτον καὶ ἰμάτιον,
ἡμῖν δὲ ⁹ αὐτοῖς μετρίστην τρωικωτιθέμεθα δοξαν, καὶ ἦν οἷκ ἐνι
παραστήσει λόγῳ. Τὰ γὰρ σώματα ἀφθαρτα ἀπολαβόντες,
¹⁰ σκνδοξαζόμεθα καὶ συμβασιλεύομεν τῷ Χριστῷ τοῦτο ¹¹ ὃ
ἡλικον ἰστίν. ¹² ἔντεῖθεν εἰσόμεθα, μᾶλλον δὲ σαφῶς μὲν οὐ-
δαμόθιν εἰσόμεθα κἰν' ὥστε δὲ ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν
¹³ ἀναχθεταὶ μικρὰν γοῦν τινα αὐτῷ λαβεῖν ἐνκοιαν, ὡς ἂν οἶός
τε εἴ, παραστήσαι πειράσομαι τὸ εἰρημένον. Εἰπέ γάρ μοι,
εἴ τις σε γεγηρακότα καὶ ἐν πετρί ζῶντα ¹⁴ ἐπηγγέλλετο ποιή-
σειν ἐξαίφνης νέον, καὶ εἰς αὐτὴν ¹⁵ ᾄξειν τῆς ἡλικίας τὴν ἀκμὴν,
καὶ σφοδρὰ ἰσχυρὸν καὶ ὠρεῖον ὑπὲρ ἅπαντας ¹⁶ κατασκευάσειν,
590 καὶ ¹⁷ βασιλείαν δοῦναι τῇ γῆς ἀπασῆς ἐπὶ ἑπτα χιλίοις, βα-
σιλείαν εἰρήνην ἔχουσαν βυθυτάτην, τί οὐκ ἂν ὑπὲρ ταύτης
¹⁸ εἴλου τῆς ὑποσχέσεως ποιῆσαι καὶ παθεῖν, Ἰδοὺ τοῖν ὁ Χρι-
στοὶ οὐχὶ ταῦτα. Ἰὼλλὰ πολλῶ μεζονα τοῖτω ἐπαγγέλλεται

¹ τοσοῦτον E. Μοι οὕτως om. G. ² ἡμετέροις om. G. ³ ἑαυτῶν] ἐπὶ σκνδολοῖς H. ⁴ περὶ τῶν σκνδολῶν D. ⁵ Sic omnes. ἂν διὰ ρ. ἂν δι' ἀργίαν ἡνεργο ord. Edd. ⁶ ῥαθυμίας] ἀκαρῶν E. ⁷ εὐθὺς ἡμᾶς προ ἡμᾶς εὐθὺς A D E F G H I. ⁸ οὗτον om. B. ⁹ διδύμεν B D E F I. ¹⁰ ἑαυτοῖς A D F H I. ¹¹ ὃ σκνδοξαζόμεθα Sav παρσ ita clare eductum Mor Ben. repugnantis libris. Statim συμβασιλεύομεν B D E F H I. συμβασιλεύομεν ord. G. ¹² δε accessit ex omniibus. ¹³ ἐντεῖθεν om. G. Mox γὰρ om. idem. ¹⁴ ἀφίπτεται G. ¹⁵ ἐπηγγέλλετο B G I. Statim ποιεῖται. ποιῶν H. ¹⁶ ἐξαίφνης προ εἰς ποιεῖται A B E F G H I. ¹⁷ ἐξον I. Mox τὴν αὐτὴν ἀκαρῶν assumptum ex A B E F G H I. ¹⁸ κατασκευάσειν A B. κατασκευάσειν Edd. ¹⁹ βασιλείαν G. Statim δοῦναι I. ²⁰ εἴλου τῆς σκνδολο προ τῆς σκνδολο A D E F G H I. ὑποσχέσεως προ ὑποσχέσεως A H I. et ante corr. F. ²¹ Ἰὼλλὰ] + καὶ G. Statim μεζονα A D E F G H I. μεζονα Verbo. Sav.

¹ Οὐ γὰρ ὅσον γήρας καὶ νεότητος ¹ τὸ μέσον, τοσούτον φθορᾶς καὶ ἀφθαρσίας τὸ εἰσφορᾶ· οὐδὲ ὅσον βασιλείας καὶ πενίας, τοσούτον τῆς ² δόξης τῆς παρουσίας καὶ τῆς μελλούσης, ἀλλ' ὅσον ὀνειράτων καὶ ἀληθείας. Μᾶλλον δὲ ³ οὐδὲν οὐδέτερον εἶ-
ρηκα· οὐδὲ γὰρ ἔστι λόγος ἱκανὸς παραστήσαι τὸ μέγεθος τῆς διαφορᾶς τῶν ἐσομένων πρὸς τὰ παρόντα· χρόνου δὲ ⁴ ἔνεκεν, οὐδὲ ἐννοῆσαι ὅλως ἔστι διαφορᾶν. Πῶς γὰρ ἂν τις παραβάλῃ τοίς παρούσι ζωὴν ἢ πέρας οὐκ ἔχουσαν, τῆς δὲ εἰρήνης ἡ το-
σοῦτον τὸ μέσον ἢ πρὸς τὴν παροῦσαν, ὅσον εἰρήνης καὶ πολέμου τὸ διάφορον· καὶ τῆς ἀφθαρσίας, ὅσον βύλῳ πληλὺς ὁ καθα-
ρὸς μαργαρίτης ἀμείνων· μᾶλλον δὲ ⁵ ὅσον ἂν εἴπῃ τις, οὐδὲν παραστήσαι δυνήσεται. Κἀν γὰρ τῇ τῆς ἀκτίνας παραβάλλω φωτὶ τὸ κόλλος τῶν τότε σωμάτων, εἰς ἀστρατὴν ἢ τῇ φανο-
τάτῃ, οὐδὲν οὐδέτερον τῆς λαμπρότητος ἢ ἐκείνης ἀξίον ἐρῶ. Ὑπὲρ ⁶ δὴ τοιῦτων τόσα οὐκ ἀξίον προΐσθαι καὶ χρήματα καὶ σώματα, μᾶλλον δὲ πόσους οὐκ ἀξίον προΐσθαι ψυχάς; Νῦν ⁷ δὲ εἰ μὲν τις σε εἰς βασιλείαν εἰσάγῃ, καὶ πάντων παρόντων διαλεχθῆναι σοι παρεσκεύασε τὸν βασιλεῖα, καὶ ὁμωτράπεζον αὐτῷ καὶ ὁμοδίαίτην ἐποιέι, πάντων ἂν ἔφης ⁸ σουτὸν εἶναι μακαριώτερον· εἰς δὲ τὸν οὐρανὸν μέλλουσ ἀναβαίνειν, καὶ παρ' αὐτὸν ἰστάναι τὸν τῶν ὅλων βασιλεῖα, καὶ ἢ τοῖς ἀγγέλοις ἀντιλάμπειν, καὶ τῆς ἀπαρρήτου δόξης ἀπολαύειν ἐκείνης, ἀμφιβάλλεις εἰ δεῖ προΐσθαι χρήματα, δίδόν, εἰ καὶ τὴν ζωὴν ⁹ αὐτὴν ἀποδύσασθαι εἶδει, σκιρτᾶν καὶ ἀγύλλεσθαι καὶ πτεροῦσθαι τῇ ἡδυνῇ; Σὺ δὲ ἵνα μὲν ἀρχὴν λάβῃς τὴν παρέχουσαν σοι ¹⁰ ἐλοπῶν ἀφορμὰς· οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι εἰρδοὺς τὸ
(124) τοιοῦτον ἐγὼ· καὶ τὰ εὖντα ἐβάλλεις, καὶ τὰ ἐτέρων δανεισά-
μενος, εἰ θεοί, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα ὑποθέσθαι· οὐ κατοικεῖς· τῆς δὲ βασιλείας τῶν οὐρανῶν προκειμένης, τῆς οὐ-
δένα διάδοχον ἐχούσης ἀρχῆς, καὶ τοῦ θεοῦ κτείνοντος οὐ μέρος γυνίας γῆς, ἀλλ' ὁλόκληρον λαβεῖν τὸν οὐρανόν, ὀκνεῖς καὶ ἀναδύξαι, καὶ πρὸς χρήματα εἴχρας, καὶ οὐκ ἐννοεῖς, ὅτι εἰ τὰ

¹ οὐ πρὸ οὐδὲ A. B. D. E. F. G. H. ¹ τὸ οὐκ A. B. E. F. H. I. ² δόξης† ἐκείνης G. Στασις τῆς π καὶ τῆς μ A. B. D. E. F. H. I. τῆς μ καὶ τῆς π Edd. ³ οὐδὲν om. F. I. ⁴ ἔνεκεν om. D. E. Max. ἐν. ὅλως ἔστι A. B. D. E. F. H. I. ἐν. ἴστω ὅλως G. ὅλως ἔστιν ἐν Edd. ⁵ ἔνεκεν om. D. E. ⁶ ὑπὲρ τῶν παρόντων om. A. D. H. I. ἀντὶ τοῦ ἰατέρ. ⁷ ὅσον E. Στασις εἰς πρὸ εἶποι A. E. F. G. H. I. ⁸ τῆς om. G. φανερῶν B. H. ⁹ ἐκείνης ἀφ. πρὸ ἀφ. ἐκείνης om. D. E. ¹⁰ δὲ G. H. ¹¹ δὲ πρὸ μὲν A. B. D. E. F. G. I. ¹² εἰσάγῃς G. ἡγάγῃς I. ¹³ Sic A. B. D. E. F. G. H. εἰς τὴν οὐρανίαν ab I. I. πρὸς εἰσοὶς τῆς πρὸς Edd. ¹⁴ ἴστω (εἰ om. εἰς) G. ¹⁵ Sic om. D. E. ἀντὶ τοῦ εἰς ἰονετο σὺν Edd. ¹⁶ ἀρρητὸν G. ¹⁷ Vid. Annot. ¹⁸ ἀγύλλεσθαι G. ¹⁹ εἰς τοῦ I. ²⁰ εἰς τοῦ I. ²¹ Max. καὶ δανεισάμενος ἐτέρα εἰ δὲ idem ²² εἰς ἑαυτὸν G.

Ἐπρὸς ἡμᾶς τῷ οὐρανοῦ ἑκείνου μέρη οὕτω καλὰ καὶ τερπνα,
 ἥλικα τὰ ἄνω, καὶ ὁ τοῦ οὐρανοῦ οὐρανός; Ἄλλ' ἐπειδὴ τέως
 σώματος ὀφθαλμοῖς ταῦτα ἰδεῖν οὐκ ἔτι, ἀναβηθὶ τῇ λυγισμῷ,
 καὶ ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν τοῦτον στάς, ἀναβλεψὼν εἰς ἐκείνον τὸν
 ἀνωτέρω ταύτου οὐρανόν, εἰς τὸ ὕψος τὸ ἄπειρον, εἰς τὸ φῶς
 τὸ φρίκης γέμον, εἰς τοὺς τῶν ἀγγέλων δῆμους, εἰς τὰ στίφη
 τῶν ἀρχαγγέλων τὰ ἄπειρα, εἰς τὰς ἄλλας τὰς ἀσωμάτους
 δυνάμεις. Καὶ τάλιν ἐπιλαβοῦ τῆς παρ' ἡμῖν εἰκόνος καταβῶς
 ἀναθῆναι, καὶ ὑπόγραψον ἑτὰ περὶ τὸν βασιλεῖα τὸν παρ' ἡμῖν,
 οἷον ἄνδρας χρυσοφορούντας, καὶ ζεύγη λευκῶν ἡμιόνων χρυσοῦ
 591 καλλωπιζομένων, καὶ ὀχήματα ἱεροκάλλητα, καὶ στρωμνὴν
 χιονώδη, καὶ πέταλα τοῖς ὀχήμασι περισιόμενα, καὶ δρακοντας
 ἐν ἱματίοις σχηματιζομένους σερπικοῖς, καὶ ἀσπίδας χρυσοῦς
 ἐχούσας ὀμφαλοὺς, καὶ τελαμῶνας ἐκ ταύτων ἑκαστὸς πρὸς τὰς ἄνω
 ἀντιγὰς διὰ πολλῶν ἐκτεινομένης λίθου, καὶ ἱπποὺς χρυσοφο-
 ρούντας, καὶ χαλινοὺς χρυσοῦς Ἄλλ' ὅταν τὸν βασιλεῖα ἴδω-
 μεν, οὐδὲν τούτων λοιπὸν ὀρώμεν. Ἐκεῖνος γὰρ ἡμᾶς ἐπιστρέ-
 φει μόνος, καὶ τὰ πορφυρῶν ἱμάτια, καὶ τὸ διάδημα, καὶ ἡ
 καθέδρα, καὶ ἡ περόνη, καὶ τὰ ὑποδήματα, ἢ πολλὰ τῆς ὀψευς
 Βλαμπηδῶν. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα συντεταγμένως ἀκριβῶς, ἀπὸ τοί-
 των μετὰ τῆς τάλιν ἐπὶ τὰ ἄνω τὸν ἁπολογισμὸν, καὶ τὴν ἡμέραν
 τὴν φοβερὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Χριστὸς παραγίνεται. Οὐ γὰρ
 ζεύγη ἡμιόνων ὅψει τότε, οὐδὲ ὀχήματα χρυσοῦ, οὐδὲ δράκοντας
 καὶ ἀσπίδας, ἀλλ' ἂ πολλὰς γέμει φρίκης, καὶ τοσαύτην ἐμ-
 ποιεῖ τὴν ἔκστασιν, ὥς καὶ αὐτὰς ἐκπλαγῆναι τὰς ἀσωμάτους
 δυνάμεις. Ἄλλ' ἂν γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, φησί, σαλευθή-
 σονται. Τότε γὰρ ἀνοίγεται μὲν ἅπας ὁ οὐρανός, καὶ τῶν
 ἀψίδων ἐκείνων καταστάνονται αἱ τίλαι, ἀτάσσει δὲ ὁ μονο-
 601 γενής τοῦ θεοῦ τὰς, οὐκ εἰκασί, οὐδὲ ἐκατὸν ἀνθρώπων δο-

26 B1212. 227 27

ἑκείνου ταῦτα G ἄνω] ἡμεῖς E F H I ἀπὸ τοῦ κορυφῆ in marg F
 ἰδὲ τοὺς οὐρανούς οὕτως ὅπου ὁ υἱὸς G ἡμαρτίαις A D E F H I ἡ ταῦτα
 ἡμ. G Mox εἰς τὴν γῆν φέρωντες φῶς idem. ἡ στίφη] ἰδὲ B D E F H I
 (sed hic in marg. πληρῶν) ἰδὲ G ἰδὲ στίφη] ἰδὲ Veron ἡ τὰ οὐμ. H Statius
 παρὰ B I. ἡ χρυσοῦ F H I ἡ χρυσοκόλλητα A F H I ἡ Verba
 καὶ ἀσπίδας—ὀμφαλοὺς σπ. G ἡ πρὸς τὰς ἰδὲ τὰς G, ἡμεῖς ἀντιγὰς] Sic
 B D G πρὸς ἀντιγὰς A E F H I πρὸς τὰς ἀντιγὰς ἡμεῖς E F H I ἡ] καὶ ἡ
 G. ἡ μετ' ὅπως μὲν πρὸς πρὸς A D E F H I ἡ λόγος G ἡ ἰδὲ
 σπ. (ἰδὲ τὰς H.) πρὸ ἰδὲ τὰς σπ. ἡμεῖς. ἡ] ὥστε A E F H I δὲ τὰς
 ἐκπλαγῆναι πρὸ καταπλ. A B D E F G I ἡ τὰς οὐρ. φ. ἡ τὰς οὐρ. A E.
 F H I ἡ ἀνοίγεται B. Statius μὲν ἀνοίγεται ex A D E F H I. Deinde
 ἡ πρὸς οὐρ. A D E F H I τὰς οὐρ. B E G καὶ οὐρ. E F H I ἡ οὐρ. τ. δ.
 ἡ τὰς οὐρ. B. Mox A B E F G H I. ἡ ἀνθρώπων B D G.

ρυφορούστων αὐτὸν. * ἀλλὰ χιλιάδων, ἑκαριάδων ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων, τῶν Χερουβὶμ, τῶν Σεραφίμ, τῶν ἄλλων δυνάμεων καὶ πάντα ἔσται φῶς καὶ τρόμος μεστὰ, τῆς γῆς ἀναρρηγνυμένης, τῶν πάντων γενομένων ανθρώπων, ἐξ οὗ γέγονεν ὁ Ἄδὰμ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅτε γῆς ἀναβαινόντων τε καὶ ἀρπαζομένων πάντων, αὐτοὶ μετὰ ἡ τῶν αἰνῶν φαινομένου δοξῆς, ὡς καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ ὅταν κρίντεσθαι φῶς ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐκείνης καταλαμπόμενον. Τίς ταρᾶσται λόγος τὴν μακαριότητα ἐκείνην, τὴν λαμπρότητα, τὴν δόξαν; Οἱμοὶ ψυχὴ! καὶ γὰρ θαυμάσι μοι νῦν ἔτι καὶ στενάζει μέγα, D ἐννοοῦντι ὅτιον ἐξετεσόμεν ἡγαθῶν, οἷα ἁλλοτριούμεθα μακαριότητος καὶ γὰρ ἁλλοτριούμεθα τὸ γε ἑμῶν λέγω τέως ἔτι μὴ τι ἡ μέγα εἰς θαυμάσιον ἐργασίμεθα. Μὴ τοίνυν ἡμοι λεγέτω τίς γεννησὲν ἐν ταῦθα καὶ γὰρ ὁ πάσης γεννῆς χαλεπώτερον τὸ τυτθῆς ἐκπετεῖν τῆς δοξῆς. καὶ μὴ ὡς ἐκατάσκειν χεῖρον τὸ τῆς λήξεως ἁλλοτριωθῆναι ἐκείνης. Ἀλλ' ὅμως ἔτι πρὶν τὰ παρόντα λειψάμεν, καὶ οὐκ ἐλποῦμεν τοῦ διαβούλου τὴν κακουργίαν, ὅς ἐκ τῶν μικρῶν τὰ μεγάλα ἡμᾶς ὑφαίρειται, καὶ δίδωσι πλὴν ἵνα ὑπάσῃ ἡ χρωστὴ, μᾶλλον δὲ ἵνα ἀρπάσῃ E τὸν ἄνθρωπον, καὶ διαικίη σκίαν ἵνα ἐκβάλῃ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐν ὀνείρισι φαντάζῃ. τίς γὰρ ὁ πυρὼν πλουτοῦ ἵνα ἡμέρας γενομένης πάντων ὑποδύξῃ πενιτέρους.

Ταῦτ' οὖν ἐννέησαντες, ἡμεῖς γινώσκοντες τὸν δόλον, καὶ πρὶν τὰ μέλλουσα μεταστῶμεν. (Ὁ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι ἤγνωσαμεν τοῦ πυρῶντος βίου τί ἐπικερὸν, τῶν πραγμάτων καθ' ἐκείτην ἡμῶν βιώντων σάπτιγγος λαμπρότερον τὴν παραπῆν ἐντέλειαν, τὴν γέλωτα, τὴν αἰσχύνην, τοὺς κινδύνους, τὰ βύμβηθρα. Πῶς οὖν ἐξομεν ὑπολογιστῶν, τὰ μὲν ἐπιπίνοντα καὶ αἰσχύνῃς γεμῖντα μετὰ πολλῆς δαΐμοντος τῆς σπουδῆς, τὰ δὲ ἀσφαλῆ καὶ ἐνδοξῶς ἡμᾶς ποιοῦντα καὶ λαμπροὺς φεῖ- 592 γοντες, καὶ ὅλους εἰσιπτοὺς τῇ των χρημάτων ἑαυτοῦ δόλῳ τινι.)

(125) ραννίδι. Καὶ γὰρ τυρυννίδος ὑπάσῃ χαλεπώτερον ἢ τῶν ταύτων δουλεία καὶ ἴσως οἱ οὗτοι ὑπὸ τῆς ἀλλαγῆς καταξιώθησαν. Ἰν' οὖν καὶ ὑμεῖς μάθητε τὴν καλὴν ταύτην ἐλευθερίαν, ἡ διαρρή-

* ἀλλὰ] + τί, I. ἡ καὶ μετ. Edd. καὶ σπ. A F G I. ὁ τῶν X τῶν Z. τῶν ἄλλων σπ. G. ἡ τῆς τοσούτης Edd. τῆς σπ. A B D E F G I. ἡ καὶ A D E F H I καὶ τῆς σ. καὶ τῶν ἡλίων Edd. ἡ σπ. μετὰ πᾶσι A D E F H I. ἡ καὶ A F H I. Μὴ ἁλλοτριούμεθα A. ἡ μὴ σπ. G. ἡ καὶ σπ. I. ἡ πάσης A B F H I. Μὴ τῶν τῶν τοσούτης σπ. καὶ B καὶ σπ. καὶ ex σπ. καὶ B. ἡ χρυσίου B. ἡ ἐκβάλῃ] + τῶν οὐρανῶν καὶ I. ἡ ὅτι γινώσκοντες σπ. G. ἡ σπ. σπ. A F H I. ἡ διδάσκειτε G. ἡ γινώσκοντες H. ἡ διαρρηζάντες A D E.]

ξατε τὸ δισμὰ, ἀποτηδύσατε τῆς ταγίδος· καὶ μὴ κείσθω
 χρωσίον ὑμῖν ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἀλλ', ὃ μυρίων χρημάτων ἐστὶ
 τιμιωτερον, ἐλεημοσύνη καὶ φιλανθρωπία ἀντὶ χρυσίου. Αὕτη
 μὲν γὰρ παρρησία· πρὸς τὸν θεὸν ἡμῖν δίδωσιν, ἐκεῖνο δὲ
 B πολλὴν ἡμῶν καταχέει τὴν αἰσχύναν, καὶ σφοδρὸν ποιεῖ πνεῖν
 τὸν διάβολον καθ' ἡμῶν. Τί τοίνυν καθοπλίζεις σου τὸν ἐ-
 χθρὸν, καὶ ἰσχυρότερον ποιεῖς, Ὅπλισον τὴν σεαυτοῦ δεξιάν
 κατ' ἐκείνου, καὶ τὸ εὖλλος τῆς οἰκίας ἅπαν εἰς τὴν ψυχὴν
 εἰσάγαγε, καὶ τὸν πλοῦτον ἐν τῇ διανοίᾳ ἀπόθου πάντα, καὶ
 τὸ χρυσίου ἀντὶ εἰσπρατῶν καὶ τῆς οἰκίας ὁ οὐρανὸς φυλαττέτω.
 καὶ πάντα ἡμεῖς περιβαλόμεθα τὰ ἡμέτερα· πολὺ γὰρ τῶν
 τοίχων βελτίους ἡμεῖς, καὶ τοῦ εὐάφους σεμνότεροι. Τί τοίνυν
 ἡμᾶς αὐτοὺς ἀφέντες, εἰς ἐκεῖνα τὴν σπονδὴν ἅπασαν πεποιμέν,
 C ἄπερ ἀπρόντας οἷα ἐν λαβείν, πολλάκι, δὲ οὐδὲ ἐνταῦθα μέ-
 νοντας κατασχεῖν, παρὸν οὕτω πλουτεῖν, ὥς μὴ μόνον ἐνταῦθα,
 ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ φαίνεσθαι εὐπορωτάτους; Ὁ γὰρ καὶ τὰ χωρία
 καὶ τὰς οἰκίας καὶ τὸ χρυσίου ἐπὶ τῆς ψυχῆς περιφέρων,
 ὅπουκερ ἂν φινῇ, μετὰ τοῦ πλοῦτος φαίνεται τοῦτου. Καὶ
 πῶς ἐν τοῦτο γενέσθαι, φησὶν; Ἐστὶ καὶ μετὰ πλείονος εὐκο-
 λίας Ἄν γὰρ εἰ, τὸν οὐρανὸν αὐτὴ μεταθῇς διὰ τῆς τῶν
 πονήτων χειρὸς, ἅπαντα εἰς τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν μεταθήσεις·
 πᾶν θύματος ἐπέλθῃ λοιπὸν, οἰδαίς σε αὐτὰ ἡφαιρήσεται, ἀλλ'
 ἀπειλὴν καὶ πλοῦτος. Τοιούτον εἶχεν ἡ Ταβιθά θησαυρόν·
 D διὰ τοῦτα οὐχ ἡ οἰκία αὐτὴν ἐκηρυττεν, οἰδὲ οἱ τοίχοι, οὐδὲ
 αἱ λίθοι, οὐδὲ οἱ κίονες, ἀλλὰ σώματα χερῶν ἐνδεδυμένα, καὶ
 δάκρυα ἐκχέοντα, καὶ θάνατος δραπετεύων, καὶ ζῶν ἐπανιούσα.
 Τοιαύτας καὶ ἡμεῖς ἐαυτοῖς κατασπενδάσωμεν ἀποθήκης, τοιαύτας
 οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς οἰκίας. Οὕτω καὶ τὸν θεὸν συνεργὸν
 ἔξομεν, καὶ αὐτοὶ αὐτοῦ συνεργοὶ ἰσόμεθα. Αὐτοὺς μὲν γὰρ
 ἐς τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι κατήγαγε αἰτίαι πεπομένοι, σὺ δὲ
 παραχθέντας καὶ γενομένους οὐκ ἔλασας διαφθαρῆσαι τῇ λιμῇ
 καὶ τῇ λοιπῇ ταλαιπωρίᾳ, θεραπεύων, διορθούμενος, πάντα-

ὁ ἡμῶν οὐκ. G. post παρρησίας transp. E. ὁ ἡμῶν A F ὁ ἡμῶν B.G.J.
 recteprimus a Montef. Statim καταχέει A H I ὁ πνεῦς ποιεῖ intrans ord.
 A E F I πνεῦς υπα. G ποιεῖ post διαβολον transp. H ὁ ἡμῶν ὁ
 ὁ πνεῦς pro ὁ πνεῦς A E F G H I ὁ πνεῦς intrans ex B D E F G H I
 ὁ πνεῦς ὁ πνεῦς H I ὁ πνεῦς intrans, ut iacite eadē Montef. intrans vulgo.
 ὁ πνεῦς G. φερων H ὁ πνεῦς pro ὁ πνεῦς A D E H I Hanc ὁ πνεῦς
 — ὁ πνεῦς deest in G. ὁ πνεῦς I. ὁ πνεῦς B I Mox ἐκηρυττεν
 D E F G I. ὁ πνεῦς intrans Edd. ὁ πνεῦς οἱ λίθοι στο B E. ὁ πνεῦς ψυχῇ
 G. Statim ἐπανιούσα A H I et ante corā F ὁ πνεῦς oem. D E F H I
 ὁ πνεῦς ὁ πνεῦς G ὁ πνεῦς, αὐτοῖς H ὁ πνεῦς A F H I. ὁ πνεῦς καὶ
 διορ. καὶ post Edd. Pnus καὶ oem A E F H I postatus ebent ab A D E F.
 H I ὁ πνεῦς A F Statim ἀπεγείρω B G.

χόθεν ἀνέχων τοῦ θεοῦ τὸν ναόν· ὃ δὲ τί γένοιτ' ἂν ἴσον· καὶ εἰς Ἐ
 ὠφελείας καὶ εἰς εὐδοξίας λόγον; Εἰ δὲ οὐδέ τι *σαφῶς κατέ-
 μαθες, πάλιν σε ἐκόσμησε κόσμῳ, κελύσας διορθοῦν πενίαν,
 ἐκείνο λογιζόν πρὸς ἑαυτόν· εἰ σοι τοσαύτην ἴδωκεν ἐξουσίαν,
 ὥστε τὸν οὐρανὸν *δύνασθαι κατατίπτοντα ἀνορθοῦν, οὐκ ἂν
 τιμὴν ὀσφρόδρα σε ὑπερβαίνουσαν τὸ πρᾶγμα ἐνόμισας; Ἰδοὺ
 ταῖνυ μείζονός σε κατηξίωσε *κὴν τιμῆς. Ὁ γὰρ τῶν οὐρα-
 νῶν *ἔστιν αὐτῷ τιμιώτερον, τοῦτό σοι διορθοῦν ἐπέτρεψεν.
 Ἀνθρώπου γὰρ οὐδὲν ἴσον τῶν ὀραμένων τῷ θεῷ. Καὶ γὰρ
 καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θάλατταν δι' ἐκείνου ἐποίησε· καὶ
 αὐτῷ μᾶλλον ἐνοικῶν ἀφραίνεται, ἢ τῷ οὐρανῷ. Ἀλλ' ὅμως
 ἡμεῖς καὶ ταῦτα εἰδότες, ἀνδεμίαν τῶν τοῦ θεοῦ καὶ ἐπιμέλειαν 593
 ποιούμεθα ἢ πρῶτον, ἀλλ' ἀφέντες αὐτοὺς ἡμελησθαι, ἑαυτοῖς
 λαμπρὰς καὶ μεγάλας κατασκευάζομεν οἰκίας. Διὰ ταῦτο
 ἔρημοι πάντων ἐσμὲν ἄγρυπνοι, καὶ τῶν σφόδρα πεινέτων πτω-
 χότεροι, ὅτι ταύτας καλλυπίζομεν τὰς οἰκίας, ἃς οὐ ἀνίσταμεθα
 λαβόντες ἐντεύθεν ἀπελθεῖν, ἀφέντες ἐκείνας, ἃς μεθ' ἡμῶν αὐ-
 τῶν *συμμεταθεῖναι ἐνι. Καὶ γὰρ διαλυθέντα τὰ σώματα τῶν
 πεινέτων ἀναστήσεται πάντως· καὶ παραγαγὼν αὐτοῖς· τότε
 ὁ ταῦτα ἐπιτάξας θεός, ἐτοιμίσεται τοῖς ἐπιμελησασμένοις αὐ-
 τῶν, καὶ θανατώσεται, ὅτι μέλλοντας αὐτοῖς κατατίπτειν κὴν B
 μὲν ὑπὸ λιμοῦ, νῦν δὲ *ὑπὲρ γυμνότητος καὶ ἀρμυῶν, πατι-
 ῖδιωρῶσαντο τρώγῃ. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοσούτων ἡμῖν προ-
 κειμένων ἐπαίμων, μέλλομεν ἔτι, καὶ ἁκαδημόμητα πρὸς τὴν καλὴν
 ταύτην ἐπιμέλειαν. Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς *οὐκ ἔχει τοῦ κατα-
 λῦσαι, ἀλλὰ περιέρχεται ξένος καὶ γυμνὸς καὶ πεινῶν· σὺ δὲ
 προάστει καὶ λουτρῷ καὶ περιπλάτους καὶ κυρίους κατασκευά-
 ζεις θαλάμους εἰκὴ καὶ μάτην, καὶ *τῷ μὲν Χριστῷ οὐδὲ μικροῦ
 μεταδίδως ὀρόφον, κόραξι δὲ καὶ γυνῆν ὑπερβαῖ καλλωπίζεις.
 Τί ταύτης χείρον γένοιτ' ἂν τῆς πλημμελείας, τί χαλεπότερον
 (116) τῆς μιᾶς, καὶ γὰρ *μανία ταῦτα ἐσχάτη. μᾶλλον δὲ, ὅπερ C

* καὶ accedant ex A D E F H I εἰς πᾶσι εὐδοξίας κοινωνίαν ex omnia. Pro
 εὐδοξίας, ἐπαιτίας dani A D E. * σαφῶς οὕτ' (i) Mox ἡλικῶν A F H I
 * δύνασθαι οὕτ' I Mox ἀνορθοῦν pro διορθοῦν A D E F H I * σφ. σε
 ὑπερβαῖ] οὕτ' σφ. ὑπερβαῖ G * κὴν οὕτ' B D E I * ἴσον αἰνῶν] αὐτῶν
 ἴσoti A S F H I ἴσoti αὐτῶν B. ἴσoti ἴσον οὐδὲν pro οὐδὲν ἴσον P H I
 * καὶ ἐν αὐτῷ G. * τῶν ἀνορθοῦν Edd. τῶν οὕτ' B D E F G H I. * συμ-
 μεταθεῖναι A E F I Στασις δι' pro ἐν I. * καί, + γὰρ Edd. γὰρ οὕτ'
 A. B D E F H I. * ἐνι οὕτ' G. Mox ἐπιδέχεται pro ἐπιτάξας ἴσoti
 * ἐπιμελησασμένοις A F H I. * ὅπερ οὕτ' I. * ἀκαδημόμητα F. H. * προ-
 κειμένων ἡμῖν ἰσoti ord A D F H I. * ἁκαδημόμητα G. * Sic οὕτ' oia.
 πον κ. οὐκ ἔχει hoc ord. Edd. * τῶν μὲν Χριστῶν G. * μανία ἐσχάτη]
 Sic A. E. F. G. H. I. μανίας ἐσχάτη Edd.

ἀν ρεῖπῃ τις, οὐδὲν ἀξίον ἐρεῖ. Ἄλλ' ὅμως, ἂν ἐθέλωμεν, δυνατὸν καίτοι χαλεπὴν οὖσαν τὴν νόσον ἀποκροῖσασθαι, καὶ οὐ δυνατὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥᾶδιον, καὶ οὐδὲ ῥᾶδιον ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ πολλῇ ῥᾶν ταύτης ἀπαλλαγῆναι τῆς λύμης, ἢ τῶν σωματικῶν παθῶν, ὅσῃ καὶ μύζῃν ὁ ἰατρός. Ἐπιστασώμεθα τοίνυν αὐτὸν, καὶ παρακαλέσωμεν συνεφέψασθαι, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν συνεπισπείκωμεν, προωρῶσιν λέγω καὶ προθυμίαν. Οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου δεήσεται, ἄλλ' ἂν τούτων ἐπιλάβηται ἡ μόνον, **D** τὰ παρ' αὐτοῦ πάντα εἰσοίσει. Εἰσπείκωμεν τοίνυν τὰ παρ' αὐτῶν, ἵνα καὶ ἐνταῦθα καθαρὰς ἀπυλαύσωμεν ὑγίαιας, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτινῶμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τὸ πατρὶ ἡ δοξα, ᾧ μα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ.

Eἴδομεν ἃ δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ ἡ εἰς ἀγαθόν.

ἘΝΤΑΥΘΑ ἡμοῖ δοκεῖ πρὸς τοὺς ἐν κινδύνοις ὄντας ἅπαν τοῦτο κεινηκέναι τὸ χωρίον· μᾶλλον δὲ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρῇ πρὸ τούτων εἰρημεία. Καὶ γὰρ τὸ, "Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι," καὶ τὸ τὴν κτίσιν ἅπασαν στοναγεῖν, καὶ τὸ λέγειν, ὅτι "Τῇ ἐλπίδι ἐσώθημεν," καὶ, "Δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα," καὶ τὸ, "Τί προσευξόμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἶδμεν" ἅπαντα ταῦτα πρὸς ἐκείνους εἰρηται. Παιδεύει γὰρ αὐτοὺς μὴ ἅπερ ἂν αὐτοὶ νομίσωσιν εἶναι συμφέροντα, ταῦτα **594** αἰρεῖσθαι πάντως, ἀλλ' ἅπερ ἂν τὸ πνεῦμα εὐτοβοῦν. Καὶ γὰρ πολλὰ πύταις δοκοῦντα λυσitteλεῖν, ἐστὶν ὅτε καὶ βλάβην ἤνεγκε πολλήν. Ἀμεις ἡγοῦν καὶ κινδύνων ἀπαλλαγῇ, καὶ τὸ ἐν ἀδείᾳ ζῆν, ἐδόκει συμφέρον εἶναι ἐκείνοις. Καὶ τί θαυμάστον, εἰ ἐκείνοις, ὅπου γε καὶ αὐτῷ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ τοῦτο οὕτως ἔδοξεν ἔχειν; Ἄλλ' ὅμως ἐμάνθανεν ὑστερον, ὅτι τὰ

1 Cor. VIII. v. 18.

¶ εἰς τοὺς G. Edebat enim. Cf. Var. Lect. ad pp. 457 B. 590 B.
 1 καὶ οὐδὲ—ῥᾶν οὐκ. G. 2 οὐδὲν. καὶ π. 3 καὶ νῦν, αὐτὸν π. G. 4 ἡμῶν.]
 εἰς τοὺς A. H. I. 5 καὶ οὐκ. G. 6 ἄλλ' ἂν—ῥᾶν οὐκ. G. 7 ἀλλ' ἀπὸ τούτων G.
 8 μόνον πρὸ μόνων B. F. H. I. receperunt a. Montan. Hom. XVI. 1 δι'
 γὰρ G. 9 εἰς τὸ ἀγαθόν A. B. Mont. 8. 10 μοι οὐκ. A. 11 καὶ] + τὸ
 Edd. τὸ οὐκ. B. F. G. H. I. 12 καὶ] + ἐν I. 13 Μοχ. προσευξόμεθα A. B. D. E. F.
 G. I. 14 ἂν οὐκ. G. Statim νομίζουσιν idem. 15 ἐπαβόλῃ H. I. 16 ὅτε
 E. F. H. I. 17 δόξαν G.

ἐναντία τοῖτοις ταῦτά ἐστι τὰ συμφέροντα, καὶ μαθὼν ἔστεργεν. Ὁ γοῦν τρεῖς τὸν κύριον παρακαλέσας ὥστε ἀπαλλαγῆναι κινδύνων, ἐπειδὴ ἤκουσεν αὐτοῦ λέγοντος, ^{2a} "Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου" ἡ γὰρ δύναμις μὴ ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, ἐσκήρτα λοιπὸν Β διακόμενοι, ἐβριζόμενοι, τὰ ἀήκεστα πάσχων "Εὐδοκῶ γάρ, φησὶν, ἐν διωγμοῖς, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις." Διὸ καὶ ἔλεγε "Τὸ γὰρ τί ^k προσεσφύμεθα καθ' ὃ θεῖ, οὐκ οἶδμεν" καὶ πῶσι παρήναι τῷ πνεύματι τούτων παραχωρεῖν. Καὶ γὰρ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σφόδρα ἡμῶν ἐγέεται, καὶ τῷ θεῷ τοῦτό ἐστι τὸ ἰδοῦν. Διὰ πάντων τοιάντων ἀλείψας αὐτοῖς, ἐπάγει καὶ τὰ σήμερον εἰρημένα, λογισμὸν κινῶν ἱκανῶς αὐτοὺς ἀνακτήσασθαι. "Οἶδμεν γάρ, φησὶν, ὅτι τοῖς καγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ ^m εἰς ἀγαθόν." Ὅταν δὲ εἶπῃ, "πάντα," καὶ τὰ δοκούντα εἶναι λυπηρὰ λέγει. Κἂν ⁿ γὰρ θλίψις, κἂν C πενία, κἂν δεσμοθήρια, κἂν λιμοί, κἂν θάνατοι, κἂν ὅτιον ὅτερον ἐπὶ, δυνατὸς ὁ θεὸς εἰς τοῦναντίον ^p πάντα ταῦτα μεταβαλεῖν ἐπεὶ καὶ τοῦτο τῆς ἀφάτου δυνάμεως αὐτοῦ, τὸ τὰ δοκούντα εἶναι μοχθηρὰ κοῦφύ τε ἡμῖν ποιεῖν, καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ ἡμῶν τρέπειν βοήθειαν. Διόπερ οὐκ εἶπεν, "ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν οὐκ ἐπιρροῦται ^q τι δεινόν, ἀλλ' ^r ὅτι, "συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν" τούτεστιν, ὅτι αὐτοῖς τοῖς δειτοῖς ἐχρηται εἰς τὴν τῶν ἐπιβουλευομένων εὐδοκίμησιν ὅπερ ^s πολλῶ μεῖζόν ἐστι τοῦ κωλύσαι ἐπιλθεῖν τὰ δεινά, ἢ καταλύσαι ^t ἐπελθόντα D Τοῦτο ^u γοῦν καὶ ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας καμίνου πεποιήκει. Οὔτε γὰρ ἐκώλυσεν ^v ἐμπεσεῖν εἰς αὐτὴν, οὔτε ἐμπεσόντων τῶν ἀγίων ^w ἐκείνων, τὴν φλόγα ἐσβεσεν. ^x ἀλλ' ἀφείς καίεσθαι, ^y δι' αὐτῆς ταύτης θαυμαστοτέρως ἐργάσατο. Καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων δὲ τοιαῦτα ἕτερα ἰθυματούργησε διὰ πάντων. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι, φιλοσοφεῖν εἰδότες, δύνανται ^z φύσει πραγμάτων εἰς (137) τὸ ἐναντίον ἀποχρήσασθαι, καὶ ἐν πενίᾳ ζῶντες τῶν ^a πλουτούντων ὑπεράτεροι φανῆναι, καὶ δι' ἀτιμίας λάμπειν πολλὰ

23 Cor xii 9, 10.

^k προσεσφύμεθα A. B. D. E. I. προσεσφύμεθα G. ^l δοκῶν] + τῷ θεῷ
 A. F. H. ^m εἰς τὸ α. B. I. ⁿ γὰρ om G. ^o ἕτερον om F. H.
 Στασιμὴ ἐπί B. G. I. ἐπιτε Edd. ἐπὶ ἐλθ. Cat. ^p πάντα ταῦτα μ. A. D. E. F.
 μ. πάντα ταῦτα G. ταῦτα π. μ. Edd. ^q αὐτοὺς om G. ^r ὅτι om A. G. H.
^s τι δεσμεῖ ante Montef. Habent A. B. D. E. F. I. Cat. ^t ὅτι] + καὶ Edd.
 καὶ om A. D. E. F. G. I. Cat. ^u πολλὰ B. D. E. F. G. Cat. καὶ Edd. ^v ἐλ-
 θόντα E. ^w γοῦν pro οὐκ A. B. D. E. F. H. I. Statim καὶ ἐπὶ τῆς κομ. τῆς Παθ.
 A. λ. F. H. I. Deinde ἐμπεσεν D. ^x ἐμπεσεῖν εἰς αὐτὴν (καὶ ἐπὶ ἐλθεῖν) εἰς
 αὐτὴν H. οὐκ om. Εὐεβαλεῖν ἐπὶ αὐτὴν αὐτὴν ante Montef. ^y ἐμπεσεῖν om G.
^z ἀλλ' ἀφείς οὐκ om. ἀλλὰ καὶ ἀφείς Edd. ^a ζῶντες αὐτῆς D. H. Statim
 θαυμαστοτέρως εἰς
^b φύσει A. G. I. Μοχ. ἀποκρουσθῆναι I. ^c πλου-
 σίων I.

μᾶλλον ὁ θεὸς ἐπὶ τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν, καὶ ταῦτα καὶ τὰ
 Ε πολλὰ μᾶζονα ἐργάζεται. Ἐνὸς γὰρ δεῖ μόνον, ταῖς γενήσις
 αὐτὸν ἀγαπᾶν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἔπεται. Ὡς περ τοῦ
 ταύτου καὶ τὰ δοκούντα εἶναι βλαβερά ὠφελεῖ, αὐτῶ τοις οὐκ
 ἀγαπώντες αὐτὸν, καὶ τὰ ὠφελοῦντα βλάπτει. Τοῖς γοῦν
 Ἰουδαίοις καὶ σημείων ἐπίδειξις καὶ διδασκαλίας φιλοσοφίας,
 καὶ δογμάτων ὀρθότης ἐλυμαίνετο· καὶ δι' ἐκείνα μὲν δαιμο-
 νῶντα ἐκάλουν, διὰ δὲ ταῦτα ἀντίθεον· ὑπὲρ δὲ τῶν σημείων καὶ
 ἀνελεῖν ἐπεχύρουν. Ὁ μὲντοι ληστής σταυρούμενος, προσ-
 ηλούμενος, λαιδορούμενος, μυρία πάσχων δεινὰ, οὐ μόνον οὐδὲν
 595 παρεβλάβη, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα ἐνταῦθεν ἐκέρθανεν. Εἶδες
 πῶς τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς αγαθόν; Εἰ-
 πὼν τοιούτων τὸ μέγα ταῦτα ἀγαθόν, καὶ σφόδρα τὴν ἀνθρω-
 πίνην ὑπερβαίνειον φύσιν. ἐπεὶ δὲ πολλαῖς καὶ ἀπιστον τοῦτο
 εἶναι ὁδοῖται, ἀπὸ τῶν παρελθόντων ταῦτο πιστοῦται, αὐτῶ
 λέγων· "Τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσι." Σκόπει γὰρ, ἡ φη-
 σὶν, εὐθεὶς ἀπὸ τῆς κλήσεως τὸ εἰρημένον. Διὰ τί γὰρ μὴ ἐξ
 ἀρχῆς πάντας ἐκάλεσαν, ἢ μὴδὲ αὐτὸν Παῦλον εὐθεὶς μετὰ τῶν
 ἄλλων; οὐ δοκεῖ ἡ ἀναβολὴ ἐπιζημίος εἶναι; Ἀλλ' ὅμως ἐδεί-
 Β χθη διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι χρησίμως γέγονε. Πρόθεσιν δὲ
 ἐνταῦθά φησιν, ἵνα μὴ τὸ πᾶν τῇ κλήσει ὅφ' ἔπει οὕτως ἐμμελ-
 λον καὶ Ἑλληντι ἀντιλέγῃ καὶ Ἰουδαίῳ. Εἰ γὰρ ἡ κλήσις
 ἤρκει μόνον, τίνας ἔπλεκεν οὐ πάντας ἐσώθησαν; Διὰ τοῦτο φη-
 σιν, ὅτι οὐχ ἡ κλήσις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόθεσις τῶν αἰλου-
 μένων τὴν σωτηρίαν ἐργάσατο. Οὐ γὰρ ἐναγκασμένη γέγονεν
 ἡ κλήσις, οὐδὲ βεβιασμένη. Πάντες γοῦν ἐλγίσθησαν, ἀλλ' οὐ
 πάντες ὑπήκουσαν.

3 "Ὅτι οὗς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος
 τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ." Εἶδες τιμὴς ὄγκον; Ὅτι γὰρ ὁ μονογενὴς
 C ἦν φησὶ, τοῦτο καὶ αὐτοὶ γενόσασιν κατὰ χάριν. Ἀλλ' ὅμως
 οὐκ ἠρέεσθη τοῦτο τῷ εἰπεῖν, "συμμόρφους," ἀλλὰ καὶ ἴτερον

2 v 29.

* τὰ om. G. Μοι ἐργασασθαι H. * καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἔσ B D G.
 ε αὐτῶ] + καὶ Edd. καὶ δεσὶς in omniibus * ἐδεήσατο inuenio ord. καὶ δογ.
 ὁφ. ἐλυμαίνετο, καὶ διὰ φιλ. Νοθισαμ αἰανι A D F G H I. καὶ φιλοσοφίας
 διδασκαλία G. * ἀνελειν A D F H I ἀσπασεν Edd. * προσηλ. om. A.
 λαιδορ. om. I. λαιδορ. προσηλ. inuenio ord. D E H. * εἰς τὸ εἶ B.
 * τοιούτων] γὰρ E. * ὑπερβ. φύσιν ppi φύσιν ὑπερλ. omnes. * δεσὶς G.
 Veron. * αὐτῶν I. * φησιν accessit ex A D E F G H I. * ἡ as-
 sumptum ex A B D E F H I Cat. Μοι εἶδεν μ. + d. pro μ. + d. εἶδεν
 omnes. * οὐ αὐτῶ] δεσὶς] Sic B D E F G H I Cat. αὐτῶ δεσὶς Edd.
 * εἶ F H I * ταῦτα B D E H I * φησιν A H I. * φησιν G.
 I τοῦτο om. A D E F H I Cat.

ἡμῖν αἴτιοι γίνονται, καὶ μυρία ἀγαθῶν πρᾶξεν, τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας τὰς ἐπιβουλὰς εἰς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τρεπούσης καὶ δόξαν. Ὅρας πῶς οὐδεὶς καθ' ἡμῶν. Καὶ γὰρ τὸν Ἰωβ τοῦτο λαμπρότερον ἐποίησε, τὸ ὑπλισθῆναι κατ' αὐτοῦ τὸν διάβολον. Καὶ γὰρ καὶ φίλους κατ' αὐτοῦ, καὶ γυναῖκα κατ' αὐτοῦ, καὶ τραύματα καὶ αἰέτας καὶ μυρία ἕτερα ὁ διάβολος ἐκίνησε μηχανήματα· καὶ οὐδὲν ὅλως κατ' αὐτοῦ γέγονε. Καὶ Βούπω τοῦτο αὐτῷ μέγα, καίτοι ὀσφόδρα μέγα ὄν, ἀλλ' ὁ πολλὰ μείζον ἦν, ὅτι καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ πάντα ἐξέβη. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ θεὸς ἦν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὰ κατ' αὐτοῖς δοκοῦντα εἶναι, ὑπὲρ αὐτοῦ πάντα ἡγίετο. ²Ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν ὑποστόλων συνεβη. Καὶ γὰρ καὶ Ἰοὶ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν καὶ οἱ ψευδάδελφοι, ³καὶ ἄρχοντες καὶ δῆμοι, καὶ λιμοὶ καὶ ⁴πενία, καὶ μυρία κατ' αὐτῶν ἦν· ὅλα οὐδὲν κατ' αὐτῶν. Τὰ γὰρ μάλιστα ποιήσαντα αὐτοῖς λαμπροὺς καὶ περιφανεῖς, καὶ παρὰ θεῷ καὶ παρὰ ἰσθμίοις ⁵μεγάλους, ταῦτά ἐστιν. Ἐνόησαν οὖν ἡλικὸν ἐφθέγγεσθαι ῥῆμα ὁ Πῦλος περὶ τῶν πιστῶν καὶ ⁶ἀκριβῶς ἰσταυρωμένων, ὃ ⁷μηδ' ὁ τὸ διάδημα περικείμενος δύναται εἶναι εἶναι. Κατὰ γὰρ πεῖρου πολλοὶ ⁸καὶ βάρβαροι καθοπλιζόμενοι, καὶ παλῆμοι ἐπιόντες, καὶ σωματοφύλακες ἐπιβουλῶντες, καὶ τῶν ἀρχομένων πολλοὶ πολλὰς ἐπανισταμένοι συνεχῶς, καὶ ἕτερα μυρία· κατὰ δὲ τοῦ πιστοῦ καὶ τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις προσέχοντος ἀκριβῶς, οὐκ ἄνθρωπος, οὐ δαίμων, οὐκ ἄλλο οὐδὲν ἐστῆναι δύνησεται. Ἄν τε γὰρ χρήματα ⁹ὑφέλῃς, μισθὸν αὐτῷ προξένησας· ἂν τε κακῶς εἴπῃς, διὰ τῆς δυσφημίας λαμπρότερον ἐποίησας παρὰ τῷ θεῷ· ἂν τε ¹⁰δῷς λιμὸν ἐμβάλῃς, ¹¹πλείων ἢ δόξα καὶ ¹²ἢ αἰτιόσεις· ὅν τε, ὁ πάντων ἰδοεὶ χαλεπώτερον εἶναι, θαράτῃ παραδῶς, μαρτυρίῳ στεφανὸν ἐκτελέσας. Τί τοίνυν ¹³ἴσον τοῦ βίου τοῦτου γένοιτ' ἂν, ὅταν μηδὲν κατ' αὐτοῦ ¹⁴γίνεσθαι δύνηται, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ δοκοῦντες ἐπιβουλεύειν, τῶν ¹⁵εὐεργετούντων οὐκ ἔλαττον

² σωτηρ. τρεπούσης κ. δ.] Hoc ord. A.B.D.E.I. τρεπούσης σωτηρ. κ. δ. F.G.H. Cum σωτηρ καὶ ὁ τρεπούσης Edd. ³ ὅλως G. Veron. ὅλως vulg. ⁴ αὐτὸ H. ⁵ ὀσφόδρα accensat ex οσφιδας. ⁶ ἡγίετο pro ἡγίετο οσφιδας. ⁷ ταῦτα] + γὰρ H. ⁸ οἱ ἀσπασίμων ex A.D.E.F.G.I. ⁹ καὶ οἱ ἀρχ. καὶ οἱ δ. Edd. οἱ ὑποσπασίμων om. A.D.E.F.G.H.I. ¹⁰ πένια A.E.F.G.H.I. πένια Edd. ¹¹ ἀλλ' οὐδὲν pro καὶ οὐδὲν A.B.D.E.F.H.I. Verba ἦν καὶ οὐδὲν κατ' αὐτῶν om. G. suppleta a corr. ¹² μεγάλους οσφιδας ἐπαινετοῦς Edd. ¹³ μηδ' ὁ A.D.E. ¹⁴ καὶ om. A.E.F.H.I. ¹⁵ Sic libri omnes καὶ προσεχ. ἀκρ. τοῦ τ. θ. νόμοις hoc ord. Edd. ¹⁶ ἐστῆναι B.G. ἐστῆναι Veron. ἀντιστῆναι ceteri. ¹⁷ ὑφέλῃς F. ¹⁸ πλείων E.H. ¹⁹ ἢ om. I. ²⁰ δακίς εἶναι omnes. ²¹ εἰναι δεκίς Edd. ²² τοῦ β. ταῦτα hoc in verba ord. A.D.G. ²³ γίνεσθαι D.E.F.G.H. γίνεσθαι Edd. ²⁴ εὐεργετούντων] + αὐτῶν Sar. Mor. ²⁵ εἰς πᾶσι Ben. αὐτῶν om. A.D.E.F.H.I. Max. αὐτῶν om. B.G. Veron.

αὐτὸν ὠφελῶσι; Διὰ τοῦτό φησιν· “Εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν,
 ὥς καὶ ἡμῶν.”

Εἶτα, οὐκ ἀρκεσθαίς τοῖς εἰρημένους, τὸ μέγιστον σημεῖον
 τῆς περὶ ἡμᾶς ἀγάπης, καὶ ὁ πνευχῆς αἰεὶ περιστρέφει, ταῦτα
 καὶ ἐνταῦθα τίθησι, τὴν σφαγὴν τοῦ παιδός. Οὐ γὰρ ἑδι-
 κιώσε μόνον. φησὶ, καὶ εὐλόγησε, καὶ συμμόρφους ἐποίησε τῆς
 εἰκόνος ἐκείνης. ἀλλ’ οὐδὲ τοῦ παιδός ἐφρίτατο διὰ σέ Διὸ καὶ Ε
 ἐπήγαγε λέγων· “Ὅς γε τοὶ ἰδίῳ οἷῳ οἷς ἐφείσατο, ἀλλ’
 ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, πῶς οὐκ καὶ σὺν αὐτῷ
 τὰ πάντα ἡμῖν ἡχαρίσεται.” Καὶ μετ’ ὑπερβολῆς καὶ πολλῆς
 τῆς θερμότητος τῆς λέξεσι κέχρηται, ἵνα εἰδεχθῇται αὐτοῦ τὴν
 ἀγάπην. Πῶς οὖν ἡμᾶς προησται, ὑπὲρ ὧν τοῦ ἰδίου οἷοῦ οἷς
 ἐφείσατο, ἀλλ’ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, Ἐνώησον
 γὰρ ὅσῃς ἀγαθότητος τὸ καὶ τοῦ ἰδίου οἷοῦ μὴ φείσασθαι, ἀλλὰ
 καὶ ἐκδοῦναι, καὶ ὑπὲρ πάντων ἐκδοῦναι, καὶ ἵτελῆν καὶ ἀγνωμό-
 νων καὶ ἐχθρῶν καὶ βλασφημῶν. “Πῶς οὖν οὐκ καὶ σὺν αὐτῷ
 τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται.” (1) Δὲ λέγει, ὅτι οὗτός ἐστιν· εἰ τὸν
 υἱὸν αὐτοῦ ἐχυρίσατο, καὶ οὐκ ἀπλῶς ἐχαρίσατο, ἀλλὰ καὶ 597
 σφαγὴν παρέδωκε, τί λοιπὸν περὶ τῶν ἄλλων ἀμφιβάλλεις,
 τὸν δεσποτὴν λαβῶν; τί διατάξεις περὶ τῶν κτημάτων, τὸν
 κύριον ἔχων; Ὁ γὰρ τὸ μῖζον τοῖς ἐχθροῖς δίδωκε, πῶς ὅτ’
 ἐλάττωσα οὐ δώσει τοῖς φίλοις; (2) Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν
 θεῶν; (3) Ἐνταῦθα πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι οὐδὲν ἢ πίστις
 ὠφελεῖ, καὶ ἀπιστοῦντας τῇ ἀθρῳ μεταβολῇ. Καὶ ὅρα πῶς
 ταχέως αὐτοὺς ἐπειστομίσει ἀπὸ τοῦ ἀξιωματος τοῦ ἐκλεξαμέ- B
 νου. Καὶ οὐκ εἶπε, τίς ἐγκαλέσει κατὰ τῶν δούλων τοῦ θεοῦ,
 οὐδέ, κατὰ τῶν πιστῶν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ, “κατὰ τῶν ἐκλεκτῶν
 τοῦ θεοῦ” ἢ γὰρ ἐκλογὴ ὕψις σημεῖόν ἐστιν. Εἰ γὰρ ἐπειδὴ
 πωλοδύμητος πωλοῦς ἐκλέχεται ἐπιτηδείους πρὸς τὸν ἐρόμεν,
 οὐδεὶς ἐπισκῆψαι δυνήσεται, ἀλλὰ καταγέλαστος γίνεται, κἂν
 ἐγκαλέσῃ τις· πολλῶς μᾶλλον ὅταν ὁ θεὸς ἐκλέγῃται ψυχὰς,
 καταγέλαστοι οἱ ἐγκαλοῦντες. “Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατα-

6 v. 32.

7 v. 33.

8 v. 34.

† τίς] + d G. † εἶδε μόνον φ.] Sic A D E F H I Cat. φησιν ἔδει πῶς
 G. ἔδει φ. μόνον E d I. † λέγων σπ. R G. † χαρίσεται lns F H I
 † τῆς o m G. Μοι ἐνδείξ. αὐτὸν προ αὐτοῦ ἐνδείξ. A D E G H I Cat.
 † πῶς τῶν παρ. αὐτὸν προ παρ. αὐτοῦ πῶς τῶν A D F G H I Cat. † ὅσῃς
 σπ. idem. Edd. ὅσῃς ἢ γὰρ G. † ἐπὶ τῶν G. Μοι σοι βλασφημῶν
 σπ. idem. † τοῦτο vel τούτ A D E F I. † ὑπὲρ F I Cat. † ὑπὲρ
 A F H I Cat. Μοι τῶν π. ἔχων o m G. † τὸ ἐλάττωσα A E F H I. † ἐν-
 ταῦθα] γὰντα Cat. Post μεταβολῇ additur ἀποδοχῆς D E. † ἐπιτηδείους I
 † ἐκλέχεται A. † D E F G I. Anta Mones addatur ἐκλέγεται Statim πρὸς
 τὸν δ. ἐπιτηδείους ἵκνεται o m. A D E F H Cat. † ἐκλέγεται I.

κρίνων; Οὐκ εἶπε, θεὸς ὁ ἁφείς ἁμαρτήματα, ἀλλ', ὁ πολλὰ (129)
 C μείζων ἦν, "Θεὸς ὁ ἑδικαίων," Ὅταν γὰρ ἡ τοῦ δικαστοῦ
 ψήφος δίκαιον ἁποφάνη, καὶ δικαστοῦ τοιούτου, τίτος ἀξίος
 ὁ κατηγορῶν. Οὐκοῦν οὔτε τοὺς πειρασμὸν φοβεῖσθαι δίκαιον
 ὑπὲρ γὰρ ἡμῶν ἐστὶν ὁ θεός, καὶ ἐδήλωσεν ἐξ ὧν ἐποίησεν· οὔτε
 τὰς φλυαρίας τὰς Ἰουδαϊκὰς καὶ γὰρ ἡ καὶ ἐξελέξατο ἡμᾶς καὶ
 ἐδικαίωσε, καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν, ὅτι καὶ διὰ τῆς σφαγῆς τοῦ
 πυλῶντος ἐδικαίωσεν. Τίς οὖν ἡμᾶς καταδικάσει, τοῦ θεοῦ στε-
 φανούντος, τοῦ Χριστοῦ δι' ἡμᾶς σφαγέντος, καὶ οὐ σφαγέντος
 μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐντυγχάνοντος ὑπὲρ ἡμῶν; "Χρι-
 στὸς γὰρ, φησὶν, ὁ ἀποθανὼν μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθεὶς ἐκ
 νεκρῶν, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θείου, ὡς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ
 ἡμῶν." Καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἀξίας φανείς, οὐ κατέλυσε
 τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρόνοιαν, ἀλλὰ καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ
 ὅτι τὴν αὐτὴν ἀγάπην μένει διτηρῶν. Οὐδὲ γὰρ ἠρεσέσθη
 τῇ σφαγῇ μόνον ὅτι μεγίστου μάλιστα ἐστὶ φίλτρον, τὸ μὴ
 μόνον τὰ εἰς αὐτὸν ἥκοντα ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ὑπὲρ τούτου
 παρεκαλεῖν. Τοῦτο γὰρ μόνον διὰ τοῦ ἐντυγχάνειν δηλώσαι
 ἐβουλήθη, ἡ ἀνθρωπικώτερον διαλεχθεὶς καὶ συγκαταβατικώ-
 τερον, ἵνα τὴν ἀγάπην ἐνδείξηται ἐκεῖ καὶ τὸ, "οὐκ ἐφεί-
 σατο," εἰ μὴ μετὰ ταύτης ἐλάβωμεν τῆς ἐννοίας, πολλὰ τὰ
 εἰρηστικά ἐψεται. Καὶ ἵνα μάθῃ, ὅτι τοῦτο ἐστὶν, ὃ κατασκευά-
 σαι βούλεται, πρότερον εἰπὼν, ὅτι "ἐστὶν ἐν δεξιᾷ," τότε ἐπὶ-
 γαγεν, ὅτι "ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν," ὅτε τὴν ἐκδοτικίαν ἐδειξε
 καὶ τὴν ἐσότητά, ἵνα λοιπὸν τὸ ἐντυγχάνειν μὴ ἐλαττώσῃς,
 ἀλλ' ἀγάπης φαίνεται μόνῃ δὴ. Ὁ γὰρ αὐτοζῶν ὧν καὶ
 πηγή τῶν ἀγαθῶν πάντων, καὶ μετ' ἐξουσίας τῆς αὐτῆς τῷ
 πατρὶ καὶ νεκροὺς ἐγείρων, καὶ ζῶσποιων. Καὶ τὰ ἄλλα πάντα
 ποιῶν, πῶς ἂν ἐντελέξῃς ἐδείχθη εἰς τὸ ὠφελεῖσθαι ἡμᾶς. Ὁ ἀπε-
 γνωσμένους καὶ καταδικασμένους ἐξ οἰκίας ἐξουσίας καὶ τῆς
 καταδικῆς ἐκείνης ἀπαλλάξας, καὶ δικαίους καὶ ἰσούς ποιήσας, καὶ
 πρὸς τὸς ἀνωτάτω τιμὰς ἀγαθῶν, καὶ τὰ μὴ ποτε ἐλπίσθέντα
 εἰς ἔργον ἀγαθῶν, πῶς ἂν μετὰ τὸ καταρθεῖν πάντα, καὶ τὴν
 598 φύσιν τὴν ἡμετέραν ἁδικαίᾳ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ βασιλικοῦ, πρὸς

ἡ δικαίων + τίς ὁ αὐτοκρίνων; ἡ ἀποφάνη G. ἡ καὶ σμ. A I.
 ἡ καὶ accessit ex omni. ἡ γὰρ accessit ex omni. Χριστὸς Ἰησοῦς
 γὰρ φησὶν G. ἡ καὶ σμ. G. Στὰν ἐν νεκρῶν σμ. F H I. ἡ εἰς + καὶ
 A D E F H I. Μορῶν. ὅτι σμ. A F H I. ἡ αὐτὴν σμ. A B D
 E F G H. Cat. ἡ ἀνθρωπικώτερον A E F H I. Cat. ἀνθρωπικώτερον ἡ ἀνθρω-
 πικώτερον Edd. ἡ μετ' αὐτῆς A F H I. μετὰ ταύτης DE. ὅτι + καὶ
 I. ὅτι πρὸ ἐπὶ D E F G H I. Cat. ἡ μὴ πρὸ οὐκ A B D E F G H. Cat.
 ἡ ἀγαθῶν B D G. Veron. Mox ἡ σμ. G. ἡ αὐτοζῶν. Sic D. Cat.
 αὐτὸς ζῶν vulg. ἡ καὶ πρὸν σμ. G. ἡ ἀγαθῶν G. ἐλπίσας D E.
 ἡ εἰς F H.

τὰ ἐνκολώτερα ἐπιτοχίας εἶδετο; Ὅρως τῶς πανταχόθεν δαίκνυται, ὅτι τὸ ἐντυγχάνειν δι' αὐτὸν ἕτερον εἴρηκε, ἀλλ' ἵνα τὸ θερμὸν καὶ ἀκμάζον τῆς περὶ ἡμᾶς ἀγάπης ἐνδείχεται; Ἐπεὶ καὶ ὁ πατὴρ φαίνεται παρακαλῶν ἀνθρώπους καταλλαγήναι αὐτῷ. ⁹11 Ὑτὲρ ὁ Χριστοῦ γὰρ πρεσβευόμεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. Ἄλλ' ὅμως καὶ θεοῦ παρακαλοῦντος, καὶ ἀνθρώπων ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβευομένων πρὸς ἀνθρώπους, οὐδὲν ἀνάξιον ἐννοοῦμεν ἐνταῦθα τῆς ἀξίας ἐκείνης, ἀλλ' ἐν μόνον ἐκ τῶν εἰρημίων ἀπάντας συλλέγομεν, τὴν τῆς ἀγάπης ἐπίτασιν. Τοῦτο βδὴ καὶ ἐνταῦθα ποίωμεν. Εἰ τοίνυν καὶ τὸ B πνεῦμα ἡ ἐντυγχάνει στεναγμοῖς ἀλαλήτοις, καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὁ πατὴρ τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσαστο διὰ σέ, καὶ ἐξέλεξατό σε καὶ ἐδικαίωσε, τί λοιπὸν δέδοικας; τί ἴδὲ τρέμεις, τοσαύτης ἀπαλαίνας ἀγάπης, καὶ τοσαύτης κηδεμονίας; Διὰ δὲ ταῦτο, δείξας πολλὴν τὴν ἡρώδην πρόνοιαν, μετὰ περρησίας ¹²λοιπὸν ἐπαγεῖ τὰ ἐξῆς καὶ οὐ λέγει, ὅτι ὀφείλετε καὶ ὑμεῖς οὕτως αὐτὸν ἀγαπᾶν, ἀλλ', ὥστε ἐνθους γενόμενος ὑπὸ τῆς ἀφάτου ταύτης προνοίας, φησί· ¹³10 "Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;" Καὶ οὐκ C εἶπε, Ἦ τοῦ θεοῦ οὔτως ἀδιάφοροι αὐτῷ καὶ Χριστὸν καὶ θεὸν ὀνομάζειν. "Θλίψεις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μαχαίρα;" Ὅρα τοῦ μακαρίου Παύλου σύνεσιν. Οὐ γὰρ εἶπε ταῦτα ὡς καθ' ἡμέραν ἀλισκόμεθα, χρημάτων ἔρωτα καὶ δόξης ἐπιθυμίας καὶ ὀργῇ τυραννίδα, ἀλλὰ ¹⁴12 πολλῶν τούτων ἐστὶ τυραννικώτερα, καὶ τὴν φύσιν αὐτῆς ἱκανὰ βιάσασθαι, καὶ διανοίας στερεώτητα ἀνακοχλεύσαι πολ- λάκις καὶ ἀκόντων ἡμῶν, ταῦτα τίθησι, θλίψεις καὶ στενοχω- ρίας. Εἰ γὰρ καὶ ἐνιρίθμητα τὰ εἰρημία, ἀλλὰ μυρίους ἔχει πειρασμῶν ὀρμηθῶν ἐκαστῇ λέξει. Ὅταν γὰρ εἴπῃ θλίψιν, D (130) καὶ δεσμωτήρια λέγει, καὶ δεσμά, καὶ σκυοφαντίαις, καὶ ἐξο-

2 2 Cor v 20.

10 v. 35.

⁹ ἐπιδείχεται A B E F G I. Vulgatum loquetur Cat. ¹⁰ Χριστοῦ γὰρ pro γὰρ Χριστοῦ A D E F H I Cal. ¹¹ Ὑτὲρ ἢ Veron. Sav Mor ἢ ὑπὲρ Sav παρεγ ὑπερ est in auctis omittitur et Cal. ¹² πρὸς αὐτὸν] καὶ πρὸς αὐτὸν A H I πρὸς τὸν πατέρα G. Verba desunt in Cat. ¹³ ἐξισ H ¹⁴ δὴ A B D E F G H Cal. δὲ Veron. Sav Mor ¹⁵ ἐντυγχ B D E G Cal. ὑπερεντυγχ Edd ¹⁶ Χριστοῦ] + καὶ B D. Μοι σκυοφαντίαι A F H Cal. Verba καὶ ὁ Χριστὸς—ὑπερ ἡμῶν οὐ G ¹⁷ ἐδείξατο G ¹⁸ δὲ om H ¹⁹ ἐπαγεῖ λοιπὸν inveniatur sed A D E F H I ²⁰ ὑπὸ A B D E F I Cal. ἀπὸ H Ante Monies edebatur ὑπερ. ²¹ ταύτης pr. pr ταύτης G προνοίας, ταῦτα I ²² τοῦ] ἀπὸ τοῦ I Haec καὶ οἱ αἱ εἶπε—ὑπομείνων desunt in G ²³ δὲ om E H ²⁴ καὶ ταλαιπωρίας καὶ τὴν ἄλλαν ἐξορίας ἀπώσας A H I Cal. καὶ ἐξορίας καὶ ἐπηρεάς καὶ τὰς ἄλλ. ταλαιπ. ἄρ D.

ρίας, καὶ τὰς ἄλλας τολαιπυρίας ἀπάσας, ἐν ῥήματι πέλαγος
κινδύνων διατρέχων ὁ σκίρον, καὶ πάντα ἀπλῶς τὰ ἐν ἀνθρώ-
ποις θεῖα διὰ μιᾶς ἡμῖν ἐμφαίνων λέξεις. Ἀλλ' ὅμως πάντων
αὐτῶν κατατολμα. Διὸ καὶ κατὰ ἐρώτησιν αὐτὰ προάγει,
ὡς ἀναντίρρητον ὄν, ὅτι τὰν οὕτως ἀγαπηθέντα, καὶ τοσαύτης
ὑπολαύσαντα προνοίας, οὐδὲν ἐστὶν ὃ διαστήσαι διηήσεται.

Ε Εἴτα, ἵνα μὴ δοξῇ ταῦτα ἐγκαταλείνεται εἶναι, καὶ τὸν προ-
φήτην ἐκάλει προαναφωνοῦντα αὐτὰ πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου,
καὶ λέγοντα ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³

τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν κινδύνων, τίνα ἂν ὁσχοίμεν συγγνώμην
 ἡμεῖς, ἔμετὰ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν βασιλείαν τὴν ἄνω καὶ τὰ
 ἀπόρρητα ἀγαθὰ καταμαλακίζόμενοι, καὶ μηδὲ πρὸς τὸ αὐτὸ
 μέτρον φθάνοντες ἑαμένοις; Ἄλλ' οὕτως μὲν οὐκ εἶπε, τῇ δὲ
 συνειδότι αὐτὰ καταλιτῶν τῶν ἡκροατῶν, τῇ μαρτυρίᾳ ἄρ-
 κεῖται μόνῃ. Καὶ δείκνυσιν, ὅτι καὶ θεοσία αὐτῶν τὰ σῶματα
 γίνεται, καὶ οὐ δεῖ θορυβεῖσθαι, οὐδὲ ταράττεσθαι, τοῦ θεοῦ C
 οὕτως οἰκονομήσαντος. Καὶ ἐτέρως δὲ αὐτοὺς προτρέπει. Ἵνα
 γὰρ μὴ λέγῃ τις, ὅτι ἀπλῶς ταῦτα φιλοσοφίᾳ πρὸ τῆς πείρας
 τῶν πραγμάτων, ἐκῆγαγεν. "Ἐλογίσθημεν ἐν τρόβατα σφα-
 γῆς," τοῖς καθημερινοῖς τῶν ἀποστόλων θανάτοις λέγων. Εἰ-
 δεὶς ἀνδρίαν καὶ ἐπικίειαν; Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνα, φησὶν, οὐκ
 ἀνθίσταται σφαττόμενα, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς. Ἄλλ' ἐπειδὴ τῆς
 ἀνθρωπίνης διανοίας ἡ ἀσθένεια καὶ μετὰ ἑτοσαῦτα τὸ πλῆθος
 τῶν πειρασμῶν ἰδεῖσθαι, ὅρα πῶς πάλιν ἀνίστασι τὸν ἡκροατην.
 καὶ ὑψήλουν παιδί καὶ γαῦρον, εἰπών, 12 "Ἄλλ' ἐν τοῖς τῶν D
 ὑπερικώμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. Τὸ γὰρ δὴ θαυμα-
 στὸν τοῦτο ἐστίν, οὐχ ὅτι νικῶμεν μάστιγον, ὁλλ' ὅτι "καὶ δι'
 ὧν ἐπιβουλευόμεθα νικῶμεν. Καὶ οὐχ ἀπλῶς νικῶμεν, ἀλλ',
 "ὑπερνικῶμεν." τουτίστι, μετὰ εὐκολίας ἀπίστη. "χωρὶς ἰσχύ-
 των καὶ πόρων. Οὐ γὰρ πράγματα ὑπομένοντες, ἀλλὰ τὴν
 γνώμην παρασκευάζοντες μόνον, οὕτω πανταχοῦ τὰ τρόπαια
 ἔκατὰ τῶν ἐχθρῶν ἰσθῶμεν. Καὶ μάλιστα εὐκότως θεὸς γὰρ ἐστὶν
 ἡμῖν ὁ συναγωνιζόμενος. Μὴ τοίνυν ἀπιστήσῃς, εἰ μαστιζό-
 μενοι τῶν μαστιζόντων περιγιγόμεθα, εἰ λινυνόμενοι τῶν διω-
 κόντων κρατούμεν, εἰ ἀποθησκοῖς τοῖς ζῶντας τρεπόμεθα. E
 "Ὅταν γὰρ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην θῆς, οὐδὲν
 τὰ κωλύον τὰ θαυμαστά ταῦτα ἐβῆναι, καὶ παράδοξα, καὶ τὴν
 ἐκ περιουσίας λάμψω νίκην. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς ἐνέκων, ἀλλὰ
 μετὰ πολλοῦ τοῦ θαύματος, καὶ ὥστε μαθεῖν, ὅτι οὐ πρὸς
 ἀνθρώπους ὁ πόλεμος τοῖς ἐπιβουλευέμεσι ἦν, ἀλλὰ πρὸς τὴν
 ἄμαχον δύναμιν ἐκείνην. Ὅρα γοῦν τοῖς Ἰουδαίοις ἐν μέσῳ
 αὐτῶν ἔχοντας, καὶ διαπορεύοντας, καὶ λέγοντας, 13 "Τί ποιή-
 σομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις;" Τὸ γὰρ δὴ θαυμαστὸν τοῦτο

12 v. 37

13 Act. iv. 16.

ὁσχοίμεν A D F H I Cal. ἔχομεν B G. ἔχομεν πολέουε Edd. * μετὰ
 τὰς) οἱ τὸν G. ἴδεα πτω καταμαλακίζόμενοι διὰ προσδοκῶντες μαλακίζόμενοι.
 ἑαμένοις B D F G H I Cal. σεμένους A. ἑαμένοις Edd. * τῇ σπ. B.
 ἀνθίσταται FG. ἑτοσαῦτα τοῖς τοσούτοις G. * ὅτι) + ὅτι Edd. νικῶ
 σπ. B D F H Cal. * καὶ οὐ B' G. * χωρὶς) + δι' H. * ἐκατὰ τῶν
 (τῶν σπ. G.) ἐχθρῶν ἰσθῶμεν) Sic A F G H I Cal. ἰσθῶμεν κατὰ τὸν Edd.
 * οὐδὲ) ou B. * ἀποθησκοῖς A D F H I.

ἔστιν, ὅτι κατέχοντες αὐτοὺς, καὶ ὑπευθύνους ἔχοντες, καὶ δε-
 600 σμοῦντες καὶ κύπτοντες, ἡπύρου καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ ἦσαι, δι' (131)
 αὐτῶν τούτων ἡττώμενοι. δι' ὧν προσεδόκων νικᾶν. Καὶ οὔτε
 ὑτίρῃνοι, οὔτε δῆμοι, οὔτε δαιμόνων φάλαγγες, οὔτε αὐτὸς ὁ
 διάβολος περιγενέσθαι αὐτῶν ἴσχυσεν, ἀλλ' ἐκ πολλῆς ἅπαντες
 ἡττῶντο τῆς τερικουσίας, ὑπὲρ κατ' αὐτῶν ἐμνηχανῶντο, πάντα
 ὑπὲρ αὐτῶν ὁρῶντες γινόμενα. Διὸ καὶ ἔλεγεν, "ὕπερνικώμεν."
 B Καὶ νῦν γὰρ οὗτος τῆς νίκης ὁ κόμος ἦν, τὰ διὰ τῶν ἐναντίων
 κρατεῖν, καὶ μηδέποτε ἡττάσθαι, ἀλλ' ὡς αὐτοὺς ὄντας κυρίους
 τοῦ τέλους, οὕτως ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας ἐξέναι τοίτους

14. "Πέντισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι
 οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐκείνῳτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε
 οὐψωμα οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἐτέρα κινήσεται ἡμᾶς
 χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῇ
 κυρίῳ ἡμῶν." Μεγὰ τὰ εἰρημένα ἀλλ' οὐκ ἴσμεν οὐτὰ,
 ἐπειδὴ τοσαύτην ἀγάπην οὐκ ἔχομεν. Ἀλλ' ὅμως εἰ καὶ με-
 γάλα, δεῖξαι βουλόμενος οὐδὲν ὄντα πρὸς τὴν ἀγάπην, ἢν ἐπ' α-
 γάπῃ πῦρ τοῦ θεοῦ, μετ' ἐκείνην τότε τὴν αὐτοῦ τίθησιν, ἵνα
 C ἢ μὴ δόξῃ μεγάλα λέγειν περὶ αὐτοῦ. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν
 ἔστι· τί ἡδεῖ, φησὶ, τὰ παρόντα λέγειν, καὶ τὰ τῇ βίῃ τούτῳ
 συνεκκληρωμένα θειῶν; Καὶ γὰρ τὰ μέλλοντα τίτῃ τις, καὶ
 πράγματα καὶ δυνάμεις, πρίγματα μὲν ὅτι θάνατος καὶ ζωὴ,
 δυνάμεις δὲ ὡς ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους καὶ πᾶσαν τὴν ἄνω
 κτίσιν, καὶ ταῦτα ἐμοὶ μικρὰ πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ.
 Οὔτε γὰρ, εἰ θάνατόν τις ἡτείλει, τὸν μέλλοντα, τὸν ἀβή-
 νατον, ὥστε ἀποσθῆναι τοῦ Χριστοῦ, οὔτε εἰ ζῶν ῥεπηγγέλ-
 λητο τὴν ἀπειρον, κατεδεδέχαμην αἶν. Τί δαί λέγειν βασιλεῖς
 τοὺς κάτω καὶ ὑπάτοις, καὶ τὸν δαίνα καὶ τὸν δαίνα; Κῦν γὰρ
 D ἀγγέλους ἔμοι εἶπες, καὶ πᾶσας τὰς ἄνω δυνάμεις, καὶ πάντα
 τὰ ὄντα, καὶ πάντα τὰ μέλλοντα, πάντα ἐμοὶ μικρὰ, καὶ τὰ
 ἐν τῇ γῇ, καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ὑπὸ γῆν, καὶ τὰ ὑπὲρ
 οὐρανοῦς, πρὸς τὸ φίλτρον ἐκείνο. Εἰτα, ὡς οὐκ ἀκούοντων

14 v. 38, 39.

ὑτίρῃνοι A. B. D. G. H. ὑτίρῃνοι Edd. Statim δῆμοι πρὸ δῆμοι οὐπὲρ.
 ὁ τῆς om. I. ὁ τῆς v. ὁ κόμος πρὸ δ v. τῆς v. A. D. F. G. H. I Statim ἐστὶ
 πρὸ ἢ I. ὁ τῆς A. D. F. H. I et M. m. 6. ὁ τῆς καὶ καὶ ταῦτα τὰ I
 ὁ ἡγαπημένος B. D. E. ὁ μὴ μὲν B. D. G. Statim μεγα πύλιν ὁ αὐτοῦ
 πρὸ αὐτοῦ omnes. ὁ δὲ πρὸ δ v. et λέγει πρὸ λέγει G. ὁ ὁ omnes.
 εἰτα Edd. ὁ καὶ ἀκούει ex A. B. D. E. F. H. I Cat. Statim καὶ δυνάμεις
 πρὸ καὶ ὁ A. F. H. I Cat. ὁ ἐκείνῳ G. ὁ τῶν ὁ om. I Statim ὥστε
 ἀποσθῆναι τοῦ Χρ. οὐπὲρ ὥστε ἀπο τοῦ Χ. χωρίσαι Edd. ὁ ἐρηγματοῦ
 A. B. D. E. F. H. Cat. ἐρηγματοῦ Edd. ὁ καὶ ἀκούει ex A. B. D. F. G. H. I
 Cat. ὁ μὲν om. B. Τίνα καὶ πρὸ αἶν Iet H. ὁ ὡς τὴν γῆν B. G.

τούτων παραστήσαι τὸν ἴκθον, ὃν εἶχεν. ἕτερα τοσαῦτα πάλιν ὑποστησάμενος φησὶν, "οὔτε τις ἐτίσις ἑτέρα." Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ καὶ ἄλλη τοσαύτη ἐτίσις ἦν, ὅση ἡ ὀρμήνη, ὅση ἡ νοητὴ, οὐδὲν ἂν με τῆς ἀγάπης ἐκείνης ἀπέστησε. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐχ ὥς τῶν ἀγγέλων ἵούτο ἐπιχειροῦντων, ἢ τῶν ἄλλων δυνάμεων, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ μεθ' ὑπερβολῆς ἀπάσης τὸ φίλτρον, ὃ περὶ τὸν Χριστὸν εἶχεν, ἐπιδείξαι βουλόμενος. Οὐ γὰρ τὸν Χριστὸν ἐφίλει διὰ τὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὰ ἐκείνου, καὶ πρὸς αὐτὸν ἰώρα μόνον, καὶ ἔν ἐδεδάεικε, τὸ μὴ τῆς ἀγάπης ἐκπεσεῖν τῆς πρὸς ἐκείνον. Ταῦτο γὰρ αὐτῷ καὶ γέννησι φοβερώτερον ἦν, ὥσπερ καὶ τὸ μένειν ἐν αὐτῇ βασιλείᾳ ποθανότερον.

Ὅτινος οὖν ἂν εἶμεν ἄξιοι λαοὶν ἡμεῖς, ὅταν ἐκεῖνος μὲν μὴδὲ τὰ ἐν ταῖς οὐρανοῖς θαυμάζῃ πρὸς τὸν τοῦ Χριστοῦ πόθον, ἡμεῖς δὲ τὰ ἐν τῷ βορβόρῳ καὶ τῷ πηλῷ τοῦ Χριστοῦ προτιμῶμεν; κἀκεῖνος μὲν διὰ τὸν πόθον αὐτοῦ καὶ εἰς γέννηαν καταδέχεται ἔμπεσιν, καὶ βασιλείᾳς ἐκπεσεῖν, εἴγα ὑμφοτέρα δοῖ ταῦτα προύκειτο· ἡμεῖς δὲ ἡμῶς τοῦ παρόντος καταφρονῶμεν βίου; Ἄρα ἄξιοι τῶν γούν ὑποδημάτων ἐσμὲν ἄλλοι τῶν ἐκείνου, τοσοῦτον ἀφιστηκότες αὐτοῦ τῆς μεγαλοκτοῖας; Ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐδὲ βασιλείας ἀγείται τι διὰ τὸν Χριστὸν εἶναι· ἡμεῖς δὲ αὐτοῦ μὲν καταφρονούμεν, τῶν δὲ αὐτοῦ τυλὴν ποιούμεθα λόγον. Καὶ εἴθε κἀν τῶν αὐτοῦ· ἡν δὲ οὐδὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ βασιλείας ἡμῖν προτεινόμενης, ἐκείνην ἀφέντες, τὰς σκιάς καὶ τὰ ὀνείρατα καθ' ἑκάστην διώκομεν τὴν ἡμέραν. Καίτοι γε ὁ θεὸς φιλόανθρωπος ὢν καὶ σφόδρα ἡμερος, ταῦτόν ἐποίησεν, οἷον ἂν εἰ πατὴρ φιλόπαις, τοῦ παιδὸς δυσχεραίνοντος ἔτῃ διηκεν πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαν, ἑτέρως ταύτην σοφίσαιτο. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοῦ πόθον οὐκ ἔχομεν τὸν προσέκοντα,

ἰ πόθον] + τούτου G. Μοχ τὸς πάλιν πρὸ πάλιν τὸς A D E F G H I
 * εἰς οὐ. A F H I * ἂν ἀσσεμῶι στ A D E F H I Cal. * τῶν οὐ. A.
 D. E. F. I. Cal. * τούτου A B D E F G H Cal. scripture a Monast. τούτου
 vulgo. * καὶ πρὸς A. B. D. E. G. H. I Cal. Μοχ δαίσει I * τῶν οὐ. I.
 ἐφ' διὰ τοῦ Χρ. G. Stahm δι' αὐτοῦ το ἐκείνου καὶ οὐ G b ἐν οὐ. I.
 * τῆς ἀγ. ἀπ. τῆς πρὸς ἐκείνου] Sic A B D E F H I et Flor p. 16. (Tom. xii.
 p. 439 A.) τῆς πρὸς ἐκείνου οὐ G. τῆς ἀγάπης ἐκπεσεῖν Edd. * ἐν
 αὐτῷ] ἀπὸ τῆς G. * HΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης, καὶ περὶ
 ἐλεημοσύνης, καὶ ὅτι πάντες ὁ Χριστὸς ἵσπερ τῆς αἰς ἡμῶς ἀγάπης καὶ. Varon
 τὸν π. τοῦ Χρ. A D E. τὸν τοῦ θεοῦ a G. * καταδέχεται (καταδέχεται
 D. G.) ἐμπεσιν πρὸ ἡμῶν καταδέχεται σπῆμα. * ταῖς πρὸς ἐκείνου B. G. πρὸς
 ἐκείνου ταῦτα D. E. * μὴδὲ πρὸ οὐδὲ A B D E H I. Flor. Μοχ καταφρονούμεν
 B. D. E. F. G. I. Flor. καταφρονούμεν Edd. * λαοὶν οὐ. B. G. * μὲν ἀν-
 αμνηστῶν ex A B D E F H I. * προτεινόμενης σπῆμα. * προκειμένης Edd.
 * σφόδρα πᾶσι I. * ἂν οὐ. B. G. Μοχ τὸν παιδὸς οὐ. G. * τῶν δ.
 πρὸς αὐτὸν πρὸ τῶν πρὸς αὐτὸν δ. A D E F H I.

πολλὰ ἔτερα ἡμῖν προβάλλεται, ὥστε ἡμᾶς κατασχεῖν πρὸς
 ἑαυτὸν καὶ οὐδὲ οὕτω παρμένονεν, ἀλλ' ἀποπῆδαι πρὸς τὰ
 παιδικὰ ὀθήματα. Ἄλλ' οὐχ ὁ Παῦλος οὕτως, ἀλλ' ὥστερ
 τις ἐγγενὲς τῆς καὶ εὐαγέρος καὶ φιλοπάτωρ, τὴν σπουδαίαν (132)
 τοῦ πατρὸς ἐτιζομένην μόναν, τῶν δὲ ἄλλων οὐ τοσοῦτον ποιεῖται
 λόγον μᾶλλον δὲ, παλλῶ πλέον ἢ ταῖς. Οὐ γὰρ ὁμοῦ καὶ
 τὸν πατέρα καὶ τὰ αὐτοὶ τιμᾶ, ἀλλ' ὅταν ἴδῃ πρὸς τὸν πατέρα,
 οὐδὲν ἐκεῖνος ἡγείται, ἀλλ' ἔλοιτο ἂν καὶ μαστιζόμενος καὶ κο-
 λαζόμενος εἶναι μετ' αὐτοῦ, ἢ χαριζόμενος αὐτοῦ τρυφᾶν.
 Φριξόμενοι τοιῶν ὅσοι μὴδὲ χρημάτων ἔδωκε τὸν Χριστὸν κατα-
 φρονούμεν μᾶλλον δὲ, ὅσοι μὴδὲ χρημάτων δι' ἡμᾶς αὐτοὺς
 καταφρονούμεν. Παῦλος γὰρ μόνος ἦν ὁ διὰ τὸν Χριστὸν
 γνησίως ἅπαντα πάσχων, οὐ διὰ βασιλείαν, οὐδὲ διὰ τὴν αὐτοῦ
 τιμὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς ἐκείνον εὐνοίαν. Ἡμεῖς δὲ οὔτε ὁ
 Χριστὸς, οὔτε τα τοῦ Χριστοῦ, τῶν βιωτικῶν ἀφίλειται πρα-
 γμάτων, ἀλλ' ὥστερ ὅπως ἢ ἔχεις ἢ χεῖροι, ἢ καὶ πάντα ταῦτα
 ὁμοῦ, οὕτως ἐν τῇ ἐλπί συρομένη. Τὶ γὰρ τῶν θηρίων ἐκείνων
 ἡμεῖς ἐμείνου, οἱ τοσαῦτα καὶ τεликаῖτα ἔχοντες παραδείγματα,
 ἐπὶ ἐτι κάτω ἑνύοντες, καὶ μὴδὲ μικρὸν ἀπαβλήσκει πρὸς τὸν
 οὐρανὸν ἀσπυρμένοι; Ἄλλ' ὁ μὲν θεὸς καὶ τοὶ υἱὸν ἔξεδωκε
 σὺ δὲ οὐδὲ ἴσθαι μεταδίδως αὐτῶν τῷ διὰ σὲ λαθύνεσθαι, τῷ διὰ
 σε σφαγεῖν. Ὁ πατήρ διὰ σὲ αὐτοῦ οὐκ ἐφείσατο, καὶ ταῦτα
 γνησίου ὄντος παιδὸς· σὲ δὲ αὐτὰν καὶ λιμῶ τηρόμενοι περι-
 ορίς, καὶ ταῦτα ὑπο τῶν οὐτοῦ μέλλων ἀναλίσκειν, καὶ διὰ
 τῶν οὐτοῦ ἀναλίσκειν. Τὶ ταύτης τῆς παρανομίας χεῖροι γίνονται
 αὐτῶν. Ἐξιδόθη διὰ σὲ, ἐσφύγη διὰ σὲ, περιέρχεται πεινῶν διὰ
 σὲ, ἐκ τῶν αὐτοῦ δίδως ἵνα αὐτὸς ὠφεληθῇ, καὶ οὐδὲ οὕτω
 δίδως. Ποίων οὐκ αὐτὸν αἰσθητότεροι λίθων, οἱ τοσοῦτων
 αὐτοῖς ἐλκόντων περιγμάτων, ἐπὶ τῆς θαυραλικῆς ταύτης με-
 νοῦντες ὠμότητες; Οὐδὲ γὰρ ἠρέσθη τῷ θανάτῳ καὶ τῷ σταυ-
 ρῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ τέρας γενέσθαι κατεδέξατο, καὶ ξένος καὶ
 ἀλλότῃς καὶ γυμνός, εἰς εἰς δεσμοθήριον ἐμπεσεῖν, καὶ ἀρρωστίαν
 ὑπομεῖναι, ἵνα καὶ οὕτω σε ἐκκαλέσθαι. Εἰ γὰρ μὴ ἀμείβῃ

¹ καὶ μαστιζόμενος καὶ κολ. A.B.D.E. καὶ μαστιζόμενος καὶ κολ. F.H.I
 καὶ κολ. καὶ μαστιζόμενος Edd. ² διὰ τὸν Χρ. A.B.D.E.F.I. δι' αὐτὸν G
 διὰ τὸν βίον Edd. ³ καταφρονούμεν διὰ B.H. Verba μᾶλλον δι—κατα-
 φρονούμεν om. G. Veron. ⁴ οὐδὲ' οἱ H. ⁵ ὅπως ἢ ἔχει G. Veron. Max
 παρὰ ταῦτα πρὸ ταῦτα πάντα A.D.E.F.H.I. ⁶ μέντοι A.D.E.F.H.I.
 βλεπομένης Edd. Max ἀναλίσκειν I. ⁷ καὶ om. G. ⁸ οὐτοῦ om. G.
 Σταῖον τοῦ παιδὸς B. παδοῖ om. F.H.I. ⁹ οὐτοῦν' σὲ H. Haez καὶ διὰ
 σ. ἀναλίσκειν om. G. ¹⁰ καὶ om. + οὐδὲ D.E.F.I. ποίων οὐκ (sic) H. ¹¹ τῶν
 πραγμάτων B. ¹² οὐδὲ' οἱ H.I. ¹³ καὶ ἀλλότῃς om. I. ¹⁴ καὶ om. H.
¹⁵ σὲ om. A.D.E. Σταῖον ἐφελκυσσεται G.

με, φησίν, ὡς ὑπὲρ σοῦ ἔτι παθόντα, ^βδιὰ τὴν πενίαν ἐλήθσον
 Εἰ δὲ μὴ βούλει διὰ τὴν πενίαν ἐλεῆσαι, διὰ τὴν νόσον ἐπι-
 κάμφθῃτι, ^γδιὰ τὸ δεσποτήριον ἐπικλᾶσθῃτι. Εἰ δὲ ^δμηδὲ δο-
 ταῖτά σε ποιεὶ φιλάθρωπον, διὰ τὸ κοῦφον τῆς αἰτήσεως ἐπί-
 κευτον. Οὐδὲν γὰρ αὐτῷ ^επολυτελές, ἀλλὰ ἄρτον καὶ στίγην
 καὶ ῥημάτων παράκλησιν. Εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα ^ςἔτι μείεις
 ἄγριος ὢν, καὶ διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ βελτίων, ^ςκαὶ διὰ τὰ
 ἔπαθλα ^ςἡ ὑπεσχόμην. Ἀλλ' οὐδὲ ἐκείνῳ ^ςσοὶ ἐστὶ τις λόγος;
 Καὶ ^ςπρὸς τὴν φρίσιν αὐτὴν ἐπικλᾶσθῃτι, γυμνὸν ὄρων, καὶ τῆς
^ςγυμνότητος ἀναμνήσθῃτι ἐκείνης, ἣν ἐγυμνώθην ἐπὶ τοῦ σταυ-
 ροῦ διὰ σέ. Εἰ δὲ ἐκείνης οὐ βούλει, καὶ ταύτης, ἣν διὰ τῶν
 πενήτων γυμνούμαι. ^ςἘδίδην τότε διὰ σέ, ἀλλὰ καὶ νῦν διὰ ^ς
 σέ, ἵνα εἴτε ἐνταῦθεν, εἴτε ἐκείθεν ^ςπροαχθεῖν, βουλευθῇς ποιησαί
 τινα ἔλεον. ^ςΕὐήστευσα διὰ σέ, πάλιν κεινῷ διὰ σέ ἐδιψήσα
 κρεμάμενος ἐπὶ ^ςτοῦ σταυροῦ, ^ςδιψῶ καὶ διὰ τῶν τενητέων, ἵνα
 καὶ ἐξ ἐκείνου καὶ ἐκ τοῦτου ἐπισπᾶσθωαί σε πρὸς ἑαυτὸν, καὶ
 ποιήσω φιλάθρωπον ἐκὶ σωτηρίῳ τῇ σῇ. Διὰ τοῦτο καὶ
 μυρίων ὀφείλωτα σε ἐνεργητημάτων ^ςἁμοιβὴν ἔμοι, οἷς ὥς
 οφείλωτα ὑπαίτῳ, ἀλλ' ὡς χαριζόμενον στεφανῷ, καὶ βασιλείαν
 δωροῦμαι αὐτῷ τῶν μικρῶν τούτων. ^ςΟἶδὲ γὰρ ^ςλίγω, λύτῶν
^ςμοι τὴν πενίαν, οὐδέ, χάρισαί μοι κλοῦτον, καίτοιγε ἐπώ-
 χησα διὰ σέ. ^ςἈλλ' ἄμην ἄρτον αὐτῷ καὶ ἱμάτιον καὶ λιμοῦ ^ς
 παραμυθίαν μικράν. Καὶ εἰς δεσποτήριον ^ςἐμπέσω, οἷς ἀναγ-
 κάζω τα δις μὲν λύσαι καὶ ἐμβαλεῖν, ἀλλ' ἢ ἐπιζητῶ μόνον, ἵνα
 ἴδῃ δεδομένον διὰ σέ, καὶ ἀκούσαν ἔλαβον χάριν, καὶ ὑπὲρ
 τούτου ^ςμόνον τὸν οὐρανὸν σοι χαρίζομαι. Καίτοιγε ἐγὼ
 χαλεπωτάτων σε ἔλυσα δεσμῶν, ἀλλ' ἔμοι μόνον ἀρκεῖ, ἂν
 βουλευθῇς ἰδεῖν με δεδομένον. Δύναμαι ^ςμὲν γὰρ καὶ χωρὶς
 τούτων στεφανοῦν, βούλομαι δὲ σοι καὶ ὀφειλέτης εἶναι, ἵνα
 φέρῃ σοὶ τινα καὶ παρρησίαν ὁ στεφανός. ^ςΔιὰ τοῦτο καὶ
 δυνάμενος ἑμαυτὸν ^ςθρῆψαι, περιέρχομαι προσαιτῶν, καὶ ταῖς ^ς

^ε τι οἱ σ. B. D. E. ^β διὰ δὲ τὰ δ. Edd. δε οἱ σ. B. D. E. F. G. I
^γ μηδὲ] μὴ H ^δ πολυτελεῖς] + εἰλό σο G. ^ς ἔτι οἱ σ. B. G. ^ς αὐτῷ
 καὶ H ^ς σοὶ ἐστὶ τις] Sic A D F H I σ. ἔστι τις F ^ς ἔστι σ. (αὐτῷ τις)
 G. ^ς ἐστὶ τις σ. Edd. ^ς πρὸς αὐτὴν τὴν φ. ἢ G ^ς πρὸς τὴν φ. ἐπικλᾶσθῃτι
 αὐτῇ B. ^ς σωματικῆς B. ^ς ἐδίδην A D E F H I ^ς ἐδωδην Edd. ^ς ἐνεργ-
 ηται [interpp. ^ς προαχθεῖς B I. ^ς βουλευθῇς E H ^ς τοῦ οἱ σ. G
^ς διψῶ] πάλιν διψῶ D. καὶ post διψῶ σ. A D E F H I ^ς ἀναβείναι G
^ς ἐξ ἐκείνου—πεινῶν οὐδέ] οὐδὲ γὰρ διὰ τὴν πενίαν αὐτοῦ G. ^ς λέγω σ. E.
 Ἰδὼν post πλοῦτον ὑπεροπῇ ἐκείνου. ^ς μου D F H I ^ς ἀλλ' ὅμως
 ἔλλα μόνον G. ^ς ἐμπέσω H. ^ς μόνον H ^ς μὲν σ. E. ^ς Μοι σ.
 στεφανοῦν Edd. σ. σ. B. D. E. G. H. ^ς διὰ] καὶ διὰ Edd. σ. σ. A. E. G.
 H I ^ς τρεφῶν G

θύραις σου ἑταριστάμενος προτείνω χεῖρα. Παρὰ σοῦ γὰρ
 τραφῆναι ἐπιθυμῶ· φιλῶ γάρ σε σφόδρα· διὸ καὶ τῆς τρα-
 πέξης ἐρῶ τῆς σῆς, ὃ τοῖς φιλοῦσιν ἔθος ἐστί, καὶ ἐγκαλλω-
 πιζομαι ταύτῃ, καὶ τοῦ θεάτρον παρόντος τῆς οἰκουμένης, ἀνα-
 κηρύττω σε ἂν τότε, καὶ πάντων ἀκουόντων, ἐνδείκνυμαι τὸν τρο-
 φῆα τὸν ἐμόν. Καίτοιγε ἡμεῖς ὅταν παρὰ τινος τραφῶμεν, (133)
 αἰσχυρόμεθα ταῦτο καὶ συσκιάζομεν· αὐτὸς δὲ ἐπειδὴ σφόδρα
 ἡμᾶς φιλεῖ, καὶ ἡμεῖς σιγῶμεν, ἀπαγορεύει ἰσχυρῶς τὸ γεγενη-
 μένον μετὰ πολλῶν τῶν ἐγκωμίων, καὶ οὐκ αἰσχύνεται εἰπεῖν,
 Ἔστι καὶ γυμνὸν ὄντα αὐτὸν περιεβάλομεν, καὶ τεινῶντα ἐθρί-
 ψαμεν. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐνιστοῦντες, μὴ μέχρι τῶν ἐταίων
 στῶμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιτελέσωμεν τὰ εἰρημέα. Τί γὰρ
 ὄφελος τῶν κρότων καὶ τῶν θορυβῶν ταύτων; Ἐν ζητῷ παρ'
 ἡμῶν μόνον, τὴν διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξιν, τὴν διὰ τῶν πραγμά-
 των ὑπακοήν· τοῦτο ἔπαινος ἐμὸς, τοῦτο κέρδος ὑμέτερον, ταῦτο
 διαδήματός ἡμοι λαμπρότερον. Τούτοις τοίνυν ἀπελθόντες καὶ
 ὑμῖν καὶ ἐμοὶ κατασκευάσατε τὸν στέφανον διὰ τῆς τῶν πενή-
 των χειρὸς. ἵνα καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον χρηστῇ σιντρα-
 603 φῶμεν ἐλπίδι, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀτελθόντες ζώῃν, τῶν
 μυρίων ἐπιτίχῃμεν ἀγαθῶν ὥν γίνετο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυ-
 χεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 μεθ' οὗ τῇ πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας
 τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

Ἄλλοθιαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, σιγμαρτυροῦσθε μοι
 τῆς συνειδήσεώς μου ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

Β Ἄρα βού μεγάλα τιὰ καὶ ὑπερφυῇ τῇ προτεραιᾷ περὶ τῆς
 τοῦ Παύλου περὶ τὸν Χριστὸν ἀγάπης ἐδόκειν ὑμῖν εἰρηκεῖναι·
 Καὶ γὰρ ἦν φύσει μεγάλα, καὶ πάντα ὑπερβαίνοντα λόγον·
 ἀλλ' ὅμως τὰ σήμερον λεχθέντα τοσαύτην ἔχει τὴν ὑπερβολὴν
 πρὸς ἐκεῖνα, ὅσην ἐκεῖνα πρὸς τὰ ἡμέτερα. Καίτοιγε οὐκ

1 C^{ap} IX. v. 1.

ἑταριστάμενος A B D E F H I προτίστανται Edd. Statim προτείνας F
 H I et ante eort A. Deinceps χεῖρας A B D E H I ἂν τότε om G
 Μοχ ἰνδουκισσάμενος idem. ἵσταν] ἡμῶν A D E. καὶ H τότε
 om F I καὶ om. E F I. Μοχ αὐτὸς om. B F H I καὶ om. G
 κατασκευάσατε B D E I κατασκευάσεν Edd. καὶ om G. ἀξίω-
 θωμεν DE. Hom XVII καὶ om. B. αὐ] αὐτ G. προτεραι G
 του om. A E F H I Statim Παύλου πρὸς τ Χρ. G. Π. τῆς εἰς τὸν Χρ. A.
 ἦν om. G πρὸς ἐκεῖνα om. G. Statim ὅσον idem.

ἔμην αὐτὰ ἔχειν ὑπερβολὴν, ἀλλ' ὅμως ἔτελθόντι τὸ σήμερον
 ἡμῖν ἀναγνωσθέντα πολὺ πάντων ἰκέειν ἰφάνη λαμπρυτέρα.
 "Ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς ἰσχυρῶς, ἀπὸ τῶν προσομιῶν αὐτοῦ ἐνέ-
 φηνεν. "Ἀτε ἰγάρ εἰς μέζονα ἐμβαίνειν ἡμέλων, καὶ ἀπι-
 στείσθαι παρὰ τῶν πολλῶν, πρότερον διαβεβαιούται περὶ ὧν
 μέλλει λέγειν ὅπερ πολλοῖς ἔθος ποιεῖν. ὅταν μέλλωσι τι
 λέγειν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπιστοῦμενα, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν σφόδρα
 οἰσὶν ἑαυτοὺς πεπεικότες. Καὶ γὰρ "Ἀλήθειαν λέγω, φησί,
 καὶ οὐ ψεύδομαι, καὶ ἡ συνειδήσις ἡμοι μαρτυρεῖ, ὅτι λύπη μοί
 ἐστὶ μεγάλη, καὶ ὑδιόλειπτος ὁδὸν τῇ καρδίᾳ μου. Νυχόμην
 γὰρ ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ." Τί λέγεις,
 ὦ Παῦλε; Ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ποθομένου, οὐ μήτε βασι-
 λῆς σε, μήτε γέεννα ἐχάριζε, μήτε τὰ ὀρώμενα, μήτε τὰ νοού-
 μενα, μήτε ἄλλα τσαῦτα, ὑπὸ τούτου τοῦ εὐχῆ ἀνάθεμα
 εἶναι; Τί γέγονε; "μὴ μεταβέβληται, καὶ κατέλυσας τὸν
 πόθον ἰκέειν. Οἱχί, φησί, μὴ δείσῃς· καὶ γὰρ καὶ ἐπέτεινα
 μᾶλλον αὐτόν. Πῶς οὖν εὐχῆ ἀνάθεμα εἶναι, καὶ ἀλλοτριώσιν
 ζητεῖς, καὶ χωρισμὸν τοιοῦτον, μεθ' ὃν ἕτερον οἷς ἐστὶν εὐρεῖν;
 Ἐπειδὴ σφόδρα αὐτὸν φιλῶ, φησί. Πῶς, εἰπέ μοι, καὶ "ποιῶ
 τρόπον, καὶ γὰρ αἰνίγματι τὸ πρᾶγμα εἶσις. Μᾶλλον δὲ, εἰ
 δοκεῖ, πρῶτον μάθωμεν τί ποτὲ ἐστὶ τὸ ἀνάθεμα, καὶ τότε
 αὐτὸν ἱερωτήσωμεν περὶ ταύτων, καὶ τὴν ἀπόρρητον ταύτην
 καὶ πυράδοξον εἰσόμεθα ἀγάπην. Τί οὖν ἐστὶ τὸ ἀνάθεμα, Ε
 Ἀκουσον αὐτοῦ λέγοντος. 3^a Εἴ τις οἱ φιλεῖ τὸν κύριον ἡμῶν
 Ἰησοῦν Χριστόν, ἐστω ἀνάθεμα" ταυτέστι, κεχωρισθῶ πάντων,
 ἀλλότριος ἐστω πάντων. Καθάπερ γὰρ τῷ ἀναθέματος τοῦ
 ἀναθεμένου τῷ θεῷ οὐδεὶς ἂν τολμήσειεν ἀπλῶς ταῖς χερσὶν
 ὑψασθαι, οὐδὲ ἐγγύς γενέσθαι οἷτω καὶ τὸν χωριζόμενον τῆς
 ἐκκλησίας, πάντων ἀποτέμνω, καὶ ὡς πορρωτάτῳ ἀπάγων.

27 2, 3

* 1 Cor. 11. 22.

ἔτελθόντι προ ἐτελθόντι H ἡμῖν om. B D E ἰσχυρῶς G
 αὐτό, quod aberat ante Montef est in ABDEFHI αὐτῶν προ αὐτοῦ G
 ἰγάρ περὶ αὐτοῦ ex ABDEFHI Μοχ ἐδεβαται παρὰ τῶν πολλῶν. Πρέ-
 τερον δε διαβεβ. Sed δε abest a libris omnibus et Cat. = θελων I
 ἡ τῶν πολλῶν G ὁ οἷον ἰσχυρῶς πεπεικότες? Sic B.G. εἰσι πεπεικότες (αν-
 τοῦ D. εἰσιν οἱ πεπεικότες Edd. οἷον ἰσχυρῶς πεπεικότες A B F H
 Cat. εἰσι πεπεικούκτες I. ἡ μου H ὁ τῷ πεπεικῶ ex ABDEFHI
 τούτου? του H Cat. Statim τούτου προ οἷον B. ἡ μὴ μεταβέβληται, μὴ
 καταλήσιναι τῶν π. G ὁ αὐτῶν I Μοχ μᾶλλον αὐτῶν προ αὐτῶν μᾶλλον
 A D E F H I Cat. ὁ αὐτοῦ? ἡ μᾶλλον G. ὁ ποῶ? τῶν A D E F H I
 ποτὲ om. B E G ἡ ἐρωτήσωμεν E ἡ ἡμῶν accedunt ex omnihibus.
 ἀναθέματος προ ἀναθήματος coddex omes ex syriacis-omnihibus. Ita τοῦ ἀνα-
 θέματος. ἀναθέμενον A. li. ἀναθέμενον Edd. ἀποτέμνω A F H I.
 Cat

-ούτω τῷ ὀνόματι ἀπὸ τοῦ ἐναντίου καλεῖ, μετὰ πολλοῦ τοῦ φόβου πάντιν ἀπαγορεύει αὐτοῦ ⁴χωρίζεσθαι καὶ ἀποπηδᾶν. Τῷ μὲν γὰρ ἀναθεματι τιμῆς ⁵ἐνεκεν οὐδεὶς ἐτόλμα ἐγγίσθαι· τοῦ δὲ ἀποσημαίνοντος ἐξ ἐναντίας ἐχωρίζαντο ⁶γνώμης ἅπαντες. Ὡστε ὁ μὲν χωρισμὸς ⁷εἰς, καὶ ὁμοίως ⁸καὶ τούτω καέκκειν τῶν πολλῶν ἡλλοτριῶνται· ὁ δὲ τρόπος τοῦ χωρισμοῦ οὐχ εἰς, ἀλλὰ καὶ ἐναντίος αὐτῶς ⁹ἐκείνου. Τοῦ μὲν γὰρ ἀπείχοντο ὡς ἀνα- (134) κειμένου θεῷ, τοῦ δὲ ὡς ἡλλοτριωμένου ¹⁰θεοῦ, καὶ ἀπορραγέντος τῆς ἐκκλησίας. Τοῦτο οὖν καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· "Ὡχόμην ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ." Καὶ οὐδὲ ἀπλῶς εἶπεν, ὅτι ἐβουλόμην, ¹¹ἢ ἄλλὰ ἐπιταίμων αὐτό, φησί, "καὶ ἡ-
¹²χόμην." Εἰ δὲ θορυβεῖ σε ἅτε ¹³ἀσθενέστερον ὄντα τὰ λεγόμενα, ὁ μὴ τὰ πρᾶγμα λογίζων μόνον, ὅτι χωρισθῆναι ἐβούλετο, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐβούλετο, καὶ τότε ὄψει αὐτοῦ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης. Ἐπεὶ καὶ περιέτεμε, καὶ οὐ τῷ γενομένῳ προσεχομένῳ, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ καὶ τῇ αἰτίᾳ τοῦ γενομένου, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον αὐτὸν θαυμάζομεν. Οὐ περιέτεμε δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξηράτο καὶ ἔθισε· καὶ οἱ δέ που διὰ τοῦτο ταῦτον Ἰουδαῖον εἶναι φεμεν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα ἀπηλλάχθαι Ἰουδαϊσμοῦ καὶ καθαρῆσαι, καὶ γνήσιον εἶναι τοῦ Χριστοῦ θεραπευτὴν. Ὡς περ οὖν αὐτὸν περιτίμνοντα βλέπων καὶ θύοντα, οἱ διὰ τοῦτο αὐτὸν καταδικάζουσιν ὡς Ἰουδαίζοντα, ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα στεφονοῖς, ὡς ἀλλότριον ὄντα Ἰουδαϊσμοῦ· οὕτω καὶ ὁρῶν ἐπιθυμοῦντα ἀνάθεμα γενέσθαι, μὴ διὰ τοῦτο θορυβηθῆς, ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα αὐτὸν ἀνακρίνῃς, τὴν αἰτίαν καταμαθῶν, δι' ἣν τοῦτο βούλεται. Ἄν γὰρ ¹⁴μὴ τὰς αἰτίας ἐξετάσωμεν, καὶ τὸν Ἠλίαν ἀνδροφόνον ἐροῦμεν, καὶ τὸν Ἀβραάμ οὐκ ἀνδροφόνον μόνον, ἀλλὰ καὶ καιδοκτόνον καὶ τὸν Φινεὲς δὲ καὶ τὸν Πέτρον φόνον γραφόμεθα πάλιν. Καὶ οὐ περὶ τῶν ἁγίων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ τῶν ἁγίων θεοῦ, ὁ μὴ ¹⁵τούτων τηρῶν τὸν κανόνα, πολλὰ ὅσπερ ὑποκτεύσει. [Ἰν'

⁴ χωρίζεσθαι ἀπαικέν. Ἐξεδάμαρ ἀποχωρίζεσθαι. ⁵ ἐνεκεν pro ἐνεκα A.D. E.F.H.I. Cat. ⁶ γνώμης I' ⁷ εἰς καὶ οὐκ. G. Veton. ⁸ καὶ τοῦτο καέκκειν] καέκκειν καὶ τοῦτο H καὶ οὕτως καέκκειν B.E. Vaton. καὶ τούτω καέκκειν D καὶ τούτω καέκκειν G ⁹ ἐκείνου A.D.F.I. Cat. ¹⁰ δι' ἣν A.B.D.F.H. εἰ αὐτὸν τοῦτο I ¹¹ δι' οὐκ B.G. ¹² ἀλλ' ἐπὶ H ἀλλὰ καὶ ἐπὶ B. Mox καὶ γήχοντες οὐκ. B. καὶ αἰτέ γήχοντες οὐκ Cat. ¹³ ἀσθενέστερον A.B.D. E.F.H. Cat. ἀσθενέστερα F.H. Statim ταῦτα λ pro τὰ λ A.D.E.F.H.I. ¹⁴ μὴ τὰ π. λ μόνον] Sic A.B.D.E.F.H.I. τὴν λογίζον μὴ μόνον E.H. ¹⁵ τὴν ὑπερβολὴν] τὰ πολὺ A. ¹⁶ αὐτὸν οὐκ I. Mox εἰται φ pro φ εἵται οὐκ. ¹⁷ μὴ τὰς αἰτίας] τὰς αἰτίας μὴ A.D.E.F.H.I. ¹⁸ τούτων τηρῶν τὸς α] Sic οὐκ. τηρῶν τηρῶν τὸν νόμον τὸς κανόνα Vaton. Sic Mox τὸν νόμον τούτων Montef.

οὐκ ἂν μὴ τοῦτο γένηται, ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων καὶ αἰτίαν D καὶ γνώμην καὶ καιρὸν καὶ πάντα ἅ τὰ ὑπὲρ τῶν γινομένων ἀπολογούμενα συνάγοντες, οὕτω τὰ πράγματα ἐξετάζωμεν. *Ο καὶ νῦν ἐπὶ τῆς μακαρίας ταύτης ψυχῆς ποιητέον ἦν.

Τίς οὖν ἡ αἰτία, Πάλιν αὐτὸς ὁ παθούμενος Ἰησοῦς. Καὶ μὴν οὐ δὲ αὐτὸν φησιν· “Ἠνυχόμεν γὰρ ἅπ’ αὐτοῦ, φησίν, ἀνάθεμα εἶναι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου.” Καὶ τοῦτο τῆς αὐτοῦ ταπεινοφροσύνης· οὐ γὰρ βούλεται ὥς μέγα τι λέγων, καὶ τῷ Χριστῷ τοῦτο ἡμιχόμενος φανῆναι. Διὸ καὶ εἶπε, “συνγενεῖον,” ἵνα κρύψῃ τὸ πλεονέκτημα· ἐπεὶ, ὅτι τὸ πᾶν διὰ τὸν E Χριστὸν ἤθελεν, ἄκουσον τῶν ἐξῆς. Εἰπὼν γὰρ, “τῶν συγγενῶν,” ἐτήγαγεν· *4 Ὡς ἡ κιοθεσία, καὶ ἡ δόξα, *καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σῶμα, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.” Καὶ τί τοῦτο; φησίν. Εἰ γὰρ ὑπὲρ τοῦ πισταῖσαι ἑτέρους ἐβούλετο d γενέσθαι ἀνάθεμα, ἴδει καὶ ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν τοῦτο εὐχασθαι εἰ *δὲ ὑπὲρ Ἰουδαίων εὐχεται ἴδιον, δαίκνυσιν οὐ διὰ τὸν Χριστὸν αὐτὸ βουλούμενος, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς ἐκείνους οἰκείωσιν. Καὶ μὴν εἰ ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν πῦξας, οὐκ ἂν ὁμοίως τοῦτο ἐφάνη· b ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ Ἰουδαίων ἴδιον, δαίκνυνται καθαρῶς διὰ τὴν ἔσθον τοῦ Χριστοῦ δόξαν τοῦτο σπουδάζων. Καὶ οἶδα μὲν, ὅτι παράδοξον ὑμῖν εἶναι δοκεῖ τὸ λεγόμενον· πλην, εὖν μὴ c θορυβῆτε, ταχέως αὐτὸ περᾶσθαι ποιῆσαι σαφές. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς ταῦτα εἶρκεν, ἅπερ εἶρκεν, ἀλλ’ ἐπειδὴ πάντες ἔλεγον, καὶ τοῦ θεοῦ καταγγέρουσιν, *ὅτι υἱοὶ θεοῦ καταξιοθεύτετε κλη-

* v. 4.5.

1 μὴ τοῦτο, τοῦτο μὴ A D E F H I. * τὰ accessit ex A D E F H I.
 * ἀπολογούμενοι B G Veron. Statim συνάγοντες A D E F H συναγόντες B G Veron. συνταγόντες Sar cot. Mox ἐξετάζωμεν B H. * ἅπ’ αὐτοῦ, φησίν, ἅ τὰ αὐτοῦ] Sic Edd. et Cat. ἅπ’ αὐτοῦ, φησίν. εἶναι δὲ B F H. ἅπ’ αὐτοῦ εἶναι πᾶν φησιν D. ἅπ’ αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ φησίν A B φησίν, ἅπ’ αὐτοῦ δὲ εἶναι G. ἅπ’ αὐτοῦ εἶναι ἅπ. (scilicet φησίν) I. * ὥς εἰ τι ὑπὲρ G. * φαῖναι χαρ. in verso ord. G. φαῖναι οὐκ. H. * καὶ accessit ex A B D E F H I. [infra haec scribitur γὰρ ἐτήγαγεν om. H. * καὶ ἡ διαθήκη F H I καὶ ἡ λατρεία καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ παραθεσία hoc ord. A. * αἱ λατρεῖαι G. Statim καὶ αἱ ἐπαγγ. A F H I. * γενέσθαι ἀνάθεμα—εὐχεται ἴδιον] ταῦτο γενέσθαι, καὶ εὐχεται ὑπὲρ Ἰουδαίων εὐχεται ἴδιον G. * δὲ] + καὶ. Edd. καὶ om. A B D E F H I. Cat. Statim περὶ Ἰουδ. B. ὑπὲρ τῶν Ἰουδ. A D E F H. * μόνον pro μόνον B D F G H. et ante cor. A. * τῶν πατέρων G. Mox πῦξας μόνον Edd. πῦξας μόνον B D. μόνον om. A F G H I. Cat. * ἐπειδὴ δὲ] ἐπειδὴ H. Cat. ἐπειδὴ δὲ a pr. mss. A. ἐπειδὴ δὲ I. Statim ὑπὲρ τῶν Ἰουδ. D E. * μόνον pro μόνον D F G H I. * θορυβῆτε] Sic B E F. θορυβῆτε G H I. θορυβῆτε D. θορυβῆτε Edd. Mox σαφές περ. ποιῆσαι hoc ord. A D E F H I. ἅπερ εἶρκεν om. A B I. Statim ἀλλ’ ἐπειδὴ A B D E F H I. ἅπ’ ἐπειδὴ Edd. * ὅτι] + αἱ B F.

θῆναι, καὶ νόμον δεξάμενοι, καὶ πρὸ πάντων αὐτὸν εἰδότες, καὶ
 Β τοσαύτης ἀπολαύσαντες δόξης, καὶ θεραπεύσαντες αὐτὸν πρὸ
 τῆς οἰκουμένης, καὶ ἐπαγγελίας δεξάμενοι, καὶ πατέρων ὄντες
 τῶν αὐτῶ φίλων, καὶ τὸ δὴ πάντων μείζων, καὶ προπάτορες
 αὐτοῦ γινόμενοι τοῦ Χριστοῦ· τοῦτο γὰρ ἐστίν, "ἐξ ὧν ὁ
 Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα" ἐκβέβληται καὶ ἡτίμωνται, ἀντισ-
 ήχθησαν δὲ αὐτ' ἐκείνων οἱ μὴποτε αὐτὸν ἐπιγινόντες ἀν-
 θρωποι οἱ ἐξ ἔθνων ἐπεὶ οἱ ταῦτα λέγοντες τὸν θεὸν ἐβλα-
 σφῆκον, ἀκούω ταῦτα καὶ δακνόμενος ὁ Παῦλος, καὶ ὑπὲρ
 τῆς δόξης ἁλῶν τοῦ θεοῦ, ᾗ ἔξωτο ἀνάθεμα εἶναι, καὶ γε δυν-
 ατὸν ἦν, ὥστε σωθῆναι ἐκείνους, καὶ τὴν βλασφημίαν ταύτην
 C καταλυθῆναι, καὶ μὴ δόξαι τὸν θεὸν ἡπατῆσθαι τοῖς ἑκγόνοις (135)
 τοὺς ἐκείνων, οἱς τὰς ἀρεαὺς ἐπαγγέλλετο. Καὶ ἵνα μάθῃ, ὅτι
 ὑπὲρ τούτων κοπτοίμενοι, ἴτοι μὴ δοῦναι τὴν ὑπόσχεσιν τῷ θεῷ
 διατίπτει τὴν λέγονσαν τῷ Ἀβραάμ, ὁ "Σὺ δὲ ὡς ἴθι γῆν
 ταύτην καὶ τὴν σπέρματί σου," ταῦτα ᾗ ἔξωτο μετὰ τὸ ταῦτα
 εἰπεῖν, ἐπήγαγεν· ὁ "Οὐχ οἶον δὲ, ὅτι ἐκτίπτωκεν ὁ λόγος τοῦ
 θεοῦ" δεικνύς, ὅτι "ταῦτα πάντα διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ὑπα-
 μέναι ἡκίχθητο· τούτῳ, τὴν ἐπαγγελίαν τὴν ἑπὶ τὸν Ἀβραάμ
 γεγεννημένην. Καθὼς γὰρ Μωσῆς εἶκοι μὲν ὑπὲρ Ἰου-
 δαίων πρεσβεῖν, το δὲ πᾶν ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐπραττεν
 D ὁ "Ἰνι γὰρ μὴ εἴπωσι, φησὶν, ὅτι παρὰ τὸ μὴ ἄδυνασθαι αὐ-
 τοὺς σώσαι, ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἀπολέσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ," κατὰ-
 λυσαν τὴν ὁργάν· οὕτω δὲ καὶ Παῦλος, ἵνα μὴ εἴπωσι, φησὶν,
 ὅτι ἐξέπτεσεν ἡ ἐπαγγελία τοῦ θεοῦ, καὶ ἐφεύσατο ἡ ὑπόσχετο,
 καὶ εἰς ἔργον οὐκ ἐξῆλθεν ὁ λόγος. ἐβλαβύμενη ἀνάθεμα γινέ-
 σθαι. Διὰ δὲ τοῦτο οὐκ ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν φησὶν· οὐδὲν γὰρ
 ἦν πρὸς ἐκείνους ἐπαγγελμένον· αὐτῶ, οὐδὲ ἦσαν αὐτὸν τεθερα-
 पेωκότες· διὸ οὐδὲ ἐβλασφήμον αὐτὸν δι' ἐκείνους· ἀλλ' ὑπὲρ
 τῶν Ἰουδαίων τῶν καὶ τὴν ἐπαγγελίαν δεξαμένων, καὶ πρὸ τῶν

ὁ Gen. xii. 7

ὁ v. 6.

ἡ Rom. ix. 18.

^a καὶ πατέρων ὄντες τῶν αὐτῶ φίλων] Sic B.D.E.G. Cui. Edobatur sine
 auxilio καὶ πατέρων ὄντες τῶν αὐτῶ φίλων Pro verbis καὶ πατέρων—καὶ
 προπάτορες haec leguntur in A.F.H.I. καὶ πρὸ γὰρ πατέρων καὶ προπατέρων.
^b πάντων μείζων πρὸ μ. πάντων B.D.E.G. Cui. ^c καὶ ὑπὲρ—θεοῖς om G.
^d εἶπε] ὁ I.G. Μὴ σωθῆναι τῶν αὐτῶν πρὸ τῶν αὐτῶν σωθῆναι A.B.D.E.F.H.I. Cui.
^e ἐκγόνοις A.B.D.F. Statim τούτῳ om. A.D.E.H.I. Cui. ^f ταῦ] καὶ τοῦ
 B.D.E. ^g καὶ τῷ σπ. σου τῶ γ. γ. κενερω om. A.D.E.F.H.I. ^h ταῦτα
 ταύτην G. Statim μετὰ γὰρ τοῦ ἰδεῖν. ⁱ ταῦτα κ. μὲν π. ταῦτα A.B.D.E.
 F.H.I. Cui. ^k ἡκίχθητο G. ἡκίχθη A.F.H.I. ^l πρὸς τὸν Ἀβ. F.H.
^m γὰρ om G. Μὴ ὑπὲρ τῆς τοῦ θ. δ. A.D.E.F.H.I. ⁿ διεπρήσθη A.H.
^o ἐπήγαγεν A.B.D.E.I. ^p τοῦ θεοῦ om. B. ^q ἐβλαβύμενη G. ἡβλαβύμενη.
 ut alia. A.H.I. ^r οὐδὲν A.B.F.I. Cui. οὐδὲ Ekd. ^s αὐτῶ πρὸ αὐτῶ
 A.B.D.F.G.H.I. Cui.

ἄλλων πικρινομένων αὐτῷ, ταῦτα πύχτο. Εἶδες ὅτι, εἰ μὲν Ε
 ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν ἠύξατο, οὐκ αἶν οὕτως ἐφάνη καθαρώς διὰ τὴν
 τοῦ Χριστοῦ δόξαν ταῦτα ποιῶν ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ Ἰουδαίων
 ἐβουλήθη γενέσθαι ἀνάθεμα, τότε μάλιστα εἰδέχθη, ὅτι διὰ τὸν
 Χριστὸν ἑμόνον ταῦτα ἐπιθυμῇ. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν, "Ὡς ἡ
 υἱοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ λατρεία καὶ ἡ ἐπαγγελία." Καὶ
 γὰρ ὁ νόμος ἐκείθεν ὁ περὶ τοῦ Χριστοῦ λεγῶν, φησί, καὶ
 αἱ συνθήκαι ἑπὶ αὐτοὺς πᾶσαι, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτῶν, καὶ
 οἱ πατέρες οἱ δεξάμενοι τὰς ἐπαγγελίας ἑκείνων πάντες
 ἀλλ' ὁμοῦ τὸναντίως γέγονε, καὶ πάντων ἠξέτευσεν τῷ ἀγα-
 θῷ. "Διὰ τοῦτο κόπτομαι, φησί, καὶ εἴγε ἦν χωρισθῆναι
 τοῦ περὶ τὸν Χριστὸν χοροῦ, καὶ ἀλλοτριωθῆναι, οὐχὶ τῆς
 ἀγάτης αὐτοῦ μὴ γένοιτο, ἐπεὶ καὶ ταῦτα δι' ἀγάπης ἐποίει
 ἡλλὰ τῆς ἀπολαύσεως ἐκείνης καὶ τῆς δοξης, κατεδεξάμην ἂν,
 ὥστε μὴ τὸν δεσπότην ἑβλασφημηθῆναι τὸν ἐμὸν, διὰ τὸ μὴ δοῦ
 ἀκοῦσαι λεγόντων τινῶν, ὅτι σκληρὰ τῇ πράγματι γέγονεν
 ἄλλοις ὑπέσχετο, καὶ ἄλλως ἔδωκεν ἐξ ἄλλων ἐγεννήθη, καὶ
 ἄλλου ἐσῴσατο τοῖς τῶν Ἰουδαίων προγόνοις ἑπηγγελίατα,
 καὶ τοῖς ἐγγόνουσι ἀφείτ, τοὺς αἰδέσασθε αὐτὸν ἑγκακῶτας εἰς
 τὰ ἐκείνου εἰσήγαγεν ἀγαθὰ ἐκεῖνοι τὸν νόμον ἑκάμουν μελε-
 τῶντες, καὶ τὰς προφητείας ἀνυγιώσκοντες, καὶ οἱ ἀπὸ τῶν
 βωμῶν καὶ τῶν εἰδώλων χθὲς ἐπακελθόντες, ἀνώτεροι γεγόνασιν
 ἐκείνων ποῦ ταῦτα προνοίας; Ἰν' αὖν μὴ ταῦτα λέγῃται περὶ
 τοῦ δεσπότη τοῦ ἐμοῦ, φησὶν. εἰ καὶ ἀδίκως λέγεται, καὶ Β
 βυσιλείας ἡδύνει ἐξέικτον, καὶ τῆς δόξης ἐκείνης τῆς ἀπορρή-
 του, καὶ πάντα ὑπέμεινε ὥς τὰ δεινὰ, μεγίστην ἀπάντην ἡγού-
 μενος ἑπαμειβῆναι εἶναι, τὸν οὕτως ποθοῦμενον μηκέτι βλα-
 σφημοῦμενον ἀκοῖναι. Εἰ δὲ οὐδέποτε καταδέχη τὸ εἰρημικόν,
 ἐνόησον ὅτι καὶ πατέρες πολλοὶ πολλὰκις ταῦτα ὑπὲρ παιδῶν
 κατεδέξαντο, καὶ εἶδοντο αὐτῷ χωρισθῆναι, καὶ ἄλλων

ἡ μόνον ἀρροῦσι ex A B D E F G H Statim ἐπιθυμῇ G ἡ εἰ ἐπαγγε-
 λίας G. Statim καὶ γὰρ καὶ οἱ ἴδιαι. ἡ πρὸς] αἰ πρὸς Edd. nī deest in om-
 nibus. ἡ ἐξ ἐκείνου Edd. ἐξ om. A F G H I necluturum a Sav ἡ ἐξε-
 πῶσαν F G H I = διὰ] + τῶν G. Procl χωρισθῆναι deest folium in E. qui
 γαυσεu παρὰ p. 603 B ἡ ὅλα καὶ τῆς Edd. καὶ deest in omnibus.
 ἡ βλασφημοῦσθαι A D F H I Cat. Mox δὲ τὸ ἀκούειν A D F H I διὰ τὸ μὴ
 ἀκοῖναι I. ἡ τοὺς ἄλλους Edd. τοὺς om. A D F H I ἡ ἐπαγγέλλετο pro
 ἐπηγγέλλοτο omnes. Statim καὶ τοὺς ἐγ. ἀφείτ G καὶ τοὺς ἐκείνου ἐγ. i. γγ.
 D F H παρὰ I) ἀφείτ A D F H I καὶ τοὺς ἐγ. αὐτῶν ἀφείτ Edd. ἡ ἐτε-
 γνωσκῶντες B G Veron. ἡ ἑκάμουν G. Mox καὶ τοὺς προφητείας ἀνυγ. idear.
 ἡ μὴ ταῦτα pro ταῦτα μὴ A D F H I. ἡ καὶ] παρ G. Mox ἡδύνει ἦν ἐξ Edd.
 ἡ deest in omnibus. ἡ ἔν om. B G. ἡ εἰναι παρὰ. ianverso ord
 A D F H I Statim τοῦ πάσης τὰ τῶν Sav Mox Bea. Hanc τῶν ποιοῦ τοῖς om
 B D G Veron. ἡ οὕτω om. A F H I Cat. ἡ ἐπὶ π ταῦτα ianverso ord.
 A D F H I Statim εἰδῶντο adtem. ἡ εἰδῶντο G ἡ μᾶλλον G. Veron
 μόνον ταῦτα

αὐτοὺς εὐδοκίμοις ὄραν, τῆς συνοσίας αὐτῶν ἡδὺν νομίζοντες εἶναι τὴν εὐδοκίμωσιν τὴν ἐκείνων. Ἄλλ' ἐπεὶ πόρρω τῆς ἀγάπης ἴσμεν ταύτης, οὐδὲ νοῆσαι τὰ λεγόμενα δυνάμεθα. Οὕτω γὰρ τιμὴ καὶ τὴν Παύλου προσηγορίαν ἄκουσαι εἰσιν ἀνάξιοι, καὶ τῆς σφοδρότητος τῆς ἐκείνου πόρρω καὶ μακρὰν ἐστήκασιν, ὥς καὶ περὶ θανάτου τοῦ προσκαίρου ταῦτα λέγειν αὐτὸν νομίζειν. οὗς τοσοῦτον εἴπωμι ἂν ἀγνοεῖν τὸν Παύλον. ὅσον τοὺς πηροὺς τὴν ἁγία τὴν ἡλιακὴν· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ πλέον. Ὁ γὰρ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκων, καὶ κινδύνους ἐκδιδόντων ἑαυτοὺς, καὶ εἰπὼν, "Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενωχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμός;" καὶ οὐκ ἀρκεσθεῖς τοῖς λεχθεῖσιν, ἀλλ' ὑπερβὰς τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους καὶ πάντα τὰ αἶμα περιδραμὼν, καὶ πύλας αἰῶνος τὰ παρόντα, τὰ μέλλοντα, τὰ ὀρώμενα, τὰ νοούμενα, τὰ λυπηρὰ, τὰ χρηστὰ, τὰ ἐν ἐκατέρωθεν, καὶ οὐδὲν ὄναι ἀφείας, καὶ οὐδὲ οὕτω κομπεθεῖς, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν τοσαύτην κτίσιν τὴν οὐκ οὐρανὸν ὑποστησάμενος· πῶς ὥς μέγα τι λέγων μετ' ἐκείνα πάντα θανάτου ἵτοι προσκαίρου ἐμνημόνευσεν ὅν; Οὐκ ἔστι ταῦτα. Οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ σκυλῆκας ἐν κοπρίᾳ φωλευόντων ἢ τοιαύτη ὑπόνοια. Εἰ γὰρ τοῦτο ἔλεγε, πῶς ἀνάθημα ἑαυτὸν ἠΐχετο εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ; Ὁ γὰρ τοιοῦτος θάνατος μᾶλλον τῇ τοῦ Χριστοῦ συνηκτε χορῇ, καὶ τῆς δόξης ἀπολαύειν ἐκείνης ἐποίει. Ἀλλὰ γὰρ ἡσίοι τινα, οἱ καὶ τούτων ἕτερα καταγχεστώτερον τολμῶσι λέγειν. Οὐ γὰρ θάνατος, φησὶν, ἀλλὰ κειμήλιον καὶ ἀνάθημα ἦχετο εἶναι τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τίς τοῦτο καὶ τῶν σφόδρα ἐντελῶν καὶ ἀκαταπτωκῶν οὐκ ἂν ἠΐχαστο, Πῶς δὲ ὑπὲρ τῶν συγγενῶν τοῦτο ἐμελλε τῶν αὐτοῦ γίνεσθαι; Ἀφέντες τοῖνυν τοὺς μύθους καὶ τὰς φιλαρίας οὐδὲ

^b ἡδὺν] ἰδὺν G. * γῆς II. προσηγορίας B.D. ^d ἀκούσαι εἰσιν ἀνάξιοι] Sic B D G εἰς ἀνάξιοι ἀκούσαι A.F.H.I. οὐδὲ ἀκούσαι εἰς ἑξῆς Edd. ^e καὶ οὐκ G. Μοx τοῦ οὐκ B.G. ^f αὐτοὺς A.D.F.H.I. ^g ἐποκομῶν] Sic B.D.I. εἰσάγωμεν G. εἰσάγωμεν δὲ Edd. ^h καὶ οὐκ A.B.D.F.I. ⁱ ἐκείνης A.B.D.F.H.I. Statim καὶ οὐκ A.F.I. ^k Χριστοῦ] τοῦ G. Verba ἀπὸ τῆς ἁγίας τοῦ Χρ. οὐκ A.F.H.I. Μοx ἢ διωγμός ἢ λ. A.B.D.F.G.I. Cat. ἢ λ. ἢ δ. Edd. ^l λεχθεῖσιν] παρονομασθεῖς B.G. ^m παραδραμὼν] Cat. ⁿ τὰ μέλλοντα οὐκ A.F.H.I. ^o καὶ οὐκ A.F.H.I. Μοx καὶ οὐδὲ οὕτως ἀρκεσθεῖς G. ^p ἐπὶ τῇ G. ^q τοῦ οὐκ B.G. Μοx δὲ οὐκ H. ^r ἠΐχαστο] ἔλεγον G. Statim εἰς οὐκ G.I. ^s τοῦ Χρ.] περὶ τοῦ Χριστοῦ B.D.G. Verba. ^t θάνατος, φησὶν] θάνατος φησὶν G. Ροx φησὶν, ἠΐχαστο add A.B.D.F.H.I. Cat. ^u καὶ οὐκ G. Statim ἀνάθημα pro ἀνάξιμα A.G.H. Cat. Denique ἦδη εἰς A.B.D.F.H. Cat. ἦδη γινέσθαι] εἰς ἡδὺν Edd. ^v ἠΐχαστο A.F.G.H.I. Cat. ἔλεγον τοῦτο. ^w τοῦτο ἐμελλε τῶν αὐτοῦ] τῶν αὐτοῦ τοῦτο ἢ μᾶλλον πόσον G. Statim γινέσθαι pro γινέσθαι A.D.F.G.H.I. Cat.

γὰρ ἀντιλέγειν πρὸς ταῦτα ἄξιον, ὥστερ οὖν οὐδὲ πρὸς τὰ
 παιδία τὰ ψελλίζοντα· ἵεις αὐτὴν πάλιν τὴν ῥῆσιν ἐπακλ-
 θωμεν, ἐντραφῶντες αὐτοῦ τῷ πελάγει τῆς ἀγάπης, καὶ μετὰ
 ὑδρίας πανταχοῦ νηχόμενοι, καὶ τὴν φλόγα ἐννοοῦντες τὴν
 ἡφατον· μᾶλλον δέ, ὅπερ ἂν εἴη τις, οὐδὲν ἄξιον ἐρεῖ. Καὶ δογ
 γὰρ πελάγους παντὸς εὐρύτερα, καὶ φλογὸς ἀπάσης σφοδρο-
 τέρα αὕτη ἦν, καὶ οὐδεὶς αὐτὴν κατ' ἄξιον ἀναγορεύσαι δυνη-
 σεται λόγος· ἀλλ' ἐκεῖνος μόνος οἶδεν αὐτὴν ὁ μετὰ ἀκριβείας
 αὐτὴν κτησάμενος.

Φέρε οὖν αὐτὰ πάλιν τὰ ῥήματα εἰς μέσον ἀγόμεναι.
 “**Ἡυχόμεν γὰρ ἀνάθεμα εἶναι αὐτοὺς ἐγώ.**” Τί ἐστίν, “**αὐ-
 τὸς ἐγώ.**” Ὁ διδάσκαλος πάντων γινόμενος, ὁ μυρία κατορ-
 θώματα συναγαγὼν, ὁ μυρίους ἀναμένων σταφάνους, ὁ κοθίσας
 αὐτὸν οὕτως ὡς πάντων αὐτοῦ προτιμῆσαι τὴν ἀγάπην, ὁ καθ' ἑ
 ἐκάστην ἡμέραν δι' αὐτὸν καιόμενος, καὶ πάντα δεύτερα εἶναι
 νομίζων τοῦ φίλτρον τοῦ πρὸς αὐτόν. Οὐδὲ γὰρ τοῦ φιλεῖ-
 σθα. ἔμελλεν αὐτῷ παρὰ τοῦ Χριστοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ
 σφόδρου αὐτὸν φιλεῖν· καὶ τοῦτου μάλιστα ἦν. Διὰ τοῦ
 τοῦτο πρὸς τοῦτο ἐβλάτε μόνον, καὶ πάντα ἐκόλωκ' ἔφερεν·
 ἦν γὰρ ἐσκόπει διὰ πάντων, τὰ τὸν καλὸν τοῦτου ἐμπλη-
 σαι ἔρωτα. Καὶ εὐχεται μὲν ταῦτα· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐμέλλε
 γίνεσθαι οὕτως, οὐδὲ ἐμέλλεν ἀνάθεμα εἶναι, πειρᾶται λοιπὸν
 καὶ εἰς ἀπολογίαν ῥεμβῆναι τῶν ἐγκλημάτων, καὶ τὰ θρυλού-
 μενα παρὰ πάντων εἰς μέσον ἄγων ἀνατρέψαι. Καὶ πρὶν εἰς
 τὴν σαφῇ τοῦτων ἀπολογίαν ἐμβῆναι, τὰ σπέρματα αὐτῆς ἔδη
 προκαταβάλλεται. “**Ὅταν γὰρ λέγῃ, “Ὡν ἡ ὑποθεσία καὶ ἡ
 δοῦξα καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι,” οὐδὲν
 ἄλλο φησὶν, ἢ ὅτι ὁ θεὸς μὲν αὐτοὺς ἐβούλετο σωθῆναι· καὶ
 τοῦτο ἐδήλωσε δι' ὧν ἐμπροσθεν ἐποίησε, καὶ δι' ὧν ὁ Χριστὸς
 ἐξ ἐκείνων ἐγένετο, καὶ δι' ὧν τοῖς πατράσιν ἐπηγγελήσατο· αὐ-
 τοὶ δὲ ἐξ οἰκείας ἀγαπημοσύνης ἀπεκρούσαντο τῆς ἐκργασίας.**

ἵεις πρὸς ὃ εἰς οὐκ. A. F. H. Μὰς ἀκέλαμεν A. F. H. I. αὐτῷ H
 A verbis πανταχοῦ νηχόμενοι abbaui in G folia octo, usque ad v. χρόνος p.
 612 E. Ergo in rubricis vocativum Codicem fere germanum C. εἴη
 μοῦ εἴως A. D. F. H. I. αὐτῇ ἦν πρὶν ἢ αὐτῇ A. C. F. H. I. αὐτῇ. δυν-
 σται ἀναγορεύσιν C ἀναγορεύσει Veron. αὐτὰ πάλιν πρὶν πάλιν οὐδὲ
 οὐκ. αὐτῇ γὰρ οὐκ. B. C. D. πάντων A. D. F. H. I. Cat. αὐτοῦ πρ.
 πρὶν πρ. αὐτοῦ οὐκ. αὐτῇ. ἀπὸ A. D. F. H. I. τῷ H Μὲν παρὰ
 τοῦ X. ἔμελλεν αὐτῷ μένος hoc οὐδ. A. D. E. F. H. I. καὶ οὐκ. A. F. H. I.
 Μὲν αὐτῷ πρὶν φ. αὐτῷ οὐκ. αὐτῇ. τούτων πρὶν τούτων B. E. F. H. I. Verbe
 καὶ τ. μ. ἦν οὐκ. A. δὴ πρὶν γὰρ A. B. D. E. F. H. I. δὴ οὐκ. C. δὴ
 πάντων οὐκ. A. F. H. I. ἐκλήσθαι B. D. E. ἵεις πρὶν καὶ et infra I.
 ἵεις πρὶν πρὶν πρὶν A. B. D. fortasse alii. ἐργασίαν F. H. I. Cat. προ-
 βάλλαι B. C. Veron. καὶ ἡ δ. καὶ ἡ π. οὐκ. C. μεν οὐκ. H. I.

Διὸ καὶ ἰκεῖνα τίθησιν, ὥστε τῆς τοῦ θεοῦ δωρεᾶς ἔστιν ἐνδει-
κτικά μόνον, οὐκ ἰκεῖων ἐγκώμια· καὶ γὰρ ἡ νόθεσις τῆς "αὐτοῦ
D γέγονε χάριτος, καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ ἐπαγγελίαι καὶ ὁ νόμος.
Ἄπερ ἅπαντα ἐποίησας, καὶ λογιζόμενος πόσῃν ὁ θεὸς μετὰ
τοῦ παιδὸς ἐποίησας τὴν σπουδὴν σῶσαι αὐτοὺς, ἀνεβόησε
μέγα, καὶ εἶπεν· "Ὅς ἐστὶν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν"
τὴν ὑπὲρ πάντων εὐχαριστίαν ἀναφέρων αὐτὸς τῷ μονογενεῖ
τοῦ θεοῦ. Τί γὰρ, εἰ καὶ ἕτεροι βλασφημοῦσι, φησὶν; ἀλλ'
ἡμεῖς οἱ τὰ ἀπάρρητα εἰδότες αὐτοῦ, καὶ τὴν σοφίαν τὴν ἄφα-
τον, καὶ τὴν πρόνοιαν τὴν πολλήν, ἴσμεν σαφῶς, ὅτι οὐ τοῦ
βλασφημῆσθαι, ἀλλὰ τοῦ δοξάζεσθαι ἄξιοι. Οὐκ ἄρκεσθεις
δὲ αὐτοῦ τῷ συνιδόντι, παρύται καὶ ἱλογισμοὺς τιθέναι λοιπὸν,
E καὶ σφοδρωτέρῳ κεχρησθαι κατ' αὐτῶν τῷ λόγῳ. Καὶ οὐ
πρότερον ἀποτεινεται πρὸς αὐτοὺς, ὥς τὴν ὑπόνοιαν αὐτῶν
περιεῖλεν. Ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ ὡς ἔχθροίς διαλέγεσθαι, προῖόν
φησιν· "Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἡμῶν καρδίας, καὶ ἡ
δέησις ἡ πρὸς τὸν θεόν, ὑπὲρ αὐτῶν ἐστὶν εἰς σωτηρίαν." Καὶ
ἐνταῦθα δὲ μετὰ τῶν ἄλλων, ὡς εἶρηκα, κατασκευάζει τὸ μὴ
δόξῃ· δι' ἔχθραν λέγειν, ὥστε ἐμὲ κατ' αὐτῶν ἵρῃν· διόπερ
οὐδὲ συγγενεῖς αὐτοῖς καὶ ἀδελφοὺς παραιτεῖται ὀνομαζέειν.
Εἰ γὰρ καὶ διὰ τὸν Χριστὸν ἔλεγεν, ὥστε ἔλεγεν, ἀλλ' ὅμως (157)
καὶ τὴν ἐκείνων ἐπιστάται διάνοιαν, καὶ προσδοκᾷ τῷ λόγῳ,
καὶ πάσης ἐνυπόψιας ἀπαλλάττει διὰ τὰ μέλλοντα κατ'
608 αὐτῶν λεχθήσισθαι, καὶ τότε λοιπὸν ἐμβαίνει εἰς τὸν παρὰ
τῶν πολλῶν ζητούμενον λόγον. Καὶ γὰρ ἐζήτουν πολλοί,
καθάπερ εἶβηεν εἰπών, τίνοις ἕνεκεν οἱ μὲν δεξάμενοι τὴν ἐπαγ-
γελίαν ἐξέπισσον, οἱ δὲ μὴ ἀκούσαντες αὐτῆς πώποτε, πρὸ
ἐκείνων ἐσώθησαν. Ταύτην τοίνυν λύσιν τὴν ἀπορίαν, πρὸ τῆς
ἀντιθέσεως τὴν λύσιν ἐπάγει. Ἵνα γὰρ μὴ λέγῃ τις· τί οὖν,
σὺ μᾶλλον φροντίζεις τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἢ ὁ θεὸς τῆς ἐκείνου;
καὶ τῆς τιμῆς σου δείται βοήθειας, Ἵνα μὴ ἀκρίτως αὐτοῦ ὁ

6 Rom. 2. 1

* αὐτῆς F H I et ante corr. A. * τοῖς] 4 αὐτοῦ C. 7 λογισμοὺς
A B C D E F I λογισμοὺς Edd. 2 τῷ λόγῳ] λογισμῷ A D F H I 3 τῷ
αὐτῶν Edd. τῷ om. B C D E F H I. 4 ἔχθροις A E F H I Mox καὶ
προσδοκᾷ 5 καὶ] καὶ B. 6 κατασκευάζει A F. κατασκευάζει (2d
κατασκευάζει) R. 7 δι' ἔχθραν] ἔχθραν B C. Veron. 8 αὐτοῖς om. A D.
E F H I 9 καί] καί B. 10 πρὸς ἐκείνους A F H I. 11 διανοίαν] 12 εὐνοίαν Sav
mag. εὐνοίαν habet I. 13 ὑπόψιας αὐτῶν πανταχοῦ ord. A D E F H I
14 λοιπὸν ἐμὲ] ἐμὲ λέγον A F H I. 15 ἐξέπισσον C H I. 16 πώποτε
17 Ἵνα μὴ ἀκρίτως (ἀκρ. I.) αὐτοῦ (αὐτοῦ om. C) 18 λόγος] Sic libri omnes et Cor.
ὥστε μὴ ἀκρίτως αὐτοῦ τὸν λόγον Edd.

λόγος; πρὸς ταῦτα ἰσχυμένός φησι ταῦτα Ἰδὲ εἶπον, "οὐχ
 ὡς ὅτι ἐκέπτακεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ," ἀλλ' ἵνα δείξω τὸ
 περὶ τὸν Χριστὸν φίλτρον. Καὶ γὰρ καὶ ὡς τῶν πραγμάτων B
 τῶν ἐκβάντων, οὐκ ἀποροῦμεν τῶν ὑπὲρ τοῦ θεοῦ λόγων, φησί,
 καὶ τοῦ δείξαι, ὅτι ἵσταται ἡ ἑπαγγελία. Εἶπεν ὁ θεὸς τῷ
 Ἀβραάμ, ⁹ "Σὺ καὶ τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν" καί,
 "Ἐνευλαγηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη."
 Ἰδωμεν οὖν ποῖόν ἐστι τὸ σπέρμα, φησὶν οὐ γὰρ πάντες οἱ
 ἐξ αὐτοῦ σπέρμα αὐτοῦ εἰσι. Διὰ καὶ ἔλεγεν "Οὐ γὰρ
 πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ." ¹⁰ οὐδ' ὅτι εἰσι σπέρμα
 Ἀβραάμ, πάντες τέκνα." Ἀν τοίνυν μάθης ποῖόν ἐστι τὸ
 σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, ὅψει δοθεῖσαν τὴν ὑπόσχεσιν τῷ σπέρ- C
 ματι αὐτοῦ, καὶ γνώσῃ ὅτι οὐκ ἐξέπεσεν ὁ λόγος. Ποῖόν οὖν
 ἐστιν, εἰπέ, τὸ σπέρμα; Οὐκ ἐγὼ λέγω, φησὶν, ἀλλ' αὐτὴ ἡ
 παλαιὰ ἱκαντὴν ἐρμηνείαν, οὕτω λέγουσα. "Ἐν Ἰσαὰκ κληθή-
 σεταὶ σοι σπέρμα." Τί ἐστιν, "ἐν Ἰσαὰκ," ἐρμηνεύσον.
 11 "Τουτέστιν, Ἰσὺ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα θεοῦ"
 ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, ταῦτα λογίζεται εἰς σπέρμα." ¹²
 Καὶ ὅρα Παῦλον σύνεσιν καὶ μεγαλύνειαν. Ἐρμηνεύων γὰρ οὐκ
 εἶπεν, ὅτι οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τοῦ Ἀβραάμ,
 ἀλλὰ, "τέκνα τοῦ θεοῦ" τῷ παρόντι τὰ παλαιὰ συνάπτων, D
 καὶ δεικνύς, ὅτι οὐδὲ Ἰσαὰκ ἀπλῶς τοῦ Ἀβραάμ τέκνον ἦν
 ὁ δὲ λέγει, "τοιοῦτόν ἐστιν" ὅσοι κατὰ τὸν Ἰσαὰκ ἐγεννή-
 θησαν, οὗτοι τέκνα τοῦ θεοῦ εἰσι, καὶ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ.
 Διὰ γὰρ τοῦτο εἶπεν, "Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα,"
 ἵνα μάθης, ὅτι οἱ τῷ τρόπῳ τούτῳ γεννώμενοι τῷ κατὰ τὸν
 Ἰσαὰκ, οὗτοι μάλιστα εἰσι τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ. Πῶς
 οὖν ὁ Ἰσαὰκ ἐγεννήθη; Οὐ κατὰ νόμον φύσεως, οὐκ κατὰ δύ-

⁹ Gen. xlii. 7. 3.¹⁰ v. 7.¹¹ v. 8.

⁹ ταῦτα] ταῦτα πάντα A D E H. Cat. πάντα ταῦτα F ¹⁰ δι' οὗ. B. E.
 ὡς ὅτι C' et ex corr. B. Statim ὅτι ὁ λόγος ἐκέπτακεν Edd. recla-
 mantibus hbris. ¹¹ ἐπαγγελία] + ἡ Cat. + πᾶσι εἰς ἑαυτοὺς ἡ ἐπαγγελία
 B. D. E. ¹² τῷ Ἀβρ. om. A. F. H. I. Statim σοι δώσω καὶ τῷ σπ. σου (om.
 τῇ γῇ) idem et Cat. ¹³ καὶ om. H. ἐν τῷ σπ. σου om. idem. καὶ ἐν τῷ
 σπ. σου ἱκαντ. D. E. καὶ ὅτι ἐν τῷ σπ. σου ἐστὶν A. F. I. ¹⁴ σπέρμα C. D. E.
 F. H. I. Cat. σπέρματα Edd. ¹⁵ το om. A. F. I. ¹⁶ εἰπέ μοι τὸ σπέρμα
 Edd. μοι om. A. B. C. D. E. F. Cat. εἰπέ μοι om. I. τὸ σπέρμα εἰς μινετοὺς οὐδ.
 B. E. ¹⁷ οὐ] ὅτι ex A. D. E. F. H. I. ¹⁸ τοῦ θεοῦ B. D. Haec ταῦτα τ. θεοῦ
 om. C. ¹⁹ ταῦτα accessit ex opaiibus. Posit. σπέρμα sequentibus deest in E.
 usque ad ἐπαγγέλλονται p. 609 E. ²⁰ τοῦ Ἀβραάμ] τοῦ θεοῦ ἢ τοῦ Ἀβρ.
 A. I. τοῦ θεοῦ ἢ τοῦ Ἀβρ. F. H. ²¹ ἀλλὰ τὰ τέκνα τοῦ θ. Edd. τα om. C. D.
 etiam in B. τοῦ θεοῦ om. D. Clausula ἀλλὰ τέκνα τοῦ θ. abest a F. H.
²² τοῦ Ἀβραάμ om. C. ²³ ταῦτα A. C. D. F. I. Cat. ²⁴ τοῦ om. B. D. ²⁵ ἵνα
 μάθης om.] δίδει I.

ναμιν σαρκός, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ἐπαγγελίας. ¹² **Τί ἐστι, κατὰ δύναμιν ἐπαγγελίας;** ¹³ **Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἑλευνόμεαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρι υἱός.** Αὕτη ¹⁴ **τοίνυν ἡ ἐπαγγελία καὶ** **Εὐ** ¹⁵ **τὸ ῥῆμα τοῦ θεοῦ τὸν Ἰσαὰκ διέπλασέ τε καὶ ἐγέννησε.** Τί γὰρ, εἰ καὶ μήτρα ὑπέκειτο, καὶ ἡδὺς γυναικός; Οὐ γὰρ ἡ δύναμις τῆς ἡδύος, ¹⁶ **ἄλλ' ἡ τῆς ἐπαγγελίας ἰσχὺς ἔτεκε τὸ παιδίον.** Οὕτω καὶ ἡμεῖς γεννώμεθα διὰ ¹⁷ **τῶν τοῦ θεοῦ ῥημάτων.** Ἐν γὰρ τῇ κολυμβήθρᾳ τῶν ὑδάτων ῥήματά ἐστι ¹⁸ **θεοῦ τὰ γεννῶντα ἡμᾶς καὶ διαπλάττοντα εἰς γῆρ ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος βαπτίζόμενοι γεννώμεθα.** Αὕτη δὲ οὐχὶ φύσις, ἀλλ' ἐπαγγελία ¹⁹ **θεοῦ ἡ γέννησις.** Ὡς περ γὰρ τὴν τοῦ Ἰσαὰκ προαγορεύσας γέννησιν, τότε αὐτὴν ἐπλήρωσεν ²⁰ **οὕτω καὶ τὴν ἡμετέραν πρὸ πολλῶν προαναφώνησε χρόνων διὰ τῶν προφητῶν ὑπάρτων, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς ἔργον** **δο** ²¹ **ἐξήγαγεν.** Εἶδες ἡλικίαν ἀτίδειξε, καὶ πῶς μάγα ἐπαγγελιαύμενος κατεσκεύασεν αὐτὸ μτ' εὐκολίας ἀπάσης; Εἰ δὲ λέγοιεν Ἰουδαῖαι, ²² **ὅτι τὸ, "Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι στέρμα," τοῦτο εἶναι τὸ τοῦ ²³ **ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ ²⁴ **γεννωμένου αὐτῷ λογιζέσθαι εἰς στέρμα, ἔδει καὶ τοὺς Ἰουδαίους καὶ πάντας ἱερείους υἱοὺς ²⁵ **χρηματίζεν αὐτοῦ ὁ γὰρ πρόγονος αὐτῶν Ἠσαὺ υἱὸς ἦν τοῦ Ἰσαὰκ. Νῦν δὲ οὐ μόνον οὐ χρηματίζουσι παῖδες, ἀλλὰ καὶ σφόδρα εἰσὶν ἀπηλλοτριωμένοι. Ὁρᾷ, ὅτι οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκός, ταῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ φύσει ἡ διὰ********

Β ²⁶ **τοῦ βαπτίσματος ἀνοθεῖν ²⁷ **προσυγράφεται γέννησις; Εἰ δὲ τὴν ²⁸ **μήτραν μοι λέγεις, ἔχω κατὰ τὸ ὕδωρ εἰπεῖν. Ἀλλ' ὥς περ ἐνταῦθα τὸ πᾶν τοῦ πνεύματος, οὕτω κατέτι ²⁹ **τὸ πᾶν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ γὰρ ὕδατος ψυχροτέρα ἦν ἡ μήτρα διὰ τὴν********

(138)

στερίωσιν καὶ τὸ γῆρας. Καταμάθωμεν ταῖνν ἡμῶν τὴν ἐγγίνειαν μετὰ ἀκριβείας ἀπάσης, καὶ ἀξίαν αὐτῆς ἐπιδειξώμεθα πολιτείαν· οὐδὲ γὰρ ἔχει τι σαρκικὸν οὐδὲ γεῶδες. Μὴ τοίνυν μηδὲ ἡμεῖς. Οὐδέ γὰρ ὕπνος, οὐδὲ θέλημα σαρκὸς καὶ περι-

12 v. 9.

¹² **Ἦμας τί ἐστι κ. δ. ἐπαγγελίας οὐκ B.H. et a pr. mss. F.** ¹³ **ἑλευνόμεαι**
 πρὸς σι Edd. πρὸς εν οὐκ A.B.D.F.H.I. Mosq. ¹⁴ **τοίνυν ἡ ἐπ' ἡ** Sic
 A.B.C.D.F.H.I. Cat. ἡ ἐπ. τοίνυν Edd. ¹⁵ **τὸ ῥῆμα A.F.H.I.** = ἄλλὰ
 τῆς ἐπ. ἡ ἰσχὺς A.D.F.H.I. Cat. ¹⁶ **τῶν τ. θ. ῥημάτων οὐκ οὐκ. τῶν δ. τοῦ θ.**
 Edd. ¹⁷ **τοῦ θεοῦ Edd. τοῦ οὐκ A.B.D.H.I.** ¹⁸ **ἐν ἁγίῳ ὑπερνω ord.**
 D.F.H. ¹⁹ **τοῦ θεοῦ Edd. τοῦ οὐκ A.B.C.D.F.H. Cat.** ²⁰ **ἀνοθεύουσιν B.**
 Veron. ²¹ **ἐκείνους οὐκ A.D.F.H.I.** ²² **Ἦμας ἐπ. τοῦ τοῦτο εἶναι ἀδυσπῶ**
 ab I. ²³ **εἶναι ἰστί Cat.** ²⁴ **ἐκ τοῦ τοῦτο I.** ²⁵ **γεννωμένους F.H.I. Cat.**
²⁶ **ἑκείνους? Sic ἡδὲ οὐκ οὐκ et Cat. τοῦ οὐκ ἐκείνους Edd.** ²⁷ **αὐτοῦ χρ. κ.**
 Veron. ²⁸ **ἑκείνους A.F.H.I. Cat.** ²⁹ **ἑκείνους D.F.H.I. Cat.** ³⁰ **προσυγράφεται**
 C.D.F. Veron. ³¹ **προσυγράφεται San. Mor. Ben. προῦσσεγγραφται Cat.** ³² **μη-**
 τρε A.F.I. ³³ **τὸ πᾶν οὐκ B.C.**

πλοκαί, οὐδὲ οἷστρος ἐπιθυμίας, ἀλλὴ *φιλανθρωπία θεοῦ τὸ πᾶν ἐποίησε. Καὶ καθάπερ ἐκεί τῆς ἡλικίας ἀπογνωσθείσης, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τοῦ γήραος τῶν ἐμάρτημάτων ἐπελθόντος, C ἐξαίφνης νίος ἀνέλθην ὁ Ἰσαάκ, καὶ πάντες τοῦ θεοῦ γεγόναιμεν παῖδες, καὶ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ

¹³ "Ὁν μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἐνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαάκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν." Μέγα τὸ ζητούμενον ἦν διὸ καὶ πολλοὶς περὶ λογισμοῖς, καὶ πανταχόθεν ἐπιχειρεῖ λύσαι τὴν ἀπορίαν. Εἰ γὰρ *καὶ παραδοξὸν καὶ καινὸν τὸ μετὰ τοσαύταις ἐπαγγελίας ἐκπεσεῖν ἐκείνης, πολλῶ παραδοξότερον, ἰὸ καὶ ἡμᾶς εἰς τὰ ἐκείνων εἰσελθεῖν αγαθὰ, τοὺς μηδὲν προσδοκῆσαντας τοιοῦτον. Καὶ ταῦτον ἰγνέτο, οἷον ἂν εἰ βασιλεὺς κῆς ἐπαγγελίας ἔχων τὴν ἀρχὴν διαδέξασθαι τὴν ἐκείνου, εἰς D τὴν τῶν ἀτίμω ἐβληθείᾳ τάξιν, καὶ αὐτ' ἐκείνου κατὰδικος ἄνθρωπος καὶ μυρίων γέμων κικῶν, ἐβληθείς τοῦ δεσποτηρίου, τὴν ἀρχὴν λάβοι τὴν ἐκείνῃ προσήκουσαν. Τί γὰρ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, φησὶν; "Ὅτι ἀνάξιος ὁ νίος; Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀνάξιος, καὶ πολλῶ μᾶλλον. Οἰκοῦν ἴδει ἢ ὁμοῦ κολάζεσθαι, ἢ ὁμοῦ τιμαῖσθαι. Τοιοῦτον δὲ τι καὶ ἐν τῶν ἔθνων γέγονε, καὶ *ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, καὶ πολλῶ τούτων παραδοξότερον. "Ὅτι μὲν γὰρ *πάντες ἀνάξιοι, ἐδήλωσεν ἐν τοῖς εἰρημένοις, εἰπὼν, "Πάντες γὰρ ἡμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ." E τὸ δὲ καινόν, ὅτι πάντων ἀναξίων ὄντων, τὰ ἔθνη δικαιοῦθαι *μόνα. Μετὰ δὲ ταύτων καὶ ἕτερον ἂν τις ὑποστήσειε κάλιν, φησὶν· εἰ γὰρ μὴ ἐμελλε πληροῦν αὐτοῖς τὰς ὑποσχέσεις ὁ θεός, τίνας ἔτι κεν *καὶ ὑπισχνείτο; Ἀνθρώποι μὲν γὰρ αἱ τὸ μέλλον *μὴ εἰδότες, πολλάκις ἀπατάμενοι, καὶ τοῖς οὐκ ἀξίοις τὰς αὐτῶν λαβεῖν δωρεὰς ἐπαγγέλλονται ὁ δὲ καὶ τὸ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα προειδὼς, καὶ σαφῶς ἐπιστάμενος, ὅτι ἀναξίους ἑαυτοῖς καταστήσουσι, τῶν ὑποσχέσεων, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν λήψονται τῶν εἰρημένων, τίνας ἔτι κεν καὶ ἐπαγγέλλεται; Πῶς οὖν αὐτὰ θύσει ὁ Παῦλος; Ἀπὸ τοῦ δεῖξαι *τίς ἐστὶν ὁ Ἰσραὴλ, ὃ ὑπέσχετο. Τοῦτου γὰρ δειχθέντος, *κακίστο σιωπαδόδευκται, τὸ πεπληρωθῆαι τὰς ἐπαγγελίας ἀπάσας 610

10 v 10

* φιλ θεοῦ pro θεοῦ φιλ. A.C.D.F.H.I. Ἰσαάκ] Sic dicitur scriptura ut San. παῖδες ἄνθρωποι Edd. * ἐκείναι A.F.I. * καὶ οὐκ. A.D.F.H. Cat.
 * τὸ οὐκ A.F.H. * ἐπαγγελίας C. ἢ οὐκ. A. * ἐπὶ οὐκ. D.
 * πάντες pro πάντων A.C.D.F.I. * μόνον B.D.F.I. * καὶ οὐκ. F.H.I. Cat.
 * μὴ] οὐκ A.D.F.H.I. * τῆς ὑποσχέσεως C. * τίς] τί E.F.H.
 * κακίστο pro καὶ ἐκείνο C.D.E.F.H.I. Cat.

“Ὅπερ ὁὖν ὁπλῶν ἔλεγεν, “Ὁὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, αὐτοὶ Ἰσραὴλ.” Διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ τοῦ Ἰακώβ ὄνομα τίθειται, ἀλλὰ “τὸ τοῦ Ἰσραὴλ” ὅπερ ἁρετῆς ἦν τοῦ δικαίου, ἕκαστος τῆς ἀνθεν δρεψῆς, καὶ τοῦ θεοῦ ἐωρακεῖναι σύμβολον. Καίτοι φησὶν, ὅτι πάντες ἡμαρτοὶ, καὶ ὑπερευνῶνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. Εἰ οὖν πάντες ἡμαρτον, πῶς οἱ μὲν ἐσώθησαν, οἱ δὲ ἀπώλοντο; “Ὅτι μὴ πάντες προσελθεῖν ἠβουλήθησαν ὡς τὸ γε αὐτοῦ μέρος ἡμισώθησαν ἅπαιτες” καὶ γὰρ ἐκλήθησαν ἅπαντες. Ἀλλὰ τέως τοῦτο οὐ τίθησιν, ἀλλ’ ἐκ περιουσίας αὐτὸ λέει, καὶ ἕξ παραδειγμάτων ἑτέρων, ἄλλο ζητήμα εἰς ἡμέσον ἁγαγὼν, καὶ καθάπερ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἔλυσεν ἀπορίαν μεγίστην δι’ ἀπορίας ἐνέρας. Ἐπειδὴ γὰρ ἐζητεῖτο, πῶς, τοῦ Χριστοῦ δικαιοκρίτου, πάντες ἀπῆλυσαν οἱ λοιποὶ τῆς δικαιοσύνης ἐπίπληκ, τὸ τοῦ Ἀδὰμ παρυσήγαγε, λέγων “Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε, πολλῶ μᾶλλον οἱ τῆς περισσίας τῆς χάριτος λυβύντες, ἐν ζωῇ βυσιλεύσουσι.” Καὶ τὸ μὲν τοῦ Ἀδὰμ οὐ λέει, τὸ δὲ αὐτοῦ λέει ἐκ τούτου, καὶ δείκνυσιν, ὅτι λόγον ἔχει πλείονα τὸ τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντα ἐξουσίαν ἔχειν αὐτῶν, ὡς εἴαν ἐθελῇ. Τὸ μὲν γὰρ ἐνός ἡμαρτόντος πάντας κολάζεσθαι, οὐ σφύδρα δοκεῖ κατὰ λόγον γίνεσθαι τοῖς πολλοῖς· τὸ δὲ ἐνός καταρθώσαντος πάντας δικαιοσύνην, καὶ λόγον ἔχει μᾶλλον, καὶ τῷ θεῷ πρεσβεστέρον. Ἀλλ’ ὅμως οἷα ἔλυσεν ἐκείνο τὸ ἀποροῦμενον ἥσυχ γῆρ ἁσφαφέστερον ἡμίμει, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὁ Ἰουδαῖος ἐπιστομίζετο· καὶ ἡ τούτων διαπόρησις ἐκ’ ἐκείνου μετέβαινε, καὶ σαφέστερον τοῦτο ἰκείσθαι ἐγίνετο. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, ἐκ ἀποροῦμενων ἑτέρων λύει τὰ ζητούμενα· πρὸς (139) γὰρ Ἰουδαίους ὁ ἁγίος ἦν αὐτῷ. Διὰ τοι τοῦτο ὅτ’ αὐτὸ μὲν παραδείγματα, ὑπὲρ ἡγαγε εἰς μέσον, οὐ σφύδρα λέει· οὐ γὰρ ἦν ὑπαίτινος· τούτοις, ὡς ἐν τῇ πρὸς Ἰουδαίους μάχῃ· τὰ δὲ αὐτοῦ πάντα ἐξ ἐκείνων ποιεῖ σαφέστερα. Τί γὰρ θαυμά-

ἢ οὐκ οὐκ. B. ἢ τὸ οὐκ I. ἢ τὴν ἀρετὴν (sic) A. ἢ καὶ οὐκ. C.
 ἢ ἐκλήθησαν B. Verba καὶ γὰρ ἐκλήθησαν ἅπαιτες ἀπὸ τοῦ I. H I. ἢ ἐκ οὐκ.
 A F H I. Statim παραδείγματα ἑτέρων A F H I. Cat. ἢ ἀργῶν προ δυνάμ.
 A B D E F H I. Cat. ἢ ἐζητεῖτο, ἐζητεῖ το C Veron.] + φησὶ A F H I.
 ἢ ἐκείνης om. H. Μὲν παρυσήγαγε I. ἢ οὐκ. A E F H. Cat. ἢ ἐκείνου
 C. ἢ ἐν] ἐν F H I. Statim ἐθελῇ προ ἐκλή A B D E F H I. ἢ ἡμαρ-
 τόντος B D E. ἀποθνήσκοντες A F H I. ἀμαρτησαντες Edd. ἢ ἐν ἔχει προ
 ἔχει ἂν οὐκ οὐκ. ἢ ἡμίμει H. Μὲν ἐκ’ ἐκείνου μετ C. ἢ ἐκείθεν] ἐκείνου
 A F H. Cat. ἐξ ἐκείνου I. Statim ἐγίνετο A C F H I. ἐγίνετο Cat. γίνετο
 Edd. ἢ ἐξίμει om. H. ἢ ἦν om. C. ἢ τὰ παραδείγματα παραγγέλλει
 εἰς μέσον ὁ αὐτὸς φ. λ. α. γ. c. par. C. ἢ τούτοις προ τούτοις D E F H I
 et ex coll. C. ἐν τούτοις Cat.

ζεις, φησίν, ὅτι Ἰουδαίων οἱ μὲν ἐσώθησαν, οἱ δὲ οὐκ ἐσώθησαν
 οὖν; Καὶ γὰρ ἄνωθεν τοῦτο ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν γινόμενον
 ἴδοι τις ἂν. Διὰ τί γὰρ ὁ Ἰσαὰκ σπέρμα καλεῖται μόνος,
 καίτοιγε καὶ τοῦ Ἰσραὴλ αὐτὸς ἦν πατὴρ καὶ ἐτέρων πλειό-
 των; Ἡ Ἄλλὰ ἀπὸ δούλης ἦν μητρός; Καὶ τί τοῦτο πρὸς τὸν
 γεγεννηκότα; Πλὴν οὐδὲν φιλονεικῶ ἑμβαλλέσθω διὰ τὴν
 μητέρα οὗτος· τί δὲ εἰπομεν περὶ τῶν ἀπὸ τῆς Χεττούρας,
 οὐχὶ ἐλευθεροί, καὶ ἐξ ἐλευθέρων; διὰ τί μὴ τοῖς αὐτοῖς
 ἐτιμήθησαν προεδρίαις τῇ Ἰσαὰκ; Καὶ τί λέγω τούτους; Ἡ Ε
 γὰρ Ῥεβέκκα καὶ μόνῃ τῇ Ἰσαὰκ γέγονε γυνή, καὶ δύο
 τεκούσα παῖδας, ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ γέτεκεν ἀμφοτέρους· ἀλλ' ὅμως
 αἱ τεχθέντες τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ὄντες, τῆς αὐτῆς μητρὸς, τὰς
 αὐτὰς λύσαντες αἰτίας, καὶ ὁμοπάτριοι ὄντες καὶ ὁμομήτριοι,
 καὶ πρὸς ταῦτοις καὶ δίδυμοι, οὐ τῶν αὐτῶν ἀπήλυσαν. Καί-
 τοιγε ἐνταῦθα οὐ δουλείαν ἔχεις αἰτιάσασθαι μητρὸς, ὅς ἐπὶ
 τοῦ Ἰσραὴλ, οὐ τὸν μὲν ἐκ ταύτης, τὸν δὲ ἐξ ἐτέρας· γεγεν-
 νῆσθαι νηδύος, καθάπερ ἐπὶ τῆς Χεττούρας καὶ τῆς Σαρρας,
 ὅπου γε καὶ τῆς ἑσῆς αὐτῆς ἐκοινύωσαν τῶν αἰδίων. Διὰ δὲ
 τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ὡς ἐπὶ σαφίστερον ἐξελθὼν παράδειγμα,
 "Οὐ μόνον δὲ" ἐπὶ τοῦ Ἰσαὰκ τοῦτο συνέβη, φησίν, "ἀλλὰ
 καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἐνὸς κοίτης ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. 61
 14 Μήτω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακόν,
 ἴσα ἢ κατ' ἐκλογὴν ἰστέλλονται τοῦ θείου μέν, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ'
 ἐκ τοῦ καλοῦντος, ἐτίθηται αὐτῇ, ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ
 ἐλάσσονι· καθὼς γέγραπται, Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ
 Ἠσαὺ ἐμίσησα." Τίνας οὖν ἔνεκεν ὁ μὲν ἐφιλείτο, ὁ δὲ
 ἐμισείτο; διὰ τί ὁ μὲν ἐδουλεύει, ὁ δὲ ἐδουλείτο; Ἐπειδὴ ὁ
 μὲν ποιηρὸς, ὁ δὲ ἀγαθὸς ἦν. Καίτοι μηδέτω γεννηθέντων,
 ὁ μὲν ἐτιμάτο, ὁ δὲ κατεδικάζετο· οὕτω γὰρ γεννηθέντων, ὁ
 θεὸς ἔλεγεν, ὅτι "ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι." Τίνας Β

16 v. 21-22

9 αὐτὸς πρὸ οὗτος A C D E F H I Cat. 1 Ἀλλὰ εἴπε ἐμίσησε B C. Cat.
 ἰστέλλονται αὐτῇ. 2 ἦν, φησὶ, μητρός C ἦν μ. φησὶ Cat. 3 ἐμβαλλέσθω
 A B D F H ἐμβαλλέσθω Edd. 4 τοῖς αὐτοῖς... προεδρίαις τοῖς αὐταῖς
 προεδρίαις C ἐκ τῆς αὐτῆς προεδρίας I 5 ἐνίμ] προσημ A H οὐδὲν
 ἐνίμ E Στάσις τοῦ Ἰσαὰκ C 6 τοῦ Ἰσ. C Στάσις ἐνίμωτο πρὸ γένεσε
 A D F H I Cat. 7 ἰστέλλονται C 8 τὰς αὐτὰς οὐκ [9 ἔργων I Στάσις
 αἰτιάσασθαι πρὸ κατεδικάζετο οὐκ. 10 οὐ πρὸ οὐδὲ A D E F H I οὐ τὸν θ.
 τοῦτον C αὐτὸν μὲν ἐξ ἐτέρας, τὸν δὲ ἐκ ταύτης A D E H I 11 γεγεννηθέντων
 πρὸ γένεσθαι A C E ἴσα καὶ ἐκλογὴν Montef 12 ὡς ἐπὶ παραδειγματικῶς
 ἐξελθὼν σαφίστερον C 13 κακόν] φαύλον C 14 πρὸς τοῦ θ πρὸ τῶν θ.
 πρὸς A C D E F H I Μοναχ. 15 ἰστέλλονται B C D E H ἰστέλλονται Edd. 16 γέ-
 γραπται] + ὅτι C 17 ὁ μὲν ἐμισητο, ὁ δὲ ἐφιλείτο A E F H I Cat.

οὖν ἔπαυεν τοῦτο εἶπερ ὁ θεός; "Ὅτι οὐκ ἀναμένει, καθάπερ
 ἄνθρωπος, ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν ἑπράξεω ἰδεῖν τὸν ἀγαθὸν
 καὶ τὸν οὐ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτων οἶδε τίς μὲν ὁ
 ἰπποκρῆς, τίς δὲ ὁ μὴ τοιοῦτος. "Καὶ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν
 Ἰσραηλιτῶν γέγονε μετὰ πλείονος τοῦ θαύματος. Τί γὰρ
 λέγω, φησὶ, περὶ τοῦ Ἡσαΐ καὶ τοῦ Ἰακώβ, ὡς ὁ μὲν πονη-
 ρὸς ἦν, ὁ δὲ ἀγαθός; Ἐπὶ γὰρ τῶν Ἰσραηλιτῶν κοινὸν τὸ
 ἀμάρτημα ἦν πάντες γὰρ τὸν μόσχον προσεκύνησαν. Ἀλλ'
 ὅμως οἱ μὲν ἡλεήθησαν, οἱ δὲ οὐκ ἡλεήθησαν. "Ἐλεῆσω γὰρ,
 C φησὶν, ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκταίρησιν ὃν ἂν οἰκτείρω." "Τοῦτο
 καὶ ἐπὶ τῶν καταζομένων ἴδοι τις ἂν. Τί γὰρ ἂν εἴποις περὶ
 τοῦ Φαραῶ, ὅτι ἐκολάσθη καὶ τοσαύτην ἔδωκε δίκην; "Ὅτι
 σκληρὸς ἦν καὶ ἀπειθή; "Ἀρ' οὖν αὐτὸς μόνος, ἄλλος δὲ οὐδὲ
 εἰς; πῶς οὖν αὐτὸς οὕτω σφοδρῶς ἐκολυζέτο, τί δήποτε ὁ
 καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων τὸν οἶ λαὸν ἐκάλεσε λαόν, καὶ πάλιν οὐ
 πάντας τῆς αὐτῆς ἡξίωσε τιμῆς; "Ἐάν γὰρ ὦσι, φησὶν, ὥς
 ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ καταλείμμα σωθήσεται. "Καὶ
 τίνας ἔνεκεν τὸ καταλείμμα μόνον, Ὅρῃς ὅσας ἀπορίας ἐνί-
 πλησε τὰ προκείμενα; Καὶ μάλα εἰκότως. "Ὅταν γὰρ ἐξῇ
 D τὸν ἀντίδικον εἰς ὑπορίαν ἐμβαλεῖν, μὴ οὐθὺς τὴν λίσιν ἔπαυε.
 Εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς φανείη τῆς αὐτῆς ἀγνοίας ὑπὸ πλύνος ὢν, τί
 κινδύνους αὐτὸς ἄναδίσχη περιττοῦς; τί θρασύτερον τοις
 ἐκείνους, τὸ πᾶν ἐπὶ σαιντὸν ἔλκων; Εἰπὲ γὰρ μοι, ὦ Ἰουδαίε,
 τοσαῦτα ὑπαρῶν, καὶ λίσιν οὐδὲν τούτων δυνάμενος, πῶς ὑπὲρ
 τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως ἡμῖν πράγματα παρέχεις; Καίτοιγε
 ἐγὼ ἔχω καὶ αἰτίαν δικαίαν εἰπεῖν, δι' ἣν τὰ ἔθνη ἐδικαιώθη.
 Ὑμεῖς δὲ ἐξέπεσετε. Τίς οὖν ἡ αἰτία; "Ὅτι οἱ μὲν ἐκ πίστεως,
 Ὑμεῖς δὲ ὡς ἐξ ἔργων νόμον καὶ ταύτη φιλοκεικίστατες προ-
 E δόθητε πανταχόθεν. "Ἀγνοοῦντες ἄρα τὴν τοῦ θεοῦ
 δικαιοσύνην, φησὶ, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες ἀτῆσαι, (140)
 τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν."

Ἡ μὲν οὖν λίσιν τοῦ χαρίου παντὸς, ὡς ἐν κεφαλῇ τὸ πᾶν

13 Rom. x. 12.

14 Rom. x. 3.

¹ πρᾶξεω libri omnes et Cat. πραγμάτων Edd. ¹ πονηρὸς] φιλῶς C.
² καὶ ὅτι. B. D. E. ² καὶ] + περὶ D E F H I Cat. ³ γὰρ ὅτι D E.
 Αἰτιῶν γὰρ ὅτι E. ⁴ τοῦτο] + γὰρ I. ⁵ ὅρα οὖν D H I. ὅρα δι' E.
⁶ αὐτοὶ προ οὗτος B C D E. αὐτοὶ ὅτι. H οὗτος ὅτι. B. ⁷ ὅτι ὅτι A C H I Cat.
⁸ ὡς ὁ προ ἰσραὴλ C E I. ⁹ καταλείμμα I. Verba καὶ τίς—μόνον ὅτι.
 H Cat. ¹⁰ ἐνέπλησσε C. ¹¹ καὶ ὅτι B. ¹² ἀναδίσχη B D E et corr
 in marg F ἀναδίσχη Edd. ¹³ καὶ ἀσθενεῖ ex A B C D E F H Statim δικαίαν
 εἰπεῖν pro εἰπεῖν δικαίαν σπασσε. ¹⁴ ἐξέπεσετε C F H I. ¹⁵ ταύτη A B C.
 D E H ταύτη Edd. ¹⁶ πανταχόθεν] πάντες A F H I Cat. πανταχόθεν
 πάντες B. ¹⁷ γὰρ] + φησὶ C 3. ¹⁸ Μὴ φησὶ ἀσθενεῖ ex A B D E H Cat.

εἶπεν, οὕτω προάγεται *παρὰ τῆς μακαρίας ἐπαγγελίας ψυχῆς.
 ἵνα δὲ καὶ σαφέστερα ταῦτα γένηται, ἵκαὶ καθ' ἕκαστον τῶν
 εἰρημένων ποιησάμεθα τὴν ἐξέτασιν, ἐκείνο εἰδότες, ὅτι τὸ
 στοναζόμενοι τῷ μακαρίῳ Παύλῳ τοῦτο ἦν, ὁδεῖξαι διὰ πάν-
 των τῶν εἰρημένων, ὅτι τοῖς ἀξίοις ὁ θεὸς οἶδε μόνος, ἀνθρώπων
 δὲ οὐδὲ εἰς, καὶ σφόδρα ἔειδεναι δοκῇ, ἀλλὰ ἱπολλοῦ δια-
 τίπτει τὰ τῆς ψήφου ταύτης. Ὁ γὰρ τὰ ἀκόρητα τῆς
 διανοίας ἐπιστάμενος, αὐτὸς οἶδε ὡσαύτως, τίνες μὲν στεφάνου
 ἄξιον, τίνες δὲ κολάσεως καὶ τιμωρίας. Διὰ δὲ τουτο καὶ οἱ 12
 πολλοὺς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις νομιζομένους ἀγαθοὺς εἶναι
 ἐκόλασε διελέγξας, καὶ πονηροὺς ὑποκτενομένους ἐστεφάνωσε,
 δείξας οὐκ ὄντας τοιοῦτους οὐκ ἀπὸ τῆς τῶν ὁυλῶν γνώμης,
 ἀλλ' ἀπὸ τῆς οἰκίας κρίσεως τῆς ἀκριβοῦς καὶ ἀδοκᾶστον τὴν
 ψῆφον φέρων, καὶ οὐκ ἀναμένων ἀπὸ τῆς τῶν πράξεων ἐκβά-
 σεως ἰδεῖν τὸν φῦλον καὶ τὸν οὐ τοιοῦτον. Πλὴν ἀλλ' εἶνα
 μὴ πάλιν ἀσαφέστερον τὸν λόγον ποιήσωμεν, ἐπ' αὐτὰ τὰ
 ῥήματα ἴαμεν τὰ ἀποστολικά. Ὁ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ
 Ῥεβέκκα ἐξ ἐνὸς καίτην ἔχουσα. Ἡ δυνάμη μὲν γὰρ, φησὶν, B
 εἶπεν καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς λεττούρας, ἀλλ' οὐ λέγω ἀλλ' ὥστε
 ἐκ περιουσίας τὴν κίην ἀρᾶσθαι, τοῖς ἐξ ἐνὸς ἑατρός καὶ μίαις
 τεχθέντας μητρός, τοῖς εἰς μίσην ἄγω. Καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς
 Ῥεβέκκας ἦσαν ἀμφότεροι, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰσαὰκ τοῦ γυναικίου
 παιδός, τοῦ δοκίμου, τοῦ πάντων προτιμηθέντος, περὶ οὗ
 εἶρησεν, "Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα," τοῦ πατρὸς
 ἡμῶν πάντων γενομένου. Εἰ δὲ τατὴρ ἡμῶν ἐκείνος, καὶ τοῖς
 ἐξ ἐκείνου ἑατράς ἔδει εἶναι ἀλλ' οὐκ ἐγένετο. Εἶδες πῶς
 οὐκ ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ μόνον τοῦτο συμβαίνει, ἀλλὰ καὶ ἐπ'
 αὐτοῦ τοῦ παιδός, καὶ πανταχοῦ πίστις καὶ ἀρετὴ ἐστίν ἡ
 διαλάμπουσα, καὶ τὴν ἀκριβῆ συγγίνην χαρακτηρίζουσα; C
 Ἐνταῦθεν γὰρ μαθησόμενοι, ὅτι οὐ μόνον διὰ τὸν τρόπον τῆς
 γεννήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὅτι οἱ εἶναι τῆς ἀρετῆς τοῦ γε-
 γεννηκότες, οἱ παῖδες καλοῦνται παῖδες ἐκείνου. Εἰ γὰρ ἀπὸ
 τοῦ τρόπου τῆς γεννήσεως μόνον, ἔδει καὶ τὸν Ἡσαὺ τῶν

* παρὰ] ἐπὶ C. Μοι φησὶν προ ψυχῆς I. ἡ καὶ accessit ex A.B.C.D.F.
 H I Cal. ὁ ποιησάμεθα A B C H ὁ δὲξαι προ ἰδεῖν οὐκ οἶδε
 εἰς B.C.D.E.F I Cal. οἶδε H Ed. ὁ δὲξαι C. ἡ πανταχοῦ A F H I ὡσαύτως
 οἱ A.D.E.F.H.I. ὁ δουλοῦ] πολλῶν C. Μοι οἰκίᾳ αὐτῶν, ἰδεῖν. ὡσαύτως
 μόνον C. ὡς μὴ π. ἀσαφ. ἰδεῖ σαφέστερον I ὡσαύτως C. εἶπεν
 οἱ. I ἡ πατὴρ οἱ. A.F.H.I. ὡσαύτως ἔδει ἔδει πατὴρ C. ὡσαύτως
 τοῦτο προ τοῦτο μόνον A D E F I. μόνον τοῦτο C. μόνον οἱ. H ὡσαύ-
 τοῦτο C. Μοι διαχωρεῖ ἰδεῖν. ὡσαύτως B. ἀξίως Vetus. ὡσαύτως
 αὐτῶν B.

τὸν μαργαρίτην κείμενον ἔγνω, καὶ τοὺς ἄλλους ² παραδραμεν, καὶ τούτου τὴν εὐμορφίαν θαυμάσας, αὐτὸν ἐξελέξατο, καὶ τῇ τῆς προαιρέσεως εὐγενείᾳ τὴν ³ παρ' αὐτοῦ προσθεὶς χάριν, (141) δοκιμον αὐτὸν ἀπέφηκεν. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ⁴ τεχνῶν τούτων τῶν ἐπικέρων, καὶ τῶν ἄλλων ⁵ πραγμάτων ἀπείρων, αἱ ⁶ δεινοὶ κρίνουν οὐκ ἀφ' ὧν οἱ ἰδιώται ψηφίζονται, ἀπὸ τούτων ἐελε- B γανται τὰ προκείμενα, ἄλλ' ἀφ' ὧν ἴσασιν αὐτοὶ σαφῶς, καὶ τὸ μὲν παρὰ τοῖς ἰδιώταις δοκιμασθὲν πολλάκις ἠτίμωσαν, τὸ δὲ ἀτιμασθὲν ⁷ ἐνέκριναν· καὶ παλοδάμναι πολλάκις ἐπὶ τῶν ἱππῶν τοῦτο ἐποίησαν, καὶ οἱ τῶν τιμῶν λίθων κριταὶ, καὶ οἱ τῶν ἄλλων δὲ τεχνῶν δημιουργοὶ πολλὰ μᾶλλον ὁ φιλάνθρωπος θεός, ἢ ἄπειροι ⁸ σοφία, ὁ μόνος πάντα εἰδὼς σαφῶς, οὐκ ἀνέξεται τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπονώμης, ἄλλ' ὑπὸ τῆς οικείας σοφίας τῆς ἀκριβοῦς καὶ ὁδιστῶντος τὴν περὶ πάντων οἴσει ψῆφον. Διὸ τοι τοῦτο καὶ ταλῶνῃ ἐξελέξατο καὶ λησὴν καὶ πόρνην ⁹ ἱερέης ¹⁰ δὲ καὶ πρεσβυτέρου καὶ ἀρχοντος ¹¹ ἡτίμασε C καὶ ἐξέβαλε. Ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν μαρτύρων συμβαίνειν ἰδοὶ τις ἂν. Πολλοὶ γοῦν τῶν σφόδρα ὑπερριμμένων ἐν καιρῷ τῶν ἀγώνων ἐστεφανώθησαν καὶ τοιούαντιαι, μεγάλοι παρὰ πολ- λαῖς νομισθέντες εἶναι τινας, ἐπισκελίσθησαν καὶ ¹² ἐστίπασον. Μὴ τοίνυν εὐθὺς ἀπαίτει τὸν δημιουργόν, μηδὲ ¹³ λέγε, διὰ τί ὁ μὲν ἐστεφανώθη, ὁ δὲ ἐκολάσθη, οἷτε ¹⁴ γὰρ μετὰ ἀκριβείας ταῦτα ποιεῖν. Διὸ καὶ ἔλεγε "Τὸν Ἰακώβ ἡγάπησα, τὸν δὲ ¹⁵ Ἡσὺ ἐμίσησα." Ὅτι ¹⁶ γὰρ δικαίως, σὺ μὲν ἀπὸ τοῦ τέλους ἔγνως, αὐτὸς δὲ καὶ πρὸ τοῦ τέλους ἔδει σαφῶς. Οὐδὲ γὰρ D ἔργων ἐπίδειξιν ζητεῖ μόνον ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ προαιρέσεως εὐγενεῖαν καὶ γνώμην εὐγνώμονα. Ὁ γὰρ τοιοῦτος, εἰάν ὑπὸ περιστάσεώς τινος ¹⁷ ποτε ἀμάρτη, ταχέως ¹⁸ ἱκαντὸν ἀνακτη- σεται· εἰάν ἐν κακίᾳ διατρίβων τύχη, οἱ περιοφθησέται, ἀλλὰ ταχέως αὐτὸν ¹⁹ ἀνιμῆται ὁ πάντα εἰδὼς θεός· ὥσπερ οὖν ὁ ταύτη διεφθαρμένος, εἰάν ἀγαθὸν τι δοῇ ποιεῖν, ἀπολείπεται μετὰ πονηρᾶς τοῦτο ἐργαζόμενος γνώμη. Ἐπεὶ καὶ ὁ Δαυὶδ, καὶ

¹ παραδραμεν] ἀφίεις G ² παρ' αὐτοῦ χάριν προσθεῖς G ³ τείων G
⁴ παρ' αὐτοῦ χάριν προσθεῖς G ⁵ ἀπείρων παρ' Edd ἀπείρων παρ' A D E F H I ⁶ δεινοὶ
εἰδότες G ⁷ ἐνέκριναν A E H I ⁸ Σταλιν τοι κ' A D E F H I ⁹ σοφία
φῶς H. ¹⁰ δὲ] τε F H I et ante con A ¹¹ Σταλιν καὶ πρεσβύτης B G
Veron ¹² ἡτίμασε E H I ¹³ ἡτίμασε G ¹⁴ ἡτίμασε B D ¹⁵ ἡτίμασε Edd
¹⁶ ἐστίπασον G H I ¹⁷ λέγε om I ¹⁸ γὰρ om G ¹⁹ γὰρ] δὲ I γὰρ
om A F H ²⁰ εἰάν, ἀν' E ²¹ Σταλιν ἀπὸ H ²² ποτε om B G Veron
²³ ἀνακτησεται om H I et ante con F ²⁴ Σταλιν ἀνακτησεται A B D G I et ex con
F ²⁵ ἀνακτησεται Edd ²⁶ ἀνακαλίσσεται G ²⁷ ὥσπερ αὐτὸς ταντὴ δ] Sic G
ὥσπερ οὖν ταύτῃ δ. Edd. ὥσπερ αὐτὸς ἢ δ B ὥσπερ οὖν αὐτὸς ἢ δ A D E
F H I

φονεύσας καὶ μοιχεύσας, ἐπειδὴ ἀπὸ περιστάσεώς τινας ¹⁷καὶ
 Εὐσυναρπαγῆτι, οὐκ ἀπὸ μελέτης τῆς κατὰ τὴν πονηρίαν ταῦτα
 εἰργάσατο, ταχέως αὐτὰ ¹⁸ἀπενίψατο· ὁ μὲντοι Φαρισαῖος,
 οὐδὲν ταύτων τολμήσας, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις καμῶν ἀγαθοῖς, τῇ
 πονηρᾷ προαιρέσει πάντα ἀπώλεσε.

¹⁷ "Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ, Μὴ γένοιτο."
 Οὐκοῦν οὐδὲ ἐφ' ἡμῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων. Εἵτα ἐπάγει ἕτερον
 τούτου ¹⁸σαφίστερον. ¹⁹Τὸ ποῖον; ²⁰"Τῷ γὰρ Μωϋσεὶ λέγει,
 ἐλεῆσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτιρήσω ὃν ἂν οἰκτιρῶ." Καὶ πάλιν
 αὖξί, τὴν ἀντίθεσιν, διὰ μέσου διακόπτων αὐτὴν καὶ λύων, καὶ
 ἑτέραν πάλιν ἀπορίαν ποιῶν. Ἰνα δὲ σαφίστερον γένηται τὸ
 λεγόμενον, ἐρμηνεύσαι αὐτὸ ἀναγκαῖον. Εἴτε, φησὶν, ὁ θεός,
 ὅτι ὁ μὴ ζῶν δουλεύσει τῷ ἐλεύσσονι, πρὸ τῆς ὥδινος. Τί οὖν;
 614 μὴ ἀδικεῖ ὁ θεός; Οὐδαμῶς. Οὐκοῦν ἄκουε καὶ τῶν ἐξῆς. Ἐκεῖ
 μὲν γὰρ κατ' ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία διακρίνεται ἐνταῦθα δὲ ἐν τῷ
 ἀμάρτημα ²¹ἀπάντως ἢ Ἰουδαίων, τὸ τῆς μοσχοποιΐας, καὶ
 ὅμως οἱ μὲν ἐκολάσθησαν, οἱ δὲ οὐκ ἐκολάσθησαν. Διὸ καὶ
 ἔλεγεν, "Ἐλεῆσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτιρήσω ὃν ἂν οἰκτιρῶ."
 Οὐ γὰρ σὸν ἴστιν εἰδέναι, ²²φησὶν, ὁ Μωϋσῆς, τίνας ἄξιοι
 φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἰμοὶ παραχώρει ²³τούτου. Εἰ δὲ Μωϋ-
 σέως οὐκ ἦν εἰδέναι, πολλὰ μᾶλλον ²⁴ἡμῶν. Διὰ γὰρ τοῦτο
 οὐδὲ ἀπλῶς τίθεικε τὸ εἰρημέσας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τίνα εἶπεν,
 ἐμνημόνευσεν. ²⁵τῷ γὰρ Μωϋσεὶ, φησὶ, λέγει. Ἰνα καὶ τῷ
 Β ²⁶ὑξιώματι τοῦ προσώπου τὸν ἀντιλέγοντα ἐντρίψῃ. Εἰπὼν
 τοῖσιν τὴν λίσιν τῶν ἀποριζόμενων, διὰ μέσου διακόπτει, πάλιν
 ἑτέραν ἀντίθεσιν εἰσάγων, καὶ λέγων. ²⁷"Ἄρα οὖν οὐ τοῦ
 θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεούντος θεοῦ. Λέ-
 γει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαρισαῷ, ὅτι εἰς αὐτὸ ταῦτα ἐξήγειρά σε,
 ὅπως ἐνδείξωμαι ²⁸ἐν σοὶ τὴν δυναμί μου, καὶ ὅπως διαγγέλῃ
 τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ." Ὡστερ γὰρ ἐκεῖ, φησὶν, οἱ μὲν
 ἐσωθήσαν, οἱ δὲ ἐκολάσθησαν· οὕτως καὶ ἐνταῦθα οὗτος εἰς
 αὐτὸ τοῦτο ἐπληρίτω. Εἵτα πάλιν ἀντίθεσιν ἐπάγει. ²⁹"Ἄρα (141)
 οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληραίνει. Ἐρεῖς οὖν μοι, τί

17 v. 14.

18 v. 15

19 v. 16, 17

20 v. 18, 19.

¹⁷ καὶ accessit ex F B I Statim συναρπαγῆτι A B D E F H I συναρπαγῆτι
 Edd ¹⁸ἀπενίψατο H ¹⁹σαφίστερον Sic libri omnes et Cat ἀσαφί-
 στερον Edd. ²⁰το ποῖον A B () E F H ποῖον G καὶ τοῖον Edd. ²¹καὶ
 pro εἰς A B D E F I Cat καὶ ins habet H ²²ἀπαρτεται [εἰ] Sic A B D E.
 πάντων ἢ H I Cat. ἢ ἀπὸ πάντων Edd. ²³ὅπως οἷον I ²⁴καὶ accessit ex
 B D E F H I Cat. ²⁵φησὶν. quid dixerat, ex in B D E F H I Cat. Mor
 τῆς φίλων G. ²⁶τούτου Veron. τούτου Sav τούτου (sic Mor) τοῦτο
 genuerunt Monist. E habet τούτου habet solus G. ²⁷ἰμῶν B Veron. ²⁸ἐν
 οἷον G. ²⁹οὕτως καὶ] οὕτως G. Μακ αὐτός αὐτὸς ἐπληρίτω idem.

ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ ^αβουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν; ^β“Οὐκ ἔστιν ὅπως ἐπαύδασεν αὐτὸ ποιῆσαι διὰ πάντων ὑποδόν; Καὶ οὐδὲ τὴν λύσιν εὐθὺς ἐπέχει, συμφερόντως ^γκαὶ τοῦτο ποίειν, ἀλλ’ ἐπιστομίζει πρῶτον τὸν ζητούντα, λέγων οὕτω· 21 “Μενοῦνγε, ὡ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ;” Ποιεῖ δὲ τοῦτο, τὴν ἀκαιρον ^δαὐτοῦ περιεργίαν ἀναστέλλων, καὶ τὴν πολλὴν πολυπραγμοσύνην, καὶ χαλινὸν ^επεριτιθεῖς, καὶ παιδεύων εἰδέναι τί μὲν θεὸς, τί δὲ ἄνθρωπος, καὶ πῶς ἀκατάληπτος αὐτοῦ ἡ πρόνοια, καὶ πῶς ὑπερβαίνουσα τὸν ἡμέτερον λογισμόν, καὶ πῶς ὅλα αὐτῷ κείσθαι δεῖ ^ςἵνα ὅταν τοῦτο D κατασκευάσῃ παρὰ τῷ ἡρώδῃ, ^ζκαὶ καταστείλῃ καὶ λεάνῃ τὴν γνώμην, τότε μετὰ πολλῆς ^ηἐπιθυμίας ἐπάγων τὴν λύσιν, ἐπαράδεικτον αὐτῷ ^θἰκνέσθαι τὸ λεγόμενον. Καὶ οὐ λέγει, ὅτι ἀδύνατον ^ιτὰ τοιαῦτα λύνει, ἀλλ’ ὅτι παράνομον ^κτὰ τοιαῦτα ζητεῖν. Δεῖ γὰρ κείσθαι ταῖς ἐπὶ τοῦ θεοῦ ^λὑποθέσεσιν, ^μοὐ περιεργάζεσθαι, καὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἀγνοῶμεν. Διό φησι, “Σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ;” Εἶδες πῶς ἐξητέλισε, πῶς κατέστηκε τὸ φύσημα; “Σὺ τίς εἶ,” Κοινωνὸς εἶ τῆς ἀρχῆς; ἀλλὰ δικαστὴς ἐκάθισας τῷ θεῷ; Πρὸς γὰρ τὴν ἐκείνου E σύγκρισιν οὐδὲ εἰκὴ τι δύνῃσαι, οὐ τότε ἢ τότε, ἀλλ’ οὐδὲ εἶναι τι. Τοῦ γὰρ εἰπεῖν, οὐδὲν εἶ, πολὺ τὸ εἰπεῖν, ^ντίς εἶ, οὐδαμινώτερον. Καὶ ἄλλως πλείονα τὴν ἀγαπάτησιν ἐνδείκνυται τῇ ἐρωτήσει. ^ξΚαὶ οὐκ εἶπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀπακρινόμενος τῷ θεῷ; ἀλλ’, “ὁ ἀνταποκρινόμενος,” τούτῳστιν, ὁ ἀντιλέγων, ὁ ἐναντιούμενος. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, ^οὅτι οὕτως ἔδει, καὶ οὐχ οὕτως ἔδει, ^πἀνταποκρινόμενον. Εἶδες πῶς ἐφόβησε, πῶς κατέπληξε, πῶς τρέμειν μᾶλλον ἐποίησεν, ἢ ζητεῖν καὶ περιεργάζεσθαι, ^ρΤοῦτο ἀρίστου διδασκάλου, ^ςτὸ μὴ τῇ τῶν μαθητῶν ἐπιθυμίᾳ ἐπισθαι πανταχοῦ, ἀλλ’ αὐτοὺς πρὸς τὸ 615

21 v. 20.

^αβουλήματι A.B.D.E.G.I Mosq. ^βἀλήματι Edd. ^γκαὶ om. A.D.E.F. H.I Cat. ^δοὕτω αὐτῷ G. ^εαὐτῷ G. ^ςοὐκ om. I. ^ζἵνα ὅταν B.D.E. Veron. ^ηἵνα ὅταν Sav. cat. ^θκαὶ ὅταν A.F.I. Cat. ^ιοὐκ καταστειλῇ om. H. ^κStatus largit. A.B.D.E.H.I fortasse aliā. ^λlargit. Edd. ^μpræter Ben. ^ντῆς ἐπιθυμίας Edd. ^ξτις om. E.F.G.I. Cat. ^οοὐκ om. H.I. Cat. ^πτὸ νοσηντα D.E.F.H.I. Cat. ^ρτοιαῦτα B. ^ςτὸ τοιαῦτα Edd. ^ςἄλλ’ ὅτι] Sic Cat. ^ςet Sav. marg. ^ςἀλλὰ τι, Edd. ^ςἀλλὰ τι, ὅτι H. ^ςἀλλὰ τι; ἀλλ’ ὅτι A.B.D. E.F.I. ^ςτὰ πρὸ τοῦ B.D.E.F.H.I. Cat. ^ςὑποθέσεις A.B.G.I. Cat. ^ςὑποθέσεις D.E.F.H. ^ςλογισμοὺς Edd. ^ςοὐ] ὅτι G. ^ςκαὶ ὁ E. ^ςκαὶ καὶ Cat. ^ςτις] σὺ τις A.D.E. ^ςΜοι οὐδαμινώτερον G. Cat. ^ςἄλλως] + δι D.E. ^ςHæc καὶ οὐκ εἶπε, σὺ τις εἶ, et ἀλλ’ ὁ ἀνταποκρινόμενος desunt in G. ^ςὅτι om. G. ^ςἀνταποκρινόμενος H. ^ςἀνταποκρινόμενος ἔστιν Edd. ^ςἔστιν om. B.D.E.F.H.I et a pr. man. A. ^ςτο om. G. ^ςΜοι ἐπεσθαι, ἀλλ’ αὐτοὺς πανταχοῦ idem. ^ςἐπεσθαι τι πανταχοῦ καὶ ἐπικύειν, ἀλλ’ αὐτοὺς B.

οἰκεῖον ἡγεῖν θέλημα, καὶ τὰς ἡαάνθας ἀναστύν, καὶ τότε Ἰκαταβάλλειν τὰ σπέρματα, καὶ μὴ εὐθὺς πρὸς τὰ ἐρωτώμενα ἀποκρίνεσθαι πανταχοῦ.

“Μὴ ἔρεῦ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; 21^Η οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεύς, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φεράματος ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν.” Ἐνταῦθα οὐ τὸ αὐτεξούσιον ἀναιρῶν τοῦτο λέγει, ἀλλὰ δεικνύς μέχρι πόσου δεῖ τιθεσθαι τῷ θεῷ. Ἐἰς γὰρ τὸ τὸν θεὸν ἀναιτεῖν εὐθύνας, οὐδὲο μᾶλλον τοῦ πηλοῦ διακείσθαι δεῖ. Οὐ γὰρ δὴ βμόνον ἀντιλέγειν οὐ χρῆ, ὡδὲ ζπτειν, ἀλλ’ οὐδὲ φθέγγεσθαι ὅλως, οὐδὲ ἰννοαίν, ἀλλ’ οἰκεῖναι ἐκείνῃ τῷ ἁψύχῃ, καὶ ταῖς χερσὶν ἐπομένην τοῦ κεραμέως, καὶ περιαγομένην ὅπουπερ αὐ ἐκείνους ἐθέλῃ. Εἰς τοῦτο γὰρ μόνον τὸ ὑπόδειγμα ἔλαβεν, οὐκ εἰς τὴν τῆς πολιτείας ἐπίδειξιν, ἀλλ’ εἰς τὴν ἐπιτιταμένην ὑπακοὴν καὶ σιγὴν. Ἐκαὶ τοῦτο πανταχοῦ δεῖ παρατηρεῖν, ὅτι τὰ ὑποδείγματα οὐ πάντα καθόλου δεῖ λαμβάνειν, ἀλλὰ τὸ χρήσιμον αὐτῶν ἐκλεξαμένους, καὶ εἰς ὅτερ παρεῖληπται, τὸ σλοικτὸν ἅπαν ἔαν Ὡστερ ἡοὺν ὅταν λέγῃ. 21^Η Ἀνιπτεσῶν ἐκοιμήθη ὥς λέων.” τὸ ἄμαχον καὶ φοβερόν ἐκλαμβάνομεν. οὐ τὸ θριῶνδε, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν τῷ λεόντι προσήντων καὶ πάλιν ὅταν λέγῃ. 24^Η Ἀπαντήσομαι αὐτοῖς, ὥς ἔρκετος ἀπορουμένη.” τὸ τιμωρητικόν καὶ ὅταν λέγῃ. “Ὁ θεὸς ἡμῶν τῦρ καταναλίσκειν,” τὸ δαπανητικὸν τὸ ἐκ τῆς κολάσεως οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸν πηλὸν καὶ τὸν κεραμεύα καὶ τὸ σκεῦ ἐκλαμβάνειν ἀνάγκη. Καὶ ὅταν δὲ ἐπάγῃ καὶ λέγῃ, “Ἡ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεύς τοῦ πηλοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φεράματος ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν;” μὴ εἰς δημιουργίας δλόγον νόμιζε ταῦτα εἰρησθαι τῷ Παύλῳ, μῃδὲ εἰς γνώμης ἀνάγκην, ἀλλ’ εἰς οἰκονομιῶν ἐξουσίαν καὶ διαφορὰν. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἐκλάβοιμεν, πολλὰ τὰ ἄτοπα ἔφεται. Καὶ γὰρ εἰ

21 v. 10.

22 Num. xxiv. 9.

24 Osee xii. 8. Deut. iv. 14.

ἡ ἐπεγίτο I ἡ ἀνασθας] + πρὸτερον DE. Στάσις ἀνασθῶν A.B.D.F G.H.I. ἀνασθῶν Edd. ἡ ἀλλαν H. ἡ (εἰς) + γὰρ φησιν G ἡ κεραμεύς] + τοῦ πηλοῦ Edd. τοῦ πηλοῦ οὐ F.G.H.I. Μοσῳ. ἡ πάντα G. Μοσ σου προ πόσω idem. ἡ εἰς γὰρ τὸ. οὐ γὰρ δεῖ (et p. p. οὐδε προ αὐδεν) G ἡ οὐ γὰρ δὲ ἡτο οὐ δὲ γὰρ A.B.D.E.F.G. Cat. οὐδε γὰρ εἰσιν edid. I. Μοσῳ. ἡ οὐδε τι φθ. ὅλως ἰννοαίν G. ἡ καὶ τοῦτο οὐ H. Μοσ. τηρεῖν προ παρατηρεῖν B. ἡ ὅτερ] ὁ G. Cat. Στάσις παρήχθη A.F.H. παρήχθη I. παρηχέσθαι Cat. Deut. xiv. 24. ἡ οὐκ οὐ I. ἡ οὐκ οὐ I. ἡ οὐκ ἄλλο A.B.E. Cat. οὐκ ἄλλο I. ἡ ὅρκετος A.B.I. ἡ οὐκ] Sic A.D.E.F.H.I. Cat. οὕτως οὐ Edd. ἡ δε οὐ A.F.H.I. ἡ τοῦ πηλοῦ οὐ G. Μοσ. πηλοῦ προ φεράματος idem. ἡ μῃδὲ προ μῃ B.D.G. et ex cost. F. εἰσατα Cat.

περὶ γνώμης ἐνταῦθα ὁ λόγος, ἔκαστος δὲ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν οὐ
 τοιοῦτων, ἔσται δημιουργὸς τούτων, καὶ ὁ ἄνθρωπος πά-
 σης αἰτίας ἕκαστος. Φανεροί δὲ καὶ ὁ Παῦλος οὕτως αὐτὸς
 (143) ἑαυτῷ μαχόμενος ὁ πανταχοῦ τὴν προαίρεσιν στεφανῶν. Οὐ-
 δὲν τοίνυν ἐνταῦθα ἕτερον κατασκευάσαι βούλεται, ἢ τὸ πείσαι
 τὸν ἁκροατὴν μεθ' ὑπερβολῆς ἀπάσης εἶκιν τῷ θεῷ, καὶ μη-
 δένος μηδέποτε ἀπαιτεῖν εὐθυνας αὐτόν. Καθόπερ ἰγάρ ὁ
 κεραμεύς, φησὶν, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ἢ βούλεται ποιεῖ,
 καὶ οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων οὕτω καὶ τὸν θεὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γενεῖς Ε
 τῶν ἀνθρώπων τοὺς μὲν ἐολάζοντα, τοὺς δὲ τιμῶντα μὴ πε-
 ριργαίζου, μηδὲ πολυπραγμόνι, ἀλλὰ προσκίνει μόνον, καὶ
 μιμου τὸν πηλόν καὶ καθάπερ ἐκείνος ἔταια τῷς χερσὶ τοῦ
 κεραμεύς, οὕτω καὶ σὺ τῇ γνώμῃ τοῦ ταῦτα οἰκονομοῦντος.
 Οὐδὲν γὰρ ἀπλῶς, οὐδὲ ὥς ἔτυχεν, ἐργάζεται, κἀν αὐτὸς
 ἄγνοῃς τὸ τῆς σοφίας ὑπόρρητον. Σὺ δὲ ἐκείνῃ μὲν συγχω-
 ρεῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος διὰ φάρα ποιεῖν, καὶ οἷα ἐγκαλεῖς
 τούτου δὲ εὐθυνας ἀπαιτεῖς τὸν κολάσαντα καὶ τὸν τιμῶντα, καὶ οἱ 616
 παραχωρεῖς αὐτῷ εἰδέναι, τίς μὲν ἄξιός, τίς δὲ οὐ τοιοῦτος, ἀλλ'
 ἐπειδὴ περ τὸ αὐτὸ φέρεται ἅττης οἰτίας ἐστὶ, καὶ τῶς αὐτῆς
 προαιρέσεις ἀξιοῖ εἶναι. Καὶ πόσῃ ταῦτα παραπληξίας;
 Καίτοιγε οὐδὲ ἐπὶ τοῦ κεραμεύς ἐκ τοῦ φυράματος τὸ ἀτιμον
 καὶ τὸ ἔτιμον, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χρήσεως τῶν μεταχειριζομένων,
 ὥσπερ οὖν καὶ ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς προαιρέσεως. Πλὴν, ὕπερ
 ἔφθην εἰπὼν, εἰς ἐν τούτῳ λαμβάνειν δεῖ μόνον τὸ ὑποδείγμα,
 τὸ μὴ δεῖν ἀντιλέγειν τῷ θεῷ, ἀλλὰ παραχωρεῖν αὐτοῦ τῷ
 ἀκαταλήπτῳ τῆς προνοίας. Καὶ γὰρ τὰ παραδείγματα μελ-
 ζονα εἶναι ἢ διὰ τῶν προαιρέσεων, καὶ ὑπὲρ ὧν εἰς μέσον ἄγεται, B
 ὥστε μάλλον ἐπείγειν τὸν ἁκροατὴν ἐπεὶ εἰ μὴ μεῖζον εἶη, καὶ
 πλείονα ἔχει τὴν ὑπερβολὴν, οὐκ ἂν ὥς χρὴ κοθικέσθαι δινη-
 θεῖν, καὶ ἐντρέψαι τὸν ἀντιλέγοντα.

Τὴν μὲν οὖν ἡκαιραν αὐτῶν φιλονικίαν οὕτως ἐπεστόμισε

• Verba et tunc agnoscantur — τούτων οὐκ. B. Haec igitur — τούτων ἀκούει in
 G. Statim etiam deinde idem. ἕκαστος φανερὸν δε καὶ ἐκτὸς φανερῶν,
 καὶ Verba etiam deinde idem. καὶ G. καὶ οὐκ. E. αἰτίας οὐκ. B. E. G.
 • τούτων οὐκ. I. Statim etiam deinde idem pro iterum etiam deinde A D E H I Cal.
 • γὰρ οὐκ. G. Mox et tunc agnoscantur idem. ἕκαστος φανερὸν δε καὶ ἐκτὸς φανερῶν
 Veron. αἰτίας τούτων in verso ord A F H I Cal. αὐτῶν I. ἕκαστος φανερὸν δε καὶ ἐκτὸς φανερῶν
 Edd. αἰτίας οὐκ. A B D E F H I Cal. αἰτίας οὐκ. B. αἰτίας οὐκ. αὐτῶν
 G. ἕκαστος φανερὸν δε καὶ ἐκτὸς φανερῶν I. αἰτίας οὐκ. αὐτῶν δε καὶ ἐκτὸς φανερῶν H I
 ἕκαστος φανερὸν δε καὶ ἐκτὸς φανερῶν. αἰτίας οὐκ. αὐτῶν δε καὶ ἐκτὸς φανερῶν A B D
 E H αἰτίας οὐκ. αὐτῶν δε καὶ ἐκτὸς φανερῶν Edd. αἰτίας οὐκ. B D E G I αἰτίας οὐκ. I
 αὐτῶν I.

μετὰ τῆς προσποιούσης ὑπερβολῆς· ἐπάγει ἢ δὲ λοιπὸν καὶ τὴν λύσιν. Τίς οὖν ἡ λύσις; Ὡς· Εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατόν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκευὴ ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπόλειαν· καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκευῇ ἐλέους, ἣ **C** προηχοίμασεν εἰς ῥόξαν· οὐ καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι σκευὴς ὀργῆς ἣν ὁ Φαραὼ τρυτέστιν, ἡ ἄνθρωποι τοῦ θεοῦ τὴν ὀργὴν ἀνύπτων διὰ τῆς οἰκίας σκληρότητος· πολλῆς γὰρ ἀπολαύσας μακροθυμίας, οὐκ ἐγίνετο βελτίων, ἀλλ' ὑπόδρωτος ἔμεινε. Διὸ οὐδὲ σκευὴς ὀργῆς αὐτὸν ἐκάλεσε μόνον, ἀλλὰ καὶ, "κατηρτισμένον εἰς ἀπόλειαν"· τρυτέστιν, ἀπρητισμένον, οἴκοθεν μέντοι καὶ παρ' ἑαυτοῦ. Οὔτε γὰρ ὁ θεὸς ἐνέλιπέ τι τῶς εἰς τὴν διορθώσιν ἡκόντων τὴν ἐκείνου, οὔτε αὐτὸς ἐπέλιπέ **D** τι τῶν ἀπολλύμενων αὐτὸν, καὶ πάσης ἀποστεροῦντων συγγνώμης. Ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα εἰδὼς ὁ θεός, "ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ," βουλόμενος αὐτὸν εἰς μετάνοιαν ὑγαγεῖν· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἤθελεν, "οὐδ' ἂν ἡμακροθύμησεν. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἠθέλησεν εἰς μετάνοιαν τῇ μακροθυμίᾳ χρῆσασθαι, ἀπῆρτισεν ἑαυτὸν εἰς ὀργὴν, ἐχρήσατο οὐτὶς εἰς τὴν ἑτέρων διορθώσιν, διὰ τῆς εἰς ἐκείνους κολάσεως ἑτέρους Ἰσπουδαιοτέρους ποιῶν, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ταύτῃ δεινύς. Ὅτι γὰρ οὐ βούλεται ὁ θεὸς οὕτως αὐτοῦ γνωρίζεσθαι τὸ δυνατόν, ἀλλ' **E** ἐκτίρας ἢ δι' αὐτὸν ἐνεργεῖ, ἢ δι' αὐτὸν ποιεῖ, καὶ τοῦτο διὰ πάντων ἐδήλωσεν ἡμεῖς. Εἰ γὰρ Παῦλος οὐκ αὐτῷ βούλεται φαίνεσθαι δυνατός; Ὡς· Οὐ γὰρ ἵνα ἡμεῖς δοκιμοὶ φανώμεν, φησὶν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε" πολλῶν μᾶλλον ὁ θεός. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμακροθύμησε μὲν, ἵνα εἰς μετάνοιαν ἀγάγῃ, οὐ μετενόησε δὲ ἐκεῖνος, ἤνεγκεν αὐτὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον, ὁμοῦ μὲν τὴν αὐτοῦ χρηστότητα ἐτιδεικνύμενος, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν δύναμιν, εἰ μὴ βουληθεῖς τι κερδαίνει ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς πολλῆς ταύτης μα-

23 v. 22-24.

24 a Cor. xiii. 7.

ἢ δι' αὐτὸν. H. ἢ ἐν αὐτῷ πρὸ αὐτοῦ B. E. καὶ τὰς αἰ. ὁ αὐτοῦ A. B. D. E. H. αὐτοῦ Edd. ἢ δι' αὐτὸν + αὐτοῦ G. ἢ ὁ ἀνθρώπος Edd. ὁ ἀβαστ a B. D. E. G. I. Cat. ἢ ἐκεῖνος H. εἰ ex cap. I. παρὰ τὸν Cat. ἢ τρυτέστι τὸν αὐτὸν. Edd. ἢ ἐκεῖνος in omniibus Haec τρυτέστι—παρ' ἑαυτοῦ om. G. ἢ τὴν om. G. I. Statuta κατέδωκεν B. G. Veron. Deinceps ἡκόντων A. B. D. E. G. I. Cat. Veron. εἰκότως Sat. cat. ἢ αὐτὸν πρὸ αὐτοῦ A. B. D. E. H. I. Cat. αὐτὸν om. G. ἢ οὐδ' om. H. ἢ ἐκείνη ἡμέρα A. D. E. H. I. Cat. ἢ σπουδαιοτέρους] βελτίους G. ἢ αὐτοῦ πρὸ αὐτοῦ B. D. E. H. Statuta ταύτης FH ἢ αὐτὸν πρὸ αὐτοῦ B. D. E. F. H. I. Statuta γνωρίσας A. P. H. I. Cat. ἢ δι' αὐτὸν ἐνεργεῖ om. G. ἢ φαίνεσθαι βούλεται ἡμεῖς om. F. G. I. ἢ αὐτοῦ A. B. D. E. H. αὐτοῦ Edd. praeter Ben. ἢ μὴ om. G.

κροθυμίας. "Ὅσπερ οὖν τοῦτον ἀδιόρθωτον ἑμείναντα κολάσας
 ἔδειξε καὶ αὐτοῦ τὴν δύναμιν· οὕτω τοὺς πολλὰ ἀμαρτήσαντας
 "καὶ μετανοήσαντας ἐλάσας, ἐδήλωσεν αὐτοῦ τὴν φιλανθρω-
 πίαν. Ἡ ἄλλ' οὐκ εἶπε τὴν φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ τὴν δόξαν, δι-
 (144) δεικνύς ὅτι τούτο μάλιστα δόξα θεοῦ, καὶ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων
 ἁπάντων ἐσπούδακεν. "Ὅταν δὲ λέγῃ, "ὃ πρὸς προητοίμασεν εἰς
 δόξαν," οὐ τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν εἰαί φησιν· ἐπεὶ εἰ τοῦτο ἦν, οὐδὲν
 ἐκώλυεν ἅπαντας σώζεσθαι· ἀλλὰ πάλιν οὗτου τὴν πρόγνωσιν
 δείκνυσιν, καὶ τὸ μέσον Ἰουδαίων καὶ ἐθνῶν ἀναίρει. Καὶ οὐ
 μικρὰν καὶ ἐνταῦθεν τῷ λόγῳ κατασκευάζει ἑπάλιν ἀπολογία.ν.
 Οὐδὲ γὰρ μόνον ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων οἱ μὲν ἀπόλονται, οἱ δὲ ἐσώ-
 θησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν ταῦτα γέγονε. Διότι τῷ
 λέγει τὰ ἔθνη πάντα, ἀλλ', "ἐξ ἐθνῶν"· οὐδὲ, Ἰουδαίους πάν-
 τας, ἀλλὰ, "τοὺς ἐξ Ἰουδαίων." Ὅσπερ οὖν ὁ Φαραὼ σκευὸς B
 ὀργῆς γέγονεν ἀπὸ τῆς οικείας παρανομίας, οὕτω καὶ αὗτοι
 σκευὴ ἐλέους ἀπὸ τῆς οικείας ἐγνομωσύνης. Εἰ γὰρ καὶ τὰ
 ἑπλέον ἐστὶ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτοὶ ἑτὶ μικρὸν εἰσῆνεγκαν.
 Διὸ οὐδὲ εἶπε, σκευὴ κατωρθωμάτων, οὐδὲ, σκευὴ παρρησίας,
 ἀλλὰ, "σκευὴ ἐλέους," δεικνύς ὅτι τὸ πᾶν ἐστὶ τοῦ θεοῦ. Καὶ
 γὰρ τὸ, "Οἱ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος," εἰ καὶ ἐν τάξει
 ἀντιθέσεως εἴρηται, ἀλλ' ὅμως καὶ παρὰ τοῦ Παύλου λεγόμενον,
 "ἀπορίαν οὐδεμίαν φέρει." Ὅταν γὰρ εἴπῃ, "οὐ τοῦ θέλοντος
 οὐδὲ τοῦ τρέχοντος," οὐ τὴν ἐξουσίαν ἀναίρει, ἀλλὰ δείκνυσιν, C
 ὅτι οὐ τὸ πᾶν αὐτοῦ ἐστιν, ἀλλὰ δέχεται τῆς ἁνθρπν χάριτος
 "Ἐδοὶ μὲν γὰρ καὶ θέλει καὶ τρέχει·" θαρρεῖν δὲ μὴ τοῖς
 οικείαις πόνοις, ἀλλὰ τῇ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίᾳ. Ὅπερ καὶ
 ἀλλαχοῦ ἔλεγεν· "Οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις ἡ σὺν ἐμοί."
 Καὶ καλῶς εἶπεν, "ὃ προητοίμασεν εἰς δόξαν." Ἐπειδὴ γὰρ
 τοῦτο ἀναιδίζον, ὅτι χάριτι ἐσώθησαν, καὶ κατασχευεῖν αὐτοὺς
 ἐνόμιζον, ἐκ πολλῆς τῆς περισουσίας ταύτης ἀναιρεί τὴν ὑπόνοιαν.

ΣΤΙΣΙΣ ΧΥ 10

ἡ μείναντα] ἔστιν A ἡ αὐτοῦ πρὸ αὐτοῦ A B D E H ἡ καὶ μετανοή-
 σαντας om G ἡ αὐτοῦ πρὸ αὐτοῦ A D E H I ἡ καὶ μετανοή-
 σαντας om F. H. Πρὸ τοῦ οὐκ εἶπε δὲ δύναμιν dat I Statim ἀλλὰ δόξαν
 I. Ἀλλὰ καὶ τὴν δ. A. ἡ ἀπορίαν om G. Cat ἡ προητοίμασεν, + ὃ θεὸς
 G ἡ ἐκώλυεν πρὸ ἐκώλυεν D E F G I. Cat. Μὴ σῶσθαι B καὶ
 δι καὶ Edd de decet in apostolus ἡ πάλιν om A F H I ἡ πάλιν in apostolus
 om B κατασκευάζει ἡ πάλιν τὴν ἑπ G ἡ εἰ πρὸ οὐδὲ A B E F G Cat
 ἡ οὐδὲ] οὐ λέγει G ἡ εἰ] ἑπ A F H Cat. ἡ πάλιν A E H I πάλιν
 Cat. πρὸ G Hic ultimum pergit ἡ εἰς τὸν θεόν, ἀλλὰ καὶ οὕτω
 om E. Statim εἰσῆνεγκαν πρὸ εἰσῆνεγκαν B D E G Vetust. ἡ ἀπο-
 ρίαν πρὸ οὐδεμίαν ἀπορ om. pes ἡ εἰς A B D E F H I Cat. δι. Edd.
 ἡ χάρις] + τὸν θεόν Edd. repugnantes litteris

Εἰ γὰρ τῷ θεῷ ἰδοῦσαν τὸ πρᾶγμα ἦνεγκε, πολλῶ μᾶλλον ἐκείνοις, οἳ ὦν καὶ ὁ θεὸς ἰδοξάσθη Σκόπει δὲ αὐτοῦ βού-
 D γνημοσύνην καὶ σοφίαν ὄφρατον. Διτμήμενος γὰρ μὴ τὸν
 Φαραῶ παρενεγκεῖν εἰς τὸν περὶ τῶν ἐλαττωμένων λόγον, ἀλλ'
 ἐξ Ἰουδαίων τοὺς ἡμαρτηκότας, καὶ σαφέστεραν μᾶλλον ποιῆ-
 σαι τὸν λόγον, καὶ δεῖξαι ὅτι ἐνθα αἱ αὐτοῖς πυτέρει, ἐνθα τὰ
 αὐτὰ ἁμαρτήματι, οἱ μὲν ἀπώλοντο, οἱ δὲ ἠλεήθησαν, καὶ
 πείσαι μηκέτι διασπερύν. εἰ καὶ ἐξ ἐθνῶν τινες ἐσώθη-
 σαν, Ἰουδαίῳ ἀπολομένῳ ἵνα μὴ ποιήσῃ τὸν λόγον φορ-
 τικόν, τὴν μὲν τῆς ἐλάσεως ἀποδείξιν ἀπὸ τοῦ βαρβάρου
 παράγει, ὥστε μὴ ἀναγκασθῆναι αὐτοὺς σκεῖν ὕργῃς καλέσαι
 τοὺς δὲ ἠλιουμένους ἀπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἰουδαίων παράγει.
 E Καίτοιγε ἰκανῶς καὶ ὑπὲρ τοῦ θείου ἀπολελογῆται, ὅτι καὶ
 σφόδρα αὐτὸν εἰδὼς ἀπαρτίζοντα ἑαυτὸν σκεῖν, ἀπωλείας, ὅμως
 τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσηγήκε, τὴν ἀνοχὴν, τὴν μακροθυμίαν, καὶ οὐχ
 ἀπλῶς μακροθυμίαν, ἀλλὰ πολλὴν μακροθυμίαν· ἀλλ' ὅμως οὐκ
 ἠθέλησεν ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων αὐτὸ γυμνάσαι. Πόθεν οὖν οἱ μὲν
 σκεῖν ὕργῃ, οἱ δὲ ἡλίους; Ἀπὸ προειρήσεως οἰκείας. Ὁ δὲ
 θεὸς σφόδρα ἀγαθὸς ὦν, ἐπ' ἡμιότιον τὴν αὐτὴν ἐπιδείκνυται
 χρηστότητα. Καὶ γὰρ οὐχὶ τοῖς σωζομένοις ἡλίεψε μόνον,
 618 ἀλλὰ καὶ τὸν Φαραῶ, τὸ γε αὐτοῦ μέρος· τῆς γὰρ αὐτῆς
 μακροθυμίας καὶ ἐκεῖνοι καὶ οἱτοὶ ἀπῆλυσαν. Εἰ δὲ μὴ ἐσώθη,
 περὶ τὴν αὐτοῦ γυνῆν τὸ πᾶν ὡς τὸ γε εἰς τὸν θεὸν ἦκον,
 οὐδὲν ἔλαττον τῶν διασωθέντων ἴσχειν.

Ἀποδοὺς τοῖσιν τὴν λύσιν τῷ ζητήματι ἦτῃ διὰ τῶν πρᾶ-
 γμάτων, ὥστε καὶ ἐτέρωθεν ἠξιότιστον ποιῆσαι τὸν λόγον,
 καὶ τοὺς προφῆτας ἐπιστᾶν τὰ αὐτὰ προαναφωνοῦντας.
 Καὶ γὰρ Ὡση, φησὶν, ἀπέθετο ταῦτα ἔγραψεν, οὕτω λέγων·
 20 " Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου· καὶ τὴν οὐ ἡγαπημέ-

20 v 25

• δέξαι τὸ πρ. A.D.E.F.H.I. Cat. το πρ. δέξαι Edd. • καὶ accessit ex
 B D E F G H Cat. • τὴν εὐγ. καὶ σοφ. τὴν ὄφρατον G. • περὶ οὗ. G.
 • ἐσώθησαν G. Cat. • οἱ γὰρ καὶ G. καὶ οὗ. E. • ἀπολομένων A B D
 E.F.I. Cat. ἀπολογουμένων H ἀπολλυμένων Edd. Σημει. ἀλλ' ἵνα μὴ ὁ
 ε αὐτοὺς οὐ. ὁ. προ. οὐ. ὁ. αὐτοὺς οὐκ. Σημει. γενισθῶν προ. καλέσαι I
 • ἠλιουμένους G. • καὶ I + ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἢ μᾶλλον καὶ I Μοx ἀπολεῖ-
 γονται προ. ἀπολογίται A.D.E.F.G.L. • καὶ οὐ. G. Μοx ἵσταται εἰς ἀπώλειαν
 προ. ἀπωλείας I διενεργεῖται H • ἀλλὰ I + γε G. • αὐτοῦ H. Μοx
 καὶ οἱτοὶ κατέστη G. καὶ αὐτοὶ καὶ οἱτοὶ I καὶ ἐκεῖνοι προ. ἀκαίους obtulerunt
 A D E H Cat. • ἐσώθη I (αὐτοὶ ἐσώθη A.D.E.F.H.I. Cat. ἐσώθη ἐκείνους
 B. Μοx τὰ γε εἰς τὸν θεόν, ἡμῶν οὐδὲν I • τὴν οὐ. B. • ἀξιότιστό-
 τερων G. • καὶ accessit ex A B D E F G H Cat. ὡ. προ. καὶ habet I Μοx
 ἐπιστᾶν B D E Cat. προεπιστᾶν F I πιστᾶν vulgo. • τὰ αὐτὰ οὐ.
 A.E.F.H.I. • ἐν Ὡση A.E.F.H.I. Μοx ἀπέθετο δὲ τοῦτα Edd. Sed de
 deest in omissis.

νην, ἡγαπημένην." Ἴνα γὰρ μὴ λέγωσιν, ὅτι παραλογίζῃ ἡμᾶς ταῦτα λέγων, τὸν Ὁσὴ ἐκάλεσε μάρτυρα, βοῶντα καὶ λέγοντα, B
 "Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου." Τίς γὰρ ἦν ὁ οὐ λαός, Τὰ ἔθνη ἔβηλον ὅτι. Καὶ τίς ἦ οὐκ ἡγαπημένη; Τὰ ταῦτα πάλιν. Ἀλλ' ὅμως ἐφῆσεν αὐτοῖς καὶ λαὸν καὶ ἡγαπημένην καὶ υἱοὺς θεοῦ ἔσεσθαι. 26 "Αὐτοὶ γὰρ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος." Εἰ δὲ λέγοιεν περὶ τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστευσάντων τοῦτο εἰρησθαι, καὶ οὕτως ὁ λόγος ἴσταται. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ὑγνωμονησάντων μετὰ πολλὰς ἐιργασίας, καὶ ἀλλοτριωθέντων, καὶ τὸ λαὸς εἶναι ἀπολωλεκότων τοσαύτη (145) γέγονεν ἡ μεταβολή, τί ἐκώλυ καὶ τοῖς οὐ μετὰ τὴν οἰκείωσιν ἀλλοτριωθέντας, ἀλλ' ἐξ ὑρχῆς ἀλλοτρίους ὄντας, κληθῆναι, καὶ ὑπακούσαντας τῶν αὐτῶν ἀξιωθῆναι; Παραγαγὼν τοίνυν C τὸν Ὁσὴ, οἱ τοῦτοφ ἀρκεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἡσαΐαν μετ' ἐκείνον εἰσάγει συνωδὸν τοῦτοφ φθεγγόμενον. 27 "Ἡσαΐας γὰρ κράζει, φησὶν, ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ" ταντίστι, μετὰ παρησσίας ἀναφάνει, καὶ οὐχ ὑποστέλλεται. Τί τοίνυν ἡμῖν ἐγκυλιεῖτε, ὅταν ἐκείνοι σάλπιγγος λαμπρότερον ταῦτα προαναφανῶσι. Τί οὐκ κράζει ὁ Ἡσαΐας; "Εάν ἢ ὁ ὕψιθμός τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὥς ἡ ἄμμος τῆς θαλάττης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται." Ὁρᾷς, ὅτι καὶ ἐπειροὶ οἱχὶ πάντας λέγει σῶζεσθαι, ἀλλὰ τοὺς ὑζίους σωθῆναι; Οὐ γὰρ αἰδοῦμαι τὸ πλῆθος, φησιν, οὐδὲ δυσωπεῖ με τὸ γένος οὕτως ἐκπεχυμένον, ἀλλ' ἐκείνους σώζω μόνον τοὺς ἀξίους ἑαυτοὺς παρέχοντας. Καὶ οἱχ ἀπλῶς ὁμοῦ θαλάσσης ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' αἰσινμνήσκων αὐτοὺς παλαιᾶς ἐπαγγελίας, ἥς ἀναξίους ἑαυτοὺς κοπέστησαν. Τί τοίνυν θαυβεῖσθε, ὡς τῆς ὑποσχέσεως διαπεσοίωσθε, τῶν προφητῶν ἀπάντων δηλούντων, οὐ πάντα εἶναι τοὺς σωζομένους; Εἶτα καὶ τὸν τροπον τῆς σκετηρίας λέγει. Εἶδες ἀκρίβειαν προφητικῆς, καὶ σκεσαι ὑποσταλιῃς, ὡς μαρτυρίαι

26 + 26.

26 + 17

* ἦν ὁ οὐ B.D ἦν οὐκ. V. * ἔβηλον ὅτι G. ἔβηλον ὅτι Cat. Vulgo abest ὅτι. * ἡ αἰεταὶ καὶ M. πτεφ. ἰαντίς ἡδὲτα. Γ αἰταὶ + ταῖτα B.G. * αὐτοὶ πρὸ ἐκείνου A B D E F G H. H. Μωσῆς. Μωχ φησὶ ἐλθῇ B.G. ἐλθῇ φησὶν Edd. φησὶν οὐκ A D E F H I. * οὐκας F G H. * τοσαύτη] οὕτη A D. E. F. H I. * εἰ] + αὐτὸς G. Στάσις ἐκώλυσε A D E G I. Cat. ἐκώλυσε Edd. d. τοῖς] ταντίστι G. Μωχ ἀλλοτριωθέντας οὐκ. idem. * οὐ τοῖσιν (τοῖσιν E. et ante cort. I) ἀρκε. Sic A D E F H I. Cat. οὐκ ἀρκ. ταντίστι Edd. Στάσις μόνον G. Cat. * μετ' ἐκείνον D E. Στάσις εἰσι A F H I. Cat. * γὰρ οὐκ G. * ἐγκυλιεῖται Venin. Sav. Mor. ἰσ. ἐγκυλιεῖται Sav. παρὲς ἐγκυλιεῖται est in A D E F G. Cat. * λαμπρότερον G. Abhinc deest fortim in E. usque ad εἰς δὲτα δὲτασιν p. 619 E. * ὡς + πρὸ καὶ A D F G H I. Μωσῆς. Μωχ κατάλειμμα πρὸ ἐπαγγελίας idem. * οἱχ] οὐ A B F H I. Cat. * τοὶ σωθῆναι G. Στάσις οὐκ γὰρ B. * σωσθαι R. * τῶν σωζομένων I.

Ἐπὶ τὴν γὰρ πῶς σφόδρα ἐπιτηδεύει; Οὐ γὰρ μόνον ἐστὶ τινὲς
 Εἰσὶν οἱ σωζόμενοι καὶ οὐχὶ πάντες, δείκνυσιν ἡμῶς αὐτῇ, ἀλλὰ
 καὶ πῶς ἰσαριθμούνται προστίθεται. Πῶς οὖν σωθήσονται; καὶ
 πῶς αὐτοὺς ὁ θεὸς ἀξιώσει τῆς εὐαγγελίας; ³¹ "Λόγον συντε-
 λων καὶ συντέμνων, φησὶν, ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμη-
 μένον ποιῆσαι κύριος ἐπὶ τῆς γῆς." Ὁ δὲ λέγει, "τοιοῦτόν
 ἐστίν" οὐ περιόδοι χρῆα καὶ πόρων καὶ ταλαιπωρίας τῆς ἀπὸ
 τῶν ἔργων τῶν νομίμων, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς συντομίας
 ἔσται ἡ σωτηρία. Ταιούτοις γὰρ ἡ πίστις ἐν βραχείᾳ ῥήμασιν
 ἔχει τὴν σωτηρίαν. ³² "Εὖν γὰρ ὁμολογήσῃς, φησὶν, ἐν τῇ
 στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου,
 616 ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃς" Ἐλθεῖ "τί ἐστι,
 "Λόγον συντετμημένον ποιῆσει κύριος ἐπὶ τῆς γῆς," Καὶ τὸ
 δὴ θαυμαστόν, ὅτι ὁ βραχὺς οὗτος λόγος οὐ σωτηρίαν μόνον,
 ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνην ἐκδίδωσι. ³³ "Καὶ καθὼς προεῖρηκεν
 Ἡσαΐας, Εἰ μὴ κύριος Σαβαώθ ἐγκατέλειπεν ἡμῖν σπέρμα, ὥς
 Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὥς Γόμορρα ἂν ἐκμοιώθημεν."
 Πάλιν ἐσταύθη ἄλλο τι δείκνυσιν, ὅτι "οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι
 οἴκοθεν δισωθήσονται. Καὶ γὰρ καὶ οὗτοι ἀπώλοντο ἂν καὶ τὰ
 Σοδόμων ἔπαθον, ταυτίστι, πανωλεθρίας ὑπέμειναν καὶ γὰρ
 καὶ ἐκείνῳ ὑπὸ ῥομφαίας πάντες ἀπώλοντο, καὶ οὐδὲ τὸ τυχόν
 Β σπέρμα αὐτῶν κατέλειπον" καὶ οἷτοι ἂν, φησὶν, ὥς ἐκείνοι ἂν
 ἐγένοντο, εἰ μὴ πολλῇ ὁ θεὸς ἐχρήσατο τῇ ἀγαθότητι, καὶ δι-
 ἤτηρσεν διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦς. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς
 γέγονεν αἰχμαλωσίας. Οἱ μὲν γὰρ πλείους ἀνέχθησαν καὶ
 ἀπώλοντο, ὀλίγοι δὲ δισωθήσαν μόνον.

³⁴ "Τί οὖν ἐροῦμεν, φησὶν; "Ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιο-
 σύνῃς κατέλαβεν δικαιοσύνην δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως"
 Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ
 ἔφθασεν." Ἡ σαφειστάτη λύσις ἐσταύθη λοιπός. Ἐπειδὴ
 γὰρ καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἐδείξεν. "Οὐ γὰρ πάντες, φη-
 617 σιν, οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ" καὶ ἀπὸ τῶν προγόνων

31 v. 28.

32 Rom. x. 9.

33 v. 29.

34 v. 30, 31.

Ἐπὶ τὴν γὰρ πῶς σφόδρα ἐπιτηδεύει. Edd. ἰσαριθμούνται] διὰ σωθήσονται G
 ὁ θεὸς αὐτὸν. G. Μοx λόγος γὰρ συντελὼν idem τισιτοῦν ὁμοῦς τοῦτο
 Edd. φησὶν αὐτῇ. G. Μοx ἤγειρεν αὐτὸν νεκροῦ ord G I. τι ἐστὶ
 λόγος] τὸν λόγον G. μοx G. εἰς περὶ οὗ A B D H I Cal.
 ὀλίγοι] ὀλίγοι H. Στασιμὸν οἴκοθεν. om. I. ἂν οὖν A F H I. ἡ κα-
 τὰ αὐτὸν A B D Cal. fortasse εἰ. ἡ κατὰ αὐτὸν I Cal. αὐτῶν
 om. I. διὰ τῆς G] καὶ διὰ τῆς G. Ἦτο νεκρὸς κατέλαβεν δικαιοσύνην
 ποιεῖ. G. ἡ σαφειστάτη λύσις ἐσταύθη λοιπός, quae sub loco abest. ε φη-
 σιν accensum ex omniplura

ἡ τοῦ Ἰακώβ καὶ τοῦ Ἡσαΐου, καὶ ἀπὸ τῶν προφητῶν τοῦ
 Ἰσηὲ καὶ τοῦ Ἡσαΐου, καὶ τὴν κυριωτάτην ἐπάγει λίσιν, πρό-
 τερον τὴν ὑπόριαν αὐξήσας. Καὶ γὰρ δυο ἐστὶ τὰ ζητούμενα,
 ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἠέπτυχε, καὶ μὴ διωκοντα ἠέπτυχε, τοντίστι,
 μὴ σπουδάσαντα. Καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων ὁμοίως τὰ δύο
 ἄπορα, ὅτι καὶ Ἰσραὴλ οὐκ ἠέπτυχε, καὶ σπουδάζων οὐκ ἠέ-
 τυχε. Διὸ καὶ ταῖς λέξεσιν ἐμφαντικώτερον ἐχρησται οὐδὲ
 γὰρ εἶπεν, ὅτι ἔσχε δικαιοσύνην, ἀλλὰ, "κατέλαβε." Τὸ γὰρ
 καινὸν μάλιστα καὶ παρόδοξον τοῦτό ἐστιν, ὅτι ὁ διώκων οὐδὲ
 (146) κατέλαβεν, ὁ δὲ μὴ διώκων κατέλαβε. Καὶ δοκεῖ μὲν αὐτοῖς
 χαρίζεσθαι τῷ λέγειν, "διώκων" ὕστερον δὲ καιρίαν ἐπάγει
 τὴν πληγὴν. Ἐπειδὴ γὰρ ἔχει ἰσχυρὰν λίσιν ἐπαγαγεῖν,
 οὐδὲν δέδοικε χαλεπωτέραν ποιῶν τὴν ἀντίθεσιν. Διὰ τοῦτο
 οὐδὲ περὶ πίστεως διαλέγεται, καὶ τῆς ἐντυθέν δικαιοσύνης,
 ἀλλὰ δείκνυσιν καὶ πρὸ τῆς πίστεως καὶ ἐν τοῖς οικείοις ἡττη-
 θήντας αὐτοὺς καὶ καταδικασμένους. Σὺ μὲν γὰρ, ὦ Ἰουδαίε,
 φησὶν, οὐδὲ τὴν ἐκ τοῦ νόμου δικαιοσύνην εὔρες παρέβης γὰρ
 αὐτὸν, καὶ ὑπεύθυνος γίγονας τῇ ἡρᾷ οὗτοι δὲ οἱ μὴ διὰ τοῦ
 νόμου ἐλθόντες, ἡλλ' ἐτέραν ὁδὸν, μείζονα ταύτης εὔρον δι-
 καιοσύνην, τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως. Ὅπερ οἱ καὶ ἄνωτερον ἔλεγον,
 "Εἰ γὰρ Ἀβρααμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς
 τὸν θεόν." Δεικνύς ὅτι αὕτη ἡ δικαιοσύνη μείζων ἐκείνης ἐστίν.
 Ἐμπροσθεν μὲν οὖν ἔλεγον, ὅτι δύο ἐστὶ τὰ ἀπορούμενα, ἡ νυνὶ
 δὲ καὶ τρία τὰ ζητήματα γίγοντες ὅτι τὰ ἔθνη καὶ εὔρε δι-
 καιοσύνην, καὶ μὴ διώκοντα εὔρε, καὶ μείζονα εὔρε τῆς ἐκ τοῦ
 νόμου. Τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων διαπορεύεται
 πάλιν ἐξ ἐναντίας, ὅτι Ἰσραὴλ οὐκ εὔρε, καὶ σπουδάζων οὐκ
 εὔρε, καὶ τὴν ἐλάττωσαν οὐκ εὔρε. Ἐμβάλων τοίνυν εἰς ἀπο-
 ρίαν τὸν ἀκροατὴν, ἐπάγει λοιπὸν σύντομον τὴν λίσιν, καὶ τὴν βιο-
 αἰτίαν φησὶ τῶν εἰρημέτων ἀπάντων. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ αἰτία;
 35 "Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου." Αὕτη ἡ

35 v. 11.

^b τοῦ Ἡ καὶ τοῦ Ἰσαΐου A D F H I Cat. ^c Sic B Q. Veron. In ceteris
 et Cat. post. prophetarum haec leguntur καὶ τὴν κ. ἐπάγει λίσιν κα. (et om. D)
 τοῦ Ἰσηὲ καὶ τοῦ Ἡσαΐου, προτερον τ. δ. αὐ. Ita ediderunt Sav. Mor. Hen.
^d ἐπετυχον hui. I. ^e ὅτι om. A F H I Cat. vai. om. B D. ^f ἐπαγ. οὐδεν.]
 τοῦ ἐπαγ. οὐ G. ^g αὐδεν] δι. οὐ G. ^h πίστεως] + τῶν F. ⁱ καὶ accessit
 ex A. D. F. H. Cat. Διὸ καὶ δ. πρὸς G. ^j ἡλλ' om. G. Statim etiam ὁδὸν
 πρὸς ἐπὶ τῶν οἰκείων omnes. ^k ἄνωτερον A B D F G H anōteron Edd. ^l δει-
 κνύουσιν A F H. ^m μὲν om. B. Statim ἔλεγον A D F Cat. et ante cor. B.
ⁿ νυνὶ A D F H I et ante cor. B. Statim nas et va. om. D F H I. ^o (ἐ-
 ρουμένα G. Cat. ^p Verba καὶ μείζονα—τὰ οὐτὰ δὲ om. I. Tum pergit
 ταῦτα δι. εἶναι. ^q πάλιν om. A D. E. F. H. I. ^r καὶ οὐδὲ τὴν εὔρεν D. E.
^s φησιν om. G. τίθησι pro φησιν Cat. ^t ἐστὶν om. G. ἐστὶν οὖν inverso
 ord. B.

σαφειστάτη τοῦ χωρίου παντὸς λύσις, ἣν ⁴εἰ εὐθέως ἐν προοι-
μίοις εἶπεν, οὐκ ἂν οὕτως "εὐπαράδεκτος ἐγγέγονε" ἐπειδὴ δὲ
μετὰ πολλὰς ἀπορίας καὶ κατασκευὰς καὶ ἀποδείξεις αὐτὴν
τέθεικε, καὶ προδιορθώσας μυρίαὶ ἐχρήσατο, ⁵εὐμαθεστέραν
τε αὐτὴν λοιπὸν καὶ εὐπαράδεκτον μᾶλλον ἐποίησε. Τοῦτο γὰρ
αἷτιον, ⁶φησὶ, τῆς ἀπωλείας αὐτῶν, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ'
B ⁷ὥς ἐξ ἔργων ἠθέλησαν δικαιωθῆναι. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐξ
ἔργων, ἀλλ', "ὡς ἐξ ἔργων νόμου," δεικνύς ὅτι οὐδὲ ταύ-
την ἔσχον τὴν δικαιοσύνην. "Προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ
τοῦ προσκόμματος. * καθὼς γέγραπται 'Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιών
λίθον προσκόμματος καὶ πέτρην σκανδάλου" καὶ ⁸πᾶς ὁ πι-
στύνων ἐπ' αὐτὸν οὐ κατασχευθήσεται." Εἶδες πάλιν πῶς ἀπὸ
τῆς πίστεως ἡ παρρησία, καὶ καθολικὴ ἡ ὁμολογία; Οὐ γὰρ περὶ
Ἰουδαίων εἶρηται μόνον, ἀλλὰ ⁹καὶ περὶ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώ-
πων γένους. Πᾶς γὰρ, φησὶ, κἂν Ἰουδαῖος, κἂν Ἕλλην, κἂν
Σκύθης, κἂν Θράξ, κἂν ὅστισάν τις ἕτερος ᾖ, πιστεύσας, πολλῆς
C ἀπαλαύσεται τῆς παρρησίας. Τὸ δὲ θαυμαστὸν τοῦ προφήτου,
ὅτι οὐχ ὅτι ¹⁰πιστευσουνσι μόνον εἶπεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπιστή-
σονται τὸ γὰρ προσκόψαι, τὸ ἀπιστῆσαι ἔστιν. "Ὅσπερ οὖν
ἀνωτέρω τοῖς τε ¹¹ἀπολλυμένοις, τοῖς τε σωζομένοις ἐδήλωσεν
εἰπὼν, "Ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὥς ἡ ἄμμος τῆς
θαλάττης, τὸ καταλεῖμμα σωθήσεται" καὶ, "Εἰ μὴ κύριος
Σαβαώθ ἐγκατέλειπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σάδομα ἂν ἐγγεγνηθῆμεν"
καὶ, "Ἐκάλειπεν οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν"
οὕτω δὲ ῥαῖν καὶ ἐνταῦθα λέγει, ὅτι οἱ μὲν πιστεύουσιν, οἱ δὲ
κρυσκόφουσι· τὸ δὲ προσκόπτειν ἐκ τοῦ μὴ προσέχειν γίνεται,
D ἐκ τοῦ πρὸς ἕτερα ἐκχηνῆναι. Ἐπεὶ οὖν καὶ οὗτοι τῷ νόμῳ
πρὸςεῖχον, προσέκοψαν τῷ ¹²λίθῳ. Ἐπὶ προσκόμματος δὲ λίθον
καὶ πέτρην σκανδάλου φησὶν ἀπὸ ¹³τῆς γνώμης καὶ τοῦ τέλους
τῶν ἀπιστησάντων.

24 v. 33.

⁴ εἰ εὐθέως εἶπεν προ εὐθέως εἰ εἶπεν A. B. D. E. F. G. H. Cal. Tum ἐν
προοίμιοις προ ἐκ προοίμιοις A B D F G H Cal. In I pauca exciderunt.
⁵ εὐμαθεστέρων I. Statim γίνονται B G Ἡσας εὐμαθεστέρων τε εὐτέρω λ.
καὶ οὐκ G ⁶ φησὶ, τῇ δ. αὐτῶν προ τῆς δ. αὐτῶν φησιν A B D E F H. I.
Cal. φησὶν ante αὐτὸν ponit G ⁷ ὡς απ. H. Statim ἐξ ἔργων νόμου
Edid. Sed nonne deest in omnibus. ⁸ πᾶς απ. G. Max ἐπ' αὐτῳ idem.
⁹ καὶ accessit ex A. D. E. F. G. H. I. πιστευουσιν et ἀπιστοῦσι G. Varon.
m ἀπολλυμένους (απ.) F ¹⁰ ὡς ἡ προ ὡς A. E. F. G. H. I. Max καταλεῖμμα
pro ἐγκατέλειμμα σπέρμα. ¹¹ ἐγγεγνηθῆμεν] + καὶ ὡς Γόμορρα ἐκ ἠμωσθημεν
G. Cal. ¹² οὖν accessit ex A. B. D. E. F. H. I. Max οἱ μὲν προσεχέουσιν, οἱ
δὲ πιστευουσιν E. ¹³ λίθῳ] + τοῦ προσκόμματος G. Cal. προσκόμμα δὲ
λίθον A B D E F H. I. non Cal. Statim καὶ πέτρα απ. F. H. καὶ πέτρα απ. A.
¹⁴ τῶν τέλους καὶ τῆς γν. μνησθῶ απ. I. Cal. Statim τῶν ἀπιστησάντων προ τῶν
μὴ πιστευσάντων απ. απ.

ἰ^α Ἀρα ὑμῖν ὅλα γέγονε τὰ εἰρημένα, ἢ πολλῆς ἔτι δέεται τῆς σαφηνείας; Ἐγὼ μὲν οἶμαι τοῖς προσεσχηκόσιν εὐσύνωπτα εἶναι· εἰ δέ τις αὖτε διέλαθεν, ἔξεστι καὶ ἰδῆα συντοχόντας ἐρωτῆσαι καὶ μαθεῖν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ εἰς μακρότερον ἐξήνεγκα τοῦ λόγου τὴν ἐξήγησιν, ἵνα μὴ ἀναγκασθῶ, διατεμὼν τὸ συνεχὲς τῆς ἀκολουθίας, λυμηνασθαι τὴν σαφήνειαν τῶν λεγομένων. Διὸ δὴ καὶ ἐνταῦθα καταλίσσω τὸν λόγον, τοῦδὲν περὶ τῶν ἠθικωτέρων ὑμῖν διαλεχθεῖς, ὅπερ ἔθος ἡμῖν ποιεῖν, ὥστε μὴ πάλιν ἐπισκοπεῖσθαι τῇ μνήμῃ τῷ πλήθει τῶν λεγομένων. Ὡρα δὴ λοιπὸν καταλῦσαι εἰς τὸ προσήκοι τέλος καταλείψαντας τὸν λόγον, τὴν δοξολογίαν τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ. Κοινῇ τοίνυν ἀναπυσάμενοι ἡμεῖς τε οἱ λέγοντες, ὑμεῖς τε οἱ ἀκούοντες, ἀναπέψωμεν αὐτῷ δοῦσαν ὅτι αὐτοῦ ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

(147)

ΛΟΓΟΣ ΙΗ.

621

ἰ^α Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεόν, ὑπὲρ αὐτῶν ἔστιν εἰς σωτηρίαν.

ΜΕΛΛΕΙ πάλιν αὐτῶν καθαίπτεσθαι σφοδρότερον, ἢ πρότερον· διὸ πάλιν ἀναιρεῖ πάσης ἀπεχθείας ἰκόνουσαν, καὶ πολλὴ ἐκχρηταὶ τῇ ἀποδιορθώσει. Μὴ γὰρ τοῖς λόγοις προσέχετε, φησὶ, μηδὲ ταῖς κατηγορίαις, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀπὸ β. διανοίας ἐχθρᾶς ταῦτα φθέγγομαι. Οὐ γὰρ ἔστι τοῦ αὐτοῦ σωθῆναι τε αὐτοὺς ἐπιθυμεῖν, καὶ μὴ μόιον ἐπιθυμεῖν, ἀλλὰ καὶ εὐχέσθαι, καὶ πάλιν μισεῖν καὶ ἀποστρέφεσθαι. Καὶ γὰρ εὐδοκίαν ἐνταῦθα τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν φησὶ, καὶ τὴν δέησιν ἣν ποιείται. Οὐ γὰρ ὥστε ἀπαλλαγῆναι καλᾶσεως μόνον, ἀλλ' ὥστε καὶ σωθῆναι αὐτοὺς, πολλὴν καὶ τὴν σπουδὴν ποιεῖται καὶ τὴν εὐχὴν. Ὅτις ἐντεύθεν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν

1 CAP. X. v. 1.

ἰ^α ΗΘΙΚΩΝ Ἰστίαν διὰ τὸ μὴ λυμηνασθαι τὴν σαφήνειαν τῶν λεγομένων πολλὴν οἴσιν. διὰ τοῦτο οὐδὲν περὶ τῶν ἠθικωτέρων διαλέχθη ὁ ἄγγελος. Veron. ἔτι δέεται] ἔστι G = διέλαθεν F ἰ^α εἰρημένων A.D.E.F.H γ οὐδὲν] αὐ A.F.H.I. Statim pere τῶν ἠθ. A.H. παρὰ τῶν ἠθικωτέρων I ἰ^α ἐπισκοπεῖσθαι προ ἐπισκοπεῖσθαι οὐκ Statim τῆς μνήμης A.E. Διὰ τὸν τῶν πληθει A.B.D.E.F.H.I. τὰ πλήθη Edd. Id G locus ex legitur ἐπισκοπεῖσθαι τῇ μνήμῃ τῶν εἰρημένων ὥρα κ τ ε. ἰ^α καταλείψαντας A.F.H.I. τῇ δοξολογίᾳ ex coit F εἰς τὴν δοξολογίαν G. HOM XVIII ἰ^α δέησις] + μόνον Edd. μόνον οὐκ. B.E.F.H.I. Mosq. Statim ἡ πρὸς τὸν θεόν A.B.D.E.F.H.I. Mosq. Articulus aberat. ἰ^α ἔστιν οὐκ G. ἰ^α ἐπιδέσθαι G. Mosq. ἡ πρότερον οὐκ I. ἰ^α διαρθεῖν B. ἰ^α τοῖς λ. προσέχετε οὐκ. προσέχετε τοῖς λ. Edd. ἰ^α Vid. Annot. ἰ^α οὐκ] καὶ οὐκ Edd. καὶ deest in omnibus.

ἐξῆς δείκνυσιν τὴν αὐτοίαν, ἣν ἔχει πρὸς αὐτοὺς. Ἀπὸ γὰρ τῶν ἐγκωμούντων, ὡς ὁ λόγος τε ἦν, βιάζεται καὶ φιλονεικεῖ, ζητῶν **Κ**σκιαν γοῦν τινα ἀπολογίας αὐτοῖς εἶναι· καὶ οὐκ ἰσχύει, ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκώμετος φύσεως. ² «Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, φησιν, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν.» Οὐκοῦν συγγνώμῃ ταῦτα, οὐ κατηγορίας ἄξια. Εἰ ἄγε μὴ δι' ἀνθρωπίνους εἰσιν ἁπείσχυισμένοι, ἀλλὰ δια ζῆλον, ἔλκεσθαι μᾶλλον αὐτοῖς, ἢ κολάζεσθαι· ὁ δὲ λαὸς· Ἄλλ' ὅρα πῶς ποφῶς καὶ ἐχαρίσατο τῇ ῥήματι, καὶ ἐδείξεν αὐτῶν τὴν ἀπειρὸν φιλονεικίαν. ³ «Ἀγνοοῦντες γὰρ, φησὶ, τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην.» Πάλιν τὸ ῥῆμα συγγνώμῃς· ἄλλα τὸ ἐξῆς κατηγορίας ἐπιτε-
Βπαιμένης, καὶ πᾶσαν ἀναιριώσεως ἀπολογία· «Καὶ τὴν ἰδίαν ἄγε, φησὶ, δικαιοσύνην ζητοῦντες στήσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπεταγῆσαν.» Ταῦτα δὲ ἔλεγε, δείκνυς ὅτι ἀπὸ φιλονεικίας καὶ φιλαρχίας μᾶλλον, ἢ ἐξ ἀγνοίας ἐπλανήθησαν, καὶ ὅτι οὐδὲ αὐτὴν ταύτην τὴν δικαιοσύνην τὴν ἀπὸ τῶν νομίμων ἔστησαν. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, «Ζητοῦντες στήσαι,» καὶ τοῦτο ἔστιν ἐμφαίνοντος. Καὶ σαφῶς ἴμεν αὐτὴ οὐ τίθεικεν οὐδὲ γὰρ εἶπει, ὅτι ἐκπύρας τῆς δικαιοσύνης ἐξέπεσον· ἠνίκα τοῦ δὲ αὐτὸ τυκτικῶς σφύδρα καὶ μετὰ τῆς προσηκουμένης αὐτῇ συφίας.
Ε Εἰ γὰρ ἐκείνην ἔτι ζητοῦσι στήται, εὐὐδελον ὅτι οὐκ ἔστησαν· εἰ ταύτῃ οὐχ ὑπετάγησαν, καὶ ταύτης ἐξέπεσον. Ἰδίαν δὲ δικαιοσύνην αὐτὴν καλεῖ, ἥ διὰ τὸ μετέτι τὸν νόμον ἰσχύειν, ἥ διὰ τὸ πόνην εἶναι καὶ ἰδρώτων ταύτην δὲ τῷ θεοῦ ἰδικο-
σύνην τὴν ἐκ πίστεως, διὰ τὸ ὁλόκληρον αὐτὴν ἐκ τῆς ἀντιθέ-
ναι χάριτος, καὶ οὐχὶ πόνης, ἀλλὰ θεοῦ δικαιοῦσθαι δαρεᾶ.
Ἄλλ' οἱ αἰεὶ τῇ τρεῖς μὲν τῇ ἀγίῳ ἀντιπίπτοντες, καὶ φιλο-
νεικοῦντες διὰ τοῦ νόμου δικαιοῦσθαι, οὐ προσῆλθον τῇ πίστει·
μὴ προσελθόντες δὲ τῇ πίστει, μηδὲ λαβόντες τὴν ἐξ αὐτῆς
δικαιοσύνην, καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου μὴ δοτηθέντες δικαιοῦσθαι,
πάντοθεν ἐξέπεσον.

622 «Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ τι-
σταίνοντι.» Ὅρα Παύλου σύνεσιν· Ἐπειδὴ γὰρ εἴπε δικαιο-

3 v. 2.

3 v. 3.

4 v. 4.

¹ οἷός τε ἦν] οἷός τε ἦν Cat. ² καὶ οὐκ. G. Μοκ ἀπὸ προ ὑπὸ
A. B. D. E. G. H. ³ γὰρ μὴ προ μὴ γὰρ B. E. F. G. H. I. ⁴ ἀπείσχυισμένοι
F. Cat. ⁵ ὡς ἔλεγε I. ⁶ καὶ ἐδείξεν καὶ τὴν α. αὐτῶν φ. G. ⁷ γὰρ οὐκ. G.
γὰρ φησὶ οὐκ. D. E. ⁸ ἔστησαν G. ⁹ ἔστησαν τῇ γὰρ B. G. ¹⁰ εὐεχόμενοι
G. H. Cat. ¹¹ καὶ αὐτὴν corr. B. ¹² ἔστησαν ἐμφαίνοντες G. Cat. ¹³ μὲν οὐκ. B. ¹⁴ ὅτι
οὐκ. G. Μοκ ἐξέπεσον H. I. ¹⁵ ἔτι () ἐπιζητοῦσι G. ¹⁶ εὐδελον I.
¹⁷ ἔστησαν G. H. I. ¹⁸ τοῦ οὐκ. G. ¹⁹ διὰ] τὴν δικ. B. ²⁰ ἔστησαν καὶ τὴν ἐκ
D. E. ²¹ καὶ ἀποκαταστῇ ex B. E. F. H. I. Cat. ²² καὶ παντοθεν G. ²³ ἔστησαν
ἐξέπεσον H. I.

σύνῃν ^κκαὶ δικαιοσύνην, ἵνα μὴ δόξωσιν οἱ πιστεύσαντες ἐξ
 Ἑβραίων τὴν μὲν ἔχειν, τῆς δὲ ἀπαστερεῖσθαι, καὶ παρανομίας
 κρίνεσθαι καὶ γὰρ καὶ ^δτούτους οὐχ ἥττον δεδοικέναι ἔχρην
 ἔτι νεήλυδας ὄντας· μηδὲ Ἰουδαίῳ πάλιν προσδοκῆσωσιν αὐτὴν
 κατορθοῦν, καὶ εἴπωσιν, ὅτι εἰ καὶ μὴ νῦν ἐπληρώσαμεν, ἀλλὰ
 πάντως ἐπληρώσομεν· ὅρα τί κατασκευάζει. ^βΔείκνυσιν, ὅτι Β
 μία τίς ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἐκείνη εἰς ταύτην ἀνακεφαλαι-
 οῦται, καὶ ὅτι ὁ μὲν ταύτην ἐλόμενος τὴν ἰδιὰ πίστεως, ἐκείνην
 ἐπλήρωσεν· ὁ δὲ ταύτην ἀτιμάσας, ^κἐκείνης μετὰ ταύτης ἐξέ-
 πεσεν. Εἰ γὰρ τοῦ νόμου τέλος ὁ Χριστὸς, ὁ τὸν Χριστὸν
 οὐκ ἔχων, ^κἅν ἐκείνην ἔχειν δοκῇ, οὐκ ἔχει ὁ δὲ τὸν Χριστὸν
 (148) ἔχων, ^κἅν μὴ ἢ κατορθωτῶς τὸν νόμον, τὸ πᾶν εἴληψεν. Καὶ
 γὰρ τέλος ἰατρικῆς ὑγεία. Ὡς περ οὖν ὁ δυνάμενος ὑγιῇ ποιεῖν,
^κἅν μὴ τὴν ἰατρικὴν ἔχῃ, τὸ πᾶν ἔχει· ὁ δὲ μὴ εἰδὼς θεραπεύειν,
^κἅν μετιέναι δοκῇ τὴν τέχνην, τοῦ παντὸς ἐξέπεσεν ^μοὕτως C
 ἐπὶ τοῦ νόμου καὶ τῆς πίστεως, ὁ μὲν ταύτην ἔχων, καὶ τὸ ἐκεί-
 νοι τέλος ἔχει· ὁ δὲ ταύτης ἔξω ὢν, ἀμφοτέρων ἐστὶν· ἀλλότριος.
 Τί γὰρ ἐβόλευτο ὁ νόμος; Δίκαιοι ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον.
 Ἀλλ' οὐκ ἴσχυσεν· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸν ἐπλήρωσε. Ταῦτο οὖν
 τέλος ἦν τοῦ νόμου, καὶ εἰς ταῦτο πάντα ἐβλεπε, καὶ διὰ τοῦτο
 πάντα ^εἐγίνετο, καὶ ἑορταὶ καὶ ἐντολαὶ καὶ θυσίαι καὶ τὰ λοιπὰ
 ᾤπαντα, ἵνα δικαιωθῇ ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ τέλος
 ἤνυσεν ὁ Χριστὸς μεζόμενος διὰ τῆς πίστεως. Μὴ τοίνυν φο-
 βηθῆς, φησὶν, ὡς τὸν νόμον παραβυῖον, ἐπειδὴ τῇ πίστει πρὸς- D
 ἦλθες. Τότε γὰρ αὐτὸν παραβυῖνεις, ὅταν δι' αὐτὸν τῷ
 Χριστῷ μὴ ἐπιστεύσῃς· ὡς, ἂν πιστεύσῃς αὐτῷ, ^κἐκείνου ἐπλή-
 ρωσας, καὶ πολλῶν πλείον ἢ ἐκέλευσε· πολλῶ γὰρ μεζόμενα
 δικαιοσύνην εἰλαβες.

Εἰτα ἐπειδὴ ταῦτα ἀπόφασις ἦν, ἀπὸ τῶν γραφῶν πάλιν
 αὐτὰ πιστοῦται ^δ· Ὡς Μωϋσῆς γὰρ γράφει, φησὶ, τὴν ἐκ τοῦ
 νόμου δικαιοσύνην. Ὁ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι· Μωϋσῆς δεῖ-

δ ν. 5.

^κ καὶ δικ. οση. G. I. Μοx οἱ πιστεύσαντες G. ^ε Ἑβραίων ἱερῶς ex corr.
 B. ^δ ταύτου A. ταύτων (sic) H. ταῦτο I. ^ε ἔχρην· εἰκόσ DE. ^ε ὅτι
 οση. G. ^ε ἐπληρώσομεν E. H. I. ^β καὶ δείκνυσιν A. D. E. F. H. I. Cat. Μοx
 τις ἀπεικεί ex A. E. F. G. I. πίστις pro τῇ dei Cat. ^ε διὰ ἡ G. ^ε ἀπεικεί
 οση. I. Staiim μετ' αὐτῆς H. μετὰ ταύτης οση. G. ^ε ἐκείνην ἔχειν δοκῇ
 G. ἔχειν δ. pro δ ἔχειν οση. ^μ οὕτως Sic A. D. E. F. G. I. Cat. οὕτω καὶ
 Edd. ^ε ἴσχυσεν οὐδεὶς αὐτὸν ἐπλήρωσαι. ταῦτο G. ^ε ἐγίνετο pro ἐγένετο
 οση. Staiim καὶ αἱ εἰ καὶ αἱ εἰ καὶ αἱ εἰ καὶ αἱ εἰ καὶ αἱ εἰ καὶ αἱ εἰ καὶ αἱ εἰ καὶ αἱ εἰ
 A. E. F. G. H. I. ^ε ὅταν vel ὅτ' αἱ D. E. F. G. H. I. δεx Edd. ^ε πιστεύσῃς
 A. E. F. H. ^ε ἐκείνου G. ^ε ἐκέλευσε B. Cat. ^ε γὰρ necessit ex
 A. D. E. F. G. H. I. ^ε τοιούτων H. I.

ενισιν ἡμῖν τὴν ἐκ τοῦ νόμου δικαιοσύνην, ὅποια τίς ἐστι; καὶ ποταπή. Ποία τοίνυν ἔστι, καὶ πόθεν συνίσταται; Ἀπὸ τοῦ πληρωθῆναι τὰς ἐντολὰς. “Ὁ ποιήσας αὐτὰ, φησὶ, ζήσεται ἐν αὐτοῖς.” Καὶ ἄλλως οὐκ ἔστι δικαίον γενέσθαι ἐν νόμῳ, ἀλλ’ ἢ πάντα πληράσαντα· τοῦτο δὲ οὐδεὶς γέγονε δυνατόν. Οὐκοῦν διακτέπτεκεν ἡ δικαιοσύνη αὐτὴ ἅλῃ· εἰπέ καὶ τὴν ἑτέραν ἡμῖν, ὦ Παῦλε, δικαιοσύνην τὴν ἐκ τῆς χάριτος. Τίς οὖν ἐστὶν αὕτη, καὶ πόθεν συνίσταται; Ἀκουσον αὐτοῦ σαφῶς αὐτὴν ὑπογράφοντος. Ἐπειδὴ γὰρ ἠλεγξεν ἐκείνην, μεταβαίνει λοιπὸν ἐπὶ ταύτην, καὶ φησιν· “Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει· μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; ταυτέστι, Χριστὸν καταγαγεῖν ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; ταυτέστι, Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. Ἄλλὰ τί λέγει; Ἐγγὺς σοῦ τὸ ῥῆμα ἐστίν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ταυτέστι, τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως δὲ κηρύσσομεν· ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον 613 Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃς.” Ἰνα γὰρ μὴ λέγωσιν Ἰουδαῖοι, πῶς εὖρον μείζονα δικαιοσύνην οἱ τὴν ἐλάττω μὴ εὐρόντες; λέγει λογισμὸν ἀνιτήρητον, ὅτι κουφοτέρα αὕτη ἡ ὁδὸς ἐκείνης. Αὕτη μὲν γὰρ πλήρωσι ἀπαιτεῖ πάντων ὅταν γὰρ ποιήσῃς πάντα, τότε ζήσῃ ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὐ τοῦτο λέγει, ἀλλὰ τί; “Ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃς.” Εἰτα, Ἰνα μὴ δόξῃ πάλιν B* εὐκαταφρόνητον αὐτὴν ποιεῖν τῷ εὐκολῳ καὶ ἐντελῇ δεικνύειν, ὅρα πῶς πλατύνει τὸν λόγον τὸν περὶ αὐτῆς. Οὐ γὰρ εὐθὺς ἐπὶ τοῦτο ἦλθεν, ὅπερ εἰρήκαμεν, ἀλλὰ τί φησιν; “Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει· μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; ταυτέστι, Χριστὸν καταγαγεῖν ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον, ταυτέστι, Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν.” Ὡς περὶ γὰρ τῇ ἀρετῇ τῇ διὰ τῶν ἔργων ἀβύσσοιται ῥαθυμία, τοὺς τόνους ἐκλύουσα, καὶ δὲ σφόδρα

616—9.

* καὶ ποταπή. D R. Cat.
 faveat etiam B. * ἔστιν I

b ad Ἰουδαίους A B E F H. Cat.
 ex D E F G. H I

* Genunt Codex G. cum in locum abrum plene

genitum C sufficiens.

* εἰπετ οὕτω (αὐτὴν εἶπετ Edd. πούτιν τῷ εἶπε

καὶ εἶπ δ] Sic Edd et Interpp. Libri omnes et Cat τὸ (τῷ A C) εἰπαλε

(+ καὶ A B) οὕτω αὐτὸν ποιεῖν (παιεῖν αὐτὸν I) καὶ εντ δ

ἔλυνε Edd. Hec desunt in nostris omniibus et Cat. Moz tenues pro πῶ-

ποτε ex Cat. confirmantes.

* ὅστι, quod abest, est in D E F G H I. Cat.

* ἠλεγξεν ἱερων pro ἐκείνην ἠλεγξε omnes.

* ζῆος pro ζῆσις omnes. * σου assumptum

ex D E F G. H I

* Desunt Codex G. cum in locum abrum plene

genitum C sufficiens.

* εἰπετ οὕτω (αὐτὴν εἶπετ Edd. πούτιν τῷ εἶπε

καὶ εἶπ δ] Sic Edd et Interpp. Libri omnes et Cat τὸ (τῷ A C) εἰπαλε

(+ καὶ A B) οὕτω αὐτὸν ποιεῖν (παιεῖν αὐτὸν I) καὶ εντ δ

ἔλυνε Edd. Hec desunt in nostris omniibus et Cat. Moz tenues pro πῶ-

ποτε ex Cat. confirmantes.

ἡ ἀγρυπνούσης ψυχῆς, ὥστε μὴ εἶκειν ὅπως καὶ ὅταν πιστεύσαι
 ἔδει, εἰς λογισμοὶ θορυβούντες καὶ λυμαινόμενοι τὴν τῶν
 πολλῶν διάνοιαν. ἰκαί δει νεανικωτέρας ψυχῆς, ὥστε αὐτοῖς
 διακρούσασθαι. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ αὐτοὺς τούτους εἰς μέσον C
 ἄγει καὶ ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ ἐποίησε, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα
 ποιεῖ. Καὶ ἡ γὰρ ἐκεῖ δείξας αὐτὸν ἀπὸ πίστεως δικαιωθέντα,
 ἵνα μὴ δόξῃ μάτην καὶ εἰκὴ τοσοῦτον εἰληφέναι στέφανον, ὥς
 οὐδὲν τοῦ πράγματος ὄντος, ἐκαίρων ἱγὴν τῆς πίστεως φύσιν,
 φησὶν. "Ὅς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι
 αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν· καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει,
 ἡ κατενόησε μὲν τὸ ἐαυτοῦ ὁ σῶμα νεκρωμένον, καὶ τὴν νεκρω-
 (149) σιν τῆς μητραι Σύρραι· εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ D
 διακρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ὁ ἀλλ' ἐνδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν
 τῷ θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἐπαγγέλλεται, δυνατός ἐστι καὶ
 ποιῆσαι" καὶ ἰδειξεν, ὅτι καὶ δυνάμειος χρεῖα καὶ ψυχῆς
 ὑψηλῆς τὰ ὑπὲρ ἐλπίδα δεχομένης, καὶ μὴ προσπταιούσης τοῖς
 ὁραμένοις. Ταῦτα τοίπιν ἡ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, καὶ δείκνυσιν ὅτι
 φιλοσόφου διακρίως χρεῖα, καὶ γνώμης οὐρανομήκουσ τινὸς καὶ
 μεγάλης. Καὶ οὐκ εἶπε, μὴ εἴπῃς ἀπλῶς, ἀλλὰ, "μὴ εἴπῃς ἐν
 τῇ καρδίᾳ σου" τουτίστι, μὴ ἐνοήσῃς ἁμφιβαλεῖν καὶ εἰπεῖν
 κατὰ σταντὸν, καὶ πῶς τοῦτο δυνατόν; Ὅρας, ὅτι τοῦτο E
 μάλιστα πίστεως ἴδιον, τὸ τὴν κάτω πᾶσαν ἀκλουθίαν ἡ φέν-
 τας τὸ ὑπὲρ φύσιν ἐπιζητεῖν, καὶ λογισμῶν ἀσθένειαν ἡ ἐμβάλ-
 λοντας, ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως ἡ πάντα παραδέχεσθαι;
 Καίτοιγε οὐ ταῦτα ἡ Ἰουδαῖα ἔλεγον μόνον, ἀλλ' ἡ ὅτι οὐ
 δυνατόν ἐκ πίστεως δικαιωθῆναι. Ἄλλ' αὐτὸς ἐφ' ἕτερον αὐτὸ
 ἄγει τὸ γεγεννημένον, ἵνα, ὅταν δείξῃ μέγα αἴτως ὅν, ὥς καὶ
 μετὰ τὸ γεγενῆσθαι πίστεως ἡ αὐτὸ δεῖσθαι, δικαίως δόξῃ
 ταῦτοις τὸν στέφανον πλέκειν. Καὶ κέχρηται ῥήμασι τοῖς ἐν
 τῇ καλαῇ κειμένοις, σπουδαῖων αἰ τὰ τῆς καινοτομίας ἡ καὶ

ἡ ἀγρυπνούσης] + αἰεῖ B D E et in saecula C. ἡ δει pro δεῖ σπινος.
 ἡ καὶ δεῖ, δεῖ αὐτὸν] καὶ οἱ. H Μοι διακρούσθαι C. ἡ γὰρ] + καὶ C Μοι
 δε πιστεύσαι C ἀπὸ τῆς π B ἡ καὶ λαμβάνειν pro εἰληφέναι C ἡ τῆς
 π φύσιν] τὴ τῆς πίστεως B D E. φύσιν οἱ H τῆς τῆς φύσεως πιστὸς αὐτὸς
 οἱ C ἡ οὐ κατενόησε Ead. οἱ οἱ. B. Vid. Apos. ad p. 504 C.
 Σταντὸν μὲν οἱ. A C H I ἡ σῶμα] + ἡ C ὁ ἀλλ' ἐν τῇ πιστει οἱ B.
 ἡ καὶ ἰδειξεν] αὐτὸς οὕτως οὕτως ἰδειξεν D. καὶ αὐτὸς ἰδειξεν οἱ C καὶ post
 δεῖ οἱ. B H ἡ καὶ οἱ. I ἡ ἀμφιβαλεῖν A B D E H I C. ἀμφι-
 βάλλων Edd. Μοι εἰς τὴν τὰ κατὰ σ. E. ὁ φέντας ἐν νεκρ.] αὐτὸς τὰ ὑπὲρ
 F C. αὐτὸς ἐπὶ A H I ἡ ἐμβάλλοντας B D καὶ λογισμῶν ἀσθένειαν
 ἐμβάλλοντας C ἡ καὶ πάντα Edd. καὶ δεῖται ἡ οἱ. B. ἡ ἰουδ' ἔλεγον
 μ.] Sic B E F. ἡ ἰουδ' μ. ἔλεγον D C. ἔλεγον ἡ ἰουδ' μ. Edd. ἔλεγον οἱ.
 A H I. ἡ ὅτι] + καὶ E. ἡ αὐτὸ οἱ. D E. ἡ καὶ τὰ τῆς A. Μοι
 διακρούσθαι C.

624 τῆς πρὸς ἐκείνην μάχης ἐγκλήματα ἀκαφεύγειν. Τοῦτο γάρ, ὃ περὶ πίστεως ἐνταυθα φησι, περὶ τῆς ἐνταλῆς *αὐτοῖς λέγει Μωϋσῆς, δεικνύς ὅτι πολλῆς ἀπήλυσας ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ τῆς ἐνεργεσίας. Οὐ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν, φησὶν, ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῆναι δεῖ, καὶ πέλαιγος διαβῆναι μέγα, καὶ τότε λαβεῖν τὰς ἐντολὰς· ἀλλὰ τὰ οὕτω μεγάλα *καὶ ὑπέρογκα εὐκολὰ ἡμῖν ἐποίησεν ὁ θεός. Τί δέ ἐστιν, "Ἐγγὺς σοῦ τὸ ῥημά ἐστι;" Τοῦτίστιν, εὐκόλόν ἐστιν ἐν γὰρ τῇ διακοίᾳ σου καὶ τῇ γλώττῃ ἡ σωτηρία. Οὐ μακρὰν ὁδὸν *βαδίσαντας, οὐδὲ πέλαιγος πλεύσαντας, οὐδὲ ὄρη παρελθόντας, οὕτω σωθῆναι δεῖ· **B** ἀλλ' εἰ μὴδὲ *αὐτὸν βουλευθείης ὑπερβῆναι τὸν οὐδὸν, ἔξεστί σοι καὶ οἶκος ἱερὸς καὶ σωθῆναι· ἐν γὰρ τῇ ἐσθλότητι σου καὶ *ἐν τῇ καρδίᾳ σοῦ ἐστὶ τῆς σωτηρίας ἡ ἀφορμή. Εἵτα καὶ ἑτέρωθεν ἐκόλον ποιῶν τὸν τῆς πίστεως λόγον, φησὶν ὅτι "ὁ θεὸς αὐτὸν ἡγείρειν ἐκ νεκρῶν." Ἐνόησον γὰρ τὸ ὕψωμα τοῦ ποιήσαντος, καὶ οἰκίετι ὅψει δυσκολίαν ἰουδαίαν ἐν τῷ πράγματι. Οὐκοῦν ὅτι *μὲν κύριος, ἐκ τῆς ἀναστάσεως δῆλον· ὃ καὶ ἀρχόμενος τῆς ἐπιστολῆς ἔλεγε, "Τοῦ ὀρισθέντος νόου θεοῦ ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν" ὅτι δὲ καὶ ἡ ἀνάστασις εὐκόλος, **C** εἰς τῆς τοῦ ποιήσαντος ἰσχύος ἀποδείκνυται καὶ τοῖς σφόδρα διαπιστοῦσιν. Ὅταν ἴδῃ καὶ μίζων *ἢ ἡ δικαιοσύνη καὶ κοῦφη καὶ ὑπεράδεκτος, καὶ ἄλλως δικαιωθῆναι μὴ ἢ· οὐκ ἐσχάτης φιλονεικίας τὸ τοῖς ἀνάντοις ἐπιχειρεῖν, τὰ εὐκολὰ ἀφέντας καὶ ῥάδια; Οὐ γὰρ ἔχουσιν *ἀν εἰπεῖν, ὅτι ὡς φορτικὸν τὸ πρᾶγμα παρητήσαντο. Εἶδες τῶς πίστεως αὐτοῦς ἀποστρεφῆσαι συγγνώμης; Ποίας γὰρ ἀν εἰεν ἀπολογίας ἤξιοι, τὸ μὲν *φορτικὸν ἐλόμενοι καὶ ἀνήντων, παραδραμόντες δὲ τὸ κοῦφον καὶ δυνατόμενον αὐτοῖς σῶσαι, κακείνα παρὰσχῆναι, ἅπερ ὁ νόμος **D** οὐκ ἴσχυε; Ταῦτα γὰρ οὐδὲν ἕτερον, ῥᾶλλ' ἡ φιλονεικίης γνώμης ἐστὶ μόνον, καὶ *πρὸς θεὸν στασιαζούσης. Ὁ μὲν γὰρ νόμος ἐπαχθὴς, ἡ δὲ χάρις ῥάδια· ὁ νόμος, καὶ μυρία φιλονει-

* αὐτοῖς om. C. * παρὰ] περὶ Veron Sav Mor Is. παρὰ Sav. κατὰ. παρὰ est in ἑβραῖο σημειώματι. Μὲν ἐνεργεσίας καὶε art. B. * καὶ ὑπέρογκα om. C. Post ἐποίησεν add. αὐτὰ A.F.H.I. * βαδίσαντας etc C. Μὲν σωθῆναι δεῖ pro δεῖ σωθῆναι καὶε. * αὐτὸν τὸν (1) ἴδον C. αὐτὸν τὸν ὁδὸν H. Deinde βουλευθείης pro βουλευθῆς; dant A B C E.F.I. Cat. ἱερὸς μενον A B.C.D.H. * σωμάτων H. * ἐν σοι. C.E. Μὲν σου accessit ex A.B.D.E.F.H.I. ἰουδαίαν om. E. * μὲν] ἰσὺν Edd. ὁν om. A.B.D.E.F.H. Cat. Post κύριος, δεῖν add. E. (αὐτὸν) δὲ H. * ἢ accessit ex B.D.E.F.H.I. Cat. ἢ pro ἡ A. * ἐν om. A.H. * φορτικὸν A B C D E.F.I. φορτικώτερον Edd. * ἄλλ' om. E. et a pr. man. C. * πρὸς τὸν θ Edd. ὁν om. A.B.E.F.H.I. * ὁ νόμος om. a pr. man. C. Μὲν ἡ δε χάρις C.E.

κῆσωσιν, οὐ σώζει· ἡ χάρις καὶ τὴν ἐξ ἑωυτῆς καὶ τὴν ἐκ τοῦ νόμου παρέχει δικαιοσύνην. Τίς οὖν αὐτοὺς ἐξαιρήσεται λόγος πρὸς μὲν ταύτην φιλομεικίας διακειμένους, ἐκείνου δὲ ἀντεχομένους εἰς καὶ μάτην;

Εἰτα, ἐπειδὴ μέγα εἶρηκε, πάλιν ἀπὸ τῆς γραφῆς αὐτὸ πιστοῦται. ⁷“Λέγει γὰρ ἡ γραφή, φησί· πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ’ αὐτῷ, οὐ κατασχευθήσεται. Οὐ γὰρ ἐστὶ διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἑλλήνου· ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν ⁸εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. Πᾶς γὰρ, ὅς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.” Εἶδες πῶς καὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς ὁμολογίας παράγει ⁹μάρτυρας; ¹⁰Τῷ μὲν γὰρ εἰπὲν, ὅτι “πᾶς ὁ πιστεύων,” τὴν πίστιν ἐδήλωσε· τῷ δὲ εἰπὲν, “ὅς ἂν ἐπικαλέσῃται,” τὴν ὁμολογίαν ἐπέφηνεν. Εἰτα πάλιν τὸ κοινὸν τῆς χάριτος ἀνακηρύττων, καὶ τὸ ἐκείνων φέσιμα κατατελλων, ἃ διὰ πολλῶν ἐμπροσθεν ἀπέδειξε, ταῦτα ἐν βραχυσίιν ἀναμνησκει, πάλιν δεικνύς, ὅτι οὐδὲν τὸ

(130) μέγον ¹¹Ἰουδαίου καὶ ἀρεοβύτων. “Οὐ γὰρ ἐστὶ διαστολή, ¹²φησὶν, Ἰουδαίου τε καὶ Ἑλλήνου.” Καὶ ὁ περὶ τῶν πατρὸς εἶρηκεν ἐν τῇ ¹³περὶ τοῦτου ἀπαδείξει, τοῦτο ¹⁴ἐνταῦθα περὶ τοῦ υἱοῦ λέγει. “Ὅσπερ γὰρ ἐμπροσθεν αὐτὸ κατασκευάζων ἐλεγεν· “¹⁵Ἡ Ἰουδαίων ὁ θεὸς ¹⁶μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἰθύνων; Ναὶ καὶ ἰθύνων ¹⁷ἰτεῖπερ εἰς ὁ θεός·” οὕτω καὶ ἐνταῦθά φησιν· “Ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, ¹⁸πλουτῶν εἰς πάντας καὶ ἐπὶ ¹⁹πάντας.” Ὅρᾳς πῶς δίκνησιν αὐτὸν σφοδρῶς ἐφίμενον ἡμῶν τῆς σωτηρίας, εἴγε καὶ πλοῦτον οἰκεῖον ἡγείται ²⁰ταύτην; ὥστε μὴδὲ νῦν αὐτοὺς ἀπογνῆναι, μὴδὲ νομίσαι, εἴγε βουλευθείεν μετανοῆσαι, ²¹ἀσυγγνώστους εἶναι. Ὁ γὰρ πλοῦτον οἰκεῖον ἡγοῦμενος τὸ σώζειν ἡμᾶς, οὐ ²²παύσεται πλουτᾶν· ἐπὶ καὶ ταῦτα πλοῦτος τὸ εἰς πάντας ἐκχεῖσθαι τὴν δωρεάν. ²³Ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοῦτο μάλιστα αὐτοὺς ²⁴ἐθορύβει, τὸ προεδρίας ἀπολαύοντας ὑπὲρ τὴν

7 x. 11—13.

⁶ εἴς·] + πάντες (sic) καὶ ἐπὶ Edd. περιγραφεύδης libris. ⁷ μάρτυρας προ
μνησθῆναι οὐκ ἔστιν
⁸ πρὸς τοῦτο δὲ ἐπὶ BCDEFI Cat. et ita priore loco A.
Μοχ. ὅτι οὐκ. C.] = ἐπὶ δ' ἀπ. C. ⁹ Sic A.B.D.E.H. του I. καὶ ἀπ. P
του L. et καὶ ἀπ. C. του I. καὶ τοῦ ἀπ. Edd. ¹⁰ περὶ οὗτο, a pr. man E.
σταθμ. τούτων C.D. Cat. Veron. ¹¹ καὶ ἐνταῦθα Edd. καὶ οὐκ. A.B.E.F.H.I
Μοχ. υἱοῦ προ Χριστοῦ οὐκ ἔστιν ¹² μόνον A et ex corr. B.E. Statim de ac-
cessit ex omni libris. ¹³ πλουτῶν οὐκ. A.F.H. Statim εἰς πάντας A.B.D.E.F.I.
εἰς πάντας Edd. πάντας καὶ ἐπὶ οὐκ. C. ¹⁴ πάντας·] + τοὺς ἐπικαλουμένους
αὐτὸν Edd. Haec om. A.B.D.E.F.H.I. ¹⁵ ταύτην·] + οὕτω δὲ ταῦτο φησιν
D.E. et ex corr. C. Statim ὥστε μολὶς αὐτῶ ἀπ. C. ¹⁶ πλουτῶν F Veron.
[ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοῦτο μ.] Sic A.D.F.H. Cat. ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο καὶ μ. I. τα-
ύτην καὶ τοῦτο μ. Veron. Σαν Μοχ. ἐπειδὴ μάλιστα καὶ τοῦτο C. ¹⁷ ἐξ-
εθορύβει A.

οἰκουμένην ἅπασαν, νῦν ἐκ ἡτῆς πίστεως ἀπὸ τῶν θρόνων καταβιβάζεσθαι ἐκείνων, καὶ μηδὲν πλεον τῶν λοιπῶν ἔχειν· ἵσχυρῶς τοὺς προφῆτας εἰτάγει ταύτην· ἐπρόδοντας αὐτοῖς τὴν ἰστορίαν. “Πᾶς γὰρ, ὁ πιστεύων ἐξ’ αὐτῆς, οὐ κατασχευθήσεται.” καὶ, “Πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.”

C Καὶ πανταχῶ τὸ “τῆς” τίθεται, ἵνα μὴ ἀντιλέγωσιν

“Ἄλλ’ οὐδὲν κενοδοξίας χεῖρον· αὕτη γὰρ, αὕτη μάλιστα πάντων αὐτοῖς ἀπέλειπε. Διό καὶ ὁ Χριστὸς αὐτοῖς ἔλεγεν· “Πῶς δύνασθε πιστεῖν, δόξαν παρ’ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ ἑνὸς θεοῦ οὐ ζητοῦντες;” Αὕτη μετὰ τῆς ἀπελείας πολλὸν καὶ τὸν γέλωτα ἐπάγει, καὶ πρὸ τῆς κολύσεως τῆς ἐκεῖ, μυρίοις ἐνταῦθα περιβάλλει δαινοῖς. Καὶ εἰ δοκεῖ, ἵνα τοῦτο μάθῃς ἵσαφῶς, τοὺς αἰρανοὺς ὀφάντες τέως, ὡς ἡμῖς ἐξάγει, καὶ τὴν γέννησιν, εἰς ἣν ἐμβάλλει, τὸ πρᾶγμα

D ἐντυθῆν ἐξετάσωμεν αὐτὴν. Τί τοίνυν ταύτην δαπανηρότερον; τί δὲ αἰσχροτέρων γένοιτ’ ἂν καὶ δυσκολώτερον; “Ὅτι μὲν γὰρ δαπανηρὸν τὸ νόσημα τοῦτο, ὅλον ἐκ τῶν ἀναλισκόντων εἰκὴ καὶ μάτην ἐν θεύτοις καὶ ἱπποδρομίαις καὶ ἄλλαις τοιαύταις ἀεπύροις φιλοτιμίαις· ἐκ τῶν τὰς οἰκίας οἰκοδομοῦντων τὰς λαμπράς καὶ πολυτελεῖς, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐὰν εἰς περιουσίαν κατασκευαζόντων ἀνόνητον, ἅπαρ οὐκ ἔστιν ἐπιλθεῖν τῇ λόγῳ κῆν. “Ὅτι δὲ δαπανηρὸν ὄντα καὶ πολυτελῆ τὸν οὕτω νοσοῦντα, καὶ ἄρπαγα καὶ πλειονέτην εἶναι ἀνάγκη, πατὶς που ὅλον.

E Ἴνα γὰρ ἔχη τῇ θηρίῳ παρέχιν τροφήν, εἰς τὰς τῶν ἄλλων οὐσίας τὰς ἑαυτοῦ ρίπτει χεῖρας. Καὶ τί λέγω τὰς οὐσίας; Οὐδὲ γὰρ χρήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς τῶν κατεσθίει τὸ πῦρ, καὶ οὐ τὸν παρόντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν μέλλοντα ἐργάζεται θάνατον. Μήτηρ γὰρ γεννητὴς κενοδοξία, καὶ τὸ πῖρ ἀνάπτει σφοδρῶς ἐκείνο, καὶ τὸν σκώληκα τὸν ἰοβόλον. Ἴδοι δ’ ἂν τις αὐτὴν καὶ ἐν νεκροῖς κρατοῦσαν· οὐ τί χεῖρον γένοιτ’ ἂν; Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πάντα πάθη κατυλιέται τῇ θασάτῃ·

3 Joann. v. 44.

ἡ τῆς οἰκ. C. Statim ἐκ τῶν θρ. B F H I ἀπὸ πιστῆς Cat. ἵσχυρῶς δὲ τοῖς Edd. ante Monstef. de decet in omnibus. ἵσχυρῶς A B F H I. Vulgatum habet Cat. ἵσχυρῶς οὐ π. pro οὐ π. φησὶν A B D E F H I. Statim ἐκ αὐτῆς οἰκ. C. ἵσχυρῶς I. ἡ τοῖς. Περὶ κενοδοξίας, καὶ πῶς θανάτου αὐτῆς φησὶν· εἰ τῆς τοῦ θεοῦ μάλλον ζητιμεν δόξαν, καὶ μὴ τὴν τῶν ἀνθρώπων. Veron. ὁ αὐτῆς οἰκ. E. ἵσχυρῶς οἰκ. I. ἵσχυρῶς καὶ τῶν] καὶ πολλῶν C. Iudæa καὶ πρὸς ἑαυτὴν idem. ἵσχυρῶς (φῶς A) est in libris omnibus, non in Edd. ἵσχυρῶς + φῶς C. Max. ἐξετάσωμεν B F. Panilo post αὐτῆς πρὸ ταύτης H. ἵσχυρῶς οἰκ. C. Μοι κατασκευαζόμενα I. τῆς οὐσίας οἰκίας. τῆς οὐσίας Edd. ἵσχυρῶς I. Μοι τῶν κατ. pro κατ. τῶν οἰκίας. ἵσχυρῶς + γρηφί D E.

αὕτη δὲ καὶ μετὰ τελευτῆς βιάζεται καὶ φιλοφεικὴ τὴν ἑαυτῆς ἐπιδείκνυσθαι φύσιν ἐν τῷ τεθνηκότι σώματι. Ὅταν γὰρ σήματα λαμπρὰ καὶ πᾶσαν αὐτῶν ἀναλίσκοντα τὴν οὐσίαν ἐπισκῆπτωσι ἑτελεύτωντες αὐτοῖς ἀνίσταν, καὶ ἑνταφίαν ἀσπῆσαν πολλὴν σπουδάζωσι προσποτίσθαι, καὶ ζῶντες μὲν ὑπὲρ ὀβολοῦ καὶ ὕρτον ἐνὸς ὑβρίζωσι τοὺς προσιόντας πένητας, τελευτῶντες δὲ δαψιλῇ τῷ σκωλῇ παρεχώσι ἑτρώτεζαν, ποῖαν ἑτέραν ζητεῖς ὑπερβαλὴν τῆς τοῦ νοσήματος τυραννίδος; Ἀπὸ τούτων καὶ ἱρατες ἄτοκοι τίγονται τοῦ θειοῦ. Πολλοὺς γὰρ οὐχ ἡ τῆς ἀφέντος ἔρα, αὐδὲ ἡ τῆς μίξεως ἐπιθυμία, ἀλλὰ τὸ βουλίσθαι κευχᾶσθαι, ὅτι τὴν δαίνα ἠυτεσκέλιπα, καὶ εἰς μοιχείαν ἐνέβαλε. Καὶ τί δεῖ τὰ ἄλλα λέγειν, ὅσα ἐντεύθεν βλαστάνει κακά; Μυρίων γὰρ ἄν' ἰλοίμην βαρβάρων γενέσθαι δούλος, ἢ κευδοξίας ἄπαξ. Οὐδὲ γὰρ ἐπιτύττονται ἐκείνοι ταιαῦτα τοῖς αἰχμαλώτοις, οἳ αὕτη κελάνε τοῖς ὑπηκέοις. Πάντων γὰρ ἴσο δούλος, φησὶ καὶ λαμπρότεροί σου, καὶ ἐντελέστεροι τίχωνται οἷτοι καταφρόναι ψυχῆς, ἀμέλῃσιν ἀρετῆς, καταγέλωσον ἐλευθερίας, καταθνήσκου σοι τὴν σωτηρίαν καὶ ὑγαθὸν τι ποιῆς, μὴ πρὸς ἀρέσκειαν θεοῦ, ἀλλὰ πρὸς ἐπίδειξιν τῶν πολλῶν, ἵνα ἀπολέσῃς τὸν ἐπὶ τούτοις στίφανον. (131) καὶ ἐλεῆς, καὶ ἡστέης, τὸν μὲν πόνον ὑπόσηκῃ, τὸ δὲ κέρδος ἀπολέσαι σπουδάζον. Τί τοῖτω ἡμῶντερον τῶν ἐπιταγμάτων γίνοιτο; Ἐντεύθεν καὶ βασκυῖν τὴν ἀρχὴν ἔχει, ἐντεύθεν καὶ ἀπόνοια, ἐντεύθεν καὶ ἡ μήτηρ τῶν κακῶν ἡ φιλαργυρία. Ὁ γὰρ ἴσμοις τῶν οἰκετῶν, καὶ οἱ χρυσοφυροῦντες βάρβαροι, καὶ οἱ παράσιτοι, καὶ οἱ κολακίς, καὶ τὰ ἀργυρένῃτα ὄχηματα, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοῖτων καταγελαστώτερον, οὐχ ἡδονῆς ἕνεκα οὐδὲ χρείας τινὸς γίνονται, ἀλλ' ἡ κευδοξίας μύνη.

Ναὶ, φησὶν ἀλλ' ὅτι μὲν καὶ οὗ τοῦτ' τὸ πάθος, παντί του δηλὸν ἐστὶ πῶς δ' ἂν αὐτὸ διαφυγοίμεν, τοῦτο εἶπεν χρὴ. D Μάλιστα μὲν, ἂν τάσης σαιτὸν καλῶς, ὅτι χαλεπὸν τοῦτ' τὸ νόσημα, ἀρχὴν λήψῃ διορθώσεως ἀρίστην· ἐπεὶ καὶ ὁ νοσῶν

† ἑαυτῆς (αὐτῆς D.) πρὸ αὐτῆς οὐκ ἔστι. Statim διαπιστωθῆαι I. ἑτελεύτων· τὰν αὐτῶν ἀνιστάν C. ἑνταφίαν οὐκ ἔστι ἐν ταφῇ Edd. Statim ἀσπῆσαν H. ἀπληροῦται I. ὑβρίζουσιν C. ἡ τῆς τρώεζαν A E. Μοι ἐνέβριται C. ἠυτεσκέλιπα I. ὑπεσκέλιπα H. κευδοξίας C. καὶ οὐκ. C E I. Veron. Μοι ἐνέβαλε I. Veron. ἐνέβαλε H. ἐνέβαλε Edd. καταγελαστώ C. Statim ὅσα ἐντεύθεν β. H. ἐν οὐκ. I. Μοι β. γενέσθαι δ. πρὸ γενέσθαι β. δ. A B E. F H I. β. δούλος εἶνα C. δούλος + ἐκρεκίαι B D E. ἀγασθῶν] κωλῶν C. Statim παρὰ πρὸ ἀνασῆς A B D E F H I. τοι θεοῦ Edd. τερματίζαντες αὐτῆς. Μοι τῶν οὐκ I. καὶ τῶν ἐπὶ γενέσθαι Sic A B D E F H I. ἡμ. τῶν γὰρ γίνονται δ. C. τῶν ἐπὶ ἀρ. γίνονται δ. Edd. βάρβαροι] ἴπτοι C. In ἡμε μόνον πρὸ μῆνης κῆμα. ἡμῖνες C.

ταχέως ἐπιζητήσῃ τὸν ἰατρὸν. ἂν τοῦτο μάθῃ πρὸ τῶν ἄλλων, ὅτι νοσεῖ. Εἰ δὲ καὶ ἑτέραν ὁδὸν ἐπιζητήσῃ τῆς ἐντεῦθεν φυγῆς, ὅρα πρὸς τὸν θεὸν διηκεῖς, καὶ ἄρκου τῇ παρ' αὐτοῦ ὁδῷ. Κἂν ἴδῃς τὸ πάθος γαργαλίζον σε, καὶ διεγείρον εἰπεῖν τοῖς συνδούλοις τὰ κατεργασμένα σοι, λογισάμενος πάλιν, ὅτι μετὰ τὸ εἰπεῖν οὐδὲν γίνεται κέρδος, σβίβουν τὴν ἄτοπον ἐπιθυμίαν, Ἐκαὶ πρὸς τὴν ψυχὴν σου εἰς ἰδοῦ τοιοῦτον ὠδίνεις χρόνον εἰπεῖν ἴσον τὰ κατεργασμένα, καὶ οὐκ ἐκαρτέρησας σιγῇ κατασχεῖν, ἀλλ' εἰς πάντας ἐξηγήσας· τί οὖν σοι πλεον γέγονεν ἐντεῦθεν; Πλεον μὲν οὐδὲν, ζημία δὲ ἑσχατὴ, καὶ τὸ κενῶσαι ἅπαντα τὰ μετὰ πολλοῦ συλλεγόμενα πόνον. Μετὰ δὲ τούτων κάκεινο ἐνόησεν, ὅτι διεφθαρμένη τῶν πολλῶν ἡ ψῆφος καὶ ἡ κρίσις ἐστὶ, καὶ οὐ διεφθαρμένη μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ ταχέως μαραινέται. Κἂν γὰρ πρὸς ὧραι θαυμάσῃς, τοῦ καιροῦ παρελθόντος, πάντων εἶναι ἐπιλεησμένους, καὶ τὸν παρὰ τοῦ θεοῦ σοι ὁστέφανον δεδομένον ἤρπασαν, καὶ τὸν παρ' ἑαυτῶν οὐκ ἰσχυράν σοι διατηρῆσαι. Καίτοι ἔτι οὗτοι ἔμενε, πολλῇ ἀθλιότητος ἦν ἐκείνου τοῦτον ὑλλάξασθαι ὅταν δὲ καὶ οὗτος διγ' διαρρῆς, ποῖαν ἔξομεν ἀπολογίαν, ὑπὲρ τοῦ μὴ μένοντος τὸν μένοντα προδιδόντες, ὑπὲρ τῆς τῶν ολίγων εὐφημίας τοσαῦτα ἀπολλύντες ἀγαθὰ; Καίτοι ἔτι πολλοὶ οἱ ἐπαινούντες εἶεν, καὶ οὕτω τοῦ ταλαντίζεσθαι ἄξιοι, καὶ τότε μᾶλλον, ὅταν πλείους οἱ τοῦτο ποιοῦντες ᾖσιν. Εἰ δὲ θαυμάζεις τὸ εἰρημένον, ἄκουσον τοῦ Χριστοῦ ταῦτα ψηφίζομένον. "Οἷαι γὰρ ὑμῖν, φησὶν, ὅταν καλῶς ἡμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι." Καὶ μάλα εἰκότως. Εἰ γὰρ ἐκάστης τέχνης τοῖς δημιουργοῖς ἰδεῖ ζητεῖν κρεττά, πῶς τῆς ἀρετῆς τὴν δοκιμασίαν τοῖς πολλοῖς ἐπιτρέτεις, ἀλλ' οὐχὶ πρὸ πάντων ἐκείνῃ τῇ μάλιστα πάντων. Εἰδότε, καὶ συγκροτήσας καὶ στεφανώσας δυναμένῃ; Τοῦτο τοῖνυν τὸ ῥῆμα ἐγγράψωμεν καὶ τοίχοις καὶ θύραις καὶ δαυνοῖς, καὶ συνεχῶς λέγωμεν πρὸς ἑαυτοὺς, οἷαι ἡμῖν, ὅταν καλῶς ἡμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. Καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ οἱ λέ

• [Luc. vi. 16.]

• ἔδον ἐπὶ. pro ἐπὶ. ἔδον B C D E F H I ἔδον οὐκ A. • οὐκ οὐκ B. Infra σιγῇ σθ. H. Μοχ ἐξηγήσας A C H I. ἡ ἐξηγήσας] μεγάλη C. Μοχ τὸ ante μετὰ accipiat ex A B C D E F. ἡ τούτων pro τοῖς A B E F I. Statim ἴπτον I. Μοχ ἄλλα pro ἄλλ' ὅτι idem. • στ. δεδομένων pro δεδομένων στ. B F H I. Statim ἠρπασαν C. ἡ καὶ εἰ] εἰ καὶ B C. Statim αὐτοὺς ἔμενε H. αὐτοὺς ἔμενε C. ἡ καὶ εἰ pro οἱ καὶ A B D E F H. Statim πολλοὶ οἱ εὐφημοῦντες C. ἡ αὐτοὶ ἐξῆς I. στ. οὕτω σθ. παρὰ οὕτω ex I. Libus occipibus. Statim τὸν σθ. E. ἡ ἀκούει C. ἡ ἔδει C. ἡ παρὰ] + αὐτῶν C D E H. ἡ ἐγγράψωμεν C. Infra ἡμᾶς εἴπωσι pro εἴπωμεν ἡμᾶς A D E F H I.

γοντες ὅσους διαβάλλουσιν, ὡς κενόδοξον καὶ φιλότιμον καὶ ἐρώντα τῆς παρ' αὐτῶν εὐφημίας. Ἄλλ' οὐχ ὁ θεὸς οὕτως, ἀλλ' ὅταν ἴδῃ σε ἐρώντα τῆς παρ' αὐτοῦ δόξης, τότε σε μάλιστα ἐπαινέσεται καὶ θαυμάσεται καὶ ἀνεκρήξει. Ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐχ οὕτως, ἀλλὰ λαβὼν σε δούλον αὐτ' ἐλευθέρων, καὶ διὰ ψιλῶν ῥήματος πολλάκις σοι χαρισάμενος ἐπαινον ψευδῆ, ἤρπασεν ἀπὸ σοῦ μισθὸν ἀληθῆ, καὶ ἀργυροπλήτου μάλ- C λον ὑπέταξεν. Ἐκείνους μὲν γὰρ μετὰ τὰ ἐπιτάγματα ἔχουσιν ὑπακούοντας αἱ δεσπότης, σὺ δὲ καὶ χωρὶς ἐπιταγμάτων δουλεύεις. Οὐδὲ γὰρ ἀναμένεις ἀκούσαι τι παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ἂν γῆρας μόνον δι' ἧν αὐτοῖς ἡ χάρις, οὐδὲ ἐπιταττόντων αὐτῶν πάντα ποιεῖς. Πόσους οὖν οὐκ ἂν εἶμιν ἄξιοι γείννης, τοὺς ἴμιν μοχθηροὺς τέρποντες, καὶ πρὶν ἐπιτάξουσι θεραπεύοντες, τοῦ δὲ θεοῦ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐγκλεινομένου καὶ παραινούτος, μηδὲ οὕτως ἀποιόντες; Καίτοιγε εἰ δόξης καὶ ἐπαινων ἱρᾶς, ἡ φύγε τὸν παρὰ ἀνθρώπων ἐπαινον, καὶ τότε ἐπιτεύξη δόξης D ἀποστράφηθι τῆς εὐφημίας, καὶ τότε μυρίων ἀπολαύσεις τῶν ἐπαινων καὶ παρὰ θεῷ, καὶ παρὰ ἀνθρώποις. Οὐδένα γὰρ οὕτω δοξάζειν εἰδόμεν, ὡς τὸν ὑπερορῶντα δόξης, οὐδὲ ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν, ὡς τὸν καταφρονούντα τοῦ θαυμάζεσθαι καὶ ἐπαινέσθαι. Εἰ δὲ ἡμεῖς, πολλῷ μᾶλλον ὁ κτῶν ὅλων θεός. Ὅταν δὲ ἐκείνός ἴσῃ δοξάζῃ καὶ ἐπαινῇ, τίς σου μακαριστό- (151) τερος γένηται ἂν; Καὶ γὰρ ὅσον δόξης καὶ ἀτιμίας τὸ μέσον, τοσαύτον τῆς ἀνωθεν δόξης πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην τὸ διάφορον μᾶλλον δὲ πολλῷ πλέον καὶ ἄπειρον. Εἰ γὰρ καὶ μηδενὶ ἡ παραβαλλομένη αἰσχρά τις ἐστὶ καὶ δυσειδής, ὅταν καὶ πρὸς K ἐτίραν αὐτῇ ἀντιξέταζωμεν, ἐνίκησεν ὅσον φαίνεται τὸ αἰσχρὸν. Καθάπερ γὰρ ἐταιριζομένη γυνὴ καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἐστῶσα ἄπειρεν αὐτὴν ἐκιδῶσιν, οὕτω καὶ οἱ κενόδοξοι δούλοι μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνους αἰσχύους εἶσσι. Ἐκείναι μὲν γὰρ πολλαχοῦ καὶ κατεφρόνησάν τινας ἐρασθέντων αὐτῶν σὺ δὲ ἅπασιν σαυτὸν προϋῆκας, καὶ δραπεταῖς καὶ ληστοῖς καὶ βαλλαντιστοῖς ἀπὸ γὰρ τούτων καὶ τῶν τοιούτων τὰ ἐπαινώμενα ἡμᾶς συνέστηκε

^b Vnde καὶ θαυμάσεται φασκε in A B D E F H I. καὶ θαυμάσει καὶ ἀνεκρήξει ὁ δεσπότης C. ^c τοῦ ῥήματος C. ^d ἐπιταγματος H. ^e χαρίει E H. ^f με] μόνον A F H. Μοx ἐπιτάξου: πρὸ ἐπιταξού: B F H. ^g οὐ- τως] οὕτως I. ^h φύγε πρὸ φύγε A B D E F H. ⁱ αἶδεν H. ^k τῶν ὅλων οὐκ I. ^l εν οπ. C. Μοx μακαριστοὶς ἰδίᾳ. ^m το μ τοσαύτου] τοσαύτου νό μ. A B F H I. ⁿ παραβαλλ] + αὐτῇ Edd. αὐτῇ αὐτῇ α B D E F H I. Μοx ἀντιξέταζωμεν H. ἰξέταζωμεν C. ^o στίγους B E H. re- certum a Montef. Ἐκείνη ἀπασιν πρὸ πάντων ἰσῆεν est censendum EA Ben i oannes. ^p καὶ ἀνεκρήξει ex A. B. C. D. E. F. I. Μοx βαλλαντ. πρὸ βαλλαντ. A. B. D. fortasse alia.

θέατρα· καὶ οὕς καθ' ἑαυτοὺς ὄντας οὐδενὸς ἀξίους εἶναι νομίζεις, 628
 τούτους συλλεγόντας τῆς ἰσπαντοῦ προτιμᾶς σωτηρίας, καὶ
 πάντων ἐκείνων ἀτιμότερον σπαντὸν ἀποφαίνεις. Πῶς γὰρ οὐκ
 ἀτιμότερος ὁ τῆς παρ' ἑτέρων δέομενος αἰφηνίας, καὶ μὴ νομί-
 ζων ἀρκεῖν σεαυτῷ, εἰ μὴ τὴν παρ' ἑτέρων δόξαν λάβοις; Οὐκ
 ἐννοεῖς, εἰπέ μοι, μετὰ τῶν ἐρημένων, ὅτι περιβλεπτός μὲν ὢν
 καὶ πᾶσι κατάδηλος, ἂν ἀμάρτης, μυρίους ἔχεις καταγόρους·
 ἄγνωστος δὲ ὢν, ἐν ἀσφαλείᾳ μένεις; Ναι, φησὶν· ἀλλὰ καὶ
 καταρθῶς μυρίους ἔχω τοὺς θαυμαστάς. Τὸντο γὰρ ἴσθι τὸ
 δεινόν, ὅτι οὐ μόνον αμαρτάνοντά σε, ἀλλὰ καὶ κατορθούντα
 B βλάπτει τῆς κεροδοξίας ἡ νόσος, τότε μὲν μυρίους ὑποσελί-
 ζουσα, ὡν δὲ πάντων σου κενῶσα τὸν μισθόν.

Δεινὸν μὲν οὖν, καὶ πάσης ἀτιμίας ἀνάμεστον, τὸ καὶ ἐν
 πολιτικαῖς πράγμασι δοξᾶς ἱρᾶν ὅταν δὲ καὶ ἐν τοῖς πνευ-
 ματικαῖς τὸ αὐτὸ ἰούτο πάσχη, τίς λείπεται σοι συγγνώμη
 λοιπόν, μὴδὲ τοσαύτην βουλομένη παρίχειν τῷ θεῷ τιμὴν, ὅσην
 αὐτὸς παρὰ τῶν οἰκτῶν ἔχεις; Καὶ γὰρ ὁ δούλος πρὸς τοὺς
 ὀφθαλμοὺς ὁρᾷ τοῦ ἐσπότου, καὶ ὁ μισθωτὸς πρὸς τὸν τοῦ
 ἔργου κύριον τὸν μέλλοντα ἀποδιδόναι ἑτοίμους μισθοὺς, καὶ ὁ
 μαθητὴς πρὸς τὸν διδάσκαλον· σὺ δὲ τούτων τῶν ἁπάντων, τὸν
 C μισθωσάμενόν ᾤσε θεὸν ἀφίεις καὶ τὸν ἐσπότην, πρὸς τοὺς
 ὁμοδόλους βλέπεις, καὶ ταῦτα εἰδὼς, ὅτι ὁ μὲν θεὸς μέμνηται
 καὶ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα τῶν σῶν κατορθωμάτων, ἄνθρωπος δὲ
 εἰς τὸ παρόν καὶ ἐν οὐρανῷ τὸ θέατρον ἔχων ἡκαθήμενος, τοὺς
 ἐπὶ τῆς γῆς θεατὰς συνάγει. Καὶ ὁ μὲν ἀθλητὴς ἵνθα ἀγω-
 νίζεται, ἐκεῖ βούλεται εὐθιχκεῖν· σὺ δὲ ἀγωνιζόμενος ἄνε, κατὰ
 στεφανούσθαι σπουδαζεις. Καὶ τί ταύτης χειρὸν γένοιτ' ἐν
 τῇ ἀνοίᾳ. Ἰδωμεν ἂν, εἰ δακεῖ, καὶ τοῖς στεφάνου· ὁ μὲν
 γὰρ ἐξ ἀπονοίας σύγκειται, ὁ δὲ ἐκ τῆς πρὸς ἕτερον βασκανίας,
 D ὁ δὲ ἐξ εἰρωνείας καὶ κολακείας, ὁ δὲ ἀπὸ χρημάτων, ὁ δὲ ἀπὸ
 δουλοπρεπείας διακοπίας. Καὶ καθάπερ ἂν τὰ παιδία τὰ παι-
 ζόντα χόρτον στίφανος ἐπιτιθέσιν ἀλλήλοις, καὶ τοῦ στεφα-
 νου ὡς οἱ εἰδότες καταγελῶσιν ὅπισθεν πολλὰκις· οὕτω δὲ
 καὶ νῦν οἱ ἐγκωμιάζοντές σε, καθ' ἑαυτοὺς πολλάκις ἐχλάισαν,
 τὸν χόρτον ἡμῖν ἐπιτιθέντες. Καὶ εἴθε χόρτον ἑμὸν· νῦν

ἡ ἐκδοτὴ B.C.E. Μοx post ἐκείνους add. εἰδὼν I. ὁ δὲ om. D.E. Statim
 ἑτέρων pro ἐκείνων A.B.C.D.F.H.I. ἡν pro ἐν οὐρανῷ. Statim μὲν
 B.C.D.E.F.H. μετὰ Edd. τοῦτο om. C. Μοx παρὶχεν A.B.C.D.E.
 F.H. παρὸς H. Edd. Σταλμα τῇ τιμῇ F. τὸν ἀσπικτὸν ex οὐρανῷ.
 ὡς om. H. ἡκαθήμενος C. Statim τῇ accessit ex A.B.C.D.E.F.I.
 ἡ ἐκδοτὴ ἀγ. ἐστὶ δὲ β. C. ὁ δὲ om. C. Μοx ὁ μὲν γὰρ καὶ τοῖς ἐξ ἀπονοίας
 συγκρινεῖται idem. τῇ om. C. ἡμῖν C. Statim ἐπιτιθέντες B.D.H.I.
 ὁ μόνον} ἡμῖν ἐπιτίθεντες I.

δὲ καὶ πολλῆς γέμει βλάβης ὁ στέφανος, καὶ πάντα ἡμῶν ἀπόλλυσι τὰ κατορθώματα. Ἐννοήσας τοίνυν αὐτοῦ τὸ εὐτελές, φύγε τὴν ζημίαν. Πόσους γὰρ εἶναι βούλει σου τοὺς ἵταινέτας; ἑκατὸν, ἢ δις τοσούτους, ἔκαι τρεῖς καὶ τετράεις; μᾶλλον δὲ, εἰ βούλει, ¹⁰τίθῃ δεκάεις τοσούτους καὶ εἰκοσάεις, καὶ ἔστωσαν δισχιλίοι καὶ τετρακισχιλίοι, εἰ δὲ βούλει, καὶ Εμυρίοι οἱ κροτοῦντες· ἀλλ' οὐδὲν οὗτοι κολοῖων ἄκωθεν πραξόντων διαφέρουσι· μᾶλλον δὲ, ἂν ἐννοήσῃς τὸ τῶν ἀγγέλων θέατρον, καὶ σκωλήκων οὗτοι φαίνονται εὐτελέστεροι, καὶ ἀράχης ¹¹ἁσθενεστέρα αὐτῶν ἡ εὐφημία, καὶ κατνοῦ καὶ ὄνειράτων. Ἀκουσον γοῦν πῶς ὁ Παῦλος ἰσχυρῶς διεσκεμμένος ἀκριβῶς, οὐ μόνον αὐτὰ οὐκ ἐπιζητεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀπειχέται, λέγων

10 "Ἐμοὶ δὲ μὴ γίνωτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ" Ταύτην τοίνυν καὶ σὺ ζήλωσον τὴν καύχησιν, ἵνα οὐ μὴ παραζήλῃς τὸν δεσπότην. Καὶ γὰρ εἰς τὸν θεὸν ἰβρίζεις, τοῦτο ποιῶν, οὐκ εἰς σαιτὸν μόνον. Οὐδὲ γὰρ εἰ ζωγράφος ὢν μαθητὴν τινα εἶχες, εἴτα ἐκείνος ἀφείς ἐπιδείξασθαι σοι τὰ τῆς τέχνης, τὸν πίνακα ἐξω φρουρῆσαι τοῖς πορευομένοις ἀπλῶς, πρῶτος ἂν ἦνεν· καὶ εἰ ἐπὶ τῶν ὁμοδοιῶν ταῦτα ἔβρις, πολλῶ

(153) μᾶλλον ἐπὶ τοῦ δεσπότην. Εἰ δὲ καὶ ἐτέρωθεν βούλει μαθεῖν τοῦ πράγματος καταφρονεῖν, ὑψηλὸς γενοῦ τὴν διάνοιαν, καταγέλασεν τῶν ὀριωμένων, αὔξησον τῆς ἀληθοῦς δόξης τὸν ἔρωτα, ἐμπλήσθῃ φρονήματος ¹²πνευματικοῦ, εἰπέ πρὸς τὴν ψυχὴν, ὡς Παῦλος εἶπεν, ¹¹"Οὐα οὐδὲς ὅτι ἀγγέλους κρινώμεν;" καὶ Β

¹²ἀναστῆσας αὐτὴν ἐντευθεν, ἐκτετίμητον λοιπὸν, καὶ εἶπέ, ἡ ἀγγέλους κρινῶσα, ὑπὸ καθαρμάτων κρινέσθαι βούλει, καὶ μετὰ ὀρχηστῶν ἐπαινεσθαι καὶ μίμῶν καὶ θηριομάχων καὶ ἡμιούχων; ταύτας γὰρ οὗτοι τὰς εὐφημίας διώκουσιν. Ἀλλὰ σὺ ὑψηλότερον τῆς τούτων κραυγῆς τὸ πτερόν κατασπένδου, καὶ ζήλωσον τὸν τῆς ἐρήμου πολίτην Ἰωάννην, καὶ μάθε πῶς ὑπερεώρα τοῦ πλήθους ἐκεῖνος, καὶ κατασπένδοντος ὡς ἐπεστρέ-

10 Gal. vi. 14.

11 1 Cor. vi. 3.

¹² ἡμῶν H ¹ ἐννοήσας H. Μοx φύγε πρὸ φύγει A.B.D.E.F.H καὶ φύγει C ² ἐκαιοῖνέτας H ³ ἢ πρὸς ἢ ἐντὸς C ⁴ τίθῃ σπ. C ⁵ εἰκοσάεις C. Μοx κατνοῦ πρὸ κατνοῦ σπ. C. ⁶ σπ. B.D.E.F.H ⁷ ἐπιδείξασθαι J. ⁸ πνευματικοῦ D. V. ⁹ εἰς σπ. D.E. Μοx σπ. εἰς σταυρῷ F σπ. εἰς αὐτὸν B.E. σπ. σαιτὸν A.D.I. σπ. σπ. σπ. Edd. ¹⁰ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ¹¹ ὡς πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ¹² πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ¹³ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ¹⁴ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ¹⁵ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ¹⁶ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ¹⁷ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ¹⁸ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ¹⁹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ²⁰ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ²¹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ²² πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ²³ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ²⁴ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ²⁵ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ²⁶ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ²⁷ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ²⁸ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ²⁹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ³⁰ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ³¹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ³² πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ³³ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ³⁴ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ³⁵ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ³⁶ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ³⁷ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ³⁸ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ³⁹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁴⁰ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁴¹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁴² πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁴³ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁴⁴ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁴⁵ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁴⁶ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁴⁷ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁴⁸ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁴⁹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁵⁰ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁵¹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁵² πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁵³ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁵⁴ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁵⁵ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁵⁶ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁵⁷ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁵⁸ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁵⁹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁶⁰ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁶¹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁶² πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁶³ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁶⁴ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁶⁵ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁶⁶ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁶⁷ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁶⁸ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁶⁹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁷⁰ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁷¹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁷² πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁷³ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁷⁴ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁷⁵ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁷⁶ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁷⁷ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁷⁸ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁷⁹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁸⁰ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁸¹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁸² πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁸³ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁸⁴ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁸⁵ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁸⁶ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁸⁷ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁸⁸ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁸⁹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁹⁰ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁹¹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁹² πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁹³ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁹⁴ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁹⁵ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁹⁶ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁹⁷ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁹⁸ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ⁹⁹ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H ¹⁰⁰ πρὸς τὸν θεὸν B.D.E.F.H

φετο, ἀλλ' ὁρῶν ὅπανται τοῖς τὴν Παλαιστίνην οἰκοῦντας περὶ
 αὐτὸν ἐκκεχυμένους καὶ θαυμάζοντας καὶ ἐκπληττομένους, οὐκ
 ἔχοντο τῇ τοσαύτῃ τιμῇ, ἰαλλὰ καὶ καταξανίστατο αὐτῶν,
 καὶ ὡς ἐνὶ μισρακίῃ δῆμῳ τοσοῦτῃ διαλεγόμενος, οὕτως ἐπί-
 πλεττε λέγων, ¹² "Ὁφείε, γενέματα ἐχιδνῶν." Καίτοιγε δι'
 αὐτὸν συνέδραμον, καὶ τὸς πόλεις ἀφῆκεν, ¹³ ὥστε τὴν ἱερὰν
 κεφαλὴν ἐκείνην ἰδεῖν· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ¹⁴ αὐτὸν τούτων ἐξέλυσε·
 πόρρω γὰρ ἦν δόξης, καὶ τύφου παντὸς ἐλεύθερος. Οὕτω καὶ
 ὁ Στέφανος ὁρῶν τὸν αὐτὸν δῆμον πάλιν οὐχὶ τιμῶντα, ἀλλὰ
 μαινομένον καὶ τρίζοντα τοῖς ὀδόντας, ὑψηλότερος αὐτῶν γενό-
 μενος τῇ ὀργῇ, ἔλεγε· ¹⁵ "Σαλαροτράχηλοι, καὶ ἀπερίτμητοι

D ταῖς καρδαίαι·" Οὕτω καὶ ὁ Ἡλίας, τῶν στρατοπέδων τυρέν-
 των ἐκείνων καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ δῆμου παντός, ἔλεγεν·
¹⁶ "Ἐως πότε χωλεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις ὑμῶν;"
 Ἄλλ' ἡμῖς ὅπανται κολασνόμενοι, θεραπεύμενοι, τῇ δουλοπρεπεῖ
 διακονίᾳ ταύτῃ τὴν ἐκείνων τιμὴν ὠνούμενοι. Διὰ ταῦτο πάντα
 ἄνω καὶ κάτω γέγονε, καὶ τῇ χάριτος ταύτης προδίδεται τὰ
 τοῦ Χριστιανισμοῦ πράγματα, καὶ ¹⁷ πάντα ἡμῖν διὰ τὴν
 τῶν πολλῶν δόξαν. Ἐξορίσμεν τοίνυν τὸ πάθος, καὶ τότε
 εἰσόμεθα καλῶς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν λιμένα καὶ τὴν γαλήνην.

E Ὁ μὲν γὰρ κενόδοξος τοῖς χιμαζομένοις ἵκεν, αἰετρίων καὶ
 δειδοικῶς καὶ μυρίους θεραπεύων δεσπότας· ὁ δὲ ταύτης ¹⁸ ἔξω τῆς
 τυραννίδος ὢν, τοῖς ἐν ἱμίοις καθημένοις, καὶ ἐλευθερίας ἀπο-
 λαύουσι καθαρῶς. Ἄλλ' οὐκ ἐκεῖνος, ἀλλ' ὅσοι ἐστὶ γνώριμοι,
 τοσοῦτους ἔχει δεσπότας, πᾶσι δουλεύει ἀναγκαζόμενος. Πᾶς
 οὖν ὑπαλλαγησόμεθα τῇ χαλεπῇ ταύτης δουλείᾳ, Ἄν ἰτέρα
 ἐρασθῶμεν δόξης, τῇ δυνάμει δόξης. Καθάπερ γὰρ τοῖς τῶν
 σωματίων ἐρῶντας λαμπροτέρα ἰτέρα φυνίσα ὄψει τῇ προ-
 τέρας ἀπέστησιν οὕτω δὲ καὶ τοὺς δόξης ¹⁹ ἐπιθυμοῦντας τῆς
 παρ' ἡμῖν, ἢ ἐκ τῶν οὐρανῶν λάμψασα δόξα ἁπαυγαλὴν ταύτης
 630 διηγήσεται. Ἰδόμεν τοίνυν ἐκείνην, καὶ καταμάθωμεν ἀντὴν
 ἀκριβῶς, ἵνα τὸ κάλλος αὐτῆς θαυμάσαντες, φύγωμεν ²⁰ ταύτης
 τὴν αἰσχρότητα, καὶ πολλῇ ²¹ ἀπολαύσωμεν ἡδονῇ, ἐντροφῶν-

12 Matth. lvi. 7

13 Act. vii. 51.

14 J. Reg. xlviii. 11.

7 Ἄλλ' ἐξανίστατο C. 8 ὥστε· ἐν C. Μακ ἐκείνη καθ. ἡμετέρας σφδ.
 A C D E. 9 αὐτὸν τούτων] Sic E F H I τούτων αὐτῶν C. αὐτὸς τούτων
 A B F αὐτὸς τούτων Edd. 10 Sic A B D E H I. 11 ἡλίας Edd. 12 καὶ
 αἰα I. Ρισι τούτης ἀδελφῆ [ἐνέστησεν] καὶ D E καὶ τῆς—πράγματα] καὶ τοῦ
 Χριστιανισμοῦ προδίδεται το πράγμα C. 13 αἰώνος] παρ I. 14 ἔξω τῆς γ. πρὸ
 τῆς γ. ἔξω A C D E F H I. 15 λιμένα C. 16 ἱερῶν C. 17 σταῖνα ἐν τῇ σφδ.
 ἰδωσ. 18 ἐρῶντας C. 19 ἀπάρων C. 20 ταύτης σφδ. C. 21 ἀπολαύσαντες
 ἢ ἐντροφῶν C.

τες ἐκείνη δεικνύκως ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δοξα, ἀμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ.

B

¹ Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεῦσουσιν ὃς οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἰσχύουσιν χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, εἰ μὴ ἀποσταλέσι; ² καθὰ γέγραπται.

ΠΑΛΙΝ ἀναιρᾷ τὴν ἐσυνγνώμην αὐτῶν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι “Μαρτυρῶ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν” καὶ, ὅτι “Ἀγνοοῦντες τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, οὐχ ὑπετάγησαν,” δαίμωνι λοιπὸν, ὅτι καὶ αὐτῆς τῆς C ἀγνοίας δίκην ὀφείλουσι τῷ θεῷ. Καὶ οὐ λέγει μὲν οὕτω, κατασκευάζει δὲ τοῦτο, κατὰ ἐρώτησιν προάγων τὸν λόγον, καὶ σαφέστερον ποιῶν τὸν ἔλεγχον τῷ κατὰ ἀντίθεσιν καὶ λύσιν (154) ἅπαν ὁφῆναι τούτῳ τὸ χωρίον. Ἐκόνει δὲ ἀναθεῖν. Εἶπεν, φησὶν, ὁ προφῆτης, ³ ὅτι “Πᾶς δὲ ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.” Ἀλλ' ἴσως ἔχοι τις ἂν εἰπείν καὶ πῶς ἠδύνατο ἐπικαλέσασθαι τούτων, ⁴ οὐκ ἐπίστευσαν; Εἴτα ἐρώτησις παρ' αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀντίθεσιν καὶ διὰ τί οὐκ ἐπίστευσαν; Καὶ πάλιν ἀντίθεσις πάντως ἔχει τις εἰπείν, καὶ πῶς εἶχον πιστεῦσαι μὴ ἀκούσαντες; Καὶ μὴν ἤκουσαν, φησὶν. Εἴτα ἑτέρα πάλιν ἀντίθεσις καὶ πῶς ἠδύνατο ἀκοῦσαι χωρὶς D κηρύσσοντος; Εἴτα πάλιν λύσις καὶ ἡμὴν ἐπῆρξαν, καὶ ἀπεστάλησαν εἰς αὐτὰ τοῦτο πολλοί. Καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι οὗτοί εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ ἀποσταλentes; Τότε ὁ δὲ λοιπὸν εἰσάγει τὸν προφῆτην λέγοντα, “Ὡς ἡραίοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήμην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά.” Ὅρῃς πῶς

¹ Cat. X. v. 14, 15.

HOM. XIX. ^a ἀκούσαντι H. I. Mox κηρύξουσιν H. ^b καθὰ pro καθὼς B. D. E. F. H. I. Mosq. 8 καθὼς γέγραπται, ut ἀρῶμαι—ἀγαθὸ C ^c γυνή A. B. D. F. H. Vulgatum dixit Cat. ^d αὐτοῖς om. I. ^e οὐχ] τῇ θεῷ οὐχ C. ^f ὁφθαλμοῖς A. B. D. E. I. ὁφθαλμοῖς F. H. Vulgatum ὁφθαλμοῖς est in C. Cat. ^g Edebatut σάπνει δὲ ἀναθεῖν, φησὶν, εἶπεν ὁ πρ. Pro φησὶν εἶπεν, εἶπεν φησὶν intereo ord. exhibet: B. C. D. E. F. H. I. Cat. εἶπεν om. A. Dis. tinctionem constiterunt ex F. Cat. et fortasse alius. ^h εἰτι om. C. Mox ἂν pro ἰάν σάπνει. ⁱ ἠδύνατο H. ἠδύνατο Edd. πικτίς libris Statum επικηλίσθαι C. ^j ἔχει τις ἂν εἰπείν C. ^k μὴ] + καὶ B. D. E. F. H. ^l αὐτοῦ τούτου] αὐτοῖς C. αὐτοῖς om. I. ^m ἐπῆρξαι om. F. ⁿ ὅς accessit ex σάπνει. Mox τὸν πρ. τὸν λέγοντα H.

ἀπὸ τοῦ τρόπου τοῦ κηρύγματος δείκνυσιν τοὺς κήρυκας; Οὐδὲν γὰρ ἄλλο περιήεσαν οὗτοι Πραιταχοῦ λέγοντες, ἀλλ' ἢ τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπων γεγενημένην εἰρήνην. Ὡστε ἀπιστοῦντες, οὐχ ἡμῖν ἀπιστεῖτε, φησὶν, ἔλλα τῇ Ἡσαΐᾳ τῇ πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰπόντι, ὅτι καὶ ἀποσταλῆσόμεθα καὶ κηρύξομεν καὶ ἐρούμεν ὥστε εἰρήκαμεν. Ἐἰ ταῦτα τὸ μὲν σωθῆναι ἐκ τοῦ επικαλέσασθαι ἦν, τὸ δὲ ἐπικαλέσασθαι ἐκ τοῦ πιστεῦσαι, τὸ δὲ πιστεῦσαι ἐκ τοῦ ἀκοῦσαι, τὸ δὲ ἀκοῦσαι ἐκ τοῦ κηρυῖναι, τὸ δὲ κηρύξαι ἐκ τοῦ ἀποσταλῆναι, ἀπεστάλησαν ὁ δὲ καὶ ἐκήρυξαν, καὶ μετ' αὐτῶν ὁ προφῆτης περιεῖ, δεικνὺς αὐτοῖς καὶ ἀνακρίττων, καὶ λέγων ὅτι οὗτοί εἰσιν, οὓς πρὸ πολλῶν ἄνωθεν ἠέδηλον χρόνον, ὧν καὶ τοὺς πόδας ἐνεκομίζον διὰ τὸν τοῦ κηρυγματος τρόπον εὐδηλον, ὅτι τὸ μὴ πιστεῦσαι ἐκείνων ἔγκλημα γέγονε ἡμῶν καὶ γὰρ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ πάντα ἀπῆρτισται.

- 631 Ἄλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῇ εὐαγγελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει· Κύριε, τίς ἐπίστανε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; Ἀρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἢ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ. Ἐπειδὴ πάλιν ἑτέραν λέγει· ἄντιθεσιν λεγόντες, ὅτι καὶ μὴ εἰ ἦσαν οὗτοι οἱ ἀπιστοὶ μέντοι καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ πεμφθέντες, εἶδει πάντας ὑπακούσαι σκόπει τοῦ Παύλου τὴν σίνεσιν, πῶς αὐτὸ ταῦτο, ὃ τὸν θάριβον ἔποιε, τοῦ θάριβου καὶ τῆς ταριχῆς δείκνυσιν ὃν ἀναιρετικόν. Τί γάρ σε σιαγαλίζει, φησὶν, ὦ Ἰουδαῖε, μετὰ τσαντην καὶ τηλικαύτην μαρτυρίαν καὶ πραγμάτων ἀπέδειξεν; ὅτι οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῇ εὐαγγελίῳ; Τοῦτο μὲν οὖν Βαυτὸ μετὰ τῶν ἄλλων ἱκανόν σε πιστώσασθαι ὑπὲρ τῶν εἰρημνίων, τὸ μὴ πάντας ὑπακούειν καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἄνωθεν προεῖκεν ὁ προφῆτης. Καὶ σκόπει τὴν ἄφυστον σοφίαν, πῶς πλέον δείκνυσιν, ἢ προσεδόκων ἄνθρωποι καὶ ἡλιτίζον ἀντιτεῖν. Τί γάρ φατε, φησὶν; ὅτι οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῇ εὐαγγελίῳ; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἄνωθεν προεῖκεν Ἡσαΐας· μᾶλλον δὲ οὐ

2 v. 16, 17.

† πραιταχὸν libri omnes et Cat. πραιταχὸν Edd. Mox edebatur, ἀλλ' ἢ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα τα ἀπόρρητα, rectoribus libri. ὁ τοῦ ἀπαιτητοῦ ex A. B. E. F. H. I. Statim γενομένην C. ἔλλα] ἀλλ' ἢ C. ὁ καὶ] ὁ καὶ I. Mox ὥστε pro ὥστε A. B. C. D. E. H. I. Cat. ὁ καὶ] A. μὲν om. C. ἐπικαλέσασθαι bis uideat. ὁ δὲ] ὁ δὲ I. ὁ δὲ] C. Mox ἐπικαλέσασθαι A. Cat. ἐνεκομίζον H. ὁ δὲ] pro ὁ δὲ E. H. I. Cat. et ex corr. B. Mox παρὰ τοῦ θ. B. D. E. F. H. I. Articulus abest. ὁ δὲ] A. B. D. E. I. ἐπὶ γὰρ F. H. ὁ δὲ] C. Mox ἐπὶ γὰρ Edd. ἐπὶ γὰρ π. δευτέρου ἀντιτεῖν ἐπὶ γὰρ A. C. ὁ δὲ] C. Cat. et a. r. I. B. ὁ δὲ] C. ὁ δὲ] A. ὁ δὲ] C. Mox δέωσεν om. E. ὁ δὲ] μετὰ C. ὁ καὶ] ἢ C. ὁ δὲ] om. C.

τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῇ ταύτου πλέον. Ὑμεῖς ἔμην γὰρ ἐγκαλεῖτε, διὰ τί μὴ πάντες ἐπῆκουσαν· ὁ δὲ Ἑσάϊας πλέον ταύτου λέγει. Τί γὰρ φησι; "Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;" Εἰτα, ἐπειδὴ τὸν θόρυβον τοῦτον ἐξεῖλε ἡ παρεμβάλων τὸν προφήτην, πάλιν ἔχεται τῆς προτέρας ἀκολουθίας Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐπικαλεσασθαι ἴδει, τοῖς δὲ ἐπικαλου- C μένων πιστεῦσαι, τοῖς ἡ πιστεύοντες ἀκούσαι πρῶτον, τοῖς δὲ μέλλοντες ἀκούσεσθαι τοῖς κηρύσσοντας ἔχειν, τοῖς δὲ κηρύσσοντας ἀπεστάλθαι, καὶ εἰδείξεν ὅτι ἀπεστάλθωσαν καὶ ὅτι ἐκέρηξαν ἑτέρας πάλιν ἡ μέλλον εἰσάγειν ἀντίθεσιν, αἰφορμὴν λαβὼν πρότερον ἀπὸ ἑτέρας μαρτυρίας τοῦ προφήτου, καθ' ἣν ἔλυσε τὴν μικρὴν πρὸ ταύτης ἀντίθεσιν, οὕτως αὐτὴν πλέκει καὶ ἡ συνείρει τοῖς προτέροις. Ἐπειδὴ γὰρ παρήγαγε τὸν προ- φήτην λέγοντα· "Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;" εὐκαί- ρως τῆς μαρτυρίας ἐπιλαβόμενός φησιν, "Ἄρα ἡ πίστις ἐξ D ἀκοῆς." Ταῦτο δὲ οὐχ ἄτλως τίθεικεν, ἀλλ' ἐπειδὴ καθ' ἑαυτοῦ καιρὸν σημεία ὁ ἐξήγγειλεν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τὴν ὄψιν τῆς ἀναστά- σεως, καὶ ἡ πολὺ πρὸς τὸ πρᾶγμα κεχνηότες ἦσαν, φησὶν ὅτι καὶ μὴ ὁ προφήτης τοῦ ταῦτα ἐπηγγείλατο, ἀλλ' ὅτι ἐξ ἀκοῆς (155) ἡμῶς ἴδει πιστεύσει. Διὸ πρότερον αὐτὸ κατασκευάζει, καὶ φησιν, "Ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς." Εἰτα, ἐπειδὴ ἐδόκει τοῦτο εὐτελεῖς εἶναι, ὅρα πῶς αὐτὸ ἀνάγει. Οὐ γὰρ ἀπλῶς ἀκοὴν εἶπον, φησὶν, οὐδ' ὅτι ἀνθρωπίνων δαί ρημάτων ἀκούσαι καὶ πιστεῦσαι, ἀλλ' ἀκοὴν μεγάλην λέγει· ἡ γὰρ ἀκοὴ διὰ ρήματος θεοῦ. Οὐ γὰρ τὰ αὐτῶν ἔλεγον, ἀλλὰ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ E μανθάνοντες ἀπ' ἡγγέλλον ἢ σημείων ἐστὶν ὑψηλότερον. Ὁ γὰρ θεὸς καὶ λέγουσι καὶ θαυματουργοῦντι ὁμοίως ἡ πιστεῦναι καὶ πείθεσθαι δαί· ἐπεὶ καὶ τὰ ἔργα καὶ τὰ θαύματα ἀπὸ τῶν λόγων ἐστὶ τῶν ἐκείνων. Καὶ γὰρ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ ἄλλα πάντα οὕτως ἐστῇ.

ἡ μὲν οὖν. H. ἡ παρεμβάλλων C ὅτι οὖν. C. Μοx τοῖς δὲ ἐπικα-
 λεσμένοις π. τοῖς δὲ πιστεύουσιν ἡ μὲν ἡ δὲ accessum ex B.C.D.E.I
 Cat. ἡ ἀκούσεσθαι πρὸ ἀκουσασθαι A.B.D.E.F.H ἀκούσαι Cat. Statum
 τοῦ κηρύττοντος ἡ μὲν πρὸς τοὺς α. ἡ μὲν C. ἡ μέλλον εἰσάγειν πρὸ εἰς.
 μὲλλον οὖν. H. ἡ συνείρει H. ἡ ἐξεῖλεν I. Statum ei accessum ex
 A.B.C.D.E.F.I Cat. ἡ πολὺ (πᾶσι I; πρὸς τὸ πρᾶγμα) Sic libri omnes
 et Cat. πολλοὶ πρὸς ταῦτα Edd. ἡ οὐ ταῦτα ἐπηγ. ἀλλ' [ἀλλ' οὖν C.H] ἐπὶ
 Sic omnes. ἐπηγγείλατο ἐπὶ Edd. Μοx πρὸς διὰ A.B.D.E.F.H.I. διὰ ἡμῶν
 inverso ord. C. ἡ ἐδόκει A.B.E.F.H. Alterum habet Cat. ἡ ἀκοῇ
 οὖν. Edebatat ἀκούσαι. ἡ καὶ H. Μοx καὶ θεοῦ Edd. Articulum
 οὖν. B.C.D.E.H.I Cat. ἡ αὐτῶν πρὸ αὐτῶν B.E.H. Cat. ἡ γὰρ γὰρ
 τὸ γὰρ D.E. καὶ αὐτὴ λέγουσι οὖν A.D.E.F.H. et αὐτὴ corr. B. Habet Cat.
 π. καὶ π. διὰ διὰ π. καὶ π. I et ex corr. B.F. διὰ οὖν D.E. et π. πρὸς.
 B.F. In H. verba π. καὶ π. διὰ ἐπὶ ἐπὶ abest. ἡ οὖν. C.D.

Δείξας τοίνυν, ὅτι οὐκ ἀπιστοῦσαι τοῖς προφῆταις οὐκ ἐπὶ τὰ τοῦ
 θεοῦ λέγουσι, καὶ ἀκροάσεις μὴδὲν πλείον ἐπιζητῆσαι, ἐπάγει
 λαϊκὸν τὴν ἀντίθεσιν, ἣν αὐτοὶ, καὶ φησὶν· ³ "Ἀλλὰ λέγω, μὴ
 οὐκ ἔκουσαν;" Τί γὰρ, φησὶν, εἰ ἀπεστάλησαν οἱ κηρύσσοντες,
 632 καὶ ἐκέρυξαν ὥστε ἐκελαισθῆσαν, οὗτοι δὲ οὐκ ἔκουσαν. Εἵτα
 μεθ' ὑπερβολῆς πάσης ἢ λύσεως τῆς ἀντιθέσεως· "Μεμουνηγε εἰς
 πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα
 τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν." Τί λέγεις, φησὶν; οὐκ
 ἔκουσαν; Ἡ οἰκουμένη καὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς ἔκουσαν· καὶ
 ὑμεῖς, παρ' οἷς τοσούτων οἱ κήρυκες διέτριψαν χρόνον, καὶ ὅθεν
 ἦσαν, οὐκ ἤκούσατε; καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον; Εἰ γὰρ τὰ πέρατα
 τῆς οἰκουμένης ἔκουσαν, πολλῇ μᾶλλον ὑμεῖς. Εἵτα
 πάλιν ἐτέρα ἀντίθεσις· ⁴ "Ἀλλὰ λέγω, μὴ Ἰσραὴλ οὐκ ἔγνω;"
 Τί γὰρ, εἰ ἔκουσαν μὲν, φησὶν, οὐκ ἔγνωσαν δὲ τὰ εἰρημένα,
 633 οὐδὲ συνῆκαν, ὅτι οὗτοι ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ ἀποσταλόντες; οὐκ
 ἀξιοὶ συγγνώμης τῆς ἀγνοίας ἔσκεν ταῦται; Οὐδαμῶς. Καὶ
 γὰρ ὁ Ἰσαΐας ἐχαρακτήρισεν αὐτοὺς, εἰπὼν, "Ὡς ὠραῖοι οἱ
 πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνης" καὶ πρὸ τούτων πάλιν ὁ
 κομοθῆτης αὐτοὺς. Διὸ καὶ ἐπήγαγε, "Πρῶτος Μωυσῆς λέγει·
 'Ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οἷα ἔθνη, ἐπὶ ἔθνη ἀσυνήτη
 παροργισθῶ ὑμᾶς." Ὡστε καὶ ἐνταῦθεν ἐχρᾶν γνωρίσαι τοῖς
 κήρυκας, οὐκ ἀφ' ὧν ἠπίσταντο οὗτοι μόνον, οὐκ ἀφ' ὧν εἰρή-
 νην ἐκήρυττον ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἀφ' ὧν τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα εὐαγγελι-
 ζοντο, οὐκ ἀφ' ὧν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ὁ λόγος ἐσκήρυττο,
 634 ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧν τοῖς καταδικαστέροις αὐτῶν τοῖς ἐξ ἐθνῶν αἶδον
 ἐν πλείονι ὄντας τιμῇ. Ἄ γὰρ μηδέντοις ἔκουσαν οὗτοι, μηδὲ
 τούτων οἱ πρόγονοι, ταῦτα ἐξαίφνης ἐφιλοσόφουν ἐκεῖνοι· ὅπερ
 ἐπιτεταμένους ἦν τιμῇ, παρατηζούσης αὐτοὺς, καὶ εἰς ἕλπον
 ἀγούσης, καὶ εἰς μνήμην τῆς προφητείας Μωυσέως τῆς λεγού-
 σης, "Παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οἷα ἔθνη." Οὐ γὰρ δὴ μόνον τὸ
 μέγεθος τῆς τιμῆς ἱκανὸν ἦν αὐτοῖς εἰς ζῆλον ἐμβαλεῖν, ἀλλὰ
 καὶ τὸ ὅπως ἐντελεῖσθαι τὸ ἔθνος τὸ ταύτων ἀπολαύσαν, ὥς
 μηδὲ ἔθνος ἀξίον εἶναι ἠγορίζεσθαι. "Ἐγὼ γὰρ παραζηλώσω
 635 δι' ὑμᾶς ἐπ' οἷα ἔθνη, ἐπὶ ἔθνη ἀσυνήτη παροργισθῶ ὑμᾶς." Τί

8 v. 18.

4 v. 19.

³ ἔκουσαν C. Μοκ καὶ ἰσραὴλ L. ⁴ φερὲν occurrat et A B D E H I Cat. Statim οὐκ ἔγνωσαν A B D E F H I Cat. οὐκ ἔγνωσαν Edd. ⁵ αὐτοὶ ἐκεῖνοι προ ἐκείνων οὐκ οὐκ. Μοκ ἔκκεν τούτοις προ τούτοις ἔκκεν B D E F H I Cat. ⁶ εἰρήνην om. H. ⁷ ἐκεῖνα om. I. ⁸ παραζηλώσας C. ⁹ [ζ-
 λον] + παύση C. ¹⁰ Haec καὶ οἱ κήρυκες λεγουσιν docuit in A B D E F H I Cat. ¹¹ ἀγορίζεσθαι C H. ¹² ἔθνη] + φερὲν Edd. φερὲν om. A B D E H I.

γὰρ Ἑλλήνων ἀσυνεπτερον ἢ; τί δὲ ἐντελέστερον; Ἐ'Ορᾶς
 πῶς διὰ πάντων γνωρίσματα καὶ σημεῖα σαφῆ τῶν καιρῶν ταύ-
 των ἄνωθεν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεός, ὥστε διανοῖξαι αὐτῶν τὴν
 "πύρρσιν. Οὐδὲ γὰρ ἐν γυνίᾳ μικρᾷ τὸ "γινόμενον ἦν, ἀλλ'
 ἐν γῇ καὶ θαλάττῃ, καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης· καὶ εὐρων
 μυρίων ἀπολυόντας ἀγαθῶν τοὺς πρότερον παρ' αὐτῶν κατα-
 φρονουμένους. Ἐδεῖ τοίνυν ἐννοῆσθαι, ὅτι τοῦτο ἐκεῖνός ἐστι τὸ
 ἔθνος, περὶ οὗ φησιν ὁ Μωϋσῆς "Παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ Ε
 ἔθνεϊ, ἐπὶ ἔθνεϊ ἀσυνέτῃ παροργισθῆναι ὑμᾶς." Ἀρα οὖν Μωϋ-
 σῆς μόνος τοῦτο εἶπεν; Οὐδάρως, ἀλλὰ καὶ Ὁ'Ησαΐας μετ' ἐκεί-
 νου. Διὸ καὶ Παῦλος λέγει, "Ἁπλῶτος Μωϋσῆς," δεικνύς ὅτι
 καὶ δεύτερος ἤξει τὰ αὐτὰ λέγων καὶ τρανότερον καὶ σαφέ-
 στερον. Ὡς περ οὖν ἀνωτέρω εἶπε, "κρίξει Ἡσαΐας" οὕτως
 καὶ ἐνταῦθα, ³"Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ καὶ λέγει." Ὁ δὲ λέγει,
 τοιοῦτόν ἐστιν· ἰβιάσατο καὶ ἐφιλονέκησε μηδὲν συνουσιασμέ-
 νον εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ γυμνὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν θείναι τὰ
 πράγματα, ἢ μᾶλλον ἐλόμενος κινδυνεύειν ἐκ τοῦ φανερώς εἰπεῖν,
 (156) ἢ τὴν οἰκίαν ὑφορώμενος σωτηρίαν, σκίαν γοῦν ὑμῖν κατα-
 λιπεῖν ἀγνωμοσύνης. Καίτοι γε προφητείας οὐκ ἦν τὸ σαφῶς 633
 οὕτως εἰπεῖν. Ἄλλ' ὅμως ὥστε ἐκ περιουσίας ὑμῶν ἐμφραξῆαι
 τὰ στόματα, σαφῶς τάνυ καὶ διαρρήδην ἴδπαντα προλέγει.
 Ἄπαντα, ποῖα; Καὶ τὴν ὑμῶν ἐκπτώσιν, καὶ τὴν ἐκείνων εἰσα-
 γωγὴν, οὕτω λέγων· "Εὐρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν· ἐμφανῆς
 ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι." Τίνες οὖν οἱ μὴ ζητοῦντες;
 τίνες οἱ μὴ ἐπερωτῶντες; Ἐὐδαλον ὅτι οὐκ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' οἱ
 ἐξ ἐθνῶν, αἱ μηδέποτε αὐτὸν ἐπιγνόντες. Ὡς περ οὖν Μωϋσῆς
 ἐχαρακτήρισεν αὐτοὺς εἰπὼν, "ἐπ' οὐκ ἔθνεϊ." καὶ, "ἔθνεϊ
 ἀσυνέτῃ" οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὑπαθέσεως αὐτοὺς
 δηλοῖ, τῆς ἀγνοίας τῆς ἐπιτεταμένης· ὁ μαγίστη κατηγορία Β

ἢ τ. 20.

² ὁρᾶς pro ὅρα A.C.E.F.I Cat. ¹ ἀνωθεν om. A.D.E. Statim ἔθ. εἰπὼς
 δ δ A.B.D.E.F.H αὐτοῖς ἔθ. ὁ θ. I δέδωκεν ὁ θ. αὐτοῖς C ἔδωκεν ὁ θ. αὐτοῖς
 Edd. = πύρρσιν γινόμενος F.H ² γινόμενον B.C.D.E.H.I γινόμενος
 Edd. = ἔθνεϊ] + φησιν B.F.H Statim ἐπὶ ἔθνεϊ. ἡσας om. C. παροργισ-
 ῆναι om. I ³ Ἡσαΐας om. artic. B.D.E.F.H.I Cat. Max Παῦλος εἶπε
 artic. A.B.C.D.E.F.H Cat. ⁴ ἁπλῶτος pro πρῶτος omnes. ⁵ ἤξει] ἐξ-
 γινέται C ⁶ ἡμῶν I ὑμῶν om. B.H. ⁷ μᾶλλον δὲ Δ. Edd. δὲ om.
 A.B.D.E.F.H.I Cat. δὲ pro δι connect Sav ⁸ ἡμῖν B.F.H ⁹ τε] Sic
 C et ex corr B τοῖς τοῖς D. τοῖς Edd. Statim σαφῶς οὕτως εἰπὼν hoc
 om. A.B.D.E.F.H οὕτως εἰπὼς σαφῶς Edd. οὕτως om. C. σαφῶς om. I
¹⁰ πάν] τοίνυν A.B.D.E.F.H.I Vulgatum tactur Cat. ¹¹ ἄπαντα pro
 πάντα A.B.C.D.E.F.I Cat. Max ἄπαντα pro πάντα omnes ¹² ἐπὶ] οὐκ
 ἐπὶ C.H.I Cat. ¹³ εἰπὼν om. E. Statim ἐπ' οὐκ pro οὐκ A.B.D.E.F.H.I
¹⁴ καὶ ἐπ' ἔθνεϊ B ἐπὶ pro καὶ I.

Ἰουδαίων ἦν, ὅτι οἱ μὴ ζητοῦντες εὗρον, καὶ οἱ ζητοῦντες ἀπώλεσαν.

Ἔπειτα πρὸς τοὺς Ἰσραὴλ λέγει· "Ὁλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα" Εἶδες πῶς τὸ ἄπαρον ἐκεῖνο καὶ παρὰ πολλῶν ζητούμενον εὐρίσκεται ἄνωθεν· καὶ ἐν τοῖς προφητικοῖς ῥήμασι κείμενον, καὶ σαφῶς λυόμενον; Τί δὲ τοῦτό ἐστιν; Ἡκουσας ἔμπροσθεν Παύλου λέγοντος· "Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι ἔβην τὰ μὴ δικάοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην· Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμοι δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε." Ταῦτα καὶ Ἡσαΐας σὺνταυθὰ φησι. Τὸ γὰρ, "Εὐρίθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὲς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπιρωτῶσι," ταῦτόν ἐστι τῷ εἰπεῖν, ὅτι ἔβην τὰ μὴ δικάοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην. Εἶτα δεῖκνυς, ὅτι οὐχὶ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος μόνον ἦν τὰ γινόμενα, ἀλλὰ καὶ τῆς γενέλης τῶν προσελθόντων, ὥστε οὐ καὶ ἡ ἐκείνων ἐπιπλοκή τῆς φιλοκειμίας τῶν ἀπειθεσάντων, ἀκουσον τί ἐπηγάγε· "Πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει, ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα" ἡμέραν ἐσταῦθα τὸν πάντα χρόνον λέγων τὸν ἔμπροσθεν. Τὸ δὲ ἐπιτελεῖν τὰς χεῖρας, τὸ καλεῖσαι καὶ ἐπισπᾶσθαι καὶ παρακαλεῖσαι δηλοῖ. Εἶτα δεῖκνυς τὸ ἐγκλημα ὅταν πεινῶν ὦν, φησί, "πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα" Εἶδες πόση ἡ κατηγορία; Οὗτοι μὲν γὰρ οὐδὲ παρακαλοῦντι ἐπίσθηναι, ἀλλὰ καὶ αὐτεῖτον, καὶ ταῦτα οἷχα ὅτι οὐ δις, οὐ τρίς, ἀλλὰ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ταῦτα τοιοῦντα ἐρωῶντες· ἵταροι δὲ οἱ μηδέποτε αὐτὸν ἐγκνότες ἴσχυσαν αὐτὸν εἰσπᾶσθαι· Ἄλλ' οὐ λέγει, ὅτι αὐτοὶ ἴσχυσαν αὐτὸν ἐπισπᾶσθαι, ἀλλὰ καθαιρῶν καὶ τῶν ἐξ ἔθνων τὰ φρονήματα, καὶ δεῖκνυς τὴν αὐτοῦ χάριν τὸ πᾶν ἐργασαμένην, φησὶν, ὅτι ἐγὼ ἐμφανὲς ἐγενόμην, καὶ ἐγὼ αἰρέθην. Οἰκοῦν κενοὶ πάντων ἐκεῖνοι, φησὶν. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ τὸ αἰρεθέντα λαβεῖν καὶ φανῆναι ἐπιγενῆσαι, τοῦτο παρ' αὐτῶν εἰσῆνεγκαν. Εἶτα

ἔτι 22

ἡ] ὅτι 1 ἡ καὶ οἱ] οἱ δὲ 2 καὶ οὐκ 3. Μοι προφητικοῖς
ζητήμασι τε καὶ ῥήμασι 1 ῥήμασι ἰσχυρισμῶν C. ἔμπρ. Παύλου πρὸ Παύ-
λου ἔμπρ. A B D E F H Ἡσαΐας οὐκ αὐτῶς A B E F H Cat. ἡ ἐστὶ
om. H. Σημῶν τε εἰπεῖν E H ἐπὶ om. A E οὐκ] πρὸ οὐ εἰ χάριτος
μόνον πρὸ μόνου χάριτος οὐκ om. ὥστε οὐκ καὶ ἐκείνων ἐπιπλοκή] Sic C.
Cat. cum Edith. καὶ μὴ ἐκείνων ἢ ἐπιπλοκή] ceteri. ἐπισπᾶσθαι C.
Μοι λέγει πρὸ ἐπηγάγε καὶ. οὐκ ἂν καὶ δὲ καὶ τρίς C. ἀλλὰ] + καὶ
Edd. romaniarum libris. Ἡσαΐας ἀλλ' οὐ λέγει—ἐπισπᾶσθαι om.
A B E F H I. Ἀκουεῖς ea Cat. καὶ ἐξ om. C. τὸ πρὸ τὸ A B D E.
P H L Cat. Μοι καὶ φανῆναι πρὸ καὶ τὰ φανῆναι omnes

ἵνα μὴ λέγωσιν οὗτοι, διὰ τί οὖν καὶ ἡμῖν ἐμφανὲς οὐκ ἐγένεον ;
 τὸ πλεον τοῦτου τίθησιν, ὅτι οὐ μόνον ἐμφανὲς ἐγενόμην, ἀλλὰ
 καὶ παρίμνινα τὰς χεῖρας ὑπαπαντῶν καὶ παρακαλῶν, ἡ πατὴρ
 φιλοστόργου καὶ μητὴρ φιλόπαιδος κηδεμονίαν ἐπιδεικνύμενος
 Ὅρα πῶς σαφιστάτην τὴν ἐμπροσθεν διαφορῆναι ἀπάντων 634
 τὴν λύσιν ἐπηγάγε, διὰ τὴς γνώμης αὐτῶν τὴν ἀπόλειαν γενο-
 μένην, καὶ ὡς πάντοθεν ἀνάξιοι συγγνώμης εἰσὶ, καὶ ἀκούσαντες
 καὶ νοήσαντες τὰ λεγόμενα, καὶ οὐδὲ οὕτω βουλευθέντες προσ-
 ελθεῖν. Καὶ τὸ πολὺ πλείον, ὅτι οὐ μόνον ἀκούσαι αὐτοὺς
 ταῦτα ἐποίησαν, οὐδὲ μόνον νοῆσαι, ἀλλὰ καὶ ὁ μῆζονα ἰσχὺν
 ἔχει πρὸς τὸ διαγίρειν, καὶ φιλονεικούντας καὶ ἀντιλέγοντας
 ἐπιστάσασθαι, καὶ τοῦτο προσέθηκε. Ποῖον δὲ τοῦτο; Τὸ
 παρακλῖσαι αὐτοὺς καὶ παραζηλῶσαι. Ἰστε γὰρ τοῖ πάθους
 τῆς τυραννίδας, καὶ ὅσην ἔχει τὴν ἰσχύν τῆς ζηλοτυκίας ἡ φύσις
 πρὸς τὸ λύσαι φιλονεικίαν ἄπασαν, καὶ τοῖς ἀνυπερτωκότας B
 διαναστῆσαι. Καὶ τί δὲ λέγειν ἐκ' ἀνθρώπων τοῦτο, ὅπου γε
 καὶ ἐπὶ ἀλόγων καὶ ἐπὶ τῆς ἡλικίας τῆς ἡμετέρας τῶν παιδίων
 πολλὴν τὴν δύναμιν ἐπιδείκνυνται; Καὶ γὰρ παῖδιον πολλάκις
 παρακαλοῦμενον μὲν οὐκ εἴτε τῷ πατρὶ, ἀλλ' ἐμνευ φιλονεικούν
 (57) ἑτέρου δὲ θεραπευθέντος παιδίου, καὶ μὴ καλούμενον ἔται ἤλθε
 πρὸς τοὺς κολπούς τοὺς πατρικοὺς, καὶ ὅτι οὐκ ἰσχυρεῖ ἡ
 παρὶκλῆσις, τοῦτο ἐποίησεν ἡ παραζηλώσις. Τοῦτο ταῖον
 καὶ ὁ θεὸς ἐποίησεν. Οὐ γὰρ παρεκάλεσε μόνον, καὶ τὰς χεί-
 ρας ἐξεπέτασεν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ζηλοτυκίας ἐν αὐτοῖς διηγίρει C
 πάθος, τοὺς πολλὰ καταδυστέρους αὐτῶν, ὁ μάλιστα τοιοῦ
 παραζηλώσειν, εἰσάγων, οὐκ εἰς τὰ ἐκείνων ἀγαθὰ, ἀλλ', ὅ πολλὰ
 μείζον ἢ καὶ τυραννικώτερον τοιοῦ τὸ πάθος, εἰς τὰ πολλὰ
 μείζονα ἐκείνων καὶ ἀναγκαιότερα, καὶ ἃ μὴδε ὅσα αὐτοῖς ποτε
 ἐφαντάσθησαν. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως εἶχαν. Τίνας οὖν ἂν εἶεν
 συγγνώμης ἀξιοί, μετὰ τοσαύτης ὑπερβολῆς τὴν φιλονεικίαν
 ἐπιδείξαμενοι; Οὐδεμίαν. Ἀλλὰ τοῦτο αὐτοὺς μὲν αὐτὸ λέγει,
 καταλιμπάνει δὲ ἐκ τοῦ συμπεράσματος τῶν εἰρημίνων τῷ συν-
 εἰδῶτι τῶν ἀκούοντων αὐτὸ ἀλλογιῶσθαι, καὶ πάλιν αὐτο D
 διὰ τῶν ἐξῆς κατασκευάζει μετὰ τῆς ἐκείνης αὐτῷ σοφίας
 Ὅτι γὰρ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἐποίησεν, ἀντιθέσεις εἰσάγων καὶ

* ἐγένετο C. * πατὴρ] καὶ πατὴρ A B D E F. * ὅρα] εἶδει I. ὅρα
 om. A C H. Ποιῶν ἐμπροσθεν θεῶν: totum in E. usque ad τὴν λαβὴν αὐτοῦ p.
 635 B. * πάντοθεν] + ὅπως οὐ C. * καὶ] καὶ γὰρ καὶ Edd. καὶ γὰρ om.
 B C H I Cat. * καὶ οὐδὲ οὕτω βουλευθέντες] Sic C H I Cat. οὐδὲ οὕτως
 (βουλευθέντες Edd. * πλεον πρὸς πλείον A B D H I. * παῖδιον A B C
 D H I Cat. παιδίον Edd. ante Bsa. * ὅτι om. D F H. * αὐτοὺς με-
 τὰ μὲν οὐδὲ A B D E F H I Cat. * ἀλλογιῶσθαι C Cat. * διὰ] καὶ
 διά Edd. καὶ om. A B D F H I. * ἐν accessit ex omatibus.

ἐπὶ τοῦ νόμου καὶ ἐπὶ τοῦ λαοῦ, μαζῶσα κατηγορίας ἔχουσας
 τῆς οὐσῆς, εἶτα ἐν τῇ λύσει τῇ ἀνατρεπούσῃ ταύτην τοσαῦτα
 συγχαρῶν, ὅσα ἐβούλετο, καὶ τὰ πράγματα ἐδίδοκ'. ὥστε ἀμ-
 παχθῆ ποιῆσαι τὸν λόγον τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, οὕτω γρά-
 φων· ¹ "Λέγω οὖν, μὴ ἀπόσπαστο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέ-
 γυνε, Μὴ γένοιτο." Καὶ σχῆμα διαφοροῦντος εἰσάγει, ὡς ἐκ
 Εὐτὼν ² εἰρημένων λαβὼν τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ ³ φοβερόν ταῦτο ⁴ θεῖς,
 τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ ⁵ τὸ μετ' ἐκείνου λοιπὸν ἐνπαράδεικτον ποιεῖ,
 ὃ διὰ τῶν ἐμπροσθεν ἀπάντων ⁶ ἰσχυροῦσιν δείξαι, τοῦτα καὶ
 ἐνταῦθα κατασκευάζων. Πῶσον δὲ τοῦτο; "Ὅτι κὰν ὀλίγοι
 ᾤσιν οἱ διασείσωσμένοι, τὰ τῆς ἐπαγγελίας ἴστανται. Διὰ τοῦτο
 οὐδὲ ἀπλῶς εἶπε, "τὸν λαόν," ἀλλὰ προσέθηκεν, "ὃν προέγυνε."
 Εἶτα ἐπάγων ἀπόδειξιν τοῦ μὴ ⁷ ἀπώσθαι τὸν λαόν, φησί·
 "Καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμι, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ,
 φυλῆς Βενιαμίν." Ἐγὼ, φησὶν, ὁ διδάσκαλος, ὁ κήρυξ. Ἐπεὶ
 οὖν ἰδοὺκε τοῦτο ἐναντίον εἶναι τοῖς ἐμπροσθεν εἰρημένους τοῖς
⁸ λέγουσι, "Τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;" καὶ, "⁹ Ὁλην τὴν
 635 ¹⁰ ἡμέραν ἐξετίνασσα τὰς χεῖρας μου πρὸς λαὸν ἀπειθῶντα καὶ
 ἀντιλέγοντα" καὶ, "¹¹ Παραζήλωσεν ὑμᾶς ἐγὼ οὐκ ἔθνη" οὐκ
 ἠρκίσθη τῇ ἀπαγαγεῖν, οὐδὲ τῇ εἰπεῖν, "¹² Μὴ γένοιτο," ἀλλὰ
¹³ καὶ κατασκευάζει αὐτὸ πάλιν ἀναλαμβάνων καὶ λέγων, "¹⁴ Οὐκ
 ἀπόσπαστο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ." Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστι
 κατασκευή. φησὶν, ὅλλ' ἀπόφασις. Ὅρα οὖν τὴν κατασκευὴν
 τὴν ἴτε προτέραν καὶ τὴν μετ' ἐκείνην. Προτέρα μὲν γὰρ
 ἐστὶ τὸ εἰπεῖν ὅτι αὐτοὺς ἐκείθεν ¹⁵ ἦν οὐκ ἐν δέ, εἰ ἀπεθείσθαι
 αὐτοὺς ἐμελλεν, ᾧ τὸ κήρυγμα ἔσταν καὶ τὰ πράγματα τῆς
 70 ¹⁶ οἰκονομίας ἐνεπίστευσεν, καὶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ τὴν οἰ-
 κονομίαν ὅλην, τοῦτον ¹⁷ ἐκείθεν δὲ ἐξελέξατο. Αὕτη μὲν οὖν
 μία κατασκευὴ· δευτέρα δὲ μετ' ἐκείνην, τὸ εἰπεῖν, "τὸν λαόν, ὃν
 προέγυνε" τοιαύστιν, ὃν ἔδει σαφῶς ἐπιτήδειον δοῦναι καὶ τὴν
 πίστιν ¹⁸ δεξιόμοιον· καὶ γὰρ τρισχίλιοι καὶ πεντακισχίλιοι καὶ
 μυριοὶ ἐξ ἐκείνων ἦσαν πιστωσάντες. Ἰνα ¹⁹ γὰρ μὴ λέγῃ τις, οὐ
 οὗτ' ὁ λαὸς εἶ; καὶ ἐπειδὴ οὐ ἐκλήθη, τὸ ἔθνος ἐκλήθη; ἐπέγραψεν,

¹ Cap. XI. v. 1.

8 v. 1.

¹ εἰσάγει· ἴσ' εἰσάγων A.B.D.F.H.I. ² ἀποσπασμένους C. ³ φοβερόν C.
⁴ τὸ μετ' ἐκείνου C.I. ⁵ εἰσάγων τὴν ἀρχὴν A.B.D.F.H. ⁶ τὸ μετ' ἐκείνου] καὶ ἐκείνου I.
⁷ τὸ οὐκ A.B.D.F.H. ⁸ ἰσχυροῦσιν A.I. ⁹ ἀπειθῶντα C. ¹⁰ λέγουσι]
¹¹ + κηρύξαι C. ¹² τὰς χεῖρας μου om. Vetus. ¹³ den Mor repugnantiū ubi na.
¹⁴ τὰς χεῖρας (naso μου) vocat Mordac.
¹⁵ καὶ ἀποσπασί ex A.B.D.F.H.I.
¹⁶ ἐν om. B.H. ¹⁷ ἦν] ἐστὶ C. ¹⁸ εἰσὶν C.H.I. ¹⁹ ποσους Cat. et Vetus.
²⁰ ἔσταν pro ὡς omnes. ²¹ εἰσάγων δὲ pro ὡς ἐκείθεν A.B.D.F.H.I. ²² den om.
²³ C. Cat. Statim ἐκείθεν C. ²⁴ ἐκείθεν A.B.F.H. Cat. ²⁵ εἰ pro ἦσαν.
²⁶ hoc paronemipte, C. ²⁷ γὰρ] αὖ C.

“Οὐκ ἀπόσωτο τὸν λαόν. ὃν προέγνω.” Ὡς ἂν εἴ ἤλγειν, ἔχω μετ’ ἐμοῦ τρισχιλίους, ἔχω πενταεπισχιλίους, ἔχω μυρίους. Τί οὖν; βούτος λαός; καὶ εἰς τρισχιλίους καὶ πενταεπισχιλίους C καὶ μυρίους περιέστη τὸ πνεῦμα ἐκείνο τὸ μιμούμενον τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ τὴν ἄμμον ἡ τὴν θαλαττίαν; καὶ οὕτως ἡμᾶς ἀποτᾶς καὶ παραλογίζῃ, τὸν λαόν ἅπαντα ἑαυτὸν τιθεῖς, καὶ τοὺς ὀλίγους τοὺς μετὰ σοῦ; καὶ κενοῖς ἡμᾶς ἐφύσσηςας ἐλπίσι, τὴν ἐπαγγελίαν πεπληρώσθαι λέγων, πάντων ἡ ἀπολομένων, καὶ εἰς ὀλίγους τῆς σωτηρίας περιστάσης; Κόμπος ταῦτα καὶ τύφος, καὶ οὐκ ἂν ἀνασχοίμεθα τῶν σοφισμάτων τούτων. Ἰν’ οὖν μὴ ταῦτα λέγωσιν, ὅρα πῶς διὰ τῶν ἑξῆς τὴν λύσιν ἐπάγει, τὴν μὲν ἀντίθεσιν οὐ θεῖς, πρὸ δὲ τῆς ἀντιθέσεως τὴν λύσιν αὐτῆς ἀπὸ παλαιᾶς ἱστορίας κατασκευάζων. D

(158) Τίς οὖν ἡ λύσις; “Οὐκ αἰδате ἐν Ἠλίε, φησί, τί λέγει ἡ γραφή; ὥς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ; Ἡ Κύριε, τοὺς προφῆτας σου ἀπέκτειναν, ἡ τὰ θουσιαστήριά σου κατέσκαψαν· ἐγὼ ὑπελείφθην μότος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχὴν μου. Ἀλλὰ τί λέγει νῦν ὁ χρηματισμός; Κατέλιπον ἑμαυτῷ ἐπταεπισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάβελ. Οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ κῖν κοίρῃ λείμμα κατ’ ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν.” Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· οὐκ ἀπόσωτο ὁ θεὸς E τὸν λαόν· εἰ γὰρ ἀπόσωτο, οὐδένα ἂν ἐδίξαστο· εἰ δὲ ἐδίξαστο τινος, οὐκ ἀπόσωτο. Καὶ μὲν, φησὶν, εἰ μὴ ἀπόσωτο, πάντας ἂν ἐδίξαστο. Οὐδαμῶς. Καὶ γὰρ ἐπὶ Ἠλίας ἑν’ ἐπταεπισχιλίους περιέστη τὰ τῆς σωτηρίας· καὶ κῖν δὲ εἰκὸς πολλοὺς εἶναι τοὺς πεπιστακυότας. Εἰ δὲ ἀγνοοῖτε ὑμεῖς, θαυμαστὸν οὐδέν, ἐπεὶ καὶ ὁ προφήτης ἐκεῖνος, ὁ τοσοῦτος καὶ ταλειούτος ἀνὴρ, ἤγνοε· ἀλλ’ ὁ θεὸς ὑπονόμει τὰ ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ προφήτου ἀγνοοῦντος. Σκόπει δὲ αὐτοῦ σύνεσις, πῶς ἐν τῷ κατασκευάζειν τὸ προκείμενον, λαμβανόντας τὴν κατηγορίαν αὐτῶν αὖξει. Διὰ γὰρ ταῦτο καὶ πάσης ἐμεθήσθη τῆς μαρτυρίας, ἵνα αὐτῶν ἐκπομπεύσῃ τὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ ἡ δὲ ἑξῆς τοιοῦτους ἀνωθεν 636 ὄντας. Εἰ γὰρ μὴ ἡ τοῦτο ἤθελεν, ἀλλ’ ἐν μόνον ὁ δειξάι

¶ 2. 3-5.

* ἀποσωτο] + ὁ θεὸς C. Στάσις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ Edd. αὐτοῦ οὐκ. A B F H Cat. ^b Vid Annot. ^c καὶ εἰς π A B D E F H Μοι καὶ εἰς μυρίους D E. ^d τῶν θ'] τῶν θαλάσσης I. ^e εαυτοῦ C. ^f ἐφύσσηςας οὐρας. φούρις Edd anle Ben. ei am ante corr C. ^g ἀπολλομένης] Sic B D E. et ex corr F ἀπολλομένης H et a pr man F ἀπολλομένης, ut videlicet, A I ἀπολλομένης (sic) Veropa ἀπολλομένης Sav cat. Postremo ἀπολλομένης Cat. ^h ὃν accessit ex D I. ⁱ καὶ πρὸ δὲ A B C D F H I Mosq. ^k τὰ] καὶ τὰ C. ^l ἐν οὐκ I. ^m διέξῃ + αὐτοῦ C. ⁿ τούτω οὐκ. C. ^o διέξῃ οὐκ. E. διέξῃ μόνον καὶ τούτω οὐκ. Cat.

ἐσπούδαζεν. ὅτι ἐν ταῖς ὀλίγοις ὁ λαὸς, εἶπεν ἄν. ὅτι καὶ ἐπὶ
 Ἡλία ἑπτακισχίλιοι ὑπελείφθησαν· νυνὶ δὲ ἀνῶθεν ἀναγιγνώσκει
 τὴν μαρτυρίαν ἅπασαν. Πανταχοῦ γὰρ ἐσπούδαζε δεῖξαι οἷ-
 δὲν ξένου ποιήσαντας ἐπὶ τοῦ Ἰ. Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων,
 ἀλλὰ τὰ συνήθη καὶ μεμελετημένα. Τίνα γὰρ μὴ λέγωσιν,
 ὅτι ὡς πλάνου ἀνείλομεν τὸν Χριστὸν, καὶ ὡς ἀπατεῶνας διώ-
 κομεν τοὺς ἀποστόλους, παράγει τὴν μαρτυρίαν τὴν λέγουσαν·
 B "Κύριε, τοὺς προφῆτας σοι ἀνέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά
 σου κατέσκαψαν." Εἶτα, ὥστε μὴ ποιῆσαι τὸν λόγον ἐπαχθῆ,
 ἑτέραν τῇ τῆς μαρτυρίας παραγωγῇ περιτίθῃσιν αἰτίαν. Οὐ
 γὰρ ὡς προηγουμένως αὐτῶν κατηγορεῖσιν βουλόμενος παρά-
 γει, ἀλλ' ὡς ἑτέρα τινα ἀποδείξει σπουδαζὼν καὶ ὑποστρεφί-
 πσης αὐτοὺς συγγνώμης καὶ ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν γεγεννημένων.
 "Ὅρι γὰρ πῶς ἐπιτιταμένη ἡ κατηγορία καὶ ἀπὸ τοῦ προσώ-
 που γίνεται. Οὐδὲ γὰρ Παῦλός ἐστιν ὁ κατηγορῶν, οἷδὲ Πέ-
 τρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, ἀλλ' ὁ μάλιστα πάντων παρ'
 αὐτοῖς θαυμασθεῖς, τῶν προφητῶν τὸ κεφάλαιον, ὁ τῷ θεῷ
 C φίλος, ὁ ὑπὲρ αὐτῶν οὕτω ζηλώσας, ὥς καὶ λιμῇ παραδοθῆναι,
 ὁ μέχρι σήμερον ἡμῶν τετελειτωκῆς. Τί οὖν οὗτος φησι;
 "Κύριε, τοὺς προφῆτας σου ἀνέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου
 κατέσκαψαν, καὶ ὑπελείφθη ἐγὼ μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχὴν
 μου." Τί τῆς θρησκείας ταύτης ἰχίριον γίνετο ἄν; Διὸν γὰρ
 παρακαλεῖν ὑπὲρ τῶν ἤδη πλημμεληθέντων, οἱ δὲ καὶ αὐτὸν
 ἐβούλοντο ἀνελθεῖν. Ἀπερ ὅπαντα πάσης ἀπιστερεί συγ-
 γνώμης αὐτοῖς. Οὐκ γὰρ τοῦ λιμοῦ κρατούντος, ἀλλὰ τῆς
 D νευτηρίας γενομένης, καὶ τῆς αἰσχύνῃς λυθείσης, καὶ τῶν δαιμό-
 νων κατασχυνθέντων, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δευχθείσης δυνάμεως, καὶ
 τοῦ βασιλείου ὑποκύψαντος, ἐτόλμων ταῦτα ἐκείνοι, ἀπὸ φόβου
 εἰς φόβον μεταβαίνοντες, καὶ τοὺς διδασκάλους καὶ διορ-
 θούντας αὐτῶν τὴν γνώμην ἀναιρούντες. Τί γὰρ εἰ ἔχοιεν
 εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι πλάνοι; καὶ ἐκεῖνοι ἀπατεῶνες; καὶ
 καὶ ἐκείνους οὐκ ἔδεισαν πόθεν ἦσαν. Ἄλλὰ ἐλυποῦν ἡμᾶς;
 Ἄλλὰ καὶ χρηστὰ ἔλεγον. Τί δὲ τὰ θυσιαστήρια; καὶ καὶ

Ἰ. Χριστοῦ] καρίου C ἡ καὶ τὸ μαρ. E. ἡ τοῦ] καὶ τοῦ B. ὡς
 οἱ. A B C F H I Habet Cat ἡ αὐτῶν οἱ B. ὡς οἱ. B.
 ἡ μὴδὲστι A C ἡ καὶ τὰ Edd. καὶ οἱ A C D E F H ἡ χιρῶν
 Codd. ἡμῶν Edd ἡ ἡδὲ οἱ I ἡ παρῇ οἱ I ἡ πᾶσης ἀπιστερεί
 αὐτοῦ C ἡ καὶ τοῦ Cat καὶ τοῦ B. καὶ οἱ C ἡ μὴ καὶ ἐκείνους
 ἀπατεῶνες,] μὴ καὶ ἐ πλάνοι. Edd et Cat μὴ καὶ ἐκείνους ἀπατεῶνες. A B D E.
 F H I Solus C utraque clausula servavit ἡ ἡδὲσαν pro ἡδὲσαν
 A B D F H I Cat. Statim ὅθεν A B D F H I ἡ ἀλλὰ αὐτὴ ἐκείνους
 A B E H Cat ἡ καὶ τὰ Edd καὶ οἱ A B C D E H I Cat

ἡ τὰ θυσιαστήρια ἐλέει; μὴ καὶ αὐτὰ παρώξυνεν; ^h Ὅρῃς
 πόσῃς φιλονεικίαις, πόσῃς ὑβρεσὶς ἐξήνεγκαν αἱ ἑδείγματα; Διὰ
 τοῦτο καὶ ἄλλαχοῦ φησιν ὁ Παῦλος, Θεσσαλονικέας γράφων· **E**
 19 "Τὰ αὐτὰ ἐπέθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν,
 καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποστει-
 νάντων καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιώξαντων, καὶ
 ἑθεῖς μὴ ὑπεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων." Ὅπερ
 οὖν καὶ ἐνταῦθ' αὖ φησιν, ὅτι καὶ τὰ θυσιαστήρια κατέσκαψαν,
 καὶ τοὺς προφήτας ἀνέκλινον. "Ἄλλα τί λέγει αὐτῷ ὁ χρημα-
 τισμός; Κατέλιπον ἑμῶν ἐπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ
 (159) ἔκαψαν γόνυ τῇ Βάαλ." Τί οὖν ἐκεῖνα πρὸς τὰ παρόντα,
 φησί; Καὶ σφόδρα μὲν οὖν πρὸς τὰ παρόντα. ¹ Δείκνυται
 γὰρ ἐνταῦθεν, ὅτι τοῖς ἀξίους ² ὁ θεὸς αἱ σῶζεν εἰσθε, ³ καὶ
 πρὸς ἅπαν τὸ ἔθνος ἡ ἐπαγγελία καμένη ἦ. Καὶ τοῦτο ⁶³⁷
⁴ ἔδειξεν ἄνωθεν δι' αὐτοῦ ἐλεγεν· "Ἐὰν ἢ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν
 Ἰσραὴλ ῥῶς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ καταλειμμα σωθήσε-
 ται· καὶ, "Εἰ μὴ κύριος ἡ Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα,
 ὡς Σάδομ αἶν ἔγενήθημεν." Δείκνυσι δὲ καὶ ἐνταῦθεν ⁵ διὸ
 καὶ ἐπάγει λεγων· "Οὕτως καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λείμμα κατ'
 ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν." Ὅρα ἐκάστην λέξιν τὴν οἰκίαν
 εὐγένειαν διασώζουσιν, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν καὶ τὴν τῶν
 σωζομένων εὐγνωμοσύνην ἐμφαίνουσιν. Τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν,
 "ἐκλογὴν," ἔδειξεν ἐκείνων τὴν δοκιμὴν· τῷ δὲ εἰπεῖν, "χά-
 ριτος," ἔδειξε τοῦ θεοῦ τὴν δωρεάν. ⁶ "Εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι
 ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι ἐστὶ χάρις. ⁷ "Εἰ δὲ ἐξ ἔργων,
 οὐκέτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον." Πάλιν
 ἐπισηδᾷ τῇ φιλονεικίᾳ τῶν Ἰουδαίων. μετὰ τῶν ⁸ εἰρημίων καὶ
 ἐνταῦθεν αὐτοῖς ἀποστερῶν συγγνώμη. Οὐδὲ γὰρ ἔχετε, φησὶν,
 εἰπεῖν, ὅτι προφῆται μὲν ἐκάλουν, καὶ ὁ ⁹ θεὸς παρεκαλεῖ, καὶ τὰ
 πράγματα ἐβόα, καὶ ἡ παραχλῆσις ἰσάνῃ ἡμᾶς ἐπισπᾶσθαι

10 1 Thess. ii. 14. 15

1) v. 6.

8 πρὸς τὰ Α. 1 Μοχ τὰ δ. πρὸ αὐτὰ Β. ^h ὁρῃς πρὸ ὅρα omnes. ὁρῃς
 πόσῃς φ. ἐξήνεγκαν δειγμάτων C. ¹ δειγμάτων A. ² τὰ θεῶν Edd τῶν om.
 ABCDEFI. ³ Δείκνυται ACDEHI Cat. δείκνυσσι Edd. ⁴ ὁ θεὸς αἱ
 σῶζεν] Sic A. B. C. D. E. F. H. Cat. αἱ om. I. αἱ σῶζεν ὁ δ. Edd. ⁵ αἱ
 καὶ A. B. E. F. H. I. αἱ αἱ D. Post. ἀπὸ add. ἵστι DE. Post. αἱ μὲν, ἡ
 assamiam ex C. Cat. ⁶ ἔδειξεν ἀνωθεν πρὸ ἀνωθεν ἐδείξε A. B. D. E. F. H. I.
 I. ὡς q. πρὸ πρὸ A. C. E. F. H. I. Cat. Μοχ καταλειμμα υπηες ἔχον Edd.
 9 Σαβαὼθ] ὁ θεὸς C. ⁷ ἐγενήθημεν] + καὶ ὡς Γομορρὰ αἶν οἰκισθῆμεν E.
 8 διὸ καὶ] δι' ἡν C. Μοχ οὕτως οὖν καὶ idem. ⁹ το πρὸ τῶν B. H. ¹⁰ ἵστι
 γίνεται C. ¹¹ Hæc αἱ δὲ - χάρις desunt in C. H. I. ex Mosq. B. ¹² εἰρη-
 μίων] + καὶ ἐνταῦθα ἰστανθῆναι Edd. Hæc om. A. B. C. D. E. F. H. Cat. Μοχ
 ἀποστερῶν A. C. D. F. H. I. Cat. ἀποστερεῖ Edd. ¹³ θεός] πατὴρ C.

C 37 φορτικὰ δὲ τὰ ἐπιταπτόμενα, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ᾔδυνήθημεν
 προσελθεῖν, ἐπειδὴ ἔργων εἶδειξιν ἀπητούμεθα, καὶ κατορθώ-
 ματα ἐτίπον· οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἔστιν εἰπεῖν. Πῶς γὰρ ἂν
 ταῦτα ἀπῆλθον ὁ θεὸς παρ' ὑμῶν, ὅποτε καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ
 τοῦτο ἐπισκιάζειν ἔμελλε; Ταῦτα δὲ εἶπε. βουλόμενος ἐνδεί-
 ξασθαι ὅτι σφόδρα ἐβούλετο αὐτοῖς σωθῆναι. Οὐδὲ γὰρ ἡ
 σωτηρία αὐτοῖς προσχώρει μόνοις ἐκόλως, ἀλλὰ καὶ τῷ θεῷ
 δοῦσα μαγίστη ἦν, τὸ τῇ φιλανθρωπείᾳ ἐπιδείξασθαι τὴν
 ἑαυτοῦ. Τί τοίνυν ἐφοβήθη προσελθεῖν, οὐκ ἀπαιτούμενος
 ἔργα; τί δὲ στασιάζει καὶ φιλονεικίῃς, χάριτος προκαμένης,
 καὶ νόμον μοι προβάλλῃ εἰς ἡμᾶς καὶ μάτην; Οὔτε γὰρ ἐκείθεν
 D σωθῆσθαι, καὶ ταύτην λυμῆν τὴν θαρεῖαν. Εἰ γὰρ φιλονεικίᾳς
 ἐκείθεν σώξισθαι, ἀναιρεῖς τοῦ θεοῦ τὴν χάριν ταύτην. Εἴτα,
 ἵνα μὴ νομίσῃς τοῦτο ξῖνον εἶναι, προλαβὼν καὶ τοὺς ἐπα-
 κισχιλίους ἐκείνους ἀπὸ χάριτος ἔφη σσεσῶσθαι. Ὅταν γὰρ
 εἴπῃ, ὅτι "Οὕτω καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λείμμα κατ' ἐκλογὴν
 χάριτος γέγονε," δείκνυσιν ὅτι καὶ ἐκείνοι χύριτι ἐσώθησαν.
 Καὶ οὐ τοῦτω μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ εἰπεῖν, "κατέλιπον ἡμᾶς τῷ"
 τοῦτο γὰρ ἐμφαίνοντός ἐστιν, ὅτι τὸ πλεόν αὐτὸς εἰσήνεγκε.
 Καὶ εἰ χάριτι. φησὶν, διὰ τί μὴ πάντες ἑσώζεμεθα; Ὅτι μὴ
 E βούλασθε. Ἡ γὰρ χάρις, καὶ χάρις ἡ τοῖς ἐθέλοντας σώζει,
 οὐ τοῖς μὴ βουλομένοις καὶ ἀποστρεφόμενοις αὐτήν, καὶ πολε-
 μούτους ταύτῃ διηκεῖς καὶ ἐναντιονέμενοις. Εἶδες πῶς δι' ἅλων
 ἐκείνο κατασκευάζει, τὸ, "Οὐχ οἶον δέ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος
 τοῦ θεοῦ;" δείκνυσι ὅτι εἰς τοὺς ἀξίους ἦλθεν ἡ ἐπαγγελία, καὶ
 ὅτι οὗτοι, εἰ καὶ ολίγοι πρὸς, δύπνται εἶναι λαὸς τοῦ θεοῦ.
 Καίτοιγε ἐν προομιῇς τῆς ἐπιστολῆς μετὰ πλείονος αὐτὸ
 ὑπερβυλλῆς τέθεικεν εἰπὼν, "Τί γὰρ εἰ ἠπίστασάν τινες;" καὶ
 μηδὲ μεχρὶ τοῦτου στάς, ἀλλὰ ἐπαγαγὼν. Γινέσθω δὲ ὁ θεὸς
 ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης. Καὶ νῦν δὲ ἑάλιν ἐτίμως
 αὐτὸ κατασκευάζει, καὶ τῇ χάριτι δείκνυσιν τὴν ἰσχύν, καὶ
 αἰεὶ τοῖς μὲν σωζομένοις, τοῖς δὲ ἀπολλυμένοις.

63B Ἐὐχαριστῶμεν τοίνυν, ὅτι τῶν σωζομένων γεγόναμεν, καὶ
 μὴ ἀπολλυμένοις ἀπὸ τῶν ἔργων σωθῆναι, ἐσώθημεν ἀπὸ τῆς τοῦ

2 δι' καὶ δι' I. 3 τὰ ἔργα C. 4 τῶν E. 5 ἵνα λυμῆν A B D E.
 F H. λυμῆν Cat. λυμῶν Edd. 6 σώξισθαι C. 7 ἵνα σωθῆσθαι
 in textu I. 8 τῶν πρὸ τούτου A C D. Cat. Max. τῶν πρὸ τῶν A B C D E F I.
 Cat. 9 ἐσώζεμεθα A D E F H I. Cat. σωζομεθα Edd. 10 Sic omnes.
 Verba καὶ ἀποστρεφόμενοις πρὸς θαρεῖαν ὑπερβ. Sav. Mor. 11 αὐτῶν B D.
 F H I. αὐτῶν om. C. 12 προομιῇς + τοῖς λόγοις I. 13 τῆς ὑπερβυλλῆς Edd.
 14 τῆς om. B C D E F H I. Cat. 15 ἐπιταπτόμενος C. Veron. παρακαταναί. H.
 16 ΘΕΟΚΟΝ. Πρὸς εὐχαριστίας Veron. 17 τοίνυν + τῷ θεῷ I. Idem πρὸς
 πρὸ τοῦ θεοῦ dicit αὐτὸς.

θεοῦ δωρεᾶς. Εὐχαριστοῦντες δὲ, μὴ ῥήμασι ταῦτο ποιῶμεν
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργοις καὶ πράξεσιν. Αὕτη γὰρ ἡ εὐχα-
ριστία ἡ ἀκριβὴς, ὅταν ταῦτα πράττωμεν, δι' ἧν ὁ θεὸς δοξά-
ζεσθαι μέλλει ὅταν ἐκείνα ἑφύγωμεν, ὡς ἀπελλάγημεν. Καὶ
γὰρ εἰ βασιλεία ὑβρίσαντες, ἀπὸ τοῦ δοῦναι δίκην ἐτιμώθημεν,
εἴτα πάλιν ὑβρίσαμεν, ἅτε ἐσχάτης ἀχαριστίας ἀλόντες, τὴν
ἐσχάτην δικαίαν ἃν ἔδομεν δίκην, καὶ πολλῷ μείζονα τῆς B
προτέρας. Οὐδὲ γὰρ οὕτως ἡμᾶς ἀχαρίστους ἢ προτέρα ὑβρις
ἐδείκνυ, ὥς ἡ μετὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν πολλὰν θεραπείαν.
Φεύγωμεν τοίνυν ἐκεῖνα, ὡς ἀπελλάγημεν, καὶ μὴ τῇ στόματι
μόνον εὐχαριστῶμεν, ἵνα μὴ καὶ περὶ ἡμῶν λέγεται, 13 "Ο
(160) ἀπ' ἐμοῦ." Πᾶς γὰρ οἷα ἄτοπος, ὅταν οἱ μὲν οὐρανοὶ ἡθ-
γῶνται δοῶσαν θεοῦ, σὺ δὲ, δι' ἧν οἱ οὐρανοὶ οἱ δοξάζοντες
ἐγίνοντο, τοιαῦτα ἔπράττει, ὥς βλασφημεῖσθαι διὰ σέ τὸν
κοιμήσαντά σε θεόν; Διὰ τοι τοῦτο οὐκ ἐκείνος μόνον ὁ βλασ-
φημῶν, ἀλλὰ καὶ σὺ λοιπὸν ὑπαίτιος ἔσῃ τῆς κολάσεως. C
Οὐδὲ γὰρ οἱ οὐρανοὶ φωνὴν ἀφίητες δοξαζοῦσι τὸν θεόν, ἀλλ'
ἑτέρους διὰ τῆς ὀψωνίαις εἰς τοῦτο παρασκευάζοντες, καὶ ὅμως
αὐτοὶ λέγονται διαγγεῖσθαι ἡ δοῶσαν θεοῦ. Οὕτω καὶ οἱ παρ-
χόμενοι βίον θαυμαστὸν, καὶ σιγῶσι, τὸν θεὸν δοξαζόντων,
ἑτέρων δι' αὐτοὺς αὐτὸν δοξαζόντων. Οὐ γὰρ ὅπως ἀπὸ τοῦ
οὐρανοῦ θαυμάζεται, ὥς ἀπὸ βίου καθαροῦ. Ὅταν γοῦν πρὸς
Ἕλληνας διαλεγόμεθα, οὐ τὸν οὐρανὸν εἰς μέσον παράγομεν,
ἁλλὰ τοὺς ἀνθρώπους, οὗς θηρίων χεῖρον διακειμένους ἔπεισε D
γενέσθαι ἐφαιμύλλους ἀγγέλοις. Καὶ ταῦτα λέγοντες τὴν
μεταβολήν, ἐμφράττωμεν αὐτῶν τὰ στόματα. Καὶ γὰρ
πολὺ βελτίων τοῦ οὐρανοῦ ἄνθρωποι, καὶ δύναται λαμπρο-
τέρα τοῦ κάλλους αὐτοῦ ἐκτεῖσθαι ψυχὴν. Οὗτος μὲν γὰρ
ἀρώμενος ἐπὶ τοσούτοις χρόνοις, οὐ σφόδρα ἔπεισε Παῦλος δὲ
ὀλίγον κηρύξας χρόνος, τὴν αἰκουμένην ἐφειλέετο τᾶσαν.

13 Rom. xxi. 13.

■ ἔργοις] τοῖς ἔργοις I. Post ἔργοις add. καὶ εὐχαριστίας Edd. ante Rom.
contra fidem librorum. ° φεύγωμεν pro φεγωμεν hic et infra A B D E F H I
° εἰ] εἰς Edd. Io. εἰ δὲν marg. εἰ pro sic habent A B C D F Post aut. docet
solūm in E qm rursus incipit p. 639 C. ἡμεῖς εἰδεις ° ἔδομεν B C D F I
ἔδοκαμεν vulgo ° ἡ δὲ εἰ ° ἡ δὲ καρδία αὐτῶν C ° διαγγιγνται B F
° οἱ bis om C ° πρᾶττει A C D πρᾶττες Edd. ° ἔσῃ pro εἰ A B D.
F H I ° ἑτέρους] ἄλλους C ° τὴν δοῶσαν τοῦ θεοῦ A B D H I τὴν
δοῶσαν θεοῦ C. ° αὐτὸν τὸν θεόν C. ° οὐ] μή D Μοx παράγομεν B D F H
° ἀλλὰ] ἀλλ ἔτι C Μοx εἰς om. idem. ° εἰς] νυν I Μοx εἰς ἔπεισε
idem. ° ἐμφράττωμεν D. ° βελτίων H Μοx εἰ ἄνθρωποι C H.

Καὶ γὰρ ἐκέκτετο ἡ ψυχὴ τοῦ οὐρανοῦ οὐχ ἔττοινα, πάντας
 ἐπιπαύσασθαι δυναμένη. Ἡ μὲν γὰρ ἡμετέρα οὐδὲ τῆς γῆς
 ἐστὶν ἀξία, ἡ δὲ ἐκείνου καὶ τῶν οὐρανῶν ἀνταξία. Οὗτος μὲν
 γὰρ ἔστικε τὸν οἰκεῖον φυλάττων ὅρον καὶ τὸν καιονα' τῆς δὲ
 ἐκείνου ψυχῆς τὸ ὕψος ἐπάταγε ὑπερέβη τοὺς οὐρανοὺς, καὶ
 αὐτῷ ὁμιλεῖ τῷ Χριστῷ. Καὶ τὸ κάλλος δὲ αὐτῆς τοιοῦτον
 ἦν, ὡς καὶ τὸν θεὸν ἀνακηρύττειν αὐτό. Τὰ μὲν ἄγὰρ ἀστέρα
 αἱ ἄγγελοι ἐθαύμασαν ὅτε ἐγένετο· τοῦτον δὲ αὐτὸς ἐθαύ-
 μασεν εἰπὼν, ¹⁴ "Σαυὸς ἐκλογῆς ἐστὶ μοι οὗτος." Καὶ τοῦτον
 μὲν τὸν οὐρανὸν ἐκάλυψε πολλὰκις ἐκάλυψε τὴν δὲ Παύλου
 ψυχὴν οὐδεὶς ἐκάλυψε πειρασμοί, ἀλλ' ἐν τοῖς χειμῶσι λαμ-
 πρότερος ἐφαίνετο ¹⁵ "σταθερὰ, μεσημβρίας, καὶ ὁμοίως ἔλαμπεν,
 ὥσπερ οὖν καὶ πρὸ τῶν ἡμερῶν. Ὁ γὰρ ἐν αὐτῷ φαίνων
 639 ἥλιος οὐ τοιαύτας ἠφείει τὰς ἀκτίνας, ὥς συσκιάζεσθαι τῇ τῶν
 πειρασμῶν συνδρομῇ, ἀλλὰ καὶ τότε μᾶλλον ἐφέλαμτε. Διὸ
 καὶ ἔλεγεν ¹⁶ "Ἀρεαί σοι ἡ χάρις μου ἡ γὰρ ἡνυμῶν μου ἐν
 ἀσθενείᾳ τελειοῦται." Ζηλώσαμεν τοίνυν αὐτὸν, καὶ οὐδὲν
 ἔσται οὐδὲ πρὸς ἡμᾶς· οὗτος ὁ οὐρανός, εἰάν ἐθέλωμεν, αὐτὸς ὁ
 ἥλιος, οὗτος ὁ κόσμος ἅπας· ταῦτα γὰρ δι' ἡμᾶς, οὐχ ἡμεῖς δι'
 αὐτά. Διζήμεν, ὅτι ἀξιοί ἐσμεν τοῦ ἡγίωςθαι ταῦτα δι'
 ἡμᾶς. Ἄν γὰρ τούτων ἀνάξιοι φανώμεν, πῶς βασιλείας ἐσώ-
 μεθα ἀξιοί; Καὶ γὰρ ἀνάξιοι πάντες τὸν ἥλιον ὁρᾶν, ὅσοι εἰς
 βλασφημίαν ζῶσι τοῦ θεοῦ· ἀνάξιοι τῶν ἐτισμάτων ἀπολαύειν
 τῶν δοξαζόντων αὐτὸν οἱ βλασφημοῦντες αὐτόν· ἐπὶ καὶ νῦν
 640 ἡ πατέρα υβρίζον, ἀνάξιος οἰκετῶν εὐδοκιμούντων ἀπολαύειν
 διακονίας. Διὰ τοι τοῦτο ταῦτα μὲν καὶ πολλῆς ἀπολαύσεται
 δόξης· ἡμεῖς δὲ κόλασιν ὑποστησόμεθα καὶ τιμωρίαν. Πόσης
 οὖν ἀθλιότητος ἂν εἴη, τὴν μὲν κτίσιν τὴν ¹⁷ διὰ σὲ γεγενη-
 μένην εἰς ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ ¹⁸ σχηματί-
 ζεσθαι, ἡμᾶς δὲ τοὺς τέκνα τοῦ θεοῦ γεγενημένους, διὰ τὴν πολλὴν
 ῥαθυμίαν εἰς ἀπώλειαν πέμπεσθαι καὶ γίνεσθαι, δι' οὗς ἡ κτίσις

¹⁴ Act. ix. 13.¹⁵ 2 Cor. xii. 9.

¹ τῇ ψυχῇ H. Μοχ οὐχ ἔττοινα B.C.D.F. Vetus. ² σωτὴς οὐρανοσ.
 ἀναστα. Edd. ³ αὐτῷ αὐτῷ C. ⁴ αὐτὸς C. ⁵ γὰρ] οὐ D γὰρ om.
 C Status εὐαγγ. ἄγγελοι ἐπνετο υπ C. ⁶ ἐγένετο B.F.H.I Status τοῦτο
 δι' H.I. ⁷ κέφα C. ⁸ σταθερὰ πρὸ σταθερῆς A.B.C.D.F.I. ⁹ ὅπως
 A.F.H.I. et ex con. C. Μοχ ὥσπερ οὐ καὶ om. B. ¹⁰ κέφα] πειρασμῶν
 C. ¹¹ καὶ om. B.D. Μοχ ἐφέλαμτε A.B.D. ἐφέλαμτε C.F.I. ἐφέλαμψεν
 H. ἐφέλαμτος Edd. ¹² αὐτὸς om. B. ὁ οὐρανὸς οὐτος C. Μοχ ἐθέλωμεν
 πρὸ θέλωμεν A.B.D.H. ¹³ δι' αὐτὸς om. om. om. Edd. ¹⁴ γινεσθαι
 A.B.D.F.H.I. γεγενῆσθαι Edd. ¹⁵ γὰρ πρὸ εἰ om. om. ¹⁶ διὰ σε] δι'
 ἡμᾶς C. Status γεγενημένη om. om. om. om. Edd. ¹⁷ μετασχη. I
 τὸν θεοῦ Edd. γεν om. B.F.H.I. Status γεγενημένους A.B.C.D.H. γεγενῆ-
 μένους I. γεγενῆσθαι Edd.

τῇ μεγάλῃ ἀπολαύσεται εὐμερίας ἁείτης· Ἰν' οὖν μὴ τοῦτο γίνῃται, αἱ μὲν καθαρὰς· κεκτημένοι ψυχῇ, φυλάξαμεν αὐτὴν ταιαύτην· μάλλον δὲ καὶ ἐπιτάμμεν αὐτῇ τὴν ἁλατῆδόνα· αἱ δὲ ῥυτίσσαν ἔχουσι, μὴ ἀπογυνώμεν ¹⁶· Ἐὰν γὰρ ὦσι, φησὶν, αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικῶν, ὡς χιόνα λεκανῶν· καὶ εἰς αὐτὴν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λεκανῶν· Ὅταν δὲ ὁ θεὸς ἐπαγγέλλῃται, μὴ ἀμφίβαλλε, ἀλλ' ἐκείνη ποιεῖ, δι' ἣν ἐπιτάμμεσθαι τὰς ἐπαγγελίας ταύτας διήγησεν. Μυρία σοι εἰρησται δεινὰ καὶ τετλημμένα· Καὶ τί τοῦτο; Οὐδέπω γὰρ εἰς τὸν ἥδην ἀπῆλθες, ἵνα οὐδεὶς ἐξομολογήσεται· οὐδέπω σὺ τὸ θέατρον λάλῃται, ἀλλ' ἐξω τοῦ σκαμματος ἕστηκας, καὶ δύνασαι· καὶ δι' ἐσχάτης πάλης ἡύσας ἀπολαύσεις τὰς ἡττας. ¹⁷ Οὕτω γέγονας, ἵνα ὁ πλούσιος, ἵνα ἀκούσῃ, ὅτι ¹⁸· Χάος ἐστὶ μεταξύ ἡμῶν καὶ ὑμῶν· οὕτω παρεγένετο ὁ νυμφίος, ἵνα φοβηθῇ τις μεταδύναται εὐλαίον· ἐτι δύνασαι ἀγοράσαι καὶ ἀποθίσθαι. Καὶ οὐκ ἔστιν οὐδέπω ὁ λέγων, ¹⁹· Μήποτε οὐ μὴ ἀρέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· ἀλλ' εἰς οἱ πωλοῦντες πολλοὶ, οἱ γυναικοὶ, οἱ πεινῶντες, οἱ ἀρροστοῦντες, οἱ δεσποτῆριον οἰκοῦντες.

(161) Θράψον τούτους, ἵνα δύνανται ἐκείνους, ἐπίσχεψαι τοὺς σιμείονους, καὶ ὑπὲρ τὰς πηγὰς ἔξει τὸ εὐλαίον. Οὕτω τοῦ λογοθεσίου ἐφέστηκεν ἡ ἡμέρα. Χρῆσαι· οἱς δέον τῇ καιρῷ, καὶ χρόνῳ ἑποκοπῆς ποιῆσαι, καὶ τῇ ὀφείλουσι τοῖς ἑσπέρῳ βάδου τοῦ εὐλαίου εἰπὲ, ²⁰· Δίξαι σοι τὸ γραμματεῖον, καὶ ποιῆσαι πεντήκοστα. Καὶ ἐπὶ χρημάτων· καὶ ἐπὶ ῥημάτων καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων ὁμοίως ποιεῖ, τὸν αἰκνόμενον ἐκείνον μισοῦμενος· καὶ ταῦτα καὶ σεαυτῷ καὶ τοῖς συγγενέσι παραίει. Ἐτι γὰρ εἰ κύριος τοῦ ταῦτα λέγειν· οὐδέπω κατείστης εἰς ἀνάγκην τοῦ παρακαλεῖν ἑτερον ὑπὲρ ταύτων, ἀλλ' ἰξουσίαν ἔχει καὶ σεαυτῷ καὶ ἑτέροις συμβουλεύειν. Ὅταν δὲ ἀπέλθῃς ἐκί, οὐδέτερον ταύτων διήγησεν· εἰς δέον ποιεῖν· οἱ γὰρ τοσαῦτα ἔλαβον λαβὼν προθεσμίας, καὶ μέτε σεαυτὸν μέτε ἑτερον ὠφελήσας,

¹⁶ Rom. I. 15

¹⁷ Luc. xvi. 26.

¹⁸ Mat. xxv. 9.

¹⁹ Luc. xvi. 6.

¹ ἐκείνη am. C. ² λατῆδόνα I. Venet. ³ ὦσι pro διὰ φησὶν C. ⁴ ὡσεὶ] ὡς B.H.I. ⁵ ἐπιτάμμεσθαι H. Μοι ἐκείνους pro ταύτας C. ⁶ γὰρ am. C. ⁷ σοι I. ⁸ ἵνα pro ἵνα A.B.D.E.F.H.I. ⁹ καὶ am. C.E. δι' am. Venet. et ante cor. B. ¹⁰ πώσας am. C. ¹¹ Σταθμὶ ἀπολαύσει F. ἀπολαύσει Venet. ἀπολαύσει C. ἀπολαύσει H. ¹² οὐδέπω A.B.F.H.I. εἰς am. C. ¹³ Μοι ἵνα σοι εἰς πλ. Edd. σοι am. A.B.C.E.F.H.I. ¹⁴ οὕτω γὰρ par. Edd. γὰρ am. A.B.D.E.F.H. οὕτω γὰρ φανερὰ C. ¹⁵ οὐ μὴ] οὐ C. Σταθμὶ ἀρέσῃ D. ¹⁶ ὑμῖν καὶ ὑμῖν A. καὶ ὑμῖν καὶ ὑμῖν Edd. ¹⁷ Πρὸς καὶ ἀποστ. in omni. ¹⁸ καὶ εἰς δ. Edd. καὶ ἀποστ. in omni. ¹⁹ βάδου E. βάδου C. εἰδου A.B.D.F.H.I. σταθμὶ Edd. ²⁰ Haec et ἐπὶ ῥημάτων ἀποστ. a novis omni. ²¹ εἰς am. I. ²² ἑτερον· ἄλλου C. ²³ εἰς δευ. ποιεῖν pro π. εἰς δευ. B.C.D.E.F.H. εἰς δευ. ποιεῖν I.

πῶς λοιπὸν ὑπὸ ταῖς χερσὶ τοῦ δεκαστοῦ γινόμενος, ἀνίστη ταύτας ἐπιτυχαὶν τῆς χάριτος;

Ταῦτ' οὖν ἅπαντα συλλέγοντες, ἐχόμεθα σφοδρῶς τῆς σπητρίας τῆς ἡμετέρας, καὶ μὴ προδόμεν τὴν ἐκαιρίαν τοῦ παρόντος βίου. Ἔστι γάρ, ἔστι καὶ εἰς ἐσχάτας ἀναπνοὰς ἐναρσιστῆσαι τῷ θεῷ ἔστι καὶ ἀπὸ διαθήκης εὐδοκιμῆσαι, οὐχ ὅντως μὲν ὡς ζῶντας, ἔστι δὲ ὅμως Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Ἄν ἐγγράψῃς αὐτὸν μετὰ τῶν ὁσῶν ἐληρονόμων, καὶ μοῖραν Β καὶ αὐτῷ τοῦ παντός ἀποκάμῃς ἐλθρον. Οὐκ ἔθρεψες αὐτὸν ζῶν; Κἂν ἀπελθὼν, ὅτε οὐκέτι κύριος εἶ, μεταδὸς αὐτῷ τῶν ὁσῶν. Φιλάνθρωπός ἐστιν, οὐκ ἀκριβολογεῖται πρὸς σέ. Μείζονος ἱμὲν γὰρ πόθου καὶ πλείονος μισθοῦ, τὸ ζῶντά σε τρέφειν αὐτόν· εἰ δὲ τοῦτο αὐτῷ μὴ πεποιήκας, κἂν ἐνὶ τὸ δεύτερον ἀλθῇ συγκληρονόμος αὐτόν ἅψῃ τοῖς πασι τοῖς σοῖς. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ὀκνεῖς, ἐνόησαν ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ συγκληρονόμος αὐτοῦ σε ἔποιήσῃ, καὶ κατὰλυσον τὴν ἀθανάτην. Τίνα γὰρ ἔζης ἀπολογίαν, μὴδὲ τῶν παίδων τῶν ὁσῶν κοινωνὸν αὐτὸς νοιῶν, τὸν κοινωνόν σε ποιήσαντα τῶν Οὐρανῶν, καὶ σφαγίντα διὰ σέ; Κωτοχευε αὐτὸς πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ὀφειλὴν ἀποδοῖναι ἐποίησεν, ἀλλὰ χάριν ἐπιδαινύμενος· σὺ δὲ μετὰ τούτων ἐνεργήσῃς καὶ ὀφειλὴς κατίστης. Ἄλλ' ὅμως ἐπὶ ταύτων οὕτως ἐχόντων, ὡς χάριν λαμβάνων, οὐχ ὡς ὀφειλὴν ἀπαγγίνων. αὐτῷ σε στεφανοί, καὶ ταῦτα, τὰ αὐτοῦ μέλλων λαμβάνειν. Δὸς τοίνυν αὐτῷ χρήματα ἵνα σοὶ λοιπὸν ἀχρηστα, καὶ ὧν οὐκ εἶ κύριος, καὶ δώσει σοι βασιλείαν τὴν σοὶ χρησίμην διηκῶς, καὶ μετ' ἐκείνης καὶ D τὰ ἑταυθα χαριᾶται. Ἄν γὰρ γίνεται συγκληρονόμος τῶν παίδων, ἐπικουφίξει τὴν ὀρφανίαν αὐτοῖς, ἢ λυοὶ τὰς ἐπιβουλάς, ἀποκρούεται τῆς ἐπηρείας, ἡμφραττεῖ τὰ στόματα τῶν σκεφαντῶν· κἂν αὐτοὶ μὴ θέσονται προστῆναι τῶν διαθηκῶν, αὐτὸς προστήσεται, καὶ οὐκ ἀφήσει διαρραγῆναι. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἡ συγχωρήσειεν, ἀναπληροὶ παρ' αὐτοῦ τὰ ἐγγεγραμμένα πάντα μετὰ πλείονος τῆς φιλαυτίας, ἐπειδὴ ἐτιμῆθη τῷ

ὅντως μὲν] οὕτως δι' H. Μὲν ζῶντος προ ζῶντος A. B. D. E. F. H. et Flor p. 369 (Ios. xi. p. 597 D.) ὅντως απ. H. ἀποκαμῃς C. I. ἡ μὲν γὰρ] γὰρ ἡ ταπεινὰ C. μὲν γὰρ καὶ D. E. αὐτῷ D. H. I. Flor αὐτὰ A. C. E. F. Hoc edidit Montef. αὐτῶν Verod. Sav. Mont. ἀφ' αὐτοῦ C. πει- πῶντες A. B. D. E. F. Flor ἵκεν C. αὐτὸν πάντα ὅσα] ὅσα αὐτὸς I. ὁσῶν προ αὐτοῦ B. E. F. H. αὐτοῦ C. ἢ ἢας τὰ σοὶ λ. ἢ. καὶ απ. I. s. Sic libri omnes. Editi λυν. τὰς ἐπηρείας, ἀποκρούεται τὰς ἐπιβουλάς. ἡμφραττεῖ omnes. ἡμφραττεται Edd. διαρραγῆναι C. συγχωρή- ρειεν A. B. C. D. E. F. I. συγχωρήσει Edd. ἡ γγγραμμένα I. Statim πάντα A. B. E. F. H. I. ἅπαντα Edd.

ἐγγραφῆναι ἄταξ. Ἄφες τοίνυν αὐτὸν κληρονόμῳ πρὸς γὰρ
αὐτὸν ἀτίναί μελλας αὐτὸς σοι ὡς δίκαιον τὴν δίκην τῶν
ἐνταῦθα γεγενημένων ἀπάντων. Ἀλλὰ γὰρ οἷσι τιμὴ οὕτως
ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι, ὅσοι μὲν παιδᾶς ἔχοντες οὐκ ἀνέχονται Ἐ
τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ παρασίτοις καὶ ἐλαξί καὶ τῷ δαίμνι καὶ τῷ
δαίμνι μᾶλλον ἢ τὰ αὐτῶν καταδέχονται διακίμαιν, ἢ τῷ τοσαῦτα
αὐτοῖς ἐνέργησαντι Χριστῷ ὅτι τί γίνονται ἐν ἀλογώτερον;
Τοῖς γὰρ τοιοῦτοις, εἴν δοκίμῃ εἴν λίθοις τις ἡ παραβάτης, οὐδὲν
οὐδέτω τῇ ἀνοίᾳ αὐτῶν καὶ τῇ ἀναισθησίᾳ ὅστις ἐρεῖ οὐδ'
ἐν εὐροί τις εἰκόνα τῆς μαρίας αὐτῶν παραστήσει δοταμένην,
καὶ τὴν παραφροσύνην. Ποῖος γὰρ ταύξονται συγγνώμης
οὗτοι ἢ ὑπὲρ τοῦ μὴ θρῆψαι αὐτὸν ζῶντα, ὅταν καὶ ἀτίναί
μέλλαντες πρὸς αὐτὸν, μὲν ἀπὸ τῶν χρημάτων τούτων, ἐν
οὐκ εἰσὶ εὐροί λοιπὸν, βουληθῶσιν αὐτῷ μικρὸν τι χαρίσασθαι,
ἀλλ' οὕτως ἐχθρῶς ὡς δακνόντες καὶ πολεμῶν, ὅτι μὲν τῶν 641
ἀχρηστων αὐτοῖς γινόμενων αὐτῷ μεταδοῦναι; Οὐχ ὅρῃς δεῖσαι
τῶν ἀνθρώπων οὐδὲ τούτων κατηξιώθησαν τοῦ τέλει, ἀλλ'
ὁρπαγέτης ἀπῆλθον; Σὶ δὲ ὁ θεὸς καὶ ἐπισκέψαι τοῖς προσέ-
κουσι, καὶ εἰπεῖν περὶ τῶν ὁστων, καὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν
(162) ἅπαντα διαδοῖναι ἐποίησε κύριον. Ποῖος οὖν ἀναλογίαν ἔχεις,
ὅταν καὶ ταύτην ἡ παρ' αὐτοῦ λαβὼν τῆς χάριτος, ὡς προδῇ τὴν
ἐνέργειαν, καὶ ὡς ἐκ διαμέτρου ἀπεναντίας ὡς τῆς τοῖς τῇ
πίστει σου προγόνους; Ἐκείνοι μὲν γὰρ καὶ ζῶντες ἐπέλαυν
ἅπαντα, καὶ ἔφερον παρὰ τοῖς πόδας τῶν ἀποστόλων ἐν δὲ B
οὐδὲ τελευτῶν μείρας τινὸς μεταδίδοι τοῖς ὡς δακνόντες. Τὸ
μὲν οὖν ἄμεινον καὶ πολλὰν παρρησίαν παρέχον, ζῶντα διορθῶν
πεινᾶν· εἰ δὲ ἐκείνο μὴ βουληθείη, εἴν τελευτῶν ποιήσας τι
γινώσκον. Οὐ πολλὰς μὲν γὰρ ἔστιν ἀγάπης τοῦτο τῇ περὶ
τὸν Χριστόν· ἀγάπης δ' οὖν δεῖται. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τὴν
προδορίαν ἔχεις τὴν μετὰ τῶν ἁρῶν, ἀλλ' οὐ μικρὸν τὸ εἴν
μετ' ἀκατον γινώσκαι, καὶ μὴ στήναι μετὰ τῶν ἐρίφων, μὲν ἐξ
ἐννομίων. Ἀν δὲ ὡς μὲν τοῦτο ποιῇ, τίς ἐν ἐξαιρέσει
λόγος, ὅταν μὲν ὁ τοῦ ὁσώτου φόβος, μὲν τὸ ἐχρηστέ C

^a δακνόντες πρὸς δακνόντες A.B.D.E.F.I. ^b αἱ καὶ C. ^c καὶ τῷ δαίμνι οὐκ. C.
D τὰ αὐτῶν (ὡς F.H.I. fortasse alii) αὐτῶν. πρὸ αὐτῶν. τὰ αὐτῶν A.B.E.F.H.I.
^d παραβάτης (παραβάτης C) πρὸ παραβάτης αὐτῶν. ἡ παρ' αὐτοῦ οἱ πρὸς τῷ I.
ἐνταῦθα Flor ^e δακνόντες C.F. δακνόντες (οὐκ. δακνόντες) A. δακνόντες
B.H. δακνόντες Edd. ^f αὐτῷ οὐκ. C. ζῶντες δακνόντες E. ^g παρ' αὐτοῦ
λ. πρὸ λ. παρ' αὐτοῦ οὐκ. ^h προδῇ H. αὐτῶν καὶ C.F. προδῇ C.
ⁱ οὐκ. A.H. οὐκ. F. Μὲν οὖν οὐκ. A.F. ^j ἐκείνους αἱ I. ^k ἐννομίων
C. ^l βουληθείη A.B.E.F.I. βουληθείη C. βουληθείη Edd. αὐτῶν Flor ^m καὶ
οὐκ. E. Flor ⁿ μὲν πρὸ μὲν A.C.D.E.F.H.I. Flor. ^o δακνόντες αὐτῶν.
δουὺ Veron. Han. Μὲν δακνόντες λόγος πρὸ φόβος H.

σοι λοιπὸν *γεννηθῆσαι τὰ χρήματα, μήτε τὸ ἀσφάλειαν καταλιμπάνειν τοῖς τέκνοις, μήτε τὸ πολλὰν σαυτῷ προαποτί-
 θησθαι ἑκεί συγγνώμην, ποιῇ σε φιλόανθρωπον; Διὸ παρακαλῶ
 μάλιστα μὲν ζῶντας ἐπροΐσθαι τοῖς δεομένοις ἐκ τῶν ὄντων
 τὴν πλείονα μοιραν. Εἰ δέ τιςτιν' εἴεν οὕτω μικροψυχοί, ὥς μὴ
 ἀνέχεσθαι τοῦτο, καὶ ὑπὸ τῇ ἀνάγκῃ γινέσθωσαν οὗτοι φι-
 λάνθρωποι. Ὅταν ἴμιν γὰρ ἔζη, ὡς ἀθάνατοι, οὕτως ἀντείχον
 τῶν ὄντων καὶ δέ, ἐπειδὴ ἔμαθες, ὅτι θνητὸς γέγονας, καὶ νῦν
 ἐτὶ δόγμα κατὰλυσον, καὶ ὡς θνητὸς περὶ τῶν σαντοῦ βού-
 λησαι· μᾶλλον δέ, ὡς ὀφείλων ἀθανάτου ζωῆς διηκτικῶς ἁπο-
 λαΐναι. Εἰ γὰρ καὶ φορτικὸν τὸ μέλλον ρηθῆσεσθαι, καὶ
 φρίκης γέμον, ἀλλ' ὅμως ἀναγκαῖον εἶπαι ἀρίβητον μετὰ
 τῶν δούλων σου τὸν δεσπότην. Ἐλευθεροῖς τοὺς δούλους;
 Ἐλευθέρωσον τὸν Χριστὸν λιμῷ καὶ ἀνάγκῃ καὶ δεσμο-
 τηρίων καὶ γυμνότητος. Ἐφριξας ἀκούσας; Οἰκοῖν φρικω-
 δέστερον, ὅταν μηδὲ αὐτὸ τοῦτο ποιῇς. Καὶ ἐνταῦθα μὲν τὸ
 ῥῆμά σε παρεῖν ἐποίησεν, ὅταν δέ ἀπέλθῃς ἐκεῖ, καὶ ὅτε πολλῇ
 Ἐχaleπώτερα τούτων ἀκούῃς, καὶ τὰ ἀνέκστα βλέπῃς βασανι-
 στήρια, τί ἱραῖς, πρὸς τίνα καταφύξῃς; τίνα καλέσεις σύμ-
 μαχον καὶ βοηθόν; Τὸν Ἀβραάμ; Ἀλλ' οὐκ ἀκούσεται.
 Ἀλλὰ τὰς παρθένους ῥακίνας; Ἀλλ' οὐδὲ αὐταῖς σοι μετα-
 δώσουσι τοῦ ελαίου. Ἀλλὰ τὸν πατέρα, ἀλλὰ τὸν πάππον;
 Ἀλλ' οὐδὲ τούτων οὐδεὶς ἵσται κύριος, καὶ σφόδρα ἄγιος ὁ
 λύσαι τὴν ψῆφον αἰώνην. Ταῦτ' ὅν' ἅπαντα λογισάμενος,
 τὸν μόνον κύριον ὄντα τὸ χειρόγραφον ἐξαλείφαι τὸ σὸν, καὶ
 τὴν φλόγα ἐκίβησεν σβῆσαι, τοῦτον ἰκέτης καὶ παρακάλει καὶ
 643 ποιῆσον Ἰλεων ἡδὴ, τρέφων, ἰνδύων διηκτικῶς ἵνα καὶ ἐντεῦθεν
 μετὰ χρηστῆς ἀπέλθῃς ἐλπίδος, καὶ ἐκεῖ γενόμενος τῶν αἰωνίων
 ἀπολαύσῃς ἀγαθῶν ὅν' ἔγινετο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν. χάριτι
 καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ καὶ
 μεθ' αὐτῷ τῷ πατρὶ καὶ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς
 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

* γεννηθῆσαι ἰ. γινέσθαι D E. ἰ. ἐκεῖ οὐκ. C. Vespas. π. προΐσθαι C. I.
 προαποτίθηναι H. ἰ. εἰς C. Μοχ ἀποσχεσθαι B B L. ἰ. μὲν om. B. Flag.
 ἰ. τὰ δόγματα I. ἀπολαΐναι] + καὶ τι λέγω ταῦτα; εἴπω τι καὶ τοσούτους E.
 ἰ. τὸν] καὶ τὸν C. αὐτῇ] δοῦναι I. ἰ. τὰ om. E. Μοχ ἀκούῃς προ
 ἀκούσας A. B. D. E. F. H. I. ἰ. αἰώνας om. C. αὐτῶν B E F H. Μοχ
 τοῦ ελαίου cum art. A. B. D. E. F. H. I. καὶ ἐνδοξον Edd. καὶ δοῦναι in
 σκοπίδας. αἰώνας] αἰῶν H. μετασχεῖν A B F. H. I.

ANNOTATIONES

AD HOMILIAS IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

(ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΜΙΛΙΩΝ ΕΙΣ
ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ)

ROM. XII.

P. 531 D. not.² Pro " *μερὺς σωματίου* A. et a pr man. B." corrigendum, " *μερὺς σωματίου* F et a pr man. B."

P. 532 C not.² *mi* ad *καθόλου* G. "Sententiae summae et epodosi omnino negationem postulat, quam aut h.l. positam virgula sejunge a *καθόλου*; aut si minus commode hic stare videatur, inserte post *ἀμάρτιαν*, legeque *οὐκ ἐν δυνάμει*, sive *οὐχὶ δυνάμει*." *Heyse*. Scilicet fugit Censorem acutissimum, verba *mi* ad *καθόλου*—*eis σωματίου*, pariter ac praecedentia ex Sacro Codice assumpta esse. Idem Benedictum accidit.

P. 534 D. lin. 7. *πρὸς τὸν ἐντὶ τῆς ἀρετῆς ἀγῶν*. "Cf. *Alb. Jahn*. ad Gregor. Nys. de Anima Ed Krabinger p. 259 sq." *Krabinger*

P. 535 E. not.² Vitiosa est scriptura Cod. G. ita o Vat. emendanda: *συναρπάζειν ὁ θάνατος ἀβύσσους οὐκ ἔσται*.

P. 537 C. lin. 1. Pro *σπασμύου, τραυματίου* tacite ediderunt Mor. Ben. reclamantibus libris.

Ibid. lin. 4. *εἴτε καὶ ὁ πύρρς, εἴτε δὲ διαφθορίαν ᾗ*. Sic Vat. "Placet. Hoc Graecum est, neque tamen adeo urgenda antithesis, ut addas *πύρρς μὲν*. Alterum, quod Cod. exhibet, Graecitatis sensus et suadet et comprobat: alterum Scholastici foret, non Chrysostomi." *Heyse*.

P. 538 D. not.² *Εδεβatur γὰρ τῆς ἀσθενείας αὐτῆς*. Nunc *αὐτῶν* Ben. *substantias*. Praeter I. (qui *δοῖς* in textu, in marg. autem a manu secunda *τῆς κατὰ* habet) genuinam lectionem servavit Vindobonensis alter (Lamb. CXXXIV) Matthaeus, qui totum hunc locum excerptit (Nov Eclog p. 436 sqq) sagaciter vidit, tum vitiosam esse scripturam,

tum qua ratione et maculanda sit. "Οὐσία nec sensu philosophico, nec sensu populari huic loco convenit. Primo hic *ποῦ* philosophice loquitur, sed populariter. Sed populari sensu jam dixit *φύσις*, quod idem est. Secundo, sensu populari de *οὐσίᾳ* accipi nequit, quod opes inferiores sunt naturae et cognatione. Cur ergo additum sit οὐσίᾳ, quod rem auget? Ex ut, quas mox de sepulchris dicuntur, conjici possit τοφῆς, *jura sepulchrorum*. Sed hoc tamen nimis recedit ab edito. Proxime ad οὐσίαν accedit δόξα. Dicitur autem, ipso Chrysostomo auctore, δόξα δὲ justis quae persolvuntur mortuis. Vid. Tom XI p. 59 A. διὰ τοῦτο καὶ τὴν δόξαν ἐπὶ τῶν ἀπελθόντων φάμεν. In uno hoc aliquis offendere possit, quod hic δόξα et διάνοια junguntur. Iaindorus Pelusiotica hanc totum locum fere ad verbum expressit Lib II Epist. 151 p. 193 E. Sed ibi etiam est οὐσίαν. Collationes Iaindorianas non sunt ad manus. Tamen in notis video memorari δόξαι. Aliqua ita est ibid. Lib II Ep 233. p. 2. η B οὐδὲ τὴν δόξαν αὐτὴν αἰδεῖται (ἢ φιλεργησάτω) ἀλλὰ καὶ (forte addendum κατὰ) νεκρῶν σωμάτων εἰς μαρὰς ἐπληρίζει δεξιὰ, πικρὸν καὶ παρασχομὸν λεπτύνει ἐσθαρσύνει τρέπον. Denique Lib V Ep 491. τὴν δόξαν αὐτὴν ὑψίζει. Euseb Praepar Evang p. 358 D. μὴ τοφῆς νεκροῖς ἐξαιργῶν, ἀλλὰ καὶ γῆς αὐτοῖς δόξαν γὰρ εἰς τὴν δόξαν προσπαύλλειν. Haecenus ille.

Ibid. not f. καὶ οὐδὲ τῇ θανάτῳ ἀπὸ αὐτοῖς σπείδονται. "Est sane quo offendantur in vulgata. Recte dicimus σπείδονται et τιμῇ, et quod est utilitatis Chrysostomo, πρὸς τιμῇ. Sic ille p. 693 A. ἵνα αὐτὸν πρὸς ἀπλοθόνην σπείδῃται. Quorsum autem hic utrumque simul τῇ θανάτῳ ἀπὸ αὐτοῖς σπείδονται? Subintelligitur licet τῇ θανάτῳ ὑπὸ κούφῳ ὑποχωροῦντι, quatenus elegantiam in isto dactilo, quas sit casus commodi (hoc unice verum) ita explicandus ut videatur dicere, θανάτων ὑποχωροῦντες; manet tamen in ipsa cogitatione ingratus pleonasmus. Paleogr non mihi rem liquera. An proponendum ἔλασται? Heyze

P 538 E not^h *cardibus et nervicibus* Brit. Musculus interpungit, εἰς συμμυχίαν ἔλασται τῶν τοιούτων φύσιν, μεσσημάτων εἰς πόλιν ἐνέπλησαν. Sic etiam Veron Sav.

P 539 B not^u Floril. in textu impresso *λίον* habet, sed notavit Euxelius in marg. "Exempl. *λίον*."

P 539 C not^z. "Praepositiones ἐπὶ et ἀπὸ dici non potest quoties confusa sint." Bast Comment. Palaeogr (ad Greg. Cor p. 794 Ed. Schaef.) Musculus ex auro et argento parantur Britius. auro et argento decorantur. Is utilitas describendis aut ἀπὸ aut ἐκ usurpat Noster Tom XL p. 337 D τὰ δὲ ἐσθάρματα καὶ τὰ λουρα σκευῇ ἀπὸ ὕλου κατασκευάζονται μέντοι. Ibid. p. 378 B. καθέδρας καὶ ὑποπόδια ἐξ ἡμυροῦ πλέται.

P 539 D. lin. 6. τὰ γὰρ εἰς τούτων ἀντιμέτωπα σκευῇ. Hanc turpitudinem

tecte carpit Noster infra p. 626 C. Tom. VII p. 261 E. καὶ τὰς ἀργυρὰς
 τραπεζὰς καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατασκευαστότερα ἐπισκεύσας. Aretius Tom. XI
 p. 377 D. οἱ κεράρια ποιοῦντες χρυσά, καὶ χυτρά, καὶ ἀλάβαστρα. τί δὲ
 αἱ γυναῖκες αἰσχυνομαι μὲν οὖν, πλὴν ἀναγκαῖον εἶπαι· ἀμύβας ἀργυρὰς
 ποιοῦσαι. Adde Clem. Alex. Paedag. p. 188 Ed. Pott. κλυτῆρες δὲ
 ἀργυραὶ, καὶ λεπταὶ, καὶ οὐκ ἐβαφα, καὶ πιναῖςτοι, καὶ τρυβλία· πρὸς ταῖς
 τούτοις νεκρῇ ἀργυρᾷ τε καὶ χρυσῷ, τὰ μὲν εἰς διακασίαν τραπεζῇ, τὰ δὲ καὶ εἰς
 ἄλλας τινας (ἴσως αἱ) αἰσχυνομαι καὶ λαγνῇ, χρυσίαις. In scholiast. τὰς
 λεγομένας ἀμύδας φασὶν, αἵτινες οὖρον καὶ ὕψθον εἰσι δοχεῖα.

P. 540 E. ποί ο φ κοθήμενος αἰτέον. Sic Tom. VIII p. 395 C. τὸ δὲ
 δρὼν καθίσαι, πολλοὺς πρῶτα προδιασπουδῶντας (αἰεὶ ὅν, vel ἐπὶ ὅσῳ). Cf.
 Annot. ad Tom. VII. p. 655 C.

P. 541 A. In ult. λέγεται γὰρ τίς ἐτίμωσεν. Aristippus naistat. Ding.
 Leert in Vita ejus § 75. ἀναχρησμοσάτος προσέτινος τῇ ὅφει· τοῦ δ'
 ἐγναματῆσαντος, οὐκ εἶχαν, εἴτε, τόπος ἐπιτηδεύσαντος.

HOM. XIII.

P. 542 B. In. ult. τὸ συμμετρον τῇ προσηγορίᾳ τοῦ ἀθροωμένου δηλοῖ.
 "Demosth. c. Mid. ποῖα γὰρ πρόφασιν, τίς ἀθροωτική καὶ μετρία συγψή;"
 Horat. Lib. II Ep. 2. Intervalla videas humane commoda, i. e. non
 valde commoda, ut sunt res humane "Dus

P. 543 A. ποί· ἀναπλῶσι, ἐξαπλῶσι (ἐξ ἰν. ranta) Vat. De verbo
 ἀναπλῶν dictum ad Tom. VII p. 487 E. ubi idem cum ἀναπλῶν
 confunditur. Legitur λέγον ἀναπλῶσ Tom. V p. 485 B. ἀναπλῶσαι
 παφιστῆρας Tom. X pp. 541 C. 658 C. Alio loco Tom. VI p. 19 B.
 ubi edebatur τὴν προφητίαν ἀναπληρώσας, Montef. ex Codice dedit
 ἐξαπλώσας.

P. 546 E. ποί· οὐνοῦν οἶ] οὐνοῦν G. "Lego οὐκῶν." Hec. Cf.
 p. 575 D. not.^d.

Ibid. lin. 10. Pro ἀποτρίχοντα, ἀποτρίχοντα tacite edidit Montef. invito
 libro.

P. 547 A. lin. 2. Ediderunt Sav. et ejus successores, ἀλλ' οὐχ ἁποῖντες,
 ἀλλ' ὅστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν αἰσχύνῃτι κ.τ.λ. Verba ὅστε δουλεύειν ἡμᾶς
 absunt ab Ed. Veron. et libris omnibus.

P. 547 B. lin. ult. καὶ γέννας ἡπειρώσε. Ad hunc locum notavit in
 margina scriba Codicis E. Ἄλλαι τὸν θεολόγος λέγοντα ἐν τῷ β'. λόγῳ
 τῶν σπηλιτευτικῶν, καὶ πρόσχεται ὅλη τῇ χαρίφ. Paullo post adscripsit καὶ
 τοῦτε ἄλλοι ἐν τῇ χθὲς τῇ λαμπρῇ sine indicatione loci.

P. 547 E. lin. 1. ἀλλ' ἐξ ἀτυλογίας. Ante Morellum viciose la-
 gebatur αἰτιολογίας. Versa scriptura est in A. D. E. F. G. H. fortasse
 omnibus.

P. 548 A. not.^k. Verterunt, quare et objectionem illam asseverantem

(προλαβὼν ἐκείνην) Brix. *propterea igitur per occupationem auditorem προσενεὶς* (προλαβὼν ἐκείνην) Masc. Retinemus ἐκείνην, sed προλαβὼν in προσλαβὼν μετατέτο, ut sensus sit, auditorem adhuc conatam adiungens: scilicet per interrogationem, τί οὖν ἀκούειν, Cf. Annot. ad Tom. X. p. 505 E.

P. 548 C. not. γ. ἀλλὰ ἄρτι καὶ κατασκευαστέον. Vid. Annot. ad p. 730 C.

P. 549 B. not. x. τὰ ἐπὶ τοῖς λεγόμενα. Sic Tom. X. p. 73 C. οὐ μικρὸν ἥμιν ταῦτα τὰ πρακτικῶς ζήτημα ἐπιδείκναι. Ibid. p. 639 A. θεραπεύει μὲν αὐτὸς ἐν τῇ προτέρῃ. γλυκύτερον δὲ ἐπιδείκναι (sic a nobis editum pro ἐπιδείκναι) καὶ προσηγομένου.

P. 550 A. lin. 2. καὶ ἐφ' ἑτέρῃ Edd. "Scribe σφιδρά." Heyse. σφιδρά est in Vat. fortasse alia.

Ibid. not. i. ἐπὶ κατήγερτον G. "Nempe volebat ἐπακατήγορον, i. e. ἐκρίβδη κατήγοροῦσαν, quae est haud contemnenda lectio, immo prope necessaria propter oppositum τὸν φανερῶς θεωρούμενον." Heyse. Sed tale compositum Graecitas ignorat.

P. 551 A. not. i. Fortasse retinendum erat σολιμον. Infra p. 685 E. σολιμὸς μὴ περιττὸς ἀντιλέχσθαι παλῖμος.

P. 551 D. not. i. Rectius abesse videntur verba καὶ αὐτὰ δὲ ἡ πράξις, quae propter illud quod mox legitur p. 552 A. μὴ δίναμις τῶν ἐπιπύστων νομίσαι, ἀλλὰ τὴν ὑπόξιν τὴν ποικίλην, a castigatore male sedulo inserta esse coniectas. Exstant tamen in Catena, ubi copula ante ἡ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἄρτι decet, non male.

Ibid. not. i. Forma κατιὰς aensel legitur apud Nostrum Tom. XII. p. 376 A. τὰ ἐπὶ τῇ τῶν κατιῶν ἐστὶν ἐπὶ τῶν.

P. 552 A. not. x. "Omissio non placet. Est enim vultus τὸ μέρος ἡσυχίας, ἡσυχίας παρὰ σιγῆς." Heyse.

P. 552 E. not. i. εἰς μαριδάς τρυφῆς ἀπολαύσω. Cf. Tom. VII. p. 267 A. αὐτοῦ καὶ μαριδάς ἐν ἀσφαλείῃ γίνεσθαι λόγῳ.

Ibid. not. γ. De confusione trium vocabulorum μαχαίς, μοναχὸς, μοναχὸς dictum in Annot. ad Tom. VII. p. 698 D. Iste locus est: εἴαν ἂν εἴ τις παρθέτος καὶ θυγατέρα βασιλῆως ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀπεστεργάνῃ τοῦ βασιλέως, καλεῖται μοναχίχης (valg. μαχαίς) ἀνδρὸς καὶ διαπύσσει αὐτὴν ἐν τῇ δαδιδόμῃ: quosum omnino conferendus erat locus Euseb. Hist. Eccles. VI. 5. τὸς ἐφ' ἑβραίων τοῦ σώματος μοναχίχης αὐτὴν ἀπὸ τῆς παραδοῦσαι. Porro coniecturae nostrae ibidem propositae de alio Nostri loco (Tom. XII. p. 154 B. καὶ ταῦτα δὲ τῶν ποικίλων ἰδίων ἐστὶν, ἐν ταῖς τὴν χρυσίαν δαδιδόμῃ εἰσὶ καὶ γὰρ δοῦλοι ἢ, εἰς ἐλευθέρους, καὶ μοναχίχης (μοναχὸς Edd.) καὶ ἀπὸ τῆς, προτίτῃ δὲ τὸν μισθόν, ἀπὸ ἀντιλέχσθαι) ne nullo quidem nos poenitet, immo magis magisque in ea acquiescimus. Cf. Tom. I. p. 20 E. οὐκ ἄρτι καὶ ἐν ταῖς χρηματικαῖς τῶν γυναικῶν ἐστὶ τὰς

μιν εἰσελθεῖς καὶ ἀνασχίοντες ποταμὸν καὶ ἀραπίται καὶ θαυμαστοὶ μολοῖ
δὲν προσοῦτο κ.τ.λ

P 553 A. lin. 6. ἀναμνησθε τοῦ λόγου κ.τ.λ Cf supra p. 517 E.

P 554 A. not.^a ἀψώστες] ἀψώστες Sav solus, quod nascimus an
typothetas tribuendum

P 554 C. lin. ult. οὐδὲν παρὰ τοῦτο καὶ ἐστὶν πρὸς ἀμαρτίαν, vel καὶ
οὐδὲν Μουσ. ποτὶ καὶ ἀμαρτίαν καὶ ἀμαρτίαν Μουσ. Vid. Annot.
ad Tom. VII. p. 512 C.

P. 555 C. not.^b πόντος] + ἐκείνους τοὺς ἀπώλους Floril. p. 213 (Tom.
XII. p. 513 E.)

Ibid. lin. penult. ἴδεν ἄρα παρὰ ἀναλλογῇ. Particula ἄρα abest a textu
Benedictino, innotis libris.

P. 556 A. not.^b ἀλλὰ καὶ τοῦ παθῆναι εἶς sed etiam ut beneficium officium
Brix. " Utique recipiendum τοῦ παθῆναι εἶς εἶνε τοῦ εἶς παθῆναι Propter id
irruunt enim τὸ εἶς facile omittitur, quod facile locum mutat." Heyse.
Cf. Tom. X. p. 52 D. not.^b

P. 556 B. lin 5. ὅταν τινων κ.τ.λ. Sequentia excerptit Auctor Flori-
legu p. 278 (Tom. XII. p. 559 D.) unde varietas lectionis aliquan-
tulum amplificari potest B. not.^c ἔβρισκε. Μοκ. καὶ μὲν ἐπαινεῖσθαι]
+ καὶ θαυμάσασθαι, not.^d χαλεπώτερον. D. not.^e ἐμύνασθαι.

HOM XIV

P 558 A. not.^a Cf. p. 562 A. εἶδες οὕτως εἰβίξεν ἀσπράγαν τῇ χάριτι
τὴν παρουσίαν.

P. 558 B. not.^a τὰς λέξεις ἀπεβόρεθα. Infra p. 568 A. ἴδον ἀπλῶς τὰ
λεγόμενα ἐκδιδόμεθα. Tom. X. p. 643 E. ὅταν δὲ ἀποσπῇ στυγερὰ καὶ ζῶν.
τὸν περὶ τῆς οἰορομίας παθεῖν λόγον. Tom. V. p. 188 C. τὰ δὲ κατὰ διπλὴν
ἐκδοχὴν, τα τε αἰσθητὰ ποιοῦντες, καὶ τὰ ποτὶ εἰδεχόμενοι Dicitur etiam
ἐκλέγειν εἰς λέξεις, ut Tom. III. pp. 392 D. 395 D. sed manifestum, ut
fallimur, ἐλεγεσθαι.

P 559 E. lin. 3. πρὸς τὸ εἶναι ἴσως ἄγχεω ὡς βούλεται. Sic Sav. et
libri omnes. ἄγχεω Veron. ἄρχω Mor. Ben. agere Musc. regere Brix.
Unica verum est ἄγχεω. Sic Noster Tom. IX. p. 232 C. ὅτι ἢ ἀλέφοντας
καὶ ἴσους ὄρνιθας ἀγχομεν ἐκπιδάσκοντες, καλλῶ μάλιστ' εἰς πᾶσιν τὰ ἐν ἡμῖν.
Tom. XII p. 289 C. ἀλλ' ἄγχεω εἴην ψυχῇ, καὶ ἐπίθεις ἐντὶ κατὰ καθήκον
γὰρ ἴσους δυσχεροὺς οὕτως δυσχεροῦς. Dio Chrys. p. 590, 45. καὶ ὁ
ἡγίος ἐκρίνει τοῦ χαλεποῦ, τὸ καλεμαῖον σθένος τοῦ ἴσους ἀπὸ βούλητος
ἄγχεω

P 561 C. not.^b Vid. Annot. ad Tom. X. p. 310 D.

P 561 D. not.^a βοηθοῦνται. " Sic in Epistolis ad Olymp. ali-
quosies, ἀρημία τῶν βοηθουμένων." Heyse.

P 562 D not.¹ κατ' αὐτό. "Legis κατὰ τὸ αὐτὸν χρόνον." *Dua* "Sed fortasse nihil notandum. Sic enim Demosthenes, quem in multis imitatur Noster, dicit κατ' ἐκείνου (τὸν χρόνον) vel etiam κατ' ἐκείνου. Cf. *Dindorf* Praef. ad Dem. p. ix." *Heuse*. Hoc non defendit κατ' αὐτὸν vel κατ' αὐτό, *scilicet*, eodem tempore, quae tamen locutio apud recentiores quidem indubitatae est fidei. Noster *Tom* IV p. 592 C ἄλλως δὲ καὶ τὰ δύο ποσὶα κατ' αὐτὰν τυγχάνουσιν τῶν δύο λαῶν ἢ τυχοῖς *Ibid*. p. 592 C καὶ τὸν φέρει, ὡς κατ' αὐτὰν δύο πόλεις ἐργασσομένην. *Tom* III. p. 31 A. τρία κατ' αὐτὸν ἀγαθὰ *Tom* X p. 126 E. ὅταν πάντες ἕρῃ καὶ κατ' αὐτὸ εἶναι ποιῇ Cf. *Thom* ad *Suid* *Tom*. II p. 73 *Jacobs* ad *Arch* *Tabl*. p. 626.

P 561 E. not.¹ Ὅλην conjecturamus συμμέτρων vel πρῶτων. Con-
fusa videantur ἡμέτεροις εἰ προτιροὶ supra p. 556 E. Sed praestare videtur
συμμέτρων *Tom*. IV p. 704 C ἵνα καὶ ἀμαρτάνουσι σύμμετρα συγγνω-
σκουσιν τοῖς ποιοῖσι.

P 563 B. lin. 1. Post τῆς ζωῆς addunt ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ *Sav* *Mor*
Ben verugnapobus libris "Verba ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ absunt a Μουραῖ"
Matth Numa etiam infra D lin 8?

P 564 B not.¹ "μῆναι ὅσοι αὐτά. Quid hoc? Lego μῆναι πρὸς-
τοῖς αὐτοῖς." *Dua*.

Ibid. not.¹ ὡς δὲ ἀπὸ ἄλλης. Eadem est constructio τοῦ ὡς infra
p. 710 B. ὡς δὲ ἔλυσαν τὴν ἄρσιν *Tom* II p. 139 B. ὡς δὲ τὸ ἀπο-
λυθεῖς εἶρε

P 565 C. lin. 6. Diminutionem contextus ex G et Cat. Editi sic:
οὐκοῦν οὐχ ἀμαρτησάμεθα λοιπὸν οὐχ ἀμαρτησάμεθα, ἢ μὴ κ. τ. λ. "Legō
οὐκοῦν ἀμαρτησάμεθα λοιπὸν, οὐχ ἀμαρτησάμεθα, ἢ." *Dua*

P 566 A lin. 2 οὐδὲν ἵσπου φαίνεται, ἀλλ' ὅτι φερει καρποὺς κ. τ. λ.
(vid. p. 567 A lin. 2). Sic Veron. omittit quae interfacerent

Ibid. lin. 4 ὅταν κατεξαιστανται *Fald* ὅταν κατεξαιστανται *Cat*.
Accentum mutavimus. ut cōnjuhciēnis καὶ νατβι κατεξαιστανται. Quod
si minus placet, legendum κατεξαιστανται, ut *Tom*. X p. 406 E. ubi vid.
Annot.

P 567 A lin. 5 ὅταν ἐλαῖον τὰ ζιζανία γινόμενα σιτον "Haec de
pizania dicta cum Evangelio non omnino concordare videntur" *Montef*
Consonant cum Evangelio ut ab ipso Chrysostomo enarratur, *Tom*
VII p. 482 C. Τί δι' ἐστίν, "μὴ περιφρονεῖτε ἅμα αὐτοῖς τὸν σίτον," Ἡ τοῦτο
φῶσιν, ὅτι εἰ μάλιστα κινεῖν δελεῖ καὶ κατασφάττει τοὺς κίρτικους, ἀνάγκη
πολλοὺς καὶ τῶν ἀγίων συγκαταβάλλεσθαι ἢ ὅτι δι' αὐτῶν τῶν ζιζανίων
πολλοὺς εἰκὸς μεταβαλίσθαι καὶ γινέσθαι σίτον. "Ἄν τοῖς προλαβόντες
εἰπὸντες ἐκρίνωσιν, ἀμύνουσιν τῷ μάλιστα γίνεσθαι σίτῳ.

P 567 C. lin. 2. Edebatur, ἐπιπῶν γὰρ αὐς ἀνάγκη φύσιν τὸ δῶρον
ἐνέσθην, ἀλλ' ἐπιπῶντα ἀποκρισέναι ἐνέχουσιν. h. e. vertente *Montef*.

quia vero non necessitas naturae domum intulit, sed libertas proponit largita est. Scripsimus ἀνάγκη et ἐλευθερία de nostro.

P 568 A not.^r “ τῷ βασιλεῖ H. Male. Vid. Annot. ad Gregor. Nys. de Precat. p. 138 sq.” Krabinger.

Ibid. lin. 8 σόφρα γὰρ ἐστὶ αὐτῶ. Pro γὰρ, vel mendose scripsit Mor. quem secuti sunt recentiores.

P 569 B lin 7. καὶ σταυρομένη πάροθεν. Vid. Annot. ad Tom. X. p. 177 D.

P 569 D not.¹ Libri omnes, tam scripti quam editi, πάλιν τὸν Χριστὸν ἐπ’ αὐτῶν, nullo sensu. Catena sola, πάλιν τὸ χρηστὸν ἐπ’ αὐτῶν, egregie atque id ipsum aut in suo exemplari inveni, aut ex ingenio commentus est Musculus, vertens. *Rursus quod datum erat et acceptabile ipsis accommodat*

P 569 E lin 6. τὸ μὴ διανοῦσθαι ἀρετῶν τοῖς ἐκείνου νόμοις. “ Hic locus mendii manifestus. Legendum ἀρετὰς ἐσθαι.” Dica. Badius tentat, ἀρετῶν αὐτῶ καὶ τοῖς ἐκείνου νόμοις ἀντάσσεσθαι. “ Suspiscabar ἀρετῶν, sed nihil mutandum. Cf p. 723 A. οὐ χωρὶς αὐτῶ ὁ μαρτυρῶν θεῷ σφάδρα δύναιται ἀρετῶν.” Heyse. Verum aliud est ἀρετῶν θεῷ, aliud, et quidem insolentius dictum, ἀρετῶν τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις. Nobis quidem non displicet ἀρετῶν, sufficere, parva esse.

Ibid. τὸ μὴ εἶναι ὅς τις χρεὶ τῷ Χριστῷ. “ Egregie Dunsceus, ὅς τις Χριστῷ τοῦ Χριστοῦ, quod unice proba.” Heyse.

P. 570 B. not.^b Hic quidem tanta est librorum dissensio, ut marginis limites exsuperet

τοῖτο γὰρ τὸ τὸν Χριστὸν ἔχειν, τοῦ τὸ πνεῦμα καὶ ἰ. Veron.

τοῦτο γὰρ τοῦ τὸν υἱὸν ἔχειν, τοῦ τὸ πνεῦμα San. Ben. Ita H.

το γὰρ τοῦ τὸν υἱὸν ἔχειν, τοῦ (COIT. τὸ) τὸ πνεῦμα F

τὸ γὰρ τοῦτο τοῦ τὸν υἱὸν ἔχειν, τοῦ τὸ πνεῦμα A

τοῦτο γὰρ τοῦ τὸν Χριστὸν ἔχειν, τοῦτο τὸ πνεῦμα (et add. τοῦτο post εἶναι) G.

τοῦ γὰρ τὸν Χριστὸν ἔχειν, τοῦ τὸ πνεῦμα B.

τοῦ γὰρ τὸν Χριστὸν ἔχειν, καὶ τὸ πνεῦμα D.E.

τοῦ γὰρ τὸν υἱὸν ἔχειν, καὶ τοῦ τὸ πνεῦμα I.

Denique, quod nos edendum curavimus, τοῦ γὰρ τὸν υἱὸν ἔχειν, τοῦ τὸ πνεῦμα Cat

P 571 A not.^d. ἐν ᾧ φη verterunt interpretes. Fortasse scripsit Auctor, ἐνταυρόθεν καὶ ἀπὸθεν καὶ ἐν ᾧ φη.

P 571 D not.². τὸν σαρτώνα. Cf p. 696 E. οὐχ ἵνα ἐγκαίωσιν, ἀλλ’ ἵνα σαρτώσιν, ἵνα τὰς ἐκτεθρίαιας ἀνέστησω.

P 572 B lin. 2. πάντες post ζωὸς casu omittit Montef.

P 572 C lin 5. οἷον πῶς οὐκ ἐκδύναται. Frequentius quidem dicitur οἷος σημεῖως. Noster infra p. 537 E. Tom. X p. 377 A. ὅπως γὰρ

ἰσχύεται συνεχῶς ἀπὸ τῆς καὶ συνεχόμενος οὗτος τοῖς. S. Basil. Tom. II. p. 10 B. συνεχόμενος οἶον ἀπὸ τοῦ Ὑπὸ τριῶν conjungit Noster, modo sana sit lectio, Tom. IX p. 218 A. πῶς ἵσταν ἀπὸ τοῦ οἶον ἀποσπαινοῦσα γυνὴ δαυδότες, συνεχόμενος.

P. 572 D. πολὺ ἐκ τῆς κομῆδος ἐκείνης. "Censuo legendum ἐκ τοῦ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τῆς παρουσίας ἐκείνης. . . vel ἐκ τοῦ κύματος τῆς παρουσίας ἐκείνης. . . Nulla hic comædiæ ἀμικτωδία." Dux. "Videtur legendum ἐκ τοῦ κύματος ἐκείνου vel ἐκ τῆς κομῆδος ἐκείνης, quærum correctio nemini alteri magis fâvet τὸ ἀποστῆναι, alteri τὸ τίθειν." Heyse. Idem ex curis secundis "Sed interim apud Chrys. κομῆδος alio sensu usurpatur, quæm quo potuerunt antiqui ætymologis scriptores. Cf. Tom. X. p. 61 C τοῖς οὖν ἄλλοις εἰδέναι ἢ μάθῃναι καὶ γινώσκῃν, τοῖς δὲ τῶν ἐπιτελοῦντων οὐδαμῶς ἄλλοις συνεστάναις ἢ ἀπὸ ἀσχετότητας καὶ γέλωτος καὶ κομῆδας ἀπόστῃν. Ibid. pp. 105 B 106 B." Hoc verum. Scilicet cognata vocabula ἀμικτωδία καὶ κομῆς nullo fere discrimine adhibet Noster. Κόμα vero et κομῆς apud eum legere non temeritatis.

P. 573 A lin. 4. καὶ μεθυστικῶν (b.e. ceteri cum ebrio) παρῳαζόμενον σύγκρισιν. Frustra Duxaus legendum censet καὶ πλεονεκτικῶν καὶ μεθυστικῶν, probante etiam Heyse nostro. Nam paullo post sequitur τὸ μὲν γὰρ εἶδος τῆς μέθης διάφορον, ἐπειδὴ τὸ μὲν ἐξ αἵνου, τὸ δὲ ἀπὸ χρημάτων γίνεται τὸ δὲ πάθος ἕρμαιον. Si quid mutandum, libenter legemus καὶ μεθύοντων καὶ μεθύοντων παρῳαζόμενον σύγκρισιν.

P. 573 D. not. v. Edebatat αὖν ἱστιστικῶν, ἐγγυλάσεται θεφιλῆς. Musc. deridibitur abunda. Briz. majorem in modum lachrymæ habenti. Montef. effusa irridibitur. Contra linguam omnes; nam ἐγγυλάσεται acivum est. Codices B.E. ἐγγυλάσεται dant, ἐγγυλάσεται I. ἐγγυλάσεται A quod fugit Editorem Ben 244. Scriptum igitur cum interrogatione, 'ἐγγυλάσεται θεφιλῆς; (Cf. Tom. X. p. 199 E. καὶ γὰρ μοι μοι λυγρὸν θεφιλῆς ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ.) Scilicet inter concionandum auditoribus mos erat plausu, rifu, variisque acclamationibus verba Oratoris ex-cipere. Tom. VII p. 232 D ἐπικρατεῖ τὰ εἰρημικά, ἀλλὰ μοι πρότις οὐ δαί. Tom. IX p. 239 C. δὲ τί ἐπικρατεῖται; Tom. X. p. 259 E. ἐβοήσεται μεγάλη; Infra p. 697 C. ἀλλ' ἔμεν καὶ τάχα γυλάσασθε τὸ εἰρημικόν, ἐγὼ μόνον αὐτὸ ἐρῶ.

P. 574 A. lin. 2. Pro πέντῃ τῇν νύκτα, κατὰ τῇν νύκτα dedit Montef. mendo typographico, ut videtur.

P. 574 E. not. 1. ὡς αὖν τῇ συνεθείᾳ διουθῇ τι γινέσθαι πλέον. Unus συνεχῶς, non male. assidue Briz. Tom. I. p. 423 D. ἴδον ἀνάγκη τῇ διδασκαλίᾳ συνίεναι κατὰ ἐκείνην, ὡς αὖν, ἡμεῖς, ὡς τῇ γυνὴ συνεχῶς διουθῇ κρατηθῆναι κατὰ τοῖς ἀκούονσι τῇ διδασκαλίᾳ ἢ λόγῳ. Ibi Montef. "Basil. et plerique MSS. συνεχῶς. Morel. et pauci συνεθείᾳ."

Ibid. lin. 8. αὖν τὸν λόγον παρὰ πρῶτον ἀκούοντων. "Resperxit nimirum

Plat. Phaed. p. 83 D ad quem locum vid. *Wyttenbach* p. 220." *Kraßinger*.

P 575 A lin. ult. καὶ αὐτῆς ἐκπαιτταίνονται τῆς ζωῆς. "Vid. *Boussonade* ad *Eunap* p. 400. coll. *Aeschyl. Prom.* V 996. *Thurjd* VIII. 81." *Kraßinger*

HOM XV

P 575 D lin. 1 "Ποτὶ βίου Corrector F jubet inserti, καὶ ἐστὶ τὸ πνευματικὸν εἶναι βίον δι' ζωῆς καὶ εὐρησῆς διατελεῖν ποιεῖ." *Heyse*.

Ibid not. d. "ὡς αὖν ἐφείλαμεν G. Scribē οὐκ οὐν Cf p 546 E. not. w." *Heyse*. οὐκ οὐν ἐφείλαμεν Vat

P 575 E. not. i. et abest a quibusdam Codd. NT apud Matthaeum. non a Chrysostomica. Sed verba καὶ ἡμεῖς πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις silentio praeterit Noster ad loc. Vid. *Tom.* X. p. 513 E.

P 576 B. not. i. "Aut recipiendum αὐτῶν, καὶ ejiciendum δέχισθαι." *Heyse*

P 578 B. not. i. "Corrupti interpolatio. Nihil subintelligitur quam quod proximum est, οὕτως ἐκτελεῖντο. Πᾶσαι γὰρ εἰσθεμεν τοῖς βούλους καλῶν." *Heyse*

P 578 C lin. ult. ἀλλὰ ὅρατι τραπίζῃ ἐκβλήθῃσι πατρικῇ. Hic in margine Codicis I a librario adscripta sunt versus qui sequuntur *Iambici*.

Στίχον τοῦ Κυροφιδάτου^α.

Θίμας τραπίζῃς ἐκβάλλει τοὺς Βουλγάρους,
πάντες γὰρ φροσύνονται ἐν τυθῇσι.
Ἄλλης τραπίζῃς ἐκβάλλει λυσιεὶς πλῆθος,
ζυμῶς γεμίσσῃς, προμύμων, σκαρδῶν, μόθῃς
ὅς ἢ διαφύσσονται Χρῆσται ἐν τάχει,
ἢ τῆς τομῆς μάχονται αἰσῶνις ἐμβάλοι,

P. 579 A lin. 4 [ἐκτελεῖν] ἐκτελεῖν Sat errore typographico; quem tamen non correxerunt M^{or} Ben.

P 580 A not. 2 Valcanus, quem deficiente G. hic illic inapeximus. ἐπειδὴ αὖ πάντες ἀληθοῦς μεγαλὴν εἰς: πραγματῶν, non male.

P. 580 C. lin. penult. ὡς αἱ διὰ τὴν σωφρονισμῶν ἐστὶν αἱ διὰ τὴν σ' Vat.

P. 580 E not. 9. τὰς ἐπαγωγὰς Vat. Vid. Annot. ad *Tom.* X. p. 422 A

P. 581 C lin. 3. Pro συγκατάληψαι, συγκατάλινται est in Vat.

P 581 A lin. 2. καὶ τὰ φαινόμενα ἀλλοιζοῦνται τὰ τοῦ νοοῦ Vat. Vid. *Amos.* viii. 3 LXX

* "Val Κυροφιδάτου" Scribitur enclitica minutissima et incomprehensibile exarata. Πηγαῖοι λέγοντες προπρῆμα Ὁρατὶ ἀντικρίν, καὶ τὸν Κυροφιδάτον, ἴσχυοντες." *Collator*.

P 582 C lin. 7 οὕδε γάρ—ὁποσποσούται] οὕδε γάρ οἱ αποικοινοῦντες αὐτῇ ἀνθρώποι τοιαύτην ὑποτάσσονται Vat.

P. 582 D. lin. 4 καὶ γὰρ αὐτῶν ἡμᾶς τίθεται] γὰρ αὐτῶν εἰς ἡμᾶς τίθει Vat.

P 582 E. lin. 8 Vulgo interiangunt οὐκ ἐκείνης κατόρθωμα τοῦτο εἶπε δὲ, καὶ ποιεῖ ἐλπίδι. Post, non ante, τούτο disting. F. Vat. alii

P 583 C. not. * "μὴλοισι] Sic omnes. Sed legendum e datur μελλήσαι, ut conjicit Savinius." Montef. Scriptura μελλήσαι exstat in duobus nostrorum, qui sunt illi ipsi, quos contulimus se proficitur Montef. Legitur hoc vocabulum infra p. 737 E. Tom. VII p. 267 D.

P 584 A. not. ° εἰς τὴν ἰδίαν αἰχμαλωσίαν Vat

P 584 D. not. z. φορὰς est in Vat non male. Vid. Tom. X pp 406 A 600 D

P 585 C not. * D. not. z. Nunc προσεζέσθαι scribendam esse reponimus, tum hic, tum infra pp. 591 E. 594 B

P 585 E. lin. 4. τὴν κινδύνου] super τὴν κινδύνου invenit libris edidit Morell. quæst. secuti sunt Benedictini.

P 586 E. not. !. Lectio Codicis G hæc est φθαρτὸν τὸν κόσμον, δι' ἡμᾶς ἀφθαρτον. δι' ἡμᾶς κατορθῶσαι τοὺς προφητας δι' ἡμᾶς εἰς αἰχμαλωσίαν ἀφῆκον δι' ἡμᾶς εἰς σήμερον ἰμνησίαν. δι' ἡμᾶς τὰ μυστὰ ἐπεμνε κατὰ. καὶ προφητας δὲ δι' ἡμᾶς αὐτοῖς ἐνοήσαν. καὶ ἀποστέλλουσιν δι' ἡμᾶς. δι' ἡμᾶς τὸν μονογενῆ. τὸν δευτερον δι' ἡμᾶς πολέζει.

P 588 B. not. * Verba sunt Esaiæ, non Jeremie. Fortassis Chrysostomus in mente versabatur locus Jerem. ix. 1.

P 588 D lin. 5 Πρὸ καὶ ἐριθρίας Morellus auso, ut videtur, arbitrarij οὐκ ἐριθρίας dedit; unde error in recentiores interpsit

P 590 A. not. ! Scriptura κατασκευάσαν confirmari potest ex Fl. + p. 410. (Tom. XII p. 618 C) et Homilis de perfecta Caritate, quæ dicitur, Tom. VI. p. 294 D.

Ibid. lin. 4. ποιῶσαι] καὶ ποιῶσαι Flor. Μοx ἄλλα τὰ πολλὰ μετῴκει idem

P 590 B lin. 7 "Post disporon Corrector F. add. in marg. καὶ τῆς φθορᾶς [Sic in Hom. supra dicta] Rectius cogitatione supplebis πρὸς τὰ παρόντα." Heyne.

P 590 C lin. 1 Savilius φανισσας quod operis imputandum est Tandem mendum sustulit Editor Ben. 742 "Scribendum φανισσας Vid. quæ annotavi ad Synes. Calvin. Encom. p. 176 quibus add. Crenker ad Plotin. pp 269 360. Krabinger

Ibid not. * "οὐκ μὲν οὐμῶς πρὸς Morell. qui habet οὐκ δέ" Montef. qui οὐκ de edidit. Sed οὐκ μὲν habet et non Morell

P 590 D not. d. In Verou. Sax. Mor. locus sic legitur ἡμφιβαλλῶν, τὸ δὲ προσεσθαι χρηματὶ δεῖν ἢ καὶ αὐτῇ τῇ ζωῇ ἀποδυσσασθαι ἴδιον

σκιμάτων α. v. l. Hic quidem bene de Nostro meritis est Montef qui tam scripturam quam interpunctionem suade jacentem ex libris suis restituit. Cum his conspirant nostri omnes, nisi quod in uno G δένος deest. Adde Tom VI p. 295 B. et Flor. p. 172. (Tom. XII p. 506 D.) ubi ἀμφιβάλλει εἰ δέοι προσεῖναι χρ. {Paullo ante not.} εἰσέγγισι et εἰσώσεν est in nadem, et not. εἰσώσενου πρὸ ἀποραγμένου.} Emendatam lectionem expressit Brixius.

P. 590 D lin 6. ὑποθέσθαι. Est ἀπολογία, notans Danaeo, pro ὑποθέσθαι. J Pollux VIII 142. Ὑπερίδης δὲ ἐν τῇ πρὸς Χάρητα ἐφ' ὑποθέματος ἀπὸ τοῦ ὑποθέσις. Cf. Lobeck. ad Phryg p. 468.

P. 590 E. not. ο. εἰς τὰ στίφη τῶν ἀρχ. τὰ ἀπειρα] εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀρχαγγέλων Homilia a d ἰδου vertebant Interpretes Hesych. στίφη. πλῆθος συστήματα, ταγματα. στίφος, τάξις πολέμου ἢ ὄχλος, σύστημα.

P. 591 A lin. 5 καὶ ἵππου λαυφοροῦντος Val. solus.

P. 591 C. lin. 8. ἴος καὶ — ἀετλαυρόμενον] ὥστε τὸν ἔλιον καὶ τὴν σελήνην διπῶ κρυφίαι τὸ φῶς καὶ τῆς σίγῃς ἀκίνητος ὑπερλαμπρόμενος Hom. ad

P. 591 B. not. α. " Morell. ἡμῶν, πινος recte " Montef. Legitima quidem est constructio per dativum (cf. Dorvill. ad Charil. p. 341 Ed. Lips. Jacobs. ad Ach. Tat. p. 605) sed vulgariter dicitur καταχίειν τὶ πινος. Eadem est ratio verbi cognati κατασπείρειν.

Ibid not. β. τὴν σπουδὴν ἀπασαν κενόειν. Verum vidit Danaeus. Sic Tom VII p. 356 A ἐπιπλὺ νόμα εἰς τὴν σάρα ἡ σπουδὴ κενούται. Tom. XII. p. 487 D ἐσυσεν τὴν σπουδὴν εἰς τὴν ἀλλοπρωσίαν κενούσας τῆς δουρὸς οἰκίας. Tom. III p. 352 C ἀλλὰ τὴν σπουδὴν ταύτην κατὰ τὸν ἑχθρὸν κενούσαν ἀπασαν (ubi in Ed. Ben. 2^a nescimus quomodo irrepserit κινούσιν.)

P. 591 C. lin. πενυκτ. αὐτὸ] ὥστε αὐτὸ Morell. et recentiores, repugnantibus libris.

HOM XVI

P. 594 C. not. ε. πᾶν ὅτιον ἔτερον ἐπίγ. Ita correctissimus in Indice Græco ad Homilias in Matth. a. v. ἰσώσις. Cf. Tom. II. p. 56 C. πᾶν γὰρ ἡμέρα χρημάτων ἐπίγ, πᾶν θέλωτες. Tom. X. p. 522 E. ἔτερον δὲ καὶ πᾶντα, καὶ ἑκαστὸν πᾶντα ἐπίγ.

P. 595 C lin. 7 Post μανυγερῆς Corrector in marg. F supplet: κατὰ δὲ τὴν ἐν σαρὶ αἰσχυρίαν, ταυτίσας, τὴν ἐν νεκρίῳ ἀνάστασιν, πρωτοτόκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς.

P. 595 D. lin 4 πρὸς ἡμῶς διακίετο. Musc. erga nos dimisit sua (haec). Brix. erga nos affectus erat (Deus.) Montef. pro nobis ita affectus erat Hunc locum excitavit in Annot. ad Tom. VII. p. 616 B. vertentes, erga nos benevole affectus erat Cf. supra ad p. 498 C

Ibid. not.¹ Vocale *ι* ante *αἶνον* excidit in Edd. infra p. 739 B.

P. 596 A lin. 2. *ταυτῶν ἀνεχούσιν ἐπαρτεῖν ἡμῖν.* "Malim ἀνέχουσι τοῦ ἐπαρτεῖν, quod jam potuisset video Dunaeum " *Hege*. Non opus. Adeas, si tanti es, Tom X pp. 428 D. 579 C. ad Tom XII p. 591 A. *ταυτῶν ἀνέχον τοῖς ἄλλοις παιδεύειν.* "Leg. τοῦ ἄλλου παιδεύειν." *Mañā* "Inutilis conjectura." Editor Ben. 2^{dae}

Ibid. not.² καὶ οὐδὲν ἴλας κατ' αὐτοῦ γέγονε. Vulgo *ἔμολε*. "Malim ἐπὶ ἅλ' οὐδὲν ἴλας, ἐπὶ ἅλ' ἔμολε οὐδὲν." *Hege*. Cum *ἔμολε* scribendum erat κατ' ἅλ' ἔμολε οὐδὲν, κατ' καὶ *ἔμολε οὐδὲν*. Eadem varietas notanda Tom. VII p. 232 E. καὶ γὰρ καὶ τοῖς ἰδίῃ συντηγχανοῦσι εὐ διελπον τοῖτα παραινῶν, καὶ ἡμῖν καὶ διελγόμενοι καὶ οὐδὲν ἴλας ἑρὸς γεγενημένοι πλέον ἐπὶ *ἔμολε* in tribus nostrorum habetur.

P. 596 C. not.³ "Mallem ἐγγὺς simplex, nam ἐντιστήκει regit dativum sine praepositione [vel *εἰς* *τινα*]" Dun. Cf. Tom. X. p. 2 E. καὶ γὰρ ἐγγὺς κατ' ἄλληλον ἵστησαν. Ibid. p. 585 B. τὰ ἄλλα ἱεράματα κατ' ἀδελφῶν.

P. 596 D. not.⁴ Val. τὰς εὐαγγελιστάς τε καὶ οὐκ ἴλαστον (om. αὐτὰς) ἀφελῶσι. "Αἰετὶς sane iocundior est repetitio post obitὸς οἱ δεκόντες." *Hege*.

P. 597 D. not.⁵ ἀδραστηώτερον διαλεχθῆναι Sic Tom III p. 394 A. ἀλλὰ τί πάθω, ἀδραστηεῖς ἱμῖ, καὶ ἀδραστηώτερον διαλεγομαι.

Ibid. lin. ul. Pro *ἐκλέβωμεν*, *ἐκλάβωμεν* tacite ediderunt Mor Ben reclamantibus libris.

P. 597 E. not.⁶ αὐτοζωή. Noster Tom. VIII p. 36 B. εὐ γὰρ αὐτοζωή εἰς ἀδραστον, ἀλλὰ ζωὴς θαυμασίας. S. Basil Tom. III. p. 17 A. τί φησιν ἡ αὐτοζωή. Ibid. p. 83 E. πᾶν γὰρ τὸ δι' ἑαυτοῦ ζῶν, οὐτοζωή εἶναι οὐ δύναται. Instar omnium est Noster locus Tom VIII p. 78 B. ἀλλ' αὐτοπαγγή καὶ αὐτοζωή δυνὶ πάντων τῶν καλῶν, αὐτοζωή, καὶ αὐτοφθῆ, καὶ οὐτοαλήθεια.

P. 598 C. lin. 1. χαρίζε pro χαρίζοι est sphaema Benedictinorum.

P. 598 D. lin. 2 καὶ δεσποτήρια λέγει. δεσπῶ, καὶ ἐνδοφαντίας Ben hypothetae culpa. Correxerit Editor ponticismus.

P. 598 E. not.⁷ Permutantur *ἀγάνω* et *ἀγαθῶν* Tom. VII p. 242 B. Hinc corrigendus alius Noster locus Tom. II. p. 673 A. ἀκούσατε τοῦ πρωτοστάτην τῶν τοιοῦτων ἀγαθῶν. Lego *ἀγάνω*.

P. 599 A. lin. 3 πᾶν γὰρ τὸ φέρεται κεκληρωμένον ᾧ "Lego συγκαληρωμένον. [Sic Tom. X. pp. 279 B. 411 B.] Mors enim hominibus obvenit non sortito, sed necessitate naturae. Nec erit, nisi ita legas, unde τὸ φέρεται regatur." Dun. Ita tamen locutus est Noster Tom. II. p. 702 C. ἅπαντες οἱ τῇ θεῇ φίλοι τῇ σιτηγῇ καὶ ἐπιμαχθῇ ἐκκληρωμένοι βίῃ Tom. X. p. 238 A. εἴν ἀπὸ περιστασίῃς τιναὶ ἀκρωθῆς, εἰ γίνωσι, συνολογ τοιοῦτον.

P 601 D. lin 5 ἄλλ' ὁ μὲν θεὸς κ.τ.λ. Cf. Flor p. 371 sqq. (Tom XII p. 598 E—599 C) Hinc excerptimus lectiones, quae sequuntur P 601 D. not * παυλὸς οὐκ p 601 B. lin ult. αἰτίοις ἐπαχύνει δὲ αἱ εἰ ὁμοίαι δεκναι (not ὁ σε πεφάντω Μαχ' ὅτι φέρει σοι τὰ παρὰ καὶ παρρησίαν D. lin 5 καὶ τοῦ δ.] ἵνα τοῖ θ. not.3 τότε οὐκ. not = καὶ οὐκ.

HOM. XVII

P 603 B. lin 5 οὐκ ἔμην αὐτὰ ἔχειν ὑπερβολήν Αὐτὰ εὐναι τὰ τῇ κροτεραιᾷ ἰέρημα, εἰ ἔχειν ὑπερβολήν hic quidem, alio quam paullo ante positum erat sensu, non valet interpretari, sed interpretari potest. Graecorum est hic usus, et quidem in primis Oratoris, quae in multis imitatur Chrysostomus Demosth. p. 563, 12 τοῦτο γὰρ, τοῦτο οὐκ ἔχον ἰστίον ὑπερβολὴν αὐτοθρασίας Ibid p. 786, 26 δύναν γὰρ ἄντων, εἰ μὴ εἴν' ἔχόντων ὑπερβολήν h. s. tanto magis, et rectius dicam, tanto ut atrociora excogitari possint.

Ibid not 3 "ἐπιλέγουσι Σαν Addend. an ex Aug' certe ita corrigendum "Hegse Hoc ipsum est in nostro H qui cum Aug. primum conspirat. 'ἐπιλέγειν' est 'legere, ut vulgo Vid. Tom. I p. 46 D Tom. III p. 2 C. Tom. VII. pp. 129 A. 325 B.

P 603 C. lin 1 καὶ ἀπιστεύσθαι] ὡς καὶ ἀπιστεύσθαι Cal.

P 604 E. not * 'Μαλὶ περὶ Ἰουδαίων. quia praecedunt ἐπὶ. Ad Ephes vi. 18 καὶ δεῖται περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. Sic solent variare "Dua.

P 605 A. not 2 "θυροβῆτε F At haec non pertinent Demosthenica illa, μη μοι θυροβῆτε, ὦ ἄνθρωποι Cf. Tom X p. 10 B "Hegse Sed ibi quoque nunc editum, τί θυροβῆτε γὰρ, φησι, τί ταράσσετε. Sic μὲ θυροβῆτε Tom X p. 489 C Tom. XII. p. 398 A ἄλλὰ μὲ θυροβῆσθε (vulgo θυροβῆθήτε) Tom. X. p. 531 C

P 606 B. not 2. De confusione vocabulorum μάλλον et μέντοι cf. Annot. ad Tom X p. 409 D. Adde Tom IX. p. 154 A ἄλλὰ καὶ ἐξῆλθ' ἡμέρον ubi nunc demum μάλλον reposuitur. Tom. VIII. p. 376 D ἄλλος μέντοι (f. μάλλον) μετρώξει τε καὶ συγκυπταθήσεται. Tom VI. p. 154 D in Homilia ex unico exemplari edita τί λαὸν ἔπαθ' (ὁ Ἰωσήφ) καὶ ξένος καὶ δούλος καὶ δίσμιος γινόμενος, οὐχὶ διὰ τούτου μέντοι (leg. μάλλον) εὐδοκίμοι καὶ φιλῆται,

P 606 C. not 1 καὶ κρυφάς ἀνδρῶν θεῖς. Respicitur locus 1 Cor xi 26 Vulgate est θύματα, in scriptis paucis, nec opus est conjectura Dunaei, ὑποδοίς "Βουτῶν ὑποδοίς Fortan deχέται Lacedae etiam ἔνδοις Induit enim v. r. fortis pericula, 1 e. subit "Hegse. Verum ista utpote non sunt huius loci, ubi de describendis tantum periculis, non subeundis, sermo est Etiam haec, ὁ γὰρ καθ' ἑωσπτην ἡμίραν ἐποθησάνων,

ad sensum valent qui se tanquam singulis diebus morientem representant
Cf. *Hemeterā* ad Thom. N. p. 187 sqq.

P. 606 D. not.^m παραδραμὴν desiderabat Dunaens.

P. 607 B. not.ⁱ καὶ ταύτων (non τοῦτο) μάλιστα ζῇ. Ben hocque in
primis caret. Cf. infra p. 684 A. πρὸς ἐν ταῖς ἀνωτάταις, καὶ ταύτων
μᾶλλον ὄντες, ἢ τοῖς φιλέεσθαι τι παθεῖν. Elegans Graecismus. Eiusdem
generis sunt ἐνὶ μνην γινώσκειν, ἔλκεν τινος γινώσκειν. Vid. Seuil. in Notis
pp. 15, 32. Bergler ad Aiciph. I. 13

P. 607 E. not.⁴ ἐν ὁχλοῖς διαλεγόμενος. Vid. supra p. 430 D. Cf.
etiam Annot. ad Tom. X. p. 443 D.

P. 608 B. not.ⁱ ἐπαγγελίᾳ + πῶς οὐ ἐστὶν, Reg. 733 et Heix.

P. 609 A. not.ⁱ καὶ πόττοι ἐκτενέστερ' οὐ τοὺς ἐκ τοῦ Ἰσάκ γεννημένους.
Pro Ἰδαμαίους Veron. habet Ἰουδαίους. Ben in margine "Forte
Ἰδαμάους legendum etc

P. 609 E. lin. penult. πῶς οὐν αὐτὰ ἔλυσεν, Vid. Annot. ad Tom.
VII. p. 279 E.

P. 610 B. lin. 3. Post δι' ὑπορίων ἑταρὸς accipenditur ratio, usque ad
αὐτῶν δὲ καὶ ἰσχυρὰ C. lin. 5

P. 612 D. hn. B. Post φησι add. μὲν προέβλεπον τι ἀγαθὸν Sav. Mor.
Ben repugnans libris.

P. 613 D. not.ⁱ "ὁ ταύτῃ διεφθαρμένος legendum, ut vel ad κατὰ
referatur, quod proximum est, vel ad προαιρεῖν." Duo Graeci libren-
tius dicunt, διεφθαρμένος τῆς γνώμης, quae τῇ γνώμῃ. Sed ταύτῃ προ-
adverbio habere, quae καὶ nil vetat.

Ibid. not.^m. ἀπὸ περιστάσεως τινος καὶ συναρπάγῃς. Notae supra p.
460 C. κρείσσει διεφθαρμένος καὶ οὐ συναρπάγῃς λέγων εἶναι τὸ ἀμύνημα
Tom. IV p. 200 A. καὶ γὰρ ἐκ συναρπάγῃς ταῦτα ὑπομέναντες, ἀλλ' ἐν τῇ
καρδίᾳ διασώζομεθα. Tom. VI p. 72 B. οὐ γὰρ συναρπάγῃς ζῇ αὐτῶν τὸ
τολμήματα, οὐδὲ γνώμῃς ἐπιμαζεύειν Tom. XI p. 193 E. ἐκρίσθησαν
ἀπὸ συναρπάγῃς πολλοί, καὶ οὐ πονηρίας ταῦτα πεποιθήσαντες. Nec tamen
negandum, bene se habere vulgatum, ἀπὸ περιστάσεως τινος συναρπάγῃς

P. 613 E. not.^o. Interpretes ἀναφαιστέραν vertierunt. Sed vid. pp.
614 C. 617 D.

P. 614 B. hn. 3. ἄρα οὐν] ἄρα οὐτως πεπλάσθη Ben.

Ibid. lin. 4. "Post οὐν haec habet in textu G. ἤθελε μὲν ὁ Ἰσάκ
ἐκλογίῃσαι τὸν Ἰσραὴλ οὕτως ἵσχυρον εἰς τὸ πένθος τοῦ πατρὸς ποιῆσαι τὴν
ἐπιτομήν, τῆς ἐκλογίης (leg. τῆς ἐκλογίης) ἐκιδυμῶν ὁ δὲ θὺς τὸν ἄξιον εἰς
μίσους παραγαγὼν τοῦ Ἰσραὴλ, κρείσσει διακινῶν ἄξιον τῆς ἐκλογίης ἀπέφηνεν.
Quae e scholō, non inepto quidem, in ordinem adducta videntur."
Heyse. Eadem ad verbum habet Val.

P. 615 A. lin. 7. ἰσχυρὰ οὐ τὰ ἀντιθέτουσαν α. τ. ε. Cf. Tom. III p. 462
B. "ὅτι ἰσχυρὰ—ἐκλογίης οὐτως." Οὐκ ἔστιν ἀπαιτεῖ τὴν ἑπαιτήν, πόσῃ

τὴν σιγήν, Οὐ γὰρ δὴ τὰ αὐτεξούσιον ἡμῶν παύριον τούτο λέγει, μὴ γινώσκοντο ἄλλα δηλαυ, ὅτι τὸν αὐτὰ ζητοῦντα οὕτως ἤφρωνον εἶναι δεῖ, ὥς ἢ τοῦ πηλου φουσι, ἐπεὶ ἡμεῖς ὑπερ αὐτοῦ τυχόντες ἦμεν, μὴ ἀντιτινίσκωμεν, μηδὲ περιεργαζόμεσθα.

P. 615 A. not. . μὴ γὰρ δὴ πρὶν καὶ δὴ γὰρ & nobis editum Tom X. p. 423 E. Cf. Annot. ad Tom. X. p. 300 A.

P. 615 B. πικρὸν ἄλλ' οὐδὲ ἀντιφθεγγεσθαι σέθεν ἰσοῦσιν Val.

Ibid lin. 5 ἄλλ' εἰς τὴν ἐπιτεταμένην ὑποταγήν καὶ σιγήν. Veron. ὑποτεταγμένην, unde subditum Interpp. "Morel ἐπιτεταγμένην. Savil ἐπιτονομένην. Manuscriptum ὑποτεταγμένην, quousq. easce veram lectionem pulo." Montef. Manuscriptum isu non exstant nisi in Sav marg. ubi γρ ὑποτεταγμένην scilicet in exemplari Veronienae. Libri omnes, si excripiat Bodl. Crom 21 ubi ὑποτεταγμένην scriptum invenimus, ἐπιτεταγμένην exhibent Cf. supra p. 549 E. τί οὐν φησι, τὴν ἐπιτεταμένην (ἐπιθυμίαν). Haec tria vocabula permutantur Tom V p. 192 C. "Ἐπειταφω λαοὺς ἡμῶν καὶ ἰθὺν ὑπὸ τοῦ πόντος ἡμῶν." . Τὸ δέ, "ὑπὸ τοῦ πόντος," τὸ ὑποτεταγμένον δηλοῖ, μᾶλλον δὲ τὴν πολλὴν ὑποταγήν. Καὶ εἰ βούλει μεθὲν τῆς ὑποταγῆς τὴν ἐπιταγήν, ἡκουσεν. "Ἄλλ' οὐδὲ ἀντιφθεγγεσθαι σέθεν ἰσοῦσιν." Montef. Verum videtur τὸ ἐπιτεταμένον, sed iuxta antea ista, μᾶλλον δὲ τὴν πολλὴν ὑποταγήν, utpote e glaucemate nata.

P. 615 E. ἢν πρὸς τὴν ἐπιταγήν, τὸ ἐπὶ σοφίας] καὶ τῆς σοφίας mendose Mor. unde καὶ τὸ τῆς σοφίας effecit Montef.

P. 616 A. lin. 7. ὅπερ οὐκ] ὅπερ οὐκ Mor Ben repugnantibus libris.

P. 616 B. not. C. not. Vid. not. in Indice Graeco ad Homilias in Matth. 2. v. ἰσχυρὸν εἰ ἦεν.

P. 616 D. lin. 2. ἐν ποσὶ φέρεται docet in Ben. hypothese lapsu.

P. 617 B. not. εἰ γὰρ καὶ τὸ πλῆθος (τὸ πᾶν G Val.) ἐστὶ τοῦ πᾶν Cf. infra p. 642 D. καὶ ὅτι τὸ πλῆθος τῆς χάριτος ἦν. αὐτὸ τὸ πᾶν p. 646 C. θεωρεῖται καὶ τότε τὰ πλῆθος τῆς χάριτος ἐνδείκναι, καὶ τῆς θεωρεῖται τοῦ θεοῦ, καὶ ἀρχίδου τὸ πᾶν.

P. 618 C. lin. ult. σώζεσθαι] σώσασθαι mendose Ben.

P. 619 C. not. "Quod omnino proba, nisi quid adesse malim καὶ ante τὴν κυριαστήν, unde incipit apodosis." Heyse.

P. 619 D. lin. 2. (περὶ γὰρ ἔχει ἰσχυρὸν λόγον ἐπαργεῖν. "Ἐχει 1. e. μᾶλλον. Alius locus notandus propter hanc τοῦ ἔχειν significationem." Bois. Locum non indicavit. Nobis ad manum sunt exempla quae aequantur Tom. I. p. 774 D. 'Ο θεσποτης μου ἐνφύγη, καὶ τὸ αἶμα αὐτοῦ ἐβόηεν ὑπὲρ σφραγίδος' κατὰ ἀποφρονήσιν Ixw, Tom IV p. 462 C. Μὴ γὰρ μεχρὲς ἐμαυτοῦ εἶχε στήναι τὰ τῆς τιμωρίας. Πᾶσα μου ἡ βασιλεία ἀρδην ἐμαλλεν ἀφαιρῆσθαι. Tom VII p. 304 E. ἤθελον γὰρ ὅτι ἀλῶμαι εἶχον. Tom X p. 53 C. οὐ γὰρ ἤθεσκον ὅτι οὕτω λάμβαναι ἔχει ὁ σταυρός. Ibid p. 566 C. ἡμᾶς οὐκ ἐπαργεῖσθαι ἔχει. Adde Tom. II pp. 73: B.

742 A.E. in opusculis ab una et eadem manu, vix tamen Chrysostomi, profectis.

HOM. XVIII.

P. 621 B. not. f. καὶ τὴν διόσω ἢ ποιήσω] Sic B.D.E.F. καὶ τὴν διόσω ποιήσω A.H.I. Omissio proclivis τοῦ ἢν. post syllabam ω, nexum verborum dissolvit, quem sic resarcire conati sunt interpolatores; καὶ ὅρα καὶ τὴν διόσω πῶς (ὡς Vat.) ποιήσω ἀπὸ διαβοίας. Sic cum Editis G. Vat. καὶ ὅρα καὶ τὴν διόσω πῶς ἀπὸ διαβοίας ποιήσω Cat.

P. 621 C. lin. 4. εἰ γὰρ μὴ δι' ἀνθρώπων. Interpretes, propter hominem Christum. Danaeus dubitanter corrigit, εἰ γὰρ δι' ἀγνωσίαν, vel εἰ γὰρ μὴ ἀλλ' ἢ δι' ἀνθρώπων. Propius a vulgato abeat, εἰ γὰρ μὴ δι' ἀπόνοϊαν. Sed audiamus Boisiū. "Est hic locus unus ex illis, qui emendatione indigere videntur, nec tamen indigent. δι' ἀνθρώπων et διὰ ζῆλον opponuntur, sicut πείθειν ἀνθρώπους et πείθειν θεόν Gal. i. 10. Separantur a Christo διὰ ἀνθρώπων, qui hominam studio . . . id faciunt; διὰ ζῆλον autem qui Dei, non hominum causa separantur . . . Hoc ita esse clarissimo liquet e Græcis Scholiis . . . μαρτυρῶ, φησὶν, αὐτοῖς, ὅτι εὐὸ δι' ἀνθρώπων εἶναι ἀπερχομένους Χριστοῦ, ἀλλὰ διὰ ζῆλον θεοῦ."

P. 623 B. lin. 1. ἐκείλων καὶ ἐντέλῃ. Haec ad sensum vix hilum differunt. Infra p. 631 D. ἐπειδὴ ἐδόκει τοῦτο ἐπτελῆς εἶναι. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 31 A.

Ibid. lin. 7. τῇ ἀρετῇ τῇ διὰ τῶν ἔργων. Articulum post ἀρετῇ casu omisit Montef.

Ibid. not. f. τοὺς τέλους ἐκλύουσα. Cf. supra p. 549 B. ἀλλ' ἵνα τοῦτων ἐκλύσῃ τὸν τένον. Infra p. 710 B. edidimus, καὶ πολλῶν τὸν τένον τῶν σπουδάζειν βουλομένων ἐκλύουσα. Eadem correctio adhibenda videtur locis, quae sequuntur. Tom. I. p. 699 D. καὶ σπουδάζον ἡμῶν ἐκλύσαι τοὺς ἐπὶ ἀρετῇ τένοους. Tom. VIII. p. 215 B. ἐκλύου τοὺς ὑπὲρ ἀρετῇ τένοους. Plurale τένοους legitur Tom. II. p. 511 C. ὅστε μὴ τῇ ἐκλύου κατέλειπον τῶν τένον αὐτῶν τὸν δρόμον ἐκτέλει.

P. 623 E. lin. 2. τὸ τὴν πίστιν] καὶ τὴν πίστιν mendose uedit Morellus, quem temere secuti sunt recentiores.

Ibid. lin. 6. "Legendum, ἀλλ' αὐτὸς ἐφ' ὅτερον αὐτοῦς ἀγὼι τὸ γ." Dem. αὐτὸ uen. Cat.

P. 624 B. lin. 6. Mendam ὅψεαι pro ὅψαι est in Benedictinis utraque.

P. 624 E. not. f. εἰς πάντας καὶ διὰ πάντας εἰπὼν Noster Tom. VII. p. 283 C.

P. 625 A. lin. 6. ἐσεῖσθε καὶ εἰς ὁ θεὸς Mor. Ben. iavitis libris.

P. 626 A. not. f. Ἐρράφαι sunt vestes et ornatus sepulcrales. Supra p. 574 D. ἀπὸ τῆς πολυτελείας τῶν ἐνταφίμων. Tom. IX. p. 175 B. Μὴ περὶ

εἴματα, μὴ περὶ ἐντάφια ἀσχολώμεθα. Περίεστηον χίρας τοῦτο ἐντάφιος μέγιστον. (Similis sententia, Tom. II. p. 689 A. ἰκανὸν ἐντάφιος λαβὼν ἕπειται, τῆς πρὸς τὸν θῶν παρρησίας. Cf. Wesseling. ad Diod. Sic. XI. 11. Dorville. ad Charit. p. 456 Ed. Lipa.)

P. 626 A. not.^a. "Post ἐπισκέλῃσα Hoeschelius desiderabat verbum ἀπέλῃσε, seu aliud simile. Poterat conjicere, ἐπισκέλῃσα, ἀπεσκέλῃσε καὶ εἰς μοιχείαν ἐνέβαλεν. At nulla opus est conjectura, si καὶ snuatur pro ἀέσω." Heyse. Librariis, qui καὶ pro copula haberent, proclive erat ἐνέβαλεν cum ἐνέβαλον mutare.

P. 626 C. lin. 8. τὰ ἄλλα τὰ τοῦτοις ἀταγλαστοτέρη. Vid. Annot. ad p. 539 D.

P. 627 B. lin. 1. καὶ συγκροτῆσαι καὶ στεφανίσαι. Vetus vertit, vel exturbare vel coronare; mire. Alii de πῆλῃσι intelligunt, qui sensus in simplici verbo inest. Συγκροτῆν potius valet augere, confirmare. Noster Tom. X. p. 460 A. οἱ οὕτω φιλοῦνται αὐτὸν καὶ συγκροτοῦντες, ὥς καὶ φυσιοῦσθαι. Ibid. p. 630 C. καίτοιγε φύλιν οὐδὲ τοῦτο ἀρετὴ δεῖξαι, τὸ μὴ φθονεῖν . . . ἄλλα τὸ συγκροτεῖν καὶ αὖξιν τὸν φιλοῦντα. Olim tentavimus καὶ σε προτῆσαι, quod nunc non placet.

P. 628 B. lin. 1. τότε μὲν μυρίαις ἐπισκελίζουσα. "Meudi manifestum. Quid si legas μυρίαις, ut dixit, τριχῶς, τετραχῶς, πολλυχῶς? Non possum aliquid melius." Dica. "Dunnaens μυρίαις, quod omnino sensus postulat. Non aequè aptum foret μυριάσι." Heyse. Vocabulum μυρίαις non est Graecum. Auctor, si fallimur, scripsit, μυρία σε ἐπισκελίζουσα.

P. 628 D. lin. 1. ὁ δὲ ἀπὸ δουλοκρατοῦς διακονίας. Montefalconius ex ingenio, ut videtur, nec monito lectore, διανοίας edidit. Frustra. Vid. p. 629 D.

P. 629 B. not.^w. τὸν ἐρήμον πολίτην. Idem uno vocabulo ἐρημοπολίτης audit. Tom. III. p. 510 B.

Ibid. not.^x. καὶ καλεκένετος (τοῦ πλῆθους) οἷα ἐπιστρέφεται. Sic Tom. IV. p. 39 A. πάντες τοῦ δήμου καθήμενοι καὶ μυρίαὶ εἰρημαῖς κατακένετοι οἷα ἐπιστρέφονται . . . ἄλλα πρὸς ἕνα μόνον ὁρῶσι τὸν βασιλεῖα . . . καὶ τῷ νῦν καὶ ἐκείνου προσέχοντες πάντες ὑπερῶσι τοῦ πλῆθους.

P. 629 D. not.^a. καὶ τῆς χάριτος ταύτης [ἐξέτισαμεν καὶ] παραδίδεται εἰς τοῦ Χρ. πράγματα. "Verba ἐξετίσαμεν καὶ desunt in Morell." Montef. Scilicet ea in textum intulit ipse Montef. auctoritate eoi Codicis E. Syntaxis προδιδόναι τί τινας ea ipsa est, quam illustravimus ad Tom. VII. p. 746 A. μὴ τῶν μαρῶν τὰ μεγάλα προῖσθαι. Nunc addimus Tom. IV. p. 546 C. προῖεται τῶν μαρτυρητῶν τὸν ἀνθρα.

HOM. XIX.

P. 630 B. not. A. *ἀκούσωμεν* et *ἐκρήξωμεν* Mosq.

P. 631 B. lin. 8. *ἐγκαλίετε*, διὰ τί μὴ πάντες ὑπάρχοντες. Sav. in marg. 1a. διότι. Non opus. Noster Tom. VII. p. 689 C. εἶτο ὅνα μὴ ἐγκαλίῃ (officiat) διὰ τί ὅντα μὴν ἔσχατοι.

P. 632 E. lin. 7. *ὁ δὲ λέγει* α. γ. δ. Cum his conferri potest locus Nostri Tom. VI. p. 177 C.

Ibid. lin. ult. *τὴν οὐρανὸν ἀφοράμενος σωτηρίαν*. "Lego prospiciens, suas prospiciens salutē. Idem, παρασείμενος σωτηρίας." Dun. Frustra. Secundum Nostri usum ὑφορᾶσθαι valet respicere; ut Tom. III. p. 51 D. οὐχ ὁ γάρω τὴν παλιν αἰδεῖται, οὐχ ὁ οἶος ὑφορᾶται τὴν φλόγα τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐπιθυμίας. Tom. VIII. p. 96 B. αὐτὸς πλῆθος, οὐ δόξαν, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων ὑφοράμενος.

P. 633 D. lin. 5. Ποιὶ ἐκείνησαν Cat. addit, οὐ μόνον δὲ οὐκ ἐκείνησαν.

P. 635 C. not. b. *Edebatuz*, τί οὖν; ὁ λαὸς εἰς τρωχίλους α. γ. δ. Copulam ante εἰς τρωχ. habet Sav. in marg. consentientibus nostris excepto C. omnibus. In Catena legitur, τί οὖν; ὁ λαὸς εἰς σέ; καὶ εἰς τρωχίλους α. γ. δ. non male, si interpungas, τί οὖν; ὁ λαὸς εἰς σέ καὶ εἰς τρωχ. Tum vero post περισσὴ leviter distinguendum erat, quod in vulgata quoque scriptura molestum est. Nihil, nostro iudicio, sincerius est lectione unius Cod. I. τί οὖν; οὗτος λαός; καὶ εἰς τρωχίλους α. γ. δ. Error ortus, ut videtur, ex compendiosa scriptura vocabuli οὗτος. Interpres vetus non vertit ὁ λαός.

P. 638 E. lin. 3. *τῇ δὲ ἐκείνου ψυχῇ*. Particula δὲ, a Morello casu praeclerica, nunc demum ex libris omnibus restituta est.

P. 639 D. not. i. Locutio ἀπαλαίστειν τὴν ἥτταν, qua usitatior est ἀναμάχεσθαι τὴν ἥτταν, non fugit diligentiam Budaei Comment. L. G. p. 403. Adde Eustath. ad II. λ. 72. μαρὸν δὲ ὅταν περιέσονται τῶν Τρώων, ἀναμαχεσάμενοι καὶ τὴν ἥτταν ἀπαλαίσσωτες.

P. 639 E. not. p. Matthaei ad Luc. xvi. 6. "Ad lectionem *ἀδόου* hoc unum noto, quod β̄ et ᾱ in Codd. inde a Sasc. IX. facile confunduntur. β̄ enim in Codd. fere respondet Latinorum u. Ergo modo cum ᾱ, modo cum μ̄ confunditur."

P. 640 D. not. 5. *λῦε τὰς ἐκβουλὰς, ἀποσπέρναι τὴν ἐπιρείαν*. "Aptior lectio. Insidiarum laqueos extricat et dissolvit, praepotantium injurias retundit." Heyse.

P. 641 A. lin. 4. *ἐπιστῆψαι τοῖς προσήκουσι*. Verū, ut quibus quaeque conveniant, dispicias. Montef. ut rebus tuis consideres. Immo, ut cognatis mandares. Noster Tom. VII. p. 753 B. ὑπὲρ ὧν ἀναρροσθίσεις, καὶ

οὐδὲ ἐπισκῆψαι συγχωρηθόντες τοῖς οἰκείοις ὑπὲρ ὧν ἐβούλοντο. Bahrtas
Fab. XLVII. p. 94 Ed. Boissonade.

Ἐν τοῖς πολλοῖς ἢ ὥς ὑπὲρ γαρ
εἶχεν δὲ πολλοὶ τοῖς οἰκείοις
Ἰσχυρε γὰρ διὰ τὸ βίαιον ταυτεῖς
ἐκείνου π. τ. ε.

P. 64: C. lin. 8. ἴσως μὲν γὰρ ἔργα. Sic omnes. Rursus Tom. XI. p.
416 F. οὕτω καὶ αἰτὸς, ἴσως εἶδεν ἀσθενέοντα, καὶ ἐπιπλῆξαι εἰς ἰσχυρεν,
ἰσχυρε λαμπρὸν. Adde infra p. 708 E. Tom. X. pp. 230 B. 610 A. ut
ante nos legebantur haec loca. Savil. ad Tom. IV. p. 277 D. "Ὅταν,
rectam grammaticae regulam sequendo, non nisi cum subjunctivo:
quod hoc loco non observatur, et aliis plerisque apud Chrysostomum:
nisi dicamus omnes Codices esse vitiosos."